

অক্লান্ত তুৰংগ দস্তাবেজৰ ৭পৃষ্ঠা

নয়নজ্যোতি ভট্টাচার্য

অক্লান্ত তুৰংগ

দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা

অক্লান্ত তুৰংগ দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা

নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্য

এনজেবি সাহিত্য কোষ
বিপণন ক্ষেত্ৰ, পাঞ্জাবাৰী ৰোড, গুৱাহাটী

AKLANTA TURANGA: Dastabazar Epristha : An Assamese novel
written by *Nayanjyoti Bhattacharyya*, Bipanan Khetra, Juripar, Panjabari
Road, Guwahati-37 and published by *Anjaybee Sahitya Kosh*, Bipanan
Khetra, Panjabari Road, Guwahati, Assam. First printed at 2020

E-edition: 2024

Price: ₹ 300.00 only

অক্লান্ত তুৰংগ : দস্তাবেজৰ এপ্ৰিষ্ঠা
নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্য

ISBN: 978-93-89694-10-9

প্ৰথম প্ৰকাশ : ২০২০ চন

দ্বিতীয় সংস্কৰণ : ২০২২ চন

তৃতীয় সংস্কৰণ : ২০২৪ চন

ই-সংস্কৰণ : ২০২৪ চন

প্ৰকাশক : এনজেবি সাহিত্য কোষ

বিপণন ক্ষেত্ৰ, জুৰিপাৰ, পাঞ্জাবাৰী ৰোড, গুৱাহাটী

ই-মেইল : anjaybeegreen@gmail.com

দূৰভাষ : +৯১ ৯৮৬৪৩ ৯১০৪৭

গ্ৰন্থস্বত্ব © : লেখক

বেটুপাত : মধুসূদন দাস

আৰ্হি-সম্পাদনা আৰু অলংকৰণ : বিকাশজ্যোতি বৰুৱা

অক্ষৰ বিন্যাস : জোন শৰ্মা

অৰিহণা : ৩০০ টকা মাত্ৰ

উচৰ্গা

প্ৰথম প্ৰজন্মৰ এজন থলুৱা উদ্যোগী হিচাপে মই মোৰ জীৱনত
লোৱা শুদ্ধ আৰু অশুদ্ধ চিন্তাবোৰৰ ফলত হোৱা জীৱনৰ
উত্থান-পতনবোৰৰ মাজেদিয়েই আগবঢ়া
এই উপন্যাসখনৰ পৰা আমাৰ উঠি অহা প্ৰজন্মৰ
উদ্যোগীসকলে কিছু কথা বুজি পাব বুলি আশা কৰিয়েই এই
উপন্যাসখন তেওঁলোকৰ হাততে উচৰ্গা কৰিলোঁ।

— নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্য

গ্ৰন্থখনৰ বিষয়ে দু-আষাৰ

এখন উপন্যাস লিখাৰ অভিজ্ঞতাৰে দ্বিতীয়খন উপন্যাস ‘অক্লান্ত তুৰংগ : দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা’ লিখি নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্যই এগৰাকী সফল ঔপন্যাসিক হোৱাৰ প্ৰতিশ্ৰুতি প্ৰদৰ্শন কৰিছে।

‘অক্লান্ত তুৰংগ : দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা’ এখন আত্মজীৱনীমূলক উপন্যাস, য’ত ঔপন্যাসিকে অভিনৱ কৌশলেৰে মনোগ্ৰাহীৰূপে নিজৰ জীৱনৰ সাফল্য, ঘাত-প্ৰতিঘাত আৰু আশা-নিৰাশাৰ কথা কৈছে— গতানুগতিকভাৱে নহয়, এটা প্ৰেতাৱাৰ মুখেদিহে। অকালতে মৃত্যু হোৱাত তেওঁ মৃত্যুৰ পিছত পিণ্ড দিয়ালৈকে দিনকেইটাত প্ৰেতাৱা হিচাপে থাকি বৰ্ণনা কৰিছে তেওঁৰ পৰিয়ালৰ আৰু পৰিচিত লোকৰ তেওঁৰ প্ৰতি থকা শ্ৰদ্ধা আৰু মৰমৰ কথা, ব্যৱসায়ী হিচাপে সফল তেওঁৰ গতিশীল জীৱনৰ বিচিত্ৰ অভিজ্ঞতাৰ কথা আৰু জীৱন সম্পৰ্কে বিশ্লেষণৰ কথা। এনেকৈ উপন্যাসখনে বিশ্বাসযোগ্য গতি লৈছে আৰু লেখকে সুন্দৰ বৰ্ণনাৰ দক্ষতা আৰু ঘটনাক সত্য ৰূপ দিয়া কলা-কৌশলৰ পৰিচয় দিছে।

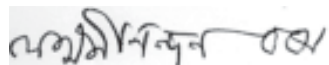
এই অগতানুগতিক উপন্যাসখনে নতুন ধৰণৰ ঘটনা, মৌলিক চিন্তা আৰু ব্যতিক্ৰমী শৈলীৰ যোগেদি অসমীয়া উপন্যাস সাহিত্যত এটা প্ৰশংসনীয় মাত্ৰা লাভ কৰিছে।

আশা কৰিছোঁ উপন্যাসখনে পাঠক সমাজৰ সমাদৰ লাভ কৰিব। ইতি—

১ ডিচেম্বৰ, ২০১৯

গণেশগুৰি ৰাজবাৰী পথ

গুৱাহাটী-৭৮১০০৫

শুভকামনাৰে দু-আষাৰ

...এইখন এখন আত্মজীৱনীমূলক উপন্যাস। লেখকৰ প্ৰেতাত্মাৰ যোগেদি বৰ্ণিত হৈছে পাৰিবাৰিক সুখ-দুখ, মৰম-চেনেহৰ মাজেদি জীৱনপথত আগবাঢ়ি যাওঁতে পোৱা বিচিত্ৰ সংঘাতৰ এখন সুন্দৰ প্ৰতিচ্ছবি। এজন ইঞ্জিনীয়াৰ হোৱা সত্ত্বেও চাকৰিৰ মোহ এৰি ব্যৱসায়ৰ ওখোৰা-মোখোৰা, কষ্টকৰ পথাৰখনত নামি পৰিল, যাতে আন যুৱক-যুৱতীয়েও জীৱিকাৰ সন্ধান পায়। এনে বৰ্ণনাই লেখক যে নিজে এজন কষ্টসহিষ্ণু, মানৱদৰদী, সমাজপ্ৰেমী লোক সেই কথা প্ৰকট হৈছে। গ্ৰন্থখনে অসমৰ গুৰুত্বপূৰ্ণ ঘটনা যেনে ভাষা আন্দোলন, বিদেশী খেদা আন্দোলন আৰু আন জ্বলন্ত সমস্যা কিছুমানৰ অসমৰ ৰাইজৰ ওপৰত পৰা অৰ্থনৈতিক, সামাজিক, শৈক্ষিক প্ৰভাৱৰ বিষয়ে বহু তথ্যৰ আভাস দিছে।

—ড° অপৰাজিতা বৰকটকী

প্ৰাক্তন বিজ্ঞান গুৰু (ডীন), গুৱাহাটী বিশ্ববিদ্যালয়

...কিতাপখনৰ প্ৰতিটো শাৰী পঢ়িব পৰাকৈ সুখপাঠ্য। সৰুৰে পৰা লেখকৰ যি উদ্যোগী আৰু স্বাৱলম্বী মন, সেয়া পাতে পাতে প্ৰস্ফুটিত হৈছে। ...অতিমাত্ৰা বিশ্বাসে হৰিয়েই নানে, কালো মাতি আনে। হয়তো কোনোবা ক্ষেত্ৰত তেওঁ কাৰোবাৰ ওপৰত কৰা অতিমাত্ৰা বিশ্বাসৰ পৰিণতিয়েও কষ্ট দিব পাৰে। কিন্তু তাৰ পিছতো নায়কৰূপী লেখক বৈ থকা নাই। উদ্যোগী এটি দুৰন্ত মন লৈ পুনৰ অশ্বাৰোহণ কৰি কদম মেলিছিল। মাজে মাজে ধাৰণা হয়— মেধাৱী যদিও অসংযমী বাবেই যেন তেওঁ পদে পদে উজুটি খাইছে যদিও পিছৰ পৰ্যায়ত পুনৰ উঠি দৌৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। ঠিক যেন অশ্বমেধৰ যোঁৰা।’

—ৰূগিমা শৰ্মা

উপাধ্যক্ষ, কলিয়াবৰ মহাবিদ্যালয়

এয়া মধ্যবিভ পৰিয়াল এটাৰ অতুৎসাহী যুৱক এজনৰ জীৱনবৃত্ত। সফলতা আৰু বিফলতাৰ প্ৰতিফলনেৰে সমৃদ্ধ এখন এয়া এখন দাপোণ— অসমৰ উদ্যোগীসকলৰ বাবে। উপন্যাসিকৰ জন্মস্থান তেজপুৰক লৈ থকা হেঁপাহৰ মাজেদিয়েই ইয়াত ফুটি উঠিছে সাংস্কৃতিক ৰাজধানী তেজপুৰৰ অৱহেলিত ৰূপটোও। আমি কৰিব পৰাখিনিও যেন কৰা নাই— সেই ক্ষোভো প্ৰকাশ পাইছে উপন্যাসখনত। ধৰ্ম আৰু ধাৰণাক লৈ থকা বিশ্ৰান্তিবোৰৰ বিৰুদ্ধে লেখকৰ ক’বলগীয়াখিনিও বিভিন্ন ঘটনা-উপঘটনাৰ উপস্থাপনৰ জৰিয়তে প্ৰকাশ কৰিছে। প্ৰকাশভংগীৰ ব্যতিক্ৰমী ধাৰণাৰে নিজৰ মৃত্যুৰ মুহূৰ্তৰ পৰা শ্ৰাদ্ধ আদি সমগ্ৰ প্ৰক্ৰিয়াৰ মাজেৰেই তেওঁ ঘূৰি ফুৰিছে আত্মাৰ ৰূপেৰে। অনুধাৱন কৰিব বিচাৰিছে— নিজৰ জীৱনটোক লৈ জ্ঞানৰ অৱলোকনবোৰ। আত্মবিশ্লেষণেৰে উঠি অহা উদ্যমী উদ্যোগীসকললৈ উপন্যাসখনে ইতিবাচক বাৰ্তা কঢ়িয়াই আনিছে যে সেই কথা এশ শতাব্দীৰ সত্য।

—নিকুমণি লুছেইন

পাঞ্জাবী, গুৱাহাটী

আগকথা

আইনষ্টাইনে কৈছিল, $E = mc^2$

The law implies that mass can neither be created nor destroyed, although it may be rearranged in space or the entities associated with it may be changed in form.

তাৰমানে আমাৰ এই শৰীৰটো মৃত্যুৰ পিছত জ্বলাই দিলেই বা কবৰস্থ কৰিলেই নিঃশেষ হৈ নাযায়! আমাৰ শৰীৰৰ প্ৰতিটো কণা-উপকণা আজিৰ এই গঠনটোৰ পৰা, আন এটা গঠনলৈ পৰিৱৰ্তিত হয় নেকি বাৰু?

দেওবাৰ এটাৰ দুপৰীয়া হঠাতে ভাবটো আহিছিল মনলৈ। আনবিলাক দেওবাৰৰ দৰেই সেইদিনাও বিভিন্ন ব্যঞ্জনৰে ভৰা দুপৰীয়াৰ ভাতসাঁজ তৃপ্তিৰে খাই এফালে মোৰ ছোৱালীজনী আৰু আনটো ফালে মোৰ বাৰ ছোৱালীজনীক লৈ বিছনাখনতে বাগৰ দি আছিলোঁ।

বাৰে বাৰে জুমুৰি দি আছিল প্ৰশ্নটোৱে— মোৰ মৃত্যুৰ পিছত মোৰ অস্তিত্বটোৰ হ'ব কি? মই কি প্ৰেতাৱ্থাই হৈয়ে থাকিব লাগিব নেকি? ভাববোৰে ক'ব নোৱৰাকৈয়ে গধুৰ কৰি আনিছিল মোৰ মনটো। শুই থকাৰ পৰা উঠি, বহি আছিলোঁ বিছনাখনতে কিছু পৰা ক্ষণ্টেক পিছতে মোৰ ছোৱালীজনীয়ে মোৰ হাতখন টানি ধৰি ক'লে, 'দেতু, শুই থাক আকৌ।'

তাইলৈ চাই মই কৈছিলোঁ, 'গোসাঁনী, কথা এটা ভাবিছোঁ। এনেই ধৰি ল' যে মই মৰিলোঁ আৰু তাৰ পিছমুহূৰ্ততে মই প্ৰেতাৱ্থালৈ পৰিৱৰ্তিত হ'লোঁ। আৰু প্ৰেতাৱ্থা হিচাপেই মই দেখি আছোঁ— মোৰ মৃত্যুৰ পিছত তই কি কৰি আছ, চিন্তিয়ে কি কৰি আছ, মায়ে কি কৰিছে— এই সকলো। এইদৰেই মোৰ প্ৰেতাৱ্থাটোৱে দেখি থকা কথাখিনিৰেই মই যদি মোৰ ৰণুৱা ঘোঁৰাৰ দৰে জীৱনটোক লৈ এখন উপন্যাস লিখোঁ, কেনেকুৱা হ'ব?'

'জান মহাই যে কিবিলাক কথা ভাবি থাকা আৰু?' —চিন্তিয়ে কৈছিল।

কিন্তু ক্ষণ্টেক বৈ গোসাঁনীয়ে কৈছিল, 'ভাল হ'ব। নতুন কনচেপ্ট। ব্ৰিলিয়েণ্ট আইডিয়া।'

ইয়াৰ পিছৰ কথোপকথন বা মৃদু তৰ্কাতৰ্কিৰ অন্তত চিঞ্চিয়েও মানি লৈছিল, ‘ওঁ ভালেই হ’ব।’ ৰুমটোলৈ সোমাই আহি শেষৰ কথা-বতৰাখিনিৰ পৰা আহৰণ কৰা সম্যক ধাৰণাৰেই অঞ্জুৱে কৈছিল, ‘কিবা অদ্ভুতহে হ’ব দেই। উপন্যাস নহ’ব।’

আইডিয়াটো মায়েও ভাল পোৱা নাছিল।

কিন্তু তাৰ পিছদিনাৰে পৰা ব্ৰহ্মপুৰাতেই উঠি ডাইনিং টেবুলখনতে বহি মই আৰম্ভ কৰিছিলোঁ মোৰ যাত্ৰা— কেতিয়াও নাভাগৰা এটা ৰণুৱা ঘোঁৰাৰ দুৰন্ত যাত্ৰা। মোৰ মৃত্যুৰ পিছৰে পৰা সপিগুনলৈকে কৰা মোৰ এই যাত্ৰাৰ নাম থ’লোঁ— ‘অক্লান্ত তুৰংগ : দস্তাবেজৰ অপ্ৰুষ্ঠা’।

আৰু আজি তাকেই আগবঢ়াই দিছোঁ আপোনালোকলৈ বুলি, মোৰ দ্বিতীয়খন উপন্যাসৰ ৰূপেৰে। আশাকৰোঁ পঢ়ি চাব।

সদাশয় পাঠকসকলে পঢ়ি ভাল পালেই মোৰ শ্ৰম সাৰ্থক হোৱা বুলি ভাবি কৃতার্থ হ’ম।

—নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্য

তৃতীয় সংস্কৰণৰ আগকথা

সৃজনশীল সাহিত্যৰ কিতাপ-পত্ৰৰ প্ৰতি সমাজৰ অধিকাংশ মানুহৰে আগ্ৰহ কমি অহা আজিৰ প্ৰেক্ষাপটত মোৰ দৰে এজন সামান্য লেখকৰ দ্বিতীয়খন উপন্যাসে তৃতীয় সংস্কৰণৰ মুখ দেখাটো সৌভাগ্যৰ কথা বুলি অনুভৱ কৰিছোঁ। এই সৌভাগ্যৰ অধিকাৰী কৰা সদাশয় পাঠকসকলৰ প্ৰতি মই কৃতার্থ।

‘অক্লান্ত তুৰংগ : দস্তাবেজৰ অপ্ৰুষ্ঠা’ক নতুন চামে আদৰি ল’লে আৰু পঢ়ি ভাল পালেই মোৰ শ্ৰম যে সাৰ্থক হ’ব সেয়া ধূৰূপ।

—নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্য

কৃতজ্ঞতা

প্ৰায় প্ৰতিদিনেই সন্মুখতে মা আৰু অঞ্জুক বহুৱাই লৈ মোবাইল ফোনটোৰে তেজপুৰত থকা তুকুমাক সংযোগ কৰি স্পীকাৰটো অন কৰি পঢ়ি যাওঁ, মই সেই পুৱাৰে পৰা লিখি অতোৱা মোৰ উপন্যাসখনৰ অংশখিনি। বুকুত বেথা, চকুত পানী লৈ তিনিওজনীয়ে শুনি গৈছিল মোৰ এই উপন্যাসৰ প্ৰতিটো অংশ। কেতিয়াবা হাঁহিও বিৰিঙিছিল তিনিওজনীৰে মুখত। আৰু সিহঁতৰ হাঁহি আৰু হুমুনিয়াহৰ অভিব্যক্তি অনুধাৱনেৰে মই আগবঢ়াই লৈ গৈছিলোঁ মোৰ কলম, এই উপন্যাসখনৰ ঘটনাক্ৰমৰ মাজেৰে। পৃথিৱীৰ আটাইবোৰ ভাষাৰ শব্দৰেও যদি মই সিহঁতক ধন্যবাদ জনাই যাওঁ এফালৰ পৰা, তথাপি বহুতেই কম হ'ব। মই জানো। গতিকে ইহঁত তিনিজনীক একোৱেই নকওঁ বুলি সিদ্ধান্ত ল'লোঁ।

অনুৰাধা বাইদেউ। মানে শ্ৰদ্ধাৰ শ্ৰীযুতা অনুৰাধা শৰ্মা পূজাৰী। পাণ্ডুলিপিটো দি থৈ আহিছিলোঁ এদিন। কেইদিনমানৰ পিছত মোক লগ পাই কৈছিল, 'কি লিখিছে সেইখন? ছোৱালীজনীৰ হতুৱাই পিণ্ড দিয়াইছে। খঙতে কিতাপখন দলি মাৰি পঠিয়ালোঁ। দিনৰ দিনটো কিবা এটা কথা ক'লেই এওঁকে গালি পাৰি আছোঁ বিনাকাৰণতে।'

বুজি পাইছিলোঁ। ভাবখিনি প্ৰকাশ কৰিব পাৰিছোঁ তাৰমানে। প্ৰতিটো খোজতে বাইদেৱে দিয়া উপদেশখিনিকে শিৰত লৈ আগবঢ়া মোৰ এই যাত্ৰাত বাইদেউৰ অনুদান ভাবিব নোৱৰা ধৰণৰ। মই অশেষ কৃতজ্ঞ বাইদেউৰ ওচৰত।

সাৰদী শইকীয়া বাইদেউ আৰু নিকুমণি হুছেইনৰ পৰা সাহস নোপোৱাহেঁতেন হয়তো ছপাশালৰ পৰা ওলায়েই নাহিলহেঁতেন মোৰ এই দ্বিতীয় উপন্যাসখন। সাৰদী বাইদেউ জ্যেষ্ঠ আৰু নিকুমণি মোতকৈ বয়সেৰে সৰু। মাজতে মই। নিজৰ ভায়েকৰ দৰেই মোৰ প্ৰতিটো ভুল পোনাই-পজৰাই দিয়া বাবে এই উপন্যাসখন আজি আপোনালোকলৈ আগবঢ়াই দিব পাৰিছোঁ। প্ৰতিটো পৃষ্ঠাতে আছে সাৰদী বাইদেউৰ হাতৰ পৰশ আৰু নিকুমণিয়ে আন্তৰিকতাৰে যোগোৱা উৎসাহ। ধন্যবাদ বুলি কোৱাৰ ধৃষ্টতা মোৰ নাই। ইমানকে মাথোঁ ক'লোঁ আজি।

মোৰ প্ৰতিটো লেখাৰ প্ৰকৃত সমালোচক দাদুমণি, ৰাণীমা আৰু মোৰ খুৰীলৈ জনালোঁ মৰম আৰু শ্ৰদ্ধা।

কিবা এটা লিখি উঠি ডিটিপি কৰাৰ পিছত প্ৰথম প্ৰিণ্টৰ কপীটো মই সদায় জুমিৰ হাতত দিওঁ। তাই মই লিখা সকলোখিনিৰে প্ৰথম পাঠক। বানান শুদ্ধ কৰি দিয়াৰ কামটো তায়েই কৰে। কি বুলিনো ক'ম তাইক?

আৰু মোৰ ভাইটি জোনটি। এই উপন্যাসখন লিখিবলৈ লোৱা দিনটোৰে পৰা আপত্তি কৰিছিল আৰু পাণ্ডুলিপিটো এবাৰো পঢ়ি চোৱা নাছিল। কিন্তু সাহিত্যৰ কেইবাটাও কিটিপ মই তাৰ পৰাই শিকিছিলোঁ। এই উপন্যাসখনত তাৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰতিফলন ঘটিছে।

পাণ্ডুলিপিটো পঢ়ি উপন্যাসখনৰ পাতনি লিখি দিয়া সাতাশী বছৰীয়া 'দুৰ্দান্ত যুৱক' ড° লক্ষ্মীনন্দন বৰাদেৱৰ ওচৰত মই চিৰঋণী হৈ ৰ'লোঁ।

উপন্যাসখনৰ বেটুপাতটো আটকধুনীয়াকৈ আঁকি দিছে শ্ৰদ্ধাৰ শিল্পী মধুসূদন দাসদেৱে, সেইবাবে তেওঁৰ প্ৰতিও মই কৃতজ্ঞ আৰু ঋণী।

ড° অপৰাজিতা বৰকটকী বাইদেউ, শ্ৰীমতী কবিতা দাস বাইদেউ, শ্ৰীমতী ৰুণিমা শৰ্মা বাইদেৱে পাণ্ডুলিপিটো পঢ়ি উঠি জনোৱা ব্যক্তিগত অনুভৱে উপন্যাসখনক আপোনালোকৰ ওচৰলৈ লৈ যোৱাত উৎসাহিত কৰিছে। কলিয়াবৰ মহাবিদ্যালয়ৰ শিক্ষয়িত্ৰী শ্ৰীমতী ৰুণিমা শৰ্মা বাইদেৱেই উপন্যাসখনৰ নামকৰণত মোক সহায় কৰিছে। সেয়ে তিনিওগৰাকীকে আন্তৰিক ধন্যবাদ তথা কৃতজ্ঞতা জনাইছোঁ।

'বনলতা'ৰ স্বত্বাধিকাৰী শ্ৰদ্ধাৰ অনন্ত হাজৰিকা আৰু তেখেতেই চিনাকি কৰাই দিয়াৰ পিছত উপন্যাসখনৰ আৰ্হি-সম্পাদনা আৰু অলংকৰণ কৰি দিয়া বিকাশজ্যোতি বৰুৱা— দুয়োকে আন্তৰিক ধন্যবাদ জনালোঁ। ধৈৰ্যৰে অক্ষৰ বিন্যাস কৰি দিয়া জোন শৰ্মাৰ প্ৰতিও কৃতজ্ঞ হৈ ৰ'লোঁ।

কৃতজ্ঞতা জনাবলৈ বুলি লিখিবলৈ লওঁতে নাম পাহৰি যোৱা আটাইৰে ওচৰত ক্ষমাপ্ৰাৰ্থী হৈ ৰ'লোঁ।

—নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্য

অক্লান্ত তুৰংগ

দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা

...আমি নিজেই নিজৰ জাতিটোক ‘কাম কৰিব নোৱৰা এলেক্সা’ বুলি সচৰাচৰ কৰি অহা সমালোচনাবিলাকৰ পৰা আঁতৰাই আমাৰ কাম-কাজবোৰত আমাৰ ল’ৰা-ছোৱালীক মকৰল কৰিব লাগিব। অলপ বেছিকৈ কষ্ট কৰিব পৰা বাবেই বাংলাদেশী কামলাটোক হাজিৰাত লগোৱাৰ পৰিৱৰ্তে আমাৰ সেই হাজিৰা কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা ল’ৰাটোক কামত নিয়োগ কৰিব লাগিব।...

...মস্তিষ্কৰ পৰিচালনাৰে সমাজক নিৰ্দেশ দিয়া বুদ্ধিজীৱীসকলতকৈ শ্ৰম কৰি সমাজক খাদ্য দান দিবলৈ প্ৰয়াস কৰা কৃষকসকল বহুগুণে শ্ৰেষ্ঠ। কিন্তু আমি এই শ্ৰমৰ মূল্যাংকন কৰিবলৈ নিশিকিলোঁ। শ্ৰমহীনভাৱে জীয়াই থকাৰ চেষ্টাত আমি সকলোৱেই নিজকে বুদ্ধিজীৱীৰ শাৰীলৈ নিজেই উন্নীত কৰি অলস জীৱন যাপন কৰিছোঁ। সেয়েহে আমাৰ সম্ভৱ-আশীটাকৈ জাতীয় সংগঠন। আনৰ শ্ৰমজৰিত ধনেৰে জীৱন যাপন কৰাৰ প্ৰয়াস। নিজে শ্ৰম কৰাৰ পৰা বিৰত ৰাখিবলৈ কৰা বিভিন্ন কাৰচাজি। বুদ্ধিজীৱী হ’বলৈকো লাগে শ্ৰম। জ্ঞান আহৰণ কৰিবলৈ কৰা অহৰহ প্ৰচেষ্টা। আমি বুদ্ধিজীৱী হ’বলৈও শ্ৰম কৰিব নোৱাৰোঁ। পঢ়িবও নোৱাৰোঁ। কামো কৰিব নোৱাৰোঁ। আমাক লাগে আলাসতে সকলো। আলাউদ্দিনৰ চাকিটো পোৱাৰ আশাতে আবদ্ধ আমাৰ চিন্তাধাৰাবোৰ...

...এই যে অসম ৰক্ষা কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা সম্ভৱ-আশীটামান ‘জাতীয় সংগঠন’ আছে আৰু আটাইবোৰেই যে সোণৰ অসম গঢ়াৰ স্বাৰ্থত একেধৰণেই অসম বন্ধ দি টায়াৰ জ্বলাই বা নঙঠা হৈ প্ৰতিবাদ কৰি চান্দা তুলি ফুৰিছে, তেওঁলোকৰ মাজৰে কোনোবা এটা সংগঠনেও বাৰু আমাৰ খিলঞ্জীয়া গাঁওবোৰত ‘অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱ’ সূচনাৰে মই এই অৱস্থাতো ভাবি অহাৰ দৰে এইবিলাক কাম কৰিব নোৱাৰেনে? জাতিটো জীয়াই ৰাখিবলৈ আমি বাৰু এনেকুৱা কিছুমান কামত নিজকে নিয়োগ কৰিব নালাগিছিলনে?...

এৰা, বিশ্বাসেই হোৱা নাই। ক্ষন্তেক আগলৈকে তেজ-মণ্ডহৰ এটা জীয়া মানুহ মুহূৰ্ততে প্ৰেতাৱা হৈ গ'লোঁ। নিজৰ সংকুচিত ৰূপটো দেখি নিজেই বিচুৰ্তি খাইছোঁ। এটা সম্পূৰ্ণ ভ্ৰাণৰ ৰূপ। জীৱনৰ পাতনিৰ সেই চেহেৰাই যে মৃত্যুৰ পিছৰ প্ৰাৰম্ভিক চেহেৰা, এতিয়াহে বুজি পালোঁ। জীয়াই থাকোঁতে এইবিলাক মোৰ বাবে আছিল অন্ধবিশ্বাস। আত্মাৰ অস্তিত্ব মই স্বীকাৰ কৰা নাছিলোঁ। নামানিছিলোঁ। আন কোনোবাই কেতিয়াবা ক'লেও ভাবিছিলোঁ— 'মৃত্যুওতো এক শিল্প/সময়ৰ শিলত কটা/এক নিৰ্লোভ ভাস্কৰ্য।'

মোৰ সন্মুখত সেয়া মই, মানে মোৰ নিথৰ দেহটো। আই চি ইউৰ মনিটৰকেইটাৰ আমনিলাগা বিপ্ বিপ্ শব্দ। এটা মনিটৰত এমূৰৰ পৰা আনটো মূৰলৈ নিৰৱচ্ছিন্নভাৱে বৈ গৈছে কেইডালমান সৰলৰেখা। প্ৰাণৰ স্পন্দন নাই, গতিকে কোনো টোও নাই। মাথোঁ চলি আছে সমান্তৰালভাৱে। সকলো গাণিতিক সংখ্যা জিলিকি আছে একো একোটা শূন্য হৈ। ওচৰতে থকা নাৰ্ছগৰাকীয়ে ডাক্তৰক মাতি ফোনটো কৰাৰ পিছতে মোৰ নিথৰ বুকুখনত দুহাতেৰে দুবাৰমান হেঁচা দি চাইছিল, কিজানিবা সমান্তৰাল ৰেখাকেইডালত প্ৰাণৰ টো এটা উঠি য়ায়েই। কিজানিবা শূন্য হৈ পৰা সংখ্যাকেইটাত এক বা দুই কিবা এটা ভাহি উঠেই।

নাই, সকলো একেধৰণেই চলি থাকিল। ডাক্তৰজনে মোৰ হাতটো নিজৰ তৰ্জনী আঙুলিটোৰে টিপা মাৰি চালে। একো নাই। পাল্ছ, প্ৰেছাৰ সকলো শূন্য। মাস্কখনেৰে নিজৰ মুখখন ঢাকি অভিভাৱকক মাতিবলৈ ক'লে, 'চাবা, দুজনতকৈ বেছি সোমাবলৈ নিদিবা।'

কেইটামান মুহূৰ্তৰ আমনিলাগা বিৰতি ভাঙি বাঁওহাতেৰে নিজৰ ওলাই আহিব খোজা কান্দোনটোক হেঁচা মাৰি ধৰি সোমাই আহিল নীৰু আৰু ৰূপটি। দুয়োটাৰে দুচকুৰে বেছে মাথোঁ দুপাৰ ওপচা চকুলোৰ নৈ। নীৰুৰ জান আৰু ৰূপটিৰ জানদা নোহোৱা হ'ল— নিষ্ঠুৰ উপলব্ধি দুয়োৰে বাবে। মোৰ মুখখনত হাত ফুৰাই হুকুকাই কান্দি উঠা বৌৱেকক ৰূপটিয়ে এহাতেৰে সাবটি ধৰিছে, সাস্তুনা দিয়াৰ চেষ্টাত, নিজেও ফেকুৰি থকাৰ মাজতে।

‘কিয় কৰিলা এইটো জান? মই এতিয়া কি কৰিম জান?’ —স্পষ্টভাৱে শুনিছোঁ মই।

কিন্তু কোনো অনুভূতি দেখোন নাই মোৰ। ষ্টিলৰ টেবুলখনৰ চুকটোৰ পৰাই মই চাই আছোঁ মাথোঁ ভাবলেশহীনভাৱে, নিচিন্তমনে। অপলক দৃষ্টিৰে। ৰূপটিয়ে লাহে লাহে বৌৰেকক ধৰি ধৰি ওলাই গ’ল ৰুমটোৰ পৰা।

পিছমুহূৰ্ততে গোসাঁনী আৰু মাকু। মোক সাবটি ধৰি ‘দেতু দেতু’ বুলি কান্দি কান্দি ভাগৰি পৰা গোসাঁনীক মোৰ বুকুৰ পৰা মাকুৱে আঁজুৰি নিজৰ বুকুৰ মাজত সুমুৱাই ল’লে। কান্দোন ৰাখিব পৰা নাই মাকুৱেও। কিন্তু কৰিবনো কি? ৰাজহুৱা স্থান। আনসকল ৰোগীৰ লগতে তেওঁলোকৰ অভিভাৱকেও একেথৰে চাই আছে সিহঁতৰ ফালেই। মাকু মোৰ একমাত্ৰ ভনী আৰু গোসাঁনী মোৰ একমাত্ৰ ছোৱালী।

সিহঁত দুয়োৰে পিছতে এইবাৰ সোমাই আহিল মোৰ বাল্যবন্ধু তথা ভনীজোঁৱাই ৰবুলু আৰু মোৰ মা। কান্দোনত ভাগি পৰা মায়ে মোক এৰি যাবই খোজা নাই। ৰবুলুৱে যেনেতেনে সাবটি ধৰি লৈ গ’ল।

তাৰ পিছত ভিনদেউৰ লগত বৰমা মানে মোৰ শাহু। পৰীৰ লগত বাবা, জিলিৰ লগত জিণ্টু, ৰূপ আৰু তুন। শেষত সোণটি আৰু মাজনী। কাৰো মুখত মাতবোল নাই। দুচকুত পানী, মাথোঁ পানী। মাজে মাজে দেহবোৰত মাথোন ফেকুৰি উঠাৰ একো একোটা শিহৰণ। দুজন দুজনকৈ আহিছে আৰু গৈছে। একেধৰণেই। এটা আমনিলাগা পৰিৱেশ।

বাহিৰখনত কি হৈ আছে বুলি ওলাই আহিলোঁ। ৰূপটিয়ে জোৰ কৰি ওলাই আহিব খোজা কান্দোনটো সামৰি, এটাৰ পিছত আনটো ফোন কলত ব্যস্ত, মই মৰাৰ খবৰটো পৰিয়ালবৰ্গক জনাবলৈ। ৰবুলু ৰিচিপ্চন কাউণ্টাৰত ব্যস্ত, মোক সোনকালে হস্পিতালৰ পৰা লৈ যোৱাৰ কামত। স্বৰ্গৰ ৰথখনৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈ ৰূপ আৰু তুনৰ লগতে বাবা ব্যস্ত। ধূপ-ধূনা, বগা কাপোৰ আদি কিনিবলৈ তুন ওলাই গ’ল। মাৰ কাষতে বৰমা আৰু খুৰী। কাৰো মুখত মাতবোল নাই। দুচকু চকুলোৰে ভৰা। মাজে মাজে একোটা উচুপনিৰ শব্দ। ইজনী আনজনীৰ কাষত। লগতে হিয়া, পৰী আৰু মাকু। মুঠতে এটা নিৰাশাৰে ভৰা পৰিৱেশ।

মোৰ একেবাৰে ভাল নালাগিল।

ঘৰখনলৈ মনত পৰাৰ লগে লগে কোন মুহূৰ্তত যে আহি নিজৰ ঘৰটো পালোঁহি, গমেই নাপালোঁ। বন্ধ দুৱাৰখনৰ মাজেদি অকণো দুখ নোপোৱাকৈ

সোমাই আহিলোঁ। বাহিৰত ইতিমধ্যে ফ্লেটৰ দুই-এজনকৈ মানুহ আহি গোট খাইছিল। মোৰ আৰু নীৰুৰ সেই ডাঙৰ বিছনাখন পৰিপাটীকৈ পাৰি থোৱা আছে। বিছনা চাদৰখনৰ ক'তো অকণমানো শোটমোচ নাই, সম্পূৰ্ণ ফিট। গোসাঁনীজনী বাহিৰত পঢ়িবলৈ যোৱাৰ পিছৰে পৰা, নীৰুৱে তাইৰ ৰুমটো সেই একেদৰেই সজাই-পৰাই ৰাখে। আজিও একেদৰেই আছে। মাৰ ৰুমটোত, মাকুৰ বাকচকেইটা মাটিতে থোৱা আছে। সন্মুখৰ ৰুমটোত চাঙে ভাই ৰূপটি আৰু ভাইবোৱাৰী জিলিৰ লগতে সিহঁতৰ ল'ৰা-ছোৱালী দুটা— জিণ্টু আৰু জিণ্টীহঁত আছিল। পাকঘৰটোৰ বেছিনটোত ধুবলৈ থোৱা বাচন-বৰ্তনবোৰ। বোধকৰোঁ ৰাতিপুৱা চাহ-ৰুটী খোৱাৰ। গোসাঁই ঘৰটোত চাকিগছ তেতিয়াও জ্বলিয়েই আছে। মায়ে বা নীৰুৱে হস্পিতাললৈ যোৱাৰ আগতে মোৰ আৰোগ্য কামনা কৰিয়েই জ্বলোৱা নিশ্চয়। ধূপকেইডাল ইতিমধ্যে জ্বলি ছাই হৈ গৈছে। আমনি লাগিল। ফ্লেটৰ তললৈকে বুলি ওলাই আহিলোঁ।

বৰকটকীয়ে হাজৰিকাক উদ্দেশ্য কৈ আছে, 'আৰু দুঘণ্টামানৰ ভিতৰতে আহি পাবহি। তাৰমানে একমান বাজিব। ইয়াতো বোধকৰোঁ দুঘণ্টামান ৰাখিব নিশ্চয়। গতিকে ৪ বজাৰ আগতে নৱগ্ৰহ পোৱাটো নহ'ব যেনেই পাইছোঁ।' নয়নক মাতি তেওঁ বাঁহ দুডাল আৰু নাৰিকলৰ ৰছী দুমুঠাৰ লগতে ধূনামলা, ধূপ-চাকি আদি আনিবলৈ ক'লে। নিজেই ওচৰৰ মানুহকেইঘৰৰ পৰা ফুল অলপমানো ছিঙি আনিবলৈ বুলি আগবাঢ়িল।

'বৰ ঘপক্কৈ ঢুকাই থাকিল মানুহটো। বেয়াই লাগিছে।' —হাজৰিকানীৰ মাতত সহযোগ কৰিলে ছেক্রেটৰী বাইদেৱেও।

বৰকটকীয়ে তুলি অনা ফুলখিনিৰ লগতে লাহে লাহে এখোজ-দুখোজকৈ আগুৱাই আহিল আমাৰ কাষৰ বাইদেউগৰাকীও— 'এৰা বৰ ভাল মানুহ আছিল, কাৰো ঘৰলৈ আহ-যাহ নকৰিলেও, দেখিলে ভালকৈ মাতযাৰ দিছিল।'

একষেহীয়া কথাবোৰে আমনি লগোৱা পৰিৱেশ এটাৰহে সৃষ্টি কৰিছে।

নিজৰ কামৰ ঠাইডোখৰলৈকে বুলি আগবাঢ়ি গ'লোঁ। গে'টৰ সন্মুখতে বৈ আছে তুন, মানে নীৰুৰ সৰু ভায়েক। তাৰ চাৰিওফালে গোট খাই আছে— মণ্টু, দিলজিৎ, চিৰচন, দেবেন, জাকিৰ, চমিৰ, ত্ৰিদিব আদিকে ধৰি প্ৰায় সকলো। কাষৰ চিৰিটোতে মাটিত বহি কান্দি আছে ৰম্ভাই। কাষতে জুমিকে আদি কৰি মহিলাৰ দলটো।

‘দাদা ঢুকাল!’

দিলজিতে দাদাৰ ফটো এখন ৱাট্‌ছএপ কৰি ফ্লেক্স প্ৰিণ্টাৰজনলৈ পঠিয়াইছে। ফটোখন দি কি লিখিব লাগিব; ফোন কৰিয়েই বুজাইছে। বজাৰখন বন্ধ বখাৰ কাৰণটো গ্ৰাহকে বুজি পোৱাকৈ, ভাষা লগাই লিখিবলৈ দিছে ফ্লেক্স এখনত— বজাৰখনৰ সন্মুখৰ বন্ধ গে’টখনতে লগাই বখাৰ পৰিকল্পনাৰে।

মানুহখিনিক বাহিৰতে এৰি থৈ লাহে লাহে মেইন গে’টেৰেই সোমাই গ’লোঁ বজাৰখনলৈ। শাক-পাচলি বিক্ৰীৰ কেছিয়াৰকেইজনে টকাখিনি হিচাপ কৰিছে, বন্ধ কৰাৰ আগতে। ওপৰৰ ডিপাৰ্টমেণ্টেল ষ্ট’ৰখনতো একেই অৱস্থা। পিঅ’এছত মানে ‘পইণ্ট অব ছেল’ত থকা ছোৱালী দুজনীৰ বাহিৰে কোনো মানুহ নাই। সকলোৱে বাহিৰত জুম পাতি আছে। লাহে লাহে সকলো মহলালৈ পাক এটা মাৰি আহি তলৰ মহলা পালোঁহি। ছেঃ, বহুত বস্তু নষ্ট হৈ যাব মিছাতে। বজাৰখন বন্ধ কৰাৰ দৰকাৰ আছিলনে বাৰু! কথাটো ভাবি নিজৰে হাঁহি উঠিল— মোৰ কথাতো আৰু নচলে ইয়াত, কথাষাৰ বুজি।

ৰঙাৰ কান্দোন শেষেই হোৱা নাই। কান্দিয়েই আছে তাই। লগতে দুই-চাৰিজনীয়েও সহযোগ কৰিছে। লাহে লাহে বাহিৰলৈ ওলাই আহিলোঁ। কিবা এটা ভাল নালাগিল পৰিৱেশটো।

হস্পিতালখন পাই দেখিলোঁ মোৰ ভনীৰ একমাত্ৰ ল’ৰা বাবা আৰু মোৰ খুৰাৰ ল’ৰা সোণটি স্বৰ্গৰথখন ফুলেৰে সজোৱাত ব্যস্ত। নীৰৱ ডাঙৰ ভায়েক ৰূপে ধূনা জ্বলাইছে। ভিনদেৱে মাটিতে বহি ধূপকাঠিখিনি জ্বলোৱাৰ চেষ্টাত ইটোৰ পিছত সিটো দিয়াচলাইৰ কাঠি জ্বলাইছে।

ৰবুলু আৰু ৰূপটিয়ে মোক কঢ়িয়াই অনা ষ্ট্ৰেচাৰখনৰ ট্ৰলীখন লাহে লাহে ‘ৰেম্প’টোৰে নমাই আনিছে। পিছে পিছে এজনীয়ে আনজনীক ধৰি ধৰি এখোজ-দুখোজকৈ আগবাঢ়ি অহা আমাৰ পৰিয়ালটোৰ মহিলাখিনিৰ এটা দীঘলীয়া শাৰী।

ইতিমধ্যে বজাৰখনৰ ল’ৰাখিনিৰ লগতে ছোৱালী-মহিলাখিনিয়েও গাড়ীখনৰ চাৰিওফালে আৱৰি ধৰিলেহি। ৰবুলু, ৰূপটি, বাবা, সোণটি, ৰূপ আৰু তুন— এই সকলোৱে মিলি বৰ আলফুলে মোক ট্ৰলীখনৰ পৰা দাঙি গাড়ীখনত ষ্টেচাৰখনৰ সৈতে শুৱাই দিলে। ধূপ-ধূনাৰ গোল্ফেৰে চৌপাশ সুৰভিত হ’ল। ৰূপটিয়ে বগা কাপোৰখন আঁতৰাই মোৰ মুখখনৰ কিয়দংশ উলিয়াই মোৰ

গালখনত আলফুলে মৰমেৰে হাত বুলাই থাকিল— মোৰ নিথৰ মুখখনৰ পিনে একেৰাহে চাই।

চিঞৰি চিঞৰি কান্দি উঠা বস্তাৰ কাষলৈ লাহে লাহে মাকু আগবাঢ়ি গৈ তাইক সাৰটি ধৰিলে। নীৰুও লাহে লাহে সিহঁত দুয়োজনীৰ ফালে আগুৱাই গ'ল। ক'ৰ ধুবুৰীৰ পৰা অহা বস্তা। যোৱা ১২ বছৰ বিভিন্ন কামত লাগি আজি তাই ঘৰৰ ছোৱালীৰ দৰেই হ'লগৈ। তিনিওজনীৰ চকুবোৰেহে মাথোঁ কথা ক'লে। কান্দোনৰ বাহিৰে মুখৰ মাত নাই।

লাহে লাহে স্বৰ্গৰথখন চলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। নিজৰ নিজৰ গাড়ীবোৰত যাকে যেনেকৈ পাৰে উঠাই স্বৰ্গৰথখনৰ পিছে পিছে সকলো আহি থাকিল। কেইবাখনো গাড়ী স্বৰ্গৰথখনৰ পিছফালে, আগফালে কেইবাখনো বাইক। জি এন আৰ চি চৌহদটো পাৰ হৈ আহি, ৰুক্মিণীগাঁৱৰ ৰাস্তাটোৰে আগবাঢ়ি গ'ল সমদলটো। ৰাস্তাৰ দুয়োপাৰে কৌতূহলী জনতাৰ জুম। 'কোন ঢুকাল? ক'ত থাকে?' ইত্যাদি বহুতো কৌতূহলেৰে ভৰা প্ৰশ্ন— এজনে আনজনক।

ৰুক্মিণীগাঁৱৰ ৫নং বাইলেনটো পোৱাৰ আগৰে পৰা গাড়ীৰ ভিৰ। আমাৰ সম্পৰ্কীয় মানুহখিনিয়ে খবৰটো পাই দৌৰাদৌৰিকৈ আহিছে। মই নিজে অলপ আগবাঢ়ি আহি, আমাৰ ফ্লেটটোৰ তলৰ সন্মুখৰ ভাগটোৰ চুক এটাতে বৈ থাকিলোঁ। ইতিমধ্যে ধূনা-ধূপ, ফুলেৰে মোক নমাই থ'বলগীয়া ঠাইটুকুৰা মচি-কাছি সজাই থৈছে। টাব এটাত থকা তুলসী এজোপাও হাততে পোৱাকৈ ওচৰতে থৈছে বৰকটকীয়ে।

স্বৰ্গৰথখনৰ পৰা আথেবেথে মোৰ নিথৰ দেহাটো নমাই আনি ফ্লেটৰ তলৰ সজাই ৰখা ঠাইটুকুৰাতে ৰাখিলে। সামূহিক কান্দোনৰ ৰোল এটাই পৰিৱেশটো ওন্দোলাই পেলালে।

এজন-দুজনকৈ মোৰ চিনাকি মানুহবোৰে হাতৰ ফুলখিনি মোৰ মূৰে-গায়ে সজাই দি মোৰ ভৰিত ধৰি সেৱা জনাবলৈ ধৰিলে। ৫নং বাইলেনটো লোকাৰণ্য। মোক ভালপোৱা মোৰ পুৰণি কৰ্মচাৰীবিলাক, যাৰ লগত মোৰ নিজৰ ভাই-ভনীৰ দৰে সম্পৰ্ক আছিল, এজন-দুজনকৈ সিহঁতকো মই দেখা পালোঁ। মনটো ভাল লাগিল। যি হওক, এইবিলাক ল'ৰা-ছোৱালীয়েও যে মোক মনত ৰাখিছে, তাকেই ভাবি।

প্ৰায় এঘণ্টাৰো বেছি সময় এইবিলাকেই চলি থাকিল। ৰূপটিয়ে মোৰ মুখৰ

কাষতে মাটিতে লেপেটা কাড়ি বহি মোৰ মুখত পৰিবলৈ ধৰা মাখিবিলাক খেদাৰ
প্ৰচেষ্টাত ব্যস্ত। মুখত মাখি পৰিলে কিজানি মই বেয়াই পাওঁ।

অলপ পিছত ৰবুলুৰ তত্বাৱধানত পৰিয়ালৰ এজন এজনকৈ সকলোৱে
মোৰ পৰা বিদায় ল'বলৈ আহিল। গোসাঁনীয়ে মোক সাবটি ধৰি কান্দি থাকিলে
বহু পৰ। এটা সময়ত মোক মুখাণ্ণি কৰাৰ বাবে সাজু হ'বলৈ বুলি বাবাই তাইক
জোৰকৈ উঠাই লৈ গ'ল। তাইৰ লগতে গোটেইবিলাক ওলাইছে যাবলৈ,
জিটিলৈকে। অৱশেষত পুৰোহিতজনো আহি পালেহি।

ঘৰৰ মানুহখিনিক সোনকালে মৃতকক বিদায় দিয়াৰ ব্যৱস্থা কৰিবলৈ বুলি
সাজু হ'বলৈ কৈ নিজে লগতে লৈ অনা দোৰোলা এটাত পানী অলপ থৈ মন্ত্ৰ
উচ্চাৰণ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। কাষতে মুখাণ্ণি কৰিবলৈ বুলি সাজু হোৱা
গোসাঁনী আৰু তাইৰ কাষত পৰী, জিণ্টু, জিণ্টিকে আদি কৰি সকলো। এজাক
কান্দোনাৰ ৰোলৰ মাজতে মা, মাকু আৰু নীৰুৱে বিদায় লৈ গ'ল মোৰ পৰা,
চিৰদিনৰ বাবে। পুৰোহিতৰ লগে লগে গোসাঁনীয়ে গাই গ'ল—

‘ওম বিষ্ণু, ওম তৎসৎ, ওম অদ্য

শ্ৰীসূৰ্য্যগ্যতা, শ্ৰাৱণ মাসে, বৃষ ৰাশিস্থিতে

ভাস্কৰে, শুক্লে পক্ষে, সপ্তমমান তিথৌ

এ তসমিন, বিশিষ্ট পূৰ্ণে, ভাৰত বৰচাক্ষে

ভূ প্ৰদেশে বিবিধিঃ ঋষি গোত্ৰ আৰোপিত

কুস স্বৰূপীন, তৃভংগু, কৃষ্ণগ্ৰেয় ঋষি গোত্ৰেষ্ণ

প্ৰেতস্ব, মুনীন্দ্ৰ নাথ দেৱ শৰ্ম্মণহঃ

মৰণ নিমিতকাত, ওসৌ শান্তাত,

মৃত কৰ্ম কৰণায় নমঃ।’

ইতিমধ্যে বাবায়েও ধূতী এখন পিন্ধি, ডিঙিত গামোচাখন লৈ আহি
গোসাঁনীৰ লগতে শাৰী পুৰাই বহিছিলেহিয়েই। গোসাঁনীৰ সৈতে সিও হাতযোৰ
কৰি সমস্বৰে পুৰোহিতৰ লগে লগে গাই গ'ল—

‘ওঁ তদ্বিষেগঃ পৰমং পদ, সদা পশান্তি সূৰয়ঃ

দিদীব চক্ষুৰাততং ওঁ ভগৱতে বাসুদেৱায় নমঃ।

ভো ভগৱন, বাসুদেৱ

ইহ গচছ, ইহ তিষ্ঠ, ইহ সন্নিহিতো ভব

ইমাং পূবাং জগ গৃহাণ ওঁ ভগৱতে বাসুদেৱায় পাদ্যং নমঃ

অৰ্ঘ্যায় নমঃ আচমনীয়ং নমঃ স্নানীয়ং নমঃ ।’

গোসাঁনীয়ে বাবুৱে কৰাৰ দৰে তালৈকে চাই চাই আচমন কৰাৰ চেষ্টা কৰিলে। লগুণ লোৱা বাবুৱে পুৰোহিতৰ মন্ত্ৰ আদি পুৰোহিতে উচ্চাৰণ কৰাৰ ধৰণেৰেই উচ্চাৰণ কৰি যাব পাৰিছিল। গোসাঁনীৰ কাৰণেহে গোটেই ব্যৱস্থাটো আছিল একেবাৰ নতুন। দুই-এটা শব্দ উচ্চাৰণ কৰিবলৈ চকু মুদি যিমান পাৰে মনোযোগ দিছে, যাতে তাইৰ মৰমৰ দেতুৰ কৰ্মভাগ তাই ভালদৰেই সমাপন কৰিব পাৰে। পুৰোহিতৰ সুৰে সুৰে দুয়োটাই সমস্বৰে গাই গ’ল—

‘এতৎস চন্দনং পুষ্পং ওঁ ভগৱতে বাসুদেৱায় নমঃ

গন্ধৰ্ব্ব দৈৱতায় ধূপায় নমঃ

তৎসম্প্ৰদানী ভূতায় ওঁ ভগৱতে বাসুদেৱায় নমঃ

আচমনাৰ্থং জলন্তে নমঃ

ওঁ বিষ্ণু দেৱতায় প্ৰদীপায় নমঃ

ওঁ গ্ৰহাপতি দেৱতায় নৈবেদ্যায় নমঃ

তৎসম্প্ৰদানী ভূতায় ওঁ ভগৱতে বাসুদেৱায় নমঃ

আচমনাৰ্থং জলতে নমঃ’

‘এতিয়া হাতযোৰ কৰি কৃতাজ্জলি লওক।’ —পুৰোহিতৰ মাতত সচকিত হৈ দুয়োটায়ে গাই গ’ল,

‘ততঃ কৃতাজ্জলি

ওঁ পিতা স্বৰ্গঃ

পিতা ধৰ্ম্ম

পিতাহি পৰমং তপঃ

পিতৰি প্ৰীতিমাপন্নো

প্ৰিয়ন্তে সৰ্বদেৱতাঃ।

দুয়োটাই চকু মুদি কৰযোৰে জোৰ জোৰকৈ গাই গ’ল। গোসাঁনীৰ লগতে বাবুৱেও ‘পিতা স্বৰ্গঃ পিতা ধৰ্ম্ম’ গোৱা শুনি মোৰ চেৰেংকৈ এটা কথা মনত পৰিল। বাবুৰ লগুণদিয়নীৰ দিনা মই ধেমালিতে কৈছিলোঁ, ‘মোৰটো ল’ৰা নাই। তই এতিয়া লগুণ ল’লি যেতিয়া, মোৰ চিন্তা নোহোৱা হ’ল। মোৰ মুখাগ্ৰি তয়েই কৰিব পাৰিবি।’ ধেমালিতে কোৱা কথাষাৰ আজি বাস্তৱ হ’বলৈ গৈ থকা দেখি

মনটো কেনেবা লাগি গ'ল। কেনেকৈ কি হ'ল বুজিবই নোৱাৰিলোঁ। বাবু মোৰ ভনী মাতুৰ ল'ৰা। গোসাঁনীতকৈ এবছৰ ডাঙৰ। ধুতী পিন্ধি থকা ৰূপটিৰ লগতে তাৰ ল'ৰা জিগুৰেও ধুতী পিন্ধি গোসাঁনীহঁতৰ লগতে মোৰ ফালে চাই হাতযোৰ কৰি বহি আছিল।

হঠাৎ পুৰোহিতৰ মাতষাৰ কাণলৈ আহিল।

এতিয়া হৰিধ্বনি দি মৃতকক চাঙীত উঠোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে। লগে লগে উপস্থিত সকলোৱে 'জয় ৰাম বোলা, জয় হৰি বোলা' ধ্বনিৰে চৌদিশে কঁপাই তুলিলে। কান্দি কান্দি লেবেজান হৈ পৰা নীৰু, মাকু, জিলি, হিয়াৰ লগতে মা, বৰমা আৰু খুৰী কাৰো মুখলৈ চোৱাৰ সাহসকণ গোটাৰ পৰা নাছিলোঁ মই। আমাৰ ফ্লেটটোৰ গে'টখনৰ ফালে চাই দেখিলোঁ তেজপুৰৰ মোৰ বাল্যবন্ধু প্ৰায় সকলোবোৰেই আহি পাইছেহি। পাঞ্জাবাৰী অঞ্চলৰ নাজিম, বাপন, বাবুলুকে আদি কৰি আন বহুতো ডেকাল'ৰাৰ ভিৰ গে'টৰ সন্মুখত।

হৰিধ্বনিৰ মাজেৰেই ৰূপটি, ৰবুলু, বাবু, সোণটিয়ে মোৰ নশ্বৰদেহটো, চাঙীখনৰ সৈতে কান্ধত তুলি লৈ, লাহে লাহে গে'টৰ বাহিৰত থকা স্বৰ্গৰথখনত উঠাই দিলে। ভানখনত আগৰে পৰা উঠি থকা নাজিম, অমিত, ৰূপ আৰু তুনৰ লগতে কিশোৰ আৰু জাকিৰে লাহে লাহে চাঙীখন ষ্টেচাৰখনৰ ওপৰতে নমাই থ'লে।

ধূপ-ধূনাৰ ধোঁৱাই চৌপাশ আৱৰি ধৰিছে। চকুত ছাট মাৰি ধৰাত লাহেকৈ উঠি গৈ ভানখনৰ সন্মুখৰ ফালে মোৰ মৃতদেহটোৰ ওচৰতে ঠাই এটুকুৰা ঠিক কৰি বহি ল'লোঁ। মোৰ মৃত শৰীৰটো কঢ়িওৱা ভানখনৰ আগে আগে কিশোৰৰ গাড়ীখনতে ৰূপটিহঁতক বহুৱাই ল'লে। আমাৰ গাড়ীখনত থিয় হৈ থাকিল কিশোৰ, নাজিম, ৰবুলু, গোসাঁনী, বাবা আৰু তুন।

আগৰ গাড়ীখন লাহে লাহে আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলে। পিছতে আমাৰ গাড়ীখন।

আৰু তাৰ পিছত এখনৰ পিছত আনখনকৈ কেইবাখনো গাড়ী লাহে লাহে আগবাঢ়িল। বহুকেইখন বাইক গাড়ীখিনি পাৰ হৈ আগবাঢ়ি গৈ একেবাৰে আগে আগে যাবলৈ ধৰিলে। ৰুক্মিণীগাঁৱৰ পৰা জি এছ ৰোডত উঠাৰ সময়ত পিছফালে চাই দেখিলোঁ— নেদেখা হোৱালৈকে গাড়ী আৰু বাইকৰ শাৰী। বহুত মানুহ শ্মশানলৈ যাব যেন পাওঁ। মনটো ভাল লাগি গ'ল। কিশোৰে শংখ এটা মাজে মাজে বজাই থাকিল। নাজিমে ধূনাদানীটোত ধূনা আৰু নাৰিকলৰ বাকলি দিয়াত

ব্যস্ত। ধূনাৰ ধোঁৱা যাতে অকণো নকমে, তাৰ চেপ্তাত সি একান্তভাৱে নিমগ্ন। ক'ত যে কেনেকৈ চিনাকি হোৱা নাজিম? নিজৰ ভাইৰ দৰেই সম্বন্ধ মোৰ সিহঁতৰ সৈতে। আৰু মই আছিলোঁ সিহঁতৰ কাৰোবাৰ নীৰেনদা আৰু আন কাৰোবাৰ জানদা।

জি এছ ৰোডৰ দুয়োপাৰে থকা পদযাত্ৰীসকলে সোঁহাতেৰে কপালখন চুই, বুকুলৈ হাতখন আনি, অচিনাকি হ'লেও মোৰ আত্মাৰ সদগতি কামনা কৰিলে। দূৰন্ত গতিৰ গাড়ীবোৰেও নিজৰ নিজৰ স্পীড কমাই শ্মশানযাত্ৰীৰ কনভয়টোৰ কাষেৰে হৰ্ণ নবজোৱাকৈ লাহে লাহে আগবাঢ়ি গৈ থাকিল।

যথা সময়ত নৱগ্ৰহ শ্মশান পালোঁগৈ। মিশ্ৰই আগতেই গৈ খৰি, চণ্ডাল আদিৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ লগতে সৎকাৰৰ প্ৰয়োজনীয় সকলো সামগ্ৰী গোটাি থৈছেই। দুই নম্বৰ চিতাখনৰ সন্মুখত মোক চাঙীৰে সৈতে নমাই থ'লে, আলফুলে।

পুৰোহিতৰ নিৰ্দেশ অনুসৰি বিভিন্ন মন্ত্ৰপাঠৰ মাজেৰে মোৰ দেহাটোত ঘিউ সানি দিলে বাবুৱে। লগতে অনবৰতে সহায় কৰিবলৈ প্ৰস্তুত হৈ থকা গোসাঁনীয়েও হাততে ঘিউ অকণমান লৈ মোৰ দেহাটোত সানি গ'ল এফালৰ পৰা। ইতিমধ্যে সময় প্ৰায় বিয়লি ৫ বাজিছে। পশ্চিমৰ পৰা ৰঙা সূৰ্য্যটোৱে ওখ ওখ গছকেইডালৰ পাতৰ ফাঁকেৰে আহি মোলৈ বুলি খৰি পাতি সজাই থোৱা চিতাখনৰ বৰণটো ৰঙচুৱা কৰি পেলালে।

পুৰোহিতৰ কণ্ঠস্বৰত পুনৰ শ্মশানখন মুখৰ হৈ পৰিল।

‘এতে ঘৰ্ষিত গন্ধ পুষ্পে

ওঁ শ্ৰীকৃষ্ণায় নাৰায়ণায় নমঃ।

ঘণ্টাং বাদয়ন পুষ্পমাদায় কৃতাঞ্জলিঃ পঠেৎ

ওঁ সৰ্বমঙ্গলমঙ্গলে শিৱে সৰ্বাৰ্থ সাধিকে

শৰণ্যে ত্ৰ্যম্বকে গৌৰী নাৰায়ণি নমোহস্তুতে

ওঁ মাধৱো মাধৱোবাচি

মাধৱো মাধৱোহাদি

স্মৰন্তি মাধৱঃ

সৰ্বেষ সৰ্ব্বকাৰ্য্যেষু মাধৱং

ওঁ মাধৱায় নমঃ

এতে, মৃতকৰ শান্তিৰ অৰ্থে

হৰি বোল

হৰি বোল

হৰি বোল

বোলো, জয় ৰাম বোলা

জয় হৰি বোলা

ওঁহ, এতিয়া মৃতকৰ সদগতিৰ অৰ্থে চিতাত পদাৰ্পণ কৰাব লাগে।’

মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে কেইবাজনেও ধৰি মোৰ নিথৰ দেহাটো কোলাত তুলি ল’লে।
লাহে লাহে আনি চিতাৰ ওপৰত, তললৈ মূৰ কৰাই শুৱাই দিলে। কিশোৰ, তুন
আদি ডেকাল’ৰাসকলে মোৰ দেহৰ ওপৰত এডাল এডালকৈ কাঠ জাপি গ’ল।
এজনে মোৰ দেহত থকা একমাত্ৰ বগা বস্ত্ৰখন কাঠৰ মাজেৰে টানি উলিয়াই লৈ
গৈ চিতাৰ কাষত মাটিতে থ’লে। কেইবাবটলো গৰুঘিউৰ লগতে বিভিন্ন মিশ্ৰিত
দ্ৰব্যও ঢালি গ’ল চিতাখনৰ ওপৰত।

অৱশেষত পুৰোহিতৰ নিৰ্দেশ মতে জ্বলি থকা জোঁৰকুৰা হাতত তুলি ল’লে
গোসাঁনীয়ে। গোসাঁনীৰ দোপাটুখনৰ লগতে ডিঙিত থকা গামোচাখনৰ এটা
মূৰত ধৰি থাকিল বাবুৱে। বাবুৰ পিছতে ৰূপটি, সোণটি আৰু জিগুটু। গোসাঁনীৰ
পিছে পিছে মোৰ চিতাৰ চাৰিওফালে সাতবাৰ প্ৰদক্ষিণ কৰিলে সকলোৱে।
প্ৰতিবাৰেই মোৰ মূৰৰ ফালে জোঁৰকুৰাৰে চিতাখন এবাৰ চুই চুই মুঠতে সাতবাৰ
প্ৰদক্ষিণ কৰি অৱশেষত জোঁৰকুৰা— জ্বলি থকা জুইকুৰাৰ সৈতে, মোৰ মুখৰ
তললৈ, চিতাখনৰ ভিতৰলৈ ঠেলি দিলে। শুকান খৰিৰ ওপৰত পৰি থকা
ঘিউবোৰে জুইকুৰাক দপ্‌দপ্‌কৈ জ্বলাত সহযোগ কৰিলে। কিশোৰ, তুন আৰু
ৰবুলুৱে তেতিয়াও বটলেৰে ঘিউ ঢালিয়েই আছে।

চিতাখনৰ সন্মুখতে থকা তুলসীজোপাৰ ওচৰতে বৈ মই, মোলৈকে চাই
থাকিলোঁ। দপ্‌দপাই জ্বলি উঠা জুইৰ লেলিহান শিখাবোৰে প্ৰথমে মোৰ চুলিখিনি
জ্বলাই নিঃশেষ কৰি ক্ৰমশঃ গোটেই শৰীৰটো ছানি ধৰিলে। অলপ সময়ৰ
ভিতৰতে উঠি অহা জুইকুৰাৰ মাজেৰে মই নিজেই, মোৰ নশ্বৰদেহটো নেদেখা
হৈ থাকিলোঁ।

চিতাখনৰ চাৰিওফালে মোৰ লগত অহা মানুহখিনি। নিজৰ নিজৰ একো
একোটা গোট কৰি চিতাখনৰ ফালেই চাই চাই কিবাকিবি কথা পাতি থাকিল।
কোনে কি পাতিছে মই শুনা নাই। শূন্যবলৈ মনো যোৱা নাই। তুলসীজোপাৰ

কাষতে থাকি বৰ শান্তি পাইছে। গোসাঁনী, বাবু, জিন্টু, সোণটি, ৰবুলুহঁতেও একেথৰে চিতাৰ জুইকুৰালৈকে চাই আছে।

সিহঁতৰ মুখবোৰলৈ চাবলৈ মন যোৱা নাই মোৰ। ইমান কৰুণ মুখবোৰ মই চাব নোৱাৰোঁ। আগতেও নোৱাৰিছিলোঁ। আজিও মনে নিবিচাৰিলে। ময়ো একেৰাহে সেই চিতাৰ জুইকুৰালৈকে চাই থাকিলোঁ একেথৰে, আন কালৈকো নোচোৱাকৈ।

ৰাতি ৭ বাজি ১৫ মিনিট যোৱাৰ পিছত চিতাৰ জুই নোহোৱা হ'ল। পোৰাখৰিৰ মাজৰ পৰা মোৰ অস্থিৰ টুকুৰা বিচাৰি উলিয়াই বাঁহৰ চুঙা এটাত ভৰাই গ'ল ৰবুলুৱে। চিতাৰ জুইৰে হাতলেম্পৰ শলিতাডাল জ্বলাই ল'লে বাবুৱে। ক্ষম্তক পিছতে পুৰোহিতৰ নিৰ্দেশমতেই গোসাঁনী আৰু বাবুৰ লগতে বাকী সকলোৱেই তুলসীজোপাৰ ওচৰ পালেগৈ। সকলোৱে হাতযোৰ কৰি মোৰ ফালেই চাই বিভিন্ন মন্ত্ৰ মাতি গ'ল আৰু অৱশেষত তুলসীডাললৈ পিঠি দি হাতৰ দাখনেৰে তুলসীৰ গুৰিত আগৰে পৰা থোৱা পানীভৰ্তি কলহটোত ঘাপ এটা মাৰি, পিছলৈ নোচোৱাকৈ আগবাঢ়িল বাবু আৰু তাৰ লগতে বাকী সকলো। ভাগি যোৱা টেকেলীটোৰ পৰা পানী অলপ ছিটিকি আহি মোৰ গায়ে-মুখে পৰি শাঁত পেলাই থৈ গ'ল মোক। ময়ো মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে আটাইৰে পিছে পিছে আহি কিশোৰৰ গাড়ীখনৰ চুক এটাত গোসাঁনীহঁতৰ লগতে কোনেও নজনাকৈ বহি পৰিলোঁ।

গাড়ীবোৰে লাহে লাহে ঘৰ অভিমুখে যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলে। কাৰো মুখত কোনো মাতবোল নাই। ৰূপটিয়ে তাৰ কাষতে বহা বাবু আৰু গোসাঁনীৰ হাত দুখন, নিজৰ দুহাতেৰে মাথোঁ ধৰি থাকিলে— সিহঁত দুয়োটাকে আত্মপ্ৰত্যয় যোগাবলৈ। প্ৰায় দুশৰো অধিক মানুহ ভাগে ভাগে গাড়ী আৰু বাইকেৰে নৱগ্ৰহৰ পৰা নিজৰ নিজৰ ঘৰলৈ বুলি যাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

এৰা, নীৰেন ভট্টৰ অস্তিত্বৰ অন্ত পৰিল। নৱগ্ৰহতে। সকলোৰে উপস্থিতিতে। কোনেও ধৰি ৰাখিব নোৱাৰিলে।

এটা সময়ত, আমি আহি ঘৰৰ সন্মুখ পালোঁহি। বৰকটকীয়ে বাহিৰতে জুই ধৰিছে। তলতে কাপোৰেৰে বেৰা এখন দি গা ধোৱাৰ ব্যৱস্থাও কৰিছে। মাকু, জিলিহঁতে ভাগে ভাগে তলতে গা-পা ধুই জুইকুৰাত ভৰি-হাত সেকি, নিমৰ পাত এটাকৈ খাই এটা এটাকৈ সকলো নিজৰ ফ্লেটটোলৈ বুলি ঠিক খোজকাঢ়ি

নহয়, যেন বগুৰা বাইহে আগবাঢ়িল।

মাটিতে পাৰি থোৱা বগা বগা বিছনাবোৰত নীৰুকে আদি কৰি বহি আছে ঘৰৰ সকলো মহিলা। মা, বৰমা, খুৰীও কাষৰ বিছনাখনত বহি আছে। বাবু আৰু গোসাঁনীৰ কাৰণে ওচৰা-উচৰিকৈ দুখন বিছনা পাৰি থোৱা আছে। নিৰ্দেশমতেই দুয়োটা বহি পৰিল বিছনা দুখনত। গোসাঁনীয়ে লেম্পটো কাষতে থৈ পুৰোহিতে গামোচাখনত বান্ধি দিয়া ছুৰী কটাৰীখন চুই চালে— ঠিকে-ঠাকে আছেনে নাই।

মাকু আৰু জিলিয়ে সকলোকে পিতলৰ ঘট এটাৰ পৰা এগিলাচকৈ পানী যোগান ধৰিলে। পানীকণ খাই গোসাঁনীয়ে বিছনাখনতে বাগৰ মাৰিলে। বাবুও একাটি হৈ পৰি থাকিল বিছনাখনতে। ময়ো মোৰ ঘৰটোৰ গোসাঁই থকা ৰুমটোৰ সন্মুখৰ ফালৰ চুকটোতে সজাই থোৱা কলহটোতে বহি পৰিলোঁ। এটা সময়ত, ওচৰৰ মানুহখিনিৰ লগতে আমাৰ সম্বন্ধীয় মানুহখিনিয়েও নীৰুহঁতক মাত লগাই যাবলৈ ওলাল। ফ্লেটৰ তলত জুইকুৰাৰ কাষত বহি থকা ওচৰ-চুবুৰীয়াখিনিয়েও জুইকুৰা ভালদৰে নুমুৱাই ঘৰাঘৰি গ'লগৈ। চাৰিওফালে এটা আমনিদায়ক নীৰৱতা মাথোঁ। একেবাৰে ভাল নলগা।

লাহে লাহে ঘৰৰ মানুহখিনিও শুই পৰিল। মাকুৰ লগতে ৰঙাই জ্বলি থকা দুই-এটা লাইট নুমুৱাই ঘৰটোৰ ভিতৰৰ পৰা অৱশিষ্ট পোহৰখিনি খেদি পঠিয়ালে। মোৰো বোধকৰোঁ আমনি লাগিছিল।

গোসাঁনীৰ মুখখনলৈকে চাই থাকিলোঁ একেথৰে, নীৰুৰ মুখখনলৈ এবাৰো নোচোৱাকৈ।

চাৰিওফালে মাথোঁ সীমাহীন নীৰৱতা, বেদনাৰে ভৰা।

মই মাথোঁ ৰৈ আছোঁ একমাত্ৰ প্ৰহৰী হৈ, সকলোৰে অলক্ষিতে—

গোসাঁনীৰ মোহত।

মোৰ সেই বিশাল পৰিয়ালটোৰ প্ৰেমত।

নীৰুৰ অকলশৰীয়াকৈ এৰি থৈ নোযোৱাৰ আশাত।

(২)

হঠাতে দেখিলোঁ মা বিছনাখনৰ পৰা উঠি বাথৰুমলৈ গৈছে। ৰালত থকা ঘড়ীটোলৈ চালোঁ। ১ বাজি ২৫ মিনিট। বাথৰুমৰ পৰা ওলাই আহি লাহে লাহে

মা পাকঘৰৰ দুৱাৰখন খুলি সোমাই গ'ল। গিলাচ এটাত পানী অকণমান বাকী লৈ কেইটোকমান খালে। গিলাচটো বেছিনটোতে থৈ লাইটটো নুমুৱাই লাহে লাহে আহি মাটিতে পাৰি থোৱা মাহঁতৰ বিছনাখনতে বহিল— বৰমা আৰু খুৰীৰ কাষতে। দুয়োজনী টোপনিত। ৰালখনতে আঁওজি বহি থাকিল মা; এটা নিৰাশাভৰা চাৱনি। মাথোঁ চাই আছে সন্মুখলৈকে। বেছ কিছু সময় বহি থাকিল, সেই একেদৰেই। মোৰ মন গ'ল, মায়ে কি ভাবি আছে জানিবলৈ। একেৰাহে মাৰ মুখখনলৈকে কিছুপৰ চাই থাকোঁতেই মোৰ ভাব হ'ল, মই যেন মায়ে ভবা কথাবোৰ দেখিবলৈ আৰম্ভ কৰিছোঁ :

‘কিমান কষ্টৰ মাজেৰে যে ডাঙৰ-দীঘল কৰিছিলোঁ তাক! তাৰ জন্মৰ পিছৰে পৰা মই অনিমাৰ পৰা সলনি হৈ হৈছিলোঁ জানৰ মাক। পৰিয়ালৰ প্ৰথম সন্তান। মোৰ ফালৰ পৰাও, এখেতৰ ফালৰ পৰাও। জানৰ পিছতেই আমাৰ জীৱনলৈ আহিল মাকু আৰু ৰূপটি। মুঠতে এটা ভৰা পৰিয়াল। এজন শিক্ষকৰ পৰিবাৰ হিচাপে পোৱা সীমিত উপাৰ্জনৰ মাজেৰে আতোলতোলকৈ ডাঙৰ কৰিছিলোঁ তিনিওটাকে। সি বাৰু মোক এৰি এনেকৈ গুচি যাব লাগেনে? এখেতে এৰি থৈ যোৱা স্মৃতিবোৰে আমনি কৰি থকাৰ মাজতেই সি বাৰু এনেকৈ নিষ্ঠুৰতা কৰিব পায়নে!’

ক'ব নোৱৰাকৈ হুমুনিয়াহ এটা ওলাই আহিল অনিমাৰ মুখৰ পৰা। গধুৰ বুকুখনৰ পৰা ওলাই অহা এটা তপত হুমুনিয়াহ। জীৱনটোৱে যে কিমান ৰং দেখুৱালে। দেৰগাঁৱৰ বৰঠাকুৰ পৰিয়ালৰ ডাঙৰ ছোৱালীজনীৰ পৰা ভট্টাচাৰ্য্য বংশৰ ডাঙৰজনী বোৱাৰী হৈ অহা দিনবোৰৰ মিঠা-তিতা সোঁৱৰণীবোৰেৰে ভৰি আছে তাইৰ বুকুখন। কত ঘাত-প্ৰতিঘাত! জীৱনৰ হাঁহি আৰু কান্দোন, সুখ আৰু দুখবোৰৰ মাজেৰেই তাই এপদ এপদকৈ গঢ়ি আনিছিল তাইৰ সুখৰ সংসাৰখন। শাহুৱেক আৰু দেওৰেকৰ লগতে আছিল তাইৰ সৰু ননন্দজনী। প্ৰথমতে তাই বিয়া হৈ ওলাই গ'ল। তাৰ পিছতে দেওৰেকৰ বিয়া। তিনিটাকৈ ভতিজাৰে সেই এখন ভৰা ঘৰ, জাকৰ সৈতে। মানুহে ভাল বুলি কোৱা ছটাকৈ ল'ৰা-ছোৱালীৰে, তাই আৰু লগতে জাকৰ দুখন সংসাৰ। ভৰা ভৰা। মনবোৰ ভাললগা।

জীৱনক গঢ় দিয়াৰ অহৰহ চেষ্টা। এটা জীৱন নহয়, ছয়োটাকৈ জীৱন। নতুন জীৱন। সিহঁতৰ জীৱনবোৰৰ প্ৰয়োজনবোৰৰ মাজতে আবদ্ধ হৈ থাকি

গ'ল জা-জোৱালী দুয়োৰে জীৱন।

এৰা! কিমান যে উত্থান আৰু কিমান যে পতন! ভতিজাকেইটা সৰু হৈ থাকোঁতেই তাইৰ মৰমৰ দেওৰেকটো গুচি গ'লগৈ— সিহঁত সকলোকে কন্দুৱাই। তাৰ পিছৰ বছৰতে শাখৰেক।

তাৰ মাজেৰেই যেন আগুৱাই গৈছিল সিহঁতৰ জীৱনবোৰ। নতুনক বিচাৰি, সফলতাৰে। আটাইকেইটাই নিজৰ নিজৰ ভাগে, ভালকৈয়ে পঢ়িলে। পঢ়ি মানুহ হ'ল। আৰু এই জানটো? কি কাৰণে যে সি ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰি উঠিও চাকৰি নকৰি বেপাৰত ধৰিলে— নুবুজিলে তাই। জান বেপাৰী নহয়— বন্ধমূল ধাৰণা আছিল তাইৰ। মাক হিচাপে যেন বুজিছিল, সি প্ৰফেছাৰহে হ'ব লাগিছিল। বিছাৰ্চ কৰি ডক্টৰেট ল'ব লাগিছিল। সি পঢ়ুৱালে বহুতো ল'ৰা-ছোৱালীৰ ভাল হ'লহেঁতেন। কিন্তু হ'ব কি? শুনিলেহে তাইৰ কথা! তাইৰ কথা উলাই কৰিয়েইতো পাৰ কৰিলে সি তাৰ জীৱনটো। হাজাৰটা শপত নেওচিও বাদ নিদিলে 'মাকৰ মূৰটো' খাবলৈ। চিগাৰেট শব্দটো মুখলৈ আনিবলৈও ভাল নাপায় তাই। আৰু আজি, বোধকৰোঁ সেই 'মাকৰ মূৰটো' খোৱাৰ অভ্যাসটোৱেই কাল হ'ল তাৰ বাবে। আৰু গুচি গ'লগৈ, ক'বৰাৰ অজান দেশলৈ। আৰুতো দেখা নাপাম তাক। ভাবটোৱে বুকুখন গধুৰ কৰি তুলিলে। মূৰটো আচন্দ্ৰাই কৰা যেন লাগিল। কিবা এটা যেন অজান ভয়ে আহি ডিঙিটোতে চেপি ধৰিছেহি তাইক।

কাষতে শুই থকা জাকলৈ চকু গ'ল তাইৰ। কুচি-মুচি শুই আছে। আৰু তাইৰ কাষতে কাতি হৈ শুই আছে নীৰৱ মাক।

মুখখন ঘূৰাই শূন্যলৈ চাই নিজৰ ভাবত যেন নিজেই বিভোৰ হৈ পৰিল তাই। কি কি কথাবোৰ যে মনলৈ আহি আছে!

জানৰ শৈশৱৰ কথা। লগতে মাকু আৰু ৰূপটিক ডাঙৰ কৰাৰ কথা। পুৱা শুই উঠাৰ পৰা ৰাতি এপৰত শুবলৈ যোৱালৈকে ব্যস্ত থকা জান। তাৰ গোহালি। গোহালিৰ গৰুবোৰ। ছাৰ্ট আৰু গেঞ্জী তৈয়াৰ কৰা কাৰখানা। দুশৰো ওপৰ কৰ্মচাৰী। কল চেণ্টাৰ। হাজাৰ হাজাৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে একেলগে বহি কম্পিউটাৰত কাম কৰি থকা সেই ভাল লগা পৰিৱেশ! আৰু শেষত সি পাতি থৈ যোৱা থলুৱাৰ বজাৰখন। কিমান যে কাম? কিমান যে ব্যস্ততা? ভৰা ভৰা। আজিৰ দৰে উকা উকা নহয়। মাজে মাজে সি তাইক কৈছিল— 'মা, ফাঁকি দিবলৈ নিশিকালো নহয়, গতিকে উপায় নাই। জীৱনটো এনেকৈয়ে গ'লগৈ।'

‘এৰা, সঁচাকৈয়ে। কিনো পালে সি সিহে জানে। তাৰ কষ্টহে দেখিলোঁ মাথোন মই।’ —ভাবটোৱে চুই গ’ল তাইৰ অন্তৰখন।

সেই যে তাই জানৰ হাতখন তাইৰ মূৰতে থৈ তাক সুধিছিল— ‘জানটো, তই বাৰু সঁচাকৈয়ে ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰিলিনে?’

তাইৰ স্পষ্টকৈ মনত আছে। আচৰিত হৈ জানে কৈছিল— ‘কৰিছোঁ মা। মই ফাৰ্ষ্ট ক্লাছ লৈ পাছ কৰিছোঁ। কিন্তু তুমি এই অবান্তৰ প্ৰশ্নটো কিয় কৰিছা মা?’

তাই বুজাইছিল জানক— ‘নহয় অ’। ওচৰৰ মানুহখিনিয়ে কোৱা—কুই কৰি থকা শুনিছিলোঁ যে তই হেনো ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ পৰীক্ষাত ফেইল কৰিছ। সেয়েহে গৰু পুহিবলৈ গুৱাহাটীতে আছ।’

জানে হাঁহিছিল। হাঁহি হাঁহিয়েই কৈছিল— ‘কামৰ সৰু-বৰ নাই মা। কাম কামেই। উৎপাদনমুখী যিকোনো কামৰেই মৰ্যাদা আছে। আমি আমাৰ প্ৰয়োজনীয় বস্তুবোৰৰ উৎপাদন, আমাৰ মৰমৰ অসমখনতে কৰিব লাগিব। অৰ্থনৈতিকভাৱে আমি স্বাৱলম্বী হ’ব লাগিব। কৰ্মসংস্থাপনৰ সৃষ্টি কৰিব লাগিব। তেতিয়াহে অসমৰ পইচা অসমতে থাকিব। বুজিছা মা।’

বুজা নাছিল তাই। মাথোন কৈছিল— ‘যি ভাল দেখ তাকে কৰ। কেৱল সততাৰে কৰিবি। দেউতাৰ সন্মান ৰখাই কৰিবি।’

আৰু কৰিছিলো সি। নিজৰ পিছতে ভায়েকক ব্যৱসায়লৈ টানি আনিলে। বিয়াৰ পিছত নীৰুকো বেপাৰী কৰিলে। আৰু শেষত মাকুও বাদ নপৰিল। ভতিজাটোৱে ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰি উঠাৰ পিছত, তাকো ব্যৱসায়ীহে কৰিলে। মুঠতে তাৰ দেউতাক শিক্ষক, ককাক শিক্ষক— কথাষাৰ পাহৰি অনিমাৰ সেই শিক্ষকৰ ঘৰখনক, এখন ব্যৱসায়ীৰ ঘৰলৈ পৰিৱৰ্তিত কৰিলে। নিৰ্দিষ্ট নিয়ম আৰু বাঞ্ছনৰ মাজেৰে চলা ঘৰখনত কোনো নিৰ্ধাৰিত সময়সূচী নোহোৱা হ’ল। দুপৰীয়া ভাত খোৱাৰ সময় পাৰ হৈ যোৱাৰ বহু পৰৰ পিছত আহি নাকে-কাণে ভাতকেইটা খাই আটাইবোৰ দৌৰাদৌৰিকৈ নিজৰ নিজৰ কামলৈ বুলি ঢাপলি মেলি যোৱা দিনবোৰ আৰম্ভ হ’ল। আৰু চলি থাকিল সেই একেধৰণেই।

গাটো বেয়া বুলি কেতিয়াবা ক’লেও হাজাৰটা বাধা আওকাণ কৰি ওলাই যায় কামলৈকে বুলি। কাম, কাম, কেৱল কাম। তাৰ বাহিৰে যেন আন একো কথা নাছিল তাৰ। এটা ব্যৱসায় থানথিত লগাই হ’লহে মাথোন, আন এটা জন্ম দিবৰ বাবে উঠি-পৰি লাগে সি। জিৰণি লোৱাৰ কথা যেন ভাবিবই নোৱাৰিছিল।

পৰিয়ালৰ দায়িত্ববোৰৰ মাজেৰে হাঁহিমুখে পাৰ কৰি দিলে তাৰ এই আধৰুৱা জীৱনটো। আৰু শেষত আদৰয়সতে মোখনিও মাৰি থ'লে।

বোধকৰোঁ বেছিদিন নাথাকে বুলি সি জানিছিল। তাৰ কষ্ট দেখি কেতিয়াবা গালি পাৰিলেও সি মাথোঁ কৈছিল, 'দেউতাৰ হাত সন্মান উদ্ধাৰ কৰি আমি ভালদৰে গোটেই পৰিয়ালটো প্ৰতিষ্ঠিত হ'ব লাগিব, মা।'

সঁচাকৈয়ে তাকে কৰি থৈ সি গ'লগৈ। জীৱনত অলপো আহৰি ল'বলৈ নিশিকিলে। নীৰুৰ নালাগে, নিজৰ একমাত্ৰ ছোৱালীজনীকো অকণমান সময় দিব নাজানিলে সি। ধুমুহাৰ গতিৰে আহিল আৰু ধুমুহাৰ গতিৰেই গুচি গ'ল।

জানৰ প্ৰতিটো কথাই যেন মনত পৰি আছে। পদে পদে তাৰ কষ্ট দেখি গালি পাৰিলেও অনিমাই ভালকৈয়ে বুজিছিল জানৰ মনটোৰ কথা। অকলে সি কেতিয়াও নিজৰ কথা ভাবিবলৈ নিশিকিলে। কেৱল পৰিয়ালটোৰ সকলোৰে কাৰণেই সদায় ব্যস্ত। আৰাম কৰিবলৈ নিশিকিলে জীয়াই থাকোঁতে। যা এতিয়া, নিজৰ মতে আৰাম কৰগৈ। গোটেই জীৱনটোত সি মাকৰ কথা নুশুনিলে। আৰু আজি মাকৰ হাজাৰটা প্ৰাৰ্থনা নেওচি, বিনাদ্বিধাই সকলো এৰি গুচি গ'লগৈ ক'বলৈ। য'তে আছ সুখেৰে থাক জান।

ইতিমধ্যে পুৰাৰ সূৰ্য্যে আহি জানহঁতৰ ফ্লেটটোৰ খিৰিকীয়েদি ভুমুকি মাৰিলেই। আজি কেইবাবছৰৰ আগতে অনিমাৰ এৰি থৈ যোৱা জানৰ দেউতাকৰ মুখখন মনলৈ আহিল অনিমাৰ। এটা হুমুনিয়াহ ওলাই আহিল ক'ব নোৱৰাকৈয়ে।

(৩)

মাকুৱে উঠি আহি ঘৰটোৰ দুৱাৰ-খিৰিকীবিলাক খুলি দিলে। পুৰাৰ নিৰ্মল ৰ'দজাকৰ লগে লগে এছাটি মলয়া বতাহে যেন ধুই লৈ গ'ল ঘৰটোৰ ভিতৰত আবদ্ধ হৈ থকা বহুখিনি নিৰ্জনতা। মাৰ পিছতে বৰমা আৰু খুৰীয়েও উঠি মুখ-হাত ধুই আহিলগৈ। বৰমা মানে নীৰুৰ মাক, যাক মই সেই আৰম্ভণিৰে পৰাই বৰমা বুলিয়েই মাতি থাকিলোঁ। দুই-এটা বিশেষ মাত-কথাৰ বাহিৰে এটা নিমাওমাও পৰিৱেশ। নিজৰ বিছনাখনত নীৰু ওপৰমুৱাকৈ পৰি আছে, চিলিংখনলৈ চাই। গোটেই ৰাতিটো বোধকৰোঁ কান্দিয়েই থাকিল, নীৰৱে। শুকাই যোৱা চকুপানীবোৰে মুখখন গোমা কৰি পেলাইছে। সদায় মাতি মাতি জগাব

নোৱৰা গোসাঁনী আৰু বাবুও নিজৰ বিছনাখনতে বহি আছে অলসভাৱে। আনটো কোঠাত ৰুবলু। ৰূপটিৰ লগত জিণ্টু আৰু জিণ্টী, লগতে পৰী। দুই-এটা কথা পাতিছে ৰুবলু আৰু ৰূপটিয়ে। বিশেষ প্ৰয়োজনীয় নহয়, নীৰৱতাইখিনি আঁতৰাবলৈহে।

মাৰ ৰুমটোত জিলি আৰু মাকুৰ ওচৰতে আছিল ৰঙা। মোৰ গুৱাহাটীৰ এই ফ্লেটটোলৈ মাক আহিলেই মই আৰু নীৰৱ সৈতে ৰাতিপুৱাই সোনকালে উঠোঁ তিনিওটা। নীৰু আৰু মাকু আগতে গুৱাহাটী ইউনিভাৰ্ছিটীত একেলগে এম এ পঢ়া। তাৰ পিছতহে নীৰু মোৰ পত্নী। গতিকে তেওঁলোকৰ পুৰণি বন্ধুত্ব।

ৰঙাই বাকি অনা লালচাহকণ খাই খাই ভাবত বিভোৰ হৈ থকা মাকুক আজি পুৱাৰে পৰা মই চাই আছিলোঁ। তাই মোতকৈ মাত্ৰ এটা বছৰৰহে সৰু। গতিকে আমাৰ দুটাৰ বন্ধুত্বও মোৰ সেই এবছৰ হোৱাৰে পৰা। আজি ঘৰটোত মই নাই। গতিকে পুৱাৰ আড্ডাৰ প্ৰয়োজনো নাই। আগতে আমাৰ এইকণ সময়, মানে ঘৰৰ বাকী ল'ৰা-ছোৱালী, মা-দেউতা বা জিলি, ৰূপটি উঠি অহাৰ আগৰ সময়কণ, আমাৰ তিনিওটাৰ বাবে PSPN কৰাৰ সময়। PSPN মানে হ'ল পৰ চৰ্চা পৰ নিন্দা। আমাৰ পৰিয়ালৰে সৰু-সুৰা জমনিবিলাক পতাৰ এই সময়কণ মোৰ উৎসাহতে আমি তিনিওটাই বৰ উপভোগ কৰিছিলোঁ। বেয়া লাগিল আৰু নহ'ব বুলি ভাবি। মাকুলৈ চলোঁ। তাই ডাইনিং টেবুলখনৰ তাইৰ নিৰ্দিষ্ট চকীখনতে বহি হাতটোৰে মূৰটোক ভেজা দি আছে। মাজে মাজে লালচাহৰ কাপটো মুখলৈ নিয়ে। এৰা, টেলিপেথিয়েই হৈছে। তায়ো দেখোন একেখিনি কথাই ভাবি আছে।

হঠাৎ মাকুৰ মনটো তেজপুৰৰ ঘৰলৈ উৰা মাৰি গ'ল। সেইদিনা আছিল শিৱৰাত্ৰি। ৰাতিপুৱা চাহৰ টেবুলতে তাই জানদাৰ সৈতে প্লেণ কৰিলে যে আজি ৰাতি সিহঁত দুয়োটাই ঘোটা তৈয়াৰ কৰিব। জানদাই তেতিয়া ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়ি আছে। নাইনমানৰ পৰাই সি মাজে মাজে চিগাৰেটত ভৰাই ভাং খায়। সি তাইক তাৰ সকলো কথাই কৈছিল। প্লেণমতেই জানদাই ভাংখিনি কিনি আনিলে। আবেলিৰে পৰা মাকু আৰু জান ব্যস্ত ঘোটা তৈয়াৰত। ঘৰত গাখীৰ আছেই। শিৱ পূজাৰ যোগাৰত ব্যস্ত মাক আছে গোসাঁইঘৰত। দেউতাক আবেলি বজাৰলৈ বুলি ওলাই গৈছে। বহু, এইকণ সুবিধা লৈয়েই সিহঁত দুয়োটাই ঘোটাৰ পৰ্ব আৰম্ভ কৰি, শেষো কৰিলে। গোসাঁইঘৰত মাকৰ শিৱ পূজা চলিয়েই আছে। ৰূপটিও সিহঁতৰ লগতে। গিলাচত ঢালি ঢালি ঠাণ্ডা কৰি তিনিওটাই গোটেইখিনি ঘোটা

খাই পেলালে। মিঠা পাই ৰূপটিয়েও আপত্তি নকৰাকৈ খালে।

অলপ পিছত জানে মন কৰিলে যে ৰূপটিৰ অৱস্থাটো বেয়া হৈছে। মাকু আৰু ৰূপটিক বিছনাখনতে শুই থাকিবলৈ দি নিজে কাষৰ ৰুমটোতে পঢ়াৰ টেবুলত বহিল। বহিছিলহে মাত্ৰ, ৰূপটিয়ে বিছনাৰ ওপৰত থিয় হৈ ভাওনাৰ বচন মাতিবলৈ ধৰিলে—

‘আহে সভাসদ, তোহাৰ মুৰ ফালিবেক। আজি তোহাৰ নিস্তাৰ নহৈব।’

জানে টেবুলৰ পৰা উঠি আহি দেখে মাকুৰে বেডমিণ্টনৰ ৰেকেটখন গীটাৰ বুলি লৈ খুব বজাইছে— ৰূপটিৰ ভাওনাৰ বচনৰ সুৰে সুৰে। জানে যিমানে দুয়োটাকে ঠাণ্ডা কৰিব বিচাৰিছে সিহঁত দুয়োটাৰে উৎপাত সিমান বাঢ়িছেহে। কিবা ছলস্থূল হোৱা যেন শুনি মাকে গোসাঁইঘৰৰ পৰা ওলাই আহি দেখে কথা বিষম। জানলৈ চাই মাকে চিঞৰি উঠিল—

‘কি খুৱালি ইহঁতক?’

‘নাই অলপমান ঘোটা খাইছিল, বেছি কৰিছে।’ —আত্মপক্ষ সামৰি জানৰ চমু উত্তৰ।

‘হেৰি শুনকচোন। ক’লৈ গ’ল আপুনি? ইহঁতকেইটাৰ অৱস্থা চাওকহিচোন।’ আদি বাক্যৰে মাকে চিঞৰ-বাখৰ আৰম্ভ কৰি দিলে। মাৰ মাতটো শুনি কাষৰ ঘৰৰ বৰদেউতা মানে আমি যাক পাপা বুলি মাঠোঁ, পাছফালৰ দুৱাৰেৰে আহি আমাৰ বেডৰুম পালেহি।

ৰূপটিলৈ চাই পাপাই প্ৰশ্ন কৰিলে— ‘অ’, তুমি হ’বলা ভাং খালা।’

ৰূপটিয়ে চিঞৰি চিঞৰি পাপাক ক’লে, ‘ভাং খোৱা নাই। হুইস্কী খাইছোঁ, হুইস্কী।’

এইবিলাক ছলস্থূলৰ মাজতে মাকু কোনপিনেদিনো ক’লৈ গ’ল গমকে নাপালোঁ। বেডৰুমৰ সেই ভয়াৱহ পৰিস্থিতিৰ পৰা পলাবলৈকে বুলি ‘মাকু, মাকু’ বুলি তাইক বিচাৰি ওলাই গ’লোঁ। নাই, ক’তো নাই। মোৰ চিন্তা লাগি গ’ল। ক’ত গ’ল, কি হ’ল? অলপ সময় বিচাৰ-খোঁচাৰ কৰাৰ পিছত দেখিলোঁগৈ পাপাহঁতৰ গোসাঁইঘৰটোত মাকুৰে সাষ্টাংগে প্ৰণিপাত কৰি গোসাঁইক উদ্দেশ্যি কৈ আছে—

‘ভগৱান, ৰূপটিক বচাই দিয়া, বচাই দিয়া ভগৱান, ৰূপটিক বচাই দিয়া।’

তাইক হাতত ধৰি লাহে লাহে ঘৰলৈ লৈ আহিলোঁ। ইতিমধ্যে দেউতা

আহি পালেহি। ৰূপটিৰ মুখ-হাত ঠাণ্ডা পানীৰে ধুৱাই নেমু পানী জাতীয় কিবাকিবি খুৱাই দেউতাই তাক ঠাণ্ডা কৰিলে। ৰূপটিৰ জীৱনৰ সেয়াই প্ৰথম আৰু সেয়াই শেষ নিচা খোৱাৰ দিন। তাৰ পিছত সি আৰু কেতিয়াও নিচাজাতীয় কোনো বস্তুতে হাতেই নিদিলে।

হঠাৎ মাকুৰে ঝুঙ্কুকাই কান্দি পেলালে। ওচৰতে থকা জিলিয়ে আহি তাইৰ কান্ধটোতে হাতখন থ'লে। জিলি মোৰ ভাইবোৱাৰী। জিণ্টু আৰু জিণ্টী তাইৰ ল'ৰা-ছোৱালী। তাইৰো চকুত চকুপানী। হাতৰ ঝাড়ুটো মাটিতে পেলাই বস্ত্ৰাও মাটিতে বহি পৰিল। গোটেই ঘৰখনত এক জাউৰি কান্দোনৰ ৰোল। মই লাহে লাহে নীৰুৰ ফালেই আহিলোঁ। দুচকুৰে অহৰহ পানী বাগৰিছে। মুখেৰে শব্দ নাই। নীৰুৰ সেই নিঃশব্দ কান্দোন। ভালদৰে বুজোঁ নীৰুৰ এই কান্দোনৰ কথা।

গোসাঁনীয়ে মাকুৰ হাতটোতে ধৰি আছে। তাই কন্দা নাই। কান্দিব পৰা নাই।

তেনেতে ৰিংকী আৰু অভিষেকৰ লগতে সিহঁতৰ ছোৱালী ৰিয়া আহি পালেহি। খবৰটো পাই সিহঁত কালি আহি কলকাতা পালেহি। পুৱা ৫.৩০ বজাৰ ফ্লাইটখনেৰেই আহি ৭.৪৫ বজাত জনদাৰ ঘৰ পালেহি। চিৰিয়েদি উঠি আহোঁতেই ৰিংকীয়ে কান্দি কান্দিয়েই আহিছিল। নীৰুৰ সাবট মাৰি ধৰি বহু পৰ কান্দিলে। ৰিংকি মোৰ খুৰাৰ ডাঙৰ ছোৱালী। ভনীজোঁৱাই অভিষেক ডুবাইত HSBC বেংকৰ এজন শীৰ্ষ বিষয়া। ৰিংকী আৰু ৰিয়া ফুৰিবলৈ গৈছিল। তাতে কালি দুপৰীয়া খবৰটো পাই ততাতৈয়াকৈ আহিছে। অভিষেকো মোৰ লগত বৰ ক্ল'জ আছিল। মোৰ সেই বিপদৰ পঁয়ত্ৰিশটা দিনত তিনিবাৰকৈ আহি গুৱাহাটীত দহ দিনমান আছিলহি— মোক উদ্ধাৰ কৰাৰ চেষ্টাৰে। সিও ৰূপটি, ৰবুলুক সাবটি বহুত কান্দিলে। ৰিয়াই গোসাঁনীৰ লগতে বহি থাকিল উচুপি উচুপি।

খিৰিকীবোৰৰ পৰ্দাখিনি এখন এখনকৈ খুলিছে বস্ত্ৰাই। আজি ঘৰৰ পৰ্দাখিনি ধুই পেলাব লাগিব। খুলি লোৱা পৰ্দাখিনি গোসাঁনীৰ বাথৰুমটোৰ চৰিয়া এটাতে থৈ টেপটো খুলি দিলে। দুহাতেৰে একাঁজলি পানী লৈ চকুৰে-মুখে মাৰি পঠিয়ালে কেইবাবাৰো। গাটোৰ লগতে মনটোও সতেজ হৈ পৰিল তাইৰ। দৌৰাদৌৰিকৈ ওলাই গ'ল বাকী থকা কামখিনিত সহযোগ কৰিবলৈ।

আবেলিলৈ বেংগালুৰুৰ পৰা ভণ্টী মাহী আৰু মহা আহি পাব। পানীতোলাৰ টুটুমাহীহঁতো আবেলিমনেই পাবহি। দেৰগাঁৱৰ মামাহঁতো আহি আছে বুলি

ৰূপটিয়ে কৈ থকা শুনিলোঁ। তাৰমানে আবেলিলৈ কন্দা-কটাৰ আৰু এটা পৰ্ব আছেই।

ৰবুলু বজাৰলৈ বুলি ওলাই গ'ল। গাখীৰ, কল, ফলমূল অলপ লৈ আহিলগৈ। চাণ্ডু অলপো আনি থ'লে। ৯.৩০মান বজাত পুৰোহিত পালেহি। দশপিণ্ডৰ প্ৰথমভাগ দিয়াৰ উদ্দেশ্যে। ইতিমধ্যে গোসাঁনী, বাবু, জিণ্টু আৰু ৰূপটিয়ে গা-পা ধুই সাজু হৈছেই। চাৰিওটা যাব পিণ্ড দিবলৈ। অভিষেকৰ লগত ৰিয়া আৰু জিণ্টীও ওলাল। মোৰ গাড়ীখনৰ চাৰিটো লৈ ড্ৰাইভিং ছিটত বহিল অভিষেক। কাষতে পুৰোহিত। পিছফালে গোটেইবিলাককে ভৰাই বশিষ্ঠ পালেগৈ। নিৰ্দিষ্ট সামগ্ৰীসমূহ সজাই-পৰাই লৈ পুৰোহিতে মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ আৰম্ভ কৰিলে। গোসাঁনী আৰু বাবুৰ লগতে বাকীবোৰেও সমস্বৰে গাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে—

‘ওঁ ষেযান্ন, মাতা ন পিতা ন বন্ধুমৈ

বান সিদ্ধিৰ্গতথান্ন মন্তি

অগ্নিদন্ধেজো ভূতেজ্যো নমঃ

পিণ্ডোপৰি হস্তং দত্বা

ওঁ আচমনীয় নমঃ

ওঁ স্নানীয়ং নমঃ

ওঁ এতানি আনাদিত গন্ধপুষ্প ধূপদীপ

নৈবদ্যানি বসন্তাদিত্যঃ যভ্ভূজ্যো নমঃ

ওঁ অসমীদং পিতা যথাভাগ মাকৃষায়স্ব

তিলমোটকং গৃহীত্বা

পিণ্ডে ওঁ এযতেগন্ধঃ

পিণ্ডে ওঁ এযতে পুষ্পং

পিণ্ডে ওঁ এযতে ধূপঃ

পিণ্ডে ওঁ এযতে দীপঃ

পিণ্ডে এযতে গোপকৰণ তাম্বুলং

পিণ্ডসোপৰি কুশং

ভো পিণ্ড গংগা গচ্ছ গয়াং

গচ্ছ কুৰুক্ষেত্ৰ ব্ৰজ।

পুনৰ্ৰ্যামোপ বীতি

ওঁ শিবা আপয় সন্ত ওঁ মন্ত

ওঁ পুষ্পং সৌমন স্যামন্ত ওমন্ত

ওঁ অক্ষতধাবিষ্টাথ্যাস্ত ওমন্ত

ওঁ হৈছে আৰু। এতিয়া পিণ্ডভাগ বোৱঁতী পানীত উটুৱাই দিবগৈ লাগিব।’

পুৰোহিতৰ কথামতেই আটাইকেইটাই গোসাঁনীৰ পিছে পিছে গৈ পিণ্ডভাগ পানীত উটুৱাই থৈ আহিলেগৈ। বাবুৱে গোসাঁনীৰ লগতে তাইৰ ছাঁটোৰ দৰেই থাকি মনোবল যোগোৱাৰ চেষ্টাত ব্যস্ত। সকলোৱে পানী অলপ ছটিয়াই গা ধোৱাৰ নিয়মটো কৰিলে।

ময়ো সিহঁতৰ কাষে কাষেই আহি গাড়ীখনৰ চুক এটাতে বহি ঘৰলৈ বুলি আগবাঢ়িলোঁ। ঘৰ আহি পাই দেখিলোঁ, কিশোৰ আৰু তুনে আমাৰ ফ্লেটটোৰ তলত স্ক্ৰীন দুখনমানৰে ঠাই অলপ বেড়ি টাটা মোবাইল ভানখনতে অনা প্লাষ্টিকৰ চকী ৫০খনমান পৰিপাটীকৈ নমাই আছে। আনফালে কাঠৰ টেবুল এখনত গেছৰ বাৰ্ণাৰ এটাৰ সৈতে চাহ কৰাৰ সকলো সামগ্ৰীৰ লগত নিপন। বুজিলোঁ খবৰ কৰিবলৈ অহা মোৰ ভাই-বন্ধুবোৰক চাহ একাপ খুউৱাৰ লগতে তলতে বহুৱাবৰ বাবেই এই ব্যৱস্থা সিহঁতৰ। ৰূপটিয়ে দুই-এটা কথা পাতি ল’ৰা-ছোৱালীখিনিৰ সৈতে ওপৰলৈকে গ’ল। অভিষেক, কিশোৰ আৰু তুন তলতে ৰ’ল। ওপৰৰ পৰা ৰবুলুৱেও নামি আহি সিহঁতৰ লগত যোগ দিলে। ময়ো তলতে থাকিলোঁ।

অলপ সময়ৰ পিছতে আমাৰ তেজপুৰৰ গ্ৰুপটোৰ অমিত, মানস, ৰাজীৱ, নয়ন, অমলেন্দু, প্ৰণৱ আদি কৰি প্ৰায় ১২জনমান আহি ওলালহি। ঘূৰণীয়াকৈ চকীবিলাক পাৰি গোটেইবিলাক বহি পৰিল। ৰবুলুৱে কিশোৰ আৰু তুনক গ্ৰুপটোৰ সৈতে চিনাকি কৰি দিলে। কিশোৰৰ হাতত ঠাঁৰত নিপনে চাহৰ গেছটো জ্বলাই ল’লে। বিৰক্তিকৰ নীৰৱতা ভংগ কৰিবৰ বাবে অমিতেই আৰম্ভ কৰিলে—

‘কালি শ্মশানৰ পৰা গৈ শুবই নোৱাৰিলোঁ। একেলগে ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰা দিনবিলাকলৈ মনত পৰি থাকিল গোটেই ৰাতি। মনত পৰিল, সি গুৱাহাটীৰ পৰা ফাইনেল পৰীক্ষা দি আহি মোক কোৱা কথাবোৰ। সি ইতিমধ্যে কেবল টিভিৰ ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিম বুলি গুৱাহাটীৰ ‘ষ্টেচন ফ’ৰ’ নামৰ কোম্পানী এটাত তেজপুৰৰ বাবে বুকিং কৰি থৈ আহিছে। কেবল টিভিৰ কণ্ট্ৰোল ৰুমটো আৰম্ভ কৰিবৰ বাবে ৬০ হাজাৰমান টকা জমা দিব লাগিব। সিহঁতে তেজপুৰৰ

আৰু এটা পাৰ্টীৰ বুকিং লৈ তেজপুৰখনক দুটা ভাগত ভগাই আমাক ব্যৱসায় কৰিবলৈ কৈছে। কিন্তু তাৰ কথা হ'ল, 'ষ্টেচন ফ'ৰ'-এ তেজপুৰখনক ভাগ কৰিবলৈ সিহঁত কোন? আমি এতিয়া তেজপুৰৰ আনটো পাৰ্টীক বিচাৰি, সিহঁতৰ লগত কথা পাতি এটা কন্ট্ৰোল ৰুম কৰিব লাগে। যাতে আমাৰ দুয়োটা পাৰ্টী মিলি ৩০ হাজাৰকৈ টকা দিলেই প্ৰয়োজনীয় কন্ট্ৰোল ৰুমটোও হ'ব আৰু মাহেকীয়া খৰচবোৰো আধা আধা হ'ব। ব্যৱসায়টো আমাৰ নিজৰ মাজত ভাগ কৰি দুফালে কৰিলেই হ'ল।

ভাবি চাচোন, সেই আৰম্ভণিতে সি সেইটো কথা নভবা হ'লে আমি দুয়োটা পাৰ্টীয়ে 'ষ্টেচন ফ'ৰ'ক ধনী কৰাহে হ'লহেঁতেন। আৰম্ভণিৰ খৰচবিলাকো আধা হৈ থাকিল। মাথা আছিল তাৰ।'

'মাথাতো আছিলেই।' —কিশোৰে মাত দিলে।

'বৰ জেদীও আছিল। কৰিম বোলাটো কৰিছিলেই।' —ৰবুলুৱে উজান দিলে।

'এৰা ভাই। তই মাজত নোসোমোৱাহেঁতেন আজিলৈকে তাৰে মোৰে কিজানি মাত-বোলেই নাথাকিলহেঁতেন। সেইটো সময়ত ভুল কৰিছিলোঁ। কি ভাবি কি কৰিছিলোঁ মই নিজেই বুজি পোৱা নাছিলোঁ। পিছত মোৰ বিয়াৰ সময়ত তাক মাতিবলৈ যাম বুলি মানসৰ মুখেৰে কোৱাইছিলোঁ যদিও সি নালাগে বুলি ক'লে। পিছত তইহে তাৰ লগত মোৰ মিত-মাত কৰালি প্ৰায় ২০ বছৰৰ মূৰত। আজি বৰ বেয়া লাগিছে ঐ মনটো' বুলি প্ৰায় ফেকুৰি উঠিল অমিতে।

'এৰা বৰ মিছ কৰিছোঁ দে তাক।' —মানসে ক'লে।

তেনেকুৱাতে তেজপুৰৰ গ্ৰুপটো আহিছে বুলি গম পাই মাকুও নামি আহিল। অমিত মাকুৰ ফালে আগবাঢ়ি গ'ল। 'তোৰ আৰু মোতকৈ জানক কোনে আৰু বেছিকৈ পাইছিল অ'?' বুলি মাকুৱে অমিতক ধৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। তাইৰ কান্দোনে আটাইবিলাকৰ মুখবোৰ ওন্দোলাই পেলালে।

'ময়ো তাক বহুত পাইছোঁ।' —ৰবুলুৰ প্ৰতিবাদ, 'মই তাৰ প্ৰথম ব্যৱসায়ৰ পাৰ্টনাৰ; অমিততকৈও আগৰ। সি পঢ়ি থকা দিনৰে। তাৰে মোৰে 'অংকুৰ এণ্টাৰপ্ৰাইজ'খন আছিল আমাৰ প্ৰথম ব্যৱসায়। তাৰ পিছতহে চাট-হাউছ আৰু তাৰো বহুত পিছতহে কেবল টিভি।

মাজতে গৌতমে মাত দিলে, 'তোমালোকে তাক কিমান পাইছাহে? মই

ক্লাছ ছেভেনৰ পৰা একেখন বেঞ্চত বহা। ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ ফাইনেল দিয়ালৈকে একেটা ৰুমত একেলগে থকা। ক্লাছ নাইনত সি চিগাৰেট খাইছে বুলি শুনাব পিছতহে মই চিগাৰেটত ধৰিলোঁ। স্কুলৰ লেজাৰত মাজে মাজে আমি দুটাই ভাগ কৰি বিয়েৰ এটা খাওঁ পদুমপুখুৰীৰ মাজৰ দ্বীপটোত। বৰদা বাইদেৱে ক্লাছত গোন্ধ পালেও চাইগৈ ভাবে— ইমান চোকা ল'ৰা, ইহঁতে মদ খাব পাৰেনে? দহ বছৰ আমি দুয়োটাই একেলগে পঢ়িছিলোঁ। অৱশ্যে তাৰ পিছত মোৰ চাকৰি গহপুৰত আৰু তাৰ ব্যৱসায় গুৱাহাটীত হোৱা বাবে ব্যৱধান এটা আহি পৰিছিল। সি লগৰ ল'ৰাখিনিক গাত লগাকৈ কথা কোৱা দেখা নাছিলোঁ। আচৰিত সহনশীলতা আছিল তাৰ। 'এ হ'ব দিয়া' বুলি সকলো কথাই বাদ দিব পাৰিছিল। আৰু আজি আমাকো একেবাৰেই বাদ দি গুচি গ'লগৈ। ছেঃ।'

নিপনে এফালৰ পৰা সকলোকে চাহ যোগান ধৰিলে। গাখীৰ চাহ। জানদাই ভাল পাইছিল। সেইকাৰণে কিশোৰে এইকেইদিন গাখীৰ চাহ খুউৱাৰে ব্যৱস্থা কৰিছে। এপাক ওপৰৰ পৰা চাই আহোঁ বুলি গৈ দেখিলোঁ ইতিমধ্যে সোণটিৰ পৰিবাৰ মাজনীৰ লগত ৰীত আৰু প্ৰীত; ৰূপৰ পৰিবাৰ ভণ্টীৰ লগত তাইৰ দুয়োজনী ছোৱালী ৰিম আৰু ৰিম আহিছে। বাবু, গোসাঁনী আৰু পৰীৰ বাহিৰে বাকীবোৰ ল'ৰা-ছোৱালী মোৰ ৰুমৰ বিছনাখনত নিজৰ মাজতে ব্যস্ত। বাকীবোৰ মানুহেও নিজৰ নিজৰ ভাগে মোৰেই গুণানুকীৰ্তন কৰি আছে কথাৰ মাজে মাজে। মানুহ মৰাৰ পিছত দোষবিলাক নোহোৱা হৈ যায় নেকি— তেনে এটা ভাব আহিল, সকলোৰে মুখত মোৰ সদনাম শুনি শুনি। নিজৰ কামৰ জেগাখনলৈকে যাওঁ বুলি মুহূৰ্ততে বজাৰখন পালোঁগৈ।

মানুহখিনিয়ে নিজৰ নিজৰ কামবিলাক কৰি গৈছে গতানুগতিকভাৱে। কোনো যেন উদ্যম নাই। সন্মুখৰ পাকঘৰত মণ্টু, চমিৰ, জাকিৰ, দিলজিৎ বহি আছে। দেৱেন ডিপাৰ্টমেণ্টেল ষ্ট'ৰখনত আৰু চিৰ্চন কল চেণ্টাৰটোত। চাহ একোকাপ লৈ চাৰিওটাই মনে মনে বহি এচিপ এচিপকৈ খাই আছে। কাৰো মুখত একো মাতবোল নায়। আজিৰ পৰা মুহূৰ্তে মুহূৰ্তে ইটো-সিটো কথা সুধি থাকিবলৈ দাদা নাই। নীৰেনদাই প্ৰায়েই সিহঁতক কৈছিল— 'অনুষ্ঠানটোৰ নিজৰ দায়িত্বত থকা অংশটোৰ সিদ্ধান্ত তোমালোকৰ নিজৰ। মোক সুধি সুধি কৰাটো এৰা। মই হঠাতে নোহোৱা হৈ গ'লে কি কৰিবা? এইটো তোমালোকৰ নিজৰ

অনুষ্ঠান। ইয়াৰ ভৱিষ্যতেই তোমালোকৰ ভৱিষ্যৎ। নিজৰ ভৱিষ্যৎ আমি নিজেই গঢ়িব লাগিব।’ কথাখিনি সিহঁতেও বুজে। কিন্তু নীৰেনদা যে সিহঁতৰ জীৱনশক্তি আছিল। দাদাৰ অবৰ্তমানত সিহঁতকেইটাৰ ওপৰত থকা দায়িত্বও বহুত বাঢ়িল।

সমীৰে হিচাপ কৰি গ’ল— ‘নীৰেনদাৰ লগত মোৰ ১০ বছৰমান হ’ল। চানমাৰি কল চেণ্টাৰত মই গ্ৰাহক সেৱাৰ কৰ্মচাৰী হিচাপে ২০০৮ চনত জইন কৰিছিলোঁ। ২০১২ চনত শেৱালি পথৰ হাউছ নম্বৰ ৩৪লৈ বিলায়েঞ্চ কল চেণ্টাৰটো চানমাৰিৰ পৰা উঠাই আনিবলগীয়া হ’ল। ছিফ্টিঙৰ দিনা ৰাতিপুৱা চানমাৰিত নিজৰ কাম শেষ কৰি আমাৰ চেণ্টাৰৰ হেড পৰাণদাৰ নিৰ্দেশমতে হাতীগাঁও চেণ্টাৰ পালোঁহি। কম্পিউটাৰবিলাকত চি আৰ এম ইনষ্টল কৰিব লাগে। চি আৰ এম মানে হ’ল কাষ্টমাৰ ৰিলেচনশ্বিপ মেনেজমেণ্টৰ বাবে এটা প্ৰয়োজনীয় ছফ্টৱেৰ। আমাৰ গ্ৰাহকসকলৰ লগত হোৱা কথা-বতৰাবিলাকৰ বিশদ বিৱৰণ ইয়াতে লিপিবদ্ধ কৰিব লাগে। গতিকে মোক অ’ভাৰটাইমৰ বাবে ৰাখি দিলে। নীৰেনদাই লাহে লাহে ওপৰ মহলাবিলাকলৈ আহি আহি ‘ট্ৰেঞ্জিচন’ ভালদৰে হৈছেনে নাই চাই আছিল। ৰাতি ১০ বজাত মোৰ অ’ভাৰটাইম ডিউটীৰ সময়ো শেষ হ’ল। ইতিমধ্যে ১৬-১৭ ঘণ্টা হ’লেই কল চেণ্টাৰ দুয়োটাতে সেইদিনা পুৱাৰে পৰা। পৰাণদাই আহি মোক ৰাতিটো থাকিবলৈ ক’লে। বহুত কাম আছে, কাইলৈৰ পুৱাৰ গোটেইখিনি কাম ইয়াৰ পৰাই হ’ব, চানমাৰিত নহয়। গতিকে ৪খন গাড়ীৰে কঢ়িয়াই থকা কম্পিউটাৰবোৰ ৰাতিৰ ভিতৰতে বহুৱাব লাগিব। এই কামটো আই টি বিভাগৰ কৰ্মচাৰীসকলেই কৰিব। কিন্তু বহুৱাই হৈ উঠা কম্পিউটাৰবোৰত চি আৰ এম ইনষ্টল কৰি পুৱা ছয় বজাৰ আগতেই সম্পূৰ্ণ কৰি থ’ব লাগিব। পৰাণদাই মোক কথাখিনি কোৱাৰ সময়ত নীৰেনদা কাষতে থিয় হৈ আছিল। মই পৰিস্থিতিৰ দায়িত্ব বুজি ‘পাৰিম’ বুলি ক’লোঁ। যাবৰ সময়ত নীৰেনদাই পিঠিতে মৃদু ঢকা এটা মাৰি কেণ্টিনতে ভাত-পানী খাই ল’বলৈ ক’লে।

নীৰেনদাৰ সেই পিঠিত মৰা ঢকাটোৰ পিছতে মই টীম লীডাৰ হ’লোঁ। কিছুদিনৰ পিছত এম আই এছ হিচাপে প্ৰথমে এয়াৰটেল প্ৰচেছত আৰু পিছত চিবচনদাৰ লগত বি এছ এন এল প্ৰচেছলৈ গ’লোঁ। তাৰ পিছত নীৰেনদাই মোক তেখেতৰ চেণ্টেল টীমলৈ লৈ গৈ কোম্পানীৰ ‘ডেইলী ডেচ ব’ৰ্ড’ আৰু একাউণ্টছৰ কামবিলাকত লগালে। মই ভাইটিক পঢ়ুৱাবলগীয়া হোৱা বাবে এবাৰ নীৰেনদাক কৈছিলোঁ, অফিচৰ ডিউটী শেষ হোৱাৰ পিছত কিবা এক্সট্ৰা কাম

কৰি অলপ এক্সট্ৰা ইনকাম কৰাৰ কথা। নীৰেনদাই কেইদিনমানৰ পিছতে তেখেতৰ আন তিনিজন বন্ধুৰ সৈতে থকা খানাপাৰাৰ ৰেষ্টুৰেণ্টখনত সন্ধিয়া ৭ বজাৰ পৰা ৰাতি ১১ বজালৈকে কেছ আৰু একাউণ্টছৰ দায়িত্ব দিলে। ঘৰৰ কাৰোবাৰ গা বেয়া হ'লেও কাক দেখুৱাম, কি কৰিম আদি সকলো কথা নীৰেনদাৰ লগত নিজৰ দাদাৰ নিচিনাকৈ পাতিব পাৰিছিলোঁ। আমি়েই বোধকৰোঁ একমাত্ৰ চাকৰিয়াল, যি নিজৰ বছৰ লগতে অনুষ্ঠানটোৰ মালিককো 'ছাৰ' বুলি মাতিব নালাগিছিল। এতিয়াহে বজাৰখন আৰম্ভ কৰাৰ পিছতহে গ্ৰাহকসকলক 'ছাৰ' বুলি সম্বোধন কৰোঁ।' —ভাবত বিভোৰ হৈ কথাখিনি একেৰাহে কৈ গৈছিল সমীৰে।

'মানুহ কিন্তু পুৰা চিনি পাইছিল। কাক উঠাব লাগে বা কাৰ পৰা আশা কৰিব নালাগে ভালকৈয়ে জানিছিল। এটা সময়ত আমাৰ কল চেণ্টাৰবোৰ, তেখেতৰ ৰেডীমেডৰ কাম আদি মিলাই ৩ হাজাৰৰো অধিক কৰ্মচাৰী থাকোঁতেও সেই একেধৰণেই থাকিল মানুহজন। সদায় দুপৰীয়া ভাতসাঁজ আমাৰ লগতে সেই কেণ্টিনতে খালে। নিৰামিষ ভাতৰ লগত সৰু মাছৰ ভাজি আৰু শেষত অলপমান দৈৰ সৈতে ভাত। পোন্ধৰ চনৰ ঘটনাটোৰ পিছত পিছে চিগাৰেট খোৱাটো বহুত বাঢ়িল।' —জাকিৰে যোগ দিলে।

দিলজিতে আৰম্ভ কৰিলে, 'মোৰ কেছটো আৰু জমনি। মই তেতিয়া এয়াৰচেল প্ৰচেছটোতে গ্ৰাহক সেৱা কৰ্মচাৰী হিচাপে সোমাইছোঁ। কিছুদিনৰ পিছত নিজে কাম কৰি ভালপোৱা দেখি ভাইটিকো ইণ্টাৰভিউ দিবলৈ মাতি পঠিয়ালোঁ। সিও নিৰ্বাচিত হ'ল। ট্ৰেইনিং চলি আছিল। ট্ৰেইনাৰ সৌৰভদাই ক্লাছত তাক কিবা ঠাট্টা কৰিলে। ক্লাছ শেষ হোৱাৰ পিছত সি মোক কথাটো ক'লে। মইতো মাথা গৰম মানুহ। ককাই-ভাই দুয়োটাই গৈ সৌৰভদাক চাৰ্জ কৰিলোঁ। ভাইটিয়ে সৌৰভদাক গতাত এটা মাৰি দিলে। ছলছুল হ'ল। HR ডিপাৰ্টমেণ্টৰ পৰা দুয়োটাকো Terminate কৰিব লাগে বুলি ৰিপ'ৰ্ট গ'ল নীৰেনদাৰ তালৈ। নীৰেনদাই মাতি পঠিয়ালে। মই সঁচা কথাখিনি কৈ পেলালোঁ। নীৰেনদাই কথাখিনি শুনাৰ পিছত ক'লে যে 'যিহেতু তোমাৰ ভাইটিয়ে ট্ৰেইনাৰৰ গাত খৰি ঠেলা মাৰি দিছে, গতিকে তেওঁক মই ৰাখিব নোৱাৰিম। তোমাক বাক মই ৰাখিম। কিন্তু তুমিও ইয়াত এতিয়া কাম কৰিবলৈ ভাল নাপাব পাৰা। সেয়েহে তোমাক মই এয়াৰটেল প্ৰচেছলৈ বদলি কৰি দিছোঁ। তুমি তাতে কাম কৰিবা। ভৱিষ্যতে

আৰু এনে কাম নকৰিবা। কাইলৈৰ পৰা ৭ দিনৰ প্ৰচেছ ট্ৰেইনিং এটা হ'ব। এতিয়া যোৱা।' বহু, নতুন প্ৰচেছত জইন কৰিলোঁ।

এয়াৰটেল প্ৰচেছত প্ৰথমতে মানুহ কম আছিল। হঠাৎ ডাঙৰ কৰিবলগীয়া হোৱাত ইণ্টাৰনেল-জব-পোষ্টনিঙৰ জৰিয়তে টীম লীডাৰ হ'লোঁ। শংকৰদা আছিল এয়াৰটেলৰ প্ৰচেছ হেড। লাহে লাহে MIS শিকিলোঁ আৰু বেছ সোনকালেই শংকৰদাৰ তলত ফ্ল'ৰ মেনেজাৰ হ'বলৈ সুবিধা পালোঁ।

এদিন আমাৰ বিল্ডিঙত কিবা প্ৰব্লেমৰ কাৰণে পাৰাৰ ছাট ডাউন হ'ল। শংকৰদা নাছিল। মই ফ্ল'ৰত আছিলোঁ। গতিকে এডমিনিষ্ট্ৰেচন ডিপাৰ্টমেণ্টক জনোৱাৰ লগতে প্ৰচেছ অ'নাৰ হিচাপে এয়াৰটেলৰ অফিচতো কথাটো জনাই দিলোঁ। মই নাজানিছিলোঁ যে কম সময়ৰ সৰু-সুৰা অসুবিধাবোৰ ফটককৈ ক্লায়েণ্টক জনাব নালাগে। নীৰেনদাই কথাটো গম পাই মোক মাতি নি খুব বেয়াকৈ গালি পাৰিলে, যা-তা ক'লে। মোৰো মনটো বেয়া হৈ গ'ল। দিনৰ দিনটো, নিজৰ ৱৰ্ক ষ্টেচনটোতে বহি থাকিলোঁ। দুপৰীয়া ভাত খাবলৈও নগ'লোঁ কেণ্টিনলৈ। নীৰেনদাই বোধকৰোঁ খবৰ ৰাখিছিল। আবেলি ৪মান বজাত নীৰেনদা মোৰ কাষলৈ আহি মোৰ ডিঙিটোতে সাবট মাৰি ধৰি ক'লে, 'অথনি তোক মই প্ৰয়োজনতকৈ বেছিকৈ গালি পাৰিলোঁ, ধৰি নাথাকিবি। বেয়া নাপাৰি।' ক'ব নোৱৰাকৈয়ে মই ঠুকঠুকাই কান্দি বহি থকা চকীখনৰ পৰাই নীৰেনদাৰ কঁকালটোত সাবটি ধৰি থাকিলোঁ। নীৰেনদাই কিছুপৰ মূৰৰ চুলিকেই ডালত হাত ফুৰাই থাকি মোক উঠাই লৈ গৈ হাত-মুখ ধুবলৈ দি নিজে কেণ্টিনলৈ লৈ গ'ল। অৰ্ডাৰ দিলে মোলৈ বুলি ভাত আৰু নিজৰ বাবে চাহৰ। সৰু ল'ৰাৰ দৰে চুপ-চাপ ভাত খালোঁ। সেইদিনাৰ পৰা নীৰেনদাক মোক নিজৰ দাদা বুলি ভাবিবলৈ ল'লোঁ। ভবাই নহয়, মানিবলৈও ল'লোঁ। ইমান ব্যস্ত মানুহজনে যে সকলোৰে খবৰ কেনেকৈ ৰাখিছিল, ভাবিলে আচৰিত লাগে। কিবা খবৰ এটা কেতিয়াবা বৰ আগহেৰে জনাবলৈ যাওঁ। নীৰেনদাই তাৰ বিষয়ে আগতেই গম পায়। অনুষ্ঠানটোৰ ছুইপাৰৰ পৰা টপ বহুলৈকে সকলোৰে লগত একেধৰণে ব্যৱহাৰ কৰিব পৰাটো আছিল বৰ আচৰিত কথা। গালি পাৰিলে কিন্তু মুখলৈ নাচাইছিল। কিন্তু ধৰিও নাথাকিছিল কেতিয়াও। গালি পাৰিলে, কি ভুল হৈছিল বুজাই দিলে আৰু পিছমুহূৰ্ততে আগৰ নিচিনা ব্যৱহাৰ। সেইকাৰণেই তেওঁৰ কথা সৰুৰ পৰা ডাঙৰলৈকে কোনেও নেপেলাইছিল। মোক প্ৰায়েই কৈছিল, লীডাৰশ্বিপৰ প্ৰথম ষ্টেপটো হৈছে ত্যাগ।

ত্যাগ কৰিব পাৰিলেহে লীডাৰ হ'ব পাৰিব। কামৰ দায়িত্ব বুজি নিজে ছুটী নলৈ, তোৰ Subordinate জনৰ বাবে সুবিধা উলিয়াই দিব পাৰিলেহে সফলতা পাবি। তোক লীডাৰ হিচাপে গ্ৰহণ কৰিব।

মণ্টুদা, আমিকেইটাই কিন্তু এই অনুষ্ঠানটো চলামেই দেই, নীৰেনদাই বিচৰাৰ দৰে চলাম। চলামেই চলাম।'

'চলাবই লাগিব, নচলালে কেনেকৈ হ'ব। এতিয়া আৰু তোমাৰ বাছমিবিলাক এৰিব লাগিব। পাৰিম আমি। দাদাইতো আমাৰ ওপৰতে সকলো অধিকাৰ আৰম্ভণিৰ পৰাই দি আহিছে। আগতেও আমি়েই চলাই আছিলোঁ। এতিয়াও আমি়েই চলাই থাকিম।'

'মণ্টুদা, আপুনি কেতিয়া সোমাইছিল?' —সমীৰে প্ৰশ্ন কৰিলে।

'এতিয়া বাদ দিয়া, ভাগে ভাগে কামলৈ যাওঁ ব'লা। পিছত কেতিয়াবাকৈ ক'ম। মোৰ ১৮ বছৰ হ'ল। দীঘলীয়া হ'ব, আজি থোৱা।'

চাৰিওটাই লাহে লাহে গৈ নিজৰ নিজৰ বিভাগবিলাকত সোমাই পৰিল। বিশ্বাস হৈছে মোৰ, ইহঁতে চলাব পাৰিব। 'আৱৰণ' নামৰ মোৰ অনুষ্ঠানটো জীয়াই থাকিব, চিন্তা নাই। গোটেইকেইটা ইমান যে বুজা হ'ল, মোৰ আজিহে ভাব হ'ল। জীয়াই থাকোঁতে গালি পাৰি আছিলোঁ যদিও, সিহঁতে তাৰমানে মোক শুদ্ধভাৱেই বুজি পাইছিল। আজি মোৰ অবৰ্তমানত সিহঁতৰ কথা-বতৰাকেইটাই মোক বৰ সকাহ দিলে। ইফাল-সিফাল কৰি বেছ কিছু সময় পাৰ কৰিলোঁ। লাহে লাহে বজাৰখনৰ পৰা ওলাই আহিলোঁ। ইতিমধ্যে সময় প্ৰায় ৪ বাজি গৈছেই।

তলত বহি থকা তেজপুৰৰ গ্ৰুপটো গ'লগৈ। তাৰ ঠাইত আমাৰ আৱৰণৰ বহুতো পুৰণি কৰ্মচাৰী আৰু পাঞ্জাবাৰী অঞ্চলৰ ল'ৰাখিনি বহি চাহ খাই বিভিন্ন কথা-বতৰাৰে ব্যস্ত হৈ আছে। বিষয়টো ময়েই। ওপৰলৈ উঠি গ'লোঁ। অলপ আগতে বোধকৰোঁ ভণ্টী মাহীহঁত আহি পালে বেংগালুৰুৰ পৰা, লগতে বৰ্ষা আৰু জুনুকা। কন্দা-কটা চলিয়েই আছে। পানীতোলাৰ টুটু মাহীহঁতৰ পৰিয়াল আৰু দেৰগাঁৱৰ মামাহঁতৰ পৰিয়ালৰ মানুহখিনিও ভাগে ভাগে বহি আছে। গোসাঁনী, বাবু, নীৰু, মাকুৰ মুখখনলৈ চাবই নোৱাৰিলোঁ। ৰঙাই ফলমূল আদিৰে ঘৰলৈ অহা মানুহখিনিক আপ্যায়ন কৰাত ব্যস্ত। নিজৰ ৰুমটোৰ কিতাপৰ আলমাৰীটোৰ ভিতৰতে জেগা অকণমান উলিয়াই কুচি-মুচি বহি থাকিলোঁ।

অলপ পৰ একেবাৰে অকলশৰীয়াকৈ মোক নিজক লৈ ব্যস্ত থাকিবলৈ মন গ'ল।

নিজেই এবাৰ ভাবি চালোঁ, মইতো সেই কালি দিনৰ ১১.৩০ বজাৰ পৰা একেধৰণেই আছোঁ। ভাগৰো নাই, টোপনিও নাই। তাৰমানে প্ৰেতাত্মাৰ এইবোৰ নাথাকে নেকি? আলমাৰীটোত সুন্দৰকৈ সজাই থোৱা কিতাপবোৰলৈ চকু গ'ল। মোৰ কেইবাখনো প্ৰিয় কিতাপত চকু ফুৰালোঁ। এসময়ত এইবিলাকেই মোৰ মানসিক খাদ্য আছিল। আজি অপ্ৰয়োজনীয়।

সন্মুখৰ বাৰড্ৰপটোত পৰিপাটিকৈ সজাই থোৱা আছে মোৰ ড্ৰেছ-পোছাকবোৰ। বাথৰুমত মোৰ ব্ৰাছডালৰ সৈতে শ্বেভিং কিটটো, ড্ৰেছিং টেবুলখনত মোৰ নিজৰ ফণিখন আৰু মুখত সনা ভেছলিন ক্ৰিমটো। বেলকনীৰ ফুলি থকা ফুলৰ টাববোৰ, চাদত কৰা তিয়ঁহ আৰু বিলাহীৰ খেতিত লাগি থকা বিলাহী আৰু তিয়ঁহবোৰ। মোৰ সেই প্ৰিয় গাখীৰৰ চাহকাপ। বাথৰুমত কম'ডটোৰ কাষৰ খিৰিকীখনৰ লগতে থকা ৰাল ছেলফটোত থোৱা মোৰ এছট্ৰেটো। ঠাণ্ডা নপৰিলেও অক্টোবৰৰ শেষৰ পৰা মাৰ্চৰ শেষলৈকে পিন্ধা মোৰ কোটচোলাবোৰ। ক'ৰবালৈ যাবলৈ ওলাওঁতে সদায় হেৰোৱা মোৰ গাড়ীখনৰ চাবিটো আৰু মোৰ মোজাযোৰ। মোৰ মৰমৰ নীৰু আৰু গোসাঁনী। মা, মোৰ ভাইটি ৰূপটি, তাৰ পৰিবাৰ জিলিৰ লগতে মোৰ ভতিজা-ভতিজী জিণ্টু আৰু জিণ্টী। মোৰ মৰমৰ ভনী মাকু। মোৰ বাল্যবন্ধু তথা ভনীজোঁৱাই ৰবুলু আৰু সিহঁতৰ একমাত্ৰ ল'ৰা বাবা। সোণটিৰ লগতে তাৰ পৰিবাৰ মাজনী আৰু সিহঁতৰ দুই পুত্ৰ ৰীত আৰু প্ৰীত। খুৰাৰ ছোৱালী ৰিংকি, ভনীজোঁৱাই অভিষেক আৰু ৰীয়া। খুৰাৰ সৰুজনী হিয়া আৰু মোৰ ভনীজোঁৱাই হেমন্ত। নীৰুৰ ভায়েক ৰূপ আৰু ভণ্টীৰ লগতে ৰিম আৰু জিম। তুণ, পৰী আৰু ভিনদেউ। কাৰোৱেই প্ৰয়োজন নোহোৱা হ'ল মোৰ। এই সকলোৰে মোহৰ পৰা বহু নিলগত মই।

এই পৃথিৱীৰ মোহ ত্যাগ কৰি বহি আছোঁ মাথোঁ নিৰলে মই ভালপোৱা কিতাপজাপৰ মাজত—

নিজকে নিজে বুজাৰ চেষ্টাত।

নিজৰ জীৱনটোলৈ এবাৰ ঘূৰি চোৱাৰ আশাত।

নিজৰ জীৱনটোক মূল্যাঙ্কন কৰাৰ প্ৰচেষ্টাৰে।

সন্মুখৰ ৰুমটোত আকৌ এজাক কান্দোনৰ ৰোল উঠিল। এইবাৰনো আকৌ কোন আহিল বুলি ওলাই আহিলোঁ কিতাপবোৰৰ মাজৰ পৰা। মোৰ মাজু পেহীৰ

ল'ৰা সোণদা, মণি বৌ আৰু সিহঁতৰ একমাত্ৰ ল'ৰা বব্। গহীন সোণদাই উচুপি আছে ৰূপটিৰ হাতখনত ধৰি। কালি আহিব নোৱাৰিলে, বৌৰ অসুবিধাৰ দিন বাবে। আজি বিছনা-পাতি আজৰাই আহি পাওঁতে সন্ধিয়া হ'বৰে হ'ল। মণি বৌ নীৰৱ লগত। মুখত মাত নাই। মাথোঁ কান্দিছেহে।

আৰু বব্! সিও বহি আছে নিশ্চুপ হৈ।

এক বেদনাভৰা পৰিৱেশ।

গোমা, গোমা। অকণো ভাল নলগা।

(৪)

এৰা, ভাবিব নোৱৰা ব্যস্ততাৰে পাৰ হৈ গ'ল মোৰ জীৱন। বেপাৰ কৰিবলৈ ল'লোঁ যদিও বেপাৰী হ'ব নোৱাৰিলোঁ। সোমবাৰৰ পৰা দেওবাৰলৈকে পুৱা সেই সোনকালে শুই উঠাৰে পৰা ৰাতি ১০-১০.৩০ বজালৈকে। একেধৰণেই নিতৌ নতুন নতুন পৰিকল্পনা। নতুন নতুন সপোন। নিজৰ ব্যৱসায়টোক আৰু এখোজ আগুৱাই নিয়াৰ প্ৰচেষ্টা। নিজৰ কামটো ব্যতিক্ৰমী ৰূপত ৰূপায়ণ কৰাৰ প্ৰয়াস। নতুন প্ৰত্যাশ্বান। মূলধনৰ অভাৱ পূৰণৰ বাবে কৰা বিভিন্ন চিন্তা-চৰ্চা। ব্যৱসায়টোত জড়িত কৰ্মচাৰীসকলৰ লগত কৰা মুকলি আলোচনা, তেওঁলোকৰ মতামত লোৱা আৰু সেই মতামতক বাস্তৱত ৰূপায়িত কৰিবলৈ কৰা বিৰামহীন প্ৰচেষ্টা।

মই নোহোৱা হোৱা মোৰ এই ঘৰটোত আজি দ্বিতীয় ৰাতি। মানুহবিলাক ইতিমধ্যে শুই পৰিছে। যোৱাকালি সেই দিনৰ ১১.৩০ বজাত মোৰ উশাহ বন্ধ হোৱাৰে পৰা কান্দোনৰ জোৱাৰ উঠা মোৰ পৰিয়ালটোৰ সকলোৱেই আজি ভাগৰত ক'ব নোৱৰা হৈ শুই আছে। চাৰিওপিনে কাঁহ পৰি জীন যোৱা পৰিৱেশ। মোৰ এই ঘৰটোৰ প্ৰতিটো কোঠাতে, মাটিতে পাৰি লোৱা বিছনাবোৰতে, আমাৰ সেই বিশাল পৰিয়ালটোৰ প্ৰায় সকলোৱেই শুই আছে নীৰৱে। কাষতে থকা নীৰৱ ভিন্দেৱেকৰ ঘৰটোতো সমানেই মানুহ। নীৰৱ ফালৰ মানুহখিনিৰ কিছুখিনি তাতেই আছে। নিমাওমাও পৰিৱেশ। মই জীয়াই থকা দিনত এনেদৰে সকলো শুই থকা অৱস্থাতে নিজে সাৰে থকাৰ অভিজ্ঞতা মোৰ প্ৰায় নাছিলেই।

ভগৱানে মোক বহুত কিবা দিয়াৰ লগতে বহুত কিবা লৈও গৈছিল। কিন্তু

কেতিয়াও হৰণ কৰা নাছিল মোৰ টোপনি। সেই ৰাতি এঘাৰ বজাত ভাত খাই উঠাৰ পিছতেই যে টোপনিত পৰোঁ, পুৱা সাৰ নোপোৱালৈকে একো গম নাপাওঁ। কামৰ দায়িত্বত বা হস্পিতালত কাৰোবাৰ লগত টোপনি খতি কৰাটো বেলেগ কথা। কিন্তু শুম বুলি শুবলৈ লৈ উজাগৰী নিশা কটোৱা মোৰ মনত নপৰে।

এতিয়াহে মই চকুৰ পলক এটাও নেপেলোৱাকৈ আছোঁ।

অকণো ভাগৰো লগা নাই।

মাথোঁ ঘূৰি ফুৰিছোঁ নিজৰ মানুহখিনিৰ মাজে মাজে।

সিহঁতবিলাকক হেৰুওৱাৰ ভয়ত।

মোক আচৰিত কৰি মোৰ মৰমৰ সকলোৱে উপেক্ষা কৰিছে মোৰ অস্তিত্বক।

মোৰ কায়িক অনুপস্থিতিক বাস্তৱ বুলি ধৰি লৈছে সকলোৱে। মই যে প্ৰেতাগ্না হৈ বিচৰণ কৰিছোঁ মোৰ আপোন সকলোৰে মাজতে; এই কথাটো কোনো এজনেও বোধকৰোঁ অনুধাৱন কৰিব পৰা নাই। চাৰিওফালে সকলোৰে সচেতন মনত মাথোঁ মোৰেই স্মৃতি। কিন্তু দিঠকত মই নাই। এটা অপ্ৰিয় সত্য সকলোৰে বাবে। মোৰ উপেক্ষিত অস্তিত্বক সম্পূৰ্ণ অৱমাননা কৰা যেন ভাব হ'ল মোৰ।

মই মৰিলোঁ।

মানে মই নাই।

মই নোহোৱা হ'লোঁ।

ঘৰৰ আন সকলোৰে লগতে নীৰু আৰু গোসাঁনীয়েও ভুলতো এবাৰো ভবা নাই বা ভাবিব পৰা নাই যে মই মানে, মোৰ এই অশৰীৰী আত্মাই সিহঁতৰ কাষে কাষেই ঘূৰি ফুৰিছোঁ, সিহঁতবোৰৰ মৰমতে। সিহঁতবিলাকৰ মোহত মোহাচ্ছন্ন মোৰ আত্মাই এৰি থৈ যাব পৰা নাই সিহঁতবোৰক।

আত্মা।

মোৰ অতৃপ্ত আত্মা।

অতৃপ্ত।

এই মোহৰ সংসাৰখন এৰি যাবলগীয়া হোৱাৰ বেদনাত অতৃপ্ত।

মোৰ বাকী থকা কৰিবলগীয়া কামবোৰ শেষ কৰিব নোৱৰাৰ দায়বদ্ধতাত অতৃপ্ত।

মোৰ মৰমৰ সকলোৰে দুচকুত দেখা পাৰভঙা চকুৰ নৈখনক লৈ স্মৃতিৰ

বেদনাৰে অতৃপ্ত!

অতৃপ্ত আত্মা মোৰ। নাজানো কেতিয়া মুক্তি পাম? মোৰ সন্মুখত মই, বৰ্তমানৰ মোৰ জগতখনহে দেখিছোঁ। কিন্তু মই দেখা পোৱা নাই মোৰ দেউতাক, মোৰ খুৰাক, মোৰ আইতাক আৰু লগতে মোৰ মৰমৰ ৰিঞ্জুবাক। ময়োতো মৰিলোঁ। দেউতা, খুৰা, আইতা, ৰিঞ্জুবাওতো ঢুকাল। তেতিয়াহ'লে মই কিয় দেখা নাই তেওঁলোকক?

হঠাতে যেন মোৰ নিজৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ মই নিজেই পালোঁ। 'জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ ভোজ'। এৰা বোধকৰোঁ সেইদিনাই মই যাবগৈ লাগিব। মোৰ এই মৰমৰ ঘৰখন এৰি প্ৰেতলোকলৈ, য'ত মই চাগৈ লগ পাম মোতকৈ আগতে এই মৰতৰ পৰা বিদায় লোৱা মোৰ আত্মীয়-কুটুম্বসকলৰ লগতে মোৰ অতি মৰমৰ দেউতা, খুৰা আৰু আইতাক। মোৰ মা আৰু দেউতাৰ দুয়োজনৰ ফালৰে পৰা ডাঙৰ ল'ৰা হিচাপে জনম পোৱা মই বোধকৰোঁ লগ পাম ৰিঞ্জুবাক। নীৰৱ একমাত্ৰ বায়েকক। মাত্ৰ ২ মাহৰ জ্যেষ্ঠতাৰে, যি মোক কাবু কৰি ৰাখিছিল ভায়েকৰ মৰমেৰে।

কাষৰ বিছনাখনত কেৰমেৰাই উঠি বাগৰ সলালে ৰূপটিয়ে। তাৰ শুই থকা মুখখনত ভাহি উঠিছে তাৰ সবলতাবোৰ, অতিপাত মৰমিয়াল ৰূপটিৰ মোলৈ বুলি থকা মৰমবোৰ। তাৰ কাষতে ঠাই অকণমান উলিয়াই বহি ল'লোঁ। কি নিষ্পাপ মুখ। সি বুজিব নোৱৰাকৈ তাৰ চুলিখিনিত হাত বুলাই দিলোঁ। জিকাৰ এটা মাৰি বাগৰ সলালে সি। বুজিলোঁ সিহঁতক স্পৰ্শ কৰিবলৈ চেষ্টা নকৰাই ভাল। মই চুবলৈ গ'লে মোক ভূত বুলি দেখিব চাগৈ সিহঁতে। সেয়েহে অকণমান কাষৰীয়া হৈ তাৰ সেই মৰমলগা মুখখনলৈকে চাই থাকিলোঁ একেথৰে। চাই আছোঁ মাথোঁ পলক নেপেলোৱাকৈ।

হঠাৎ যেন মোৰ এই মৰমৰ ভাইটোৰ এই আদহীয়া অৱয়বটোৰ সলনি সি যেন তাৰ সেই মূৰভৰ্তি চুলিৰে, কিচকিচীয়া ক'লা মোটা গোফকোচাৰে, সেই হায়াৰ ছেকেণ্ডেৰী পৰীক্ষা দি উঠা চফল ডেকাটো হৈ উঠিল।

'জানদা, তই কি চাকৰি একেবাৰে নকৰ? পাৰিবি জানো মূলধন নোহোৱাকৈ ব্যৱসায় কৰিব?'

কমাৰ্চ পঢ়ি থকা ৰূপটিৰ মুখত ব্যৱসায়ৰ মূলধনৰ কথা শুনি ক্ষণ্তকৰ বাবে ময়ো ভাবি উঠিছিলোঁ কথাটো— এৰা, কেনেকৈ কৰিম!

'কিবা এটা কৰিব লাগিব।' —বিশেষ নভবাকৈয়ে কৈছিলোঁ তাক।

পিছদিনা ডাইনিং টেবুলত দেউতাক বুজাইছিলোঁ মই কৰিব বিচৰা ব্যৱসায়টোৰ কথা। বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ দেউতা, মাকু আৰু ৰূপটিক কেবল টিভিনো কি। কাষত বহি থকা মাকো বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ ছেটেলাইট টেলিভিছন কাক কয়। তাৰ পৰা ব্যৱসায়টোনো কেনেকৈ হ'ব, কিমান মূলধন লাগিব, কি কি বস্তু কিনিব লাগিব, কেনেকৈ চলিব, উপাৰ্জন ক'ৰ পৰা কেনেকৈ হ'ব, কিমান মানুহক কেবল টিভিৰ কানেকচন দিলে মাহে কিমান উপাৰ্জন হ'ব, মানুহবিলাকে নো ফ্ৰী দূৰদৰ্শন থকা টিভিটোত কিয় পইচা দি কেবলৰ কানেকচন ল'ব? বুজাইছিলো চি এন এনৰ কথা। ১৯৯১ চনত সেই সময়ত কুৱেইটক লৈ ইৰাক আৰু আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ মাজত চলি থকা যুদ্ধৰ কথা। কুৱেইটৰ পৰা তেল কঢ়িওৱা জাহাজবোৰ ইৰাকে ধ্বংস কৰি দিয়াৰ পিছত মহাসাগৰৰ বুকুত মিহলি হৈ পৰা তেলৰ প্ৰভাৱত মৃত্যুমুখত পৰি ওপঙি উঠা কোটি কোটি মাছৰ পোনপটীয়া সম্প্ৰচাৰ কৰা চি এন এনৰ কথা। যিবোৰ চাবলৈ পাব তেজপুৰবাসী ৰাইজে মই আনিবলৈ বিচৰা এই কেবল টিভিৰ দ্বাৰাই। ছাদাম হুছেইনে আমেৰিকাৰ বিৰুদ্ধে কৰা হুংকাৰৰ উত্তেজক সম্প্ৰচাৰেৰে পৃথিৱীবিখ্যাত হৈ পৰা চি এন এন নামৰ বৈদ্যুতিন মাধ্যমৰ সংবাদ প্ৰতিষ্ঠানটোৱে ছেটেলাইট টেলিভিছনেৰে নৱযুগৰ সৃষ্টি কৰিছিল। ছেটেলাইট টেলিভিছনৰ প্ৰথম অভ্যুত্থানৰ সময়ত সৃষ্টি হোৱা সজাগতাক ব্যৱসায় হিচাপে তেজপুৰলৈ পোনপ্ৰথমবাৰৰ বাবে আনিবলৈ দৃঢ়প্ৰতিজ্ঞ হৈ পৰিছিলোঁ মই। তেজপুৰ কলেজিয়েট হাইস্কুলৰ ইংৰাজী বিষয়ৰ শিক্ষক মোৰ দেউতায়ো চাগৈ বুজি উঠিছিল— মই কোৱা ব্যৱসায়টোৰ উজ্জ্বল ভৱিষ্যতৰ সম্ভাৱনাক। বুজা-নুবুজাৰ চাকনৈয়াত উজ্জ্বল হৈ পৰিছিল ৰূপটিৰ মুখখনো। কিছু সময়ৰ নীৰৱতা ভংগ কৰি দেউতাই কৈছিল—

‘আমাৰ স্কুলৰ শিক্ষকসকলৰ সমূহীয়াকৈ টকা জমা ৰখা এটা ফাণ্ড আছে। তই মোৰ লগতে স্কুললৈ ব'ল। ব্যৱসায়টোৰ বিষয়ে ৰাজেন খুৰা, বলীন খুৰাহঁতক বুজালে বুজিব নিশ্চয়। যদি তেখেতসকলে ভাবে তেতিয়া হ'লে নিজৰ নিজৰ নামত এই ফাণ্ডটোৰ পৰা লোন লৈ তোক ধাৰলৈ দিব পাৰিব চাগৈ। তই ওলা সোনকালে।’

কথামতেই দেউতাৰ স্কটাৰখনতে সেইদিনা দেউতাক পিছৰ ছিটটোতে বহুৱাই নিজে চলাই গৈ দেউতাৰ স্কুল পালোঁগৈ। তেতিয়া ৯.৩০মানহে বাজিছিল। এজন-দুজনকৈ দেউতাৰ সহকৰ্মী শিক্ষকসকল আহি কমন ৰুম পালেহি। এই

শিক্ষকসকলে মোক সৰুৰে পৰা পোৱা। পঢ়াত ভাল বিজাল্ট কৰি আহিছিলোঁ বাবে সকলোৱেই মোক মৰম কৰিছিল। সকলোখিনি শিক্ষকেই মোৰ বাবে আছিল খুৰা। কাৰণ মই সৰুতে দেউতাই শিকাই দিয়াৰ দৰে তেনেদৰেই মাতিছিলোঁ তেখেতসকলক।

৯.৪৫মান বজালৈকে কমন ৰুমটো প্ৰায় ভৰি পৰিল। দেউতাই সকলোকে উদ্দেশ্য কৰি আৰম্ভ কৰিলে— ‘জানে ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ ফাইনেল পৰীক্ষা দি প্ৰথম বিভাগত পাছ কৰি ঘৰ পালেহি। এতিয়া সি বোলে চাকৰি নকৰে, ব্যৱসায়হে কৰিব। তাৰ মুখেৰেই শুনকচোন সি কি কৰিব বিচাৰিছে। কৰিলে ভাল হ’বনে নহয়।’

দেউতাৰ নিৰ্দেশ পাই খুৰা বুলি সম্বোধন কৰি ছেটেলাইট টেলিভিছন, কেবল টিভি, চি এন এন, ছাদাম হুছেইন, ষ্টেচন ফ’ৰ, মোক প্ৰয়োজন হোৱা যাঠি হাজাৰ টকা ইত্যাদিৰ কথা বিশদভাৱে বুজাই গ’লোঁ। মোৰ প্ৰতি অত্যন্ত মৰম থকা এই শিক্ষকসকলেও মোক ইটো-সিটো প্ৰশ্ন কৰি গ’ল। নিজৰ মনৰ খু-দুৱনি মাৰিবলৈ অৱশেষত তৰুণ খুৰাই মাত লগালে— ‘বঢ়িয়া। এইটো ভাল ব্যৱসাতেই হ’ব যেন পাইছোঁ। মই তোক ৩,০০০ টকা দিম। যেতিয়া ব্যৱসায়টো ঠন ধৰি উঠিব, তই মোক ঘূৰাই দিব।’

‘ময়ো ৩,০০০ টকা দিম। এইবাৰ ৰাজেন খুৰাই মাত লগালে। নিজৰ কাণ দুখনকে যেন বিশ্বাস কৰিব পৰা নাই। মুঠতে অলপ সময়ৰ ভিতৰতে স্কুলৰ খুৰাহঁতৰ পৰা মুঠ ৩২,০০০ টকা ধৰলৈ পাম বুলি নিশ্চিত হৈ সকলোকে ধন্যবাদ জনাই দেউতাৰ স্কুটাৰখন লৈ ওলাই আহিলোঁ। দেউতাক কৈ আহিলোঁ, স্কুল ছুটীৰ সময়ত আহি দেউতাক লৈ যাম। মনত ভাবিব নোৱৰা আনন্দ।

স্কুটাৰখনেৰে পোনে পোনে ডিচি ক’ৰ্টৰ ফালে আগবাঢ়ি গ’লোঁ। ডিচি অফিচৰ সেই নিৰ্দিষ্ট চকীখনত খুৰা নাছিল। লাহে লাহে অফিচৰ কেণ্ডিনখনলৈকে বুলি খুৰাক বিচাৰি আগবাঢ়ি গ’লোঁ। খুৰাই এহাতেৰে চাহৰ কাপ আৰু আনটো হাতত জ্বলি থকা চিগাৰেট এটা লৈ আন দুজনমানৰ সৈতে কথা পাতি আছিল। মোক দেখি বহিবলৈ দিলে। খুৰাৰ ওচৰত বহি থকা মানুহকেইজনে ক্ষম্তক পিছতে খুৰাৰ পৰা বিদায় লৈ গ’লগৈ।

উৎফুল্লিতভাৱেই খুৰাক জনালোঁ যে দেউতাৰ স্কুলৰ শিক্ষকখিনিয়ে মুঠতে ৩২,০০০ টকা তুলি মোক ব্যৱসায় কৰিবলৈ ধৰলৈ দিব। খুৰাক মই দুই-তিনি

দিনমানৰ আগতেই ব্যৱসায়টোৰ বিষয়ে বুজাইছিলোঁ। এতিয়া মোৰ কথাখিনি শুনাৰ পিছতে খুৰাই ক'লে— 'পৰহি তোৰ কথাখিনি শুনাৰ পিছতে অফিচৰ পৰা হাউছ বিল্ডিঙৰ ল'ন এটাৰ কাৰণে এপ্লাই কৰিছিলোঁ। আজি ডিচি ছাৰে হ'ব বুলি ক'লে। গতিকে তাৰে পৰা তোক মই ১৮,০০০মান টকা দিব পাৰিম। তই এতিয়া ব্যৱসায়টো কেনেকৈ ভালদৰে কৰিব পাৰ তাৰ চিন্তা কৰ। মুঠতে তোক প্ৰয়োজন হোৱা ৬০,০০০ টকাৰ ভিতৰত ৫০,০০০ টকাৰ যোগাৰ দেখোন হ'লেই। বাকীখিনিও হ'ব যা। মাথোন সাৱধানে খোজ দিবি। প্ৰতিটো খোজেই তোৰ কাৰণে হ'ব তোৰ ভৱিষ্যৎ। পিছলি পৰিব নালাগে যাতে চাবি।'

খুৰাৰ পৰা বিদায় লৈ অমিতৰ তাতে আড্ডা মাৰিলোঁগৈ। সময় হোৱাত স্কুলৰ পৰা দেউতাক লৈ আবেলি ঘৰ পালোঁহি। ইতিমধ্যে ৰূপটিও আহি ভাতৰ পাতত বহিছিলহি। ভাতৰ টেবুলতে মা আৰু মাকুৰ লগতে ৰূপটিকো মূলধন যোগাৰ হোৱাৰ কথাটো জনালোঁ।

মই, ৰূপটি আৰু মাকু একেলগে বহি কেবল টিভিৰ ছাৰ্ভে ফৰ্ম এখন লিখি উলিয়ালোঁ। উদ্দেশ্য— মাকুৱে তাইৰ লগৰ দুজনীমানক লগত লৈ ঘৰে ঘৰে যাব। টিভিৰ ছাৰ্ভে ফৰ্মখন পূৰাব আৰু তাৰ পৰাই আমি ইচ্ছুক গ্ৰাহকসকলৰ নাম-ঠিকনা আদি পাই যাম। গতিকে কাইলৈৰ পৰা ছাৰ্ভেৰ কামটো আৰম্ভ কৰিবলৈ মাকুক টীম এটা সাজু কৰিবৰ বাবে ক'লোঁ।

কথা-বতৰাৰ মাজেদিয়েই সিদ্ধান্ত লোৱা হ'ল যে যিহেতু কেবল টিভিৰ অফিচ এটাৰ প্ৰয়োজন হ'ব; গতিকে মোৰ বাল্যবন্ধু অমিতকে পাৰ্টনাৰ হিচাপে লোৱাটো ঠিৰাং কৰিলোঁ। সি তেতিয়া কুৰিয়াৰ ছাৰ্ভিচ এটা চলাই আছিল। গতিকে ব্যৱসায় কৰাৰ অভিজ্ঞতাও আছিল তাৰ। কামটো তাৰ পৰাই আৰম্ভ কৰিব পৰা যাব।

ছাৰ্ভেৰ ফৰ্মখন মাকুৰ হাতত দি ক'লোঁ— 'সন্ধিয়া খুৰা আহোঁতে ফৰ্মখন খুৰাৰ হাততে দিবি। খুৰাই ছাইক'ষ্টাইল কৰি দিব। তোৰ লগৰকেইজনীৰ লগত আজিয়েই কথা পাত। কাইলৈ তহঁত কলেজৰ পৰা অহাৰ পিছতে ছাৰ্ভেৰ কামটো আৰম্ভ কৰিব লাগিব।'

'দেউতা, নাম এটা তুমিয়েই দিব লাগিব, ভাবি থ'বা' বুলি কৈ ৰূপটিক লগতে লৈ অমিতৰ তালৈ যাওঁ বুলি ওলাই আহিলোঁ।

মা গে'টখনৰ মুখলৈকে আগবাঢ়ি আহিল।

‘জানো, কি যে কৰিব খুজিছ তহঁতে, মই হ’লে একোকে বুজিব পৰা নাই।’

‘চিন্তা নকৰিবা মা’ বুলি চিঞৰি কৈ স্কুটাৰখন ষ্টাৰ্ট দিলোঁ। সেয়াই আৰম্ভ।
ৰূপটি আৰু মোৰ ব্যৱসায় জীৱনৰ প্ৰথমটো খোজ, দেউতাৰ এল এম এল
ভেছপা স্কুটাৰখন লৈ।

দৰং কলেজৰ কমাৰ্চ বিভাগৰ ডিগ্ৰীত নাম লগোৱা ৰূপটি। নিতৌ কলেজৰ
ক্লাছ শেষ হোৱাৰ পিছত কেবল টিভিৰ বিভিন্ন কামত মোৰ লগতে। সদায়েই
যেনেকৈয়ে কৈছোঁ তেনেকৈয়েই। ওজৰ-আপত্তি নোহোৱাকৈ।

অৱশেষত অমিত, ৰূপটি আৰু মোৰ পাৰ্টনাৰশ্বিপ ব্যৱসায় কেবল টিভিৰ
শুভ উদ্বোধন হ’ল ১ জানুৱাৰী, ১৯৯২ চনত। তেজপুৰৰ ডেপুটী কমিছনাৰে চি
এন এন চেনেলটো আৰু এছ পি ছাৰে ভিডিঅ’ চেনেলটোৰ শুভাৰম্ভ কৰিলে
এক আড়ম্বৰপূৰ্ণ পৰিৱেশত। তেজপুৰৰ চেম্বাৰ অব্ কমাৰ্চৰ শ্ৰীযুত মদন লহকৰ
খুৰাকে ধৰি নিকুঞ্জ বাবু, ৰাজেশ বাদেৰ, ওমপ্ৰকাশ আগৰৱালা, বিনোদ ডুগৰ
আদিকে ধৰি কেইবাজনো বিশিষ্ট ব্যৱসায়ীৰ দিহা-পৰামৰ্শেৰে দিনকদিনে বৃদ্ধি
পাবলৈ ধৰিলে আমাৰ কেবল টিভিৰ ব্যৱসায়। কিবা অসুবিধাত পৰিলেই দৌৰি
গৈছিলোঁ মণিদাৰ ওচৰলৈ। আকুণ্ঠভাৱে সহায়-সহযোগ কৰিছিল মণিদাই।

দেউতা আৰু খুৰাৰ লগত প্ৰতিটো কথাৰে আলোচনা হৈছিল। পুৱাৰ সেই
আমাৰ ডাইনিং টেবুলখনতে। প্ৰয়োজন হোৱা টকা-পইচাকেইটা গোটাই,
নিঃচৰ্তভাৱে মোক দিছিল দুয়োজনে। কি যে এক অগাধ বিশ্বাস আছিল মোৰ
ওপৰত। ভাবিলে আজিও আচৰিত হৈ যাওঁ মই। মোৰ ব্যৱসায়ৰ প্ৰথম আৰু
দ্বিতীয় কৰ্মচাৰী হিচাপে চাকৰিত যোগ দিছিল দেউতাৰ সেই ‘মেমেৰা কাইটি’ৰ
দুয়োটা ল’ৰাই। আমাৰ কেবল টিভিৰ আনটো পাৰ্টীত আছিল শান্তনুদাহঁত।
দুয়োটা পাৰ্টী মিলি আমাৰ ‘কণ্ট্ৰোল ৰুম’ এটাই আছিল। মাথোন তেজপুৰখনক
দুটা ভাগত ভগাই এটা ভাগত তেওঁলোকে কানেকচন দিছিল আৰু আনটো
ভাগত আমি কানেকচন দিছিলোঁ।

দিনটোৰ কামৰ শেষত বহা সন্ধিয়াৰ আড্ডাটো— আমাৰ কেবল টিভিৰ
ডিছ বহুওৱা চাদখনৰ ওপৰতে বহিছিল। এদিন আড্ডাতে শান্তনুদাই ক’লে, ‘ডি
আৰ ডি এ’ত ইণ্ট্ৰিগ্ৰেটেড ৰুৱেল এনাজী প্ৰগ্ৰেমৰ অধীনত সৌৰশক্তিৰ বিভিন্ন
কাম আহিছে।’

‘মই সৌৰশক্তিৰ অলপ-চলপ কথা জানো। ছ’লাৰ এনাজী মোৰ স্পেচিয়েল

পেপাৰ আছিল।’ মই মোৰ প্ৰজেক্টটোত সৌৰশক্তিৰে চালিত কৰি গৰমপানী উৎপাদন কৰিছিলোঁ। কলেজত এই প্ৰকল্পটো আমি নিজে সাজি উলিয়াইছিলোঁ।

শান্তনুদাই ক’লে, ‘তুমি কাইলৈকে যোৱা। ডি আৰ ডি এৰ সঞ্চালকজনক লগ কৰি কামটোৰ কাৰণে টেণ্ডাৰ মাৰিব পাৰিবা।’

বহু, পিছদিনাই হাততে কলেজৰ প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্টৰ বহীখন লৈ সঞ্চালক মহোদয়ক লগ কৰিলোঁগৈ।

প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্টটো ছাৰক দেখুৱাই ক’লোঁ যে মই ডি আৰ ডি এ অফিচৰ অধীনত হ’বলৈ যোৱা সৌৰশক্তিৰ প্ৰকল্পটোত কাম কৰিব বিচাৰোঁ। মোৰ মুখলৈ এপলক চাই, তেখেতে প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্টটোৰ পাত কেইটামান লুটিয়াই চালে। পুনৰ মোলৈ চাই ছাৰে ক’লে, ‘মই বৰ্তমান ব্যস্ত আছোঁ। তুমি আজি সন্ধিয়া মোৰ কোৱাৰ্টাৰলৈকে আহিবা। মই তোমাক কথাখিনি বুজাই দিম।’

‘হ’ব ছাৰ’ বুলি নমস্কাৰ জনাই ছাৰৰ ওচৰৰ পৰা ওলাই আহিলোঁ।

গধূলি ৰূপটিক লগত লৈ ছাৰৰ ঘৰ পালোঁগৈ। বাৰাণ্ডাত আৰামী চকী এখনতে বহি আছিল ছাৰ। আমাক কাষত থকা চকী দুখনলৈ আঙুলিয়াই বহিবলৈ ক’লে। ৰূপটিক চিনাকি কৰাই দিলোঁ; ছাৰৰ সৈতে। ক্ষণ্তক বিৰতিৰ পিছত ছাৰে আৰম্ভ কৰিলে।

‘তোমাৰ প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্টটো চাই, মই তোমাক কাম দিব নোৱাৰিম। অহা জুলাই মাহৰ ২৪ তাৰিখে টেণ্ডাৰ হ’ব। তাত তুমি টেণ্ডাৰ দি সৰ্বনিম্ন দৰত আমাক সৌৰশক্তিৰে চালিত সামগ্ৰীসমূহ দিব পাৰিম বুলি লিখিত দিলেহে, মই তোমাক কাম দিব পাৰিম। গতিকে তুমি কাইলৈ ৫০০ টকা জমা দি টেণ্ডাৰ পেপাৰখন কিনি ভালকৈ পঢ়িলে কথাবিলাক নিজেই বুজি পাবা। কিন্তু কামটো পাবলৈ হ’লে তুমি কোনোবা এটা ভাল কোম্পানীৰ ডীলাৰ বুলি প্ৰমাণপত্ৰ আদি টেণ্ডাৰৰ লগতে জমা দিব লাগিব। গুৱাহাটীত টাটা-বিপি ছ’লাৰৰ অফিচ এটা আছে। তেওঁলোকে আমাক লগা সকলো বস্তু তৈয়াৰ কৰে। গতিকে তুমি সোনকালে গৈ তেওঁলোকৰ লগত কথা পাতি ডীলাৰশ্বিপ লোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰা। ২৪ জুলাই তাৰিখে টেণ্ডাৰ মাৰিবা। অল দা বেণ্ট। এতিয়া যোৱা।’

নুবুজা বহুত কথাই ক’লে ছাৰে।

শান্তনু আৰু মণিদাক কথাখিনি ক’লোঁ। দুয়োজনে চৰকাৰী ঠিকা-ঠুকলি কৰে। গতিকে দুয়োজনে মই বুজি পোৱাকৈ কথাবিলাক বুজাই গ’ল। যথা সময়ত

শোণিতপুৰ আৰু লখিমপুৰ জিলাৰ কাৰণে টাটা-বিপি ছ'লাৰৰ ডীলাৰশ্বিপ ল'লোঁ। ২৪ জুলাইত টেণ্ডাৰ মাৰিলোঁ। টেণ্ডাৰ দাখিল কৰিবলৈ যাওঁতে মোৰ লগত এফালে ৰূপটি আৰু অমিত। আগফালে শান্তনুদা আৰু মণিদা।

আবেলি টেণ্ডাৰ খুলিলে।

আমাৰ ফাৰ্মখন চাৰিটা কামৰ বাবে এল ওৱান হ'ল। Credit goes to Monida and Shantanu Da. কাষতে থকা দুজনকে কৰমৰ্দন কৰিলোঁ। এটা অজান আনন্দত মন ভৰি পৰিল। সঞ্চালক ছাৰে ৰিজাল্টটো ঘোষণা কৰি মোলৈ চাই তেখেতৰ ফ্ৰেণ্ড কাট্ দাডি আৰু গৌফৰ মাজেৰে গহীন হাঁহি এটা মাৰিলে। তেখেতৰ পৰামৰ্শমতেই এইখিনি পালোঁহি। কৃতজ্ঞতাৰে মূৰটো দোঁৱাই ছাৰক অভিবাদন জনালোঁ।

গহপুৰৰ ঘাঁহিগাঁৱত সৌৰশক্তিচালিত পানী পাম্প, লোহিতমুখত সৌৰশক্তিচালিত গৰমপানীৰ প্ৰকল্প, তেজপুৰৰ ডি আৰ ডি এ অফিচত সৌৰশক্তিচালিত স্বয়ংক্ৰিয় ষ্ট্ৰীট লাইট, গাঁওবিলাকৰ বাবে বিভিন্ন ব্লকত যোগান ধৰা সৌৰশক্তিচালিত চৌকা আদি বিভিন্ন কামৰ মাজত ব্যস্ত হৈ পৰিলোঁ মই। এই সকলো সামগ্ৰী নিৰ্দিষ্ট স্থানত বহুৱাবৰ বাবে কলেজ খতি কৰি দিনে-ৰাতিয়ে পৰিশ্ৰম কৰিলে ৰূপটিয়ে। তিনি-চাৰি দিনৰ কাৰণে সেই 'ছাইট'বিলাকত ৰাজমিস্ত্ৰি, পাইপ মিস্ত্ৰি লগাই মেচিনবোৰ বহুৱাই গ'ল এফালৰ পৰা। তেতিয়া আছিল ১৯৯২ চনৰ জুলাই মাহ। গৰম, বৰষুণ একোৱে বাধা দিব পৰা নাছিল আমাক। নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ বহু পূৰ্বেই আমি আমাৰ সকলো কাম শেষ কৰি ডি আৰ ডি এক চমজাই দিলোঁ।

পে'মেণ্ট আনিবলৈ যোৱাৰ দিনা সঞ্চালক ছাৰে ৰূপটি আৰু মোক পিঠিত চপৰিয়াই কৈছিল— 'Very Good'।

আবেলি মণিদাৰ নিৰ্দেশ মতেই থাকী এন্ডেলপ এটাত টকা দহ হাজাৰ ভৰাই সঞ্চালক ছাৰৰ ঘৰলৈ গ'লোঁ।

পকেটত থকা টকাৰ এন্ডেলপটো বৰ গধুৰ গধুৰ লাগিছিল মোৰ। কি বা কয় ছাৰে!

ছাৰৰ লগত কথা-বতৰা পাতি চাহ একাপ খায়ো শেষ কৰিলোঁ। কিন্তু অহাৰ আচল কাৰণটো ক'ব পৰা নাই ছাৰক। অৱশেষত বুকুখন ডাঠ কৰি পকেটৰ পৰা এন্ডেলপটো ছাৰলৈ বুলি আগবঢ়াই ক'লোঁ, 'ছাৰ, সন্মানাৰে কিবা এটা দিছোঁ।

না নকৰিব। আপুনি শিকাই নিদিয়া হ'লে মোৰ কাৰণে এই কামখিনি কৰাটো সম্ভৱেই নহ'লহেঁতেন।'

‘ৰাখি থোৱা।’ — ছাৰৰ ভেকাহিত বুকুখন কঁপি উঠিল। ‘প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্টখন হাতত লৈ কাম কৰিবলৈ আহিছিল। ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰি চাকৰি নকৰাকৈ ব্যৱসায় কৰিম বুলি ভাবিছিল। সেইকাৰণেহে সহায় কৰিছিলোঁ। তোমাৰ পৰা পইচা খাম বুলি নহয়। ৰাখি থোৱা। তোমাৰ ব্যৱসায়ত কামত আহিব।’

‘বেয়া নাপাব ছাৰ’ বুলি খামটো পকেটত ভৰাই সেমেনা-সেমেনিকৈ ওলাই আহিছিলোঁ ছাৰৰ ঘৰৰ পৰা। শ্ৰদ্ধাত মূৰটো দোঁ খাই গৈছিল ছাৰৰ প্ৰতি। আজিৰ দিনতো এনেকুৱা মানুহ থাকিব পাৰেনে বুলি প্ৰশ্ন কৰিছিলোঁ নিজেই নিজক।

ডি আৰ ডি এৰ এই কামকেইটাৰ পৰা এটা মোটা লাভৰ অংশ আমাৰ হাতত বৈ গ’ল। তাৰে কলেজিয়েট হাইস্কুলৰ ছাৰসকলৰ ধাৰখিনি পৰিশোধ কৰি পেলালোঁ। কেবল টিভিৰ কণ্ট্ৰোল ৰুমত ভাৰাত চলাই থকা মণিদাৰ ভি চি ডিটো ঘূৰাই দি নগদ টকাৰে নতুন ভি চি ডি প্লেয়াৰ এটা কিনি পেলালোঁ। কেবল টিভিৰ ছিগনেল টেষ্ট কৰিবৰ বাবে ডি বি মিটাৰ, মানে ডেচিবেল মিটাৰ এটাও কিনি পেলালোঁ। তেতিয়াৰে পৰা আৰু কেবল ইঞ্জিনীয়াৰক গুৱাহাটীৰ পৰা মাতি আনি পইচা খৰচ কৰিব নলগা হ’ল। ৰূপটি, মই আৰু অমিত তিনিওটাই শিকি ল’লোঁ ডি বি মিটাৰেৰে কৰা কামবিলাক। নিজেই লাগি গ’লোঁ সেই কেবল টনা কামবোৰতো। খৰচ কমি আহিল। লাভৰ পৰিমাণ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

কেবল টিভিৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা কেবল, কানেক্টৰ আদি কিনিবলৈ প্ৰায়েই গুৱাহাটীলৈ যাব লাগে। পুৱা ৫.৩০ বজাৰ ‘মেঘা’ নামৰ বাছখনেৰে গৈ পল্টন বজাৰত নামি কিবাকিবি অকণমান খাই এ টি ৰোডৰ পৰা দৌৰাদৌৰিকৈ বস্ত্ৰবোৰ কিনি প্ৰায়েই ১.৩০ বজাৰ ‘মেঘা’খনতে তেজপুৰলৈ ঘূৰি আহোঁ— বয়বস্তুখিনিৰ সৈতে।

এবাৰ কাম বেছি হোৱাত ৰাতিটো থাকিবলগীয়া হ’ল। তেতিয়া ৰাজগড় ৰোডত উইমক’ৰ অফিচটো আছিল। লগতে থকা ঘৰটোতে মোৰ বন্ধু সন্দীপ আৰু জনা থাকে। দুয়োটাই উইমক’ৰ কদম প্ৰজেক্টত চাকৰি ক’ৰে। ৰাতিটো সিহঁতৰ তাতে থাকিম বুলি ৰাজগড়ৰ সিহঁতৰ ঘৰটো পালোঁগৈ।

জনাই অতিপাত জ্বলা দিয়া চিকেন কাৰী ৰান্ধিলে। সন্দীপে ভাত বহাই উঠি চালাদ কটাত ব্যস্ত। বিভিন্ন কথা-বতৰাৰ মাজেৰে সন্ধিয়াটো পাৰ কৰাৰ

চেপ্টা। কথাৰ মাজতে সন্দীপে ভিতৰৰ ৰুমটোলৈ গৈ হাততে ৰেডীমেড ছাৰ্ট এটা লৈ আহিল। নতুন ছাৰ্ট, পলিথিনটো খোলাই নাই। ছাৰ্টটো দেখুৱাই মোক সুধিলে, ‘কিমান দাম কোৱা?’

সঁচা কথা ক’বলৈ গ’লে মই কেতিয়াও ৰেডীমেড ছাৰ্ট পিন্ধিয়েই পোৱা নাছিলোঁ। মায়ে পূজা বা বিহু বুলি কিনি দিয়া ছাৰ্টৰ পিচটো ঘৰৰ ওচৰৰ বসন্ত দৰ্জীয়ে জোখ-মাপ লৈ চিলাই দিয়ে। তাকে পিন্ধো। ৰেডীমেড ছাৰ্টবোৰ বেছ দামী বুলিয়েই জানো। ধনীঘৰৰ ল’ৰাবিলাকেহে আগতে পিন্ধা দেখিছিলোঁ। গতিকে ক’লোঁ ‘তিনিশ টকামান হ’ব।’

এটা গৰব হাঁহি মাৰি সি ক’লে, ‘মাত্ৰ ১০৫ টকা, এপল ছাৰ্ট। কাপোৰটোও বৰ ভাল।’

‘ক’ত পায়?’ —মোৰ স্বতঃস্ফূৰ্ত প্ৰশ্ন।

‘আমবাৰীত, তাতে এপল মিলৰ শ্ব’ৰুম এটা আছে।’ —সন্দীপে ক’লে।

ৰাতি শোৱাৰ আগতে ভাবিলোঁ— এই ছাৰ্টবিলাক তেজপুৰলৈ নিব পাৰিলে নিশ্চয় ভাল বিক্ৰী হ’ব।

পুৱা সন্দীপ আৰু জনাৰ পৰা বিদায় লৈ সিহঁতে বুজাই দিয়ামতেই আমবাৰীৰ এপলৰ শ্ব’ৰুমটো পালোঁহি। আমি ফাইনেল ছেমিষ্টাৰত থাকোঁতে কলেজৰ পৰা পঠিওৱা ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল ট’ৰত এই এপল মিলটো চাবলৈ গৈছিলোঁ। আমাৰ কলেজৰে ছাত্ৰ কেইজনমানে চৰকাৰৰ লগত লগ লাগি মিলটো সাজিছিল বুলি তেতিয়াই গম পাইছিলোঁ। তাৰে দুজনৰ লগত আমাক চিনাকিও কৰি দিছিল। নামকেইটাহে পাহৰিলোঁ।

শ্ব’ৰুমটোত সজাই থোৱা আছে বিভিন্ন ৰং-বিৰঙী ৰেডীমেড ছাৰ্টবোৰ। লগতে বিভিন্ন ৰঙৰ কাপোৰ, পৰ্দাৰ কাপোৰ আদিৰে অতি ৰুচিপূৰ্ণভাৱে সজাই থৈছে। এপদ এপদকৈ বস্ত্ৰবোৰৰ দামবোৰ সুধি গ’লোঁ। বস্ত্ৰবোৰৰ দামবোৰ বেছ কম বুলিয়েই ভাব হ’ল মোৰ। পুৱা ১০.৩০ বজাতেই কেইবাগৰাকীও মহিলা গ্ৰাহকে নিজ নিজ ভাগে বজাৰ কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছেই।

‘নাই, নিবই লাগিব, তেজপুৰলৈ।’ —মনতে ভাবি কেছ কাউণ্টাৰটোৰ ওচৰ পালোঁগৈ। কাউণ্টাৰৰ ল’ৰাজনক উদ্দেশ্যি সুধিলোঁ, ‘এই মিলটো ৰঙিয়াত থকা মিলটো নহয় জানো।’

‘হয়।’ —ল’ৰাজনে জনালে।

‘গুৱাহাটীত তেওঁলোকৰ অফিচ আছে নেকি?’ —সুধিয়েই পেলালোঁ।

তেৱোঁ মোক কাগজ এখনতে লিখি বুজাই দিলে এপলৰ চানমাৰিত থকা অফিচৰ ঠিকনাটো। ধন্যবাদ দি কাগজখন পকেটত ভৰাই এ টি ৰোডৰ পৰিৱৰ্তে চানমাৰি অভিমুখী চিটীবাছ এখনত বহিলোঁ।

অফিচৰ ৰিচিপচনত দুই-এটা কথা সুধি বুজিলোঁ যে এপলৰ শ্ব’ৰুম খুলিবলৈ হ’লে ডাইৰেক্টৰ প্ৰবীণ শৰ্মাক লগ ধৰিব লাগিব। নিৰ্দিষ্ট অনুমতি আদি লৈ প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ ৰুমলৈ বুলি সোমাই গ’লোঁ।

‘নমস্কাৰ ছাৰ। মোৰ নাম নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য। ঘৰ তেজপুৰত। আপোনালোকৰ কাপোৰৰ শ্ব’ৰুম এটা তেজপুৰত খুলিব পাৰি নেকি জানিবলৈ আহিছিলোঁ।’

তেখেতৰ প্ৰাৰম্ভিক প্ৰশ্নবিলাকৰ উত্তৰ দিলোঁ, তেখেতে সোধামতেই।

কথাৰ মাজতেই অসম অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়ৰ পৰা পাছ কৰা বুলি জনালোঁ। তেখেতে কথাটো শুনি যেন বৰ ভাল পালে— এনে এটা ভাব হ’ল মোৰ।

সদৌ শেষত এপলৰ শ্ব’ৰুম খুলিবলৈ কিমান ডাঙৰ ৰুম লাগিব, কেনেকুৱা ধৰণৰ ফাৰ্ণিচাৰ লাগিব আৰু লগতে কাপোৰ আৰু ৰেডীমেড ছাৰ্ট ভৰাবলৈ কিমান টকাৰ প্ৰয়োজন হ’ব আদিকে ধৰি মোটামুটি প্ৰায় সকলো কথাই বুজিলোঁ।

‘পাৰিম ছাৰ।’

মোৰ পৰা ইতিবাচক সাঁহাৰি পাই প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে ক’লে, ‘তেতিয়াহ’লে এখন দৰ্খাস্ত লিখি এতিয়াই মোক দি থৈ যোৱা।’

তেখেতে আগবঢ়াই দিয়া উকা কাগজখনত পকেটৰ পৰা কলমটো উলিয়াই দৰ্খাস্তখন লিখিলোঁ— তেখেতৰ টেবুলখনৰে আনটো মূৰত বহি। তেজপুৰত এপল শ্ব’ৰুম খুলিবৰ বাবে আগ্ৰহ প্ৰকাশ কৰি আৰু লগতে লিখিতভাৱে প্ৰতিশ্ৰুতি দিলোঁ যে মই এপলৰ সকলো নিয়ম-নীতি মানি চলিম।

আবেলি ৫.৩০ বজাৰ শেষৰখন বাছত গুৱাহাটীৰ পৰা আহি ৰাতি ১০ বজাত ঘৰ পালোঁহি।

ভাতৰ পাতত দেউতা আৰু মাক কথাখিনি জনালোঁ।

দেউতায়ো অনুমোদন দিলে ‘কৰ’ বুলি।

বছ, অমিতৰ সেই কুৰিয়াৰ ছাৰ্ভিচৰ ৰুমটোতে ফাৰ্ণিচাৰৰ কাম আৰম্ভ কৰি দিলোঁ। ৰুমটো তেজপুৰ মেইন বজাৰখনৰ চাৰিআলিৰ পৰা পোনে পোনে প্ৰায়

৪০০ মিটাৰ মান পূবত। মেইন বজাৰখনৰ দোকান-পোহাৰৰ পৰা যথেষ্ট আঁতৰত। গতিকে ২২ ফুট ওখকৈ বাঁহেৰে এখন টোৰণ সাজিলোঁ। লাইট লগাই এফালে এপল আৰু আনফালে আৱৰণ বুলি লিখি ঠাইডোখৰ জিলিকাই পেলালোঁ। ৰূপটি আৰু অমিতেও মোৰ লগত দিনে-ৰাতিয়ে কামত লাগি অৱশেষত ১৯৯২ চনৰ ৪ ডিচেম্বৰৰ দিনা শ্ৰীযুত প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ হাতেৰে তেজপুৰৰ এপল স্বৰ্গমটোৰ শুভ উদ্বোধনী কৰিলোঁ।

১৯৯১ চনৰ মে' মাহত ইঞ্জিনিয়াৰিং পাছ কৰি উঠি ১৯৯২ চনৰ ১ জানুৱাৰীত কেবল টিভি। ১৯৯২ চনৰ জুলাই মাহত টাটা-বিপি ছ'লাৰৰ ডীলাৰশ্বিপ আৰু ১৯৯২ চনৰ ৪ ডিচেম্বৰত এপলৰ স্বৰ্গম। তেজপুৰত আগতে নোহোৱা তিনিটা ব্যতিক্ৰমী ব্যৱসায়ৰ জন্ম হ'ল। ৰাইজৰ অকুণ্ঠচিন্তীয়া সহযোগিতাত দিনকদিনে বাঢ়ি আহিবলৈ ধৰিলে ৰূপটি, মোৰ আৰু অমিতৰ ব্যৱসায়। চহৰত আমাৰ তিনিওকে চিনি পোৱা হ'ল। সেই মাত্ৰ এটা বছৰৰ ভিতৰতে ঘড়ী নাচাই কৰা আমাৰ তিনিওটাৰ পৰিশ্ৰমে মৰ্যাদা পালে ব্যৱসায়ী মহলটোৰ লগতে তেজপুৰ চহৰখনতো। আমাৰ তিনিওটাকে মানুহে ব্যৱসায়ী হিচাপে চিনি পোৱা হ'ল।

১৯৯৩ চনত ব'হাগ বিহুৰ শেষৰ দিনলৈ আমাৰ এপল স্বৰ্গমটোত ৰৈছিলগৈ মাথোন দুটা বগা ছাৰ্ট, তিনিটা ক'লা ছাৰ্ট আৰু শেষৰফালে ৰৈ যোৱা কাট পিচৰ টুকুৰা কেইটামানৰ সৈতে কেইটামান মিহি মিহি কাপোৰৰ থান। বাকী দোকান খালী। 'আৰু অলপ বস্তু থকা হ'লে আৰু বিক্ৰী হ'লহেঁতেন।' —মুদুভাৱে কথাখিনি কৈছিলোঁ জীৱন সৰকাৰ নামৰ ষ্টেট বেংকৰ এছ আই বি বিভাগৰ মেনেজাৰজনক।

'কাইলৈ বেংকলৈ আহিবা' বুলি নিজৰ ভিজিটিং কাৰ্ডখন দি সৰকাৰ ছাৰ ওলাই গৈছিল আমাৰ আৱৰণ নামৰ দোকানখনৰ পৰা, ছাৰ্ট কিনিবলৈ আহি নিকিনাকৈয়ে। পিছদিনা বেংকলৈ গৈ ছাৰক লগ ধৰিলোঁ।

সুধিলে— 'কিমান টকা লাগে।'

'পঞ্চাশ হাজাৰমান হ'লেই হ'ব ছাৰ।' —স্ফুটক ভাবি মই জনাইছিলোঁ।

'Mortgage দিব পাৰিবানে?' —ছাৰে মৰমেৰে সুধিলে।

'আমাৰ নিজৰ ঘৰ আছে, চান্দমাৰীতে। দেউতাক সুধি জনাব পাৰিম ছাৰ।'

কাগজ এখনত কিবাকিবি লিখি মোক ক'লে, 'এইখিনি কাগজ লৈ আহিবা।

ফৰ্মকেইখন পূৰাই লৈ আহিবা, নোৱাৰিলে মই শিকাই দিম।’

কেইটামান দিনৰ পিছতে আমি থকা ঘৰটোৰ কাগজ-পত্ৰখিনিৰে, সেই পূৰাই থোৱা বেংকৰ ফৰ্মকেইখন ছাৰৰ হাতত জমা দিলোঁ। তিনি দিনৰ দিনা পঞ্চাশ হাজাৰ টকাৰ Sanction letterখন সৰকাৰ ছাৰে নিজেই লৈ আহি মোক এপল স্বৰ্গমটোতে দিলেহি।

আৰম্ভ হ’ল বেংকৰ ঋণ লৈ নতুন নতুন ব্যৱসায়ৰ সপোন দেখাৰ ৰাতিবোৰ। আৰু সেই সপোনক দিঠকত পৰিণত কৰিবলৈ কৰা দিনৰ পিছত দিনজোৰা হাড়ভঙা পৰিশ্ৰম।

ফুকলীয়া ৰূপটি কাপোৰৰ দোকানখনৰ দায়িত্বত। ৰূপটিৰ অমায়িক ব্যৱহাৰ আৰু এপলৰ উন্নত মানৰ সুলভ মূল্যৰ কাপোৰৰ যেন মণিকাঞ্চন সংযোগহে ঘটিল— আমাৰ আৱৰণ নামৰ এপলৰ স্বৰ্গমটোত। দিনকদিনে বিক্ৰী বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। ষ্টেট বেংকৰ পঞ্চাশ হাজাৰ টকাৰ মূলধনো কম হোৱা যেনেই হ’ল।

কাপোৰ উঠাবৰ বাবে কেতিয়াবা মই; কেতিয়াবা ৰূপটি গৈছিলোঁ ৰঙিয়াত থকা এপল মিলটোলৈ। বিশাল মিলটো চাই ভাবিছিলোঁ প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ কথা। কিমান চাগৈ কষ্ট কৰিবলগীয়া হৈছিল ছাৰে এই সুবিশাল মিলটো গঢ়ি তুলিবলৈ। আন দুজন ডাইৰেক্টৰৰ সৈতে সৃষ্টি কৰিছিল এই অসমবিখ্যাত মিলটো। ছাৰৰ কৰ্মদক্ষতাৰ ওপৰত আহি পৰিছিল গভীৰ আস্থা, বিশ্বাস। প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে আমাৰ দোকানৰ বিক্ৰীৰ ধাৰাটো লক্ষ্য কৰি আছিল। এদিন মোক ক’লে, ‘এই মাহৰে পৰা প্ৰতিমাহে ৫,০০০ টকাকৈ আৱৰণৰ নামত মই এপলত জমা দি যাম। তুমি ষ্টক বঢ়োৱা, তোমাৰ বিক্ৰীও বাঢ়িব।’

‘মই আপোনাক কি দিব লাগিব ছাৰ?’ —মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰত ছাৰে কৈছিল, ‘একো নালাগে, যেতিয়া পাৰা ঘূৰাই দিবা।’

কৃতজ্ঞতাত মূৰ দোঁ খাই গৈছিল মোৰ।

সেয়াই আৰম্ভ — এক গভীৰ বিশ্বাসৰ। এজনৰ আনজনৰ ওপৰত।

প্ৰায়েই এপলৰ অফিচত লগ পোৱা ছাৰে ৰাতি মিললৈ যাওঁতে মোক তেখেতৰ লগতে ৰঙিয়ালৈ লৈ গৈছিল। বিভিন্ন কথা-বতৰাৰ মাজেৰে বুজি উঠিছিলোঁ ছাৰক। ছাৰৰ কৰ্মদক্ষতাক। ৰাতি এক বজালৈকে মিলৰ বিভিন্ন অংশৰ কামৰ বুজ লৈ ঘূৰি ফুৰা ছাৰৰ লগে লগে ঘূৰি ফুৰিছিলোঁ ময়ো। নতুন কিবা এটা শিকাৰ আশাত।

তেনেকুৱাতে এদিন কেবল টিভিৰ প্ৰয়োজনীয় বস্তু কিনিবৰ বাবে আৰু এপলক দিবৰ বাবে মই বেগত কিছু টকা লৈ গুৱাহাটীলৈ আহিছিলোঁ। এপলত পইচা দিবৰ সময়ত বেগটো খুলি দেখোঁ কাগজ-পত্ৰখিনি থোৱা বেগটোত টকাখিনি নাই। বুকুখন চিৰিংকৈ গ'ল। আগদিনা কেবল টিভিৰ অফিচত বহি হিচাপ-পত্ৰ শেষ কৰি উঠি মই নিজহাতে টকা কেইটা বেগটোত ভৰাইছিলোঁ। কামখিনি শেষ কৰি উঠি চাদখনলৈ আহি চিগাৰেট এটা খাই বেগটো লৈ ঘৰলৈ গৈছিলোঁ। কি হ'ল। বুজি নাপালোঁ। দৌৰাদৌৰিকৈ বাছ ষ্টেচনলৈ গৈ তেজপুৰলৈকে ঘূৰি গ'লোঁগৈ। অফিচত বিচাৰ-খোঁচাৰ কৰাৰ সময়ত বাকীবোৰক নিৰুদ্বেগ যেন দেখি মনটো অলপ বেয়া লাগিল। যি কি নহওক, যাবলগীয়া আছিল গ'ল বুলি ভাবি পাহৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ।

ছ'লাৰ ফাৰ্মখনৰ নামত ডিফেঞ্চ ৰিছাৰ্চ লেবৰেটৰীত এটা সৌৰশক্তিচালিত ষ্ট্ৰীট লাইট বহুৱাইছিলোঁ। সেই কামটোৰ পে'মেন্টৰ চেকখনো আচৰিতধৰণে বেলেগ এটা নামেৰে কৰা হ'ল। মনটো ভাগি গ'ল।

এইখিনি সময়তে প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে মোৰ ভাগি পৰা মনটোক প্ৰত্যয় দিছিল, সাহস যোগাইছিল— ভগৱান আছে, সকলো ঠিক হৈ যাব।

তাৰ অলপ দিনৰ পিছতে ছাৰে মোক ক'লে যে তেখেতে এখন গৰুৰ ফাৰ্ম আৰম্ভ কৰিব বিচাৰিছে। লাহে লাহে কামটো বঢ়াই এসময়ত পাউডাৰ গাখীৰ তৈয়াৰৰ পৰ্যায়লৈকে নিব পৰাকৈ। 'তুমি মোৰ লগত এই কামটো কৰিবা নেকি?'

ছাৰৰ প্ৰতি থকা মোৰ অগাধ বিশ্বাসক সাৰথি কৰি দেউতা আৰু খুৰাৰ অনুমতি নোলোৱাকৈ একে-আষাৰেই 'কৰিম' বুলি সন্মতি দিছিলোঁ প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰক।

দেউতাই প্ৰথমতে অলপ হেঁহো-নেহো কৰিছিল। এবাৰ তেজপুৰলৈ প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰ আহোঁতে দেউতাক লগ কৰাই দিলোঁ। কথা পাতি দেউতাই ভাল পালে আৰু গুৱাহাটীত 'ডায়েৰী ফাৰ্ম' খুলিবলৈ বুলি যাবলৈ মোক অনুমতি দিলে।

১৯৯৩ চনৰ ১৫ আগষ্টৰ দিনা অমিতে বিচৰা মতেই কেবল টিভিৰ ব্যৱসায়টো তাক দি ৰূপাটিক আৱৰণখন চমজাই দিলোঁ।

মাৰ চকুপানীক নেওচি ওলাই আহিলোঁ গুৱাহাটীলৈ— 'ডায়েৰী ফাৰ্ম' আৰম্ভ কৰিবলৈ। সেইবছৰ মাকুৱেও গুৱাহাটী ইউনিভাৰ্ছিটীত নাম লগাইছিল— এডুকেচনত এম এ পঢ়িবলৈ।

ৰূপটিৰ কাপোৰৰ দোকান আৱৰণ একলা-দুকলাকৈ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। এফালে সি দৰং কলেজৰ ফাইনেল ইয়াৰৰ কমাৰ্চৰ ছাত্ৰ আৰু আনফালেদি তেজপুৰৰ এজন উদীয়মান যুৱ ব্যৱসায়ী। তেজপুৰৰ এটা পৰিচিত নামলৈ পৰিণত হ'ল আৱৰণ। কলেজিয়েট হাইস্কুলৰ শিক্ষকসকলৰ কাৰণে সকলো বস্তু 'চি অ' পি'ত বিক্ৰী কৰা হয়। মানে কষ্ট অব্ পাৰ্চেজত। এটকাও লাভ লোৱা নহয়। মই কৰি থৈ যোৱা নিয়মটো ৰূপটিয়েও পালন কৰি আহিছে। এই শিক্ষকসকলৰ অকুণ্ঠ সহায়ৰ অবিহনে ব্যৱসায় কৰাৰ স্পৃহাটোও কলিতে মৰহি গ'লহেঁতেন। খুৰায়েও ডি চি অফিচৰ পৰা ঘৰলৈ বুলি যাওঁতে পাক এটা মাৰি চাই যায়হি দোকানখন। দেউতাও স্কুল ছুটিৰ পিছত আৱৰণতে থাকে সন্ধিয়াটো। চিনাকি মানুহখিনিৰ লগত দুই-এটা কথা-বতৰাৰে মনটো সতেজো হয়, লগতে ৰূপটিক কিছু সহায়ো কৰা হয়।

‘তিনিজন মিলি গুৱাহাটীত আৰম্ভ কৰা ডায়েৰী ফাৰ্মখনত জানেই একমাত্ৰ হাতে-কামে লগা মালিক। বাকী দুজন সন্ধিয়া আৰু পুৱা গাখীৰ খীৰাবৰ সময়ত আহে। ফাৰ্মখনৰ পৰা মাছে ২,০০০ টকাকৈ লয়, জানে চলিবৰ বাবে, দৰমহাৰ বাবদ।’

হঠাৎ চক খাই সাৰ পাই উঠিল ৰূপটি। কথাখিনি চিনেমা চোৱাৰ নিচিনাকৈ চলি আছিল ৰূপটিৰ মনটোৰ মাজত। খকমককৈ উঠি বাথৰুমৰ পৰা আহিলগৈ। মুখখন সামান্য পানী অলপেৰে ধুই ল'লে। সপোন দেখি আছিল যেন লাগিল তাৰ। সেই পুৰণি দিনৰ কথাবোৰ। বিছনাখনত পৰিলগৈ যদিও চকুহাল মুদিবলৈ মন যোৱা নাই তাৰ। চকুৰ আগত জীৱন্ত হৈ ফুটি উঠিছে তাৰ সেই জানদাৰ পুৰণি দিনবোৰৰ সকলো কাহিনী।

এপলৰ কাপোৰ কিনিবলৈ বুলি প্ৰায়েই সি গুৱাহাটীলৈ গৈছিল। ৰাতি জানদাৰ লগতে থাকে সি। তাৰ সেই গোহালিটোৰ ওচৰতে থকা ভাৰাঘৰটোতে। সেই পুৱা ৪.৩০ বজাতে উঠি গোহালিলৈ যায়। গাখীৰ খীৰোৱা মানুহ দুটাই খীৰাই অনা গাখীৰখিনি গোহালিটোৰ সন্মুখতে পকী কৰি সজাই লোৱা ওখ ভেটি এটাত ৰখা ডাঙৰ ডেক্‌চি এটাত বাকী যায়। লগতে থকা বহীখনত লিখি ৰাখে কোনজনী গৰুৰ পৰা কিমান গাখীৰ পালে। গাইবোৰৰ নামবোৰো সিয়েই দিছিল। হেমামালিনী, মাধুৰী, মন্দাকিনী, ৰেখা, জয়া, ললিতা, সন্ধ্যা, কান্তা, তাৰী। আৰু তাৰ যাঁড়টোৰ নাম আছিল ধৰ্মেন্দ্ৰ। গাখীৰ খীৰাবলৈ আৰম্ভ কৰাৰ

আগৰে পৰা, সন্মুখতে তক্তাৰে সজোৱা ডেস্কখনত শাৰী শাৰীকৈ সজাই থোৱা থাকে গাখীৰ নিবলৈ বুলি অনা গ্ৰাহকৰ বাচনবিলাক। একটোপালো পানী নিদিয়াকৈ গাখীৰ বিক্ৰী কৰে জানদাই, বজাৰতকৈ এটকা বেছি মূল্যত। বেলতলাৰ সেই গোটেই অঞ্চলটোৰ মানুহখিনিৰ মাজত জানদা ‘গাখীৰ ভট্ট’ বুলিয়েই জনাজাত আছিল।

পুৱা দিজেনে বাকি দিয়া চাহকাপৰ সৈতে ৰুটী দুখন খাই উঠি ৰূপটিক লগতে লৈ জানদা গৈছিল আমচিং যোৰাবাটলৈ। তাত জানদাহঁতে লোৱা দহ বিঘা মাটিত যথেষ্ট ডাঙৰকৈ গোহালি সজোৱাৰ কাম চলি আছিল। টিলা এটাৰ মাজত মাটি কাটি সজাইছিল সি থাকিবলগীয়া তাৰ দুখোটলীয়া ঘৰটো। পিছত ৰূপটি কেইবাবাৰো গৈ আছিলগৈ আমচিং যোৰাবাটৰ পাহাৰৰ মাজৰ টিলাত থকা জানদাৰ সেই ঘৰটোত। ৰাতি নিমাওমাও হৈ পৰা সেই পৰিৱেশত জানদা কেনেকৈনো অকলে আছিল, সি ভাবিবই নোৱাৰিছিল। এবাৰ সি তাত থাকোঁতেই মেলেৰিয়াই পালে। যিহে মহৰ প্ৰকোপ! জানদাৰনো কেনেকৈ মেলেৰিয়া নোহোৱাকৈ থাকিল সি বুজিয়েই নাপালে। আবেলি আমচিঙৰ পৰা অহাৰ পিছত বেলতলাৰ গোহালিত গাখীৰ খীৰোৱা আৰু বিক্ৰী কৰা কাম। সন্ধিয়া গৰুখিনিক জানদাই নিজেই পাইপেৰে পানী ঢালি ঢালি ধুৱাই দিয়ে। তাৰ পিছত তাৰ কৰ্মচাৰীয়ে কাটি আনি থোৱা সতেজ ঘাঁহখিনি নিজহাতে গৰুখিনিৰ আগত থকা বাকচবিলাকত দিয়েগৈ, গৰুবিলাকেও সেউজীয়া ঘাঁহ পাই দুই-এটা চেলেক মাৰি জানদাক যেন অভিবাদনহে জনায়— ৰূপটিৰ তেনে ভাবেই হয়। জানদাৰ কামবিলাক চাই আচৰিত হয় সি। মাজে মাজে ভাবে কেনেকৈনো যিকোনো কামতে হাতে-কামে লাগি যাব পাৰিছিল জানদা। যিকোনো কামকে নিজৰ বুলি আঁকোৱালি ল’ব পাৰিছিল সি। সন্মুখত কামটোহে দেখিছিল। লাভ-লোকচান একো নেদেখিছিল। আৰু নেদিখিছিল যে সি অকলেহে কাম কৰি আছে। বাকীবিলাকে সি কৰা কামটো দূৰৰ পৰা চাই থাকি ভাল-বেয়া মন্তব্যহে কৰিছিল। এইবিলাক দেখি জ্বলি-পুৰি মৰিছিল ৰূপটি। কিন্তু কোনো লাভ নাছিল। জানদাক কোৱা তাৰ এই কথাবোৰ জানদাই বৰ ব্যস্ততাৰে আওকাণ কৰিছিল। মাত্ৰ দুহেজাৰ টকা লৈছিল জানদাই ডায়েৰী ফাৰ্মখনৰ পৰা। গতিকে নিজে চলাৰ জোখাৰে নহৈছিল। সি গুৱাহাটীলৈ যোৱাইপ্ৰতি দুই-তিনি হাজাৰ টকা গুঁজি থৈ আহিছিল জানদাৰ হাতত। ডায়েৰী ফাৰ্মৰ আগৰ দুজন পাৰ্টনাৰৰ পিছত জানদাই আৰু

দুজন নতুন পাৰ্টনাৰ ভৰাই ল'লে। মুঠতে পাঁচজন। চাৰিজনৰ তিনিজনেই নিজৰ ব্যৱসায়ত ব্যস্ত থাকে সোমবাৰৰ পৰা শনিবাৰলৈকে। প্ৰবীণ শৰ্মা ব্যস্ত থাকে এপলৰ অফিচত। দেওবাৰে আটাইকেইজন গোট খাই আমচিঙৰ সেই ঘৰটোত। ব্যৱসায়ৰ খতিয়ান ল'বলৈ, গাখীৰেৰে তৈয়াৰী স্পেচিয়েল চাহৰ লগত জানদাই আৰম্ভ কৰা মিঠাইৰ কাৰবাৰটোৰ মিঠাইৰ সোৱাদ লৈ। দুহেজাৰ টকা দৰমহাত গেবাৰি খাটে জানদাই। তাৰ গা জ্বলি যায় জানদাৰ এই হঠকাৰী কাম-কাজবিলাক দেখি। মুখ ফুটাই প্ৰবীণ শৰ্মাক দুই-এটা কথাও শুনাইছিল সি। বয়সত সৰু ৰূপটিৰ এই কথা-বাৰ্তাবিলাকৰ বাবে ডায়েৰী ফাৰ্মৰ জানদাৰ পাৰ্টনাৰবিলাকৰ শত্ৰু যেন হৈছিল সি। তথাপি সি কৈ গৈছিল জানদাৰ অৱস্থাটো দেখি, জানদাৰ কষ্টবোৰ দেখি। আদৰ্শবয়সতে তাৰ মৰমৰ জানদা অসুখীয়া হৈ পৰে বুলি।

১৯৯৫ চনৰ ৬ ফেব্ৰুৱাৰীত মাকুৰ বিয়াৰ দিন ঠিক কৰিছিল দেউতা আৰু খুৰাই। কিন্তু ১৯৯৫ চনৰ ২৩ জানুৱাৰীত অভাবনীয়াভাৱে হেৰুৱাইছিলোঁ আমি আমাৰ মৰমৰ খুৰাক। দেউতাই আমাৰ কাষৰ ঘৰটোলৈ লৈ আহিছিল আমাৰ খুৰীৰ সৈতে ডাঙৰ ছোৱালী ৰিংকি, ল'ৰা সোণটি আৰু সৰুজনী হিয়াক। হিয়া তেতিয়া নৱম শ্ৰেণীত। খুৰাৰ আগৰ ঘৰটোৰ সন্মুখতে থকা স্কুলখনতে পঢ়ে। খুৰাক হত্যা কৰা হত্যাকাৰীটোৱে সাক্ষীৰ অভাৱত মাত্ৰ পোন্ধৰ দিনৰ পিছতেই বেইলত মুকলি হৈছিল। মই তেতিয়া গুৱাহাটীত। ৰূপটিয়েই মাথোন একমাত্ৰ ভৰসাৰ থল আমাৰ সেই পৰিয়ালটোত। ৰাতিপুৱা স্কুটাৰেৰে হিয়াক স্কুলত থৈ আহি, ৰিংকিক দৰং কলেজত থৈ বাহিৰে বাহিৰে গৈ আৱৰণ খোলে মানে দহ বাজিয়েই যায়। দুপৰীয়া ভাত খাই উঠি দেউতাই তাক আজৰি কৰি দিয়ে ৰিংকিক দৰং কলেজৰ পৰা ঘৰলৈ নিবলৈ। ৰিংকিক ঘৰত নমায়ৈ সি দৌৰাদৌৰিকৈ নিবলৈ আহে হিয়াক। তাইক স্কুলৰ পৰা অকলে আহিবলৈ দিব নোৱাৰি। হত্যাকাৰীটো মুকলিভাৱে ঘূৰি ফুৰে সেই ৰেলগে'টৰ এলেকাটোত। সেয়েহে ৰূপটিয়ে সিহঁতক অকলে অহা-যোৱা কৰিবলৈ নিদিয়ে। নিদিয়ে আৰু সি কাৰো ক্ষতি হ'বলৈ।

ভাবিব নোৱৰা ধৰণে ব্যস্ত হৈ পৰিছিল ৰূপটি। আইতা প্ৰায় শয্যাশায়ী। খুৰাৰ অকাল বিয়োগত মানসিকভাৱে ভাগি পৰা সিহঁতৰ সেই যৌথ পৰিয়ালটোৰ একমাত্ৰ ভৰসা সি। আমচিং যোৰাবাটৰ সেই গৰু ফাৰ্মত তেতিয়া ৫২জনী গৰুৰে এটা বিশাল গোহালি। এৰোঁ বুলি এৰি থৈ আহিবও নোৱাৰোঁ। সি বুজি পায়,

মোৰ অৱস্থাটোৰ কথা। ৰাতি দহ বজাত আমাৰ ঘৰৰ লেণ্ডফোনটোলৈ অহা জানদাৰ ফোনটোতে কথা পাতে দুয়োটাই। তাৰ সৈতে কথা পাতে সিহঁতৰ ব্যৱসায়ক লৈ। কিন্তু ৰূপটিয়ে বুজে— জান দাদাই এই ফোনটোৰে নিজকে আশ্বস্ত কৰে, ঘৰৰ সকলো ঠিকে আছেনে নাই বুলি জানি ল'বলৈ।

১৯৯৫ চনৰ এপ্ৰিল মাহত দেউতা ৰিটায়াৰ হ'ল। তাৰ কেইটামান দিনৰ পিছতে খবৰ আহিল; জানদা শ্লিপ ডিস্ক হৈ বিছনাত পৰি আছে। মাক-দেউতাক লগত লৈ দৌৰাদৌৰিকৈ গৈছিল সি জানদাৰ ওচৰলৈ।

মাজতে মাথোন জানদাই কৈছিল সেই পাৰ্টনাৰজনে কোৱা কথাষাৰ। নতুনকৈ সোমোৱা পাৰ্টনাৰজন থাকোঁতে এবাৰ হেনো জানদাই প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰক কৈছিল যে বাকী সকলোৱে নিজৰ নিজৰ ব্যৱসায় কৰি আছে। সিহে যে অকলে খাটি আছে সেই কথাটোৰ প্ৰতি চকু দিবলৈ কৈছিলহে মাথোন। নতুন পাৰ্টনাৰজনে তপৰাই মাত দিছিল, 'কিয় তুমি দেখোন দৰমহা লৈয়ে আছ।'।

খঙতে কিবাকিবি কৈ সেইদিনাই জান দাদাই এৰি দিছিল মাহেকীয়া হিচাবত পোৱা দৰমহাৰ দুহেজাৰ টকাটো ল'বলৈ। কথাখিনি প্ৰবীণ শৰ্মাৰ আগত কোৱাৰ পিছতো একো এষাৰ মাত মতা নাছিল জান দাদাৰ হৈ। বিছনাত পৰি থকা জান দাদাই তাক কথাকেইটা কৈ নিশ্চুপ হৈ পৰিছিল।

মাৰ চকুপানীৰ সুবিধাকণ লৈ সি জানদাক বুজাইছিল ডায়েৰী ফাৰ্মৰ কামটো এৰি দিবলৈ। এৰি দি তেজপুৰলৈ গুচি আহিবলৈ। দুয়োটা লগ হৈ নতুন আৰু কিবা ব্যৱসায় তেজপুৰত কৰিবলৈ। প্ৰথমবাৰৰ বাবে সেইবাৰ তাৰ কথা আপত্তি নকৰাকৈ শুনি গৈছিল জানদাই। মুখেৰে একো নক'লেও সি বুজি পাইছিল যে জানদাই ডায়েৰী ফাৰ্মখন এৰাৰ সেই উপদেশটো গভীৰভাৱে লৈছে। উৰুৱাই দিয়া নাই আগৰ দৰে।

মাক-দেউতাক জানদাৰ লগতে থৈ সি ঘূৰি গৈছিল তেজপুৰলৈ। তাৰ যে বহুত দায়িত্ব তাত। ব্যৱসায়ৰ দায়িত্ব, ঘৰৰ দায়িত্ব। খুৰাৰ অবৰ্তমানত তাৰ সেই তিনিটা ভাই-ভনীৰ চোৱা-চিতাৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব। খুৰাৰ হত্যাকাৰীটোৰ মুক্ত বিচৰণে চিন্তিত কৰি পেলাইছিল তাক। এক অজান আশংকা। নাই আৰু একো ঘটনা হ'বলৈ নিদিয়ৈ সি। এয়া দৃঢ় সংকল্প তাৰ।

কিছুদিনৰ পিছত সুস্থ হৈ উঠিছিল তাৰ মৰমৰ জানদা। দেউতাক-মাকো ঘূৰি আহিছিল এটা সময়ত গুৱাহাটীৰ পৰা। আৰু তাৰ কেইটামান দিনৰ পিছতে সি

জানদাৰ পৰা গম পাইছিল জানদাৰ সেই সিদ্ধান্তটোৰ কথা।

১৯৯৫ চনৰ ২৫ জুনত জানদাই আৰম্ভ কৰিলে ‘আৰৰণী টেক্সটাইল’। তিনিটা এমব্ৰইডাৰী মেচিনৰ সৈতে এটা এমব্ৰইডাৰীৰ কাৰখানা আৰু লগতে তাৰ দুজন কাৰিকৰ কালো আৰু ভুলোক পাঁচিশ হাজাৰ টকা বন্দোৱস্তিৰে লৈ আনিলে। ছয়মাইল অঞ্চলত তিনি কোঠালীৰ আছাম টাইপৰ ঘৰ এটা ভাৰালৈ লৈ আৰম্ভ কৰিলে কাৰখানাটো। এপলৰ পৰা দুই ‘বেল’ কাপোৰ কিনি জানদাৰ কাৰখানাটোত সি দি আহিছিলগৈ। জানদাই ২৫,০০০ টকা ধাৰে লৈছিল নেপালী কমিটী এখনৰ পৰা। জানদাহঁতৰ ডায়েৰী ফাৰ্মৰ ডাক্তৰজনে গাখীৰ ব্যৱসায়ত থকা নেপালী মানুহখিনিৰ কমিটী এখনৰ পৰা ঋণ লৈ দিছিল। আৰু এদিন জানদাই এৰি দিছিল ডায়েৰী ফাৰ্মৰ দায়িত্ব।

মনোযোগেৰে শিকিবলৈ দিনে-ৰাতিয়ে লাগি পৰিছিল নতুন ব্যৱসায়টোত। এপল স্বৰ্গমবিলাকত বিক্ৰী কৰিব পৰাকৈ তৈয়াৰ কৰিছিল ‘চোফা বেক’। মা, মাকু আৰু মাকুৰ বন্ধু নীৰুৱে যোগান ধৰিছিল সেই চোফা বেকবিলাকৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বিভিন্ন এমব্ৰইডাৰীৰ চানেকী। শিকাই দিছিল জানদাক, কোনটো বঙৰ লগত কোনটো ৰং দিব লাগে আদিকে ধৰি এমব্ৰইডাৰীৰ বিভিন্ন কায়দা-কিটিপবোৰ।

ডায়েৰী ফাৰ্মখনৰ অংশীদাৰিত্ব এৰি থৈ গুচি অহা জানদাক কিন্তু এৰি দিয়া নাছিল প্ৰবীণ শৰ্মাই। সদায়েই নিজৰ অফিচৰ কাম শেষ কৰি উঠি ঘৰলৈ যোৱাৰ আগতে এপাক মাৰিছিল জানদাৰ সেই ছয়মাইলৰ কাৰখানাটোত। তেখেতৰ দিহা-পৰামৰ্শ আৰু জানদাৰ পৰিশ্ৰমেৰে লাহে লাহে ঠন ধৰি উঠিছিল জানদাৰ সেই সৰু কাৰখানাটো। লাহে লাহে বাঢ়ি অহা মেচিনৰ সংখ্যাবোৰৰ বাবে ঠাইৰ নাটনি হৈছিল ছয়মাইলৰ সেই ঘৰটোত। আৰু এসময়ত টঙৰা সত্ৰৰ কাষতে ডাঙৰ ঘৰ এটালৈ লৈ আনিবলগীয়া হৈছিল জানদাৰ সেই কাৰখানাটো। বছৰটোৰ শেষৰফালে জানদাই আৰম্ভ কৰিছিল চিলাইৰ কাৰখানা এটা— সেই এমব্ৰইডাৰীৰ কাৰখানাটোতে তিনিটা চিলাই মেচিন কিনি লৈ। কাটিং টেবুলৰ কাষতে থকা তন্তাপোছখনত দিনত কাপোৰৰ টোপোলা আৰু ৰাতি সেই কাপোৰৰ টোপোলাবোৰ কাটিং টেবুলখনৰ ওপৰতে থৈ, সেই বিছনাখনতে শুইছিল জানদা— ৰাতিটোৰ বাবে। আৰৰণ নামেৰে ৰেডীমেড ছাৰ্ট তৈয়াৰী কৰা কামটো আৰম্ভ কৰিছিল জানদাই বৰ একাগ্ৰতাৰে। বক্স পেকিঙৰ সৈতে বেছ সমাদৃত

হৈছিল জানদাই তৈয়াৰ কৰা এই ছাৰ্টবোৰ। আৰু চাহিদা বঢ়াৰ লগে লগে ক্ৰমাৎ ডাঙৰ হৈ গৈ আছিল জানদাৰ চিলাইৰ কাৰখানাটোৰ পৰিসৰ। ঠাইৰ অভাৱ পূৰাবলৈ ডাঙৰ ঘৰ বিচাৰি, এঠাইৰ পৰা আন এঠাইলৈ কঢ়িয়াই লৈ ফুৰিছিল কাৰখানাটো। ভাৰাঘৰে ভাৰাঘৰে। টঙৰা সত্ৰৰ পিছত চচল। চচলৰ পিছত বাঘৰবড়ি। আৰু সদৌ শেষত আমিনগাঁৱৰ ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল এষ্টেটলৈ।

২,৪০০ বৰ্গফুটেৰে আৰম্ভ কৰা আমিনগাঁৱৰ এই কাৰখানাটোও লাহে লাহে সৰু যেন হৈ পৰিল। সন্মুখৰ মাটিডোখৰ চৰকাৰৰ পৰা লীজত ল'লে। আৰম্ভ কৰিলে ব্লিডিং সজাৰ কাম। ২,৪০০ বৰ্গফুটৰ 'আৱৰণ' কাৰখানা গৈ ১১,৫০০ বৰ্গফুটৰ বৃহৎ কাৰখানালৈ পৰিৱৰ্তিত হ'ল। তিনিখনকৈ বৃহৎ বৃহৎ কাটিং টেবুলত দিনে প্ৰায় ১,২০০ পিচমান ছাৰ্টৰ কাটিং। ফিউজিং মেচিনত ছাৰ্টৰ কলাৰত বক্ৰম লগোৱা কামটোত একেলগে প্ৰায় ২০টামান ছাৰ্টৰ কাৰণে হয়। তিনিটাকৈ বুটাম লগোৱা অটোমেটিক মেচিন। ছাৰ্টৰ বুটামৰ বাবে ফুটা কৰি কেউকাষ চিলোৱা কাজ মেচিন। বাৰখনকৈ ভেকুৱাম ফিনিশ্বিঙৰ টেবুল। দূশ পঞ্চাশজনৰো ওপৰ কৰ্মচাৰী। ৩৪৬খনতকৈও অধিক দোকানত বিক্ৰী হ'বলৈ ধৰিলে 'আৱৰণ' নামৰ জানদাৰ ছাৰ্টবিলাক।

২০০১ চনত সি আৰম্ভ কৰিলে 'লুইত' গেঞ্জী। চাওঁতে চাওঁতে দিনে হাজাৰটা গেঞ্জী উৎপাদনেৰে আৰম্ভ কৰা গেঞ্জী কাৰখানাটোৰ দৈনিক উৎপাদন বাঢ়ি গৈ তিনি হাজাৰ ছশটা হ'লগৈ। নিজৰ টাটা মোবাইল ভানেৰে ৰোডৰে জব্বিলাকৰ পৰা লৈ আহে মুম্বাই, আহমেদাবাদ আৰু কলকাতাৰ পৰা অহা বিভিন্ন কেঁচাসামগ্ৰী। মাৰ্কেটিঙত পাঁচজনকৈ ল'ৰা। মাৰ্কেটিঙৰ বাবে ফাঁচীবজাৰতো এটা অফিচ খুলিলে। পূজা বা বিহুৰ সময়ত দিনে-ৰাতিয়ে কাম চলে। কাৰখানাৰ কৰ্মচাৰীখিনিৰ অকুণ্ঠ পৰিশ্ৰমৰ ফলত দোপতদোপে বাঢ়িল ব্যৱসায়ৰ পৰিসৰ। 'নীৰেনদা' আছিল সকলোৰে প্ৰিয়। সি যি কৈছিল, তাকে কৰিছিল সকলোৱে। অগাধ বিশ্বাস আছিল জানদাৰ ওপৰত সকলোৰে।

বিশ্বকৰ্মা পূজাৰ আগদিনা কাৰখানা চাফা কৰাৰ দিন। দিনৰ পৰাই চাফাই কৰা কাম আৰম্ভ হয়। সকলো কাৰিকৰ তথা কৰ্মচাৰী মিলি চাফ-চিকুণ কৰি অতাই সন্ধিয়া মূৰ্তি আনিবলৈ যোৱাৰ উদুলি-মুদুলি পৰিৱেশ। ৰাতি সেই ২৫০জনৰো অধিক মানুহখিনিৰ বাবে মাংসভাত। পূজাৰ আগদিনা ৰাতিৰ বিশেষ খাদ্য। ১৯৯৫ চনত তিনিজন কৰ্মচাৰীৰে আৰম্ভ কৰা 'আৱৰণ' কাৰখানাৰ

কৰ্মচাৰীৰ সংখ্যা বাঢ়ি গৈ ২৫০জনৰো অধিক হ'লগৈ। আগদিনা ৰাতিৰ এই ভোজৰ পৰম্পৰা সেই তাহানিৰ দিনৰ পৰা একেধৰণেই পালন হয়। সেই একেই আনন্দ। একেই উৎসাহ। দেউতা, মা, খুৰী, বৰমাকে আদি কৰি সকলোৰেই বৰ আনন্দেৰে ভাগ লয় এই বিশ্বকৰ্মা পূজাৰ আগদিনাৰ নৈশ ভোজটোত। জানদা ব্যস্ত থাকে সকলোৰে আপ্যায়নত। সকলোকে খুৱাই উঠিহে জানদা আৰু নীৰু বৌৱে খাবলৈ বহে। আৰু লগতে খাবলৈ বহে সেই আৰম্ভণিৰে পৰা কাৰখানাৰ থকা পৰিৱ, মাকণি, ৰমেন, নগেন আৰু দানীহঁত।

কাৰখানাৰ সকলো কৰ্মচাৰীকে নাম ধৰি মাতিছিল জানদাই। সকলোৰে পৰিয়ালৰ খা-খবৰ ৰাখিছিল। পৰিয়ালৰ কাৰোবাৰ অসুখ-বিসুখ হ'লেও সকলোৱে আলোচনা কৰিছিল জানদাৰ সৈতে। আৰু জানদায়ে পাৰ্থমানে নিজৰ কৰি লৈছিল সিহঁতৰ বিপদবোৰ।

‘ৰূপটি, চাহ বাকিছোঁ, উঠ।’ —মাকুৰ মাতত চক্ খাই উঠি বিছনাখনতে বহি পৰিল ৰূপটি। জানদা নোহোৱাই আজি তিনি দিনত ভৰি দিলেই। কাইলৈ চতুৰ্থা। আজি যথেষ্টখিনি কাম আছে তাৰ। পিণ্ড দিয়াৰ কামখিনিৰ উপৰি বজাৰখিনি কৰিবলৈও যাব লাগিব। অৱশ্যে ৰবুলুদা আৰু অভিষেকো আছে। লাহে লাহে উঠি আহি ব্ৰাহ্মডালত টুথপেষ্টকণ লগাই বাথৰুমটোলৈ সোমাই গ'ল ৰূপটি। এৰা, জানদাটো একেবাৰেই নোহোৱা হৈ গ'ল।

(৫)

আমাৰ ড্ৰয়িং ৰুমটোত, মাটিতে পাৰি লোৱা বিছনাখনতে বাগৰ দি আছে— সোণদা। কাষতে বব্। তাৰ টোপনি। অলপ আগতে মণি বৌ উঠি গৈছে।

লালচাহৰ কাপকেইটা সন্মুখে সন্মুখে লৈ ডাইনিং টেবুলখনতে বহিছে মাকু, বৰমা, খুৰী আৰু ৰিংকি। কাষতে হাতত কাপটো লৈ চকীখনৰ বাউসিটোতে ধৰি ঠিয় হৈ আছে জিলি। মুখ-হাত ধুই বাথৰুমৰ পৰা ওলাই অহা মণি বৌৱেও খালী থকা অৱশিষ্ট চকীখনত বহি পৰিল। এচিপ এচিপকৈ আটাইকেইজনীয়ে চাহ খাই আছে। ৰঙায়ে পাকঘৰৰ সেইটুলখনতে বহি চাহত চুমুক দিছে। একধৰণৰ আমনিলাগা নীৰৱতা।

পৰিৱেশটোৰ গহীনতাখিনি আঁতৰাবলৈকে মণি বৌৱে আৰম্ভ কৰিলে—

‘মোৰ কালি ৰাতি টোপনিয়েই নাহিল। সেই আমাৰ ঘৰত থকা ৩৫টা দিনৰ প্ৰতিটো কথাই মোক চকুৰ আগলৈ এটাৰ পিছত এটাকৈ আহি থাকিল।’

‘তোমালোকৰ পৰা পোৱা সেই মৰমখিনিৰ কথা সি কিন্তু কেয়েই থাকিলে।’
—মাকুৰে যোগ দিলে।

‘উস্, ভাবিব নোৱৰা দিন গ’ল দেই সেইকেইটা।’ —খুৰীয়ে কৈ গ’ল, ‘পুৱা টিভিটো চাওঁ নিউজটোৰ বাবে। সেইদিনাও টিভিটো লগাই হাততে চাহকাপ লৈ বহিছোঁহে মাত্ৰ। এটা লোমহৰ্ষক হত্যাকাণ্ডৰ বাতৰি। মাকৰ লগতে দুজনী ছোৱালীক নৃশংসভাৱে হত্যা কৰি ৰতন মহন্ত নামৰ দেউতাকজন উধাও। আত্মহত্যাৰ সন্দেহ, ৰতন মহন্তৰ গাড়ীখন শৰাইঘাট দলঙৰ কাষত উদ্ধাৰ। লিখি থৈ যোৱা চিঠি এখনত নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য নামৰ কোনোবা এজন ব্যক্তিক জগৰীয়া কৰি থৈ গৈছে। বুকুখন ধমহুকে মাৰিলে। নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য দেখোন আমাৰ জানৰ নাম। পিছমুহূৰ্ত্তে ভাবিলোঁ নাই কেনেকৈ হ’ব? সোণটিক চিঞৰি জগালোঁ। সি আহি ক’লে, ‘কিমান নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য থাকিব পাৰে, জানদা নহয়। কেনেকৈ হ’ব।’ তথাপি মনটো কিবা উচপিচাই থাকিল। একো কামলৈ মন নগ’ল। টিভিটোৰ এটা চেনেলৰ পৰা আনটো চেনেললৈ মাথোঁ বগুৱা বাই ফুৰিছোঁ। তাৰ পিছৰ ৯ বজাৰ বাতৰিত এই হত্যাকাণ্ডটোৱেই মুখ্য স্থান অধিকাৰ কৰিলে। নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্যৰ নামৰ লগত সেইবাৰ যোগ দি গ’ল প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায়ী বিশেষণটো। নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্যৰ নামটোও জড়িত হৈ পৰিছে এই হত্যাকাণ্ডৰ সৈতে। তেখেতৰ হাতীগাঁৱতো আছে এটা বিশাল কল চেণ্টাৰ। মূৰটো ঘূৰাই গ’ল। সোণটি আৰু হিয়াক চিঞৰিছোঁ। ডিঙিত যেন কিবা এটাই সোপা মাৰি ধৰিছে। সোণটিয়ে দৌৰ মাৰি গৈ ষ্টাৰ্ট কৰা গাড়ীখনতে বহি নীৰুৰ ওচৰ পাইছিলোঁহি। ভাবিব নোৱৰা দিন গ’ল দেই সেইকেইটা। ভাবিলে আজিও গাটো সিৰসিৰাই আহে।’

বৰমাই যোগ দিলে, ‘ময়ো টিভিটোৰ পৰাহে গম পালোঁ। পায়েই ৰূপক লৈ নীৰুৰ ওচৰ পালোঁহি। সেই সময়ত ঘৰত আছিল জানৰ দেউতাক আৰু নীৰু। ৰূপটি আৰু জান নাই। জানৰ মাকো আগদিনা ভনীয়েকৰ তালৈ গৈছিল। মই পোৱাৰ অলপ সময়ৰ পিছতহে জানৰ মাক আহি পাইছিলহি। মোৰ ডাঙৰ ছোৱালীজনীও আহি ওলাইছিলহি কিছু পৰৰ পিছতে। ইস্ বাম। মিডিয়াবোৰৰ যে উৎপাতবোৰ! ৰূপটিয়ে বৰ ধৈৰ্যৰে কথা পাতিছিল দেই। সিহঁতৰ প্ৰশ্নবোৰ শুনিলে ঘুচিয়াই দিবৰ মন গৈছিল। বৰ ডাঙৰ ধুমুহা গ’ল দেই সেইজাক!’

‘মোক আকৌ কাষৰ ঘৰৰ তুণ বৌৰে টিভিত দেখি কওঁতেহে গম পাওঁ। লগে লগে এওঁলৈ ফোন কৰি আছোঁ, বিজি, খালী বিজি। কি যে সময় গৈছিল সেইবিলাক।’ —জিলিয়ে কৈ গ’ল।

মাকুৰে ক’লে, ‘তাৰ ধৈৰ্য কিন্তু মানিলোঁ। আমি তাক সৰেই অধৈৰ্য ভটু বুলি মাতি ধেমালি কৰিছিলোঁ। এক মিনিট সময়ো ক’তো বহিব নোৱাৰে। ইটোৰ পিছত সিটো কামত জপটিয়াই ফুৰে। কিন্তু সেইকেইটা দিনত সি তাৰ ধৈৰ্য দেখুৱালে। সেইদিনা আবেলি ৩.৩০মান বজাতহে মই তাৰ মাতটো শুনিছিলোঁ। ঘটনাটোৰ বাবে ৰুবলুৰে গুৱাহাটীলৈ যাওঁতে মণি বৌৰ ঘৰত সোমাই ৰুবলুৰ ফোনটোৰ পৰাই মোক তাৰ লগত কথা পতাই দিছিল। সিহে মোক সান্ত্বনা দিছিল ‘সকলো ঠিক হৈ যাব, চিন্তা নকৰিবি’ বুলি।

‘সেইদিনা আছিল বিশ জুন। বিয়ু ৰাভা দিৱস। এওঁ পুৰণিগুদামলৈ গৈছিল। ক্লাবত পতা বিয়ু ৰাভা দিৱসলৈ। জান আহি আমাৰ ঘৰ সোমোওঁতে একমান বাজিছিল। বগা ছাৰ্ট এটাৰে সৈতে নীলা জীনছ পেণ্টটোৰে সেই যেন সদায় দেখি অহা জানটোহে। গহীন হৈ আছিল যদিও ভয় খোৱা নাছিল সি। মোক কৈছিল, ‘বুজিছা বৌ, মই একো কৰা নাই। সকলো প্ৰমাণ হ’ব সময়ত।’ —মণি বৌৰে নিজকে কোৱাদি কৈ গ’ল।

নীৰৰ বিছনাখনৰ ওচৰতে ৰৈ নীৰুলৈকে চাই আছিলোঁ। ডাইনিং টেবুলৰ কথা-বতৰাখিনি স্পষ্টভাৱে শুনিছোঁ। মনতে ভাবিলোঁ, ‘তোমালোকে মোৰ ধৈৰ্যৰ কথা কৈছা, মইহে বুজিছিলোঁ, কি ধুমুহা বৈছিল মোৰ মনত। কিহৰ পৰা কি হ’ল মই বুজিবকে পৰা নাছিলোঁ।’

মোৰ লগত বিশেষ কোনো সম্পৰ্ক নাছিল ৰতন মহন্তৰ। তাৰ ভায়েকৰ এখন কাপোৰৰ দোকান আছিল। মোৰ ফেণ্টৰীৰ ছাৰ্ট, গেঞ্জী আদি বিক্ৰী কৰিছিল। পূজাই, বিহুয়ে এই ৰতন বোলা তাৰ ককায়েকটো মাজে মাজে মোৰ ফেণ্টৰীটোলৈ আহিছিল — ভায়েকৰ বাবে ছাৰ্ট আদি নিবলৈ। বৰ নিগেটিভ আছিল মানুহটো। ‘ভালে আছেনে’ বুলি সুধিলে ক’ব ‘ওঁ, কিনো আৰু, আছোঁ যেনেতেনে। নাখাই-নমৰি।’ এই ধৰণৰ নিগেটিভ মানসিকতাৰ মানুহক মই বিশেষ পাট্টা নিদিছিলোঁ কেতিয়াও।

হাউছ বিন্ডিং লোন লৈ ঘৰ সাজিছিল হাতীগাঁৱৰ ওচৰতে। লোনটোৰ সুতৰ হেঁচা নিজৰ ওপৰত কমাৰলৈ এক শতাংশ হাৰত আঠ লাখ টকা ধাৰলৈ দিছিল

প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰক। ঘৰটো সজাওঁতে টকাখিনি একেলগে প্ৰয়োজন নহয়। গতিকে মাহে-দুমাহে যেতিয়া প্ৰয়োজন হ'ব, তেতিয়া ঘূৰাই লোৱাৰ চৰ্তেৰে। ছাৰে টকাটো একাউণ্ট পেয়ী চেকেৰে লৈছিল আৱৰণী টেক্সটাইলৰ নামত আৰু পৰিশোধো কৰিছিল একাউণ্ট পেয়ী চেকেৰেই, বতন মহন্তৰ নামত। আঠ লাখ টকাৰ সুতসহ ন লাখ বাৰ হাজাৰ টকা ঘূৰাই পাইছিল বতন মহন্তই ১৪ মাহৰ ভিতৰতে।

ঘটনাটোৰ খবৰটো পাই মই প্ৰথমে প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰলৈকে ফোন কৰিছিলোঁ। সুখিছিলোঁ আমি কিবা টকা দিবলৈ থাকিল নেকি বুলি। সম্পূৰ্ণ বিশ্বাসেৰে ছাৰে মোক কৈছিল— 'এটকাও দিবলৈ নাই। মাথোঁ দুখন চেক বাউঞ্চ কৰিছিল। তেওঁ সময় মতে বেংকত চেক দুখন জমা নকৰাৰ বাবে। সেই দুবাৰৰ টকাখিনিও আৱৰণী টেক্সটাইলৰ একাউণ্টৰ পৰা ট্ৰেন্সফাৰ কৰা হৈছিল।' ছাৰৰ মাতত আছিল সম্পূৰ্ণ দৃঢ়তা। মাথোঁ টকাটো ট্ৰেন্সফাৰ কৰাৰ পিছত বতন মহন্তৰ হাতত থাকি যোৱা সেই বাউঞ্চ কৰা চেক দুখন ঘূৰাই লোৱা নাছিল প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে।

আৰু সেই দুখন চেককে ব্যৱহাৰ কৰি বতন মহন্তই সাঙুৰি পেলাইছিল মোক, নিজে কৰা হত্যাকাণ্ডৰ সৈতে। মই ভাবি ভাবি পোৱা নাছিলোঁ কিয় মাৰিলে। কিয় ইমান নিৰ্মমভাৱে মহন্তই মাৰি পেলাব পাৰিলে নিজৰ পৰিয়ালটোক। পাঁচ দিনৰ পিছত পুলিচে ভাস্কৰ নামৰ যুৱক এজনক কৰায়ত্ত কৰাৰ পিছতহে প্ৰকৃত সত্যবোৰ ওলাবলৈ ধৰিলে। ভাস্কৰ নামৰ ল'ৰাটোৰ লগত দৈহিক সম্পৰ্ক আছিল বতন মহন্তৰ ঘৈণীয়েকৰ। পিছলৈ বতন মহন্তৰ ক্লাছ টেনত পঢ়া ছোৱালীজনীৰ লগতো দৈহিক সম্পৰ্ক স্থাপন কৰিছিল সেই ভাস্কৰ নামৰ ল'ৰাজনে। অলপ দিনৰ আগতে ভাস্কৰৰ লগত সংসাৰ পাতিবলৈ বুলি ঘৰ এৰি পলাই যাবলৈ ধৰা বতন মহন্তৰ ঘৈণীয়েকক নিবলৈ ভাস্কৰ নামৰ ল'ৰাজন সন্মত নোহোৱাত শ্লিপিং টেবলেট খাই আত্মহত্যাৰ চেষ্টা কৰিছিল বতন মহন্তৰ ঘৈণীয়েকে। ভাস্কৰ বোলা ল'ৰাজনে নিজে নি জি এন আৰ চিত ভৰ্তি কৰাইছিল।

ইয়াৰ পিছতে বতন মহন্তই গম পাইছিল তেওঁৰ পৰিয়ালটোত চলি থকা সেই ঘটনাবোৰৰ কথা আৰু নিঃশেষ কৰি পেলাইছিল নিজহাতেৰে— নিজৰ পৰিয়ালটো। ভাস্কৰৰ লগত থকা নিজৰ ছোৱালী আৰু ঘৈণীয়েকৰ দৈহিক সম্পৰ্কৰ কথাবোৰ নোলাবৰ বাবে ঘটনাটোক আন এটা মোৰ দিবলৈ ব্যৱহাৰ কৰিছিল 'আৱৰণী টেক্সটাইল'ৰ তেওঁৰ হাতত থাকি যোৱা সেই চেক দুখন— পৰিকল্পিতভাৱে।

পুলিচৰ তদন্তত ঘটনাৰ পাঁচ দিনৰ দিনাই পোহৰলৈ আহিছিল এই ভাস্কৰ নামৰ যুৱকজনৰ কথা। তাৰ আগৰ সেই দিনকেইটাত অসমৰ জনগণৰ সন্মুখত নীৰেন ভট্টৰ বাবেই এই হত্যা সংঘটিত হৈছিল বুলি টিভি চেনেলবোৰে দিনে-ৰাতিয়ে প্ৰচাৰ কৰিছিল। মানসিকভাৱে ভাঙি পেলাইছিল আমাৰ আটাইৰে মনবিলাক। চকুপানীৰ বাহিৰে আন একো সাৰথি নাছিল আমাৰ পৰিয়ালটোৰ।

কিন্তু মই কন্দা নাছিলোঁ।

দৃঢ় হৈ লৈছিলোঁ।

এই অপবাদৰ পৰা নিজকে মুক্ত নকৰালৈকে ক্ষান্ত নহওঁ বুলি প্ৰতিজ্ঞা কৰিছিলোঁ নিজৰ ওচৰতে।

কিন্তু ৩৫টা দিন বৰ দীঘলীয়া আছিল মোৰ বাবে। মিডিয়াৰ হেঁচাৰ বাবেই দুবাৰকৈ না কৰিছিল মোৰ বেইল পিটিচনখন। এজন ভিলেইনলৈ পৰিৱৰ্তিত হৈছিলোঁ মই, এইকেইটা দিনতে।

তিনিজনকৈ মানুহৰ হত্যাৰ 'কাৰণ' বুলি সজাইছিল মোক। বহুতে মোৰ সৈতে ৰতন মহন্তৰ ঘৈণীয়েকৰ পৰকীয়া প্ৰেমৰ সাধুও ৰচিছিল। মই ৰতন মহন্তৰ ঘৰটো ক'ত আছিল তাকে নাজানিছিলোঁ। তেওঁৰ যে তিনি মহলীয়া ঘৰ এটা আছে তাকো দেখিছিলোঁ সেই টিভিতহে, ঘটনাটোৰ পিছত। ছোৱালী কেইজনীকতো মই দেখা পোৱাৰ প্ৰশ্নই নাই। কেতিয়াবা মাথোঁ লগ পোৱা সেই ৰতন মহন্ত নামৰ নিগেটিভ মানুহটো যে ইমান ডাঙৰ সম্পত্তিৰ মালিক মই ভাবিবই পৰা নাছিলোঁ। কিবাকিবি সৰুসুৰা টুক-টুক ব্যৱসায় কৰে বুলিহে ভাবিছিলোঁ। পিছতহে গম পাইছিলোঁ যে মানুহটোৱে মাটিৰ দালালি কৰিছিল।

ইমানকৈ প্লেণ কৰিব পৰা মানুহটোৱে নিজৰ পৰিয়ালটোক শেষ কৰাৰ পিছত মৰিবলৈ বিচৰা হ'লে ঘৰতে মৰিলেহেঁতেন। নিজে গাড়ী চলাই গৈ ব্ৰহ্মপুত্ৰত জাঁপ দি মৰাৰ কথা ভবাটো একেবাৰে অস্বাভাৱিক। সি জীয়াই আছে বুলিয়েই ভাব হয় মোৰ। আজিও মোৰ ভাব হয় যে সি হয়তো সেইদিনাৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা অনুৰাচী মেলাৰ সাধু-সন্ন্যাসীবিলাকৰ মাজত মিলি পিছত অসমৰ পৰা ওলাই গৈছিল। আৰু এটা সন্দেহ হয় যে সি সেইৰাতি ফোন কৰা, পুলিচত কাম কৰা তাৰ গাঁৱৰ সম্বন্ধীয় ককায়েকটোৰ সহযোগত আমিনগাঁৱতে লুকাই আছিল। মই পিছত গম পাইছিলোঁ যে এই ককায়েকজনৰে ঘৈণীয়েকৰ লগত ৰতন মহন্তৰ কিবা যৌথ ব্যৱসায় আছিল। ঘটনাটোৰ পিছত তাৰ ঘৰটোৰ

মালিকীস্বত্ব লৈছিল এই গাঁওসম্বন্ধীয় ককায়েক-বৌৱেকহালেই। নিজৰ ভায়েকহঁতে পোৱা নাছিল তাৰ ঘৰটো। সেয়েহে মোৰ সন্দেহ থাকি গ'ল। যদিহে সি কেনেকৈ জীয়াই আছে, তাক পালে কিন্তু মই জৰাসন্ধক ভীমে ফলাদি ফালিম। কথাষাৰ ভাৰিয়েই হাঁহি উঠি গ'ল মোৰ। মই পাহৰিয়েই থাকোঁ, মই যে মৰিলোঁ। এতিয়ানো তাক বাৰু কেনেকৈ ফালিম?

ইতিমধ্যে মণি বৌৱে আহি নীৰুৰ বিছনাখনৰ কাষতে লেপেটা কাড়ি বহি ল'লে। লাহে লাহে কৈ গ'ল— 'বুজিছা নীৰু, সি মোৰ দেওৰ। কিন্তু মোৰ নিজৰ ভাইটোতকৈও আপোন হৈ গৈছিল, সেইকেইটা দিনত।

সেই ৩৫টা দিনৰ প্ৰায় প্ৰতিটো সন্ধিয়াই সি কটাইছিল আমাৰ ড্ৰয়িং ৰুমৰ সেই চোফা এখনতে বহি। আন্ধাৰ ৰুমটোৰ পৰা ৰাস্তাটোলৈকে অপলক নেদে চাই থাকে; কিজানিবা কোনোবা পুলিচৰ গাড়ী আহি ৰয়হি আমাৰ ঘৰৰ সন্মুখত। ময়ো ৰাতিৰ ভাত ৰন্ধাৰ মাজতে তাৰ কাষৰ চোফাখনতে বহি থাকোঁ আন্ধাৰে-মুন্ধাৰে। দুবাৰমান চাহ খোৱা হয়, এওঁ বজাৰৰ পৰা ঘূৰি অহালৈকে। কোনোদিনেও মই তাৰ ওচৰত ইতস্ততঃ কৰিবলগীয়া হোৱা নাছিল। বৌ বুলি মতা তাৰ মাতষাৰ, মোৰ কাণত বাজিয়েই থাকে। কিমান যে নিষ্পাপ আছিল এই মাতষাৰ!'

দুচকুৰে নিগৰি অহা চকুপানীখিনি চাদৰখনৰ আঁচলেৰে মচি পেলালে মণি বৌৱে।

নীৰু যেন শিল হৈ গৈছে। এই তিনিটা দিনত নীৰুৰ মই মন কৰি আছোঁ। মুখেৰে দুই-এটা শব্দৰ বাহিৰে আন কিবা কথা পতা নাই বুলিয়েই ক'ব পাৰি। নিশ্চুপ হৈ মাথোঁ নিৰলে বৈছিল চকুপানীবোৰ। জানৰ শূন্যতা স্বীকাৰ কৰি ল'ব পৰা মানসিক স্থিতি এতিয়াও হৈ উঠা নাই নীৰুৰ। জানে হাঁহিমুখে চলাই থকা সেই বিশাল সাম্ৰাজ্যৰ কাম-কাজবোৰ কেনেকৈ চম্ভালিব নীৰুৱে। পাৰিবনে ধৰি ৰাখিব তাই জানৰ ব্যৱসায়বোৰ। অৱশ্যে পুৰণি সকলো কৰ্মচাৰীকে তেওঁলোকৰ নিজৰ নিজৰ দায়িত্বত থকা ব্যৱসায়ৰ অংশকণৰ বাবে সিদ্ধান্ত লোৱাৰ পূৰ্ণ স্বাধীনতা দিছিল জানে। তথাপি সিহঁতে সুখিছিল জানক। কাইলৈ সুখিব তাইক। পাৰিবনে বাৰু তাই শুদ্ধ সিদ্ধান্ত দিব? পাৰিবনে বাৰু তাই আৱৰণীৰ কৰ্মচাৰীবিলাকক একত্ৰিতভাৱে ৰাখিব? পুৱা ন বাজি ত্ৰিশ মিনিটৰ পৰা আঢ়ৈ বজালৈকে আৱৰণীৰ বিভিন্ন কাম-কাজত তাই জানৰ সমানেই ব্যস্ত হৈ থাকে।

আবেলিৰ পিছতহে তাই ঘৰখনৰ চিন্তা আৰু দায়িত্বত ঘৰতে থাকিছিল। এতিয়া বোধকৰোঁ দুয়োবেলাই যাব লাগিব। অৱশ্যে গোসাঁনী পঢ়িবলৈ যোৱাৰ পৰা তাই মাজে মাজে পিছবেলাটোও আৱৰণীলৈ গৈছিল। ধৰা-বন্ধা নাছিল। এতিয়াৰ পৰা কিন্তু যাবই লাগিব চাইগৈ। পাৰিবই লাগিব তাই আৱৰণীক জীয়াই ৰাখিব। গোসাঁনী পঢ়ি-শুনি ঘূৰি অহালৈকে তাই সুন্দৰভাৱে ৰাখিব এই অনুষ্ঠানটোক। পাৰিব তাই। পাৰিবই লাগিব।

জীৱনৰ সেই ৩৫টা দিনৰ ঘটনা-পৰিঘটনাবোৰেও ভাঙি পেলাব পৰা নাছিল জানৰ মনটো। ৩৫ দিনৰ পিছত বেইল লৈ আহি আত্মসমৰ্পণ কৰা জানে সন্মুখীন হৈছিল পুলিচৰ জেৰাৰ। প্ৰথমদিনা গোটেই ৰাতি।

দ্বিতীয়দিনাও সন্ধিয়াৰ পৰা পুৱতি নিশালৈকে এচিপি আৰু ছেকেণ্ড অফিচাৰৰ জেৰা। জানৰ ব্যৱসায় জীৱনৰ কথাবিলাক কেছ ডায়েৰীত লিপিবদ্ধ কৰি যোৱা ছেকেণ্ড অফিচাৰজনে পুৱতি নিশা কলমটো ডায়েৰীখনলৈ দলি মাৰি দি কৈ উঠিছিল, ‘আপোনাৰ নিচিনা এজন মানুহে কিয় এনেকৈ আত্মসমৰ্পণ নকৰাকৈ নিজৰ জীৱনটোত কালিমা সানিলে। আপোনাৰ পৰিবাৰকতো ঘটনাটোৰ তিনি দিনৰ দিনাই কমিছনাৰ ছাৰে বুজাই কৈছিল যে আপোনাৰ নাম এফ আই আৰত নাই। গতিকে আমি আপোনাক এৰেষ্ট কৰাৰ কথাই নাছিল।’ উত্তৰত কৈছিল, ‘মোক উকীলে কোৱাৰ ধৰণেৰেই মই কৰিছিলোঁ। মিডিয়াবোৰে কথাটো অতিৰঞ্জিত কৰি একেধাৰে দেখুৱাই থকাৰ কাৰণেই হেনো এণ্টিচিপেটৰী বেইল হোৱা নাছিল। গতিকে কোনো উপায়ো নাছিল।’

ছেকেণ্ড অফিচাৰজনে জানক কৈছিল, ‘বুজিছে, এইখন চকীতে বহি আপোনাৰ জেগাত বহি থকা শ শ মানুহৰ কেছ ডায়েৰী মই লিখিছোঁ। কিন্তু আপোনাৰ দৰে চকুত চকু থৈ প্ৰতিটো কথা ক’ব পৰা কোনো মানুহেই মই আজিৰ আগলৈকে লগ পোৱা নাছিলোঁ। চিঃ। কি সুন্দৰভাৱে এপদ এপদকৈ গঢ়ি অনা আপোনাৰ জীৱনটো মিছাকৈয়ে ছেদেলি-ভেদেলি হৈ গ’ল।’

আৱৰণীৰ পৰা বেংকৰ একাউণ্ট পেয়ী চেকেৰে পৰিশোধ হৈছিল সকলো ধন। বেংকৰ ষ্টেটমেণ্টৰ পৰা স্পষ্টভাৱে প্ৰমাণিত হৈছিল। প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে সেই প্ৰথমদিনা মোক কোৱাৰ দৰেই। প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে কোৱা এই কথাষাৰকে সাৰথি কৰি মই নিজকে চম্ভালি লৈছিলোঁ। সেই ৩৫টা দিন আৰু ৩৪টা ৰাতি। মাথোঁ এটা ভাবেৰেই, মাথোঁ সেই এটা বিশ্বাসেৰেই জীয়াই আছিলোঁ মই যে

‘মই কাৰো পইচা মৰা নাই। কাৰো অন্যায় কৰা নাই, ভগৱানে মোৰো কোনো অন্যায় নকৰে।’

ডিচিপিব জেৰা।

তাৰ পিছত জইণ্ট কমিছনাৰৰ অফিচত জেৰা।

আৰু অৱশেষত পুলিচ কমিছনাৰৰ অফিচত জেৰা।

মুঠতে পাঁচ দিনৰ দীঘলীয়া জেৰাৰ পিছত সেই কেছ ডায়েৰীত লিপিবদ্ধ হৈছিল জানৰ নিৰ্দোষিতাৰ কথা।

আৰু এটা সময়ত ক্লীনশ্বিট পাইছিল জানে।

জানক হত্যাকাৰী সজাই টি আৰ পিৰ বাবে সৃষ্টি কৰা নাটকখনৰ পোহাৰ মেলা চেনেলবিলাকে কিন্তু এবাৰো প্ৰকাশ নকৰিলে জান নিৰপৰাধ বুলি প্ৰমাণ হোৱাৰ কথা।

নীৰুৰ মাজে মাজে চিঞৰি চিঞৰি ক’বৰ মন যায়— ক’ত গ’লা এতিয়া তোমালোক? কিয় এবাৰো ক’ব নোৱৰা যে তোমালোকৰ সেই কথা-বতৰাবিলাক ভুল আছিল। এজন মানুহে এপদ এপদকৈ গঢ়ি তোলা নিজৰ জীৱনৰ সমস্ত যশস্যাৰাজি তোমালোকে ধূলিসাৎ কৰি পেলাইছিল। সমগ্ৰ অসমৰ জনমানসৰ আগত, কিছুমান কল্পনাপ্ৰসূত কাহিনীৰ মাজেদি। কিন্তু আইনৰ সম্পূৰ্ণ প্ৰক্ৰিয়াটোৰ মাজেৰে নিজকে নিৰ্দোষী বুলি প্ৰমাণ কৰা সেই মানুহজনৰ বিষয়ে একোবাৰ ক’বলৈও কিয় তোমালোকৰ সময় নহ’ল। কিয় তোমালোকে এবাৰো ভাবিব নোৱাৰিলা?

সেয়েহে নীৰুৱে কোনো টিভি চেনেলৰ কেমেৰাৰ সন্মুখত একো নোকোৱা হ’ল। আৱৰণীৰ বিভিন্ন কাৰ্যক্ৰমণিকাবোৰৰ পোনপটীয়া প্ৰচাৰেই হওক বা এইবোৰৰ সম্পৰ্কত বিচৰা যিকোনো সাক্ষাৎকাৰ আদিৰ পৰা নিজেই নিজকে আঁতৰাই ৰাখিছিল নীৰুৱে। জানেও বিৰত ৰাখিছিল নিজকে এই সকলোবোৰৰ পৰাই। আৱৰণীৰ সেই সদস্যসকলেই দিছিল বিভিন্ন সময়ত প্ৰয়োজন হোৱা এই টিভিৰ কাভাৰেজবোৰ। প্ৰতিশোধ পূৰাইছিল নীৰুৱে নিজৰ ধৰণে, নিজে ভবামতেই— আত্মসম্পত্তিৰ বাবে।

জানৰ ‘আত্মসমৰ্পণ’ৰ তিনি দিনমানৰ পিছত এদিন ৰাতিপুৱা সিহঁতৰ ডাইনিং টেবুলৰ সেই পুৱাৰ চাহ-জলপানৰ সময়কণত জানে পঢ়ি শুনাইছিল সি লিখা তাৰ জীৱনৰ প্ৰথম কবিতাটো—

‘আজি ১৪ জুলাই, ২০১৫।’

জানৰ প্ৰতিটো কামৰ ওপৰত অগাধ বিশ্বাস আছিল তাইৰ। আৱৰণীৰ কৰ্মচাৰীসকলে উলিওৱা ‘পেনাছ’ নামৰ দুমহীয়া মেগাজিনখনত দুটা-এটা প্ৰবন্ধ লিখিছিল জানে। কিন্তু জানে কবিতা লিখা দেখা নাছিল নীৰুৱে। জানৰ জীৱনৰ প্ৰথম কবিতা। আত্মগোপনৰ ২৫ নম্বৰ দিনটোত লিখা। জানে পঢ়ি যোৱা কবিতাটো শুনি কান্দি পেলাইছিল সকলোৱে। দুচকুৰে দুখাৰি চকুলো নীৰুৱে বৈ আহিছিল জানৰো। বৰ জোৰ কৰি ওলাই আহিব খোজা কান্দোনটো ৰাখি, কবিতাটো পঢ়ি শেষ কৰিছিল জানে।

‘জানে যে কবিতা এটা লিখিছিল...।’ —মণি বৌৰ মাতত উচপ্ খাই উঠিল নীৰুৱে।

‘ময়ো সেই কবিতাটোৰ কথাই ভাবি আছিলোঁ।’ —নীৰুৱে ক’লে।

‘তাৰ লিখাৰ ষ্টাইলটো যে ইমান ভাল আছিল। সি আমাৰ ঘৰত থকা সময়তে আমাৰ ১৪ বছৰীয়া বিবাহবাৰ্ষিকীৰ দিনটো পৰিছিল। উপহাৰ হিচাপে সি মোক এখন চিঠি দিছিল — মোক আৰু সোণক অভিনন্দন জনাই। মই আজিও মাজে মাজে চিঠিখন উলিয়াই পঢ়ি থাকোঁ জনা। অন্তৰ চুই যোৱা চিঠি। মোক সি সীতাৰ লগত ৰিজাই ১২ বছৰ বনবাস আৰু এটা বছৰৰ অজ্ঞাতবাসৰ অন্তত ৰাম ৰাজ্যৰ অধিকাৰী কৰি চিঠিখন লিখিছিল।’ —মণি বৌৱে কৈ গ’ল।

মাকুও আহি নীৰুৱৰ কাষতে মাটিতে বহি ল’লে। বৌৱেকৰ কথাখিনি তাইৰো কাণত পৰি আছিল।

মাকুৱে যোগ দিলে, ‘বৌ আমি যে তাৰ জন্মদিন পাতিছিলোঁ। ১১ জুলাইৰ দিনা। ৰূপটিয়ে মোক আগদিনাই সোণটিদাৰ ঘৰত নমাই থৈ গৈছিল। পিছদিনা ৰাতি ৰুবলুৰ লগত বাবু আহিছিল। সিহঁতৰ গাড়ীখন সোণদাহঁতৰ ঘৰ পাৰ হৈ গৈ কিছু আঁতৰত ৰাখি খোজকাঢ়ি আহিছিল। যিকোনো মুহূৰ্ততে পুলিচ আহিব পাৰে। এটা টিভি চেনেলে যদি এটা কাহিনী সাজি উলিয়াইছে, আন এটাই সাজিছে বেলেগ এটা। কাৰোবাৰ মতে নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্যই গঢ়ি তুলিছিল বিশাল সম্পত্তি। তেজপুৰৰ মোৰ ব্যৱসায়খিনিকো দেখুৱাইছিল জানৰ ব্যৱসায় বুলি। যেন সি সকলোকে ঠগি ঠগি ব্যৱসায় কৰি সম্পত্তি কৰিছিল। আৱৰণী ইনফ’টেকত তেতিয়া ২,০০০ৰো অধিক ল’ৰা-ছোৱালীক কৰ্মসংস্থাপন দিছিল জান দাদাই। সকলো মিডিয়াই ভালদৰেই চিনি পাইছিল তাক। দুই-এটা টক

শ্ব'ত অংশও লৈছিল সি। কিন্তু অদ্ভুত ধৰণেৰে সাঙোৰ খাই পৰা সেই ঘটনাটোৰ পিছত মিডিয়াবোৰ যেন উঠি-পৰি লাগিছিল জানৰ নামটো কলংকিত কৰিবলৈ।

‘বুজিছা বৌ, তুমি তাক যিটো সহযোগ কৰিলা আমি সেই কথা পাতিয়েই থাকোঁ। ইয়াৰ পৰিৱেশটো কিন্তু সম্পূৰ্ণ বেলেগ আছিল। ৰূপটি আৰু নীৰু ওলাবই নোৱাৰে। মিডিয়াৰ মানুহবোৰে কেমেৰা লৈ ফ্লেটৰ তলতে বৈ থাকে। আমাৰ তালৈ কোনোবা আহিলেও প্রশ্ন, ওলাই গ'লেও প্রশ্ন।’

আনহাতেদি পুলিচে কেইবাবাৰো মাতি পঠিয়াইছিল ৰূপটি আৰু নীৰু। নীৰুৱে খঙেৰে কৈছিল, ‘আপোনালোকে সময়ত সকলো বুজি পাব যে নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য এজন ভাল মানুহ।’ আৰু মিডিয়াবোৰ বাৰে বাৰে তাকে দেখুৱাইছিল। ব্ৰেকিং নিউজত বাৰে বাৰে জুম কৰি কৰি দেখুৱাইছিল। বাৰে বাৰে নীৰু ৰঙা কাঁড় চিনেৰে দেখুৱাই দেখুৱাই কৈছিল— নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্যৰ পত্নীৰ প্ৰত্যাহ্বান, ‘নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য ভাল মানুহ।’ কি যে এটা ভাবিব নোৱৰা পৰিৱেশ চাৰিওফালে।

নীৰুৱে ক'লে, ‘ৰিঞ্জুবা কিন্তু সেইকেইটা দিন মোৰ লগত ছাঁটোৰ দৰেই থাকিল। জানে তাইক সদায় বেঁকাকৈয়ে কথা কৈছিল। তাইৰো জানৰ প্ৰতি বৰ ভাল ভাব আছিল। সেইকেইদিনত পৰী আৰু বুবুক ঘৰতে থৈ ৰাতিপুৱাই আহি ওলায়হি। ৰাতি ভিনদেৱে লৈ যায়গৈ। বুবুক তেনেকৈ গোটেই দিনটোৰ কাৰণে এৰি থৈ অহাৰ কথাটো ভাবচোন।’

মাকুৱে যোগ দিলে, ‘তাইৰ কথা মনত নেপেলাবিচোন। এনেয়েই মনবিলাক বেয়া হৈ আছে। গুৱাহাটীলৈ অহাৰ পিছত তাই মোৰো নিজৰ বাজনীয়েই হৈ উঠিছিল। নীৰুৰ বায়েক, গতিকে মোৰো বায়েই হ'ল। আমাৰ ইমান সুন্দৰকৈ গঢ়ি অনা পৰিয়ালটোত প্ৰথম জানদাৰ সেই ঘটনাটো। তাৰ পিছত বুবু মানে ৰিঞ্জুবাৰ ল'ৰাটোৰ মৃত্যু। বুবুৰ মৃত্যুৰ ১১ মাহতে, পগলাই চলোৱাদি চলোৱা বাইক এখনে খুন্দিয়াই মাৰি পেলালে ৰিঞ্জুবাক। তাৰ পিছত দেউতা। আৰু এতিয়া জানদা।’

ফেকুৰি উঠিছিল মাকুৱে। আৰু তাৰ লগতে ফেকুৰি উঠিছিল মণি বৌৱেও। নীৰুৰ চকুৰে মাথোঁ বৈ আহিছিল দুধাৰি চকুলো। নীৰুৱে।

মোৰ জীৱনৰ, মই বেলেগ বেলেগ ধৰণে ভালপোৱা তিনিজনী মহিলা। সিহঁতৰ কান্দোনবিলাক চাই থাকিবৰ মন নগ'ল। লাহেকৈ ওলাই আহিলোঁ সিহঁতৰ কাষতে মই বহি থকা কলহটোৰ পৰা।

ফ্লেটটোৰ চিৰিয়েদি লাহে লাহে নামি আহিলোঁ। সেই অভিশপ্ত ৩৫টা দিনৰ প্ৰতিটো পল মনত আছে মোৰ। প্ৰতিমূহূৰ্ততে চিন্তা— পুলিচ আহি ওলাবহি পাৰে। মণি বৌৰে নিজে ধানৰ সেই ভঁৰাল ঘৰটোৰ এটা চুকৰ পৰা ধানখিনি আঁতৰাই জেগা এটা উলিয়াই থৈছিল। ৰাতি পুলিচ আহি ওলালে, মই তাতে সোমাই লুকাই থাকিব পাৰিম বুলি। সেইকেইটা দিনত মই মাথোঁ কিতাপ পঢ়িলোঁ, নিজকে সুস্থ কৰি ৰাখিবলৈ। ৰাতি ভাত খোৱাৰ পিছতে মোক টোপনিয়ে হেঁচা মাৰি ধৰে। সেইকেইটা দিনতো কোনো হীন-ডেড়ি হোৱা নাছিল মোৰ টোপনিৰ। সোণ দাদাই লাইট গ'লে নিজৰ বিছনাৰ পৰা উঠি আহি বিছনীখনেৰে সৈতে মোৰ বিছনাতে বহি নিজে বা লোৱাৰ লগতে মোকো বিছা থাকে। মোৰ কিন্তু টোপনি। একো গম নাপাওঁ। পিছদিনা সোণ দাদাই চাহৰ টেবুলত ক'লেহে গম পাওঁ।

ভগৱানে মোৰ পৰা বহুত কিবাই লৈ গ'ল এইকেইটা দিনত। কিন্তু হাত নিদিলে মোৰ টোপনিত। বোধকৰোঁ মোক মানসিকভাৱে সবল কৰি ৰাখিবলৈকে।

এদিন সন্ধিয়া সোণ দাদালৈ ৰূপটিৰ ফোন আহিল। ৰূপটিৰ সেই আনে নজনা, আমাৰ পুৰণি কৰ্মচাৰী এজনৰ মোবাইল ফোনটোৰ পৰা, সোণ দাদাক সিয়েই দিয়া আন এটা মোবাইল নম্বৰলৈ ফোন আহিল। পুলিচে সেইদিনা দিনৰ ভাগত ৰূপটি আৰু নীৰুৰ থানালৈ মাতি পঠিয়াইছিল। সোধা-পোছা কৰি থকাৰ মাজতে মণি বৌৰ মোবাইল নাম্বাৰটো দেখুৱাই সিহঁতক সুধিছিল কাৰ নম্বৰ বুলি।

মই ঘটনাটোৰ দিনা উকীলৰ উপদেশ মতেই আঁতৰি গৈছিলোঁ। প্ৰথমতে মই সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ যে শ্বিলঙত থকা আমাৰ কোম্পানীৰ সেই গেণ্ট হাউছটোতে থাকিম বুলি। উৎপলৰ গাড়ীখনেৰে উৎপলৰ সৈতে সেইবুলিয়েই ওলাই আহিছিলোঁ। যোৰাবাট পোৱাৰ আগে আগে হঠাতে সোণ দাদালৈ মনত পৰিল। উৎপলক ক'লোঁ, 'শ্বিলঙলৈ নাযাওঁ। পুৰণিগুদামলৈকে ব'লা।' মণি বৌক পোৱাৰ পিছত নীৰুৰ লগত এযাৰ কথা পাঠোঁ বুলি বৌৰ ফোনটোৰ পৰাই নীৰুৰ লগত কথা পাতিছিলোঁ— মই ক'ত আছোঁ জনাবলৈ। লগতে নীৰুৰ ভাগি পৰা মনটোক কিছু প্ৰবোধ দিবলৈ। আৰু পিছত সেই ফোনকলটোৰে নাম্বাৰটো নীৰুৰ ফোনৰ ইনকামিং লিষ্টৰ পৰা আঙুলিয়াই এচিপি ফাৰুক

আহমেদে নীৰৱক সুধিছিল ‘কাৰ নম্বৰ’ বুলি।

নীৰৱে কৈছিল— ‘আমাৰ বৌৰ। টিভিত এওঁৰ বাতৰিবিলাক পাই খবৰ কৰিবলৈ ফোন কৰিছিল।’ তথাপি ভয় খাইছিল ৰূপটিয়ে। আৰু সেয়েহে সোণ দাদাক কৈছিল মোক ৰাতিটোৰ বাবে সিহঁতৰ ঘৰৰ পৰা আঁতৰাই বেলেগত ৰাখিবলৈ।

ৰাতি ভাত-পানী খুৱাই ৯.৩০মান বজাত সোণ দাদাই তাৰ স্কুটীখনৰ পাছফালে উঠাই মোক লৈ গৈছিল ওচৰেৰে এখন গাঁৱৰ এঘৰলৈ। মাত এটা মাতি সোমাই যোৱা সোণ দাদাৰ পাছে পাছে ময়ো মন্ত্ৰমুগ্ধৰ দৰে সোমাই গৈছিলোঁ সেই অচিনাকি ঘৰখনলৈ। মোলৈ বুলি পৰিপাটীকৈ বিছনা এখন সজাই ৰাখিছিল। বোধকৰোঁ কাৰেণ্ট নাছিল সেই সময়ত। জ্বলাই থোৱা লেম্পৰ পোহৰটোত কিবা এটা অস্বস্তি লাগিছিল মোৰ। সোণ দাদাক ক’লোঁ, ‘মই কিন্তু ইমান নিজম পৰিৱেশত অকলে থাকিব নোৱাৰোঁ।’

ঘৰৰ মুৰব্বীজন আছিল সোণ দাদাৰ লগৰ প্ৰবীণ। মোৰ কথাটো শুনি তেখেতে কৈ উঠিল, ‘মোৰ পৰিয়ালটো বৰ্তমান সিহঁতৰ মাকৰ ঘৰলৈ গৈছে। মই অকলেহে আছোঁ। আপুনি যদি বেয়া নাপায় মোৰ বেডৰুমৰ বিছনাখনত, মোৰ লগতে শুব পাৰে।’

একে-আষাৰে মানি লৈছিলোঁ সেই প্ৰবীণ দাদা বুলি মতা এখন্তেক আগতে চিনাকি হোৱা সোণ দাদাৰ সেই বন্ধুজনৰ প্ৰপ’জেলটো। বাহিৰত আৰম্ভ হৈছিল তেতিয়া এজাক কিনকিনীয়া বৰষুণ। দুই-এটা কথা পতাৰ অন্তত প্ৰবীণ দাদাৰ সেই ডাবল বিছনাখনত প্ৰবীণ দাদাৰ লগতে মোৰ শোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি সোণ দাদা গৈছিলগৈ নিজৰ ঘৰলৈ। ময়ো শোওঁ বুলি আঁঠুৰাখন দাঙি বাগৰ দিছিলোঁ সেই নতুন বিছনাখনত।

স্কুটীখনেৰে পাঁচ মিনিটমান তিতি-বুৰি গৈ ঘৰ পাই গাটো ধুই লৈ প্ৰবীণলৈ ফোন কৰিছিল সোণ দাদাই। মোৰ লগত কথা পাতি সোধাৰ আশাৰে যে মই বা কিজানি কিবা অসুবিধাই পাইছোঁ। সোণ দাদাৰ ফোনৰ উদ্ভৱত প্ৰবীণ দাদাই জনাইছিল, ‘তুমি চিন্তা নকৰিবা। তোমাৰ ভায়েৰাৰ টোপনি গ’লেই। নাকো বাজিল ইতিমধ্যে।’

পিছদিনা কাহিলিপুৱাতেই স্কুটীখনেৰে মোক লৈ গৈছিল সোণ দাদাই নিজৰ ঘৰলৈ। বাটত যাওঁতে কৈছিল, ‘তোমাৰ এনেকৈ য’তে-ত’তে, যিকোনো

পৰিৱেশতে টোপনি যাব পৰাটো কিন্তু বৰ ভাল কথা দেই।’

এৰা, জীৱনটোত এনেকুৱা দিনো পাম বুলি সপোনতো ভবা নাছিলোঁ। ভবা নাছিলোঁ কোনোদিনে, কেতিয়াও। কিন্তু ভাগ্যৰ কি পৰিহাস! কাৰো কোনো সামৰ্থ্য নাই তাক নোহোৱা কৰাৰ। পিছত মোৰ বন্ধু এজনে মোৰ জন্মৰ সময়, তাৰিখ আৰু জন্ম হোৱা ঠাইৰ বিষয়ে সুধি, কিছু সময় জ্যোতিষচৰ্চা কৰি মোক কৈছিল।

‘লৌহ আঘাতত তোমাৰ মৃত্যু আছিল। তুমি বাচি থাকিবই নালাগে। কিন্তু একাদশত থকা এই বৃহস্পতিয়ে বচালে তোমাক। তদুপৰি তোমাৰ মাৰাৰ সম্পূৰ্ণ কৃপাদৃষ্টি আছে তোমাৰ ওপৰত। মাৰাৰ সেই ভাগ্যৰ বলতহে তুমি বাচি আহিলা এইবাৰ।’

সন্মান হানিকৰ জীৱনতকৈ মৃত্যুৱেই শ্ৰেয়।

কিন্তু মই জীয়াই আছিলোঁ।

মোৰ হত সন্মান উদ্ধাৰৰ আশাত।

বিশ্বাস আছিল মোৰ নিজৰ ওপৰত।

মই কাৰো বেয়া কৰা নাই, মোৰো কোনো বেয়া হ’ব নোৱাৰে।

মই বিশ্বাসী আছিলোঁ অদৃষ্টতাত।

বিশ্বাস কৰিছিলোঁ ভগৱানক।

আৰু মোৰ সেই নেদেখা ভগৱানজনক উদ্দেশ্যি কৈছিলোঁ, ‘ভগৱান মোৰ মনটো ভাগিবলৈ নিদিবা। মই যে কোনো পাপ কৰা নাই, সেইটো প্ৰমাণ মই কৰিবই লাগিব। মোৰ মনত জোৰ দিয়া ভগৱান, জোৰ দিয়া।’

ফ্লেটটোৰ তলখনত পায়চাৰি কৰি আমনি লগাত, লাহে লাহে উঠি আহিলোঁ আকৌ মোৰ সেই 4(A/A) নম্বৰৰ ফ্লেটটোলৈকে।

ইতিমধ্যে অভিষেক আৰু ৰূপটিৰ লগতে বাকী ল’ৰা-ছোৱালীবোৰো সাজু হৈছে পিণ্ড দিবলৈ যাবৰ বাবে। ৰস্তাই বাৰুটোৰে এফালৰ পৰা ঘৰটো সাৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। মহিলাখিনিয়েও নিজা নিজা ভাগে ইটো-সিটো কামত নিয়োগ কৰিছে নিজকে।

খোলা খিৰিকীখনেৰে সোমাই অহা বতাহজাকে পুৱাৰ এই উঠি অহা গৰমটোক জোকাই থৈ গ’ল। ওপৰৰ পৰা মই সদায়েই চাই থকা, আমাৰ কাষৰ ঘৰখনৰ ফুলনিখনলৈকে চকু ফুৰালোঁ। যোৱা দুটা দিন, মই এবাৰো চাবলৈকে

আহৰিয়েই পোৱা নাছিলোঁ। বাইদেউৰ ঘৰৰ মোৰ মৰমৰ এই ফুলনিখন। পুৱাৰ চাহকাপ খাই উঠি এবাৰ হ'লেও এই ফুলনিখনলৈ চকু ফুৰোৱাটো, মোৰ দৈনন্দিন কামবোৰৰ মাজৰে— এটা এবাৰ নোৱৰা কাম। জীয়াই থাকোঁতে সদায় কৰি অহা এটা এবাৰ নোৱৰা কাম।

সন্মুখৰ প্ৰথম শাৰীত আছিল ছজোপা বেগুণভেলীয়া, বগা, গুলপীয়া আৰু ৰঙা ৰঙেৰে ফুলি ভৰি আছে এই ছজোপা বেগুণভেলীয়া।

প্ৰায় ৫ ফুটমান ওখ, এই ছজোপা বেগুণভেলীয়াৰ ঠালবোৰ বৰ সুন্দৰকৈ কটাই ধুনীয়া কৰি ৰাখে বাইদেৱে। তাৰ পিছৰ শাৰীত এলানি গাঢ় সেউজীয়া পাতৰ হেইজৰ নিচিনা ঘন ঘনকৈ ৰোৱা এবিধ ফুলৰ গছ। সৰু সৰু ৰঙা ফুলবোৰ ফুলে শৰৎ কালত। বাকীখিনি সময় গছবোৰ ভৰি থাকে সেই গাঢ় সেউজীয়া ৰঙৰ পাতবোৰেৰে। কেঁচীৰে সমান সমানকৈ প্ৰায়েই কাটি কাটি এটা দীঘলীয়া চাৰিচুকীয়া কেৰুৰ নিচিনাকৈ ৰাখে বাইদেৱে। বাওঁফালে ডাঙৰ জাতৰ কৰবী ফুলৰ গছৰ এটা শাৰী। হালধীয়া কৰবী ফুলেৰে ভৰি আছে। এইটো বোধকৰোঁ কৰবীৰ ডোৱাৰ্ফ ভেৰাইটী। গছবিলাক ওখ নহয়। পথালিকৈ বাঢ়ে। জোপোহা হয়। ফুলটো হালধীয়া। কিন্তু আমাৰ কৰবী ফুলতকৈ যথেষ্ট ডাঙৰ। নামটো নাজানো। সদায়েই ভাবোঁ বাইদেউক সুধিম বুলি। পিছে থাকিয়েই গ'ল। সোধাহে নহ'ল কেতিয়াও। আগফালৰ বাৰাণ্ডাখনৰ সন্মুখৰ ফালে মৰাপাটৰ ৰছীৰে গাঁথি ওলোমাই ৰখা ছটা টাবত মন ভৰি ফুলি আছে মোৰ প্ৰিয় পিট'নীয়াবোৰ। বিভিন্ন ৰঙৰ এক অপূৰ্ব সমাহাৰ। মন-প্ৰাণ জীপাল কৰি দিব পৰা এই পিট'নীয়াবোৰ মোৰ বৰ প্ৰিয়। মাজে মাজে ভাবোঁ পিট'নীয়াবোৰ যদি বছৰৰ বাৰ মাহতেই ফুলি থাকিলেহেঁতেন, কিমান যে ভাল হ'লহেঁতেন।

সন্মুখৰ পদূলিটোৰ দুয়ো মূৰে দুজোপা কঠনা। চৌহদটোৰ আনটো ফালে দুজোপা গোলাপৰ মাজতে এজোপা তগৰ। ঘৰৰ পিৰালিটোত এলানি খৰিকাজাঁই। তাৰ কিছু আগত এশাৰী ৰজনীগন্ধা ফুলৰ গছবোৰ।

ঘৰটোৰ এটা কাষে আছে এজোপা আম, এজোপা আমলখি, এজোপা মধুৰিআম আৰু এজোপা আটলচৰ গছ। ঘৰটোৰ আনটো ফালে আছে এজোপা নিমগছ। বেছ ওখ। ঘৰটোৰ উচ্চতা অতিক্ৰমি ঠিয় হৈ নিৰ্মল বা দি আছে ঘৰটোত থকা সিহঁতৰ পৰিয়ালটোক।

মুঠতে মোৰ মনৰ পছন্দৰ এখন ঘৰ। মই নিজে কেতিয়াও কৰিব

নোৱাৰিলোঁ। কিন্তু বাইদেউৰ এই ঘৰখনৰ প্ৰতিটো ছবিয়েই মোৰ ভাল লাগে। সেয়েহে সদায়েই চাওঁ। আজিও চাই আছোঁ।

‘ৰূপটি, তহঁত সোনকালে গৈ আহগৈ।’ মাৰ মাতটো শুনি মালৈকে বুলি চাই পঠিয়ালোঁ। মুখখন একেবাৰে নিস্তেজ যেন লাগিল। দেউতাৰ মৃত্যুৰ পিছৰে পৰা মা লাহে লাহে হতি আহিছিল। ১৯৯৫ চনত দেউতা ৰিটায়াৰ হৈছিল। ১৯৯৭ চনত কিডনীৰ অসুখটো আৰম্ভ হৈছিল দেউতাৰ। সেই তেতিয়াৰে পৰা যোৱা ২০১৭ চনত দেউতা ঢুকোৱাৰ সময়লৈকে, দেউতাক ‘ৰিনেল ডায়েট’ খুউৱাৰ স্বাৰ্থত দেউতাৰ লগত ছাঁটোৰ দৰেই মা লাগি আছিল। খোৱাত জুতি বুধি থকা দেউতাৰ ধমককো উপেক্ষা কৰি দেউতাৰ খোৱাৰ ‘কণ্ট্ৰোল’ কৰিছিল মায়ে। আৰু বোধকৰোঁ মাৰ এই চেষ্টাৰ কাৰণেই ২০ বছৰ কিডনীৰ অসুখত ভুগিও ডায়েলেছিছ নকৰাকৈ, এক সুন্দৰ মৃত্যুক আঁকোৱালি লৈছিল দেউতাই। অনবৰতে লগতে থকা মা, অকলশৰীয়া হৈ পৰিছিল হঠাতে; দেউতা নোহোৱা হোৱাৰে পৰা।

মই সেই যে পুৱা ন বজাত ঘৰৰ পৰা ওলাই যাওঁ ৰাতি দহ বজাৰ আগতে ঘৰ আহি নাপাওঁহি। মা তেজপুৰত থকা অৱস্থাতো ভাইটিৰো সেই একেই ৰুটিন। নীৰুও আগবেলা নিজৰ ব্যৱসায়ৰ কামত ব্যস্ত থাকে। তেজপুৰতো জিলি ওলাই যায় বেকাৰীটোৰ শ্বৰুমটোলৈ বুলি। ইয়াত মোৰ ছোৱালীজনী পঢ়িবলৈ বুলি বাহিৰলৈ যোৱাৰ পিছত দুপৰীয়ালৈকে মা প্ৰায় অকলেই থাকিব লাগে। গতিকে মোৰ ঘৰলৈ অহাটো কমাই দিছিল মায়ে। তেজপুৰত অন্ততঃ ৰূপটিৰ দুয়োটা ল’ৰা-ছোৱালী জিণ্টু আৰু জিণ্টীৰ আব্দাৰ পাইছিল। মাকুৰ ল’ৰা বাবুও বাহিৰত পঢ়িবলৈ গ’ল। তথাপি মায়ে মোৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰখনতকৈ থাকিবলৈ যথেষ্ট ভাল পায় তেজপুৰৰ নিজৰ ঘৰখনত। হাজাৰ হওক, সেইখন মোৰ দেউতাই পতা ঘৰ। সেইখন ঘৰত মায়ে যিটো অধিকাৰ অনুভৱ কৰে, সেইটো মোৰ ঘৰত অনুভৱ কৰাটো সম্ভৱ নহয়। তথাপি নিজে গাখীৰ অকণমান লৈ নোখোৱা বুলি গম পালে গালি পাৰিছিলোঁ মাক। তুমি মোৰ ঘৰখন নিজৰ বুলি নাভাবা নেকি বুলি কৈ।

সঁচাকৈয়ে মাৰ শেঁতা পৰা মুখখনলৈ চাই মনটো বেয়া লাগি গ’ল। দেউতাক আমি যিমান আদৰি-সাদৰি ৰাখিলোঁ, মাৰ ক্ষেত্ৰত যেন সেইটো কৰাই নহ’ল। সেই একেদৰেই নিজে ৰক্ষা-বঢ়াত লাগি থাকিল। আমাক ভাত বাঢ়ি সুন্দৰকৈ

সজাই খাবলৈ দিয়ে। আমি খাওঁ। মায়ে খাবলৈ বুলি লৈ ভাতকেইটা পিটিকি থকা দেখিলে ‘জোৰ কৰি খোৱাঁচোন মা’ বুলি কোৱাৰ বাহিৰে একো এটা কৰিবলৈকে নাপালোঁ মাৰ বাবে।

মা বুঢ়া হ’ব। অসুখ হৈ বিছনাত পৰি থাকিব। দেউতাৰ দৰেই আব্দাৰ কৰিম মা মৰালৈকে এইবিলাককে হয়তো ভাবিছিলোঁ কেতিয়াবা জীয়াই থাকোঁতে। হঠাতে ঢুকাই থাকিম বুলি ভাবটোও অহা নাছিল। এতিয়াহে বেয়া লাগিছে। ছেঃ! মাৰ কাৰণে একো এটাই কৰাই নহ’ল বুলি বুজি।

ইতিমধ্যে ৰূপটিহঁতো ওলাই গ’ল মোৰ পিণ্ড দিবলৈ বুলি। ৰুবলুৱে চতুৰ্থাৰ বজাৰৰ লিষ্টখন লৈ বহি আছে মাকু আৰু নীৰুৰ সৈতে। কাইলৈৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় বজাৰৰ লিষ্টখন লৈ এটা সময়ত ৰুবলু ওলাই গ’ল বজাৰলৈ বুলি। লগতে গ’ল সোণ দাদাও।

শ্ৰাদ্ধৰ চিঠিখন ভৰাই লৈ নীৰুৱে খামবিলাকত লিখি গৈছে এফালৰ পৰা চিনাকি মানুহখিনিৰ নামবোৰ। পৰিয়ালৰ মানুহখিনিৰ লগতে জনৰ ব্যৱসায়ী জীৱনৰ সৈতে জড়িত মানুহখিনিৰ নাম। শ্ৰাদ্ধৰ লগতে মৎস্যস্পৰ্শলৈকো নিমন্ত্ৰণ কৰা আছে চিঠিখনতে। মানুহ হ’ব। জনক ভালপোৱা মানুহখিনি আহিব নিশ্চয়। ভালকৈ খুৱাব লাগিব। জানে ভালপোৱা বিভিন্ন ব্যঞ্জনৰে আপ্যায়িত কৰিবলৈ মেনুখন তৈয়াৰ কৰিছে মাকুৱে। ক’তো কৃপণালি নাই। জিলিয়েও যোগ দিছে নীৰু আৰু মাকুৰ এই কামবিলাকৰ লগত সমানে সমানে। অন্তৰৰ পৰাই।

শেঁতা পৰা মাৰ মুখখনলৈ চাই থাকিব পৰা নাই মই। মা আৰু বেছিদিন নাথাকে— ভাবটোৱে মনটো গধুৰ কৰি পেলালে। মোৰ মৃত্যুক মায়ে সহজভাৱে ল’ব পৰা নাই। কেনেকৈনো ল’ব! মই যে মাৰ অতি মৰমৰ আছিলোঁ। গোটেই জীৱনটোত মায়ে বিচৰাৰ ধৰণে একোৱেই নকৰিলোঁ। প্ৰফেছাৰ নহ’লোঁ। ৰিছাৰ্ট নকৰিলোঁ। ডক্টৰেট নল’লোঁ। মাৰ মতৰ বিপৰীতে গৈ বেপাৰী হ’লোঁ। সদায় শাও-শপনি দিয়া সত্ত্বেও ‘মাৰৰ মূৰটো’ মানে মোৰ প্ৰিয় চিগাৰেট খোৱা অভ্যাসটো নেৰিলোঁ।

কিমান যে মৰমিয়াল আছিল মা! মোৰ ছোৱালীজনীয়ে পঢ়ি থকা অৱস্থাত পঢ়াৰ মাজে মাজে এবাৰ আম এটা কাটি দিব। আনহাতে পানী এগিলাচ লৈ যাব। মাজতে গাজী মণ্ড অকণমানৰ লগতে ডালিমৰ গুটি কেইটামান দি যোগান ধৰি থৈ আহিব। গোসাঁনীৰ ভেকাহিকেইটাকো হাঁহিমুখে সামৰি আমনিলাগাকৈ

যোগান ধৰিব পানী, নেমুৰ চৰবত আদি বিভিন্ন ধৰণৰ মুখৰোচক খাদ্য।

ছোৱালীয়ে ভাত খোৱাৰ সময়ত সেই ডাঙৰ হোৱালৈকে শুনাইছিল ছাইলকৰ কাহিনীবোৰ। পেহমৰ সাধুকথাবোৰ। কি কৰিব লাগে, কি কৰিব নালাগে। ছোৱালী মানুহ কেনেকৈ মাজিত হৈ থাকিব লাগে। কেনেকৈ আনে বেয়া পোৱা কথা নোকোৱাকৈ থাকিব লাগে। ‘বাদ দিয়া আইতা, আজিকালি ল’ৰা-ছোৱালী সমান। সকলো একেই। তোমালোকৰ দিনৰ নিচিনা নহয়’ বুলি জেকজেকাই উঠা মোৰ ছোৱালীক মায়ে বুজাইছিল, ‘নহয় মা! ছোৱালী, ছোৱালীয়েই! লক্ষ্মীচৰিত্ৰত কোৱা কথাবোৰ সাঁচা। ছোৱালী মানুহে এইবিলাক কথা মানি চলিবই লাগিব।’

মাৰ এইবিলাক নীতি শিক্ষা শুনিলে মুখে মুখে তৰ্ক কৰি আহিছিল জিণ্টীয়েও আইতাকৰ এইবিলাক কথা মানি নলৈছিল। প্ৰজন্মৰ আগ্ৰাসনৰ লগতে, সলনি হোৱা মানসিক স্থিতিবোৰেও আনি দিছিল— এনে প্ৰভেদ।

কিন্তু এনেবোৰ বাদ বিবাদ আছিল তেনেই ক্ষণস্থায়ী। ‘তহঁতক আৰু একো কথাই নকওঁ’ বুলি ঠেহ কৰা মায়ে পিছমুহূৰ্ততে পাহৰি পেলাইছিল সেই নাতিনীহঁতক উপদেশ নিদিওঁ বুলি খোৱা শপতবোৰ।

মোৰ জীৱনত আহি পৰা সেই ৩৫টা দিনৰ অমানিশাৰ পিছত প্ৰায় প্ৰতিদিনেই পুৱা পঞ্জিকাখন হাতত লৈ মায়ে পঢ়ি চাইছিল মোৰ আজিৰ দিনটোৰ ৰাশিফলটো। ইয়াত থাকিলে ওচৰতে বহি নাইবা তেজপুৰত থকা সময়ত নিজৰ মোবাইল ফোনটোৰে মোক বুজাই গৈছিল— ‘জানটো আজিৰ দিনটো তোৰ বৰ ভাল। যিকোনো উদ্দেশ্য সফল হ’ব। তই এলাহ নকৰাকৈ, নিজৰ কামবিলাকত আগুৱাই যা, ভাল ফল পাবি।’

কেতিয়াবা কৈছিল, ‘জান, আজিৰ দিনটোত তই ধৈৰ্য ধৰি থাকিবি। কাৰো ওপৰত খং নকৰিবি। বেয়াকৈ নক’বি।’ মুঠতে ৰাতিপুৱাই মোক বুজাবই, মই আজি দিনটোত কেনেকৈ থাকিব লাগিব। এতিয়াৰ পৰা আৰু মাৰ এই কামটোও নোহোৱা হ’ল। কামলৈ বুলি ওলাই যোৱাৰ আগতে দৌৰাদৌৰিকৈ গাটো ধুই ওলাই আহিব, যাতে মোক নিজৰ হাতেৰে ভাতমুঠি বাঢ়ি দিব পাৰে। কাঁহৰ কাঁহীখনত ধুনীয়াকৈ ভাতকেইটা এটা কাষতে সজাই দি নীৰুৱে ৰন্ধা ভাজিকণ কাষতে সজাই দিব। দাইলকণ ৰাতিটোতে দি, পানী এগিলাচৰ সৈতে সজাই দি পাকঘৰটোলৈ গৈ নিজে তৈয়াৰ কৰা আচাৰ এবিধ আনি দিবহি। অলপ পিছত

আন এটা বাটিত দৈ বা কেতিয়াবা গাখীৰ অকণমানতে কল এটা লৈ ওচৰ পাবহি। আব্দাৰত ব্যস্ত হৈ পৰা মাক ‘বেছি নকৰিবাচোন’ জাতীয় ভেকাহি মৰাটো মোৰ এক নিত্য-নৈমিত্তিক, ৰুটিনমাফিক কামৰ নিচিনা। খাই উঠিয়েই জোতাযোৰ পিন্ধো মানে আকৌ এগিলাচ পানী হাতত লৈ আহিব। ‘তোমাৰ কি হৈছে মা’ বুলি ধমকিটো খাই ক’ব, ‘খাই যাচোন, কামত থাকিলেতো নাখাবিয়েই।’

কেতিয়াও আৰাম কৰিবলৈকে নাজানিলে মায়ে। সাঁচা কথা, আমি মতা মানুহবোৰ ৫৮ বছৰ বয়সত অৱসৰ লওঁ। কিন্তু মহিলা মানুহখিনিৰ যেন আহৰিয়েই নাই জীৱনটোত। প্ৰথমতে জীয়ৰী হিচাপে মাকৰ লাচনি-পাচনি হোৱা। বিয়াৰ পিছত স্বামী আৰু শাহু-শহুৰৰ আব্দাৰ কৰা। নিজৰ ল’ৰা-ছোৱালীক জন্ম দিয়াৰ পিছত সিহঁতৰ কাৰণে জীৱনটো সমৰ্পিত কৰা। ল’ৰা-ছোৱালীৰ বিয়া-বাৰু হোৱাৰ পিছত নাতিনীৰ মান-অভিমানৰ মাজত নিজকে অপৰ্ণ কৰা। মুঠতে আজৰি নাই।

আচাৰ এবিধ ভালকৈ তৈয়াৰ কৰা বুলি এবাৰ প্ৰশংসা পোৱাৰ পিছত, জীৱনটোত হাজাৰবাৰ সেই আচাৰবিধ তৈয়াৰ কৰা কামটো কৰিবলৈ অকণো হেলা নকৰা, ল’ৰা-ছোৱালীয়ে খাই ভালপোৱা বুলি বুজিলে নিজৰ পাত খালী কৰি সিহঁতক হাঁহিমুখে খুৱাব পৰা, নিজে চৰৰ চুকে-কোণে লাগি থকাকণ চুৰুকি খায়েই আনন্দেৰে থাকিব পৰা মা।

কি এক মধুৰ সম্পৰ্ক! কি এক এৰাব নোৱৰা সম্বন্ধ! কি যে এক ছিঙিব নোৱৰা মৰমৰ এনাজৰী! অদৃশ্যমান। অথচ স্পৰ্শকাতৰ। মাথোঁ বুজিবহে পাৰি। অনুভৱ কৰিব নোৱাৰি। অনুধাৱনহে কৰিব পাৰি। মা আৰু মোৰ সম্পৰ্কও একেই আছিল। মুখৰ আগত দাবী দি মাৰ চিন্তাবোৰ উৰুৱাই দিছিলোঁ যদিও পিছত আকৌ ভাবি— মায়ে বিচৰাৰ ধৰণেই কৰিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। সকলো নহ’লেও অন্ততঃ মোৰ জীৱনৰ কিছুমান কাম।

দুই-এজন লোকে তিলনী বুলি ভাবি ফলমূল আদি লৈ নীৰৱ ওচৰতে বহিছিলহি। আচলতে আমাৰ তিলনী নাই। আমাৰ চতুৰ্থাৰ শান্তিহে লোৱাৰ নিয়ম। চতুৰ্থাৰ দিনা বিছনাৰ কাপোৰ-কানি ধুই নিকা হ’ব লাগে। শ্মশানযাত্ৰীক চতুৰ্থাৰ কাম-কাজখিনি হৈ উঠাৰ পিছত ভালকৈ ফলাহাৰৰ লগতে চাণ্ড, পিঠা খুওৱাৰ নিয়মটো কৰিব লাগে। যথেষ্ট কাম থাকে চতুৰ্থাৰ দিনা। কাইলৈ বৰ

ব্যস্ততাৰে পাৰ হ'ব দিনটো। চাদৰ পৰা ধুই থোৱা কাপোৰৰ দ'মটো লৈ ভিনদেউৰ ঘৰটোৰ ফাললৈকে যোৱা দেখিলোঁ ৰঙাক। কিমান যে কাপোৰ ধুইছে এই তিনিটা দিনত তাই। মোৰ মৃত্যুৰ পিছৰ পৰা মোৰ কাৰণেই যেন, নিজৰ কষ্টৰ কথা এবাৰো নাভাবি সকলো কাম কৰি গৈছে ৰঙাই। নিজৰ অতি আপোনজনৰ দৰেই। পৰিয়ালৰ আন সদস্যৰ নিচিনাকৈয়েই। মোৰ প্ৰতি থকা তাইৰ কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশৰ বাবেই যেন তাই নিজৰ কষ্টৰ কথা ভাবিবই নোৱাৰে। তাই ভালদৰেই বুজে— মোৰ পৰা পোৱা মৰমখিনিক সমল হিচাপে লৈয়েই তাই আজিৰ অৱস্থাত আছেহি। মোৰ প্ৰতিটো গালিকে তাই আশীৰ্বাদ বুলি মূৰ পাতি লৈছিল। আৰু শিকি গৈছিল এটা এটাকৈ সকলো কাম। লিখা-পঢ়া নজনা ধুবুৰীৰ এই ছোৱালীজনী— আমাৰ ঘৰলৈ আহিছিল ঘৰৰ বনকৰা মানুহ হিচাপে। কামৰ প্ৰতি থকা তাইৰ একাগ্ৰতা আৰু অতিপাত সৎ গুণটো মোৰ চকুত ধৰা পৰিছিল কেইটামান দিনৰ ভিতৰতে। আৰু এটাৰ পিছত এটা নতুন দায়িত্ব দি তাইৰ পৰীক্ষা লৈছিলোঁ মই। সকলো কামতে মোক আচৰিত কৰি অতি সুন্দৰকৈ কৰি পেলাইছিল তাই। লাহে লাহে আৱৰণী অনুষ্ঠানৰ বিশ্বাসী কৰ্মচাৰীসকলৰ মাজৰ এক এবাব নোৱৰা নাম হৈ পৰিল ৰঙা। অফিচত তাইৰ কাম আৰু দায়িত্ব দুয়োটায়ে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। নীৰুয়ে বা ময়ো কেইবাবাৰো তাইক ক'লোঁ আমাৰ ঘৰৰ কামটো এৰি দিবলৈ, নাই তাই নুশুনে। নীৰুৰ কষ্ট হ'ব বুলিয়েই তাই পুৰাই আহি ঘৰৰ কামখিনি কৰি যায়হি। সদায়েই কৰি আহিছে। আজিও কৰি আছে। ইতিমধ্যে ধোৱা কাপোৰবোৰ ভিনদেউৰ ঘৰতে জাপিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে ৰঙাই।

ভিনদেউৰ ঘৰটোৰ পৰা ওলাই আহি ৰূপটি ক'ত আছে বুলি লাহে লাহে ফ্লেটৰ তললৈকে নামি আহিলোঁ। কাইলৈ মোৰ চতুৰ্থা পাতিছে। ৰবুলু, ৰূপটি আৰু সোণটি ব্যস্ত তলতে দিয়া ৰভাখনৰ কামত। বগা বগা কাপোৰেৰে ঘেৰি পেলাইছে আমাৰ ফ্লেটটোৰ তলৰ পাৰ্কিঙৰ জেগাডোখৰ। বগা ৰং মই বৰ ভাল পাইছিলোঁ। প্ৰায়েই মই বগা ৰঙৰ ছাৰ্টহে পিন্ধিছিলোঁ। কিন্তু আজিৰ এই বগা ৰঙটো মোৰ পছন্দ নালাগিল। ভাল নালাগিল অকণো। কিবা যেন মৰা মৰা, একেবাৰে নিৰস। বেদনাৰে ভৰা। ভিতৰৰ পৰিৱেশো একেই। নীৰুকে আদি কৰি ঘৰৰ প্ৰায় সকলো মহিলাই পিন্ধা বগা চাদৰ, পাটৰ মেখেলাবোৰো মই বগা যেনেই পাইছোঁ। চাদৰৰ পাৰীবোৰতো কোনো উজ্জ্বল ৰঙৰ প্ৰভাৱ নাই। এটা গোমোঠা পৰিৱেশ। চকুবোৰ সেমেকা সেমেকা। মুঠতে সৰ্বত্ৰ মই বেয়া পোৱা

এক পৰিৱেশ। নিৰুত্তাপেৰে ভৰা। এই সকলোৰে পৰা আঁতৰি আহি নিজকে লৈ থাকোঁ বুলি মই আহি সোমাই পৰিলোঁ, মোৰ প্ৰিয় কিতাপবোৰ থকা আলমাৰীটোৰ ভিতৰত। আজি আৰু বাহিৰলৈ ওলাই নাযাওঁ। নিজকে লৈ ব্যস্ত থাকিম। নিজে কৰা ভুলবোৰ ৰোমন্থন কৰিম। নিজকে ধিক্কাৰ দিম। আকৌ এবাৰ। মই কৰা জীৱনৰ সেই তিনিটা ভুলৰ বাবে।

(৬)

তিনিটা মাথোন ভুল, এৰা মাত্ৰ তিনিটা।

আৰু এই তিনিটা ভুলৰ পৰিণতিতেই পিছপৰি ব'লোঁ। সাফল্যৰ কদম লগাই দৌৰা মোৰ অশ্বমেধ ঘোঁৰা। থমকি ব'বলগীয়া হ'ল। আজি পুনৰ এবাৰ ফহিয়াই চাবলৈ মন গৈছে বাৰুকৈয়ে।

১৯৯৫ চনত আৰম্ভ কৰিছিলোঁ 'আৰৰণী টেক্সটাইল' মাত্ৰ তিনিটা মেচিন লৈ। এপদ এপদকৈ বাঢ়ি আহিছিল কাৰখানাটো। ১৯৯৭ চনত মোৰ বিয়া নীৰৱ সৈতে। ২০০১ চনত মোৰ ছোৱালী গোসাঁনীৰ জন্ম। আৰু সেই বছৰতে লুইত গেঞ্জী তৈয়াৰী কৰা কামৰ আৰম্ভ। ২০০৪ চনলৈ আৰৰণী টেক্সটাইলৰ বাৰ্ষিক বিক্ৰীৰ পৰিমাণ হৈছিল— প্ৰায় ৭ কোটি টকা। ৩৭৬খন ৰিটেইল কাউণ্টাৰৰ যোগেদি বিক্ৰী হৈছিল আৰৰণ নামৰ ছাৰ্টবোৰ আৰু লুইত নামৰ গেঞ্জী। প্ৰতিদিনে তৈয়াৰ হৈছিল প্ৰায় তিনি হাজাৰৰো অধিক লুইত গেঞ্জী। এই সমগ্ৰ উন্নতিৰ পৰিক্ৰমাটোত প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ অৱদান আছিল অভাৱনীয়।

৩৭৬খন ৰিটেইল কাউণ্টাৰৰ বেছিভাগেই ছাৰৰ জৰিয়তে কৰা আৰম্ভণি। মই তেতিয়া সপ্তাহৰ প্ৰায় চাৰি-পাঁচ দিনমানেই টুৰত থাকোঁ। ৰঙা টাটা মোবাইল ভানখনেৰে, পিছফালটো ছাৰ্ট আৰু গেঞ্জীৰ কাৰ্টনেৰে ভৰাই অসমৰ প্ৰায় সকলো চহৰতে থকা আমাৰ ৰিটেইল কাউণ্টাৰবিলাকলৈ কৰা যাত্ৰা। বিৰামহীন। শ্বিলং, মিজোৰাম, মণিপুৰো পাইছিলগৈ আমাৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীসমূহ।

হঠাতে এদিন প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে এপলৰ মেনেজিং ডাইৰেক্টৰ পদৰ পৰা ইন্তুফা দিলে। ইতিমধ্যে মই হাতীগাঁৱত দুটা ফ্লোট কিনিছিলোঁ— এটা মোৰ নামত আৰু আনটো প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ নামত। ২০০১ চনৰ পৰাই আমি দুয়োটা পৰিয়াল ওচৰা-উচৰিকৈ আছিলোঁ এই দুটা ফ্লোটতে। চাকৰি বাদ দি মন মাৰি

থকা প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰক মই আৰবণী টেক্সটাইলত হাতে-কামে লাগি যাবলৈ অনুৰোধ কৰিলোঁ।

ছাৰে এপলত মেনেজিং ডাইৰেক্টৰ হিচাপে মিলটো চলাইছিল— একাউণ্টছ পাৰ্চেজ, ছেল্‌ছ, মাৰ্কেটিং আদি বিভাগবোৰৰ মুৰব্বী হিচাপে। প্ৰায় ১,৬০০ মানুহৰ এটা বিশাল প্ৰতিষ্ঠান।

অতিপাত সৎ, কৰ্মোৎসাহী ছাৰ আছিল মোৰ এক অৰ্থত দাদা, মোৰ গুৰু। মোৰ প্ৰতিটো কামৰ পৰামৰ্শদাতা, পথপ্ৰদৰ্শক। ছাৰৰ এডভাইচ আৰু মোৰ প্ৰয়োগ, এই দুয়োটাৰ মণিকাঞ্চন সংযোগত ২০০৪ চনলৈকে আমাৰ আৰবণী টেক্সটাইলৰ যাত্ৰা আছিল অপ্ৰতিৰোধ্য।

কিন্তু ছাৰে আৰবণী টেক্সটাইলত প্ৰত্যক্ষভাৱে জড়িত হোৱাৰ কিছুদিন পিছতে মই উপলব্ধি কৰিলোঁ যে কাম কৰাৰ প্ৰক্ৰিয়া আমাৰ দুয়োটাৰে সম্পূৰ্ণ বেলেগ। ইমান বিশাল মিল এটাৰ মেনেজিং ডাইৰেক্টৰ হিচাপে কাম কৰি অহা ছাৰৰ সততা আছিল ভাবিব নোৱৰা। অতিপাত সৎ। কিন্তু সিদ্ধান্ত লোৱাত যথেষ্ট সময় লৈছিল।

আৰবণী টেক্সটাইলত ছাৰ অহাৰ আগলৈকে পাৰ্চেজ, ছেল্‌ছ আৰু মাৰ্কেটিঙত কেইটামান ডেকা ল'ৰাৰ সৈতে সকলো কামৰে নায়ক বা খলনায়ক আছিলোঁ মই। এটা সিদ্ধান্ত লোৱাৰ পিছত, তাক কাৰ্য্যকৰী কৰিবলৈ ক্ষম্তক সময়ো অপচয় নকৰিছিলোঁ। আৰু ছাৰ আছিল তাৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত।

মোৰ ভয় লাগিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ছাৰক মাতি আনিবোঁ। কিন্তু ছাৰৰ সৈতে একেলগে কাম কৰাটো মোৰ কাৰণে অসম্ভৱ। মোৰ জীৱনত থকা ছাৰৰ অনুদানৰ কথা মই পাহৰিব নোৱাৰোঁ। কিন্তু মই ভালকৈয়ে বুজিছিলোঁ যে ছাৰ ব্যৱসায়ী নহয়। এজন অত্যন্ত নিষ্ঠাৱান পথপ্ৰদৰ্শক, চিন্তাশীল ব্যক্তি। আনক ৰাস্তা দেখুৱাব পাৰে।

আৰবণী টেক্সটাইলৰ সকলো কামকে আঁজুৰি ল'লে ছাৰে। কাকো অকণমানো স্বাধীনতা নিদিয়। কাৰো ওপৰতে কোনো কামৰে সম্পূৰ্ণকৈ দায়িত্ব নিদিয়। সকলো কামকে টুকুৰা-টুকুৰ কৰি প্ৰতিটো কামকে বেলেগে বেলেগে কৰিবলৈ দিয়ে। মোৰ কাম কৰাৰ সম্পূৰ্ণ বিপৰীত ঠাইল।

দেখিলোঁ নহ'ব। ছাৰৰ লগত কাম কৰা অসম্ভৱ। নিজৰ বাবে আন কামৰ সন্ধানত লাগিলোঁ। অৱশেষত ২০০৫ চনৰ ২৫ আগষ্টত আৰবণী ইনফ'টেক

জন্ম দি তাৰ কামতেই সম্পূৰ্ণকৈ মনোনিৱেশ কৰি ছাৰৰ হাতত সম্পূৰ্ণকৈ এৰি দিলোঁ আৱৰণী টেক্সটাইলৰ কাম।

জীৱনৰ প্ৰথমটো ভুল।

আৱৰণী টেক্সটাইল আৰু নাবাঢ়িল।

বছৰে বছৰে কমি আহিল ব্যৱসায়ৰ পৰিসৰ।

২০১০ চনমানৰ পৰা প্ৰায় প্ৰতিমাহেই মই আৱৰণী ইনফ’টেকৰ পুঁজিৰ পৰা ছাৰক মূলধনৰ যোগান ধৰিবলগীয়া হ’ল। ২০১০ চনত ইনফ’টেকৰ ব্যৱসায়ত প্ৰায় ১,৮০০জনমান মোৰ কৰ্মচাৰী। অতিপাত ব্যস্ত মই। ছাৰৰ লগত প্ৰায়ে বহোঁ আৱৰণী টেক্সটাইলৰ অৱস্থাটোৰ বাবে। প্ৰতিবাৰেই এটা নতুন পৰিকল্পনাৰে উৎসাহী হৈ অহা ছাৰক তেখেতে বিচৰামতেই ধনৰ যোগান ধৰোঁ আৱৰণী টেক্সটাইলটো বন্ধ হৈ নাযাওক বুলি। কিন্তু প্ৰতিবাৰেই বিফল হয় ছাৰ।

অত্যন্ত সং ছাৰ। কিন্তু কোনো এটা দিশেৰেই ব্যৱসায়ী নাছিল। ব্যৱসায়ীৰ কোনো লক্ষণেই নাছিল ছাৰৰ গাত। হিচাব বোলা বস্তুটো একেবাৰে নাছিল ছাৰৰ। একাউণ্টছত জিৰ’। তথাপি ছাৰৰ কথা ভাবি, ছাৰৰ পৰিয়ালটোৰ কথা ভাবি ২০০৪ চনৰ সেই গজগজীয়াকৈ কাৰখানাটো লাহে লাহে লোকচান ভৰি থকা অৱস্থাতো ২০১৫ চনলৈকে ইনফ’টেকৰ জোৰতে টানি থাকিলোঁ। বহুখিনি টকা অপচয় কৰিলোঁ। চকুমুদা কুলিৰ দৰে নিজৰ ক্ষয়িষু অংশটোৰ বাঢ়ি অহা ঘাটুকুৰাক আওকাণ কৰি, নিজৰেই অশেষ ক্ষতি কৰিলোঁ।

ছাৰক মই আৱৰণী গ্ৰুপৰ উপদেষ্টা হিচাপে এটা সন্মানীয় পৰিতোষিক দি তেখেতৰ পৰা উপদেশ লোৱাতেই সীমিত ৰাখিব লাগিছিল। তেখেতৰ উপদেশমতেই যদি মই কাম কৰি গ’লোঁহেঁতেন— মোৰ নিজস্ব ষ্টাইলেৰে, তেতিয়া হ’লে নিশ্চয় গজগজীয়াকৈ চলি থাকিলহেঁতেন দুয়োটা প্ৰতিষ্ঠান—

‘আৱৰণী টেক্সটাইল’ আৰু ‘আৱৰণী ইনফ’টেক’।

ছাৰৰ হাতত সম্পূৰ্ণভাৱে আৱৰণী টেক্সটাইল এৰি দিয়াটো, মোৰ জীৱনৰ প্ৰথমটো ডাঙৰ ভুল।

মোৰ ব্যৱসায়ী জীৱনৰ দ্বিতীয়টো ভুল।

২০১২ চনৰ কথা। তেতিয়া আৱৰণী ইনফ’টেকৰ জয়জয়-ময়ময় অৱস্থা। এয়াৰচেল, ৰিলায়েঞ্চ, টাটা ইণ্ডিকম, বি এছ এন এল, আইডিয়া, ভ’ডাফোন আৰু এয়াৰটেল এই সকলো কোম্পানীৰ কল চেণ্টাৰ আমি চলাওঁ। মুঠ

১,৮০০ৰো ওপৰ কৰ্মচাৰী। চানমাৰি আৰু হাতীগাঁৱৰ পাঁচটা বিন্দিঙত প্ৰায় ৪৫,০০০ বৰ্গফুটত বিস্তৃত, উত্তৰ ভাৰতৰ আটাইতকৈ ডাঙৰ কল চেণ্টাৰ। আৱৰণী ইনফ’টেকৰ একচেতীয়া ব্যৱসায়। কোনো প্ৰতিদ্বন্দ্বীও নাই।

মাহে প্ৰায় এক কোটি দহ লাখ টকা দৰমহাৰ বাবদ দিওঁ, কৰ্মসংস্থাপনৰ এটা ঠিকনা আছিল এই আৱৰণী ইনফ’টেক। নৱপ্ৰজন্মৰ উঠি অহা ন যুৱক-যুৱতীসকলৰ আশাৰ কেন্দ্ৰবিন্দু। অভূতপূৰ্ব কৰ্মসংস্কৃতি। এই সকলো ‘আৱৰণিয়ান’ৰ বাবে মই আছিলোঁ আশা-ভৰসাৰ ‘নীৰেনদা’। পঢ়া-শুনাত মধ্যমীয়া, মধ্যবিত্ত পৰিয়ালৰ এই ল’ৰা-ছোৱালীবিলাকে হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰী পাছ কৰি উঠাৰ পিছত, মাক-দেউতাকৰ আশা পূৰণ কৰিব নোৱাৰাৰ চিন্তাত হতাশাগ্ৰস্ত হোৱা সময়তে, নিজকে সামৰি লৈ ভৱিষ্যৎ জীৱন গঢ়াৰ এক নতুন আশাৰ ঠিকনা হৈ পৰিছিল এই আৱৰণী ইনফ’টেক।

এইচ আৰ ডিপাৰ্টমেণ্টৰ দ্বাৰা আয়োজিত লিখিত পৰীক্ষাৰ পিছত মৌখিক পৰীক্ষা। কিছু পৰিমাণে ইংৰাজী ক’ব পৰাৰ লগতে কম্পিউটাৰ জনা এই ল’ৰা-ছোৱালীবিলাকে বাছনিত উত্তীৰ্ণ হোৱাৰ পিছত প্ৰথম ১৫ দিনীয়া এটা ট্ৰেইনিং ল’ব লাগে। আৰু তাতে আৰম্ভ হৈছিল সিহঁতক গঢ় দিয়াৰ প্ৰথম প্ৰচেষ্টা। নিয়মানুৱৰ্তিতা, দিনে ৮ ঘণ্টাকৈ কম্পিউটাৰত বহি কাম কৰাৰ মানসিকতা অৰ্জন কৰিছিল সিহঁতে এই প্ৰথমৰ পোন্ধৰটা দিনতে।

১৬ দিনৰ দিনা পৰীক্ষা। ৩০জনৰ ভিতৰত উত্তীৰ্ণ হোৱা ২৫জনৰ বাবে, ১৭ দিনৰ দিনা ‘HR Induction Session’। আৱৰণী ইনফ’টেকৰ বিভিন্ন নিয়মাৱলীৰ সৈতে চিনাকি কৰাই দিয়া। অনুষ্ঠানৰ ‘Mission, Vision’ আৰু ‘GOAL’ৰ বিষয়ে বুজাই দিয়া। আৱৰণীৰ বিভিন্ন বিভাগৰ মুৰব্বীসকলৰ লগত চিনাকি কৰাই দিয়া আদি কামবোৰৰ বাবেই এই ইনডাক্চন ছেছনটোৰ ব্যৱস্থা কৰা হৈছিল।

আৰু তাৰ ঠিক পিছতেই মই প্ৰায়েই গৈছিলোঁ, এই নতুন ‘আৱৰণিয়ান’খিনিৰ সৈতে পৰিচয় হ’বলৈ। নিজৰ কৰ্মস্থানত আমি সকলো ভাই-ভনী। এজনৰ আনজনৰ প্ৰতি থকা দায়বদ্ধতা। ঘড়ী নাচাই কাম কৰাৰ স্পৃহাক জাগ্ৰত কৰা। কায়-মনো-বাক্যে নিজৰ কামটোত নিজকে আত্মনিয়োগ কৰা। যিকোনো অসুবিধাৰ সন্মুখীন হ’লেই মোক প্ৰত্যক্ষভাৱে যোগাযোগ কৰিবলৈ সাহকণ দিয়া। এইবিলাককে আদি কৰি বিভিন্ন নিয়মাৱলীৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিবৰ

বাবেই প্ৰায় প্ৰতিটো বেটছৰে সৈতে এক অন্তৰংগ আলাপ কৰি, এক অনাবিল আনন্দ উপভোগ কৰিছিলোঁ মই। অভয় দিছিলোঁ। কৈছিলোঁ আৱৰণী ইনফ'টেক তোমালোকৰ উন্নতিৰ জখলাহে। ইয়াত হোৱা বিভিন্ন ট্ৰেইনিংবিলাকৰ যোগেদি নিজকে সক্ষম কৰি তুলি, আন আন কোম্পানীৰ বিষয়ববীয়া হিচাপে নিজৰ কেৰিয়াৰ গঢ়ি তুলিবলৈ উৎসাহিত কৰাটোৱেই আছিল মোৰ এই অন্তৰংগ আলাপৰ এটা মুখ্য উদ্দেশ্য। জীৱনৰ প্ৰথম চাকৰি কৰিবলৈ বুলি ওলাই অহা এই নৱপ্ৰজন্মৰ ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকক এটা সুস্থিৰ কৰ্মসংস্কৃতিৰ সৈতে পৰিচয় কৰাই দিয়া। মেডিকেল, ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়াৰ সপোন দেখা এইচাম উঠি অহা ল'ৰা-ছোৱালীক, সিহঁতৰ স্বপ্নভংগ হোৱাৰ সন্ধিক্ষণতে পিছলি নপৰাকৈ ৰখা। জীৱনযুদ্ধত জয়ী হোৱাৰ মন্ত্ৰেৰে সিহঁতৰ জীৱনবিলাকলৈ কিছু পৰিমাণে হ'লেও আশাৰ ৰেঙনি ছটিওৱাই আছিল মোৰ একমাত্ৰ হাবিয়াস।

আৰু বৰ আনন্দেৰে কৰিছিলোঁ মই এই কামটো। প্ৰফেছাৰ নহ'লোঁ যদিও প্ৰতিমাহে প্ৰায় ডটামান দিনৰ এই এটা ঘণ্টা, মই কটাইছিলোঁ বৰ আত্মসমুষ্টিৰে। এই ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকৰ লগত কটোৱা এই এটা ঘণ্টা আছিল মোৰ বাবে অক্সিজেন। তাৰ বাবেই যেন জীয়াই থাকি আপুত আছিলোঁ মই, মোৰ নিজৰ জগতখনত।

২০১২ চনৰ শেষৰ ফালে হাতীগাঁৱৰে এটা নতুনকৈ সজা ৪ মহলীয়া ঘৰ ভাৰালৈ ল'লোঁ। নিজে অঁকা নক্সাৰে তাত সাজিবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ ৪০০ ছিটৰ এটা নতুন কল চেণ্টাৰ। প্ৰতিটো মহলাত ৫০ ছিটাৰৰ দুটাকৈ কল চেণ্টাৰ বহুওৱাৰ ব্যৱস্থাবে। মুঠ ৫০জনীয়া ৮টা কৰ্ম। উদ্দেশ্য আছিল BFSIৰ ব্যৱসায়ৰ লগত আৱৰণী ইনফ'টেকক জড়িত কৰা। বি এফ এছ আই মানে হ'ল বেংকিং, ফাইনেঞ্চিয়েল ছাৰ্ভিচ এণ্ড ইন্সুৰেঞ্চ।

টেলিকমত থকা সকলো কোম্পানীৰ কল চেণ্টাৰ আমাৰ হাতত। ভাৰতত সেই সময়ত নতুনকৈ আৰম্ভ হোৱা বেংকিং তথা ইন্সুৰেঞ্চৰ দৰে ফাইনেঞ্চিয়েল ইনষ্টিটিউচনবিলাকৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা কল চেণ্টাৰ এটা কৰাৰ আশাবে আৰম্ভ কৰিছিলোঁ এই কামটো। ৫০ ছিটাৰৰ ৮টাকৈ ক্লায়েণ্টৰ ছাৰ্ভিচ দিব পৰাকৈ এপদ এপদকৈ সাজি উলিয়াইছিলোঁ এই কল চেণ্টাৰটো। একেবাৰে তলৰ মহলাত সজাইছিলোঁ চাৰিটাকৈ ট্ৰেইনিং কৰ্ম। মোৰ নিজৰ বাবে সাজি উলিওৱা কোঠাটোৰ সন্মুখত ১৬জন মানুহ বহিব পৰাকৈ এটা সুন্দৰ অফিচ। মোৰ চেণ্টেল টীমটোৰ

বাৰে। লগতে একাউণ্টছ বিভাগটো। মুঠতে এটা সুপৰিকল্পিত তথা সুদূৰপ্ৰসারী পদক্ষেপ। এখন নতুন ৰাজ্য জয় কৰাৰ নিচিনাকৈ টেলিকম বিভাগটোৰ একমাত্ৰ একছত্ৰী কল চেণ্টাৰ হোৱাৰ সুনাম অৰ্জন কৰাৰ পিছত এইবাৰ বেংকিং আৰু ইন্সুৰেঞ্চৰ একমাত্ৰ কল চেণ্টাৰ হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰি আন এটা নতুন সম্ভাৱনীয়তাৰ সংযোজন কৰা।

ষ্টেট বেংক, ইউনাইটেড বেংক আদিৰ সৈতে যোগাযোগ আৰম্ভ কৰিছিলোঁৱেই। ইতিমধ্যে বিভিন্ন ব্যক্তিগত খণ্ডত উঠি অহা ইন্সুৰেঞ্চ কোম্পানীবিলাকলৈও আমাৰ কোম্পানীৰ প্ৰফাইল পঠিয়াই মেইলৰ জৰিয়তে যোগাযোগ আৰম্ভ কৰিছিলোঁ।

নিজৰ অফিচ ৰুমটো প্ৰয়োজনীয় সকলো আচবাবেৰে সুন্দৰকৈ সজাই-পৰাই লৈছিলোঁ। ইতিমধ্যে হাতীগাঁৱৰ মেঘামল্লাৰৰ সেই দুকোঠালীৰ ফ্লেটটোৰ পৰা আহি ৰুক্মিণীগাঁৱৰ আন এটা ফ্লেট পালোঁহি। দুটা বেডৰুমৰ এটা আৰু তিনিটা বেডৰুমৰ এটা— মুঠ দুটা ফ্লেট একেলগে লৈ নতুন ফ্লেটটো। নিজৰ ৰুচিবোধেৰে সজাই-পৰাই লোৱা। গেষ্ট ৰুমটোত এখন ডাবল বিছনা, এটা কাপব'ৰ্ড আৰু লগতে ৱাল আলমাৰী। দ্বিতীয় ৰুমটোত দুখন মজবুত বিছনা— মা আৰু দেউতাৰ বাবে। বিছনা দুখনৰ মাজত এখন সৰু টেবুল। মা-দেউতাৰ প্ৰয়োজনীয় ঔষধ আদি ৰাখিবৰ বাবে একাষে ৱাল আলমাৰীটো। লগতে লেট্ৰিন-বাথৰুম। ড্ৰয়িং আৰু ডাইনিং এৰিয়াটোৰ ইটো পাৰে এটা কমন এৰিয়া। আচলতে এটা ৰুমেই। এখন ৱালত এটা ডাঙৰ এল ই ডি টিভি। তাৰ সন্মুখতে চোফাছেট এটা। আনটো কাষে ৰুমটোৰে ৱাল কেবিনেটত সাজি লোৱা আমাৰ গোসাঁইৰ ঠাইকণ। মুঠতে সত্যনাৰায়ণ পূজা বা চণ্ডীপাঠ কৰাৰ দিনা ১৫-২০জন মানুহ একেলগে মাটিতে বহি পূজাত ভাগ ল'ব পৰাকৈ যথেষ্ট ডাঙৰ এটা কোঠা। আনটো কাষে গোসাঁনীৰ কোঠাটো। মাজতে দুটা লেট্ৰিন-বাথৰুম। এটা গোসাঁনীৰ বাবে, আনটো নীৰু আৰু মোৰ বাবে— দুটা দিশৰ পৰা। লগতে মোৰ শোৱনী কোঠাটো। সুৰুচিপূৰ্ণভাৱে মৃদু ৰঙেৰে সজাই-পৰাই লোৱা। ঘৰ লোৱাৰ দিনা অহা পেহীৰ ল'ৰা প্ৰাঞ্জলে কৈছিল 'জানদাৰ ৰাজপ্ৰাসাদ' বুলি।

বেছ কৰ্মব্যস্ততাৰ মাজেৰে পাৰ হোৱা মোৰ জীৱনৰ সেই দিনবোৰ কিমান যে ভাল আছিল। ভাবিলেই পুলকিত হৈ পৰে মোৰ মনটো। মোৰ দুৰন্ত বিজয়ী অশ্বমেধ ঘোঁৰাৰ পিঠিত উঠি কৰা মোৰ এই অবিৰত যাত্ৰা।

এদিন হঠাতে অফিচত বহি থকা সময়ত মোৰ মোবাইল ফোনটো বাজি উঠিল। চাই দেখিলোঁ ‘ৰঞ্জন মিটাল’ নামটো জিলিকি উঠিছে মোৰ মোবাইল ফোনৰ স্ক্ৰীনখনত। এয়াৰটেলৰ নৰ্থ-ইষ্টৰ কাষ্টমাৰ কেয়াৰ হেড।

‘ইয়েছ ৰঞ্জন, গুড মৰ্নিং।’ —মোৰ অভিবাদন।

‘গুড মৰ্নিং, নীৰেনদা, এ বিগ অপৰচুনিটী ফৰ ইউ।’ —ৰঞ্জনৰ ভাষ্য।

‘ইয়েছ, টেল মি।’ —কৌতূহলতাৰে সমৃদ্ধ মোৰ কণ্ঠস্বৰ।

‘নীৰেনদা, দুশ পাঁচাশ ছিট চাহিয়ে, আৰ্জেণ্ট। ইনবাউণ্ড, কাষ্টমাৰ কেয়াৰ।’ —মিটালে কৈ গ’ল।

বুজিলোঁ। এয়াৰটেলৰ নৰ্থ-ইষ্টৰ বাবে ২৫০টা কল চেণ্টাৰৰ ছিট লাগে। মানে প্ৰায় পাঁচশৰো অধিক ল’ৰা-ছোৱালীৰ বাবে চাকৰিৰ সুবিধা। মনটো গ’ল যদিও মিটালক জনালোঁ যে মই আৰু টেলিকমত কাম নবঢ়াওঁ। বেংকিং আৰু ইন্সুৰেঞ্চৰ বাবেহে এই নতুন কল চেণ্টাৰটো কৰিছোঁ।

‘হোৱাট? ইনবাউণ্ড চ’ৰ দেংগে? মে’ আ বহা হুঁ, কাল চুবহ। মেৰে ছাথ নেচনেল চি এছ ডি হেড সুমন কৌশিক গুপ্তা ছাৰ ভী আ বহা হে’। থিংক পজিটিভ। ইট্ছ এন অপৰচুনিটী। বায়। ছি ইউ তুম’ৰু এট ইয়ৰ কল চেণ্টাৰ।’ —মিটালে জোৰ কৰিয়েই মোক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছে যে মই হাতলৈ অহা সৌভাগ্যক যেন ভৰিৰে ঠেলি নপঠিয়াওঁ।

পিছদিনা পুৱা ১১ বজাত হাতীগাঁৱৰ নতুন অফিচৰ মোৰ টেবুলখনৰ আনটো পিনে সুমন কৌশিক গুপ্তা, ৰঞ্জন মিটাল আৰু অংকুৰ সিং। অতি শীঘ্ৰে ২৫০টা ছিটৰ প্ৰয়োজন। ১২১ আৰু ১৯৮ প্ৰচেছ-ইনবাউণ্ড। ৫৯০জনমান নতুন কৰ্মচাৰী ল’ব লাগিব। মাহে ৮০ লাখমান টকাৰ বিলিং হ’ব। কম্পিউটাৰ আৰু কল চেণ্টাৰৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় আই টি ইকুইপমেণ্ট, লাইচেঞ্চ আদিৰ বাবদ লাগিব প্ৰায় তিনি কোটিৰো অধিক টকা। ৬০ দিনৰ ভিতৰত সম্পূৰ্ণ কৰিব লাগিব ট্ৰেইন্ড মেন পাৰাৰৰ সৈতে। ৬০ দিনৰ হিচাপত দৰমহা, লাইটৰ বিল, ডিজি ছেটৰ খৰচ আদিৰ বাবদ ৰকিং কেপিটেল হিচাপে লাগিব প্ৰায় আৰু দুই কোটি টকা। মুঠতে প্ৰায় পাঁচ কোটি টকাৰ চাৰি কোটি টকা লাগিব এটা মাহৰ ভিতৰতে।

তেওঁলোকৰ লগত মোৰ কল চেণ্টাৰ চলোৱাৰ এথ্ৰীমেণ্ট আছেই। মাথোঁ পাৰ্চেজ অৰ্ডাৰ এটা দিলে— তিনি মাহৰ কল ফ’ৰকাষ্টৰ সৈতে, চলি থকা নিয়ম মতেই। বেংকৰ মেনেজাৰলৈ ফোন কৰিলোঁ। ‘ছাৰ, কাম এটা পাইছোঁ। Term

loan এটা লাগিব। তিনি কোটিৰ।’

‘আৰে, আপকো নেহী দুংগা ত’ কিছক’ দুংগা। প্ৰপ’জেল ভেজিয়ে।’

বছ, টকাও হৈ যাব।

হা কৈ দিলোঁ সুমন কৌশিক গুপ্তাক।

নেচনেল চি এছ ডি হেড, ইমান ডাঙৰ কোম্পানী এটাৰ।

Congratulation. আন্তৰিক কৰদৰ্মনৰ অন্তত—

‘চাই হো যায়।’

‘Yes, Why not.’ —মোৰ কণ্ঠ উৎসাহেৰে ভৰা।

মুঠতে উৎফুল্লতা চাৰিওফালে।

পিছদিনা বেংকক ক’লোঁ যে টাৰ্ম লোন বেংকৰ পৰা ছেংকচন হোৱালৈকে
ৰোৱাৰ সময় মোৰ হাতত নাই। গতিকে মই মোৰ হাতত থকা টকাৰেই ইকুইপমেণ্টৰ
বাবে পে’মেণ্ট কৰি দিম। টাৰ্ম লোনটো ছেংকচন হোৱাৰ পিছত মই কৰা কেপিটেল
এক্সপেনচেজবিলাকৰ ৰিচিগুসমূহৰ ভিত্তিত টাৰ্ম লোনৰ টকাটো মোৰ কেছ-
ড্ৰেডিট একাউণ্টত ভৰাই দিলেই হ’ব।

‘No Problem.’ —বেংকৰ মেনেজাৰৰ পৰা এই আশ্বাস পাই এফালৰ
পৰা চেক্ লিখি গ’লোঁ। ৪০০ কম্পিউটাৰ আৰু লগতে ৪০০ মাইক্ৰ’ফেটৰ
লাইচেঞ্চৰ বাবে এক কোটি পোন্ধৰ লাখ টকাৰ চেক— আভায়া গ্লোবেল
ছাৰ্ভিচেজৰ নামত। কল চেণ্টাৰৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীৰ বাবদ এক কোটি
পঞ্চলিখ লাখ টকাৰ চেক লিখিলোঁ ন’বেল ছাৰ্ভিচেজৰ নামত। ছাৰ্ভাৰ আদি
বিভিন্ন সামগ্ৰীৰ বাবদ এক কোটি বিশ লাখ টকা দিলোঁ ৱাইল্ড কাৰ্ড নামৰ
কোম্পানীটোক। ত্ৰিশ লাখ টকাৰে লগালোঁ এয়াৰ কণ্ডিচনাৰসমূহ। মুঠতে তিনি
কোটি আশী লাখ টকা খৰচ কৰি পেলালোঁ এই নতুন প্ৰতিষ্ঠানটো গঢ়ি তুলিবৰ
বাবে। এই নতুন কল চেণ্টাৰটোৰ বাবে দিনে-ৰাতিয়ে ট্ৰেইনিং দিয়াই প্ৰায়
৫৭০গৰাকী ল’ৰা-ছোৱালীক উপযুক্ত কৰি তোলা হ’ল গ্ৰাহকৰ ইনবাউণ্ড কলবোৰ
ল’ব পৰাকৈ।

ইতিমধ্যে বেংকত টাৰ্ম লোনৰ প্ৰপ’জেল দাখিল কৰিলোঁ। বেংকৰ পৰা
ফোন কৰিলে মেনেজাৰ ছাৰে—

‘নীৰেনদা, Your agreement is valid till Aug. 2012. Now it is May
2012. So Please submit a renewed agreement for additional period

of 3 years.’

কথাটো ময়ো জানিছিলোঁ। সেয়েহে এয়াৰটেলক জনাইছিলোঁও। বঞ্জন মিটালে মোক ক’লে যে যিহেতু আমাৰ এগ্ৰীমেন্টখন আছেই, এইখন সময়মতে বিনিৰেল হ’বই। আগতে কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই। কথাখিনি এক্সিছ বেংকৰ মেনেজাৰ ছাৰক বুজাই ক’লোঁ। ছাৰেও মোক ক’লে যে তেতিয়া হ’লে তেখেতে মোৰ টাৰ্ম লোনটো আগষ্ট মাহতহে কৰিব পাৰিব।

হাতত থকা টকাৰে কামটো আগবঢ়াই দিলোঁ যেতিয়া বিশেষ চিন্তা নকৰি ছাৰক জনালোঁ—

‘Ok, no issue, I can pull till then, Sir.’ যিহেতু বৰ্তমান আৰু দুটা মাহ চলাব পৰাকৈ টকা মোৰ হাতত আছেই, গতিকে বিশেষ চিন্তা কৰাৰ প্ৰয়োজন নেদেখিলোঁ। দুমাহৰ পিছত নতুন কামটোৰ পৰা মাহে আশী লাখকৈ বিল পাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে বেংকৰ টকাৰ প্ৰয়োজন নহ’বও পাৰে।

হাতত থকা working capitalৰ প্ৰায় সম্পূৰ্ণ টকা বিনিয়োগ কৰি পেলালোঁ Fixed Capitalত। নতুন ব্যৱসায় আৰম্ভ হ’লে projection-মতে মাহে ৮৬ লাখ টকাকৈ বিলিং হ’ব। জুন মাহৰ শেষৰ ফাললৈ আমাৰ এই নতুন ইনবাউণ্ড কল চেণ্টাৰটো সম্পূৰ্ণৰূপে আৰম্ভ হ’ল।

জুলাই মাহৰ বিল হ’ল ৭২ লাখ টকা।

আগষ্ট মাহৰ ১৮ তাৰিখ।

মই অফিচত নিজৰ ৰুমটোতে আছোঁ।

সন্মুখত লেপটপটো।

মেইল এটা সোমাল। RMC বিভাগটোৰ পৰা। এই বিভাগটোৱে ইনবাউণ্ড কলৰ Forecast দিয়ে। তিনি মাহৰ বাবে। মোৰ প্ৰথমটো Quarter Forecast আছিল এনেধৰণৰ—

জুন— 15,000 Calls/days

জুলাই— 45,000 Calls/days

আগষ্ট— 45,000 Calls/days

এতিয়া দ্বিতীয় Quarterটোৰ Forecast আহিছে। আগহেৰে মেইলটো খুলিলোঁ। লিখা আছিল—

ছেপ্টেম্বৰ— 45000 Calls/days

অক্টোবৰ— 25000 Calls/days

নৱেম্বৰ— 5000 Calls/days

আচৰিত কথা। কল ফ'ৰকাষ্ট কমিব কেনেকৈ? লগে লগে মেইলটো re-vert কৰিলোঁ। জনালোঁ যে মে' মাহত কল চেণ্টাৰটোৰ ক্ষমতা দিনে ৫০,০০০ কল ল'ব পৰাকৈ উন্নীত কৰিছোঁ। গতিকে আপোনালোকে মোৰ সামৰ্থ্যৰ জোখেৰে forecastটো শুদ্ধ কৰি পঠিয়াওক।

আমাৰ নিয়মটো আছিল যে RMC Department-এ Call Forecast দিয়ে। এই Call forecastৰ ভিত্তিত commercial department-এ PO মানে Purchase Order দিয়ে। আমি POৰ মতে কাম কৰি Bill Submit কৰোঁ। Finance Department-এ Payment দিয়ে। আৰম্ভণিতে কৰা Agreementখনত এইবিলাক কথা লিখা থাকে। আৰু লিখা থাকে যে কোম্পানীৰ গ্ৰাহক সেৱাৰ প্ৰয়োজন অনুসৰি কল চেণ্টাৰৰ সামৰ্থ্য বঢ়াব বা কমাবলগীয়া হ'লে RMC Departmentৰ Forecast অনুসৰি দুমাহৰ ন'টিচত সামৰ্থ্য বঢ়াবলৈ বা কমাবলৈ ক'ব পাৰে।

মই লিখা মেইলটোৰ উত্তৰ পিছদিনাও নাহিল। মেইলটো forward কৰিলোঁ বঞ্জন মিটাললৈ। এদিন ব'লোঁ। উত্তৰ নাই। ফোন কৰিলোঁ। কাটি দিলে— Busy in a meeting মেছেজেৰে।

পিছদিনা বুকুখন কঁপিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। বঞ্জন মিটাললৈ দিয়া মেইলটো forward কৰিলোঁ COO, NESA আৰু copy দিলোঁ National CSD Head সুমন কৌশিক গুপ্তালৈ।

মোৰ ভয়টোক আৰু দৃঢ় কৰি কাৰোৰে পৰা একো উত্তৰ নাপালোঁ। মোৰ ফোন কলবোৰ সেই একেই মেছেজেৰে প্ৰতিজনেই avoid কৰিলে।

২২ তাৰিখৰ দিনা তেওঁলোকৰ অফিচ পালোঁগৈ। বঞ্জন মিটালে চিঅ'অ'ৰ ওচৰলৈ লৈ গ'ল। 'কফী খাম নে চাহ খাম' প্ৰশ্নৰে বেছ ব্যস্ত হৈ পৰিল মোক লৈ তেওঁলোক দুয়োজন। চাহ পৰিৱেশন কৰাৰ পিছত চিঅ'অ'ই লাহে লাহে আৰম্ভ কৰিলে।

'দেখিয়ে নীৰেনজী' বুলি আৰম্ভ কৰি এয়াৰটেলৰ চিঅ'অ'জনে যিখিনি ক'লে, শুনি থাকোঁতেই যেন কিবা এটাই মোৰ ডিঙিত চেপা মাৰিহে ধৰিলে। মই মুক হৈ পৰিলোঁ। কথা কোৱাৰ শক্তিকণো মই হেৰুৱাই পেলালোঁ। মাথোঁ

ইমানেই বুজি পালোঁ মই যে এয়াৰটেলৰ গোটেই ভাৰতখনৰ কল চেণ্টাৰৰ ছাৰ্ভিচটো দিবলৈ কেৱল এটাই পাৰ্টি আছিল— আই বি এম ডক্ছ। অলপ দিনৰ আগতে কিছু কম দামৰ ভিত্তিত এই গোটেই কামটো হিন্দুজা গ্লোবেল ছাৰ্ভিচেজ লিমিটেড নামৰ আন এটা কোম্পানীক দিয়াৰ বাবে সিদ্ধান্ত ল'লে এয়াৰটেলৰ টপ্ মেনেজমেণ্টে।

হিন্দুজা গ্ৰুপে গোটেই কামটো সামৰি ল'বলৈ ছমাহ সময় লাগিব বুলি এয়াৰটেলক জনালে। আৰু লগতে জনালে যে এই ছমাহৰ প্ৰতিটো মাহতে তেওঁলোকে কল ল'ব পৰা ক্ষমতা অলপ অলপকৈ বঢ়াই যাব। এয়াৰটেলৰ ফালৰ পৰা আই বি এম ডক্ছক জনাই দিলে যে এয়াৰটেল তেওঁলোকক দি থকা কলৰ পৰিমাণ প্ৰতিমাহে অলপ অলপকৈ কমাই যাব আৰু ছমাহৰ পিছত আই বি এমক কল চেণ্টাৰৰ কামটোৰ পৰা সম্পূৰ্ণৰূপে অব্যাহতি দিব।

আই বি এমে এয়াৰটেলক জনাই দিলে যে তেওঁলোকে এগ্ৰীমেণ্টৰ চৰ্তমতেই আজিয়েই এয়াৰটেলক 'ন'টিচ পিৰিয়ড' ছাৰ্ভ কৰিলে আৰু ৬০ দিনৰ পিছত এয়াৰটেলৰ কল চেণ্টাৰৰ কামটো তেওঁলোকে সম্পূৰ্ণৰূপে এৰি দিব।

চকুৰ আগত জলজল-পটপটকৈ চিত্ৰবোৰ ভাহি আহিবলৈ ধৰিলে। তাৰমানে এই বিপদৰ পৰা উদ্ধাৰ পাবলৈকে বঞ্জন মিটাল আৰু সুমন কৌশিক গুপ্তাই মোক ব্যৱহাৰ কৰিলে।

মুখেৰে কেৱল মৃদুভাৱে ওলাই গ'ল, 'I have been used. I have been used.'

‘নেহী নেহী নীৰেনজী।’

পুনৰ বুজাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে চিঅ'অ'ই। নিৰ্বিকাৰভাৱে শুনি গ'লোঁ মই। বুজি পালোঁ যে তেওঁলোকে মোক ৫০,০০০ কলৰ সামৰ্থ্যৰে চলাই থাকিব বুলিয়ে ভাবিছিল। তেনেতে তেওঁলোকৰ 'লিগেল চেল'-এ মোৰ নথকাটো আঙুলিয়াই দেখুৱালে। এয়াৰটেলৰ ইনবাউণ্ড কলৰ কল চেণ্টাৰ চলোৱা পাৰ্টিটোৰ ভাৰতবৰ্ষৰ অতি কমেও তিনিখন ৰাজ্যত কল চেণ্টাৰ চলাই থকাৰ অভিজ্ঞতা থকাটো বাধ্যতামূলক। মোৰ কেৱল অসম আৰু মেঘালয়তহে কল চেণ্টাৰ চলি আছে। গতিকে মোক কাম দিলে এয়াৰটেলৰ 'পলিচী ভায়'লেট' কৰা হ'ব— যিটো তেওঁলোকে কৰিব নোৱাৰে। কৰাৰ অধিকাৰ নাই।

‘Were you Blind?’ —চিএগৰি উঠিছিলোঁ।

নাজানো ক'ৰ পৰা যে হঠাৎ জোৰকণ আহি গ'ল। টেবুলত ঢকিয়াই সুধিলোঁ, 'তহঁতে মোক ৬০ দিনৰ ভিতৰত কল চেণ্টাৰটো আৰম্ভ কৰোৱাৰ সময়ত দেখা নাছিলি নেকি যে মোৰ কেৱল দুখন ৰাজ্যতহে কল চেণ্টাৰ আছে? চা, যি কৰ কৰ। নহ'লে সাত দিনৰ পিছত এই ৫৭৫টা শিক্ষিত নিবনুৱাক আনি তহঁতৰ অফিচৰ সন্মুখত বহুৱাই দিম। এটাও অসমীয়া মানুহক অফিচৰ লেভেলৰ চাকৰিত নৰখাকৈ অসমত কৰি থকা তহঁতৰ এই ব্যৱসায়ৰ মুখা ৰাইজৰ আগত খুলি দিম।'— উচাট মাৰি ওলাই আহিছিলোঁ।

তিনি দিনৰ পিছত শেৱালিয়ে মোলৈ ফোন কৰিছে। শেৱালি তেতিয়া এয়াৰচেলৰ 'কাষ্টমাৰ কেয়াৰ হেড, অসম'। সুধিলে— 'নীৰেনদা, কিবা কাজিয়া লাগিছে নেকি আপোনাৰ, আমাৰ compitorৰ লগত।'

মই ক'লোঁ, 'অঁ লাগিছে। কি হ'ল, তুমি কেনেকৈ গম পালোঁ?'

মোবাইলত পুনৰ শেৱালিৰ কণ্ঠস্বৰ— 'মই দিল্লীত আছোঁ। ইহঁতৰ নেচাৰ চি এছ ডি হেডৰ ইণ্টাৰভিউৰ বাবে দৌৰাদৌৰিকৈ মাতি পঠিয়ালে। গোটেই সময়খিনি কেৱল আপোনাৰ কথাই সুধিলে। আপুনি কেনেকুৱা মানুহ, কিমান পানীৰ মাছ আদি বহুতো। মোক কাইলৈকে জইন কৰিবলৈ দিছে। পেকেজটোও ভাল দিছে। এয়াৰচেলৰ ন'টিচ পিৰিয়ড দিব নোৱৰাৰ বাবে হোৱা মোৰ লোকচানখিনিও মেক-আপ কৰি দিছে। মুঠতে মই কাইলৈয়েই জইন কৰিব লাগে।'

'পাৰিলে নকৰিবা। মোৰ লগতে কাজিয়া কৰি থাকিব লাগিব।' —মই জনালোঁ।

'ঠিক আছে। চাওঁ দিয়ক কি কৰা যায়। ৰাখিছোঁ।' —শেৱালিয়ে ফোনটো কাটিলে।

বুজি পালোঁ। মই প্ৰতিবাদ কৰিলে প্ৰেছৰ সন্মুখত অসমীয়া ভাষাৰে মোৰ বিৰুদ্ধে বুজাবলৈ অসমীয়া ছোৱালী শেৱালিক ব্যৱহাৰ কৰিব।

তাৰ ঠিক দুদিনৰ পিছত শেৱালি আহি মোৰ নতুন কল চেণ্টাৰটোত হাজিৰ। 'নীৰেনদা। জইন কৰি পেলালোঁ।'

'ভাল কৰিলা। পিছে মোৰ প্ৰব্লেমটো ছল্ভ কৰা।'

'নিশ্চয় নীৰেনদা, মই সেই কাৰণেই আহিছোঁ। আপুনি খালী এই ল'ৰা-ছোৱালীবিলাক লৈ ছিন ট্ৰিয়েট নকৰিব। মই কিবা নহয় কিবা ব্যৱস্থা কৰিম।

এনেওতো ছেপ্টেম্বৰত ৪৫,০০০ আৰু অক্টোবৰত ২৫,০০০ কলৰ ব্যৱস্থা আছেই। অক্টোবৰত অলপ হ'লেও মই বঢ়াম। মুঠতে কৰ্প'ৰেটৰ লগত ভালে থাকি ব্যৱসায় কৰক। কাজিয়া কৰি নল'ব। লাভ নাই।' —শেৱালিয়ে মোক বুজাবলৈ ধৰিলে।

পিছৰ সময়ছোৱাত দিল্লীলৈ কেইবাবাৰো গ'লোঁ সুমন কৌশিক গুপ্তাক লগ ধৰিবলৈ। বিভিন্ন অজুহাতত বেলেগ বেলেগ অফিচাৰে আহি কথা পাতিলে। তেখেতৰ বিশেষ ব্যস্ততাৰ বাবে মোক লগ ধৰিব নোৱাৰাৰ বাবে দুখ প্ৰকাশ কৰিলে।

অসম চৰকাৰৰ উদ্যোগ বিভাগৰ কেইবাজনকো অনুৰোধ কৰিলোঁ, বিভাগৰ তৰফৰ পৰা 'কাৰণ দৰ্শাই কোম্পানীটোলৈ চিঠি এখন লিখিবলৈ।' কোনেও আগভাগ নল'লে। লেবাৰ এণ্ড এমপ্লয়মেণ্ট কমিছনাৰ ছাৰক লগ ধৰি জনালোঁ। 'এই কামখিনি অসমৰ পৰা শিলিগুৰিলৈ লৈ যোৱাৰ বাবে অসমত প্ৰায় ৫৭৫গৰাকী ল'ৰা-ছোৱালীৰ চাকৰি নোহোৱা হ'ব, চিঠি এখন লিখিব পাৰিলে ভাল আছিল বুলি বহুতো অনুৰোধ জনালোঁ।'

মোক জনালে— 'Not within our scope' বুলি।

এৰা, অসমৰ জনসাধাৰণৰ গ্ৰাহক সেৱাৰ বাবে থকা ইনবাউণ্ড কল চেণ্টাৰ এটা শিলিগুৰিলৈ লৈ যাব পৰ্যায়ক্ৰমে। কিন্তু ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিবলৈ অসমত কোনো নাই।

বিভিন্নজনৰ যোগেদি অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰীক লগ ধৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ। তেখেতৰ সময়ৰ অভাৱৰ বাবে সেয়াও সম্ভৱ নহ'ল।

অসমৰ নিবনুৱাখিনিয়ে কৰ্মসংস্থাপনৰ অভাৱত বিভিন্ন সশস্ত্ৰ সংগঠনত যোগ দিবলৈ যোৱাৰ সময়ৰ সেই দিনবিলাকত মোৰ একক প্ৰচেষ্টাতে গঢ়ি তোলা 'আৱৰণী ইনফ'টেক' ২,৪০০ কৰ্মচাৰীৰে পৰিপূৰ্ণ এটা অনুষ্ঠান আছিল।

এই ভুলটোৰ বাবে হয়তো এপদ এপদকৈ খহি যাব মোৰ এই মৰমৰ প্ৰতিষ্ঠানটো। ৰকিং কেপিটেলখিনি নোহোৱা হ'ল। তাৰ ঠাইত সৃষ্টি হ'ল কম্পিউটাৰ, ছাৰ্ভাৰ, এয়াৰ কণ্ডিচনাৰ, work station, UPS, DG set, ৮৬ লাখ টকাৰ মাহে ব্যৱসায় আহিব বুলি কৰা বিনিয়োগখিনিৰ পৰা এতিয়া আহিব মাহে ৭ লাখ টকাৰ ব্যৱসায়। গোটেই মূলধনখিনিয়েই হৈ পৰিল 'ব্লক কেপিটেল'।

Blocked in various highly depreciated item. প্ৰতিবছৰে ৩৩%কৈ

Depreciate হৈ তিনিটা বছৰতে শূন্য হৈ পৰিল মোৰ সেই সময়ৰ মূলধনৰ প্ৰায় পাঁচ কোটি টকা।

কঁকাল ভাগি গ'ল।

মনটোত জোৰ নোহোৱা হ'ল।

অকলে ৰুমত থাকিবলৈ ভয় লগা হ'ল।

আয়নাত নিজৰ মুখখন দেখিলে নিজৰে ঘৃণা ওপজা হ'ল। ছিঃ, ইমান ডাঙৰ ভুল কৰি পেলালোঁ মই। নিজৰ হাতেৰেই যেন বধ কৰি পেলালোঁ মই নিজে জন্ম দিয়া সন্তানক।

জীৱনৰ দ্বিতীয়টো ভুল।

মাৰাত্মক ভুল।

শুধৰণি কৰাৰ অৰকাশো নাছিল।

২০০৫ চনৰ পৰা প্ৰতিষ্ঠিত একলা-দুকলাকৈ বাঢ়ি অহা আৱৰণী ইনফ'টেকৰ সাফল্যৰ বাটত এটা ভীষণ উজুটি— ২০১২ চনত। সেই বছৰ মই ইনকাম টেক্স দিছিলোঁ এক কোটি চৌব্বিশ লাখ টকা। মোৰ চিএ-ই মোক ফোন কৰি জনাইছিল, 'অভিনন্দন, নীৰেনদা, নৰ্থ-ইষ্টৰ প্ৰথম বিশজন ইনকাম টেক্স পেয়াৰৰ লিষ্টত আপোনাৰ নামো অন্তৰ্ভুক্ত হ'ল এইবাৰ।' অভিনন্দন গ্ৰহণ কৰিছিলোঁ যদিও বুজি পাইছিলোঁ ইয়াৰ পিছৰ বছৰত এইখন লিষ্টৰ বহুত তললৈ অৱনমিত হ'ব মোৰ নাম। জীৱনৰ দ্বিতীয়টো ভুলে শেষ কৰি পেলালে মোৰ liquidity, কাম কৰিবলৈ প্ৰয়োজন থকা মোৰ মূলধনখিনি। ২০০৫ চনৰ পৰা এপদ এপদকৈ ডাঙৰ কৰি অনা আৱৰণী ইনফ'টেকৰ কফিনটোত নিজেই যেন প্ৰথমটো গজাল মাৰিলোঁ— ক্ৰমাৎ সম্পূৰ্ণভাৱে বন্ধ কৰি বিস্মৃতিৰ গৰ্ভলৈ ঠেলি দিবৰ বাবে। এয়া মাথোঁ আছিল আৰম্ভণিহে, জীৱনৰ আন এটা অধ্যায়ৰ। বাৰু থাকক এতিয়া সেইবোৰ কথা। এতিয়া মই পৰ্যালোচনা কৰিম মোৰ জীৱনৰ তৃতীয়টো ভুল।

মোৰ জীৱনৰ তৃতীয় মাৰাত্মক ভুলটো। ২০১২ চনৰ নৱেম্বৰ-ডিচেম্বৰত পৰ্যায়ক্ৰমে এই ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকক আৱৰণীৰ কামৰ পৰা অব্যাহতি দিয়া হ'ল। প্ৰায় ৫০০ ল'ৰা-ছোৱালীৰ চাকৰি নোহোৱা হ'ল। কিন্তু অসমত কাৰো যেন ক'তো একো অসুবিধাই নহ'ল। এই কামখিনি পশ্চিম বংগলৈ গুচি গ'ল। অসমৰ ৰাইজে ভুৱেই নাপালে। মই কতজনৰ দুৱাৰে দুৱাৰে গৈ অনুৰোধ কৰিলোঁ। কাৰো সময় নাই এইবোৰ ভাবিবলৈ। সকলো ব্যস্ত। যন্ত্ৰৰং এটা জীৱন। ৰেট

ৰেচ। জাতীয়তাবাদী ভাষণ অনবৰতে মুখত, কিন্তু ডিঙিৰ তলৰখিনিৰ বাবে ভোগবাদী চিন্তাৰে পুষ্ট। তিতা লাগিল। বাদ দিলোঁ।

২০১৫ চনৰ ২০ জুনৰ সেই অভাৱনীয় ঘটনাটোৰ লগত জড়িত হৈ পৰা সময়ত মই প্ৰায় ৩৫টা দিন আত্মগোপন কৰি থাকিবলগীয়া হৈছিল। সেই সময়ত আৱৰণী ইনফ’টেকৰ অধীনত এয়াৰচেল প্ৰচেছটোত ৫০০, বিলায়েঞ্চৰ বাবে ৩৫০, এয়াৰচেলৰ বাবে ৭০, আইডিয়াৰ বাবে ৫০, এন আৰ চিৰ বাবে প্ৰায় ২০০গৰাকী। মুঠতে প্ৰায় ১,২০০গৰাকী কৰ্মচাৰী। মাহে দৰমহাৰ বাবদ ৮০ লাখমান টকাৰ প্ৰয়োজন হয়।

মোৰ লগতে ২০০৮ চনৰে পৰা মোৰ সম্বন্ধীয় পেহীৰ ল’ৰা ৰমেশে মোৰ লগতে কল চেণ্টাৰৰ কাম-কাজবিলাকত জড়িত হৈ আছিল যদিও ব্যৱসায়টোৰ ভিতৰৰা খুঁটিনাটিবোৰ শিকি নল’লে।

মই নোহোৱা হোৱাৰ লগে লগে এয়াৰচেলৰ কাষ্টমাৰ কেয়াৰ হেডজনৰ উদ্ভণ্ডালি আৰম্ভ হৈ গ’ল। ‘কিয়া হ’গা, কৌন দেখেগা।’

মোৰ ভাইটি ৰূপটি আৰু ৰমেশে গৈ অফিচত তেখেতক লগ ধৰিলে। নাই নামানে। কোনোবা এজন ‘প্ৰফেছনেল’ক appointment দিব লাগে। তেখেতে নিজেও দুই-এজনৰ নাম ল’লে।

ৰাতি ৰূপটি আহি ১২মান বজাত সোণদাৰ ঘৰ পালেহি। ‘কি কৰা যায় জানদা’ বুলি।

মই ক’লোঁ, কিয় আমাৰ ‘অপাৰেচনেল হেড’বিলাক আছে নহয়। নিশ্চিতমানে চলাই থাকিব সিহঁতে। তহঁতে চিন্তা কৰিব নালাগে।

‘নামানে জানদা। সেইকাৰণেইতো এই ৰাতিখন তোৰ ওচৰলৈ আহিছোঁ। সি তাৰ নিজৰ মানুহ ভৰাই ল’ব বিচাৰিছে।’ ৰূপটিৰ মাতটোত চিন্তাৰ ভাব পৰিস্ফুট হ’ল।

চিন্তাত পৰিছিলোঁ ক্ষন্তেকৰ বাবে।

ছেঃ। নিজৰ অৱস্থাটোৰ ওপৰত নিজৰে থিকাৰ জন্মিল। আনৰ পাপৰ ফল ভুগি আজি মই আত্মগোপন কৰি থাকিবলগীয়া হৈছেগৈ পুৰণিগুদামত, সোণদাৰ ঘৰত— পলাতক আচামীৰ দৰে। ১৯৯১ চনৰ পৰাই দিনে ১০-১২ ঘণ্টীয়া হাড়ভাঙা পৰিশ্ৰম আৰু একনিষ্ঠ সততাৰে গঢ়ি তুলিছিলোঁ এই আৱৰণী নামৰ মোৰ বিশাল সংসাৰখন। এজন সং সাফল্যমণ্ডিত প্ৰথম প্ৰজন্মৰ উদ্যোগী হিচাপে

প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিলোঁ নিজৰ কৰ্মৰাজি। নৱপ্ৰজন্মৰ শিক্ষিত মধ্য মানদণ্ডৰ নিবনুৱা ল'ৰা-ছোৱালীৰ আশা-ভৰসাৰ স্থল হিচাপে এপদ এপদকৈ গঢ়ি তুলিছিলোঁ মোৰ নিজৰেই সৃষ্টি আৱৰণীৰ বিশাল ব্যৱসায়িক সাম্ৰাজ্য। আৰু আজি? পলৰীয়া আচামীৰ দৰে আত্মগোপন কৰি থাকিবলগীয়া হৈছে মই! মোৰ এই নিজে পাতি লোৱা সাম্ৰাজ্যৰ স্থায়িত্বক লৈ মোৰ অবৰ্তমানত যুঁজ-বাগৰ আৰম্ভ হ'বলৈ ধৰিলে। মোৰ দুৰ্বল অৱস্থাৰ সুযোগ ল'বলৈ যেন উঠি-পৰি লাগিছে আন বহুতৰে দৰে এই এয়াৰচেলৰ গ্ৰাহক সেৱাৰ বিষয়াজনো। যি নাজানে মোৰ পৰিয়ালৰ পৰিচয়। যি নাজানে যোৱা ২৫ বছৰৰ ব্যৱসায়ৰ মাজেৰে সাজি উলিওৱা মোৰ নিজৰ পৰিচয়পত্ৰখনৰ বিষয়ে। টিভিবোৰে দেখুৱাই থকাৰ দৰেই সিও বিশ্বাস কৰি পেলাইছে মোৰ বিষয়ে আঁকি উলিওৱা আজিৰ ছবিখনকে।

হঠাতে মণিকাৰ নামটো মনলৈ আহিল।

মই এই ঘটনাটোৰ সৈতে সাঙোৰ খাই পৰাৰ কেইটামান দিনৰ আগতে মণিকা আহিছিল আমাৰ অফিচটোলৈ 'নীৰেনদাক বহুদিন দেখা নাই, এবাৰ চাই যাওঁ' বুলি।

মণিকা আছিল এয়াৰচেলৰ বিষয়া। কল চেণ্টাৰ ইনচাৰ্জ। ২০০৫ চনত মই আৱৰণী ইনফ'টেক আৰম্ভ কৰাৰ সময়ৰে পৰা আমাৰ কল চেণ্টাৰতে বহি এয়াৰচেলৰ হৈ কল চেণ্টাৰৰ কাম-কাজ চোৱাচিতা কৰিছিল। মোৰ সৈতে নিজৰ ভনীৰ দৰেই সম্বন্ধ আছিল মণিকাৰ। তাইৰ বিয়াৰ পিছতে এয়াৰচেলৰ চাকৰিটো ইস্তফা দি নতুনকৈ কৰা সংসাৰখনত মনোযোগ দিছিল। সেইদিনা ভ'ডাফোনৰ অফিচলৈ আহিছিল চাকৰিৰ বাবে ইণ্টাৰভিউ দিবলৈ। ঘূৰি যাওঁতে ৰাস্তাতে পোৱা আৱৰণী ইনফ'টেকৰ অফিচত সোমাই মোৰ সৈতে চাহ একাপ খাই যাওঁ বুলি সোমাইছিল।

কথাৰ মাজতে মই কৈছিলোঁ, 'কৰ্প'ৰেটৰ চাকৰি বাদ দিয়া। আৱৰণী ইনফ'টেকত জইন কৰা। আমাৰ কাম আৰু কেনেকৈ বঢ়াব পাৰি, তাৰ বাবে কামত লাগা। অসমৰো ভাল হ'ব।'

'নীৰেনদা, মই এতিয়া বহুত দৰমহা পাম নহয়। আপুনি জানো ইমান টকা দিব পাৰিব।' —মণিকাই প্ৰশ্ন কৰিছিল।

'কিমান বিচাৰিবা?' —মই পোনপটীয়াকৈয়ে সুধিছিলোঁ।

'মাহে ডেৰ লাখ টকা।' —মণিকাৰ উত্তৰ।

‘ঠিক আছে। জইন কৰা।’ —ময়ো কৈ পেলাইছিলোঁ। মণিকা চক্ খাই উঠিছিল। কৈছিল— ‘আৰে ব’ব নীৰেনদা। মই এওঁকো এবাৰ সুধি ল’ব লাগিব। ময়ো ভাবি চাওঁ এবাৰ।’

‘ঠিক আছে। কোনো কথা নাই। ভাবি চাই জনাবা।’

আৰু একোকাপ চাহ খাই উঠি মণিকা গৈছিলগৈ সেইদিনা। তাৰ দুই-এদিনৰ পিছতে ঘটিছিল মোৰ জীৱনৰ এই অভাবনীয় ঘটনা। তিনিজনীয়া হত্যাকাণ্ডৰ নিচিনা জঘন্য কাণ্ড এটাৰ সৈতে সাঙুৰি পেলোৱা হ’ল মোৰ নাম— মোক নিঃশেষ কৰাৰ বিশাল পৰিকল্পনাৰে। ব্যৱসায়ত সন্মুখ সমৰত হৰুৱাব নোৱাৰি মোৰ বিৰুদ্ধে কৰা পশ্চাদ্ঘাতী আক্ৰমণ। মোক বিধ্বস্ত কৰিবলৈ। সঁচাকৈয়ে বিধ্বস্ত কৰি পেলালেও। মানসিকভাৱে ভাগি নপৰিবৰ বাবে পুৱা শুই উঠিয়েই ভগৱানলৈ বুলি মুৰ দোঁৱাই মাথোঁ প্ৰাৰ্থনা কৰোঁ। ভগৱানক কওঁ, ‘ভগৱান, জীৱনত কেতিয়াও কাকোৱেই তিলমানো অপকাৰ কৰা নাই। মোৰো অপকাৰ হ’বলৈ নিদিবা।’

মোৰ অপকাৰ হ’ব নোৱাৰে —এই এটা বিশ্বাসৰ মাজেৰেই পাৰ কৰিছিলোঁ সেই সুদীৰ্ঘ ৩৫ দিন, ৩৪টা ভয়াৱহ ৰাতি।

মণিকালৈ মনত পৰিল। ৰূপটিক ক’লোঁ, ‘মণিকাৰ ঘৰলৈ যা কাইলৈ। তাইক COO হিচাপে জইন কৰিবলৈ ক’। মই কৈছোঁ বুলি ক’বি। দৰমহা তাই বিচৰাৰ দৰে মাহে ডেৰ লাখ টকাকৈয়ে দিম।’ মোৰ কথা মতেই ৰূপটিয়ে মণিকাক লগ ধৰি কথাখিনি জনালে। ১ জুলাই, ২০১৫ চনত মণিকাই আৱৰণী ইনফ’টেকৰ চিঅ’অ’ মানে চিফ অপাৰেটিং অফিচাৰ হিচাপে জইন কৰিলে।

মণিকাই কল চেণ্টাৰৰ সকলো কাম-কাজ জানিছিল সঁচা। কিন্তু চলোৱা নাছিল কোনো অনুষ্ঠান, য’ত নিজে জেনেৰেট কৰা ৰেভিনিউৰ পৰা নিজৰ ব্যৱসায় চলাব লাগে।

কম্পিউটাৰৰ এক্সেল শ্বিটত বিভিন্ন পৰিকল্পনা কৰা আৰু সেই পৰিকল্পনাক বাস্তৱক ৰূপায়িত কৰাৰ মাজত যথেষ্ট পাৰ্থক্য আছে।

ৰিলায়েঞ্চৰ পৰা এটা মেইল আহিছিল। মোৰ এই ঘটনাটোৰ ঠিক আগতে। টেকন’লজী সলনি কৰিব লাগে। তাৰ কাৰণে হ’ব পৰা নতুন বিনিয়োগৰ বিনিময়ত, বৰ্তমানৰ আমাৰ ১.৪৫ টকা প্ৰতিমিনিট দৰত দি থকা মূল্য বৃদ্ধি কৰিবলৈ তেওঁলোক প্ৰস্তুত। মই আগতেই গম পাইছিলোঁ যে অসমত ৰিলায়েঞ্চৰ 3G

লাইচেঞ্চখনৰ ম্যাদ ২০১৫ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত উকলি যাব। কেৱল 2G লাইচেঞ্চখনহে থাকিব। গতিকে ইতিমধ্যে 4Gৰ সুবিধা দি থকা আন মোবাইল নেটৱৰ্কবিলাকলৈ বিলায়েঞ্চৰ গ্ৰাহকসকল গুচি যাব। আমাৰ কল চেণ্টাৰলৈ গ্ৰাহক সেৱাৰ বাবে অহা ফোন কলবোৰো কমি যাব। আৰু আমাৰ ব্যৱসায়ো তাৰ লগে লগে কমিব। গতিকে মই মেইলযোগে জনাই দিছিলোঁ যে এই নতুন ব্যৱসায়িক সম্প্ৰসাৰণটো কৰিবলৈ মই বিত্তীয়ভাৱে সেই মুহূৰ্তত সক্ষম নহয়।

সিহঁতে দিয়া মেইলৰ ৰিপ্লাই মই দিব পৰা নাছিলোঁ মোৰ সেই অনুপস্থিতিৰ বাবে। মণিকাই দায়িত্ব লৈ পুনৰ মেইলত যোগাযোগ আৰম্ভ কৰিলে। নতুনকৈ বিনিয়োগ কৰিব পাৰিম বুলি আমাৰ সেই সময়ৰ সেৱাৰ মূল্য ১.৪৫ টকাৰ পৰা ১.৭৫ টকা প্ৰতিমিনিট হিচাপে ফাইনেল কৰিলে। তাই হয়তো ভাবিছিল যে বৰ ডাঙৰ কাম এটা কৰিলে। আমাৰ ব্যৱসায়ৰ লাভ বঢ়াই পেলালে। কিন্তু তাই বুজি পোৱা নাছিল বা গম পোৱা নাছিল তাৰ পিছত ঘটিবলগীয়া ঘটনাখিনি। সেই সময়ত আৱৰণী ইনফ’টেকৰ প্ৰয়োজনীয় টেকনিকেল সামগ্ৰীবিলাক ছাপ্লাই কৰিছিল মোৰ পেহীৰ ল’ৰা এজনে। মণিকাই তাক মাতি আনি ক’লে নতুন কাম আহিছে। নীৰেনদাতো নাই। প্ৰায় ৪৪ লাখ টকাৰ সামগ্ৰী লাগিব। দিব পাৰিবনে নাই।

‘জানদা আজিহে নাই। কাইলৈতো আহিবই। কাম কয় ৰ’ব। আপুনি পিতা’ ইচ্ছা কৰক। মই বস্তুখিনি ছাপ্লাই কৰিম।’

বহু মণিকাই দিয়া পাৰ্চেজ অৰ্ডাৰ মতে সিও তাৰ নতুনকৈ আৰম্ভ কৰা কোম্পানীটোৰ পৰা মাইক্ৰ’ছফ্ট আদি কোম্পানীলৈ প্ৰয়োজন হোৱা নতুন লাইচেঞ্চ আদিৰ অৰ্ডাৰ দি দিলে। মুঠ ৪৪ লাখ টকাৰ সামগ্ৰী।

মই ঘূৰি অহাৰ বেছ কিছুদিন পিছলৈকে মই কল চেণ্টাৰলৈ যোৱা নাছিলোঁ। মোৰ জেৰাবিলাক চলি আছিল। ৰাস্তালৈ ওলাবলৈ বেয়া লাগিছিল। চিনাকি মানুহবোৰে লগ পালে কথা পাতিলে ভাষা নোলোৱা হয়। আৰু অচিনাকি মানুহবোৰে একেৰাহে ৩৫ দিন টিভিত দেখা ‘নীৰেন ভট্ট’জন এইজনেই নেকি বুলি ঘূৰি ঘূৰি চায়। গতিকে বেছিভাগ সময় ঘৰতে থাকোঁ। দুই-এবাৰ কল চেণ্টাৰটোলৈ বুলি যাওঁতে লগতে নীৰুকো লগতে লৈ যাওঁ। মোৰ নিজৰ অফিচ ৰুমটোত মণিকা বহা বাবে কাষৰ ঘৰটোত থকা মোৰ চেণ্ট্ৰেল টীমৰ অফিচৰ লগতে থকা মোৰ টেবুলখনতে বহোঁ। মণিকাই লেপটপটো হাততে লৈ আহি

দুই-এটা কথা জনায়। চাহ একাপ খাই গুচি আহোঁ।

এদিন মণিকাই ঝিলায়েঞ্চৰ ইনভেষ্টমেণ্টৰ কথাটো ক'লে। মই চিঞৰ মাৰি উঠিলোঁ—

‘কিয় কৰিলা। ঝিলায়েঞ্চৰ 3G লাইচেঞ্চখন ডিচেম্বৰৰ পৰা নাই, তুমি গম নোপোৱা নেকি?’

‘লাইচেঞ্চ সিহঁতে লৈ ল'ব দিয়ক।’ —মণিকাৰ আত্মবিশ্বাসী উত্তৰ।

‘বস্ত্ৰৰ অৰ্ডাৰ কাক দিলা।’

‘প্ৰতিমক।’ —মণিকাৰ চমু উত্তৰ।

লগে লগে প্ৰতিমলৈ ফোন লগাবলৈ ক'লোঁ মণিকাক।

‘প্ৰতিম, অৰ্ডাৰটো কেনচেল কৰা।’ —বিশেষ পাতনি নেমেলাকৈ মই পোনপটীয়াকৈ ক'লোঁ।

‘কিয় জানদা। মাইক্ৰ'ছফ্টৰ ৩০০ লাইচেঞ্চ যোৱা ৰাতি ডেটপাট্ছ হৈছে।’
—প্ৰতিমৰ চিন্তিত উত্তৰ।

‘নাই, নাই তুমি যেনেতেনে কেনচেল কৰা।’ —মোৰ উদ্ভিগ্নতাভৰা কণ্ঠস্বৰ।

‘উপায় নাই জানদা। মাইক্ৰ'ছফ্টৰ পে'মেণ্ট মই কৰিয়েই দিছোঁ আৰু আনহাতেদি মাইক্ৰ'ছফ্টৰ লাইচেঞ্চ transferable নহয়।’ —প্ৰতিমে বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিলে।

‘তথাপি তুমি যি পাৰা চেষ্টা কৰা। নহ'লে মোৰ লগতে তুমিও বিপদত পৰিবা।’

মই চিন্তাত ভাগি পৰিছিলোঁ। বিশেষ কথা নাপাতি ওলাই আহিছিলোঁ অফিচৰ পৰা। মোৰ কাষত গাড়ীত বহি থকা নীৰুৱেও বোধকৰোঁ ভালকৈ বুজি পোৱা নাছিল যে মণিকাৰ এই সিদ্ধান্তৰ বাবে ৪৪ লাখ টকাৰ এই বিনিয়োগ আৰু মাত্ৰ দুটামান মাহৰ পিছত মোৰ বাবে নন-ট্ৰেঞ্চফাৰেবল লাইচেঞ্চ হিচাপে পৰি থাকিব ব্যৱহাৰ নোহোৱাকৈয়ে।

ইতিমধ্যে এয়াৰচেলৰ চিএছডি হেডজনে আৱৰণী ইনফ'টেকৰ নতুন চিঅ'অ' মণিকাৰ ওপৰত বিশেষভাৱে নিজৰ চিন্তাধাৰাবিলাক প্ৰয়োগ কৰিবলৈ ধৰিলে।

১ জুলাইত জ'ইন কৰা মণিকাই ৭ জুলাইৰ ভিতৰত মাহে ২৫,০০০ টকাৰ দৰমহাৰ পৰা ৩৫,০০০ টকাৰ দৰমহা দি এজন অপাৰেচন মেনেজাৰ, এজন আই টি মেনেজাৰ আৰু এজন কোৱালিটী মেনেজাৰক এপইণ্টমেণ্ট দিলে।

মোৰ আগৰ ল'ৰাখিনিয়ে এই নতুন মেনেজমেণ্ট টীমটোক ৰিপ'ৰ্ট কৰিবলগীয়া হ'ল।

২০১২ চনৰ পৰা টেলিকম কোম্পানীবোৰৰ মাজত 'ৰেট ৰেচ' আৰম্ভ হৈছিল। ড'ক'মই উদ্ভাৱন কৰা 'পে' পাৰ ছেকেণ্ড'ৰ বাবে প্ৰতিটো কোম্পানীৰ ৰেভিনিউ হ্ৰাস পাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। এসময়ৰ গ্ৰাহকৰ সেৱাৰ বাবে এৰাব নোৱৰা কল চেণ্টাৰবোৰ এই কোম্পানীবিলাকৰ বাবে 'কষ্ট চেণ্টাৰ' অৰ্থাৎ খৰচৰ কেন্দ্ৰ হোৱাদিহে হ'ল। কষ্ট কাটিং আৰম্ভ হ'ল। আমি দিয়া বিভিন্ন সেৱাবিলাকৰ মূল্য কমোৱা হ'ল। আমাৰ পে'মেণ্টবিলাক দেৰি হ'বলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ৬০ দিনত পোৱা পে'মেণ্ট গৈ ১২০ দিনো পাৰ হ'বলৈ ধৰিলে। আই ভি আৰ মানে অটোমেটিক ভইচ ৰেকৰ্ডাৰৰ পূৰ্ণ প্ৰয়োগ আৰম্ভ কৰি কল অহা কমাই দিলে। সন্ধিয়া মাত্ৰ ৪টা ঘণ্টা বহুতো কল আহে। দিনত একেবাৰে কম। গতিকে এইবিলাকৰ লগত সংগতি ৰাখি ময়ো 'গ্লেডিয়েটৰ' বুলি এটা 'পাৰ্ট টাইমাৰ' কৰ্মচাৰীৰ ব্যৱস্থা প্ৰৱৰ্তন কৰিছিলোঁ। সন্ধিয়া ৫ বজাৰ পৰা ৮ বজালৈ কাম কৰিলে মাহে ৩,০০০ টকা আৰু ৫ বজাৰ পৰা ৯ বজালৈ কাম কৰিলে মাহে ৪,০০০ টকা পায়। গতিকে গুৱাহাটীৰ বাহিৰৰ যিবিলাক ল'ৰা-ছোৱালীয়ে হোষ্টেল আদিত থাকি গুৱাহাটীত পঢ়ি আছিল, তেওঁলোকৰ বাবে এই গ্লেডিয়েটৰৰ কামটো সুবিধাজনক হৈছিল। সন্ধিয়াটোত তিনি বা চাৰি ঘণ্টা কাম কৰি নিজৰ খৰচখিনি উলিয়াই ল'ব পাৰে আৰু আনহাতেদি মোৰো লাভ হৈছিল। যিহেতু একেখিনি কাম মই আধা দামতে কৰাব পাৰিছিলোঁ। সেই সময়ত মোৰ প্ৰায় ৮৮গৰাকী গ্লেডিয়েটৰ আছিল।

'পাৰ্টটাইমাৰবিলাকে কোম্পানীৰ স্বার্থত কাম নকৰে' বুলি অহৰহ আপত্তি কৰি আছিল সেই চি এছ ডিৰ অফিচাৰজনে।

মই তেওঁৰ যুক্তিক উৰাই দিছিলোঁ 'ফুল টাইমাৰ কে লিয়ে ইতনা পেইচা কাহাচে আয়েগা' বুলি।

মোৰ অবৰ্তমানৰ সেইকেইটা দিনতে তেওঁ মণিকাৰ হতুৱাই এই গ্লেডিয়েটৰ ৮৮গৰাকীক চাকৰিৰ পৰা অব্যাহতি দিলে, এদিনতে।

সন্ধিয়াৰ 'কল এনছাৰ্ড'ৰ সংখ্যা কমি আহিল।

ৰেভিনিউ দ্ৰুতগতিত হ্ৰাস পাবলৈ ধৰিলে।

'ছাৰ্ভিচ লেভেল' কমি গ'ল।

বিলবোৰত পেনাল্টী লাগিবলৈ ধৰিলে। ৰেভিনিউ আৰু কমি গ'ল।

মণিকাই নতুন নতুন বেট্‌ছক ট্ৰেইনিং দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। ৩০জনীয়া ট্ৰেইনিং বেট্‌ছৰ পৰা ফাইনেল পৰীক্ষাৰ দিনা সেই অফিচাৰজনে নিজে ল'বলৈ আৰম্ভ কৰা পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হয় কেৱল মাত্ৰ দহজন বা বাৰজন।

মোৰ সেই দুঘণ্টাটোৰ আগৰ মাহত আমি এয়াৰচেলক বিলিং কৰিছিলোঁ ৩৮ লাখ টকা, মে' মাহৰ ছাৰ্ভিচৰ বাবদ।

অক্টোবৰ মাহত মণিকাই বিল কৰিছিল ১৭ লাখ টকা। ছেলাৰী মে' মাহত আছিল ১৮ লাখ টকা। অক্টোবৰ মাহত ছেলাৰী বাঢ়ি গৈ ২১ লাখ টকা হ'ল।

অৱশেষত মণিকাই বুজি উঠিছিল যে চি এছ ডি হেডজন প্ৰকৃততে এজন ছাইকিয়াক। অবছেছ্‌ড্‌ এবাউট কোৱালিটি। ছিংগল ট্ৰেক মাইণ্ডেড। ইম্প্ৰেক্টিকেল। ছাৰ্ভিচটো ৰেভিনিউ ৰিলেটেড বুলি বুজি নোপোৱা এটা গজমূৰ্খ। ফ্ৰাষ্ট্ৰেটেড হৈ মণিকাই অলিখিত শব্দ ব্যৱহাৰ কৰি তালৈ মেইল দিলে।

পিছদিনা পুৱাই বিজনেছ হেডে মোক ফোন কৰিলে, 'নীৰেনদা, আপোনাক আমনি কৰিবলৈ বেয়া পাইছোঁ। কিন্তু উপায় নাই। এবাৰ আহিব পাৰিব নেকি অফিচলৈ। বিশেষ জৰুৰী কথা আছিল।'

'নিশ্চয় পাৰিম। এতিয়াই গৈ আছোঁ।' —লগে লগে নীৰৱক লগতে লৈ অফিচ পালোঁগৈ।

তেখেতৰ লেপটপটো মোৰ ফালে ঘূৰাই দি মণিকাই চি এছ ডি হেডলৈ দিয়া মেইলটো পঢ়িবলৈ দিলে।

একেবাৰে আনপ্ৰফেছনেল মেইল। অভদ্ৰামিৰে ভৰা। Clientলৈ লিখা মেইল হ'বই নোৱাৰে।

'ছিঃ, কি হৈছে তাইৰ!' মই প্ৰায় চিঞৰি উঠিছিলোঁ। বিজনেছ হেডজনে ক'লে, 'Already CSD হেডে এই মেইলটো National CSD Headলৈ ফৰৱাৰ্ড কৰিছে। তেখেতে আপোনাক ভালকৈ চিনি পায় বাবে মোক ফোন কৰি আপোনাৰ লগত মোক personally এবাৰ কথা পাতি বুজি ল'বলৈ কৈছে। আপুনি কল চেণ্টাৰটো চলাবলৈ বিচাৰিছে নে নাই বিচৰা।

ক্ষণেক বিৰতি লৈ মই ক'লোঁ, 'মই আপোনাৰ অফিচৰ পৰা হাতীগাঁও পোৱালৈকে মণিকা কল চেণ্টাৰৰ ইনচাৰ্জ হৈ থাকিব। ইয়াৰ পিছৰে পৰা মই দায়িত্ব ল'ম। ১৫ দিনৰ ভিতৰত মই পুনৰ আগৰ অৱস্থালৈ কল চেণ্টাৰটো লৈ

আহিম। মই নিজেই এবাৰ National CSD Headক ফোন কৰি কথাও পাতিম।’

কথা দিয়া মতেই মণিকাক কল চেণ্টাৰৰ দায়িত্বৰ পৰা আঁতৰাই তাক ক’লোঁ, ‘তুমি আজিৰে পৰা আৱৰণী ইনফ’টেকৰ বাবে International Call Centreৰ ব্যৱসায় আনিবৰ বাবে কাম কৰা। মই domestic ব্যৱসায়টো নিজে চাম। দুমাহ মই তোমাক সময় দিছোঁ। তোমাৰ ছেলাৰীটো justify কৰি ব্যৱসায় আনিব পাৰিলে তুমি সেই বিভাগটো চলাই থাকিবা আৰু তাকে নহ’লে তুমি বেলেগ কাম বিচাৰিব লাগিব।’

ডেৰ মাহ, বিভিন্ন চেপ্টাৰ মাজেৰে আৰু দুই-তিনি লাখ টকাৰ শ্রাদ্ধ কৰি অৱশেষত মণিকাই ৰিজাইন দিলে। কোনো ইণ্টাৰনেচনেল ব্যৱসায় চলাব নোৱাৰিলে। দুৰ্বল হৈ থকা আৱৰণী ইনফ’টেক একেবাৰে দুৰ্বল হৈ পৰিল। জুলাই-আগষ্ট-ছেপ্টেম্বৰ-অক্টোবৰ মাহত ভাবিব নোৱাৰা ধৰণে ৰেভিনিউ কমি গৈছিল। খৰচৰ মাত্ৰা বাঢ়িছিলহে। নতুন তিনিজন মেনেজাৰ আৰু মণিকাৰ সেই বুজন পৰিমাণৰ দৰমহাৰ বোজাৰে ভাৰাক্ৰান্ত হৈ পৰিছিল আৱৰণী ইনফ’টেক। তদুপৰি বিলায়েঞ্চৰ লগত খৰচ কৰা অতিৰিক্ত ৪৪ লাখ টকাইও মোক্ষম আঘাত হানিছিল আৰ্থিকভাৱে।

মই অক্টোবৰ মাহৰ ২২ তাৰিখৰ পৰা পুনৰ কল চেণ্টাৰৰ দায়িত্ব লৈ আপ্ৰাণ চেপ্টা কৰিলোঁ মোৰ পুৰণি টীমটোক লগত লৈ। নতুন তিনিওজন মেনেজাৰক এমাহৰ দৰমহা ‘পে’ উইদাউট ৱৰ্কিং’ হিচাপে দিয়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰে কামৰ পৰা অব্যাহতি দিলোঁ।

পুৰণি গ্লেডিয়েটৰবিলাকক ঘূৰাই আনিবলৈ HR Departmentক ফোন কৰি মাতিবলৈ ক’লোঁ।

১৫-২০ দিনৰ ভিতৰত বিলিং বাঢ়িবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। চি এছ ডি হেডৰ দাদাগিৰি কমি গ’ল। নিজৰ অভিজ্ঞতাৰে অতি কম দিনৰ ভিতৰতে কল চেণ্টাৰৰ অৱস্থা উন্নত কৰা হ’ল।

২০১৫ চনৰ ৩১ ডিচেম্বৰলৈকে এয়াৰচেলৰ কনট্ৰেক্টটো আছিল। নৱেম্বৰ মাহৰ ২২ তাৰিখে মোলৈ RFPখন আহিল। আৰ এফ পি মানে হ’ল ৰেডী ফৰ প্ৰপ’জেল। টেণ্ডাৰ পেপাৰ। চকু ফুৰাই থাকোঁতে দেখিলোঁ, টাৰমিনেচন শিতানটোত বহুত কথা লিখিছে। আগতকৈ দীঘলীয়া যেন অনুভৱ হ’ল। একাউণ্টৰ ল’ৰাজনক আগৰ RFPখন আনিবলৈ ক’লোঁ। চাই দেখোঁ হয়। নতুন

নতুন বহুতো কথা লিখিছে এইবাৰৰ termination of Service শিতানটোত।

তাৰমানে CSD head-এ কল চেণ্টাৰটোৰ বাবে আন কাৰোবাৰ লগত কথা পাতিছে। এইবাৰ মই tender submit কৰিলে সি কিবা উপায়েৰে হ'লেও মোক নিদিব। কামটো মই নাপালে, এই RFPমতে কমেও দুটা মাহ মই কল চেণ্টাৰটো চলাই থাকিব লাগিব। ইতিমধ্যে CSDৰ favourৰ পাৰ্টীটোৱে কল চেণ্টাৰ ছেট-আপ সাজু কৰি তুলিব পাৰিব। এটা ভয়াৱহ অভিসন্ধি। কথাখিনি ভাবি বুকু কঁপি গ'ল।

‘কামটো মই নাপাবলৈ হ'লে মই বৰ্তমান যি দৰত কামটো কৰি আছোঁ, তাতকৈ এটা পইচা হ'লেও কমাই CSDজনৰ পাৰ্টীটোক টেণ্ডাৰ মাৰিবলৈ ক'ব। এৰাতো, এইবাৰতো মোক commercial headজনেও আন দুখন quotation ছাপটিং হিচাপে দিয়াৰ কথা কোৱা নাই আনবাৰৰ দৰে।’

এটাৰ পিছত এটাকৈ ষড়যন্ত্ৰবোৰ মোৰ চকুৰ আগত খোল খাবলৈ ধৰিলে।

‘কি কৰা যায়।’

ভাবটো হেঁচা মাৰি বাহিৰলৈ ওলাই আহি চিগাৰেট এটা জ্বলালোঁ।

কি কৰা যায়। ব্ৰেইনটোৱে যেন কাম কৰা নাই।

‘জীৱনৰ তৃতীয়টো ভুলৰ পৰিণতি। মোৰ জীৱনৰ তৃতীয়টো ভুল। মণিকাৰ এপইণ্টমেন্ট। মোৰ আত্মগোপনৰ দিনকেইটাত লোৱা মোৰ জীৱনৰ তৃতীয়টো ভুল সিদ্ধান্ত।’

‘ছেঃ সকলো শেষ হৈ গ'ল।’ ভাবি মনটো বেয়া লাগি আহিল। গাড়ীখন লৈ ঘৰলৈকে বুলি আগবাঢ়িলোঁ।

২০১২ চনৰ মোৰ সেই দ্বিতীয়টো ভুলৰ পিছত দুৰ্বল হৈ পৰা আৰবণী ইন্ফ'টেক ২০১৫ চনৰ মোৰ তৃতীয়টো ভুলৰ পিছত একেবাৰে দুৰ্বল হৈ পৰিল। আজি এই দুৰ্বলতাৰ সুযোগ লৈ মোক পিছফালৰ পৰা এটাৰ পিছত আনটো আক্ৰমণ কৰিবলৈ উদ্যত হৈছে মোৰ প্ৰতিদ্বন্দ্বীবোৰ।

২০০৫ চনৰ পৰা ২০১৫ চনলৈকে এই দহটা বছৰ দিগ্বিজয়ী বীৰৰ দৰেই আগবাঢ়ি গৈছিলোঁ। ইয়াৰ পিছৰে পৰা মই কৰা কামবোৰ আছিল এটা বিপদৰ পৰা সাময়িকভাৱে উদ্ধাৰ পাবলৈ কৰা আন এটা প্ৰচেষ্টা। ব্যৱসায়িক দূৰদৃষ্টিসম্পন্ন সিদ্ধান্ত লোৱাৰ সামৰ্থ্য কমি আহিছিল। ‘পিচ মিল’ হিচাপত আজিৰ দিনটো কেনেদৰে যেনেতেনে পাৰ কৰি নিব পাৰোঁ তাৰ চিন্তাত ‘কাইলৈৰেটো

কাইলৈ চিন্তা কৰা যাব’ আদি ভাবধাৰাৰে কটাবলগীয়া হ’ল দিনবোৰ।

ডিচেম্বৰ মাহৰ ১২ তাৰিখে RFP submit কৰিব লাগে। মোৰ মনে কৈছে যে CSD head-এ নিশ্চয় কোনোবা এটা পাৰ্টীৰ লগত কথা-বতৰা পাতি আছে কাৰণে সি মোৰ লগত RFPৰ বিষয়ে বা আন দুখন ছাপ’টিং কন্টেক্ট দিয়াৰ কথা আদিও পতা নাই।

মই বৰ্তমান ১.৩৫ টকা প্ৰতিমিনিট দৰত কাম কৰি আছোঁ। মই যে সেই একেটাই বেট মাৰিম CSD head-এ জানে। গতিকে তাৰ নিজৰ ফেভাৰৰ পাৰ্টীটোৱে ১.৩৪ টকা মাৰিলেও কামটো কম দামতে হোৱা হিচাপে তাক দি দিব পাৰিব। টেণ্ডাৰ মৰা মানেই মই দুমাহ সেৱা আগবঢ়োৱাৰ ক্লজটো RFPত লিখি থোৱা আছেই। গতিকে মোৰ নিস্তাৰ নাই।

হঠাতে বুদ্ধি এটা খেলাই গ’ল। কলকাতাৰ ৰেগন নামৰ কল চেণ্টাৰটোৰ স্বত্বাধিকাৰী মহেশজীলৈ ফোন কৰিলোঁ। কলকাতাতে আছে বুলি কোৱাত মই ক’লোঁ যে বিজনেছ অপৰচুনিটী এটা আছে। মই কাইলৈ গৈ আছোঁ বুলি ক’লোঁ। তেখেতে উৎসাহেৰে মাতি পঠিয়ালে। লেপটপটো খুলি মেক মাই ট্ৰিপত গৈ ৰাতিপুৱাৰ টিকট এটা কাটি পেলালোঁ।

আবেলি ৰেগন কল চেণ্টাৰৰ অফিচত মহেশজীৰ লগত কফী খাই উঠি বুজাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ।

‘এইবাৰ আৱৰণী ইনফ’টেকে এয়াৰচেলৰ কল চেণ্টাৰৰ বাবে টেণ্ডাৰ নামাৰে। তাৰ জেগাত ৰেগন কল চেণ্টাৰে টেণ্ডাৰ মাৰিব। আমি ১.৩৫ টকা প্ৰতিমিনিট দৰত কাম কৰি আছিলোঁ। ৰেগনে ১.৪৫ টকা প্ৰতিমিনিট দৰত টেণ্ডাৰ মাৰিব। CSD Headৰ সেই নিজৰ পাৰ্টীটোৱে নিশ্চয় ১.৩৪ টকামান প্ৰতিমিনিট দৰত টেণ্ডাৰ মাৰিব।’

মাজতে মহেশজীয়ে কৈ উঠিল, ‘তব হামকো কেইছে কনট্ৰেক্ট মিলেগা।’

বুজাবলৈ ধৰিলোঁ— ‘আপুনিতো মোৰ set upটোৰ পৰাই ছাৰ্ভিচ দিব। গতিকে ৰেডিনেছ শিতানটোত আপুনি লিখিব w.e.f 1st January, 2016.

আনহাতেদি আৱৰণী ইনফ’টেকে টেণ্ডাৰ নামাৰে। মোৰ এয়াৰচেলৰ লগত কনট্ৰেক্টো শেষ। মই টেণ্ডাৰত পাৰ্টিচিপেট নকৰিলে দুমাহ ন’টিচ পিৰিয়ড দিয়াৰ চৰ্তটোও নাথাকে।

এয়াৰচেলৰ হাতত কোনো উপায় নাথাকিব। ডিচেম্বৰৰ ১২ তাৰিখে সন্ধিয়া

গম পাব যে ৰেগন কল চেণ্টাৰে ১.৪৫ টকাত টেণ্ডাৰ মাৰিছে আৰু ১ জানুৱাৰীৰ পৰা ছাৰ্ভিচ ডেলিভাৰী দিব পাৰে বুলি কৈছে। আনহাতেদি CSD Headৰ ফেভাৰৰ পাৰ্টীটোৱে ১.৩৪ টকা বা তাতকৈ কমত টেণ্ডাৰ মাৰিছে। কিন্তু ১ মাৰ্চৰ পৰাহে ছাৰ্ভিচ দিব বুলি কৈছে।

আনহাতেদি বৰ্তমান চলাই থকা আৱৰণী ইনফ’টেকে টেণ্ডাৰ মৰাই নাই। গতিকে last day of service হ’ব 31 December, 2015। এয়াৰচেলৰ কোনো গতান্তৰ নাথাকিব ৰেগন কল চেণ্টাৰক কামটো দিয়াৰ বাহিৰে। আৰু মই এই এয়াৰচেলৰ বিজনেছৰ সৈতে এয়াৰচেলৰ কল চেণ্টাৰ ছেট-আপটো আপোনাক বিক্ৰী কৰি দিম। আপুনি মোৰ পৰা কিনিব লাগিব ১ কোটি ৫০ লাখ টকা দি।

‘Fantastic.’ —মোৰ হাতখনত সাবটি ধৰি চিএগৰি উঠিছিল মহেশজীয়ে।

‘লেকিন, you have to allow me to pay your 1.50 Crore in 15 months @ 10 lakhs per months after 3rd month of operation.’

‘হো যায়েগা।’ —মই কৈছিলোঁ।

‘done?’ —মহেশজীয়ে সুধিলে।

‘done!’ —মোৰ সহমত জনালোঁ।

১২ ডিচেম্বৰৰ সন্ধিয়া CSD head-এ টেণ্ডাৰ খুলি মূৰে-কপালে হাত দি বহি পৰি কৈছিল, ‘হামলোগকা সোচ জাহাছে খতম হোতা হে’, নীৰেনজীকা সোচ উধাৰছে চুৰু হোতা হে।’

মোৰ বিশ্বাসক প্ৰত্যয় যোগাই মহেশজীয়ে মোক ফোন কৰি জনাইছিল, ‘Tatwa has bid @ Rs.1.34 /-. Your speculaion was 100% correct.’

এয়াৰচেলৰ চি এছ ডি হেডে ৰেগন কল চেণ্টাৰক কন্ট্ৰেক্টটো দিয়াৰ বাহিৰে আৰু কোনো গতান্তৰ নাছিল।

নিজে হাৰি আনক জিকোৱাৰ হাঁহি মাৰিছিলোঁ মই। ২০০৫ চনত এয়াৰচেলৰ কল চেণ্টাৰৰ সেই ২৫টা ছিটেৰে আৰম্ভ কৰা আৱৰণী ইনফ’টেকৰ মুকুটৰ পৰা এটা পাখি সৰি পৰিল। নিজেই ছিঙি পেলাবলগীয়া হ’ল পাখিটো। আনৰ দোষত।

মই পৰিত্ৰাণৰ বাট পাইছিলোঁ বুলি ভাবিছিলোঁ। যদিও দৰাচলতে সি হৈ নুঠিল। এয়াৰচেলৰ সেই কাষ্টমাৰ কেয়াৰ হেডে তেখেতৰ পৰাজয়ক ব্যক্তিগতভাবে ল’লে। কল চেণ্টাৰ চলাবলৈ যোৱা মহেশজীক প্ৰতি পদে পদে অসুবিধা দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। বিভিন্ন অজুহাতত মহেশজীয়েও মোক পৰিশোধ

কৰিবলগীয়া টকাখিনি দিয়াৰ দিনবোৰ পিছুৰাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। আৰু অৱশেষত আঠ মাহৰ মূৰত কল চেণ্টাৰ এৰি তেওঁ কলকাতালৈ ঘূৰি গ'ল, মোক নজনোৱাকেই। মোৰ ফোন নধৰা হ'ল। পাবলগীয়া ১ কোটি ৫০ লাখ টকাৰ পৰা পালোঁ মাথোঁ এঘাৰ লাখ টকা। ব্যৱসায়টোও গ'ল। টকাও নাপালোঁ। ইতিমধ্যে বেংকৰ ঋণবোৰৰ হেঁচাই মোক কাবু কৰি আনিছিলেই। তেনেতে এদিন হঠাৎ চিৰচনৰ ফোন আহিল, 'নীৰেনদা, বিলায়েঞ্চৰ কল অহা নাই। CSD ছাৰে ফোন ৰিচিভ কৰা নাই।'

বুজিছোঁ ভয় কৰি থকা ঘটনাটোৱেই ঘটিল। বিলায়েঞ্চ বন্ধ হ'ল। মই পাবলৈ থাকি গ'ল প্ৰায় ১ কোটি ৭৯ লাখ টকা। এয়াৰচেলোও মোক প্ৰায় ৩২ লাখ টকা নিদিলে।

কেইমাহমান পিছত এয়াৰচেল কোম্পানীও বন্ধ হৈ পৰিল। মই পাবলগীয়া টকাবিলাক একো একোটা সংখ্যাত মাথোঁ পৰিণত হ'ল। এটকাও নাপালোঁ। মুঠ আঢ়ৈ কোটিৰো অধিক টকা পাবলৈ থাকি গ'ল। ৰেগনৰ পৰা নাপালোঁ ১ কোটি ৩৯ লাখ টকা। মুঠতে প্ৰায় ৩ কোটি ৮০ লাখমান টকা পানীত পৰিল। আনহাতেদি ২০১২ চনত কৰা ইনভেষ্টমেণ্টেৰে নিজৰ মূলধনৰ পাঁচ কোটি টকা এয়াৰটেলৰ নামত ডুবালোঁ। মণিকাৰ সিদ্ধান্তৰ ফলত বিলায়েঞ্চৰ নামত অতিৰিক্ত ৪৪ লাখ টকা বিনিয়োগ কৰা হ'ল মিছামিছিকৈয়ে। মাত্ৰ তিনিটা বছৰৰ ব্যৱধানত নিজৰ মূলধনৰ পৰা হেৰুৱালোঁ প্ৰায় চাৰে ন কোটিৰো অধিক টকা। বেংকৰ ঋণৰ বোজাই কোঙা কৰি আনিলে। দিনকদিনে আৰু বিধ্বস্ত হ'লোঁ মই।

মোৰ তৃতীয়টো ভুলৰ পৰিণতি। কথাখিনি মোৰ চকুৰ আগেৰে চলি থকা চিনেমা এখনৰ দৰেই ক'তো অকণো যতি নপৰাকৈ পাৰ গৈ গ'ল। যেন—

পাৰ হৈ গ'ল
ধুমুহা এজাক
ভাঙি থৈ
মোৰ পঁজা...।

কিবা এটা যেন ভাগৰে হেঁচা মাৰি ধৰিছে। ঘৰখনত দুই-চাৰিজন মানুহ বহি আছে আমাৰ পৰিয়ালৰ মানুহখিনিৰ মাজত।

ফ্লেটৰ তলতো আছে কিছু মানুহ। নিপনো আছে, চাহৰ যোগান ধৰিবলৈ।

তেওঁলোকৰ নিজৰ মাজতে মোৰ বিভিন্ন কাৰ্যক্ৰমণিকাৰ বিশ্লেষণ। সকলো পজিটিভ কথা।

মোৰ যেন সকলো কথাই ভাল আছিল। শুদ্ধ আছিল।

মই আগতেও ভাবোঁ, আজিও ভাবটো আহিছে যে আমি, অসমীয়া মানুহখিনিৰ মাজত প্রকৃতার্থত কাম কৰা বা কষ্ট কৰিব পৰা মানুহৰ সংখ্যা অন্য জাতিৰ তুলনাত কিছু কম। যি দুই-এজন আগবাঢ়ি আহে। তেওঁলোকে কৰা ভাল কামবিলাকৰ মাজতে দুই-এটা ভুলো হয়। বহু হৈ গ'ল। আমাৰ সেই সমালোচনাকে জীৱনৰ ধৰ্ম বুলি জ্ঞান কৰা মানুহখিনিৰ মাজত সেই ভুলটো আলোচনাৰ সমল হৈ যায়। সমালোচনা নহয়। আৰম্ভ হয় কটুক্তি। যিবিলাক কথাই সেই কাম কৰি থকা মানুহজনৰ মনটো ভাঙি পেলায়। ভাগৰুৱা হৈ পৰে তেখেতৰ সেই সবল আৰু সুস্থ মনটো। আৰু আমি হেৰুৱাওঁ এজন কৰ্মঠ লোক। সমাজ ভালপোৱা জাতিক ভালপোৱা লোক।

জীৱনত বহুবাৰ পাইছিলোঁ এনে অভিজ্ঞতা। একেবাৰে তিতালগা। কিন্তু ক্লক্ষেপ নকৰি মই মনোযোগ দিছিলোঁ কামত। দুগুণ জোৰেৰে। ভুল নকৰাকৈ কৰাৰ আশাৰে।

আৰু সেই আশাতে বন্দী হৈয়েই সুদীৰ্ঘ মোৰ কৰ্মজীৱনটোৰ দিনবিলাকত মই ব্যস্ত হৈ আছিলোঁ ১০-১২ ঘণ্টাজোৰা পৰিশ্ৰমৰ মাজেৰে। মোৰ জাতিটোৰ হৈ ন্যূনতম কিবা এটা কৰাৰ হেঁপাহেৰে।

মোৰ অবৰ্তমানত আজিৰ দৰে আমাৰ সকলোৱে যদি, মোৰ ভুলবিলাকৰ যোগাত্মক আলোচনাৰে মোক উৎসাহিত কৰিলেহেঁতেন, ময়ো নিশ্চয় আৰু কিছু কাম কৰি যাব পাৰিলোঁহেঁতেন, মোৰ সমাজখনৰ কাৰণে।

আজি এই চিন্তা অমূলক।

প্ৰয়োজনহীন।

বৰ অকলশৰীয়া অনুভৱ কৰিছোঁ।

লাহে লাহে ওপৰলৈ উঠি গৈ মোৰ মৰমৰ কিতাপবিলাকৰ মাজতে জিৰাওঁ বুলি সোমাই পৰিলোঁ। আজি আৰু কাৰোফালে নাচাওঁ। নীৰুলৈও নাচাওঁ। গোসাঁনীকো নাচাওঁ। কেৱল আৰাম কৰিম। মাত্ৰ আৰাম, জীয়াই থাকোঁতে কৰিবলৈ বাকী থাকি যোৱা আৰাম।

(৭)

আজি চতুৰ্থা। মই ঢুকোৱা আজি চাৰি দিন হ'ল। পৰিয়ালৰ মানুহখিনিয়ে চতুৰ্থাৰ শাস্তি ল'ব। মোৰ শ্মশানযাত্ৰীসকলক ফলাহাৰেৰে কৃতজ্ঞতা জনাব মোৰ পৰিয়ালৰ মানুহখিনিয়ে। মোৰ অন্তিম যাত্ৰাত সহযোগ কৰা সকলোকে কৃতজ্ঞতা জনোৱাৰ দিন আজি।

কাহিলীপুৱাতেই নীৰু উঠিল।

ঘৰৰ বাকীবোৰো উঠি আহিল এজন এজনকৈ।

এজন এজনকৈ গা ধোৱা ঘৰকেইটালৈ বুলি গৈ নিত্যনৈমিত্তিক কামখিনিৰ লগতে গা-পা ধুই আজৰি হৈ লৈছে, এই পুৱাৰ ভাগতেই।

হঠাতে মোৰ কাণত পৰিল, গোসাঁনীয়ে উচুপি উচুপি কাৰোবাক কৈ আছে, 'দেতুক মই বেয়া পাইছোঁ। খুব বেয়া পাইছোঁ।'

কাষতে বহি থকা মাকুৰে তাইৰ চুলিখিনিৰ মাজেৰে আঙুলি বোলাই তাইক নিচুকুৱাৰ চেষ্টাত ব্যস্ত।

'কিয় মা, কিয় বেয়া পাইছ।' —মাকুৰে সুধিলে।

অভিমानी সুৰেৰে গোসাঁনীয়ে কৈ গ'ল, 'মই বেয়া পাইছোঁ, পেহী। জীয়াই থাকোঁতে দেতুৰে মোক মাথোঁ স্কুলৰ বাছখনলৈকেহে থ'বলৈ নিলে। তাকে মাজে-সময়ে। প্ৰায়েই মায়েহে মোক লগত লৈ যায়। দেতুৰে বাতি ঘৰ আহি পায়হি, ১০টা বাজি যোৱাৰ পিছত। কেতিয়াবাতো বাতি ১১ বজাৰ পিছতহে আহে। তেতিয়া আৰু কি কথা পাতিবা কোৱা? জীয়াই থাকোঁতে দেতুৰে মোক সময়েই নিদিলে লগত কথা পাতিবলৈ। অৱশ্যে মই বাহিৰলৈ পঢ়িবলৈ যোৱাৰ পিছত মাজে মাজে লগ পোৱা দিনকেইটাত মোক এৰিয়েই নিদিছিল। এই কেইটামান দিনহে মই দেতুক পাইছিলোঁ। দেতুক বুজিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। ভগৱানে তাকে সহ্য কৰিব নোৱাৰিলে। দেতুক হাস্পিতালত ভৰ্তি কৰা বুলি শুনি মায়ে মানা কৰা সত্বেও জেদ কৰি গুচি নহাহেঁতেন এই দুটা দিনো নাপালোঁহেঁতেন। মই বেয়া পাইছোঁ, খুব বেয়া পাইছোঁ।'

'নাপায় মা, এতিয়া আৰু দেউতাৰাৰ ওপৰত কোনো ক্ষোভ ৰাখিব নাপায়।' —কাষতে বহি চুলিত হাত বুলাই নীৰুৱে গোসাঁনীক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছে।

‘নহয় মা। দেউতায়োতো একো নাপালে জীৱনত। আমি এতিয়া পঢ়িছোঁ, বুজিছোঁ। পঢ়িহে বুজিছোঁ যে দেতু বেছিকেলী ছচিয়েল এণ্টাৰপ্ৰিনিউৰ আছিল। কিন্তু মানুহে নিজৰ কেপিটেল লগাই ছচিয়েল এণ্টাৰপ্ৰাইজ কৰিবলৈ নাযায়। এটা দিনো নিজৰ কাৰণে, নিজৰ পৰিয়ালটোৰ কাৰণে দিবলৈ কিমান যে মিলাব লগা হৈছিল দেতুৱে। ‘কাম আছে অ’, ‘এমপ্লয়মেণ্ট জেনেৰেচন হ’ব’, ‘নিজৰ মানুহ অ’, পাওক দে দুপইচা’, ‘আমি অসমীয়াখিনিye নিজৰ মানুহখিনিৰ কাৰণে নকৰিলে বা নাভাবিলে কোনেনো ভাবিব’ —এইবিলাকেই আছিল দেতুৰ চিন্তা। কোনেওতো স্বীকৃতি নিদিলে দেতুক, দেতুৰ এই চিন্তাধাৰাবিলাকক।

দেতুৱে বুজিয়েই নাপালে। এইবিলাক চিন্তা কৰি কৰিয়েই অকালতে নিজৰ জীৱনটো শেষ কৰি পেলালে।’ —ছকছকাই কান্দি উঠিল গোসাঁনীয়ে।

মাকুৱে তাইক সাবটি ধৰি উচুপিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, ‘এৰা অ’, একেবাৰে সঁচা কথা কৈছ মাজনী।’

নীৰুৱেও যোগ দিলে। দুচকু পানীৰে উপচি পৰিছে নীৰুৰ। দুগালেৰে বৈ আহিছে ধাৰাসাৰ অশ্ৰুৱন্যা। বাৰে বাৰে বগা চাদৰখনৰ আঁচলেৰে গাল দুখন মোহাৰি বৈ অহা চকুপানীবোৰক বাধা দিবলৈ চেষ্টা কৰিছে নীৰুৱে, পৰা নাই। বুকুৰ মাজত সোমাই থকা হাজাৰ-বিজাৰ ক্ষোভ অশ্ৰু হৈ নামি আহিছে দুগালেদি, পাৰভঙা নদীৰ দৰেই।

‘সঁচাকৈ, জানে যেন নিজৰ জীৱনটোক লৈ খেলাহে কৰিলে। কাম, কাম, কেৱল কাম। কামৰ বাহিৰে যেন একোৱেই নাছিল। আৱৰণীৰ বাহিৰে বাকীবিলাকৰ অস্তিত্বৰ তিলমানো মূল্য নাছিল জানৰ বাবে। এবাৰ গোসাঁনী আৰু মোৰ একেলগে ভাইৰেল জ্বৰ হৈছিল। পাঁচ মিনিটৰ এইকণ বাস্তাবে আহি আমাক কিবা এটা আব্দাৰ কৰাৰ সময়কণো নাছিল জানৰ। নিজৰ কামৰ বাহিৰে একো চিনি নাপাইছিল।’ —উত্থাভৰা কণ্ঠেৰে বেছ আক্ষেপেৰে কৈছিল নীৰুৱে।

এৰা, কিমান যে আক্ষেপ আছে নীৰুৰ। মই বুজিছিলোঁ। বুজিও তাৰ পৰা কৌশলেৰে আঁতৰি আছিলোঁ। কেতিয়াবা এনেকুৱা আক্ষেপবোৰ নীৰুৱে মোৰ আগতো প্ৰকাশ কৰিছিল। কোনো উত্তৰ নিদিয়াকৈ শুনি গৈছিলোঁ। আপত্তি কৰা নাছিলোঁ। কিছু সময়ৰ পিছত নীৰুও ক্ষান্ত হৈছিল মোৰ নিৰ্বিকাৰ ৰূপটোৰ আগত— ‘ক’লেওনো কি লাভ হ’ব’ ভাবটোৰে নিজকে প্ৰত্যয় যোগাই।

ৰূপটিয়ে গা ধুই আহি আমাৰ ড্ৰয়িং ৰুমটো পালেহি। ‘গোসাঁনী, যা, গা-

পা ধুই ওলাই ল’। পিণ্ডভাগ সোনকালে দি আহোঁগৈ। আজি বহুত কাম আছে।’
—ৰূপটিয়ে গোসাঁনীক উদ্দেশ্য ক’লে।

‘যাওঁ খুৰা।’ —যথাসম্ভৱ চুটি উত্তৰ গোসাঁনীৰ। কিছুসময়ৰ ভিতৰতে গোসাঁনী আৰু বাবাৰ লগতে জিণ্টু আৰু জিণ্টীও সাজু হৈ ওলাল পিণ্ড দিবলৈ। আজি সোণদা আৰু তাৰ ল’ৰা ববো যাব। পৰীও ওলাল। বিংকিৰ ছোৱালী ৰিয়াৰ লগত ওলাল সোণটিৰ দুয়োটা ল’ৰা— ৰীত আৰু প্ৰীত। তেনেতে ৰূপ আহি ওলালহি তাৰ দুয়োজনী ছোৱালী ৰিম আৰু জিমক লৈ। সকলো যাব আজি চতুৰ্থাৰ পিণ্ড দিবলৈ।

অভিষেকে মোৰ গাড়ীখন ল’লে। সোণটিয়ে ল’লে ৰূপটিৰ গাড়ীখন। পুৰোহিত বহিল অভিষেকৰ গাড়ীত। ৰূপটি বহিল সোণটিৰ লগত। বাকীখিনি ছিটত ভিৰ কৰি বহি ল’লে বাকীজাক ল’ৰা-ছোৱালী।

লাহে লাহে দুয়োখন গাড়ী আগবাঢ়িল বশিষ্ঠ অভিমুখে— চতুৰ্থাৰ পিণ্ডদান কৰিবলৈ।

মই ভোকত আছোঁ বুলি ভাবি পুৰোহিতে কোৱাৰ দৰেই সকলো বস্তু-বাহনি লগত লৈ আগবাঢ়িছে সকলো। মোৰ ক্ষুধা নিবাৰণৰ হেতু পিণ্ডভাগ দিবলৈ।

কোনো এজনেও বুজি পোৱা নাই যে এইবিলাক একোৰে মোৰ প্ৰয়োজন হোৱা নাই। মোৰ ভোকো লগা নাই, ভাগৰো লগা নাই, টোপনিও অহা নাই। মোৰ মাথোঁ মন গৈছে সকলোৰে লগত থাকিবলৈ। মোৰ মৰমৰ মানুহখিনিয়ে মোক লৈ ভবা কথাখিনি জানিবলৈ। মোৰ নিজৰ মূল্যায়ন কৰিবলৈ, আনৰ দৃষ্টিৰে। জীৱনত কৰা কামবোৰৰ মূল্যায়ন। জীৱনত কৰা ভুলবোৰৰ বিশ্লেষণ।

মোৰ জীৱন-ভাওনাৰ অৱসানৰ পিছত ভাৱৰীয়াৰ ৰূপত মই কৰা কামবোৰৰ এক বিস্তৃত পৰ্যালোচনা। কি পালোঁ, কি দিলোঁ তাৰ হিচাপ-নিকাচ— অন্ততঃ সমাজৰ সন্মুখত নহ’লেও মোৰ পৰিয়ালটোৰ, মোৰ নিজৰ মানুহখিনিৰ মাজত।

দুয়োখন গাড়ী লাহে লাহে আগবাঢ়িছে বশিষ্ঠলৈ বুলি। সকলোখিনি গৈ বশিষ্ঠ পালেগৈ। গতানুগতিকতাৰে পিণ্ড দিয়াৰ ব্যৱস্থাখিনি কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে পুৰোহিতজনে।

গোসাঁনী আৰু বাবু লাগি থাকিল ইটো-সিটো বস্তু যোগান ধৰি। পিণ্ড দিবৰ বাবে সা-সামগ্ৰীবোৰ পৰিপাটীকৈ সজাই-পৰাই লৈ পুৰোহিতে গোসাঁনী আৰু বাবুক হাতযোৰ কৰিবলৈ কৈ গাই গ’ল—

‘ওঁ পিতামহঃ পিতামহঃ পিতাহি পৰমং তপঃ
 পিতৰি প্ৰীতিমাপনৈ প্ৰিয়ন্তে সৰ্বদেৱতাঃ ।
 এতিয়া বগা ফুল এপাহ হাতত লৈ কৈ যাওক—
 ‘ওঁ তদ্বিষেগঃ পৰমং পদঃ
 সদাপশ্যন্তি শূৰয়ঃ
 দিবীৰ চক্ষু ৰাততম্
 ওঁ শ্ৰীবিষণ্ণে নমঃ ।
 এতিয়া হাতযোৰ কৰি গাই যাওক—
 ওঁ নমো ব্ৰহ্মণ্যদেবাচ্ গো ব্ৰাহ্মণ হিতায় চ
 জগদ্ধিতায় কৃষ্ণায় গোবিন্দায় নমো নমঃ
 ওঁ পাপোহং পাপ কৰ্মাহং
 পাপত্মা পাপসম্ভবঃ
 ত্ৰাহিমাং পুণ্ডৰীকাক্ষ
 সৰ্বপাপ হৰোহৰিঃ
 এতিয়া সূৰ্যলৈ চাই প্ৰণাম কৰক ।
 ওঁ জবাকুসুম শঙ্কাসং
 কাশ্যপেয়ং মহাদ্যুতিং
 ধনন্তৰিং সৰ্বপাপঘ্নং
 প্ৰণতোমি দিবাকৰং ।’

এৰা হিন্দু ধৰ্মৰ এক বিশেষ বৈশিষ্ট্য এইটো । প্ৰকৃতিৰ প্ৰতিটো বস্তুকে ভগৱান ৰূপে কল্পনা কৰি লৈ কৰা বন্দনা । মানুহ এই প্ৰকৃতিৰে সৃষ্টি আৰু শেষত এই প্ৰকৃতিতে বিলীন হৈ যায় । মনুষ্যৰ আত্মা এই প্ৰকৃতিৰ মাজতেই বিৰাজমান ।

নিজৰ আত্মীয়জনক হেৰুওৱাৰ বেদনা পাহৰিবৰ বাবে নিৰুপণ কৰা এই বৈদিক প্ৰথাবোৰে লাহে লাহে মানুহৰ ভাগি পৰা মনটোক সবল কৰি তোলে । নিজৰ আপোনজনৰ শূন্যতা পাহৰি বাস্তৱক সাৰটি নতুন উদ্যমেৰে পুনৰ জীৱন যুদ্ধত অৱতীৰ্ণ হোৱাৰ পথ প্ৰশস্ত কৰাৰ এয়া এটা যেন বৈজ্ঞানিক পদ্ধতিহে । সঁচাই এই বৈদিক পদ্ধতিবোৰৰ আঁৰত নিশ্চয়কৈ বৈজ্ঞানিক তত্ত্ব নিহিত হৈ আছে ।

আমি আমাৰ জীৱনত কৰি অহা পাপবোৰ খণ্ডন কৰি সৰ্বপাপৰ পৰা মুক্ত কৰিবৰ বাবে মোৰ ছোৱালীয়ে নেদেখাজনৰ ওচৰত প্ৰাৰ্থনা কৰিছে । সূৰ্যদেৱতালৈ

চাই কৃতাজ্জলি দিছে, যাতে মোৰ আত্মাই চিৰশাস্তি লাভ কৰে।

এৰা, ছোৱালীজনীয়ে পঢ়া সম্পূৰ্ণ কৰি ব্যৱসায়ৰ দায়িত্ব ল'ব পৰা হোৱালৈকে জীয়াই থাকিব পৰা হ'লে ভাল আছিল। ৰূপটিৰ ল'ৰাটোও বেছ সৰু হৈয়েই থাকিল। মাকুৰ ল'ৰাটোৱেও অহা বছৰতহে ফাইনেল পৰীক্ষা দিব। পিছে ভাবি লাভ নাই আৰু এতিয়া। ভবামতেতো কামবিলাক নহয়। লাহেকৈ আহি মোৰ গাড়ীখনৰ ডেচব'ৰ্ডতে বহি থাকিলোঁ। কিছুসময়ৰ পিছতে বাকীবোৰে পিণ্ডৰ কাম-কাজ শেষ কৰি বস্ত্ৰ-বাহানিবোৰ সামৰি নিজৰ নিজৰ ভাগে গাড়ীত বহিলহি। ৰূপটি এইবাৰ আহি অভিষেকৰ কাষতে মোৰ গাড়ীখনতে বহিল। পুৰোহিত সোণটিৰ গাড়ীখনত বহিবলৈ বুলি আগবাঢ়ি গ'ল।

ৰূপটিয়ে কৈ গ'ল, 'বুজিছা অভিষেক, সেই আৰবণী টেক্সটাইলৰ আৰম্ভণিৰ দিনকেইটাৰ কথা ভাবিবই নোৱাৰা। জানদাৰ শ্লিপডিছ হোৱাৰ পিছতে ডায়েৰী ফাৰ্ম বাদ দি আৰম্ভ কৰিলে কাৰখানাটো। কাৰখানা মানে মাত্ৰ তিনিটা এম্ব্ৰইডাৰী কৰা মটৰাইজড মেচিন লৈ। আৰবণ নামৰ চাৰ্টটো আৰম্ভ কৰাৰ পিছত জানদাই বিভিন্ন 'এক্জিবিচন কাম ছেল'বিলাকত অংশগ্ৰহণ কৰি তাৰ উৎপাদিত চাৰ্ট আদিৰ বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল। বঙাইগাঁৱত কো-অপাৰেটিভৰ সহযোগত বি আৰ পি এল কেম্পতে ৭ দিনমানৰ বাবে বছৰত এবাৰ কৰা এক্জিবিচনখনত তেতিয়াৰ দিনতে দিনে এক লাখ টকাৰ ওপৰত বিক্ৰী হৈছিল। শ্বিলং, শিলচৰ, নগাঁও, দুলীয়াজান, ডিগবৈ আদি বিভিন্ন ঠাইত এইদৰে কৰা এক্জিবিচনবিলাকৰ যোগেদি বিক্ৰী কৰি আৰবণ চাৰ্টটোৰ নামটো জনাজাত কৰিছিল। গুৱাহাটী আৰু যোৰহাটৰ প্ৰতিখন ট্ৰেড ফেয়াৰত প্ৰতিবাৰেই ভাগ লৈছিল। তাৰ পিছতহে লাহে লাহে অসমৰ বিভিন্ন ঠাইৰ কাপোৰৰ ভাল ভাল দোকানতো আৰবণ চাৰ্টটো ৰাখিবলৈ ল'লে।

এয়াৰফ'ৰ্চৰ তপতী বাইদেৱে জানদাক বহুত সহায় কৰিছিল। প্ৰতিমাহৰ ৭ তাৰিখৰ পৰা ১০ তাৰিখৰ ভিতৰত বাইদেউ আহিছিল জানদাৰ কাৰখানাটোলৈ। এয়াৰফ'ৰ্চ উইমেন ৰেলফেয়াৰ ছচাইটিৰ অধীনত ভাৰতৰ সকলো ঠাইতে থকা এয়াৰফ'ৰ্চ ষ্টেচনৰ বিপণীবিলাকলৈ আৰবণৰ চাৰ্টকে ধৰি প্ৰায় সকলো উৎপাদিত সামগ্ৰী পঠিয়াইছিল বাইদেৱে। কাৰখানাৰ পৰা বস্ত্ৰ উঠোৱাৰ লগে লগে চেকেৰে পে'মেণ্ট কৰি থৈ গৈছিল। এইখন বজাৰ পোৱাৰ বাবেই জান দাদায়ে তাৰ কাৰখানাৰ উৎপাদন দিনকদিনে বঢ়াই যাব পাৰিছিল। বাইদেৱে শ্বিলঙৰ বিভিন্ন

আৰ্মী কেম্পৰ লগত থকা নন-চিএছডি কেণ্টিনবিলাকৰ বিষয়ে জানদাক কৈছিল। আৰু বাইদেউৰ কথাৰ আঁত ধৰিয়েই অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে জানদাই শ্বিলঙৰ প্ৰায়ভাগ আৰ্মী কেণ্টিনত আৱৰণ চাৰ্টৰ বিক্ৰী আৰম্ভ কৰিছিল।

এনেকৈয়ে বিভিন্নজনৰ পৰা পোৱা দিহা-পৰামৰ্শেৰে তিলতিলকৈ বাঢ়ি আহিছিল আৱৰণী উদ্যোগটো। এবাৰ জান দাদাৰ কাৰখানাটোৰ কথা শুনি তেতিয়াৰ উদ্যোগ বিভাগৰ কমিছনাৰজন কাৰখানাটোলৈ আহিছিল। ইতিমধ্যে আমাৰ লুইত নামৰ গেঞ্জী কাৰখানাটোৰ কামো আৰম্ভ হৈছিল।

এৰা ৰূপটিৰ মুখত আৱৰণীৰ আৰম্ভণিৰ কথাখিনি শুনি মনটো অতীতলৈ উৰা মাৰিলে।

সেইবাৰ আমাৰ বি আৰ পি এলত একজিবিচন শেষ কৰি মই নীৰু আৰু মাইনা ঘূৰি আহি আছোঁ। মোৰ সেই পুৰণি ৰঙা টাটা মোবাইল ভানখনেৰে। পিছফালটো ঘূৰি অহা বস্ত্ৰৰ কাৰ্টনেৰে ভৰা।

মাইনা হ'ল আমাৰ তেজপুৰৰ ঘৰৰ কাষৰ নীল বৰদেউতাৰ ল'ৰা। তাৰ চাকৰি হোৱা নাই বাবে মোৰ লগতে আৱৰণীতে সোমাই আছে।

মই টাটা মোবাইল ভানখন চলাই আহি আছোঁ। মাজতে নীৰু আৰু আনফালে মাইনা। হঠাতে গাড়ীখনৰ পাছফালে প্ৰচণ্ড শব্দ এটা হ'ল। ব্ৰেক মাৰি ঘূৰি চাই দেখোঁ— স্পেয়াৰ চকাটো সুলকি গৈ ৰাস্তাৰ মাজেৰে চুঁচৰি কাষৰ পথাৰখনত পৰিছেগৈ। গাড়ীখন কাষৰীয়া কৰি ৰাখি থৈ মাইনা আৰু মই দুয়োটাই পথাৰৰ পৰা চকাটো উঠাই আনিবলৈ। ভাগ্য ভাল আমাৰ গাড়ীখনৰ পাছফালে কোনো আহি থকা নাছিল।

নলবাৰী পাওঁতেই সন্ধিয়া হ'বৰ হ'ল। ৰাস্তাৰ কাষৰ ধাৰা এখনতে চাহ একাপ খাই পুনৰ যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিবলৈ লৈ দেখোঁ; হেডলাইটৰ পোহৰ একেবাৰেই নাই। জ্বলিছে, কিন্তু নামতহে। কি কৰা যায়। অলপ দেৰি চেষ্টা কৰিও লাইটৰ পোহৰ বঢ়াব নোৱাৰিলোঁ।

তেনেকৈ হৰ্ণ বজাই বজাই কিছুদূৰ যোৱাৰ পিছত ৰাস্তাৰ কাষত দোকান এখন দেখা পাই মাইনাক পইচা দি ক'লোঁ, 'টৰ্চ এটা কিনি আন।'

মাইনায়ো কথামতেই চাৰি বেটাৰীৰ টৰ্চ এটা কিনি আনিলে। কাষৰ ছিঁত বহা মাইনাই গাড়ীৰ খিৰিকীৰে টৰ্চটো জ্বলাই সন্মুখলৈ মাৰি পঠিয়ালে। আৰু মই গাড়ী চলাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। সন্মুখত চাইকেল আদি দেখিলেই চিঞৰে,

‘দাদা চাব দেই, গাড়ী আহিছে। ছাইড দিব, ছাইড।’ তেনেকৈয়ে আহি ৰঙিয়া পাই তাতে গেৰেজ এটাত লাইটৰ ব্যৱস্থাটো কৰি গুৱাহাটী পালোঁহি।

সেইখন মোৰ বৰ মৰমৰ গাড়ী আছিল। মাকুহঁতে মোৰ এই গাড়ীখনৰ নাম দিছিল ‘জান দাদাৰ ৰাম প্যাৰী’।

এবাৰ মাকু আহি টঙৰা সত্ৰৰ কাষৰ আমাৰ ঘৰটোত কেইদিনমান আছিলহি। ৰাতি ভাতৰ পাতত কেইবাদিনো আলোচনা হ’ল, সিহঁতে হোটেলত খাব এদিন।

‘কাইলৈ তহঁতক বাহিৰত খুৱাম।’

‘বাদ দে, তোৰ কথা। ৰাতি হ’লে সাতহাল, দিনত হ’লে সময়েই নাপাৰ।’
—মাকুৰ অভিযোগ।

পিছদিনাও কাহিনী একেটাই। দুপৰীয়া ঘৰলৈ ভাত খাবলৈ বুলি আহিলোঁ। কলিং বে’ল দিলোঁ। সাৰসুৰ নাই। আকৌ এবাৰ বজালোঁ। কিছুসময়ৰ মূৰত দুৱাৰখন খোল খালে। হাতত প্লেকাৰ্ড লৈ মাকু আৰু নীৰু। লিখা আছিল—

‘জনদা মুৰ্দাবাদ।’

‘আজি ঘৰত ভাত নাই।’

‘হ’ব দে। ওলা। বাহিৰত খামগৈ।’ —মোৰ কথাষাৰ শুনি দুয়োজনীয়ে ফুৰ্তিতে দুৱাৰ বন্ধ কৰি ৰুমত সোমাল দৌৰাদৌৰিকৈ ওলাবলৈ।

মোৰ সেই ৰাম প্যাৰীখনতে, মাজতে নীৰু আৰু কাষত মাকুক বহুৱাই সুধিলোঁ— ‘ক’ত খাবি।’

মাকুৱে মাত লগালে, ‘তই য’তে খুৱাৰ।’

‘ঠিক আছে, বেলিভিউৰ নামটো শুনি আছোঁ। তালৈকে যাওঁ ব’ল।’

‘বঢ়িয়া।’ —দুয়োজনীয়ে প্ৰায় চিঞৰিয়েই উঠিল। টাটা মোবাইল ভানখনৰ ৰূপটো বেছ লেতেৰা।

বেলিভিউৰ পাৰ্কিঙৰ ফালে আগুৱাই যাওঁতে ছিকিউৰিটীয়ে বাধা দিলে, ভেঙুৰৰ গাড়ী ‘গেষ্ট পাৰ্কিঙ’ত ৰাখিব নোৱাৰিব বুলি।

‘নাই, আমি ৰেষ্টুৰেণ্টলৈহে আহিছোঁ’ বুলি ছিকিউৰিটীজনৰ ভুলটো ভাঙি আমি তিনিও লাহে লাহে আগবাঢ়িলোঁ ৰেষ্টুৰেণ্টখনলৈ বুলি। বৰ সুন্দৰ পৰিৱেশৰ মাজত এই বেলিভিউ ৰেষ্টোৰাঁখন। সন্মুখত বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ অপূৰ্ব দৃশ্য। পাহাৰৰ চাৰিওফালে থকা ওখ ওখ পুৰণি গছবোৰৰ সৈতে নান্দনিক পৰিৱেশ।

ৰেষ্টোৰাঁখনৰ টেবুল-চকীবোৰ সম্পূৰ্ণ কাঠেৰে সজা। সুন্দৰকৈ কৰা

বাৰ্ণিচেৰে আভিজাত্যৰে ভৰা পৰিৱেশ। আমাৰ আটাইকেইটাৰ অৱস্থা অলপ নাৰ্ভাছ হোৱাৰ নিচিনা। ইয়াৰ আগতে কেতিয়াও ইমান আড়ম্বৰপূৰ্ণ ৰেষ্টোৰাঁত খাবলৈ যোৱা নাছিলোঁ।

লাহে লাহে গৈ টেবুল এখনত বহিলোঁ— ৰেষ্টোৰাঁখনৰ ল'ৰা এজনে দেখুৱাই দিয়াৰ দৰেই। ক্ষণেক পিছতে তিনিটা দীঘল গ্লাছত পানী বাকী দিলেহি। লগতে মেনুখনো। মোৰ বিপৰীত দিশৰ চকী দুখনত নীৰু আৰু মাকু। মই মেনুখন সিহঁতৰ ফালে আগবঢ়াই দি ক'লোঁ— 'অৰ্ডাৰ কি দিবি, চা।'

আমাৰ টেবুলখনৰ পৰা কিছু আঁতৰত আন এখন টেবুলত এহাল ডেকা-গাভৰু বহিছে। অলপ সময়ৰ আগতে ধোঁৱাই থকা ট্ৰে' এখনত নিয়া খাদ্যসম্ভাৰখিনি, ইউনিফৰ্ম পিন্ধা ল'ৰা এজনে বৰ সুন্দৰকৈ পৰিৱেশন কৰিছে। তেওঁলোকৰ প্লেট দুখনৰ পৰা তেতিয়াও কিছু পৰিমাণে ধোঁৱা উৰিয়েই আছে। ল'ৰা-ছোৱালীহালে টেবুলৰ ওপৰত ফুলৰ আকাৰে সজাই থোৱা মেৰুন বঙৰ কাপোৰকেইখন খুলি নিজৰ নিজৰ কোলাত পাৰি লৈছে। গোটেই কাৰবাৰটোৱেই আমাৰ তিনিওটাৰ বাবে আছিল একেবাৰে নতুন। নাচাওঁ বুলি ভাবিও আমাৰ চকুকেইটা সিহঁতৰ ফালেই গৈ থাকিল পিৰিক-পাৰাককৈ।

মই লাহেকৈ মাকুলৈ চাই ক'লোঁ, 'সেই সিহঁতে খোৱা বস্তুটোকে খাবলৈ মন গৈছে। তহঁতে নামটো জান নেকি?'

'নাজানো, কিন্তু আমাৰো মন গৈছে।' —নীৰুৰ উত্তৰ।

কি কৰা যায় এতিয়া?

ছাৰ্ভিচ কৰি থকা ল'ৰাজনক সুধিবলৈও লাজ লাগিছে। কিজানি ভাবে 'কেনেকুৱা মানুহ, আনৰ খোৱালৈ চাই আছে।' নাইবা ভাবিবও পাৰে 'ইমান গাঁৱলীয়ানে, এইটোও নাজানে।'

মুঠতে সুধিবলৈ সাহ নহ'ল।

মেনুখন লুটিয়াই-বগৰাই চাই আছে। বেছিভাগেই বুজি নোপোৱা নাম। শেষত চাইনিজ মেনুখনৰ পাতটো উলিয়াই ল'লোঁ। তেজপুৰত থাকোঁতে 'চাইনিজ হোটেল'ত আগতে 'এমেৰিকান চপচুই' খোৱা মনত আছে।

ল'ৰাজনক হাতৰ ঠাৰেৰে মাতি অৰ্ডাৰ দিলোঁ।

'দুই প্লেট এমেৰিকান চপচুই; এখন এক্সটা প্লেট দিব।'

'ছাৰ, কিবা ষ্টাৰ্টাৰ দিম নেকি?'

ষ্টাৰ্চাৰ মানে কি নাজানো, গতিকে ক'লোঁ, 'নালাগে।'

'মকটেইল?'

একেই অৱস্থা। গতিকে চমু উত্তৰ, 'নালাগে।'

'ডিজাৰ্ট ছাৰ?'

'নাই, নালাগে।'

ল'ৰাজন কেতিয়া আঁতৰি যায়, কেতিয়া আঁতৰি যায় যেন লাগিছিল। নুবুজা শব্দবোৰৰ আমনিবিলাক সহ্য হোৱা নাছিল।

ল'ৰাজনে অলপ সময়ৰ পিছত দুই প্লেট এমেৰিকান চপচুই আনি আমাৰ তিনিওজনৰ মাজত ভগাই দিলে। নিজৰ প্লেটৰ পৰা খাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ যদিও সেই টেবুলখনলৈ চকু গৈ থাকিল। ইমান লোভলগাকৈ খাই আছিল ল'ৰা-ছোৱালীহালে।

আমি ইমানেই নাৰ্ভাছ আছিলোঁ যে চুপ-চাপ খাই যিমান পাৰোঁ সোনকালে বিল পৰিশোধ কৰি ওলাই আহিলোঁ। গোটেই ৰাস্তা আমাৰ তিনিওটাৰে সেই প্লেট দুখনৰ বিষয়ে আলোচনা-বিলোচনা চলিল। ঘৰলৈ গৈ সেই ল'ৰা-ছোৱালীহালৰ চাগে কি অৱস্থা হৈছিল, ভগৱানেহে জানে।

ৰাম প্যাৰীৰ লগত বহুতো স্মৃতি আছে মোৰ। বিয়াৰ পিছতে এবাৰ মই নীৰুক লৈ তেজপুৰলৈ গৈছিলোঁ। নীৰুক তেজপুৰতে থৈ ৰাম প্যাৰী লৈ মই জামুগুৰিহাট, চতিয়া, বিশ্বনাথ চাৰিআলি, গহপুৰ, লখিমপুৰ, ধেমাজি আদি চহৰত থকা আৱৰণীৰ সামগ্ৰী বিক্ৰী কৰা দোকানবিলাকৰ 'ভিজিট'ত গ'লোঁ। যাওঁতে মোৰ গাড়ীৰ পাছফালে অৰ্ডাৰ অনুযায়ী আৱৰণীৰ চাৰ্ট, লুইত গেঞ্জী আদি ভৰি থাকে। ঘূৰি আহোঁতে দোকানবিলাকৰ পৰা খালী কাৰ্টনবিলাক জাপি জাপি লৈ আহে। দুদিনৰ পিছত আহি তেজপুৰ পালোঁহি।

ন-কইনা নীৰুক দুটাকৈ ব্ৰিফকেছ। দুয়োটা পাটৰ কাপোৰ, গহনা-গাঁথৰিৰে ভৰা। ৰাম প্যাৰীৰ পাছফালে ঠাই অকণ উলিয়াই ব্ৰিফকেছ দুটা ভৰাই, ওপৰত খালী কাৰ্টনবিলাক জাপি দি ৰছী বান্ধি ওভতনি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলোঁ।

ঠেকেৰাগুৰিৰ ওচৰ পাওঁতেই গাড়ীখনৰ ষ্টাৰ্ট বন্ধ হৈ গ'ল। কাষৰীয়াকৈ ৰাখি বনেটখন খুলি চালোঁ। একো ধৰিৰ পৰা নাই। দুবাৰমান ছেল্ফ মাৰি চাই বুজি পালোঁ ৰাম প্যাৰী আৰু আগলৈ নাযায়।

নীৰুক ক'লোঁ, 'ব'লা, আমি বাছেৰে যাওঁগৈ। গাড়ীখন ইয়াতে থাকক।

গুৱাহাটীৰ পৰা আলী মেকানিকক চাবিটো দি পঠিয়াই দিম। সি ভাল কৰি লৈ যাব।’

নীৰুৱে জাঁপ মাৰি উঠাদি উঠিল, ‘কি কথা কৈছা। মোৰ গোটেই কাপোৰ-গহনা চব আছে। এইবিলাক ইমান কাৰ্টন নমাই উলিয়াবা কেনেকৈ?’

‘উলিয়াব নালাগে। তেনেকৈয়ে থাকক। কোনেও নিনিয়ৈ। গমকে নাপাব যে এইবিলাক ফটা কাৰ্টনৰ তলত তোমাৰ মূল্যবান বস্তু আছে। বাদ দিয়া। চিন্তা কৰিব নালাগে। নামা।’

‘জানো, কি যে কৰা’ বুলি নীৰু লাহেকৈ গাড়ীৰ পৰা নামিল। ময়ো কেবিনটো লক কৰি, কাষতে গৰু চৰাই থকা গৰখীয়াজনক চিঞৰি মাতিলোঁ। তেওঁ ওচৰ চাপি অহাত ক’লোঁ, ‘ককাই, মোৰ গাড়ীখন বেয়া হ’ল। আপুনি অলপ চকু ৰাখিব। মই গুৱাহাটীৰ পৰা মেকানিক লৈ আহোঁগৈ। আপুনি এইটো ৰাখক।’ বুলি টকা এশ আগবঢ়াই দিলোঁ।

ৰাতি আলীয়ে ভাল কৰি অহা গাড়ীখন মোক দিবলৈ আহি ক’লে, ‘আপুনি হ’বলা গাড়ীখন ৰখিবলৈ গৰখীয়া এজনক কৈ আহিছিল। আমি গৈ পাওঁতেই সন্ধিয়া হৈ গ’ল। মানুহজনে মোক ইমান গালি পাৰিলে। ক’লে, তহঁতৰ মালিকৰ কাৰণে মই এই ৰাতিলৈকে গৰুজাক লৈ বহি থাকিব লগা হৈছে, সোনকালে আহিব নোৱাৰিলি নেকি?’

সেই অচিনাকি গৰখীয়াজনৰ দায়িত্ববোধে মোক বাৰুকৈয়ে চুই গ’ল। আমাৰ মানুহবোৰ সঁচাকৈয়ে সৎ। নিভাঁজ। মই আশাই কৰা নাছিলোঁ যে তেওঁ মোৰ গাড়ীখনৰ সঁচা অৰ্থত ৰখীয়া হৈ থাকিব।

বাৰু যি কি নহওক। আলী মেকানিকৰ সহযোগত খালী কাৰ্টনবোৰ আঁতৰাই নীৰুৰ মূল্যবান বেগ দুটা উদ্ধাৰ কৰিলোঁ। আলীয়ে আচৰিত হৈ সুধিয়েই পেলালে, ‘এই দুটা বেগ এৰি থৈ আপুনি গুচি আহিল?’

‘ভাগ্যত থাকিলে কোনে নিব?’ —মই তাক বুজোৱাৰ চেষ্টা কৰিলোঁ।

বৰ মৰমৰ আছিল এই ৰাম প্যাৰীখন। মোৰ জীৱনৰ প্ৰথম গাড়ী। ৰঙা টাটা মোৰাইল ভান। পাছফালে মাল কঢ়িয়াব পৰা, মোৰ কামৰ বাবে অতি পয়োজনীয়।

ৰাম প্যাৰী এখন। ড্ৰাইভাৰ দুটা।

মানে এটা হ’ল আমাৰ ড্ৰাইভাৰ হৰি আৰু আনটো ড্ৰাইভাৰ হ’লোঁ মই। আমি ৰেষ্ট পাওঁ। কিন্তু গাড়ীখনে ৰেষ্ট নাপায়।

মোৰ বিয়াৰ ঠিক আগে আগে মা আৰু মাকুক আগৰ ছিটত বহুৱাই, মোৰ বিয়াৰ প্ৰয়োজনীয় সা-সামগ্ৰী মানে আমখৰিলৈকে সকলো বস্তু উঠাই আমি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিলোঁ তেজপুৰৰ পৰা— পুৱা ৮মান বজাত ৰাম প্যাৰীক লৈ।

নগাঁও পাৰ হৈছোঁহে মাথোঁ, গাড়ীৰ বনেটৰ পৰা প্ৰচণ্ড গতিত ধোঁৱা ওলাবলৈ ধৰিলে। ব্ৰেক মাৰি ৰাখি দৌৰাদৌৰিকৈ নামি বনেট খুলি দেখোঁ হুজ পাইপ ফাটি পানী ফিৰফিৰকৈ মাৰিছে।

অলপ দেৰি ঠাণ্ডা হ'বলৈ দি খাবলৈ বুলি নিয়া তিনিটা বটলৰ পানী ঢালি ঢালি লাহে লাহে গাড়ীখন চলাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। পাঁচ কিলোমিটাৰমান যোৱাৰ পিছতে ডেচব'ৰ্ডৰ টেম্পাৰেচাৰ মিটাৰৰ কাঁটাডাল সোঁ-সোঁৱাই ওপৰলৈ উঠি আহিল। গাড়ীখন ৰাখি কাষৰ খালৰ পৰা তিনি বটল পানী ভৰাই আকৌ গাড়ী চলালোঁ।

প্ৰায় প্ৰতি ৫ কিলোমিটাৰৰ মূৰে মূৰে মাকুৰে ৰাস্তাৰ কাষৰ খালৰ পৰা পানী ভৰায়। মই বনেটখন খুলি বটলৰ পৰা গাড়ীৰ ৰেডিয়েটৰত পানী ভৰাই গাড়ীখন ঠাণ্ডা কৰোঁ। তেনেকৈয়ে আহি আহি সন্ধিয়া পৰত জাগীৰোড পালোঁহি। ইতিমধ্যে ধৰ্ম খুৰালৈ খবৰ পঠিয়াইছিলোঁ। খুৰাই নিজৰ জীপছীখনতে ৰছী আদি দি ড্ৰাইভাৰজনক পঠিয়াই দিছিল। জাগীৰোডৰ পৰা ধৰ্ম খুৰাৰ গাড়ীৰে ৰাম প্যাৰীক টানি নি গুৱাহাটী পালোঁগৈ।

মুঠতে ৰাম প্যাৰীৰ কাহিনীৰ অন্ত নাই।

অলেখ কাহিনী।

ইতিমধ্যে গাড়ী আহি আমাৰ ফ্লেটৰ ওচৰতে ৰ'লহি। চতুৰ্থাৰ পিণ্ডভাগ দি আজৰি হৈ অহা সকলোৱেই গাড়ীৰ পৰা নামি গ'ল— এজন এজনকৈ। গোসাঁনীক বৰ নিস্তেজ যেন লাগিছে। মনটো একেবাৰে মৰা।

দেতুৰ অনুপস্থিতিক তাই সহজভাৱে ল'ব পৰা নাই। অলপ আগলৈকে ৰাম প্যাৰীৰ স্মৃতিৰে ভাল লাগি থকা মোৰ মনটো গোসাঁনীৰ মুখখনে নিৰাশ কৰি পেলালে।

এৰা, তাইৰ লগত জীৱনৰ আৰু কিছু সময় থাকিব পৰা হ'লে। জীয়াই থাকোঁতেও তাইক বৰকৈ লগ দিব পৰাই নাছিলোঁ। তাৰ পিছতে তাই বাহিৰলৈ গ'ল পঢ়িবলৈ বুলি। ফোনত কথা পাতিছিলোঁ, মোৰ মৃত্যুৰ ৪ দিনমানৰ আগতে। কথা পতাৰ মাজতে কাহটোৱে বেয়াকৈ ধৰিছিল। তাই সিফালৰ পৰা কৈছিল,

‘চিগাৰেট এৰ দেতু।’

সেইদিনা সন্ধিয়ালৈ কাহটো ৰাখিব নোৱৰা অৱস্থা হোৱাত সুমনৰ কথামতেই নীৰুৱে জিএনআৰচিত ভৰ্তি কৰাই দিলে।

ৰাতিলৈ অৱস্থা বেয়াৰ ফাললৈহে গ’ল।

নীৰুৱে গোসাঁনীক জনাইছিল।

তাই জেদ ধৰি গুচি আহিল। পিছে তাই আহি পাই মানে মোক আই চি ইউলৈ ছিফট কৰিলেগৈ। ছয়াময়াকৈ দেখিছিলোঁ মাত্ৰ এবাৰ তাইক। তাৰ পিছতে মোৰ জ্ঞান নোহোৱা হ’ল। আৰু পিছদিনা মই মৃত বুলি সকলোকে জনালে জি এন আৰ চিৰ ডাক্তৰসকলে।

গোসাঁনীৰ লগে লগেই লিফটেৰে উঠি আহিলোঁ।

ঘৰৰ মানুহখিনি বিভিন্ন কামত ব্যস্ত।

শ্মশানলৈ যথেষ্ট মানুহ গৈছিল। সেই আটাইখিনিয়েই আজি আহিব আমাৰ ঘৰলৈ। মোৰ আত্মাৰ শান্তিৰ বাবে। মোৰ শেষকৃত্যৰ সময়ত তেখেতসকলৰ উপস্থিতিৰে সমবেদনা জনোৱা মোৰ পৰিয়ালবৰ্গই মোৰ হৈ তেখেতসকলক কৃতজ্ঞতা জনাবৰ বাবে কৰা এই আয়োজন। বৈদিক নিয়মৰ মতেই। সাঁচাকৈয়ে বৰ ছায়েণ্টিফিক আছিল দেই, এই কথাবোৰ।

বেদনাবোৰ বিলাই নিঃশেষ কৰি দিয়াৰ প্ৰথা। নহ’লেতো মৃতজনৰ দুখত পগলা হৈ গ’লহেঁতেন, বাকী থকা পৰিয়ালৰ জীয়া জীয়া মানুহবোৰ।

তলৰ জেগাখিনি পৰিষ্কাৰ-পৰিচ্ছন্নকৈ চকী-টেবুলেৰে সজাই-পৰাই তুলিছে ৰবুলু আৰু কিশোৰে। লগতে তুন। মানুহখিনিক নিয়ম অনুসৰি মাহ-প্ৰসাদ খুওৱাৰ উপৰি সকলোৰে বাবে চাহ আৰু মিঠাই এবিধ খোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। বৰ আন্তৰিকতাৰে কৰি আছে সিহঁতে মোৰ বাবে কৰিবলগীয়া এই সকলো কাম। নিজে উপযাচি আহি কৰিছে।

এৰা, এয়াইতো মৰম। এয়াইতো ভালপোৱা। এজনৰ আনজনৰ প্ৰতি।

আবেলিৰ পৰাই এজন এজনকৈ মানুহ আহিবলৈ ধৰিলে। সকলো মোৰ চিনাকি। শ্মশানত সেইদিনা মোৰ মৃতদেহৰ আশে-পাশে থকা মোৰেই ভাই-বন্ধুসকল।

সন্ধিয়া ৮মান বজাত তলৰ ঠাইডোখৰ মানুহেৰে ভৰি পৰিল। সকলোৰে মুখত মোৰ কথা। মোৰ অনুপস্থিতিক লৈ কৰা বিভিন্ন আলোচনা। মোৰ

গুণানুকীৰ্তন।

নীৰু, মাকু আৰু জিলি একেলগেই আছে, মানুহখিনিৰ লগতে দুই-এষাৰ কথা পাতি পাতি।

ৰূপটি আৰু সোণটিও একেলগে আছে।

আৰু একেলগে গোট বান্ধি আছে গোসাঁনী, পৰী, বাবা, জিণ্টু আৰু জিণ্টা।
মা, খুৰী আৰু বৰমা।

জুম বান্ধি থকা আৱৰণিয়ানখিনিৰ ওচৰ পালোঁগৈ। প্ৰাক্তনখিনি এটা ৰাউণ্ড কৰি বহি আছে। পৰাণে কথা কৈ আছে, ‘আচৰিত কথাটো আছিল যে কোনো কথাতেই কেতিয়াও না কৰি পোৱা নাছিল নীৰেন দাদাই। আমি বিৰাট প্লেনিং কৰি যাওঁ নীৰেন দাদাৰ কাষলৈ, নতুন কিবা এটা পৰিকল্পনা লৈ। অলপ পৰ মনোযোগেৰে শুনি, বহী বা কাগজ এখন টানি লৈ পেন এটাৰে সৈতে নিজেই লাগি যায় পৰিকল্পনাটো সজাবলৈ। প্ৰতিটো পদক্ষেপ লিখি যাব এটা এটাকৈ। তাৰ পিছতে ভাগ কৰি দিব দায়িত্ববোৰ। আমাৰ মাজত ভগাই দিব কামবোৰ। বহু কাম আৰম্ভ, সেই মুহূৰ্তৰ পৰাই।

আৱৰণীৰ এনুৱেল ডে’

আৱৰণীৰ সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীৰ জন্ম। এই সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীৰ বেনাৰত সাংস্কৃতিক সন্ধিয়া, নাটক আদি কৰাৰ দৰে বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰ পালন। এইবিলাকত ভাগ লৈ যাতে আৱৰণিয়ানসকলৰ মানসিক উৎকৰ্ষ সাধন হয়। ব্যক্তিত্বৰ বিকাশ হয়। পাব্লিক স্পিঞ্চিং কৰিব পৰা হয়। আত্মবিশ্বাস বাঢ়ে। এইবিলাকেই আছিল নীৰেন দাদাৰ উদ্দেশ্য।’

ভাস্কৰে আৰম্ভ কৰিলে, ‘আৱৰণী সাহিত্য কোষৰ দায়িত্ব দি নীৰেন দাদাই মোৰ মাজত থকা অথচ মই নিজে ভালকৈ নজনা দিশটো উন্মোচিত কৰিলে। আৱৰণীৰ মেগাজিন ‘পেনাছ’ৰ প্ৰায় ৪টা সংখ্যাৰ এডিটৰ-ইন-চীফ আছিলোঁ মই।’

ধুৱাই যোগ দিলে, ‘মই আৱৰণী স্প’ৰ্টছ উইণ্ডৰ অধীনত বেডমিণ্টন প্ৰতিযোগিতা পতাৰ দায়িত্বত আছিলোঁ। দিলজিত আছিল ভলীবলৰ দায়িত্বত। আফৰাদ আৰু মৃণালে দায়িত্ব লৈছিল ক্ৰিকেট মেছৰ কমপিটিচনবোৰৰ। তদুপৰি কেৰম খেলাৰ প্ৰতিযোগিতা হৈছিল।’

পাপৰিয়ে কৈ গ’ল, ‘স্বচ্ছ ভাৰত এতিয়াহে হৈছে। নীৰেনদাৰ তত্ত্বাবধানত

আমি হাতীগাঁওৰ ৰাস্তাবিলাক সাৰিছিলোঁ। জনসাধাৰণৰ মাজত চাফ-চিকুণতাৰ প্ৰতি সজাগতা আনিবলৈ।

অনুপমে মাত দিলে, ‘কিমান যে ভাল আছিল সেই দিনবোৰ। কামৰ সময়ত ঘড়ী চাব নোৱাৰিছিলোঁ। কাম মানে কামেই, কৰিবই লাগিব। ৰক্ষা নাই। নকৰিলে মৰিবহে লাগিব নীৰেনদাৰ সন্মুখত। কিন্তু বাকীখিনি সময়ত আৱৰণীত কৰা ফুৰ্তিবোৰৰ স্মৃতিকেই লৈ আজি বেলেগ ঠাইত কাম কৰি আছোঁ। পদে পদে মনত পৰে সেই দিনবোৰলৈ। নীৰেনদালৈ। আমাৰ মৰমতে, আমাৰ মাজত মিলি থকা মানুহজনৰ অন্তৰখনৰ কথা আচলতে ভাবিবই নোৱাৰি। কিমান বিশাল আছিল ভগৱানেহে জানে।

‘এৰা, মোৰ এই বিশাল অন্তৰখনেই মোৰ ব্যৱসায়ৰ পৰিপন্থী হ’ল।’ কথাষাৰ ভাবি, মোৰ মৰমৰ আৱৰণিয়ানসকলক তাতে এৰি লাহে লাহে আঁতৰি আহিলোঁ।

এফালে নাজিম, বাপনহঁতৰ গোটেই গুপটো। কিশোৰ, ৰবুলু আৰু তুন সিহঁতৰ লগতে আছে।

‘এই গোটেই ৰাস্তাটোতে ৰভা দিব লাগিব।’

আজিয়েই দেখিছানে নাই। চাৰিশৰ ওপৰত মানুহ।’ —নাজিমে কৈ আছিল।

‘চিন্তা নকৰিব। পি ডব্লিউ ডিৰ পাৰ্মিচনটো মই কৰাবলৈ নিৰঞ্জনক ক’লোঁৱেই। কাইলৈৰ পৰা ৰভা দিয়াৰ কাম আৰম্ভ কৰিব।’

‘তিনিশমান চকী আৰামত বহিব।’ —ৰবুলুৱে যোগ দিলে।

‘খোৱাৰ জেগাটো ডাঙৰ হ’ব লাগিব, নহ’লেহে বিপদ হ’ব। মই হিচাপ কৰি চাইছিলোঁ। গোটেই পাৰ্কিংটো খোৱাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰিলে একেলগে এশমান মানুহক খুৱাব পৰা যাব।’ —কিশোৰে ক’লে।

‘হে যাব। ইমানখিনি হ’লে বাকীখিনি মেনেজ কৰা যাব।’ —ৰবুলুৰ মাতত আশ্বাসৰ চাপ।

ৰূপটি, অভিষেক আৰু সোণটিয়ে অভ্যাসগতসকলৰ আপ্যায়নত ব্যস্ত। আপ্যায়ন মানে চতুৰ্থাৰ ফলাহাৰ। পায়স, মিঠাই।

লাহে লাহে মানুহখিনিয়ে নীৰু, মাকু আদিক মাতষাৰ দি ভাগে ভাগে যাবলৈ ওলাল।

৯.৩০ বজাৰ পিছত ঘৰৰ মানুহখিনিৰ লগত থাকিবলৈ আছিলগৈ মাথোন কিশোৰ, নাজিম আদিকে ধৰি কেইজনমান লোক।

পৰিৱেশটো অলপ গোমা গোমা হৈ আছিল।

নীৰৱতা ভংগ কৰি ৰিংকিয়ে কৈ উঠিল, ‘জানা, মোৰ কেইটামান কথা আজি ৰাতিপুৱাৰ পৰা মনলৈ আহি আছে। সেই যে মই ইণ্ডিয়ান ষ্টেটিছটিকেল ছাৰ্ভিচৰ পৰীক্ষাত পঞ্চম স্থান অধিকাৰ কৰি, দৌৰাদৌৰিকৈ ঘৰলৈ আহিছিলোঁ, মনত আছেনে বৌ।’

নীৰৱে মৃদু হাঁহি এটাৰে মূৰটো জোকাৰিলে। ‘আগদিনা ৰাতি আহি গুৱাহাটীৰ জানদাৰ ঘৰ পালোঁহি। ৰাতি ডেৰমান বজালৈকে জানদা, বৌ আৰু মোৰ আড্ডা। ৰাতিপুৱা জানদাৰ ৰাম প্যাৰীখনতে একাষত মই, মাজতে বৌ আৰু আমাৰ দুজনীৰ মাজত গোসাঁনীক লৈ তেজপুৰলৈ যাত্ৰা।

আধা ৰাস্তাতে চকা ফুটিল।

জানদাই টাটা মোবাইল ভানখন ছাইড কৰি ৰাখিলে। জেক লগাই চকাটো দাঙিবলৈ চেষ্টা কৰে শ্লিপ হৈ জেকটো নামি আহে।

জান দাদাই কেইবাবাৰো চেষ্টা কৰি বিফল হ’ল।

হুইল ৰেঞ্চডালৰ পিছফালটো অলপ চেপেটা আছিল। তাৰেই ৰাস্তাৰ কাষৰ মাটি খান্দিবলৈ লাগিল। পাংচাৰ হোৱা চকাটোৰ তলৰ মাটিখিনি খান্দি চকাটো উলিয়াই আনিলে। আৰু তেনেকৈয়ে স্পেয়াৰ চকাটো লগাই আমাৰ যাত্ৰা আৰম্ভ। কথাখিনি ভাবি ভাবি মোৰ হাঁহি উঠি আহিছিল আজি অকলে অকলে। যেনেকৈয়ে নহওক, যিকোনো পৰিস্থিতিকে কিবাকিবি ওলোটা বুদ্ধি লগাই হ’লেও পৰিস্থিতিৰ মোকাবিলা কৰিছিল জানদাই— সেই সদায়েই।’

মাকুৰে যোগ দিলে— ‘মোৰ আগত সি যে কিমানবাৰ কাণত ধৰিলে আৰু কাম নবঢ়াওঁ বুলি। কিন্তু পিছমুহূৰ্ততে আকৌ কিবা এটা আৰম্ভ। মোক বেপাৰী কৰোৱা মানুহটো সিহে। সি যি কয় তাকে কৰোঁ, লাভ-লোকচানৰ অংক পিছত। কামটোহে আগত।’

সোণটিয়ে তাৰ পকেটৰ পৰা কাগজ এখন উলিয়াই লাহে লাহে কৈ গ’ল, ‘আজি মই জানদাই কৰা কামবিলাক লিখি গৈছিলোঁ। কিবা থাকি গৈছে নেকি চাবি দেই—

১৯৯১ চনত কেবল টিভি, অমিত আৰু ৰূপটি দাদাক লৈ।

১৯৯২ চনত ছ’লাৰৰ কাম, টাটা বিপি ছ’লাৰৰ ডীলাৰশ্বিপ।

১৯৯২ চনৰ ডিচেম্বৰ মাহত ‘আৱৰণী’ নামৰ কাপোৰৰ দোকান।

১৯৯৩ চনত গুৱাহাটীলৈ আহিল।’

ৰূপটিয়ে বাধা দি উঠিল, ‘নহয়, তাৰ মাজতে ‘লুইত এথিয়েল গ্ৰুপ’ নামেৰে চৰকাৰৰ পৰা মাটি লৈ খেতি কৰিছিল। ত্ৰিশ বিঘা মাটিত সৰিয়হ খেতি। সৰিয়হ ফুলি হালধীয়া ৰঙেৰে সিহঁতৰ খেতিপথাৰখন বৰ মনোমোহা হৈছিল। সিহঁতে চাংঘৰ এটা সজাই দুপৰীয়া তাতে জিৰণি লৈছিল। সৰিয়হ চপাবৰ সময়ত এদিন গাঁৱৰ মানুহবোৰে জান দাদাক বেঢ়ি ধৰিলে। সেয়া বোলে সিহঁতৰহে মাটি, গতিকে সৰিয়হ সিহঁতেহে চপাব। জান দাদাহঁতক নিদিয়ো। বহু, খেতি সিমানতে বাদ দি ঘৰৰ ল’ৰা ঘৰলৈ ঘূৰি আহিল।

‘অ’ মই পাহৰিছিলোঁৱেই।’ —সোণটিয়ে ক’লে, ‘১৯৯৩ চনত তিনিজনী গৰুৰে আৰম্ভ কৰা ডায়েৰী ফাৰ্ম ১৯৯৫ চনলৈ এখন বিশাল ডায়েৰী ফাৰ্ম হ’লগৈ। ৫৪জনী জাৰ্চী গৰুৰ সৈতে।

১৯৯৫ চনত আৰৰণী নামেৰে চিলাই কাৰখানা আৰম্ভ। ২০০১ চনত লুইত গেঞ্জীৰ প্ৰডাকচন। ২০০৪ চনত এভ’কেচন এয়াৰ নামেৰে ৰূপটিদাৰ ব্যৱসায়, বিলায়েঞ্চ মোবাইলৰ ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ।

২০০৫ চনত আৰৰণী ইনফ’টেক।

২০০৬ চনত চিন্দ্ৰফনী, মোৰ ব্যৱসায়। টাটা স্কাইৰ আই এছ পি— ইনষ্টলেচন ছাৰ্ভিচ প্ৰভাইভাৰ। মাজত আৰু কিবা আছিল নেকি?’

‘নাই বোধকৰোঁ, সৰু-সুৰা কিবাকিৰিতো থাকিবই। কিন্তু ডাঙৰ নাই।’— ৰূপটিয়ে যোগ দিলে।

২০১২লৈকে ইনফ’টেকৰ জয়যাত্ৰা। তেতিয়া আমাৰ তিনিওটা ককাই-ভাইৰ মুঠ কৰ্মচাৰীৰ সংখ্যা ৩,৫০০ৰো ওপৰত আছিল। ইতিমধ্যে ৰূপটিদাৰ এয়াৰটেল ডিটিএছৰ ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ, গডৰেজৰ ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ আদি কাম বাঢ়িছিলেই।

২০১৪ চনত গুৱাহাটীত জনদাৰ ৪জন বন্ধুৰ সৈতে এখন বিলাসী ৰেষ্টোৰাঁ উদ্বোধন।

২০১৪ চনতেই ৰূপটিদাৰ সৈতে তেজপুৰত টু ষ্টাৰ হোটেলৰ আৰম্ভণি।

২০১৫ চনত আৰৰণী গ্ৰীন নামেৰে বজাৰখনৰ আৰম্ভ। কিমান যে কাম কৰি থৈ গ’ল। ইমান কম সময়তে ভাবিলেই আচৰিত লাগে। প্ৰতিটো কথা তাক সুধিহে কৰিছিলোঁ। এতিয়া যে কি কৰিম, ভাবিবই পৰা নাই।’

‘এৰা, এইকেদিন সেইবিলাক ভবাই নাই। পিছৰ কথাখিনি ভাবিবলৈকে

মন যোৱা নাই।’ —ৰূপটিৰ মাত নিৰাশাৰে ভৰা।

মায়ে যোগ দিলে— ‘কামৰ বাহিৰে একোকে নিচিনিলে সি।’ উচুপি উঠিল মাই।

খুৰীয়ে লাহেকৈ মাৰ কান্ধটোতে হাতখন থ’লে। বৰমাও বহি আছে নিশ্চুপ হৈ। গোসাঁনীলৈ চকু গ’ল। বাবুৰ লগতে বহি আছে। কাষতে জিণ্টু আৰু জিণ্টী। পৰী আছে নীৰুৰ লগত। পৰিৱেশটোত শিথিলতা ভাঙিবলৈ মাকুৰে উৎসাহেৰে কৈ উঠিল, ‘এতিয়া ব’ল ব’ল। সকলো ওপৰলৈ যাওঁ। তাতে বহোঁগৈ।’

এজন এজনকৈ লাহে লাহে সকলোখিনি উঠিল। কেইজনমান লিফ্টেৰে আৰু বাকীবোৰ লাহে লাহে চিৰিৰে আগবাঢ়ি গ’ল আমাৰ ফ্লেটটোলৈকে বুলি।

ৰূপটি, সোণটি, ৰবুলু, অভিষেক, তুন, কিশোৰ আৰু নাজিম থাকিল ৰভাখনৰ তলতে বহি।

বিশেষ কথা-বতৰা নাই। কাৰো মুখত। নিজৰ নিজৰ ভাগে ব্যস্ত, মোৰেই স্মৃতি ৰোমন্থন কৰাত।

এই সকলোখিনিৰ লগতে জীৱনৰ— মোৰ জীয়াই থকা সময়খিনিৰ, বহুতো স্মৃতি জড়িত হৈ আছে। বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন ধৰণে। বহু স্মৃতি, ভাললগা।

আজিৰ দৰে গোমা, মন মাৰিবলগীয়া নহয়।

এই বিশাল পৃথিৱী, ঈশ্বৰৰ দ্বাৰাই পৰিবেষ্টিত। সকলোতে ঈশ্বৰৰ উত্তাল উপস্থিতি। সকলোতে ঈশ্বৰৰ বিপুল প্ৰকাশ। তেনেস্থলত মই কিয় পৰিত্যক্ত? মই কিয় নিঃসংগ? মই কিয় সৃষ্টিহীন? মই কিয় বিকাশহীন? তেনেহ’লে তেনেহ’লে মোৰ পৰিচয় ক’ত?

বিনিদ্ৰ ৰজনী যাপনৰ অৱশ্যন্তাৱিতাত কিদৰে মই বিশ্রাম ল’ম, মোৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে। মই বিকাশ নে প্ৰকাশ? মোৰ সৃষ্টি নাই। সেয়েহে মোৰ বিকাশো নাই। আৰু বিকাশ নাই বাবেই অৱশ্যন্তাৱী মোৰ বিনাশ।

তেনেহ’লে, তেনেহ’লে মোৰ পৰিচয় ক’ত?

কোন মই? কোন মই?

মই কোন?

মই পাহাৰক পাহাৰ যেনেই দেখিছোঁ। মই নদীক দেখিছোঁ নদীৰ দৰেই, শস্যক্ষেত্ৰকো মই একেই দেখিছোঁ। মৃত্যুক দেখিছোঁ মৃত্যুৰ দৰে। তেনেহ’লে মোৰ পৰিচয় ক’ত?

কোন মই?

মই কোন?

বেদব্যাসৰ নাটকখনত ব্যাসে কৰা এই উক্তিটো হঠাতে মনলৈ আহিল,
‘এৰা সঁচাকৈয়ে, মোৰ অস্তিত্ব ক’ত?’

লাহে লাহে গৈ সোমাই পৰিলোঁ মোৰ প্ৰিয় কিতাপখিনিৰ বুকুত।

মোৰ অস্তিত্বক বিচাৰি কৰা মোৰ এই যাত্ৰাৰ আজি চাৰিটা দিন সম্পূৰ্ণ হ’ল। মোৰ এই কায়িক অস্তিত্বৰ উমান নাপাই মোৰ অনুপস্থিতিৰ বেদনাৰে জৰ্জৰিত মোৰ পৰিয়ালবৰ্গ। তেওঁলোক কোনেও মোক দেখা নাই, যোৱা চাৰিটা দিন আৰু পাৰ হৈ যোৱা তিনি ৰাতি। কোনেও সপোনতো ভবা নাই যে মই তেওঁলোকৰ মাজে মাজেই বিৰজিছোঁ। বিৰাজ কৰি ফুৰিছোঁ সম্পূৰ্ণ অকলশৰে। মোৰ মৰমৰ ঘৰখনৰ মোহত, মোৰ মাৰ মৰমক নেওচা দি আঁতৰি যোৱাৰ ভয়ত। নীৰৱৰ আব্দাৰবোৰৰ স্মৃতিত। গোসাঁনীক পঢ়া অৱস্থাতেই অকলশৰীয়াকৈ এৰি থৈ যোৱাৰ বেদনাত। ৰূপটিৰ ওপৰত সকলো কামৰ বোজা জাপি দিয়াৰ কষ্টত। মাকুৰ লগত আৰু আড্ডা মাৰিবলৈ নোপোৱাৰ চিন্তাত। কিন্তু কিবা এটা ভালো লাগিছে। মোৰ এই গোটেই পৰিয়ালটো আজি একগোট হৈ আছে। এজনে আনজনৰ কান্ধত মূৰ পেলাই কান্দিছে। আনজনে সান্ত্বনা দিয়াৰ আশ্বাসেৰে দুহাতেৰে সাৰটি ৰাখিছে আনজনক। এইবোৰ দেখি মোৰ মনটো ভাল লাগি আছে। মোৰ এই বিশাল পৰিয়ালটো একত্ৰিত হৈ থকাৰ আনন্দতে লুকাই আছে মই সকলোকে পাইও হেৰুওৱাৰ মোৰ বেদনা। মই সুখী। ভাবিব নোৱৰাকৈ সুখী। এনেকুৱা এটা পৰিয়ালৰ জ্যেষ্ঠ ভাতৃ হিচাপে মই গৰ্বিত।

কিন্তু আজি বৰ ভাগৰুৱা অনুভৱ কৰিছোঁ। যোৱা ৪টা দিনৰ বিনিদ্ৰ ৰজনী যাপনৰ লগতে অবিৰতভাৱে কৰা এই বিভিন্ন যাত্ৰাত যেন কিছু পৰিমাণে হ’লেও ভাগৰি পৰিছোঁ মই।

আজি আৰু বেছি কথা ভাবি নাথাকোঁ। সন্মুখত মোৰ প্ৰিয় কিতাপখিনি— অসীমত যাৰ হেৰাল সীমা, মৃত বিহঙ্গ, মৌন গুঁঠ মুখৰ হৃদয়, মেৰেং, কাঠনিবাৰীৰ ঘাট, মাকাম, মেলুহা আৰু বহুতো।

মেৰেংখনৰ ওপৰতে কুচি-মুচি বহি পৰিলোঁ। একো নাভাবোঁ আজি। দেহাটো এৰি দিলোঁ মেৰেংখনৰ ওপৰতে।

(৮)

আকাশখনৰ পূবফালেদি ঈষৎ হালধীয়া আভাস এটা ফুটি উঠিল। ফেজ্জালি দিয়া পূবৰ আকাশখনে আন্ধাৰ ফালি ওলাই আহিব খোজা সূৰ্যটোৰ অস্তিত্বৰ যেন আভাসহে দিলে। একান্তমনে খিৰিকীৰ মাজেৰে আকাশখনলৈকে চাই থাকিলোঁ। প্ৰতি ক্ষণে ক্ষণে ৰূপ বদলি হৈছে পুৰতি নিশাৰ এই আকাশখনৰ। ক্ষম্ভুক পিছতে পুৰাৰ সূৰ্য্যৰ হেঙুলী আভাসে আকাশখন ছানি ধৰিলে।

লাহে লাহে বুক ছেল্ফটোৰ পৰা ওলাই আহি সন্মুখৰ বেলকনীটোত থকা ৰঙা জবাজোপাৰ টাবটোতে বহি পৰিলোঁ। জীয়াই থাকোঁতে ৰাতি আৰু পুৰাৰ এই সন্ধিক্ষণটো দেখাই নাছিলোঁ। কেতিয়াবা প্ৰয়োজনৰ খাতিৰত ৰাতি টোপনি খতি কৰি সাৰে আছিলোঁ যদিও আকাশলৈ চাই সময় পাৰ কৰাৰ চিন্তা মনলৈ অহা নাছিল। আজি প্ৰতিটো পল-অনুপল অনুভৱ কৰিবলৈ মন গৈছে। বিশেষ কিবা কৰণীয়ও নাই। পুৰাৰ মলয়াজাকে বা এছাটি মাৰি গাটো জুৰ পেলাই থৈ গ'ল। এক নতুন অভিজ্ঞতা।

বৰ মৰমলগা হালধীয়া আৰু ক'লা বৰণৰ চৰাই দুটা উৰি আহি কাষৰ ঘৰৰ নাহৰজোপাত পৰিল। নতুন ধৰণৰ চৰাই। মই আগতে দেখা নাছিলোঁ। নামটোও নাজানো। মাতটো কিছু হুঁটা। চৰাই দুটাৰ ৰূপৰ লগত যেন মিল নথকা। এটাই আনটোৰ ওচৰতে ডালটোত বহি লগৰীয়াটোৰ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰাৰ চেষ্টাত নিজৰ সুৰেৰে কিবাকিবি মাত মাতি আছে। কিন্তু লগৰীয়াটো বেছ কিছু নিৰ্বিকাৰ যেন ভাব হ'ল মোৰ। বিশেষ গুৰুত্ব দিয়া নাই তাৰ জীৱনধৰ্ম্মীক। তেনেতে পাৰ দুটা ক'ৰবাৰ পৰা উৰি আহি আমাৰ সন্মুখৰ উইণ্ডছেড'খনতে পৰিল। পাকুৰোক পাক, পাকু ৰুক ৰুক পাক মাতেনে মতা পাৰটোৱে মাইকীজনীৰ ওচৰে-পাঁজৰে বুকু ফিন্দাই ঘূৰি ফুৰিছে। মাইকী পাৰজনীয়ে নিৰুদ্বেগহীনভাৱে ছেড'খনৰ দুই-এঠাইত খোঁট মাৰি ফুৰিছে।

সন্মুখৰ ৰাস্তাটোৰে প্ৰায় ৪-৫জনীমান শালিকীয়ে ইফালে-সিফালে চাই দুই-এখোঁট মাৰি মাৰি খোজকাঢ়ি গৈ আছে। আমাৰ ৰাস্তাটোৰ সিটো পাৰে থকা আমগছডালত কাউৰী দুটামানে মাজে মাজে মাতি থকা কৰ্কশ মাতটোৰে পুৰাৰ সেই নিমজ নীৰৱতাখিনি ভংগ কৰিছে। কাষৰ ঘৰখনৰ টিঙৰ ওপৰত

এজাকমান ঘনচিৰিকা। চাৰিটা শালিকীয়েও আহি পায়চাৰি কৰি আছে।

চাৰিওফালে এটা সুমধুৰ পৰিৱেশ। শান্তিৰে ভৰা। নাই ক'তো কোনো ব্যস্ততা। এইখিনি সময়তেই সূৰ্যটো সম্পূৰ্ণভাৱে ওলাই আহিল। নিশাৰ আন্ধাৰখিনিও একেবাৰেই নোহোৱা হৈ পৰিল। চাৰিওফালে মুঠতে এক ভৰা ভৰা পৰিৱেশ। বয়সস্থ মানুহ এজনে এহাতেৰে এডাল বেট লৈ আনটো হাতেৰে ধৰি থকা বেণ্টডালেৰে লাৱাড'ৰটোৱে টানি নিয়াৰ গতিৰে আগবাঢ়ি গৈ আছে। কুকুৰটোৱে যথেষ্ট জোৰেৰে তাৰ অভিভাৱকক টানি নিছে। তাৰ দৌৰিবলৈ মন। মালিকে দিয়া নাই। কিজানিবা সি চহৰীয়া ৰাস্তাত চলা গাড়ীৰ চকাৰ তলত পৰিবলগীয়া হয়। নতুবা সি কেনেকৈ ক'ৰবাত হেৰাই যোৱাৰ ভয়। কুকুৰটোৱে ইমান জোৰেৰে টানিছে যে মানুহজনে প্ৰায় উফৰি উফৰি খোজকাঢ়িবলগীয়া হৈছে। সন্মুখৰ লাইটৰ পোষ্টটোত চিচি কৰিবলৈ বুলি কুকুৰটো ৰোৱাতহে যেন কিছু সকাহ পালে মানুহজনে। তেনে এটা ভাব হ'ল মোৰ।

ভিতৰত কোনোবা উঠা যেন উমান পাই ঘৰটোলৈ বুলি সোমাই আহি দেখোঁ মা উঠিছে। টুথপেষ্টকণ ব্ৰাছডালত লগাই লাহে লাহে বাথৰুমটোৰ পিনলৈকে আগবাঢ়ি গৈছে। বাকী মানুহবোৰে নিজৰ নিজৰ বিছনাবোৰতে টোপনিত ব্যস্ত।

বৰ বুঢ়া বুঢ়া যেন লাগিছে মাক। মোৰ মৃত্যুৱে কাবু কৰি পেলাইছে। সৌ সিদিনালৈকে নিজৰ মনৰ মতেৰেই সকলো কাম কৰিব বিচৰা মায়ে যেন নিজকে এৰি দিছে সময়ৰ সৈতে। লগতে থাকক বা তেজপুৰতে থাকক, এতিয়া আৰু পুৱাতে উঠি, আজিৰ দিনটোৰ ৰাশিফলৰ কথা মোক জনোৱাৰ কামটোও নোহোৱা হ'ল। দিনটো মোৰ বাবে বৰ ভালদৰে পাৰ নহ'ব বুলি লিখা থাকিলে দৌৰাদৌৰিকৈ গা-পা ধুই গোসাঁইঘৰত মোৰ হৈ চাকি এগছি জ্বলোৱাৰ প্ৰয়োজনো নোহোৱা হ'ল।

যোৱা চাৰিটা দিনতে বেছ অলসভাবেই সময়বোৰ পাৰ কৰিছে মায়ে। একেবাৰে নিৰুদ্বেগভাৱে। জিৰ্ণীৰ আব্দাৰবিলাকেও বিশেষ প্ৰভাৱিত কৰিব পৰা নাই মাক।

মই মোৰ মাৰ কাষৰ পৰা চিৰদিনৰ বাবে আঁতৰি অহাৰ আজি পঞ্চমটো দিন। সকলোৰে অলক্ষিতে বিৰজি ফুৰিছোঁ মোৰ মৰমৰ এই ঘৰখনৰ মাজত, যোৱা চাৰিটা দিন আৰু চাৰিটা ৰাতি। প্ৰতিটো পল-অনুপল পাৰ কৰিছোঁ মোৰ এই মৰমৰ পৰিয়ালটোৰ মাজতে সম্পূৰ্ণ উপেক্ষিত ৰূপে। কোনোও বুজিব পৰা

নাই মোৰ অস্তিত্বক। উপলব্ধি কৰিব পৰা নাই। মাথোঁ বেদনাভৰা হুমনিয়াহ কাঢ়িছে সকলোৰে— মোৰ অনুপস্থিতিত। কাকো স্পৰ্শ নকৰাকৈ সকলোৰে উপস্থিতিৰ আনন্দ লোৱাৰ চেষ্টাত ব্যস্ত মই। মৰমতে ৰূপটিৰ চুলিকোছাত হাত বুলাই দিওঁতে শিয়ৰি উঠা ৰূপটিৰ অৱস্থাটো দেখাৰ পিছৰে পৰা বৰ সাৱধানে সকলোৰে মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰিছোঁ কাকো স্পৰ্শ নকৰাকৈ। মই স্পৰ্শ কৰিব বিচাৰিলে বোধকৰোঁ মোৰ পৰিয়ালটোৰ মানুহখিনিয়ে ভয় খাই উঠিব— এক অজান অশৰীৰী আত্মাৰ অস্তিত্বক লৈ। সেয়েহে সকলোৰে মাজতে থাকিও এটা দূৰত্ব বজাই ৰাখি মাৰ ওচৰতে থকা কাপৰ'ৰ্ডটোতে বহি পৰিলোঁ।

বগা উকা চাদৰখনেৰে বেছ নিস্তেজ দেখাইছে মাক। গাৰ চাদৰখনো পৰিপাটিকৈ নাই। চুলিখিনি হাত দুখনেৰে সামৰি পাছফালে খোপা এটা বান্ধি থৈছে। বেছ পাতল হ'ল মাৰ চুলিখিনি। প্ৰায় সম্পূৰ্ণভাৱেই পকা। মুখখনতো বয়সৰ চাপ বিদ্যমান। কিমান বয়স হ'লনো মাৰ, বোধকৰোঁ পঁয়সত্তৰ বা ছয়সত্তৰ। বহুদিনৰ পৰাই ডায়েবেটিক কাৰণেই বোধকৰোঁ বেছ দুৰ্বল যেন দেখাইছে মাক। তাতে ভাগি পৰা মনটোৱেও শোঁতা কৰি পেলাইছে মাৰ মুখখন।

মোৰ প্ৰতি আছিল অপৰিসীম মৰম। সীমাহীন আব্দাৰ। আৰু মোৰ পৰা ভেকাহি খোৱাৰ কাৰণো আছিল সেই এটাই। অৱশ্যে অতি বেছি সংবেদনশীল হোৱাৰ বাবেও মায়ে মোৰ পৰা ধমক খাইছিল মাজে মাজে। কিন্তু আমি দুয়ো যেন আছিলোঁ এজন আনজনৰ বাবে এক আৰু অভিন্ন। মোৰ প্ৰতিটো কথাই মায়ে বৰ সুন্দৰভাৱে বুজিছিল। মায়ে বুজিব নোখোজা কথাবোৰো মই বুজোৱাৰ সুৰেৰেই বুজি ল'বলৈ চেষ্টা কৰিছিল মায়ে। অৱশ্যে মাজে মাজে ভেকাহি মাৰি মোৰ যুক্তিক উলায়ো কৰিছিল।

এসময়ত মানুহে মাক দেখাত নিৰূপা ৰয়ৰ সৈতে ৰিজাইছিল। বগা ৰংটোৰ সৈতে গহীন-গম্ভীৰ খোজকেইটাৰে মাক ধুনীয়া দেখিছিলোঁ মই— আন বহুতৰ দৰে। অভাৱ আছিল যদিও তাক মিত্যবয়িতাৰে বেছ সুন্দৰভাৱেই বশ কৰিছিল মায়ে। নথকাটোক লৈ অশাস্তি কৰা দেখা নাছিলোঁ কেতিয়াও। কিন্তু আমাৰ পৰীক্ষাৰ ৰিজাল্টবোৰ মায়ে আশা কৰা মতে নহ'লেহে নিৰাশ হৈ পৰিছিল মা।

প্ৰথমবাৰৰ বাবে মাৰ আশাভংগ হৈছিল, যেতিয়া প্ৰথম ডিভিজনত হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰী পাছ কৰি উঠি মই ফিজিক্স, কেমিষ্ট্ৰি আৰু মেথামেটিক্ছ লৈ বি এছ চি নপঢ়ি ইঞ্জিনীয়াৰিঙত নামভৰ্তি কৰিছিলোঁ। তাৰ পিছতো মায়ে আশা কৰিছিল

যে মই বি ই পাছ কৰি উঠি এম টেকটো লৈ পি এইচ ডি কৰিম আৰু ইঞ্জিনীয়াৰিং কলেজৰ অধ্যাপক হ'ম। কিন্তু বি ই পাছ কৰি উঠি ব্যৱসায় কৰিম বুলি লোৱা মোৰ সিদ্ধান্তই মাৰ মনটোক মাৰি পেলাইছিল। মায়ে যেন সাঁচাকৈয়ে বুজিছিল যে মই ব্যৱসায় কৰিলেও বহুত টকা-পইচাৰ মালিক হ'ব নোৱাৰিম। অৱশ্যে জীৱনৰ শেষছোৱাত ময়ো যেন উপলব্ধি কৰিছিলোঁ— প্ৰফেছাৰ হোৱাই ভাল আছিল। হোৱা হ'লে বোধকৰোঁ ছাত্ৰ-ছাত্ৰীয়ে ভালপোৱা শিক্ষকেই হ'লোঁহেঁতেন। পিছে তেতিয়া আৰু ঘূৰি যোৱাৰ অৱকাশ নাছিল।

এম এ পাছ কৰি বি টি পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হোৱা মাকুক লৈও মাৰ সপোন আছিল একেটাই। কিন্তু বিয়াৰ পিছত তায়ো মোৰ নিচিনাকৈ ব্যৱসায়তহে ধৰিলে। মায়ে একেবাৰে ভালপোৱা নাছিল এই কথাবোৰ।

ৰূপটিয়ে বি কম পাছ কৰি উঠি বেংকৰ চাকৰি কৰিব। সিও হৈ নুঠিল। হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰীত পঢ়ি থকাৰে পৰা সি মোৰ লগতে ব্যৱসায়ত জড়িত হৈ পৰিল। বি কম পাছ কৰিলে যদিও মোৰ কথামতেই ব্যৱসায়তহে ধৰিলে। মাৰ কথা নৰজিল।

এটা এটাকৈ মানি লৈছিল আমাৰ অকাট্য যুক্তিবোৰ। মনত শংকা আছিল, তথাপি মায়ে মানি লৈছিল আমাৰ এই সিদ্ধান্তবোৰ।

পাছফালে থকা আমাৰ সেই মাটিৰ পাকঘৰটোত দেউতাই ইটা আৰু মাটিৰে ওখকৈ চৌকা দুটা সাজি দিছিল যাতে থিয় হৈয়ে মায়ে বন্ধা-বঢ়া কৰিব পাৰে। মায়ে অঙঠাত দি সেকা শুকান শুকান ফুলা ৰুটী আৰু তাৰ লগতে আমাক খাবলৈ দিয়া কৰ্দৈৰ অম্বলখনৰ সোৱাদেই আছিল সুকীয়া।

মানিমুনি-মাটিকান্দুৰী, কচুশাকেৰে বন্ধা বিভিন্ন ব্যঞ্জন। বকফুলবোৰ। ওটেঙা দিয়া মাটি দাইল। মিঠা আলুৰে চেনিৰসত দিয়া সেই চমচমৰ নিচিনা পিঠাটো। দাইলৰ বৰ দি বন্ধা টেঙা আঞ্জাকণ।

খুৰা আমাৰ ঘৰলৈ আহি পোৱাৰ পিছমুহূৰ্ততে যোগান ধৰা গাখীৰৰ চাহকাপ। খুৰা আৰু আমাৰ দুয়োটা পৰিয়ালক একে কৰি ৰখা মাৰ সেই মনটো। পৰিয়ালটোৰ কাম-কাজখিনি সামৰি পোৱা কণমান আজৰি সময়ত বেজী-সূতাৰে সজাই উলিওৱা হাতৰ এমব্ৰয়ডাৰীৰ বিভিন্ন চাদৰ আৰু শ্বলবোৰ। নিজৰ দেহাৰ কথা নুবুজি আঁজুৰি ফুৰা বাৰীৰ কামবোৰৰ বাবে খোৱা আমাৰ বিদ্ৰপবোৰেৰে কৰণ কৰি পেলোৱা মাৰ সেই মুখখন।

সেই সকলোৰে সমাহাৰ নহয় জানো মোৰ মা।

মা, সঁচাকৈয়ে কি এক শীতল শব্দ।

সেমেকা। অথচ উষণ্তাৰে ভৰা।

উপেক্ষিত। অথচ আব্দাৰেৰে পৰিপূৰ্ণ।

নিজলৈ বুলি একো নৰখাকৈয়ে সন্তানলৈ বুলি সকলোখিনি বিলাই দিব পৰা এখন বিশাল অন্তৰৰ অধিকাৰী। সন্তানৰ সুখতেই নিজৰ সুখ বিচাৰিব পৰা এখন বহল হিয়াৰ মালিকনী। ছুগাৰ-প্ৰেছাৰ-হাৰ্টৰ অসুখেৰে হেঁচা মাৰি ধৰি থকা দেহাটোৰেই নিজেই পাকঘৰলৈ বুলি আগবাঢ়ি গৈ আমালৈ বুলি সুস্বাদু ব্যঞ্জন যোগাৰ কৰাৰ চিন্তাত ব্যস্ত মোৰ মা। আজি সঁচাকৈয়ে বৰ ভাগৰুৱা যেন লাগিছে মাক।

ডাইনিং টেবুলখনত বহি লালচাহকণ এচিপ এচিপকৈ খাই আছে। এটা হাতেৰে গালখনত হেঁচা দি ৰাখিছে। চিন্তাক্লিষ্ট। বিষম।

মাকুৰ বিয়াৰ সময়ত মই কিনি নিয়া হাফ এইচ পিৰ টুলু মটৰটো লগাই দিছিলোঁ আমাৰ পাছফালৰ কুঁৱাটোত। তাৰ পিছৰ পৰা কুঁৱাৰ পৰা পানী তুলিবলগীয়া কামটোৰ পৰা সকাহ পাইছিল মায়ে। লোহাৰ ষ্টেণ্ডালৰ ওপৰত তুলি থোৱা ছিনটেস্ট্ৰোটৰ পৰা পিভিচি পাইপৰ লাইনটো যতনাই দিছিল ৰূপটিয়ে। পাকঘৰ, বাথৰুম আৰু মুখ ধোৱা ঠাইৰ লগতে বাচন ধোৱা ঠাইতো টেপ খুলিলেই পানী পাব পৰাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল ৰূপটিয়েই।

এবাৰ গুৱাহাটীৰ পৰা যাওঁতে লৈ যোৱা টকাকেইটাৰে বাজাজ ষ্ট'ৰত ডাউন পে'মেণ্ট দি ৰাশ্বিং মেচিং এটা কিনি নি দিছিলোঁ মাক। পিছৰ মাহেকীয়া কিস্তিৰ দুয়োটা কিস্তি দিছিল ৰূপটিয়ে। মাক অলপ হ'লেও কষ্টৰ পৰা সকাহ দিয়াৰ আনন্দ ভাহি উঠিছিল আমাৰ তিনিওটাৰে চকুবোৰত সেইদিনা।

মাজতে পাকঘৰটোৰ শ্লেবকেইখন সজাই সুবিধা মতে গেছৰ বাৰ্ণাৰটো বহুৱাই দিলে ৰূপটিয়ে। ৰাশ্বিং মেচিনৰ কিস্তি শেষ হোৱাৰ পিছত ডাঙৰ স্ক্ৰীনিৰ কালাৰ টিভি এটাও কিনি আনিলে সিয়েই।

বেপাৰ কৰিবলৈ লোৱা দুটা ল'ৰাৰ মাক অনিমা ভট্টাচাৰ্য্য। এপদ এপদকৈ ঘৰখনৰ প্ৰয়োজনীয় আচবাব-পত্ৰবোৰৰো ব্যৱস্থা হ'ল। মাকুৰ বিয়া। তাৰ দুবছৰৰ পিছতে মোৰ বিয়া। ব্যৱসায়ৰ পৰা উপাৰ্জিত ধনেৰে আমি দুয়োটা ভাই-ককাই চলি থাকিব পৰা অৱস্থা। মানে কিছু পৰিমাণে হ'লেও সচ্ছল। মন গ'লে মাছ-

মাংসৰে ভাত এসাঁজ খাব পৰাবিধৰ। তেনেকুৱাতে দেউতাৰ কিডনীৰ অসুখ আৰম্ভ।

মই আনি দিয়া ৰিনেল ডায়েটৰ লিষ্টখন মুখস্থ কৰি ল'লে মায়ে আৰু তাৰ পিছত দেউতাৰ লগতে ছাঁটোৰ দৰেই লাগি থাকিল। খোৱাত ৰুচি-বুদ্ধি থকা দেউতাৰ গালি খায়ো অপথ্য খোৱাৰ পৰা আঁতৰাই ৰাখিলে দেউতাক। সুদীৰ্ঘ ২০টা বছৰ। মাৰ আব্দাৰ আৰু তৎপৰতাৰ বাবেই দেউতাক আমি সেই ২০টা বছৰ লগ পাই থাকিলোঁ বেছ সুস্থভাৱেই।

কেতিয়াবা দেউতাই খাবলৈ বিচাৰিলে আমি খাবলৈ দিছিলোঁ মাৰ অনুপস্থিতিৰ সুবিধা লৈ। কিন্তু মা থকা অৱস্থাত আমাৰ সেইকণ আব্দাৰক লৈ এখন খণ্ডযুদ্ধই হৈছিল মাৰ লগত। কিন্তু ২০টা বছৰ ডায়েলেছিছ নকৰাকৈ সুস্থ কৰি ৰখাত থকা মাৰ অৰিহণা সঁচাকৈয়ে পাহৰিব নোৱৰা।

জীৱনৰ বেছিভাগ সময় আমাৰ তিনিওটাৰে প্ৰয়োজনবিলাক পূৰাওঁতেই গ'ল। নিজে ভালকৈ খাবলৈকে নিশিকিলে। এতিয়া পোৱা অৱস্থাত, ইটো-সিটো বেমাৰৰ কাৰণে ভালবস্তু একো খাবই নোৱৰা হ'ল।

ফুল ভাল পোৱা মোৰ মা। ক'ৰবালৈ ফুৰিবলৈ যাওঁতেও কাৰোবাৰ ঘৰত দেখা ফুলৰ পুলি বা গুটি আনি ঘৰত ৰোৱা মাৰ হাতখন বৰ লক্ষ্মী আছিল। যিহকে গোজা মাৰি দিছিল, সিয়েই ফুলে-ফুলে জাতিষ্কাৰ হৈ উঠিছিল। আমাৰ বাৰীখনতে সিঁচৰতি হৈ আছে বিভিন্ন সময়ত বিভিন্ন ঠাইৰ পৰা বুটলি আনি ৰোৱা আম, কঁঠাল, কৰ্দৈ, জলফাই, অমৰা আৰু চপেটাৰ গছ। ঘৰৰ সন্মুখত ৰোৱা নাৰিকল আৰু বেলজোপা। গোলাপ, তগৰ, খৰিকাজাঁই, গুটিমালিৰ গছবোৰ। পিৰালিৰ বৃন্দাবনখিনি। পাছফালৰ আমলখিডালৰ লগতে গোলনেমুৰ গছজোপা।

পাছফালৰ পিৰালিত কৰা মানিমুনি, কুঁৱাপাৰত দিয়া ব্ৰাহ্মীশাক আৰু মচন্দৰি। কুঁৱাটোৰ পাৰতে লগোৱা টেঙামৰাৰ গছবোৰ। বাৰীৰ মধুৰিআমবোৰ। মালভোগ আৰু জাহাজী কলৰ গছবোৰ। কাজী নেমুৰ কাষতে ৰোৱা জলকীয়াৰ গছকেইডাল।

এই সকলোৰে মাজতে যেন সোমাই থাকি আনন্দ পাইছিল মায়ে। বাৰীৰ বস্তু বুলি টোপোলা বান্ধি মোৰ হাততে গুঁজি দিছিল গোসাঁনীলৈ বুলি। সেই সময়ত অদৰকাৰী বুলি ভাবি মানা কৰিলেও জোৰ-জবৰদস্তি কৰি হ'লেও

পঠিয়াইছিল এইবোৰ বস্তু। আচলতে এইবোৰ বস্তু নাছিল। আছিল সীমাহীন মৰম। মৰমৰ টোপোলা।

নাটক চাই ভাল পোৱা মা। ভ্ৰাম্যমাণৰ নাটক চাবলৈ নাপালে বৰ দুখ পাইছিল। চুবুৰিটোৰ গোটেইজাক ছোৱালীকে লগত লৈ প্ৰতিনিশাই বিছ চাইছিল মায়ে। বৰ ভাল পাইছিল বিছৰ এই ফাংচনবোৰ।

আজৰি সময়ত চিলাই, নহ'লে কিতাপ। এই দুয়োটাৰে যিকোনো এটাক লগৰীয়া হিচাপে লৈছিল মায়ে। পঢ়ি উঠি নিজে পঢ়ি ভালপোৱা অংশখিনি পঢ়িবলৈ দিছিল আমাক। কেতিয়াবা নিজে পঢ়িও শুনাইছিল। গহীন কথাকেইটাৰে সৈতে সকলোৰে ভাল পাইছিল মাক।

জীয়াই থাকোঁতে ইমানবিলাক কথা ভবাই নাছিলোঁ। মাৰ এই টুকুৰা-টুকুৰ ছবিবোৰ গোট খাই আজিৰ এই পূৰ্ণাংগ মাজনীয়ে আজিহে যেন মোৰ চকুৰ আগত ধৰা দিছে প্ৰকৃত ৰূপত। ত্যাগেই যাৰ জীৱনৰ মূল মন্ত্ৰ। আনক বিলাই ভালপোৱাই যাৰ জীৱন।

‘মা, চাহকণ শেষ কৰা।’ —মাকুৰ মাতত উচপ্ খাই উঠিছিল মাই। বেছ কিছুসময় ভাবত বিভোৰ হৈ আছিল। বোধকৰোঁ মই মাৰ কথাখিনি ভাবি থকা সময়খিনিত মাৰো টেলিপেথিৰ নিচিনাই হৈছিল কিজানি। নহ'লে চাগৈ আপোনমনে মোৰ জীৱনৰ কথাবিলাককে ভাবি আছিল।

লাহে লাহে চাহকাপ খাই শেষ কৰিলে মায়ে। সাঁচাকৈয়ে বৰ দুৰ্বল দেখাইছে মাক। তেনেকুৱাতে কলিং বে'লটো বাজি উঠিল। ৰঙাই আগবাঢ়ি গৈ দুৱাৰখন খুলি দিলে। সন্মুখত খুৰা আৰু খুৰী, মানে ৰব্বলুৰ মাক আৰু দেউতাক। মাকুৰ শহুৰেক আৰু শাহুৰেক। মোৰ বাবে আদৰৰ খুৰা আৰু খুৰী। মোক সেই স্কুলৰ দিনৰে পৰা পোৱা— ৰব্বলুৰ বাল্যবন্ধু হিচাপে। মোৰ প্ৰতি দুয়োজনৰে আছিল সীমাহীন মৰম।

মাকুৰে আগবাঢ়ি গৈ খুৰীৰ হাতখনতে ধৰি আগবঢ়াই আনি চোফাখনতে বহিবলৈ দিলে। খুৰাও পাছে পাছে আহি কাষৰ চোফাখনত বহিল। ডাইনিং টেবুলৰ পৰা মা উঠি আহি খুৰীৰ কাষতে বহিবলৈ লওঁতেই খুৰীয়ে মাক সাৰটি ধৰি কন্দা-কটা আৰম্ভ কৰি দিলে। ৰঙাই পাকঘৰটোলৈ গৈ গ্লাস্কত থোৱা গৰম পানীৰ সৈতে বটলত থকা ঠাণ্ডাপানী মিহলাই দুগিলাচ পানী ট্ৰে'খনতে থৈ ড্ৰয়িং ৰুমটোলৈকে বুলি আগবাঢ়ি আহিল।

নীৰুও আগবাঢ়ি আহি খুৰাক সাবটি ধৰি কান্দিবলৈ ধৰিলে। মাকুৰেও ধৰি ৰাখিব পৰা নাই কান্দোন। ক্ষন্তেক পিছতে গোসাঁনী আৰু বাবুৰে আহি খুৰা-খুৰীৰ কান্ধতে হাতখন লাহে লাহে বুলাই থাকিল— সান্থনা দিয়াৰ আশাৰে। খুৰাই পকেটৰ পৰা উলিয়াই লোৱা ৰুমালখনেৰে দুগালভৰি উপচি পৰা চকুলোবোৰ মোহাৰিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। ৰঙাই পানীৰ গিলাচ দুটা চেণ্টাৰ টেবুলখনতে লাহেকৈ থ'লে।

কাষৰ ৰুমটোৰ পৰা ৰবুলু আৰু ৰূপটি ওলাই আহিল। জিলিয়ে বোধকৰোঁ গা ধুই আছিল। ওলাই আহি খুৰীৰ কান্ধটোতে হাতখন থ'লে।

‘ভগৱানে বাৰু আমাক ৰাখি তাক নিব লাগিছিলনে।’ —খুৰীৰ মাতটোত থকা ক্ষোভটো মই বুজি পাইছোঁ। মোৰ প্ৰতি থকা অগাধ মৰমৰ ক্ষোভ। মোৰ অনুপস্থিতিৰ আক্ষেপেৰে ভৰা। পৰিৱেশটোৰ পৰা আঁতৰি আহিবলৈ মন গ'ল। মই জানো, এতিয়া মোৰ বিষয়েই চলিব আলোচনা। ভাগ ল'বলৈ মন নগ'ল।

পাছফালৰ বেলকনীটোৰ পৰা ঝাৰুডাল লৈ ৰঙা মোৰ আগেদিয়েই পাৰ হৈ গৈ আমাৰ বেডৰুমটোৰ ফালে সোমাই গ'ল। তইনো কি ভাবি আছে বুলি ভাবি তাইৰ পিছে পিছেই আগবাঢ়ি গ'লোঁ। মোৰ বেডৰুমটোৰ সন্মুখৰ দুৱাৰখন খুলি বেলকনীটোলৈ ওলাই গ'ল ৰঙা।

এখন হাতৰে নিজৰ মুখখনত জোৰকৈ হেঁচা মাৰি ধৰিছে তই— ওলাই অহা কান্দোনটোক ৰাখিবলৈ। পৰা নাই। দুচকুৰে অহৰহ বৈ আহিছে দুধাৰি চকুলোৰ মালা। ৰঙা জবাফুলৰ টাবটোৰ কাষতে হাতৰ ঝাৰুটো থৈ মাটিতে লেপেটা কাঢ়ি বহি ল'লে তই। জোৰ জোৰকৈ উশাহ লৈছে ওলাই আহিব খোজা কান্দোনটোক ৰাখিবলৈ, পৰা নাই। উচুপি উচুপি কান্দিছে তই। দাদা গুচি গ'ল, সেই বেদনাতে।

সন্মুখৰ ৰেলিংডালতে বহি পৰিলোঁ। প্ৰায় সন্মুখৰ পৰাই চাই আছোঁ মাথোঁ ৰঙালৈকে। সান্থনা দিবলৈ মন গৈছে, ‘কিয় চিন্তা কৰিছ, বৌ আছে নহয়। চিন্তা নকৰিবি। বৌৱে তোক এৰি নিদিয়ে।’

মই জানো, নীৰু তাইৰ একমাত্ৰ ভৰসাৰ আশ্ৰয়— সেই মই থকা দিনবোৰৰে পৰা। আজি মই নাই যদিও নীৰুৱেই তাইৰ সাহ। তই কান্দিছে। অন্তৰৰ পৰা কান্দিছে। উচুপি উচুপি কান্দিছে তই। পাৰভগা নৈৰ দৰেই দুগাল ওপচাই পেলাইছে চকুৰ পানীৰে— মোৰ স্মৃতিক লৈ।

‘ৰম্ভা।’ —নীৰুৰ মাতটো শুনিবলৈ।

‘আহিছোঁ বাইদেউ’ বুলি চাদৰৰ আঁচলেৰে শুকাই অহা চকুপানীৰ দাগবোৰ মোহাৰি ৰম্ভা ৰুমটোলৈ বুলি আগবাঢ়ি গ’ল মোৰ সন্মুখেৰেই। মোৰ কিন্তু ভিতৰলৈ যাবলৈ মন নগ’ল। বহি থাকিলোঁ একেঠাইতে।

এৰা, সঁচাকৈয়ে বৰ পৰিপাটি ৰম্ভাৰ কামবিলাক। পুৱা ৭ বজাত আমাৰ ঘৰলৈ আহে। মই ৮মান বজাত গা ধুই উঠি ভাত খাই নীৰুৰ লগতে লৈ ঘৰৰ পৰা ওলাই যাওঁ। নীৰু আমিনগাঁৱৰ কাৰখানালৈ যায় আৰু মই চানমাৰিৰ কল চেণ্টাৰলৈ যাওঁ। কেতিয়াবা ৰম্ভাৰ কাম শেষ নহ’লে নীৰুৱে তাইক ঘৰটোৰ চাবিটো দি কাম শেষ হ’লে তলা লগাই চাবিটো কাষৰ বৌৰ হাততে দিবলৈ কৈ মোৰ লগতে ওলাই যায়।

সদায়েই ৰাতিপুৱা মই আৰৰণী টেক্সটাইলৰ দৈনিক কালেকচনৰ টকাখিনি লেপ্টপটোৰ বেগটোৰ ওপৰতে থওঁ। ওলাই যাওঁতে হিচাপ কৰি থোৱা টকাৰ বাণ্ডিলটো প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰক দি থৈ যাওঁ বেংকত জমা দিবৰ বাবে। এদিন দৌৰাদৌৰিৰ কোবত টকা আৰু লেপ্টপ দুয়োটাই এৰি চানমাৰি পালোঁগৈ। গাড়ীৰ পৰা নামিবলৈ লৈ দেখোঁ যে লেপ্টপটো নাই। মানে ঘৰতে এৰি আহিলোঁ। বুকুখন চেৰেংকৈ গ’ল। ছেঃ টকাখিনিও লেপ্টপটোৰ ওপৰত আছিল। নীৰুৱেও ঘৰত তলা মাৰি বৌক চাবি দিবলৈ বুলি ৰম্ভাক বুজাই থৈ আহিছিল।

ততাতৈয়াকৈ গাড়ীখন ঘূৰাই ঘৰ পালোঁহি। সন্মুখৰ দুৱাৰত তলা। বৌৰ পৰা চাবিটো লৈ দুৱাৰ খুলি ভিতৰ সোমালো। বিছনাখনৰ ওপৰতে থকা টকাৰ বাণ্ডিলকেইটাত চকু পৰাত মনটো কিছু শাস্ত হ’ল। তথাপি এটা এটাকৈ বাণ্ডিলকেইটাত থকা টকাখিনি পুনৰ এবাৰ গণি চালোঁ। নাই একেই আছে। কোনো এটা বাণ্ডিলৰ পৰা এটা টকাও হীন-দেড়ি হোৱা নাই। এটা নতুন বিশ্বাসৰ ভাব জন্মিল ৰম্ভাৰ ওপৰত। ইচ্ছা কৰিলে যিকোনো এটা বা দুটা বাণ্ডিলৰ পৰা এখন বা দুখন ৫০০ টকীয়া বা ১০০০ টকীয়া নোট লৈ যাব পাৰিলেহেঁতেন। কিন্তু তাই বোধকৰোঁ টকাখিনিলৈ কেৰাহিকৈও নাচালে। ঘৰৰ বাকীবিলাক সম্পত্তি নিজৰ ঠাইতে থকাৰ দৰেই সম্পূৰ্ণ একেদৰেই থৈ দিছিল মোৰ সেই টকাৰ বাণ্ডিলখিনিও।

সঁচাকৈয়ে ভাবিব নোৱৰা ধৰণে বিশ্বাসী হ’ব পৰা গুণ আছিল ৰম্ভাৰ। খোজ-কাটলত গহীন, আঁৰ-বেৰ ৰাখি চলিব জনা এজনী বিশ্বাসী মহিলা।

পিছদিনা পুৱা মই তাইক সুধিলোঁ, ‘আমাৰ ঘৰৰ বাহিৰে আৰু ক’ত ক’ত কাম কৰ তই?’

মোলৈ প্ৰায় নোচোৱাকৈ উত্তৰ দিছিল, ‘আৰু এঘৰত কাম লৈছিলোঁ। মাজতে তিনিটা দিন যাব নোৱৰা বাবে আৰু আহিব নালাগে বুলি ক’লে।’

তেতিয়া আমাৰ ফ্লেটৰ কাষৰ কেম্পাছটোতে সোণটিৰ টাটা স্কাইৰ ছাৰ্ভিচ চেণ্টাৰৰ অফিচটো আছিল। ছাৰ্ভিচৰ ল’ৰাবোৰে ৰাতিপুৱা অফিচটো বন্ধ দিয়ে যদিও ঘৰটো মচিবলৈ কোনো নাছিল।

মই বস্তাক ক’লোঁ, ‘আজিৰ পৰা এই মোৰ ভাইটিৰ অফিচ ঘৰটোৰ সৰা-মোচাৰ কামখিনি কৰিবি। কামটো চাই মাহে কিমান লাগিব ক’বি।’

‘হ’ব’ বুলি কৈ আঁতৰি গৈছিল বস্তা।

প্ৰথমতে ঘৰ। আৰু তাৰ পিছতে তাইক দিলোঁ চিম্ফনীৰ কাম।

তাৰ পিছতেই নীৰুৰ লগত কথা পাতি বস্তাক হাতীগাঁৱত নতুনকৈ আৰম্ভ কৰা অফিচৰ ‘ইউটিলিটি ষ্টাফ’ৰ ইনচাৰ্জ কৰি দিয়াৰ সিদ্ধান্ত ল’লোঁ। ‘ছুইপাৰ, ঘৰ বন্ধ দিয়া, ঘৰ মচা, গ্লাছ চফা কৰা মানুহখিনিৰ তদাৰক কৰিব লাগিব, পাৰিবিনে?’

‘পাৰিম, কিয় নোৱাৰিম?’ বুলি মোৰ প্ৰশ্নৰ উত্তৰ দিছিল বস্তাই।

HR ডিপাৰ্টমেণ্টৰ পৰা সকলো কৰ্মচাৰীৰ যাৱতীয় নথি-পত্ৰ লৈ বেংক একাউণ্ট খোলা হয়। ভণ্টী মাহীৰ ডাঙৰজনী ছোৱালী বৰ্ষা। হিউমেন ৰিছ’ৰ্চত MBA কৰি মোৰ আৱৰণী ইনফ’টেকতে সোমাইছে। তাই এদিন আহি মোক জনালে, ‘জানদা, বস্তাৰ পঢ়া-শুনা একেবাৰেই নাই নহয়। চহীটোও কৰিব নাজানে। এটেণ্ডেঞ্চৰ কাৰণে মই থান্স ইম্প্ৰেচনটো কৰাই ৰেজিষ্টাৰ কৰি দিলোঁ। কিন্তু ছেলাৰী কেছত দিব লাগিব। চহী নকৰিলেতো বেংক একাউণ্ট নহ’ব।’

‘হ’ব দে’ বুলি তাইক ক’লোঁ যদিও পিছদিনা পুৱা ঘৰলৈ কাম কৰিবলৈ অহা বস্তাক সুধিলোঁ, ‘বস্তা তই উপাধি কি লিখ?’

‘ৰায়।’ — তাইৰ চমু উত্তৰ।

‘নীৰু, তুমি বস্তাক চহী কৰিবলৈ শিকাই দিবা। তুমি এবাৰ লিখি দিবা, তাকে চাই চাই তাই কেইবাৰমান লিখিলেই পাৰিব।’

মোৰ কথামতেই আমাৰ ডাইনিং টেবুলখনতে গোসাঁনীৰ স্কুলৰ পুৰণি বহী এখন লৈ নীৰুৱে বস্তাক চহী কৰিবলৈ শিকালে। সেইদিনা আবেলিয়েই বস্তাই

বৰ্ষাৰ ওচৰলৈ গৈ বেংকৰ ফৰ্মত চহী কৰিলে ‘ৰম্ভা ৰায়’ বুলি।

হাতীগাঁৱৰ কল চেণ্টাৰ আৰম্ভ হ’ল।

প্ৰায় পাঁচশ কৰ্মচাৰীৰে ভৰা অফিচ। ২৪ ঘণ্টাই কাম চলে। একেবাৰে ওপৰত সাজি উলিয়াইছিলোঁ ষ্টাফ কেণ্টিনখন।

প্ৰায় দুশ ল’ৰা-ছোৱালীৰ বাবে দুপৰীয়াৰ ভাত আৰু প্ৰায় তিনিশ ল’ৰা-ছোৱালীৰ বাবে ৰাতিৰ ভাত ৰান্ধিব লাগে। কৰ্মচাৰীৰ বাবে ফ্ৰী মিল। পুৱা আৰু আবেলিৰ চাহ আৰু ৰেডীমেড স্নেক্স পেইড ছিষ্টেমত দিয়াৰ ব্যৱস্থাবে।

সকলো সুন্দৰ ৰূপে চলি আছিল।

এদিন ৰাতি, নাইট ছিফ্টৰ কৰ্মচাৰীৰ মাজৰে দুজনমানে ৰাতিৰ ভাত বেয়া ৰান্ধিছে বুলি ৰান্ধনিক মাৰপিট কৰিলে। অফিচৰ ছুপাৰভাইজাৰ আৰু টীম লীডাৰৰ তত্বাৱধানত কাজিয়া শেষ হ’ল।

ৰাতিপুৱা ৭ বজাতে অফিচৰ ছিকিউৰিটীৰ পৰা মোলৈ ফোন আহিল। পুৱা ৬মান বজাতে ৰান্ধনি ল’ৰাজনৰ লগতে কেণ্টিনৰ বাকী চাৰিজন ল’ৰা বাহিৰলৈ ওলাই গৈছিল। তেতিয়ালৈ ঘূৰি অহা নাই।

‘সৰ্বনাশ হ’ল। দুপৰীয়া ১২ বজাত দুশ ল’ৰা-ছোৱালীৰ ফ্ৰী খানা খুৱাব লাগিব। এতিয়া ৭ বাজিল। ৰান্ধনি পলাল। নীৰু ফটাফট ওলোৱা। কিবা এটা ব্যৱস্থা কৰিব লাগিব। ৰম্ভা তয়ো ওলা, ভাত ৰান্ধিব পাৰিবি। কোনোবা ৰান্ধনিক চিনি পাৰ নেকি?’ —প্ৰায় উশাহ নোলোৱাকৈ কথাখিনি কৈয়েই দৌৰাদৌৰিকৈ গাটো ধুই ওলাই আহিলোঁ নীৰু আৰু ৰম্ভাক লগতে লৈ।

অফিচৰ সন্মুখতে গাড়ীখন ৰাখি দৌৰাদৌৰিকৈ ওপৰলৈ বুলি উঠি যাওঁতেই গে’টত থকা ছিকিউৰিটী দুজনৰ এজনক ওপৰলৈ আহিবলৈ ক’লোঁ।

ৰম্ভাই পাকঘৰটোত এবাৰ চকু ফুৰাই কাষৰ ষ্ট’ৰ ৰুমটোলৈ সোমাই গ’ল। নীৰুলৈ চাই সুধিলে— ‘কিমান মানুহে খাব বাইদেউ?’

‘দুশ।’ —নীৰুৰ চমু উত্তৰ।

বহু। নিজৰমতেই চাউল, দাইল, আলু আদি ধোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰি ব্যস্ত হৈ পৰিল ৰম্ভাৰ কামত। দুফালে দুটা চুলাত ৰান্ধি থকা ৰম্ভাক দেখি মই ভাবিছিলোঁ— ভোজৰ ৰান্ধনী হ’ব পৰা সকলোখিনি গুণেই আছিল তাইৰ।

‘বেছ আত্মবিশ্বাসেৰে কৰি আছে তাই। ভোজৰ ৰান্ধনী হ’ব পৰা সম্পূৰ্ণ গুণ ৰম্ভাৰ গাত মই দেখিছিলোঁ।

নীৰু আৰু ৰম্ভা মিলি সেইদিনা সেই দুশ ল'ৰা-ছোৱালীক ভাত-দাইল আৰু আলু ভাজিৰে দুপৰীয়াৰ সাঁজটো বৰ সুন্দৰকৈ খুৱালে।

আবেলি ৰম্ভাই দুজনীমান মাইকী মানুহ বিচাৰি আনিলে— ৰন্ধা-বঢ়াৰ লাচনি-পাচনি কৰা কামখিনিৰ বাবে। সন্ধিয়াৰ পৰাই নীৰু আৰু ৰম্ভা লাগি গ'ল ৰাতিৰ সাঁজ ৰান্ধিবলৈ। ৰাতিলৈ প্ৰায় তিনিশ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে খাব।

ৰাতি আঠমান বজাত নীৰুৰ সম্বন্ধীয় ককায়েক দিগন্তদা আহিছিল আমাৰ কল চেণ্টাৰটো চাবলৈ। কল চেণ্টাৰটো দেখুৱাই ওপৰলৈ লৈ যোৱা দিগন্তদাই দেখিছিল— দুই হাতেৰে খন্তি লৈ ভাজি লৰাই থকা নীৰু আৰু কাষৰ চৌকাত দাইলৰ ফেন কাঢ়ি থকা ৰম্ভাক।

‘চাবাচ, মোৰ ভনী।’ —নীৰু উৎসাহ যোগাইছিল দিগন্তদাই।

আৰু মই দেখা পাইছিলোঁ ৰম্ভাৰ মাজত লুকাই থকা সেই সুপ্ত প্ৰতিভাক। কিছুসময়ৰ পিছতে আহিছিল ৰম্ভাই মাতি পঠিওৱা ৰান্ধনি এজন। দৰমহাৰ কথা পাতি তেওঁক দায়িত্ব দিছিলোঁ পিছদিনাৰ পৰা ৰন্ধা-বঢ়া কৰাৰ। ৰম্ভাই কোৱামতেই মুনী বোলা শকত মাইকী মানুহজনীক ইউটিলিটি ইনচাৰ্জৰ দায়িত্ব দিলোঁ। ৰম্ভাক পাতি দিলোঁ কেণ্টিন ‘ইনচাৰ্জ’।

আৰম্ভ হৈছিল ৰম্ভাৰ নতুন জীৱন। আৱৰণী ইনফ'টেকৰ সেই সকলো কৰ্মচাৰীৰ বাবে ৰম্ভা হৈ উঠিছিল ‘ৰম্ভাবা’। আচৰিত স্মৃতিশক্তি থকা ৰম্ভাই বৰ নিয়াৰিকৈ চলাইছিল সেই কেণ্টিনখন। নিজে তৈয়াৰ কৰা চিংৰা, আলু চপ আদিৰ সংযোজন কৰি বিক্ৰীৰ পৰিমাণো বঢ়াইছিল তাই।

লাহে লাহে মোৰ কল চেণ্টাৰৰ পৰিসৰো বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। ২০০৮ চনত চানমাৰিৰ কল চেণ্টাৰটোত ৰিলায়েঞ্চৰ কল চেণ্টাৰ আৰম্ভ হ'ল। ৰম্ভাৰ তত্ত্বাৱধানত তাৰ কেণ্টিনখনো থিতাপি লাগিল। সেই বছৰতে শ্বিলঙত এয়াৰচেলৰ এন ইৰ বাবে আন এটা কল চেণ্টাৰ আৰম্ভ কৰিলোঁ। তাৰ কেইদিনমান পিছতে শেৱালি পথৰ হাউছ নাম্বাৰ ৩৭ত ভ'ডাফোনৰ কল চেণ্টাৰৰ আৰম্ভণি।

২০১০ চনত হাউছ নাম্বাৰ ৩৫টো ভাৰাত লৈ এয়াৰচেলৰ আউটব'ৰ্ড কল চেণ্টাৰটো আৰম্ভ হ'ল। ২০১১ চনত ৪ মহলীয়া নতুনকৈ সাজি উলিওৱা হাউছ নাম্বাৰ ৩৪টো ভাৰাত লৈ তাতে এয়াৰটেল, আইডিয়া আৰু দালমিয়া চিমেণ্টৰ কল চেণ্টাৰৰ শুভাৰম্ভণি হ'ল। শেৱালি পথৰ ৩৪, ৩৫ আৰু ৩৭ নাম্বাৰৰ ঘৰকেইটাত তেতিয়া কল চেণ্টাৰৰ ১০০০ৰো অধিক কৰ্মচাৰী। এই

সকলোবিলাকৰ প্ৰয়োজনীয়তা পূৰাবলৈ আৰম্ভ হ'ল আন এখন কেণ্টিন, হাউছ নাম্বাৰ ৩৭ত। মানে পুৰণি সেই টাটা স্কাইৰ বাবে লোৱা ঘৰটোৰ পৰাই। ৰম্ভাৰ নেতৃত্বত এইখন কেণ্টিনো আৰম্ভ হ'ল। মুঠতে তিনিখন কেণ্টিনৰ অভাৱ-অল ইনচাৰ্জ হ'ল ৰম্ভা। লিখা-পঢ়া নজনা ৰম্ভা। আচৰিত স্মৃতিশক্তি। প্ৰতিটো হিচাপ নখদৰ্পণত। তাৰ মাজতে আৱৰণী ইনফ'টেকৰ ফাউণ্ডেচন দিৱসত ৰম্ভা পুৰস্কৃত হ'ল 'শ্ৰেষ্ঠ কৰ্মচাৰী' ৰূপে। সেইজনীয়েই আছিল আৱৰণী ইনফ'টেকত কাম কৰা প্ৰায় ২,৪০০ কৰ্মচাৰীৰ মৰমৰ 'ৰম্ভাবা'।

ইমানখিনি ব্যস্ততাৰ মাজতো কোনো পৰিস্থিতিতে কেতিয়াও উদ্বিগ্ন হোৱা দেখা নাছিলোঁ ৰম্ভাক। স্বভাৱসুলভ গান্ধীৰ্য্যতাৰেই সামৰি লৈছিল সকলো দায়িত্ব, হাঁহিমুখেই। তথাপি তাই এৰি দিয়া নাছিল আমাৰ ঘৰৰ কামটো। এই তিনিখন কেণ্টিনৰ প্ৰতিটো হিচাপ আহি দিছিলহি নীৰুৰ হাতত। পুৱা ডাইনিং টেবুলত চাহকাপ খোৱাৰ সময়তে ময়ো চকু ফুৰাইছিলোঁ হিচাপবিলাকত। প্ৰয়োজনীয় দুই-এটা কথাৰ বাহিৰে প্ৰায় সকলো সিদ্ধান্তই ৰম্ভাই লৈছিল নীৰুৰ পৰা।

সেই পুৱা ছয় বজাৰ পৰা আৰম্ভ হয় ৰম্ভাৰ কৰ্মজীৱন। শেষ হয় ৰাতি ১০ বজাত, কেণ্টিন বন্ধ হোৱাৰ পিছত, হিচাপ-নিকাচ সামৰি-সুতৰি লোৱাৰ অন্তত। মাথোঁ নীৰুৰ নোসোধাকৈ একো কামেই নকৰে। নীৰুৰ মাথোন এটা কথাকেই নুশুনো— ঘৰৰ কামটো বাদ নিদিয়ে তাই। তাইৰ কণ্ঠৰ কথা ভাবি হাজাৰবাৰ মানা কৰা সত্ত্বেও নামানে তাই। তাইৰ মতে এইকণেই তাইৰ নিজৰ সময়। নীৰুৰ লগত চাহকাপ খোৱাৰ সময়কণত আপোনভাৱে কটোৱা এই দহটা মিনিটৰ প্ৰয়োজনীয়তা তাইৰ বাবে অপৰিহাৰ্য। অক্সিজেন। মই বুজোঁ, এয়া তাইৰ নীৰুৰ প্ৰতি থকা কৃতজ্ঞতা প্ৰকাশৰ প্ৰয়াস।

নীৰুৰ তত্ত্বাৱধানত নিজৰ কৰি লোৱা তাইৰ এই ব্যস্ততাপূৰ্ণ কৰ্মজীৱনত নীৰুৰ প্ৰতি থকা তাইৰ শ্ৰদ্ধা নিৰেদনৰ এয়া একমাত্ৰ পথ।

ইমানখিনি দায়িত্ব পায়ো তাই কিন্তু উৰা নাছিল। মাটিৰ সৈতে অতি দৃঢ়ভাৱে খোপনি ৰাখি তাই ডাঙৰ কৰিছিল তাইৰ দুয়োটা ল'ৰা-ছোৱালীক। দুয়োটা পঢ়া-শুনাত বেছ ভাল হৈছে।

২০১৫ চনত মোৰ জীৱনৰ সেই চৰম দুৰ্ঘটনাটো হোৱাৰ সময়ত নিজৰ সাঁচতীয়া ধনৰ পৰা ৩০,০০০ টকা বেংকৰ পৰা উলিয়াই আনি নীৰুৰ হাতত দিছিল ৰম্ভাই। দাদাৰ এই বিপদৰ সময়ত কামত আহিব বুলি।

দেউতাক তাই বৰতা বুলি মাতিছিল। দেউতা-মা গুৱাহাটীত থকা দিনকেইটাত দেউতাক বেছ আব্দাৰ কৰিছিল তাই। দেউতাৰো বৰ মৰমৰ আছিল বন্তা। দেউতাক স্প'ঞ্জবাথ কৰোৱা, নিবুলাইজাৰটো লগাই দিয়া, হাত দুখনত ইনজেকচনৰ দাগবোৰত মলম সানি দিয়া, দেউতাৰ কাপোৰ-কানি ধোৱা আদি কামবোৰ তাই অতি আগ্ৰহেৰে কৰিছিল। কোনেও কেতিয়াও কৰিবলৈ কোৱা নাছিল।

দেউতাৰ শেষৰ সেই এটা মাহত ৪ বাৰকৈ গৈছিল তেজপুৰলৈ। মোবাইল ফোনটোৰেই চলাইছিল সেই সময়ত তাইৰ দায়িত্বত থকা পাঞ্জাবাৰীৰ বজাৰখনৰ লগৰ 'পাকঘৰ' নামৰ নীৰুৰ সেই কেণ্টিনখন।

এপদ এপদকৈ ঠন ধৰি উঠিছিল এই পাকঘৰখন, বন্তাৰ সম্পূৰ্ণ একক তত্ত্বাৱধানতে। মই মাথোঁ আইডিয়াটোহে দিছিলোঁ। তাক বাস্তৱত কাৰ্যকৰী কৰিছিল বন্তাই।

জীৱনটোত বহুতৰে উন্নতিৰ সহায়ক হৈছিলোঁ যদিও মুখেৰে এটা কথাও উচ্চাৰণ নকৰাকৈ বন্তাই দিয়া প্ৰতিদান মোৰ জীৱনৰ এটা পাহৰিব নোৱৰা অধ্যায়। নীৰুৰ প্ৰতি থকা তাইৰ এই ভাবটোৰ প্ৰতিফলন ঘটিছিল তাই কৰা প্ৰতিটো কামৰ মাজেৰে। ইমানখিনি অধিকাৰ পায়ো নিজৰ দৰমহাৰ পইচাটোৰ বাহিৰে আন একোঁলৈকে আশা নকৰাকৈ থাকিব পৰাৰ বিৰল নিদৰ্শন বন্তা। সততাই যাৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ পৰিচয়। প্ৰায়েই মই ভাবিছিলোঁ, 'পঢ়া হ'লে কি হ'লহেঁতেন তাই?' আজিও সাঁথৰ হৈ থাকি গ'ল মোৰ মনত এই প্ৰশ্নটো।

দুপৰীয়া মোৰ সেই ভাতসাঁজ। সদায় একেদৰেই মিহিকৈ কুটা আলু ভাজিৰ সৈতে। মাজে মাজে কেইটামান সৰু মাছৰ ভজা। এটা বাটিত অকণমান দৈ। হাজাৰটা কামৰ মাজতো মোক সময়মতে ভাত খাবলৈ মাতি কৰা ফোনকলটো। এই সকলোৰে সমাহাৰ বন্তা।

হঠাতে পৰ্দাখন আঁতৰাই, হাতত ধোৱা কাপোৰেৰে ভৰা বাল্টিটো লৈ বাৰাণ্ডালৈ আহিল বন্তা। মোৰ সন্মুখেৰেই পাৰ হৈ গৈ সন্মুখৰ ৰছীডালত কাপোৰখিনি মেলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে এখন এখনকৈ।

তাইৰ নিৰ্জু চকুহাললৈ চাই লাহেকৈ আঁতৰি আহিলোঁ বাৰাণ্ডাখনৰ পৰা। কাণত বাজি থাকিল তাইৰ সেই কথাষাৰ, 'দাদা, কাম বঢ়াওক। নতুন কিবা এটা কৰিবলৈ মন গৈছে।'

এৰা! অত্যাৱসাহী তথা সকলো কামকে মোৰ বুলি লোৱা এইজনীয়েই

হ'ল বস্তা। আচৰিত ধৰণে, নভবাকৈয়ে আমাৰ ঘৰৰ ছোৱালী হৈ পৰা বস্তা।

গোসাঁনী, বাবু, পৰী বহি আছে মাটিতে পাৰি থোৱা বাবুৰ বিছনাখনতে। তিনিওটাৰে হাতত মোবাইল ফোন। ব্যস্ত নিজা নিজাভাৱে।

ডাইনিং টেবুলত লালচাহ খাই বহি আছে খুৰা-খুৰীৰ লগতে ঘৰৰ বাকী কেইজনমান। আজি পাঁচটা দিন একেধৰণেৰেই পাৰ হৈছে মোৰ এই ৰুক্মিণীগাঁৱৰ ফ্লেটটোতে। মাজে মাজে কান্দোনৰ ৰোল। বেছিভাগ সময়েই নীৰৱতাৰে ভৰা। মাজে মাজে দুই-এজন মোৰ শুভাকাংক্ষীৰ আগমন। হাতত ভৰপূৰ বৰতীয়াৰ টোপোলা। ভাগে ভাগে সামৰি থয়গৈ মাকু বা জিলিয়ে। তাৰ পৰা ধুই-মেলি কাটি আগবঢ়াই দিয়ে আপেল, আঙুৰ, কল আদিৰে ভৰা প্লেটবিলাক— সেই অভ্যাগতসকলৰ আগলৈ। এক গতানুগতিক আনুষ্ঠানিকতা। মন টনাছ। দুই-এটা স্মৃতি ৰোমন্থন।

লাহে লাহে নামি গ'লোঁ।

তলত অলসভাৱে বহি দুই-এটা কথা পাতি আছে ৰবুলু, অভিষেক, ৰূপটি আৰু সোণটিয়ে।

হঠাতে ভাবিলোঁ, তেজপুৰলৈ যাওঁ। অন্ততঃ এটা দিন থাকি আহোঁগৈ মোৰ জন্মঠাইখনত। বতাহৰ গতিৰ সৈতে মিলাই লাহে লাহে আহি খানাপাৰা পালোঁহি। কণ্ডাক্টৰ এজনে চিএণ্ডি আছে 'নগাঁও বাইপাছ, তেজপুৰ। নগাঁও বাইপাছ, তেজপুৰ' বুলি।

ড্ৰাইভাৰজনৰ কাষতে সন্মুখৰ ফালে চাই বহি ল'লোঁ, যাতে বৰকৈ বতাহ নালাগে। এসময়ত বাছ চলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

মনটো এক অজান আনন্দৰে ভৰি পৰিল।

নিজৰ জন্মস্থানলৈ যাম।

স্মৃতি ৰোমন্থন কৰিম নিজাববীয়াকৈ। নিজৰ জীৱনৰ পুৰণি কথাবিলাক মনত পেলাম। সকলো ঠাইলৈ যাম। সঁচাকৈয়ে বৰ ভাল লাগিব।

ভাবি ভাবি ক্ৰমশঃ আগবাঢ়ি গ'লোঁ বাছখনৰ গতিৰেই। বিশেষ খবৰ নাই। জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ দিনটোলৈ এতিয়াও আঠোটা দিন বাকী আছেই। লাহে-ধীৰে সম্পূৰ্ণ কৰিম মোৰ এই যাত্ৰা। ওভতনি যাত্ৰা— মৃত্যুৰ পৰা জন্মলৈকে। আশাৰ বৈতৰণী পাৰ কৰাৰ পিছৰ যাত্ৰা, য'ত নাই কোনো আকাংক্ষা। নাই কোনো আক্ষেপ, নাই কাৰো আব্দাৰ।

(৯)

মই আহি থকা বাছখনে কলিয়াবৰ তিনিআলিৰ পৰা বাওঁফালে ঘূৰিলে। অজান আনন্দত মনটো উৎফুল্লিত হৈ পৰিল। তেজপুৰ পালোঁহি। সেই আগৰে পৰাই মই বাছেৰেই হওক বা নিজৰ গাড়ীলৈ অহা দিনবোৰৰ কথাই হওক, এই কেঁকুৰিটো ঘূৰাৰ লগে লগে মোৰ মনলৈ এই ভাবটো আহিবই, ‘তেজপুৰ পালোঁহি’। আজিও আহিল সেই একেটা ভাব।

ৰাস্তাৰ দুয়োপাৰে চকুৰে দেখা পোৱালৈকে হালধীয়া ফুলেৰে পথাৰখন আৱৰি আছে। আকাশৰ নীলাখিনিৰ মাজে মাজে সিঁচৰতি হৈ থকা শুকুলা ডাৱৰখিনিয়ে এই গোটেই পৰিৱেশটোক অপৰূপ সৌন্দৰ্য প্ৰদান কৰিছে। আকাশখন শেষ হোৱা প্ৰান্তৰ পৰাই ৰিণিকি ৰিণিকি দেখা পোৱা গৈছে হালধীয়া ৰঙেৰে আৱৰি থকা পথাৰখন। আৰু ই আহি শেষ হৈছেহি মই আহি থকা ৰাস্তাটোৰ দাঁতিত— সৰিয়হৰ ফুল হিচাপে। দুয়োপাৰে একেটাই পৰিৱেশ, মন ভাল লাগি যোৱা। মই আগবাঢ়ি যোৱা বাছখনৰ দুয়োকাষৰ এই হালধীয়া দলিচা দুখনো লাহে লাহে আমাৰ সৈতেই আগবাঢ়ি গৈছে। মাজে মাজে লাইটৰ টাৱাৰ, দুই-এটা ঘৰ আৰু সৰুসুৰা দুটা চ’কৰ বাহিৰে বাকী প্ৰায় সকলো ঠাই পূৰাই ফুলি আছে এই সৰিয়হ ফুলবোৰ। কিমান চাগৈ মৌমাখি, পখিলা ঘূৰি ফুৰিছে এই সৰিয়হ ফুলবোৰৰ বুকুত পৰি পৰি। দুয়োহাতে চাগৈ আঁজলি ভৰাই লৈ গৈছে ফুলৰ ৰেণুবোৰ, মানুহক অমৃত পান কৰোৱাৰ উদ্দেশ্যে।

বাছখন আহি চুলুং চ’কটো পাৰ হ’ল। বাওঁফালে সেইখন চুলুঙৰ প্ৰখ্যাত মাছৰ বজাৰ। উৰুকাৰ দিনা আন্ধাৰ হৈ থাকোঁতেই বাবুদা আৰু জয়সুন্দাৰ লগতে ৰূপটি আৰু মই আহোঁ এই চুলুঙৰ বজাৰখনলৈ। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ আঁৰি, চিতল, ৰৌ, বৰালি মাছৰ লগতে বজাৰখন উপচি থাকে বিভিন্ন ফিচাৰীৰ পৰা অহা কমন কাৰ্প, গ্ৰাছ কাৰ্প, বিগহেড আদি মাছবোৰেৰে। তদুপৰি থাকে তেজপুৰৰ হোলা আৰু গাঁৱৰ ডোবাবিলাকৰ পৰা ধৰি অনা পুঠি, খলিহনা, এলেং, ভাঙোন, লাচিম, মাগুৰ, কাৱৈ, শিঙি, শ’ল, শালকে আদি কৰি অলেখ সৰু-বৰ মাছ। লগতে থাকে ফাঁচিজালত উঠা ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ মিছা মাছবিলাক। মাজে মাজে দুই-এটা গেদগেদী, তোৰা, পাটীতমুতুৰা আৰু কেৰমেৰাই থকা কুচিয়াবিলাক। মুঠতে

সকলো প্ৰকাৰৰ মাছৰ এখন বিশাল বজাৰ। সেই আন্ধাৰতে আহি বাস্তৱ দুয়োপাৰে ভৰি বৈ থাকে টাটা মোবাইল আৰু বলৰ' পিক-আপ ভানবোৰ, পিঠিত মাছ নিবলৈ বুলি অনা টিঙৰ সেই গোল গোল বাচনবোৰ লৈ। মাছ বেপাৰীবোৰ ব্যস্ত থাকে বজাৰৰ ভিতৰৰ অকচনবোৰত। নিজৰ নিজৰ পছন্দৰ মাছখিনি ডাক মাৰি কিনাৰ কামখিনি সম্পন্ন কৰি দৌৰাদৌৰিকৈ যায়গৈ নিজৰ নিজৰ বজাৰবিলাকলৈ। মাছ বিক্ৰী কৰি উপাৰ্জন কৰা টকাকেইটাৰে নিজৰ পৰিয়ালটোৰ যাবতীয় বজাৰ আদি লৈ সন্ধিয়াটো একেলগে খোৱা ভোজভাতত যোগ দিবলৈ। এটি বিৰামহীন যাত্ৰা, জীৱন যুঁজৰ। বেপাৰীবিলাকৰ বেছিভাগেই মৈমনসিঙীয়া। কিছুমান পমুৱা মুছলমান। সাঁচাকৈয়ে এটা কৰ্মঠ জাতি। কষ্ট কৰিব পাৰে অবিৰতভাৱে।

আমি থলুৱাখিনি কিন্তু সিহঁতৰ এই উৎসাহেৰে ভৰা কৰ্মময় জীৱনটোৰ প্ৰতি অকণো আগ্ৰহী নহয়। আমাক লাগে সহজতে উপাৰ্জন কৰিব পৰা পছা। এটা ভীষণ ভয়াৱহ কৰ্মবিমুখ মানসিকতা। ভোগ-বিলাসৰ প্ৰতি অন্ধভাৱে আকৃষ্ট। নাচ-গান গাই সময় কটাবলৈ বিচৰা এটা ক্ষয়িষ্ণু জাতি।

আমাৰ চুবুৰিটোৱে একেলগে খোৱা উৰুকাৰ সেই ভাতসাঁজৰ জোখাৰে বিলাহী আৰু মটৰমাহ দি টেঙা আঞ্জাকণ ৰান্ধিবলৈ লোৱা ছয়-সাত কেজিৰ চিতল এটা আৰু লগতে ভাজি খাবলৈ বুলি লোৱা চাৰি কেজিমানৰ ৰৌ বা বাহু এটাৰেই উভৈনদী হয় আমাৰ সন্ধিয়াৰ সেই ভোজভাগ। কিন্তু এই হাজাৰ হাজাৰ মাছেৰে ভৰি থকা বজাৰখন চোৱাৰ আগহতে প্ৰায় প্ৰতিবছৰেই আমি চাৰিওটা আহিছিলোঁ এই বজাৰখনলৈ— উৰুকাৰ পুৰাৰ সুৰুয ওলোৱাৰ বহু আগতেই। কিনি লোৱা মাছকেইটা গাড়ীখনৰ ডিকিত থৈ আমি আগবাঢ়িছিলোঁ পিছৰ পৰ্বলৈ। মানে সেই বজাৰৰ দাঁতিতে থকা হোটেলখনত লুচী আৰু মটৰৰ তৰকাৰী খোৱাৰ সোৱাদ লোৱাৰ উদ্দেশ্যে। শেষত একো একোকাপ চাহ খাই উভতি আহিছিলোঁ আমাৰ সেই ঘৰকেইখনলৈ।

মই আহি থকা বাছখন কলিয়াভোমোৰা দলঙৰ ওপৰেদি যাবলৈ ধৰিলে। এসময়ৰ অসমৰ আটাইতকৈ দীঘল দলং, প্ৰায় তিনি কিলোমিটাৰৰো অধিক দৈৰ্ঘ্যৰ। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ওপৰত হোৱা দ্বিতীয়খন দলং। ১৯৮৭ চনত উদ্বোধন কৰিছিল সেই সময়ৰ ভাৰতৰ প্ৰধানমন্ত্ৰী ৰাজীৱ গান্ধীয়ে। মই তেতিয়া অসম অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়ৰ দ্বিতীয় যান্মাসিকৰ ছাত্ৰ। তেজপুৰবাসীৰ বাবে সেই দিনটো আছিল

ঐতিহাসিক দিন। গুৱাহাটীত পঢ়ি থকা গৌতম, চন্দন আৰু মই আগদিনাই আহি তেজপুৰ পাইছিলোঁহি। পিছদিনা পুৱাতেই চাইকেল লৈ কলিয়াভোমোৰা দলঙৰ ওচৰ পাইছিলোঁগৈ। অৱশেষত আমাৰ উৎকণ্ঠাৰ পৰিণতি ঘটাই নিৰ্দিষ্ট সময়তে উদ্বোধন হোৱা দলংখনৰ কিছু দূৰলৈকে খোজকাঢ়ি আগবাঢ়ি গৈছিলোঁ আমি। আহিনৰ সেই পানী কমি অহা ব্ৰহ্মপুত্ৰখনৰ মাজত দলংখনৰ দুয়োকাষে ভৰি ভৰি ফুলি আছিল কঁহুৱা ফুলবোৰ। শুকুলা কঁহুৱাবোৰে আমাৰ মনবিলাকো ক'বলৈ উৰুৱাই নিছিল।

দলংখনৰ কাষৰ সেই চৰটো আজিও আছে। সেই একেধৰণেৰেই কঁহুৱাও ফুলি আছে। অতি মনোমোহা পৰিৱেশ। নদীৰ বুকুৰ বতাহজাকৰ লগতে হালি-জালি নাচি আছে এই লাখ লাখ কঁহুৱা বনবোৰ। কি যে অমিয়া পৰিৱেশ!

দলংখনৰ শেষ প্ৰান্তত সেয়া পাহাৰটো। চেগুণ গছেৰে ভৰা। দূৰৰ আন এটা পাহাৰত থকা ফৰেষ্টৰ আই বিটো, চেগুণ গছবোৰৰ মাজেৰেই কিছুপৰিমাণে দেখা পোৱা গৈছে। সৰি পৰা পাতবোৰৰ কাৰণে গছবোৰৰ মাজৰ ব্যৱধানটোও বাঢ়িছে। বাৰিষাৰ দিনত এই ঘৰটো একেবাৰে চকুতে নপৰে। মনত পৰিল বিশ্বদীপ দাদাৰ কথা। এই ঘৰটোতে গুপ্তঘাতকৰ হাতত মৃত্যুবৰণ কৰিছিল বিশ্বদীপ দাদাই। তেজপুৰৰ থলুৱা প্ৰথম প্ৰজন্মৰ ব্যৱসায় কৰিম বুলি আগবাঢ়ি অহা উদ্যোগী যুৱকসকলক সাহস দিয়া মানুহজনেই আছিল বিশ্বদা। আমাৰ সকলোৰে মৰমৰ তথা শ্ৰদ্ধাৰ দাদা। আপদে-বিপদে আমি উপদেশ বিচাৰি যাবলৈ সাহস কৰিব পৰা। ব্যৱসায় কৰিবলৈ যাওঁতে পোৱা অসুবিধা বা বাধাবিলাকৰ কথা মুকলি মনেৰে ক'ব পাৰিছিলোঁ। পাৰ্যমানে উৎসাহ যোগাই সাহস দি পঠিয়াইছিল। সঁচাকৈয়ে, ভবাৰ লগে লগে মনটো বেয়া লাগি গ'ল। আজি ইমান বছৰৰ পিছতো সজীৱ হৈ আছে সেই স্মৃতিবোৰ।

দলংখন পাৰ হোৱাৰ পিছতে দেখিলোঁ, সৰু সৰু ল'ৰা কেইটামানে হাতত বিভিন্ন ধৰণৰ অৰ্কিডৰ গছ লৈ গুৱাহাটী অভিমুখী সৰু গাড়ী এখনৰ যাত্ৰীসকলক বিক্ৰী কৰাৰ চেষ্টাত ব্যস্ত। ভালকৈয়ে চালোঁ, এৰা তিনিওটাৰে বয়স ১২-১৩ বছৰতকৈ কমহেই হ'ব। আচৰিত ধৰণে কৰ্মঠ এই 'মিয়া'বিলাক। জীৱিকাৰ বাবে কৰা সিহঁতৰ অহৰহ প্ৰচেষ্টাবোৰে প্ৰতিফলিত কৰে সিহঁতৰ কষ্ট কৰিব পৰাকৈ থকা শাৰীৰিক দক্ষতাক। পুৱা হাজিৰা বা আন কিবা কাম কৰিবলৈ যোৱাৰ আগতেই সূতা কিনি নিজহাতে বৈ উলিওৱা জালখনেৰে ওচৰৰ নদীখনতেই

হওক বা জানটোতে হওক জাল মাৰিবই। বিনামূলখনেৰে ধৰা এই মাছখিনি লৈ ৰাস্তাৰ কাষতে বহি যাব সিহঁতৰ ঘৰৰ মাইকী মানুহকেইজনী। আমি থলুৰাখিনি আছোঁৱেই— জঁপিয়াই থকা জীয়া মাছকেইটাৰ আগেদি ডেই যাব পাৰিনে বাৰু? গাড়ীৰ ব্ৰেকত ভৰি পৰিলেই নহয়। যি দাম বিচাৰে দিয়াত অকণমানো কৃপণালি নাই। এইহেন জীয়া মাছ ক'ত পাবা? ল'বই লাগিব আৰু দুটা টকা বেছিকৈ দি হ'লেও। পাইছোঁ যে! কপাল ভাল বুলি ভাবিয়েই আত্মসন্তুষ্টিত গদগদ হৈ ঘৰলৈ বুলি আগবাঢ়োঁ। এবছৰৰ ব্যৱধানত জন্ম হোৱা পাঁচ-ছটা ল'ৰা-ছোৱালীৰ ডাঙৰ হোৱা কেইটামান ওচৰৰ ফৰেষ্টৰ হাবিখনত সোমাই গছ বগাই অৰ্কিড অনাত ব্যস্ত, সৰুকেইটাই ৰাস্তাৰ কাষত আমাৰ থলুৱা মানুহখিনিৰ ঘৰবিলাক উজলাবলৈ অৰ্কিড বেচাত ব্যস্ত। বিনামূলখনৰ ব্যৱসায়। এশ শতাংশই লাভ।

‘কষ্ট অব লিভিং’ আমাৰ থলুৱাৰ হিচাপত দহ ভাগৰ এভাগ। গতিকে সেই অসম সোমোৱাৰ পিছতে কিনা টিঙৰ বাকচটোত সাঁচি থোৱা টকাৰ পৰিমাণ দিনকদিনে বাঢ়িবলৈ ধৰে। বছৰেচাৰেক পাৰ নহ'ল মানেই খবৰ আহিল যে গাঁৱৰ ভিতৰফালে থকা ডিম্বেশ্বৰ মাষ্টৰৰ ল'ৰাক বাইক কিনি দিবৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা টকাখিনিৰ বাবে খেতি মাটি দুবিঘা বিক্ৰী কৰিব। বছ হৈ গ'ল। ট্ৰাংকত থকা টকাকেইটাৰ লগতে গাঁৱৰে পুৰণি তথা ইতিমধ্যে মাটি-বাৰী কৰি নিগাজী হোৱাজনৰ পৰা ধাৰে লোৱা টকাকেইটাৰে মাটিকণো কিনা হ'ল। ধাৰটোও ছমাহতে মাৰিব পৰা যাব। দ্বিতীয়জনী ঘৈণীয়েকক ৰাস্তাৰ কামত লগাই দিছেই। গতিকে বিশেষ চিন্তা নাই।

ৰাস্তাৰ কাষত অৰ্কিড বিক্ৰী কৰি থকা ল'ৰাকেইটাক দেখি কাম নোহোৱা মোৰ মনটোৰ সন্মুখেৰে চিনেমাৰ নিচিনাকৈ এইলানি ছবি পাৰ গৈ গ'ল।

দলং পাৰ হোৱাৰ পিছতো ৰাস্তাৰ দুয়োপাৰে একেই হালধীয়া ৰঙৰ সৰিয়হ ফুলেৰে আৱৰা বিস্তৃত পথাৰ। এই খেতিপথাৰবোৰো সেই ‘মিয়া’ মানুহখিনিৰে। বেছিভাগেই ১৯৫১ চনৰ পৰা ১৯৭১ চনৰ মাজত অহা। অৱশ্যে তাৰ পিছতো অহাবিলাকক লাহে লাহে পিছৰ ফালৰ মাটিবিলাকত ভাগে ভাগে থিতাপি লগাই দিছে আগতে আহি ইয়াত প্ৰতিষ্ঠিত হোৱাসকলেই। আমি ক্লাছ ছেভেনত থাকোঁতে আৰম্ভ হোৱা অসম আন্দোলনৰ সময়ত এই পাঁচমাইল এলেকাটোত মুঠ পাঁচশ ঘৰমান মানুহ আছিল। আজি বোধকৰোঁ দুহেজাৰ ঘৰমান হ'লগৈ। এটা ডাঙৰ ভোটবেংক। যিকোনো দলৰ বিধায়কে সমীহ কৰিবলগীয়া অৱস্থা।

বাছখন পাঁচমাইল চাৰিআলিটো পাৰ হৈ বৈ গ'ল। দীঘলীয়া দাঢ়িৰে, জোঙা জোঙা নাকৰ দুজন আদহীয়া মানুহ বাছখনৰ পৰা নামিল। একো নাভাবি ময়ো নামি দিলোঁ। এই চাৰিআলিটোৰ পৰা যোৱা সোঁহাতৰ ৰাস্তাটোৱেই চেণ্ট্ৰেল ইউনিভাৰ্ছিটীলৈ যোৱাৰ ৰাস্তা। এতিয়া চাৰিলেনৰ ৰাস্তা হ'ব। কাম চলি আছে। চিধাই গৈ জামুগুৰিহাটৰ ওচৰত ওলাবগৈ। এই ৰাস্তাটোৱেই ৭০০ মিটাৰমান আগবাঢ়ি গ'লেই ৰূপটিয়ে কিনা আমাৰ মাটিখিনি আছে। সন্মুখত ছেইণ্ট মেৰীজ স্কুল। আমাৰ মাটিডোখৰৰ প্ৰায় কাষতেই আছে গুৰুকুল স্কুলখন।

বতাহৰ গতিৰ সৈতে মিলাই ইমান কম সময়তেই যে এই ৭০০ মিটাৰ পাৰ হৈ আহিলোঁ, ভাবি ভালেই লাগি গ'ল। ৰাস্তাৰে নিজৰ গাড়ী লৈ আগতে আহোঁতেও ৰাস্তাৰ গাঁতবোৰৰ পৰা বচাই বচাই আহোঁতে পাঁচ মিনিটমানেই লাগিছিল। আজিহে একেবাৰে সময় নালাগিল যেনেই পালোঁ। ভাবিলোঁ মানেই পালোঁহিয়েই।

ৰূপটিৰ মাটিডোখৰলৈ সোমাই আহিলোঁ লাহে লাহে। জপনাখনৰ মাজেদিয়েই পাৰ হৈ গ'লোঁ। সোঁফালে টিনৰ চালিৰ ঘৰটো। টিকুহঁত থাকে। টিকু হ'ল ৰূপটিৰ ড্ৰাইভাৰ। ৰিংকুক বিয়া কৰোৱাৰ পিছতে ৰূপটিয়ে তাক ইয়াত থাকিবলৈ দিছিল। আমাৰ তেজপুৰৰ 'হোটেল অ' তেজপুৰৰ কামতে গাড়ীখন চলায় টিকুৱে। বৰ্তমান তাৰ পৰিবাৰৰ ছোৱালী এজনীও জন্ম হ'ল। বাৰাণ্ডাখনতে প্লাষ্টিকৰ খেলনা কেইটামানৰ সৈতে আপোনমনে খেলি আছে টিকুৰ চাৰি বছৰীয়া ছোৱালীজনীয়ে। সন্মুখৰ কাপোৰ মেলা তাঁৰডালৰ পৰা ধুই থোৱা কাপোৰবোৰ সামৰিছে টিকুৰ পৰিবাৰে। তাইৰ কাষেৰেই পাৰ হৈ পাছফাললৈ বুলি আগুৱাই গ'লোঁ। সেই তাহানিতে মই আৰু ৰূপটিয়ে ৰোৱা ২০০জোপা কাৰ্জিনেমুৰ গছ আছে মাটিডোখৰৰ এই তিনিওটা সীমাতে। গছবোৰ বেছ ডাঙৰ হ'ল। ওখই ছয় ফুটমান হ'লগৈ। গায়ে-গাৰিয়ে একো একোডাল নেমুগছ ছয় ফুটমান ব্যাসাৰ্ধ বিয়পি এখন অভেদ্য বেৰাৰ কামেই কৰি আছে। আমাৰ বাৰীৰ সীমাৰ পৰা বিস্তৃত পথাৰখন। সৰিয়হ খেতিৰে ভৰি আছে। সন্মুখেদিয়েই মৌমাখি এটা পাৰ হৈ গ'ল। অলপ পিছতে আৰু এটা। মোৰ বৰ্তমান চেহেৰাৰ তুলনাত মোতকৈ অলপমানহে সৰু। চকুত পৰিল সৰিয়হ খেতিৰ মাজে মাজে কিছু ব্যৱধানৰ অন্তৰে অন্তৰে শ শ মৌমাখিৰ বাহ। মানুহে সজোৱা, কাঠেৰে তৈয়াৰী।

এৰা ৰূপটিয়ে কৈছিল। আজিকালি হেনো এই সৰিয়হ খেতি হোৱাৰ সময়ত

মৈমনসিঙীয়া মানুহ কিছুমানৰ আগমন হয় তেজপুৰলৈ। 'শ্ব' মিলৰ পৰা সস্তাত কিনি অনা আওকাঠি গছৰ কাঠৰ পৰা নিজেই এই মৌবাহবোৰ সাজি খেতিপথাৰৰ মাজে মাজে বহুৱাই দিয়ে। মৌমাখিৰ ৰাণীৰ লগতে প্ৰয়োজনীয় মৌমাখিবোৰ এই বাহবোৰত এৰি দিয়ে।

মৌমাখিবোৰে সৰিয়হ ফুলৰ ৰেণুৰ পৰা মৌ শুহিবলৈ যাওঁতেই ফুলবোৰ 'জাৰমিনেচন' হয়। ফুল ফুলাৰ পৰিমাণ বাঢ়ি যায়। ফলস্বৰূপে সৰিয়হৰ উৎপাদনো যথেষ্ট বাঢ়ে। প্ৰতিবিঘাত তিনি মোনলৈকে বাঢ়ে। তাৰ পৰা সৰিয়হ কৰা খেতিয়কজনৰ উৎপাদন বৃদ্ধি হয়। লাভ বাঢ়ে আৰু এই মৌপালন কৰাজনে বিনাপইচাতে মৌখিনি পায়। এইদৰে উৎপাদন কৰা বিশুদ্ধ মৌ তেওঁলোকৰ নিজৰ মাইকী মানুহকেইজনীৰ হাতত দি ঘাইপথৰ কাষত বহুৱাই দিয়ে আৰু আমি থলুৱাখিনিয়ৈ নোপোৱাই পোৱা বস্ত্ৰৰ দৰে থপিয়াই থপিয়াই কিনিও। সঁচাকৈয়ে ইহঁত জীয়াই নাথাকি আমিবোৰ জীয়াই থাকিমনে?

কাম বুলিলে ভয় কৰা, কামক নিচিনা এটা অলস জাতি। আনে শোষণ কৰাৰ চিন্তাত নিমগ্ন। তাকে লৈ প্ৰতিবাদ, গণ আন্দোলন, বন্ধৰ ঘোষণা। ক্ষন্তেকীয়া নায়ক হোৱাৰ চিন্তাৰে নিজৰ মন-মগজু পৰিপুষ্ট। দিনৌ নতুন নতুন দল। নতুন নতুন কাৰ্যসূচী। কৰ্মৰ পৰা বিৰত থাকিবৰ বাবে কৰা অবিৰত সংগ্ৰাম। সোণৰ অসমৰ সপোনত বিভোৰ এটা অৱক্ষয়ী জাতি। কমবিমুখ, কিন্তু উচ্চ অভিমানী অতি সংবেদনশীল জাতি। ইজনে আনজনক সহায় নকৰাৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰে প্ৰতিজ্ঞাবদ্ধ। এজনে কাম কৰিবলৈ আগবাঢ়ি আহিলে বাকীবোৰে তাত সহযোগ কৰাৰ পৰিৱৰ্তে ভুল উলিওৱাৰ চেষ্টাত ব্যস্ত। ইতিবাচক সমালোচনাৰ স্থান নাই। জানে মাথোঁ ককৰ্থনা কৰিবলৈ। নিৰাশাবাদী পৰ্যালোচনা। টিভি চেনেলবোৰৰ টক্ শ্ব'বিলাকত সোণৰ অসম গঢ়াৰ উচ্চাংগ হুংকাৰ। কথাৰেই যেন আমি জগত জিনিম। সাময়িক ভোগ-বিলাসৰ পৰিকল্পনাত মত্ত। জুতি-বুদ্ধিৰ চিন্তাৰে দিনটো পাৰ কৰিব পাৰিলেই হ'ল। গাই গোটা পেটে ভঁৰাল।

বেছি নিৰাশাবাদীৰ নিচিনাকৈ ভাবিছোঁ নেকি বাৰু? আগতেতো এনে ভাববিলাক মোৰ মনলৈ বৰকৈ অহাই নাছিল। আচলতে আহিবলৈ সময়েই পোৱা নাছিল চাগৈ। পুৱাৰ পৰা ৰাতিলৈকে নিজৰ অনুষ্ঠানকেইটাৰ লেঠা মাৰি ফুৰোঁতেই সময়বোৰ পাৰ হৈ গৈছিল। মনটোলৈ নিৰাশাবাদী, ঋণাত্মক চিন্তা আহিবলৈ সময়েই নাপালে। আজি অপৰ্যাপ্ত সময় মোৰ এই অশৰীৰী আত্মাৰ হাতত।

সেয়ে চা'গৈ নষ্টাল্জিয়াই হেঁচা মাৰি ধৰিছে।

লাহে লাহে বাৰীখনৰ পৰা ওলাই আহিলোঁ।

সন্মুখত সেয়া শিলৰ গে'টৰ প্ৰতিকৃতি। শিল্পী জয় দাসে সজা তেজপুৰৰ প্ৰখ্যাত শিলৰ গে'টৰ প্ৰতিকৃতি। বুৰঞ্জীৰ তাৎপৰ্য কঢ়িয়াই প্ৰতিকৃতিখন আজিও থিয় হৈ আছে তেজপুৰৰ দ-পৰ্বতীয়াত। পৰ্যটকক আকৰ্ষণ কৰিব পৰাকৈ সংৰক্ষণ কৰিব পৰা নাই কোনো চৰকাৰে। আচলতে সেই শিলৰ গে'টখনৰ লগত জড়িত বুৰঞ্জীৰ ঘটনাপ্ৰবাহক, ছাঁ-পোহৰ আৰু শব্দৰ মাধ্যমেৰে পৰ্যটকৰ বাবে আকৰ্ষণৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ হিচাপে আগবঢ়াই দিব পাৰিলেহেঁতেন। তাৰ লগত জড়িত ঘটনাপ্ৰবাহৰ ভিত্তিত অংকিত বিভিন্ন চিত্ৰকলাৰে ঠাইডোখৰ ভৰাই পেলাব পাৰিলেহেঁতেন। বৰ্তমানৰ নিচিনাকৈ কেৱল মাথোঁ চাৰিওফালে ফেঞ্চিঙেৰে আগুৰি বুৰঞ্জীপ্ৰসিদ্ধ অঞ্চল হিচাপে চিহ্নিত কৰি থোৱাতকৈ কিছু হ'লেও এনেকুৱা ধৰণৰ কথা ভাবি ইয়াক সঁচাকৈয়ে পৰ্যটকৰ বাবে আকৰ্ষণৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। অনুৰূপ অৱস্থা আমাৰ ইতিহাসপ্ৰসিদ্ধ মহাভৈৰৱ আৰু ভৈৰৱী মন্দিৰৰো। এটা পাৰে সুবিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰখনক লৈ থিয় হৈ থকা ভৈৰৱী মন্দিৰৰ পৰা নদীলৈ বুলি নামি যোৱা পুৰণি সেই খটখটীকেইটাৰে খোজকাঢ়ি যোৱাটো এতিয়া ভাবিব নোৱৰা কথা। শেলুৱেৰে ভৰি থকা শিলৰ খটখটীবিলাকত খোজ পেলোৱা মানে বাকীকেইটা খোজ দিয়াৰ অৱকাশেই নাথাকিবগৈ। একেকোৰে নদীৰ পাৰৰ বালিচাপৰিত হামখুৰি খাই পৰিবগৈ লগা অৱস্থা। তেজপুৰৰ বয়সস্থ মানুহখিনিয়ে আশা কৰিলেও ভৈৰৱী মাক দৰ্শন কৰাটো সম্ভৱ নহয়। তলৰ পৰাই সেৱা জনোৱাৰ বাহিৰে উপায় নাই। ইমান সুন্দৰ পৰিৱেশৰ মন্দিৰটোক লৈ চৰকাৰে ভবা হ'লে ৰোপৱে'ৰ ব্যৱস্থাও কৰিব পাৰিলেহেঁতেন। নৱমীৰ ম'হ বলি দিয়া এটি জাগ্ৰত মন্দিৰ হিচাপেই সকলোৱে জানে এই ভৈৰৱী মন্দিৰৰ কথা। বাণ ৰজাই পূজা দিয়া ভৈৰৱী দেৱালয়।

উষা-অনিৰুদ্ধৰ অমৰ প্ৰেমৰ কাহিনীৰে পৰিবেষ্টিত ঐতিহাসিক তেজপুৰ। পুৰণি সেই শোণিতপুৰ। শোণিত মানে তেজ। হৰিহৰৰ সেই মহাযুদ্ধ। উষাক বন্দী কৰি ৰখা অগ্নিগড় পাহাৰ। বাণ ৰজাৰ জীয়ৰী উষাৰ ৰাজপ্ৰাসাদৰ ভগ্নাৱশেষেৰে পৰিবেষ্টিত অগ্নিগড় পাহাৰ। ব্ৰিটিছ ৰাজবিষয়া ক'ল চাহাৱে তৈয়াৰ কৰি উলিওৱা ক'ল পাৰ্ক। পদুম ফুলেৰে ভৰি থকা তেজপুৰ চহৰৰ মাজমজিয়াত থকা পদুমপুখুৰী। ১৯৬২ চনৰ চীনা আক্ৰমণৰ সময়ত তেজপুৰ আহি পোৱা

চীনা সৈনিকৰ হাতত নপৰক বুলিয়েই কাষতে থকা ভাৰতীয় ষ্টেট বেংকৰ সমুদায় টকা ঢালি দিছিল এই পদুমপুখুৰীতেই! নাই, ক'তো লিখি থোৱা নাই এই ঘটনা-পৰিঘটনাবোৰ।

নটসূৰ্য ফণী শৰ্মা আৰু বিষ্ণু ৰাভাদেৱৰ নাট্যপ্ৰতিভা আৰু কণ্ঠশিল্পৰ সাধনাৰে মুখৰ হৈ থকা সেই বাণ ৰংগমঞ্চ। চেপ্টা নাই কাৰো তাক উজলাই ৰখাৰ।

ৰূপকোঁৱৰৰ সেই বিখ্যাত বাসভৱন 'জ্যোতি ভাৰতী' ৰৈ আছে উপেক্ষিত হৈয়েই। প্ৰথম অসমীয়া বোলছবি 'জয়মতী'ৰ স্ৰষ্টা জ্যোতিপ্ৰসাদৰ সেই 'জোনাকী' হলটোও আছে একেধৰণেই। বুৰঞ্জীক ধৰি ৰখা আৰু লগতে নৱপ্ৰজন্মৰ উঠি অহা আমাৰ উপৰিপুৰুষক জনাবলৈ জনাই এইসকল নমস্য ব্যক্তিৰ সেই অসাধাৰণ কৰ্মৰাজিৰ বিষয়ে উৎসুকতা জন্মাবলৈ আমি কোনোৱেই একো নকৰিলোঁ।

সুধাকণ্ঠৰ শৈশৱৰ বহু স্মৃতিবিজড়িত হৈ থকা এই তেজপুৰ। ভূপেনদাৰ বহুতো অমৰ গীতৰ জন্ম হোৱা ঠাই এই তেজপুৰ। ডাঃ লক্ষ্মী গোস্বামীৰ সেই ঘৰখন, যিখন আছিল ভূপেনদাৰ নিজৰ ঘৰ, আপোন ঘৰ। হয়তো আমাৰ পিছৰখিনিৰ বেছিভাগেই গমেই নাপাব, এইবিলাক কথা ভুলুগুটি হ'ব এদিন সময়ৰ গৰ্ভত।

কথাখিনি ভাবি থাকোঁতেই দেখিলোঁ বেটাৰী ৰিক্সাখন আহি আমাৰ সেই মৰমৰ 'হোটেল অ' তেজপুৰ'ৰ সন্মুখতে ৰ'লহি। লৰালৰিকৈ নামি পৰিলোঁ। ইতিমধ্যে সূৰ্য্যে বিদায় লৈছেই। বিভিন্ন ধৰণৰ আলোকেৰে উদ্ভাসিত হৈ উঠিছে আমাৰ হোটেলৰ সন্মুখ ভাগটো।

আজি মই ঢুকোৱা পঞ্চম ৰাতি। নিশাটো কটাম আমাৰ এই মৰমেৰে সাজি উলিওৱা হোটেলখনতে। ৰূপটি আৰু মোৰ হোটেল। দেউতাই উদ্বোধন কৰা। দেউতা আৰু মাৰ হাতেৰে পূজা কৰি প্ৰথম খুঁটা পোতাৰ দিনটোৰ পৰা আৰম্ভ কৰা এই দ্বি-তাৰকাযুক্ত হোটেলখনৰ নিৰ্মাণৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব লৈছিলোঁ আমি দুয়ো ভাই-ককায়ে। কেৱল মাত্ৰ ১৮ মাহৰ ভিতৰতে সম্পূৰ্ণ কৰি উলিয়াইছিলোঁ, তেজপুৰৰ ভিতৰতে ধুনীয়া এই হোটেলখন।

প্ৰৱেশদ্বাৰখনেৰে সোমাই গ'লোঁ। সোঁফালে আছে হোটেলৰ ৰিচিপচনটো। দুজনী অসমীয়া সাজসজ্জাৰ ছোৱালীয়ে কাউণ্টাৰত থকা গ্ৰাহক এজনৰ লগত ৰুমৰ টাৰিফ ৰেট আদিৰ সম্পৰ্কত কথা পাতি আছে। সন্মুখৰ লবিটোতে ডাঙৰ

ডাঙৰ ছুটকেছ দুটাৰ সৈতে সম্ভ্ৰান্ত মহিলা এগৰাকী ঠিয় হৈ আছে। ল'ৰা এটা আৰু ছোৱালী এজনী চোফাখনতে বহি লবিত থকা টিভিটোলৈকে চাই আছে।

ৰিচিপচনৰ বাওঁফালে হোটেলৰ ৰেষ্টোৰাঁখন। সোঁফালে ঘূৰণীয়াকৈ উঠি যোৱা মাৰ্বলৰ চিৰিকেইটাৰ কাষৰ চুকটোতে কাঠৰ টুল এখনৰ ওপৰত মোৰ হাঁহিমুখীয়া ফটো এখন। ফ্রেমত বন্ধোৱা। দুয়োকাষৰ ফ্রেমৰ ওপৰৰ ভাগৰ পৰা ধেনুভিৰীয়াকৈ ওলমি আছে নাৰ্জিফুলৰ মালা এধাৰ। ফটোখনৰ তলৰফালে মাইকা লগোৱা টুলখনতে জ্বলাই থোৱা আছে মাটিৰ চাকি এগছ। কাষতে থকা ধূপদানীটোত জ্বলি থকা ধূপবোৰে লবিটো সুগন্ধি কৰি ৰাখিছে। বোধকৰোঁ চন্দনৰ ধূপ। গোল্ফটো মৃদু অথচ মিঠা। ৰিচিপচনত বাজি আছিল হিন্দী পুৰণি ক্লাছিক গানবোৰৰ পিয়ানোত বজোৱা 'ইনষ্ট্ৰুমেণ্টেল' সংগীত।

ৰেষ্টোৰাঁখনলৈ বুলি আগবাঢ়ি গ'লোঁ। ৭৮জন বহিব পৰাৰ সুন্দৰ ব্যৱস্থাবে এখন বিলাসী ৰেষ্টোৰাঁ। সন্মুখৰ ৰালখনত আছে কৃষ্ণই অৰ্জুনৰ ৰথৰ সাৰথি হিচাপে ঘোঁৰা টেকুৰাই যুদ্ধক্ষেত্ৰলৈ আগবাঢ়ি যোৱা দৃশ্যৰ এখন ফাইবাৰেৰে তৈয়াৰ কৰা শিল্পকৰ্ম। হোটেলখনৰ শুভাৰম্ভ কৰাৰ ঠিক আগে আগে জাগীৰোডৰ ওচৰৰ পৰা কিনি আনিছিলোঁ সেইখন। প্ৰথমদিনা আমাৰ নিমন্ত্ৰিতসকলৰ মাজৰে অভ্যাগত এজনে কৃষ্ণলৈ আঙুলিয়াই কৈছিল 'এয়া জান' আৰু অৰ্জুনক দেখুৱাই কৈছিল 'এয়াই ৰূপটি'। এৰা অৰ্জুনৰ দৰেই কায়-মনো-বাক্যে মই দেখুৱাই দিয়া কামবোৰ নিয়াৰিকৈ কৰি গৈছিল ৰূপটিয়ে, সদায়েই। সেই আৰম্ভণিৰ দিনটোৰ পৰাই আজিলৈকে। মানে মই সেই হস্পিতালত ভৰ্তি হোৱাৰ মুহূৰ্তলৈকে। মোৰ বাবে সাঁচা অৰ্থত মোৰ লক্ষ্মণ ভাই। কোনো ভাজ নথকা নিভাজ। মৃদু সুৰেৰে ৰেষ্টোৰাঁখনত বাজি আছিল এৰিক ক্লেপটনৰ সেই বিখ্যাত গানটো— 'টিয়েৰ্ছ ইন হেভেন...'। মোৰ এটা প্ৰিয় গীত। 'ইফ আই শ্ব' ইউ ইন হেভেন...' কি অনবদ্য লিৰিক। এৰিক ক্লেপটনৰ সেই হাফী ভইচত হ'ল' গীটাৰৰ মূৰ্ছনাৰ মাজত যেন হেৰাই গৈছিলোঁ মই, কিছু সময়ৰ বাবে। লাহে লাহে গৈ ছাৰ্ভিচ কাউণ্টাৰৰ ওপৰতে বহি ল'লোঁ।

পিছৰ গীতটো আছিল 'উইছ ইউ ওৱেৰ হিয়েৰ...', ডেভিদ গিলমোৰৰ কণ্ঠত। আন এটা প্ৰিয় গীত মোৰ। আমাৰ হোটেলখনৰ ৰেষ্টোৰাঁৰ বাবে এটা আৰু বাৰত বজাবৰ বাবে আন এটা, মুঠতে দুটা পেন ড্ৰাইভত কিছুমান গান কপি কৰি দি পঠিয়াইছিলোঁ ৰূপটিলৈ। সেই পেন ড্ৰাইভটোৱেই বজাই আছে।

তাৰ পিছতে বাজি উঠিল মোৰ প্ৰিয় বি বি কিঙৰ সেই বিখ্যাত গীটাৰৰ মাত। বি বি কিঙৰ গীটাৰে কথা কয়। ইলেকট্ৰিক গীটাৰেৰে যেন সঁচাকৈয়ে কথাহে কয়। গানটো আছিল ‘দ্য থ্ৰিল ইজ গান...’। সহযোগী আছিল এৰিক ক্লেপটন। অনুপম।

মনত পৰিবলৈ ধৰিলে এই পেন ড্ৰাইভটোতে আছে গেৰী মুৰ আৰু বি বি কিঙৰ লাইভ কনছাৰ্টত পৰিৱেশন কৰা ডুৱেট এটা। ছাণ্টানাৰ ‘ব্লেকমেজিক ওমেন’, ঈগলছৰ ‘হোটেল কেলিফৰ্ণিয়া’, ৰড ষ্টুৱাৰ্টৰ ‘হোৱেন আই শ্ব’ ইউ’, স্কৰপিয়নছৰ ‘ষ্টীল লাভিং ইউ’। তদুপৰি আছে ‘ৰাক লাইক এন ইজিপচিয়ান’, ডায়াৰ ষ্ট্ৰেইটছৰ ‘ব্ৰাদাৰ্ছ ইন আৰ্মছ’ আদিৰ দৰেই সেই বিশ্ববিখ্যাত গীতবোৰ।

লাহেকৈ উঠি আহি ছাৰ্ভিচ দুৱাৰেদি আমাৰ মেইন কিট্‌চেনটো পালোঁগৈ। ছাৰ্ভিচ এৰিয়াটোতে আছে এখন ছাৰ্ভিচ লিফ্ট। ওপৰত থকা ‘বেঙ্কুৱেট’ দুটাৰ লগতে ২২টা ৰুমৰ ছাৰ্ভিচ দিয়াৰ বাবে। পাকঘৰৰ এটা মূৰত আছে তপ্তৰ ছেকচন। তাৰ কাষতে ইণ্ডিয়ান, চাইনিজ আৰু কণ্টিনেণ্টেল ছেকচনকেইটা।

ছাৰ্ভিচৰ বাবে থকা চিৰিডালেৰে তললৈ নামি গ’লোঁ। চিৰিৰ পৰা নামিয়েই কৰিড’ৰটো। কৰিড’ৰটোৰ পৰা পূবফালৰ প্ৰথম ৰুমটো হ’ল ইউটিলিটি ষ্ট’ৰ। তাৰ কাষৰ ৰুমটো হ’ল জেনেৰেল ষ্ট’ৰ। সন্মুখৰ ষ্ট’ৰ মেনেজাৰৰ টেবুলখনত কম্পিউটাৰ এটা। টেবুলখনৰ সন্মুখত এটা ফ’ৰড’ৰ ৰেফ্ৰিজাৰেটৰ। দুটা ডাঙৰ ডাঙৰ ডীপ ফ্ৰীজাৰ— মাছ, মাংস আইচক্ৰীম জাতীয় খাদ্যসম্ভাৰ ৰাখিবৰ বাবে। ৰুমটোৰ বাকী তিনিওখন ৱালতে থকা ৱাল ছেল্‌ফবোৰ পৰিপাটিকৈ সজাই থোৱা আছে বিভিন্ন ধৰণৰ গেলামালৰ সামগ্ৰী। মানে ৰান্ধিবলৈ প্ৰয়োজন হোৱা সকলো ধৰণৰ খাদ্যসম্ভাৰৰ এখন সৰু-সুৰা ডিপাৰ্টমেণ্টেল ষ্ট’ৰহে যেন। ৰুমটোৰ আনটো ফালৰ দুৱাৰেদি সোমাই দেখিলোঁ, সেই আগৰ দৰেই পৰিপাটিকৈ সজাই থোৱা আছে কাটলাৰী-ফ্ৰ’কাৰিজৰ ছেটবোৰ। কেইবাটাও চেফিং ডিছ, থাৰ্ম’ফ্লাস্ক, ইলেকট্ৰিক কেটলী, ৰুম হিটাৰকে আদি কৰি অলেখ বস্তু।

ওলাই আহি পাছফালৰ দুৱাৰেদি বাৰখনলৈ সোমাই আহিলোঁ। সন্ধিয়া তেতিয়া ৭মান বাজিছিল। দুই-তিনিখন টেবুলত ইতিমধ্যে অতিথিসকল আহি বহিছেই। নীলাভ পোহৰৰ মাজে মাজে পৰিপাটিকৈ সজাই থোৱা টেবুলবোৰত, ওপৰৰ পৰা ৱাৰ্ম ডাউন লাইটকেইটাৰে সীমিত অথচ প্ৰয়োজনীয় পোহৰকণৰ যোগান ধৰি আছে।

পূবফালৰ ৰালখনত থকা গ্ৰুভটোত আছে আমি বহুওৱা একুৰিয়ামটো। গ'ল্ডফিছকেইটাই অক্সিজেন বাবলবিলাকৰ মাজে মাজে ঘূৰা-ফুৰা কৰি আছে। ভাহি থকা সংগীতলৈ মনটো গ'ল। আঃ জে জে কেলৰ সেই বিখ্যাত 'ক'কেইন' গীতটো। মোৰ অতিকৈ প্ৰিয় গীতবোৰৰ মাজৰে এটা। শেষৰখিনিহে শুনিবলৈ পালোঁ। তাৰ পিছতে আৰম্ভ হ'ল বব ডাইলানৰ 'ব্লয়িং ইন দ্য উইণ্ড...'। মনত পৰি গ'ল সেই মোৰ কালেকচনৰ পেন ড্ৰাইভটোৰ গীত 'বাৰ'ব বাবে মই ছিলেক্ট কৰি কপী কৰি দিছিলোঁ। ইয়াতে আছে লেড জেপেলিনৰ 'ৰক এণ্ড ৰ'ল...'; ডীপ পাৰপোলৰ 'হাইৱে' ষ্টাৰ...'; পিংক ফ্লয়েডৰ 'আনাদাৰ ব্ৰিক ইন দ্য ৰাল...'; চেডৰ 'হোৱাই কেন নট উই লিভ টুগেদাৰ...'; মাইকেল জেকচনৰ 'ব্লেক অৰ হোৱাইট...' ইত্যাদি। মুঠতে বিভিন্ন বিশ্ববিখ্যাত শিল্পীৰ চিৰযুগমীয়া গান।

চাৰিজনীয়া দল এটা আহি সন্মুখৰ পৰা তিনি নম্বৰৰ টেবুলখনতে বহিলহি। ময়ো দুৱাৰখনৰ ফাঁকেৰেই ওলাই আহিলোঁ। ঘূৰণীয়া চিৰিটোৰে আহি ৰিচিপচন কাউণ্টাৰটোৰ সন্মুখেৰে সোঁফাললৈ ঘূৰি পুনৰ ঘূৰণীয়া চিৰিটোৰে ওপৰলৈ উঠি গ'লোঁ।

প্ৰথম মহলত থকা আমাৰ বেক্সুৱেট হলটো। প্ৰায় দুশমান মানুহৰ পাৰ্টী বা কনফাৰেন্স আদিৰ বাবে সকলো সুবিধা উপলব্ধ। চিলিংখনত মাজে মাজে অতি সুৰুচিপূৰ্ণভাৱে চেণ্ডন কাঠেৰে কাম কৰা আছে। বাৰ্ণিচৰ মাজেৰে চেণ্ডনৰ ফাইবাৰবোৰ বৰ সুন্দৰকৈ দেখা পোৱা গৈছে। অভেল ছেপৰ আৰ্চটোৱেও বেক্সুৱেটটোৰ সৌন্দৰ্য বহুখিনি বৃদ্ধি কৰিছে। আজি বোধকৰোঁ কোনো বুকিং নাই। কেইটামান লাইটৰ মৃদু পোহৰত হলটোৰ পৰিৱেশটো বৰ মোহনীয় হৈ আছে। হলটোৰ শেষৰফালে থকা ছাৰ্ভিচ টেবুলবোৰত শাৰী শাৰীকৈ সজাই থোৱা আছে ষ্টেইনলেছ ষ্টীলৰ চেফিং ডিছবোৰ। চিলিঙত থকা স্পীকাৰবোৰেদি মৃদু সুৰত বাজি আছে ছাউথ এমেৰিকান মিউজিকৰ নায়ক লিঅ' ৰ'জাছৰ মিউজিক। মোৰ বৰ প্ৰিয় আছিল। প্ৰকৃতিৰ লগত একাত্ম হোৱা মাটিৰ সুৰ। ছাউথ এমেৰিকান ৰ'জাছৰ সেই বিশেষ ধৰণৰ বাঁহৰ ইনষ্ট্ৰুমেন্টটোৰ পৰা নিগৰি অহা বাঁহীৰ নিচিনা সুৰৰ মাজত এটা পজিটিভ এনাজী অনুভৱ কৰিছিলোঁ মই। ৰূপটিকো কৈছিলোঁ এনেকুৱা ধৰণৰ সংগীতে মানুহৰ মনবোৰক ফৰেকাল কৰে; গতিকে বজাবি।

হঠাতে ভাব হ'ল; এৰাতো সকলো জেগাতে মই ভালপোৱা গানবোৰেই

বজাই আছে। হোটেলৰ কৰ্মচাৰীখিনিৰ বেছিভাগেই সেই আৰম্ভণিৰ পৰাই থকা। বেছ ঘৰুৱাৰ নিচিনা পৰিৱেশ এটাৰ মাজেৰে কামবোৰ আগুৱাই নিয়াৰ প্ৰচেষ্টাটোৰ বাবেই এই কৰ্মচাৰীসকল আমাৰ অনুষ্ঠান-প্ৰতিষ্ঠানবোৰৰ এৰাব নোৱৰা অংগৰ নিচিনা হয়গৈ। তেওঁলোকৰ লগত হোৱা আলোচনা-বিলোচনাবোৰত মই প্ৰায়েই কৈছিলোঁ, ‘আমাৰ অতিথিসকলে আমাৰ ৰেষ্টোৰাঁ, আমাৰ বেক্চুৱেট, বাৰ নতুবা আমাৰ হোটেলত থাকিবলৈ আহে এটা পজিটিভ মুড লৈ। কোনো নিৰাশাভৰা গানেৰে যাতে আমি তেওঁলোকক আপ্যায়ন কৰাৰ চেষ্টা নকৰোঁ। সকলো মানুহৰ জীৱনবোৰত দুখ থাকেই। গতিকে আমাৰ এই প্ৰতিষ্ঠানটোত থকা সময়খিনিত তেওঁলোকে যাতে কোনো ধৰণৰ বিষাদৰ ভাব মন কৰিব নালাগে— সেই কথাটোৰ প্ৰতি চকু দিয়াটো আমাৰ কৰ্তব্য। পৰিৱেশৰ লগত খাপ খুৱাই সুৰৰ মূৰ্ছনা প্ৰদান কৰিব লাগে।’

কোনটো পৰিৱেশৰ লগত কেনেকুৱা ধৰণৰ গান শুনিবলৈ মন যায়, তাৰ বিষয়েও বহু সময়ত তেওঁলোকৰ লগত কথা পাতিছিলোঁ। আৰু আজি, বোধকৰোঁ মোৰ সেই কথাবিলাক সুঁৱৰিয়েই, মই ভালপোৱা ধৰণৰ গান বা আৱহ সংগীত বজাই ৰাখিছে— সকলো ঠাইতে। মোৰ অনুপস্থিতিৰ বেদনাই তেওঁলোককো চুইছে বুলি বুজি পাই মনটো একপ্ৰকাৰ ভালেই লাগিল। বোধকৰোঁ এক ‘ছেডিষ্টিক প্লীজাৰ’।

সন্মুখৰ গ্লাছৰ পেনেলখনৰ লগতে আছে, দুয়োফালে ছুইং কৰা দুখন প্ৰকাণ্ড গ্লাছৰ দুৱাৰ। বেক্চুৱেটটোৰ প্ৰৱেশদ্বাৰৰ মাজৰ ফাঁকটোৰেই পাৰ হৈ ওলাই আহিলোঁ।

কৰিড’ৰটোত মৃদু শব্দৰে ভূপেন হাজৰিকাৰ গান এটা বাজি আছিল। এই দ্বিতীয় মহলাটোত এঘাৰটা ৰুম আছে। ছাৰ্ভিচ লিফ্টৰ কাষত ‘লিনেন ষ্ট’ৰটো। এক্সট্ৰা বেড, বেডক’ভাৰ, পিল’, পিল’ ক’ভাৰ, বেডশীট আদি ৰুমৰ প্ৰয়োজনীয় লিনেনবোৰ এইটো ৰুমতে থাকে। পিছফালৰ চিৰিয়েদি তৃতীয় মহলালৈ উঠি গ’লোঁ। সন্মুখতে পোৱা ৰুমটো, মানে তলৰ লিনেন ষ্ট’ৰৰ ওপৰৰ ঠাইটোতে থকা এই ৰুমটোতে কিছু পৰিমাণৰ লিনেন ষ্টকৰ লগতে হাউছকিপিং ইনচাৰ্জগৰাকী বহে। তেওঁৰ তত্ত্বাৱধানতে ছাৰ্ভিচবোৰ দিয়া হয়। এই মহলাটো, তলৰ মহলাৰ ৰুমৰ সৈতে সম্পূৰ্ণ একে। ইয়াতো এঘাৰটা ৰুম আছে। কৰিড’ৰটোৰ দুয়োফালে ৰুমবোৰৰ ৰালবোৰত সজাই থোৱা আছে তেজপুৰ

চহৰৰ বিভিন্ন ঐতিহাসিক স্থানসমূহৰ ফটো। চিলিংখনৰ পৰা ৰালৰ এই বন্ধাই থোৱা ফটোবোৰলৈ মুখ কৰি জ্বলাই থোৱা আছে তিনি ৰাটৰ ৰাৰ্ম এল ই ডি স্পট লাইটবোৰ। এক ক্ষুদ্ৰ পোহৰৰ আভাস বিচ্ছূৰিত হৈ পৰিছে তলত থকা ৰঙা কাৰ্পেটখনৰ ওপৰত। মুঠতে অতিথিৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় 'ৰাৰ্ম ৰেলকাম'ৰ সকলোখিনি ব্যৱস্থাবে সমৃদ্ধ। মৃদু সুৰত বাজি থকা ভূপেনদাৰ অমিয়া মাতটোৰে পৰিৱেশটো বেছ সৌহাৰ্দ্যপূৰ্ণ হৈ আছে।

লাহে লাহে আগবাঢ়ি গৈ সন্মুখৰ লিফটখনৰ কাষেৰে থকা চিৰিটোৰে ৰুফটপলৈ যাওঁ বুলি আগুৱাই গ'লোঁ। উঠিয়েই দেখিলোঁ এটা সুকীয়া পৰিৱেশ। এশজনমান মানুহৰ পাৰ্টী এটা চলি আছে। এটা মূৰত থকা মিউজিকেল কনছ'লটোত ডি জে পৰিৱেশন কৰি আছে। হাতে হাতে পানীয়ৰ গ্লাছ লৈ সংগীতৰ উচ্চাংগ লহৰৰ সৈতে মিলাই কেইজনমানে নাচি আছে সতীৰ্থ বান্ধৱীৰ সৈতে। কিছুমানে কাষৰ ৰেলিঙৰ ওচৰত বৈ সন্মুখৰ ৰাস্তাটোলৈ চাই চাই এচিপ এচিপকৈ ড্ৰিংক্ছ লৈ আছে। বাকীখিনি ওচৰতে থকা ঘূৰণীয়া টেবুলৰ চাৰিওকাষে বহি ড্ৰিংক্ছ আৰু চিগাৰেটৰ ধোঁৱাৰ মাজেৰে নিজৰ মাজতে দুই-এটা কথা পতাৰ চেষ্টা কৰিছে। ডি জে চলি থকা বাবে বেছ চিএণ্ডৰি চিএণ্ডৰিয়েই কথা পাতিবলগীয়া হৈছে তেওঁলোকে।

কাষৰ দীঘলীয়া হলঘৰটোৰ এটা কাষত আছে বাৰ টেণ্ডাৰজন যাৰতীয় অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰে সজ্জিত হৈ, আজিৰ এই নিশাৰ পাৰ্টীটোৰ প্ৰতিগৰাকী অভ্যাগতৰ ৰুচি অনুযায়ী বিভিন্ন স্বাদৰ পানীয় পৰিৱেশন কৰিবলৈ। কাষতে ছেল্ছ কাউণ্টাৰটো। আনটো মূৰত ছাৰ্ভিচ টেবুলখিনিৰ ওপৰত চেফিং ডিছবোৰ সজাই থোৱা আছে। তাত আছে দুজন ষ্টুৱাৰ্ট। বগা ছাৰ্ট আৰু ক'লা পেণ্ট পৰিধান কৰি, কোট চলা পিন্ধা কেপ্টেইনজনে তদাৰক কৰি আছে এই সকলোবিলাক—বৰ সুচাৰুৰূপে।

ডি জেৰ শব্দই মোক বেছি দেৰি তাত থকাৰ পৰা বিৰত কৰিলে। কাষৰ লোহাৰ চিৰিটোৰে ওপৰলৈ উঠি গ'লোঁ। ইয়াৰ পৰাই আমাৰ বিবাহ ভৱনটো বৰ ভালকৈ দেখা পায়। বিবাহ ভৱনটো হোটেলখনৰ ঠিক পিছফালেই। সন্মুখৰ ভাগটোত গাড়ী পাৰ্কিং কৰাৰ বাবে ৰখা হৈছে। সেই আৰম্ভণিতে মই ৰোৱা ফাইকাচৰ গছবিলাক বেছ ডাঙৰেই হ'ল। ট্ৰিমিং কৰি ওপৰলৈ জোঙা কৰি ৰাখিছে ৰূপটিয়ে। ফাইকাচবিলাকৰ পাছফালে থকা সীমাৰ ৰালখন ঢাকিবলৈ দিয়া আছে

ফলীয়া বাঁহেৰে সজা বেৰাখন। লোহাৰ ফ্রেমত সমান সমানকৈ কাটি লগোৱা ফলা বাঁহবোৰত ঈষৎ সেউজীয়া ৰং দিয়া হৈছে। এল ই ডি লাইটবোৰো এই ফাইকাচ গছবোৰলৈ উদ্দেশ্য কৰি তলৰ পৰা মৰা হৈছে। সঁচাকৈয়ে অতি মোহনীয় ৰূপ এটা লৈছে পাৰ্কিং ঠাইডোখৰে।

বিবাহ ভৱনটো দুই ইঞ্চি পাইপেৰে ধেনুভিৰীয়াকৈ সজোৱা— অভেল ছেপ্‌ড। মোৰ নিজা নক্সাৰে তৈয়াৰী কৰা। পাৰ্কিঙৰ পৰা বিবাহ ভৱনৰ এই সম্পূৰ্ণ এলেকাটো পেভাৰ ব্লকেৰে সজোৱা। স্ল' গ্ৰেডিয়েণ্ট দিয়া। যাতে বৰষুণৰ পানী নিজে নিজেই বাগৰি ওলাই গৈ কাষৰ ড্ৰেইনটোত পৰেগৈ।

সন্মুখত একাষে ডাইনিং স্পেচটোৰ আগলৈ ৱাছ বেছিনবোৰ। আনটো কাষত টয়লেট ব্লকটো। তাৰো সন্মুখত দিয়া আছে একেধৰণৰ ফলীয়া বাঁহৰ বেৰা। তাতে লিখা আছে 'মেন আৰ অন দ্য লেফট্‌ এণ্ড অ'মেন আৰ অন দ্য ৰাইট'। এজ অমেন আৰ অলৱেজ ৰাইট'।

বাঁহৰ বেৰাখনত বেকড্ৰপ হিচাপে লৈ ওপৰৰ পৰা 'পেৰাবলিক' আকৃতিত আচ্ছাদন এখন সজোৱা আছে খেৰেৰে। তাৰ ঠিক তলতে থকা পকাৰ ভেটিটোৰ ওপৰতে সজাই থোৱা আছে দেউতাৰ সেই স্কুটাৰখন এল এম এল ভেছপা। সেউজীয়া ৰঙৰ। পাছফালৰ ফ্রেম এটাত লিখি থোৱা আছে—

'This is our father's Scooter. We, the both brothers had started our journey in Business way back in 1991, on the back of this scooter of our father, whose debt in our life, we could not repay.'

পৰিকল্পনাটো মোৰ আছিল। আৰু আমি দুয়ো ভায়ে বৰ আগ্ৰহেৰে দেউতাৰ স্কুটাৰখন সংৰক্ষণ কৰাৰ আশাৰে এই কামটো কৰিছিলোঁ।

লাহে লাহে নামি আহি দেউতাৰ স্কুটাৰখনৰ ছিটটোতে বহি থাকিলোঁ। কিছুসময়ৰ পিছত এজন দুজনকৈ মানুহ আহি পাৰ্কিঙৰ পৰা নিজৰ নিজৰ গাড়ীবোৰ লৈ ঘৰলৈ বুলি যাবলৈ ওলাল। ৰাতি এঘাৰমান বাজিলেই। বেছ উৎফুল্লতাৰে কথা-বতৰা পাতি থকা এই অতিথিসকলৰ মাত-কথাবোৰৰ পৰাই অনুমান কৰিব পাৰিলোঁ যে তেওঁলোকে আমাৰ আতিথ্যত আনন্দই পাইছে। মনটো আনন্দেৰে ভৰি পৰিল।

কিছুসময়ৰ পিছৰে পৰা কৰ্মচাৰীসকল আহি ষ্টাফ কেণ্টিনত ৰাতিৰ ভাতসাঁজ খালেহি। যাবৰ সময়ত এজনে পাছফালৰ লাইটবোৰ বন্ধ কৰি গ'ল এফালৰ

পৰা। মই বহি থকা স্কুটাৰখনৰ ওপৰৰ লাইটটোও নুমাই থাকিল, বেছ গভীৰ আন্ধাৰে বেৰি ধৰিলেহি মোক। অদূৰত হোটেলৰ চৌহদৰ ভিতৰত থকা ষ্ট্ৰীট লাইটকেইটাৰ পোহৰখিনি ইয়ালৈ আহি পোৱা নাই। চকু দুটা জুৰ পৰি যোৱা যেন লাগিল। মৃদু বতাহত মোৰ পাছফালৰ বাঁহনিখনৰ বাঁহবোৰে কেৰ্কেৰ্কে কৰি শব্দ কৰি থাকিল কিছুসময়ৰ মূৰে মূৰে। অশৰীৰী আত্মা থকা ঠাইৰ নিচিনাই জয়াল হৈ পৰিল মই থকা ঠাইডোখৰ। তথাপি সিদ্ধান্ত ল'লোঁ আজি ৰাতিটো মই আমাৰ মৰমৰ এই লক্ষ্মী স্কুটাৰখনৰ লগতে থাকিম। কটাম মই মৰাৰ পিছৰ পঞ্চম নিশাটো, বেছ নিৰিবিলিভাৱে।

কিমান যে স্মৃতি আছে মোৰ এই স্কুটাৰখনৰ সৈতে। মই ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰি অহাৰ পিছৰে পৰা ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিবলৈ যাওঁতে এই স্কুটাৰখনৰ পিঠিতে উঠি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। দেউতা স্কুলৰ পৰা ঘূৰি আহি পোৱাৰ পিছতে, স্কুটাৰখন মোৰ হৈ পৰে। আৰু আৰম্ভ হয় মোৰ ব্যৱসায়িক যাত্ৰা— নিশা দহ বজালৈকে।

সন্মুখত আমাৰ মৰমৰ দ্বি-তাৰকাযুক্ত 'হোটেল অ' তেজপুৰ'। মই আছোঁ হোটেলখনৰ পাছফালে বিবাহ ভৱনটোৰ কাষত। নিৰ্মাণ কৰি থকা সময়ত মই মাহেকত পাঁচবাৰলৈকে আহিছিলোঁ। গুৱাহাটীৰ পৰা পুৱা পাঁচ বজাতেই আৰম্ভ কৰিছিলোঁ মোৰ যাত্ৰা। লগতে কেতিয়াবা আৰ্কিটেক্ট, কেতিয়াবা কাঠমিস্ত্ৰি বা চিলিং সজা মিস্ত্ৰি আদিক লৈ ভাগে ভাগে। প্ৰতিখন চাদ ঢালাই দিয়াৰ দিনা, দিনে-ৰাতিয়ে আছিলোঁ, সেই সাজি থকা চাদখনৰ ওপৰতে।

চিমেণ্টৰ ধূলি খাই খাই ৰূপটিৰ কাণৰ ইনফেকচন হৈ পিছত অপাৰেচন কৰিবলগীয়া হৈছিল। বহু আশা বুকুত লৈ আমি ৰাতিক দিন কৰি কাম কৰিছিলোঁ আমাৰ সপোনৰ এই হোটেলখন সাজি উলিয়াবলৈ। কোনো ক্ষেত্ৰতে কোৱালিটীৰ লগত আপোচ কৰা নাছিলোঁ। গোটেই জীৱনটো সততাৰে পাৰ কৰা, সেই তেতিয়াৰ দিনৰে গ্ৰেজুৱেট হৈ শিক্ষকতাকে মোৰ বুলি লোৱা দেউতাই শিক্ষকতা কৰা স্কুলখন ভেনচাৰ স্কুলহে আছিল। গতিকে দৰমহা একেবাৰেই কম। টকা-পইচাৰ যথেষ্ট টান আছিল। চাইকেলৰ আগৰ ছিটোত মাকু আৰু পিছৰ পিছটোত মই। আমাৰ দুয়োটাকে স্কুলত নমাই চাইকেল চলাই গৈছিল নিজৰ স্কুললৈ। ইটোৰ পিছত সিটো মুঠ ছটা পিৰিয়ডত ছটা ক্লাছ। ক্লাছ ফাইভৰ পৰা ক্লাছ টেনলৈকে ইংৰাজী পঢ়ুৱায়। টকাৰ অভাৱ বাৰুকৈয়ে আছিল যদিও

টিউচন কৰি টকা ঘটাৰ চিন্তা কৰা নাছিল দেউতাই। পূজা বা বিহুৰ কোনোবা এটাতহে আমি অদল-বদল কৰি কাপোৰ এযোৰ পাইছিলোঁ। প্ৰায়েই স্কুলৰ ইউনিফৰ্ম জোৰেই কিনা হয়, সেই বিহু বা পূজা বুলি।

স্কুলৰ পৰা ঘূৰি অহাৰ পিছত দেউতা ব্যস্ত আছিল সমাজৰ কামত। সংগীত মহাবিদ্যালয় এখন পাতিছিল। দুখীয়া ল'ৰা-ছোৱালীয়ে পঢ়িব পৰাকৈ এখন বিদ্যালয়ৰ জন্ম দিছিল দেউতা আৰু খুৰাই ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ থকা সংঘটোৰ পৰাই।

মই ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়ি থকা সময়তে দেউতাৰ স্কুলখন প্ৰভিঞ্চিয়েলাইজ হৈছিল। কিছু পৰিমাণে হ'লেও দৰমহা বাঢ়িছিল।

ন বছৰ বয়সতে পিতৃহাৰা দেউতাৰ জীৱন সংগ্ৰাম বৰ দীঘলীয়া আৰু কষ্টকৰ আছিল। কিন্তু নাছিল কেতিয়াও জীৱনৰ প্ৰতি বিদ্বেষ। সময়ে যেনেদৰেই লৈ গৈছিল, সেইধৰণেই জীৱনটোক উপভোগ কৰিছিল। কেতিয়াও শূন্য নাছিলোঁ কাৰো প্ৰতি কৰা কোনো কটু মন্তব্য। কাৰো বিষয়ে কেতিয়াও বেয়াকৈ কোৱা শূন্য নাছিলোঁ। সেইন বছৰ বয়সৰ পৰাই আৰম্ভ হোৱা জীৱন সংগ্ৰাম অবিৰতভাৱে চলিছিল ৫৮ বছৰ বয়সত শিক্ষকতাৰ পৰা অৱসৰ লোৱালৈকে। তিনিটাকৈ ল'ৰা-ছোৱালীক মানুহ কৰি তুলিবৰ বাবে কৰা আপ্ৰাণ চেষ্টাৰ মাজতে ১৯৮০ চনমানৰ পৰাই আৰম্ভ হোৱা 'প্ৰষ্টেট'ৰ অসুবিধা। মই তেতিয়া সপ্তমমান শ্ৰেণীৰ ছাত্ৰ। লগতে মাক লৈ গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজ হস্পিতাললৈ চিকিৎসাৰ বাবে যোৱা দেউতাক 'প্ৰষ্টেট'ৰ অপাৰেচন কৰিবলৈ ক'লে। ডাক্তৰৰ চেষ্টাৰত এফালে মই, আনফালে মা। দুয়োটালৈ এবাৰ চাই দেউতাই ডাক্তৰক অনুৰোধ কৰিছিল অপাৰেচনৰ সলনি ঔষধ খালে হ'ব নেকি বুলি। অৱশেষত ডাক্তৰে লিখি দিয়া ঔষধৰ 'প্ৰেচক্ৰিপ্চন'খন হাতত লৈ দেউতা ওলাই আহিছিল অপাৰেচন নকৰাকৈয়ে।

সেই আশী চনৰে পৰা দৈনিক 'প্ৰষ্টেট'ৰ ঔষধ 'মেনডেলামীন' খায়েই থাকিল দেউতা। ২৭ বছৰমান এই ঔষধ খোৱাৰ পিছত আৰম্ভ হ'ল কিডনীৰ অসুখ, বোধকৰোঁ দীৰ্ঘদিন ধৰি ব্যৱহাৰ কৰি অহা এই ঔষধৰ কাৰণেই। আমি ক্ৰমশঃ সামৰ্থ্যৱান হ'লোঁ। কিন্তু দেউতাৰ খাদ্যৰ তালিকাখন পৰিসীমিত হৈ পৰিল। জীৱনৰ বাকী বিশটা বছৰ দেউতা সুস্থ হৈ জীয়াই থাকিল। কিন্তু মনে বিচৰা ধৰণে ভালপোৱা খাদ্যসম্ভাৰৰ পৰা বহু দূৰৈত।

আমাৰ ব্যৱসায়িক জীৱনৰ প্ৰতিটো কথাৰে জনাইছিলোঁ দেউতাক। নিজৰ বিবেকৰ দ্বাৰাই আমাক উপদেশবিলাক দিছিল। নিজক নম্ৰ কৰি ৰাখিবলৈ কি কৰিব লাগে শিকাইছিল। আৰু প্ৰায়েই কৈছিল, ‘উচ্চ চিন্তা, কিন্তু নিম্ন স্বৰ। পুৰাতেনেই সাৰ পাওঁ বুলিয়েই, কুকুৰা চৰাইজনীৰ দৰেই ডিঙি ফুলাই জগতক জনোৱাৰ প্ৰয়োজন নাই। বাকীবিলাকেও নিজেই দেখিব যে প্ৰভাত হৈছে।’

মই তেতিয়া বোধকৰোঁ ক্লাছ নাইনৰ ছাত্ৰ। দেউতাৰ লগতে গুৱাহাটীলৈ আহিছিলোঁ। ‘কমিনিউকেচন টুডে’ এণ্ড টুম’ৰো’ শীৰ্ষক সদৌ অসমভিত্তিক বক্তৃতা প্ৰতিযোগিতা এটাত অংশগ্ৰহণ কৰিবলৈ। কটন কলেজৰ ছুডমাৰ্চন হলত হোৱা সেই প্ৰতিযোগিতাত অংশগ্ৰহণ কৰি তৃতীয় স্থান লাভ কৰিছিলোঁ।

তাৰ পিছতে দেউতাই প্ৰথমে মোক লৈ গৈছিল দেউতাৰ বৰদেউতাকৰ ল’ৰা দুজনৰ ঘৰলৈ। দুয়োখন ঘৰতে চাহ আদি খাই ঘূৰি আহি থকা সময়ত দেউতাই মোক কৈছিল, ‘জানটো আমি যে সেই প্ৰথমখন ঘৰলৈ গ’লোঁ সেইজন তোৰ বৰদেউতা, সৰুৰে পৰা পঢ়া-শুনাত অতিপাত চোকা আছিল। এম এত ফাৰ্ষ্ট ক্লাছ ফাৰ্ষ্ট হৈ কটন কলেজৰ অধ্যাপক হ’ল। দ্বিতীয়জন তোৰ খুৰা। পঢ়া-শুনাত বেয়া নাছিল যদিও বৰদেউতাৰৰ সমান নাছিল। সি ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়িলে। বৰ্তমান মেঘালয়ৰ পি ডব্লিউ ডিত ছুপাৰিনটেণ্ডেণ্ট ইঞ্জিনীয়াৰ। দুয়োটাৰে ঘৰ দুখন দেখিলি। দুয়োখন ঘৰৰ আচবাব আদিৰ পৰাই তই বুজিবই পাৰিছ দুয়োজনৰ বৰ্তমানৰ আৰ্থিক স্থিতিৰ কথা। গতিকে এই দুজনলৈকে চাই তই তোৰ জীৱনৰ সিদ্ধান্ত ল’ব পাৰিবি। নিজকে সুধিবি ভৱিষ্যতে তই কি হ’ব বিচাৰ— প্ৰফেছাৰ নে ইঞ্জিনীয়াৰ।

মই সিদ্ধান্ত লৈ পেলাইছিলোঁ, ‘ইঞ্জিনীয়াৰ’।

মায়ে আশা কৰা মতে প্ৰফেছাৰ হোৱাৰ সপোন মই সেইদিনাই ত্যাগ কৰিছিলোঁ। সেয়াই আছিল দেউতাৰ ষ্টাইল।

মোৰ আজিও মনত পৰে আমাৰ পৰিয়ালৰ সম্বন্ধীয় মানুহ এজনে মই এম ই বৃত্তি পৰীক্ষাত জিলাৰ ভিতৰত দ্বিতীয় হোৱাৰ খবৰটো পাই মোক উৎসাহিত কৰিবলৈ মোক বজাৰলৈ লৈ গ’ল। বাটাৰ দোকানত সোমাই মোৰ জোতা এযোৰ পছন্দ কৰি ল’বলৈ ক’লে। ময়ো পিন্ধি-মেলি চাই এযোৰ পছন্দ কৰি দিলোঁ। যাৰতীয় টকাকেইটা কাউণ্টাৰত জমা দিয়াৰ পিছত ছেলছমেনজনে তেখেতৰ হাতত দিয়া জোতাৰ বেগটো মোলৈ বুলি আগবঢ়াই দি তেখেতে মোক কৈছিল,

‘বাপেৰেতো কিনি দিবই নোৱাৰে। ময়ে দিছোঁ ল’, পিন্ধিবি।’

হাতত জোতাযোৰৰ বেগটো লৈ বাটাৰ পৰা ওলাই আহি তেখেতৰ গাড়ীতে বহি ঘৰ পাইছিলোঁহি। সেই স্বৰ্ণমটোতে যে এবাৰ পিন্ধিছিলোঁ, তাৰ পিছত আৰু সেইযোৰ জোতা মই দ্বিতীয়বাৰ নিপিন্ধিলোঁ। কিন্তু এটা কথৰ কাৰণে মই আজিও নিজকে ক্ষমা কৰিব পৰা নাই। মই বাৰু জোতাযোৰ নালাগে বুলি দোকানখনত এৰি থৈ আহিব নোৱাৰিলোঁ কিয়? কিয় নোৱাৰিলোঁ? কিহৰ কাৰণে নোৱাৰিলোঁ?

বোধকৰোঁ মোৰ এই স্বভাৱটোৰ বাবেই নিজে এপদ এপদকৈ গঢ়ি অনা আৱৰণী টেক্সটাইলৰ কাৰখানাটো মই গুৰু বুলি মানি লোৱা প্ৰবীণ শৰ্মাৰ হাতত তিলতিলকৈ মৃত্যুমুখী হোৱা দেখিও ‘আপুনি চলাব নালাগে মই নিজেই চলাম’ বুলি কাঢ়ি লৈ আনিব নোৱাৰিলোঁ প্ৰয়োজনীয় সময়ত বিৰোধ কৰিব নোৱাৰা মোৰ স্বভাৱটোৰ বাবেই। আৰু বোধকৰোঁ একমাত্ৰ এই দোষৰ কাৰণেই মই নিজ হাতে গঢ়ি লোৱা মোৰ বিশাল ব্যৱসায়িক সাম্ৰাজ্যৰ ধ্বংসও মই নিজেই মাতি আনিিলোঁ।

আজিও মনত আছে মোৰ।

সেই যে আমাৰ গোটেই পৰিয়ালটো গৈছিলোঁ ভৈৰৱী দেৱালয়লৈ। দেউতাই লগত ৰূপটিক লৈ চাইকেল চলাই গৈছিল। মই আৰু মাকু মাৰ লগতে ৰিক্সাৰে গৈছিলোঁ। ভোগ দিছিল আমাৰ পৰিয়ালৰ আত্মীয় এজনে। তেখেতৰ নিমন্ত্ৰণমৰ্মেই আমাৰ গোটেই পৰিয়ালটোক লৈ দেউতা গৈছিল। দেৱালয়খনলৈ এটা যথেষ্ট থিয় শ্লপিঙৰে নামি যাব লাগে। গতিকে ৰিক্সাৰে অহা যাত্ৰীসকলে ঘূৰি যাবৰ বাবে ৰিক্সাবিলাক ৰাখি থয়। এই ৰৈ থকা সময়খিনিৰ বাবে ৰিক্সাৱালাক যথেষ্ট বেছিকৈ টকা দিবলগীয়া হয়। ভাৰাৰ টকাৰ পৰিমাণটো বেছি হোৱা বাবেই বোধকৰোঁ দেউতাই ৰিক্সাখনক প্ৰয়োজনীয় ভাৰাটো দি বিদায় দিলে। আমি মন্দিৰলৈ গ'লোঁ। সেৱা কৰিলোঁ। প্ৰসাদ খালোঁ। ভোগ আদি খাই অহালৈ বেছি দেৰিয়েই হ'লগৈ। আমি যাবলৈ ওলোৱালৈকে মন্দিৰৰ বেছিভাগ দৰ্শনাৰ্থী ঘূৰি গ'লৈই।

আমাৰ পৰিয়ালৰ বাকী সকলোৰে সৈতে লাহে লাহে আমি চিৰিবিলাকেৰে নামি আহি ভৈৰৱী দেৱালয়ৰ তল পালোঁহি। আমাৰ সেই সম্বন্ধীয় মানুহজনৰ লগতে বাকী অভ্যাগতসকলৰো নিজৰ নিজৰ পৰিয়ালবোৰ যাবলৈ গাড়ীবোৰ

বাহিৰত বৈ আছিল। দুই-এটা পৰিয়ালৰ বাবে বৈ আছিল সেই আগতীয়াকৈ বুকিং কৰি ৰখা ৰিক্সা দুখনমান।

সন্মুখত দীঘলীয়াকৈ উঠি যাবলগীয়া শ্লপিংটো। সেইটো উঠি যোৱাৰ পিছতো প্ৰায় আধা কিলোমিটাৰমান খোজকাটি গ'লেহে লাচিত চ'কটো পায়। তাৰ পৰাহে ৰিক্সা ল'ব লাগিব।

বাকীবিলাক মানুহ ভাগে ভাগে গাড়ীয়ে-ৰিক্সাই উঠাৰ পিছত আমাক নিমন্ত্ৰণ কৰা পৰিয়ালৰ সেই লোকজনে দেউতালৈ চাই ক'লে আপোনাৰ ৰিক্সা ক'ত? ৰাখি থৈ নিদিলে নেকি? কেনেকুৱা মানুহহে আপুনি? যাওক এতিয়া খোজকাটিয়েই, উপায়তো নাই।'

'হ'ব, হ'ব। একো কথা নাই, আপোনালোক যাওক। আমি লাহে-ধীৰে যাম আৰু।' —দেউতাই উত্তৰ দিছিল।

ৰাস্তাৰ ধূলি উৰুৱাই আমাক পাছফালে এৰি থৈ যোৱা গাড়ীকেইখনলৈকে চাই চাই মই ভাবিছিলোঁ, 'মই ডাঙৰ হৈ গাড়ী ল'মই। গাড়ীত মই দেউতা আৰু মাক উঠাই লৈ ফুৰিম।' আৰু ভাবি ভাবিয়েই সেই শ্লপিংটোৰে এখোজ-দুখোজকৈ আগবাঢ়ি গৈছিলোঁ মা, মই আৰু মাকু। ঠিক আগে আগে দেউতাই চাইকেলখন ঠেলি ঠেলি লৈ গৈ আছিল। সন্মুখৰ বেবী ছিটটোতে বহি আছিল ৰূপটি।

কৈশোৰৰ এই সৰু সৰু ডুখৰীয়া ছবিবোৰে মাজে মাজে বৰ আমনি কৰিছিল মোক। জেদী কৰি তুলিছিল মোৰ সেই শৈশৱৰ কুমলীয়া মনটোক।

ইঞ্জিনীয়াৰ হ'ম। নিজৰ গাড়ী হ'ব আদি মোৰ এই বিভিন্ন সপোনৰ আঁৰত আছিল দেউতাই পোৱা অনাদৰ-অৱহেলাবোৰৰ প্ৰতি মৃদুভাৱে কৰা মোৰ নিজস্ব প্ৰতিবাদ। ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ ফাইনেল পৰীক্ষা দিয়াৰ সময়লৈকে বুজি উঠিছিলোঁ যে মোৰ ককা শিক্ষক, দেউতা শিক্ষক। গতিকে ইঞ্জিনীয়াৰ হ'লেও অসৎ উপায়েৰে টকা ঘটাৰ মানসিকতা জন্মাব নোৱাৰিলোঁ মোৰ মনত। আৰু সেই সময়তে মই বুজিছিলোঁ যে সাত্ত্বিকভাৱে কেৱল চাকৰিৰ দৰমহাৰ পইচাৰে মই গাড়ী ল'ব পৰা হোৱালৈকে দেউতা আৰু মাৰ বোধকৰোঁ গাড়ীত উঠি ফুৰি চখ কৰাৰ বয়সটোও নাথাকিব। সেয়েহে বহু আত্মবিশ্লেষণৰ পিছত এটা কঠোৰ সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ— মই চাকৰি নকৰোঁ, ব্যৱসায়হে কৰিম।

ব্যৱসায় কৰিম। এদিন গাড়ী ল'ম। মা আৰু দেউতাক লগত লৈ ফুৰিম। আৰু কিমান যে আশা! কিমান যে কল্পনা!

ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰাৰ তৃতীয় বছৰতে এখন ছেকেণ্ড হেণ্ড টাটা মোবাইল ভান লোৱা হ'ল— ডায়েৰী ফাৰ্মৰ কামৰ বাবে। মা আৰু দেউতাকো উঠালোঁ। তাৰ দুটা বছৰৰ পিছতে কিনিবলোঁ ছেকেণ্ড হেণ্ড এ চি এম্বেছাডৰ এখন। কলকাতাৰ পৰা কিনি চলাই আনি ঘৰ পালোঁহি ছাৰপাইজ দিবৰ বাবে। মা, নীৰু আৰু মাকুক লৈ মহাভৈৰৱ মন্দিৰলৈ গ'লোঁ— গাড়ীখনৰ বাবে পূজা কৰিবলৈ।

তাৰ পিছৰ বছৰতে ৰূপটিৰ কাৰণে কিনিবলোঁ এখন ছেকেণ্ড হেণ্ড ফিয়েট।

জীৱনৰ প্ৰথমখন নতুন গাড়ী আছিল ছেব্র'লেটৰ টেভেৰা। মা-দেউতা, খুৰীৰ লগতে গৈছিলোঁ মই, নীৰু, সোণটি আৰু ৰূপটি। শ্ব'ৰুমৰ পৰা মই নিজেই চলাই অনা এই নতুন গাড়ীখনেৰে প্ৰথমে গণেশ মন্দিৰলৈ গৈ সেৱা কৰি আহি আমি আটাইকেইটাই সেইদিনা পেৰেডাইজত পাৰ্টী কৰিছিলোঁ— নতুন গাড়ী কিনাৰ আনন্দত।

কেইটামান বছৰৰ ভিতৰতে পঁচিশখনকৈ গাড়ী কিনিবলগীয়া হৈছিলগৈ। কল চেণ্টাৰৰ কামত আঠখন টেভেৰা, চাৰিখন মাৰুতি ভান। টাটা স্কাইৰ কামৰ বাবে আঠখন মাৰুতি ভান। কাপোৰৰ বাবে এখন টাটা ডি আই। প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ বাবে এখন ডিজেল এম্বেছাডৰ। মোৰ নিজৰ এখন ৰঙা ৰঙৰ এ চি টেভেৰা। নীৰুৰ কাৰণে এখন স্পাৰ্ক। ৰূপটিৰ বাবে ইণ্ডিকা। 'গাড়ী লৈ আমাৰ পৰিয়ালৰ মানুহখিনি ফুৰিম'— এই আশাটো অৱশেষত ভগৱানে বাৰুকৈয়ে পূৰণ কৰিছিল।

ৰূপটিয়ে কিনা পৰোৱা তিনিআলিৰ কাষৰ তিনি কঠা মাটিত এখন ষ্টাৰ হোটেল খোলাৰ কথা চিন্তা কৰিলোঁ। ৰূপটি আৰু মই— দুয়ো মিলি। দেউতাক সুধিলোঁ কেনেকুৱা হ'ব। এক আষাৰেই 'কৰ' বুলি উৎসাহ যোগালে। বহু আৰম্ভ হৈ গ'ল। ৰূপটি আৰু মোৰ সামৰ্থ্যতকৈ বহু ডাঙৰ প্ৰজেক্ট। তথাপি মৰসাহ কৰি আগবাঢ়িলোঁ। ৰূপটি, মাকু আৰু মই বহি সিদ্ধান্ত ল'লোঁ, 'তেজপুৰ চহৰৰ মাজমজিয়াৰ এইখন বিলাসী হোটেলৰ উদ্বোধনী দেউতাৰ হাতেৰে হ'ব।' শিক্ষকতাকে মোৰ বুলি সাবটি লোৱা দেউতাৰ প্ৰতি, আৰ্থিক টনাটনিৰ মাজেৰে মানুহ হিচাপে ঠিয় হবলৈ শিকোৱা আমাৰ তিনিওটাৰে এয়া হ'ব এটি উপহাৰ।

দেউতাৰ ব্লাডৰ ৰিপ'ৰ্টবিলাকত লাহে লাহে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে ক্ৰিয়েটিনিন আৰু ইউৰিয়াৰ পৰিমাণ। হঠাৎ এদিন দেউতা গুৰুতৰভাৱে অসুস্থ হৈ পৰিল। মই আৰু মাকুৱে গাড়ীৰে দেউতাক আনি ইণ্টাৰনেচনেল হস্পিতালত ভৰ্তি কৰিলোঁ। নাই লাহে লাহে বেয়াৰ ফাললৈকে গতি কৰিলে।

সেইদিনা পুৱাৰ পৰা চলিছিল অখিল গগৈৰ দিছপুৰ অভিযান। দুপৰীয়া খিলঞ্জীয়াক ভূমিপট্টা প্ৰদানৰ দাবীৰে আত্মদাহ কৰিলে প্ৰবীণ বড়ো নামৰ মানুহ এজনে দিছপুৰৰ ৰাজধানী চৌহদৰ সন্মুখতে।

সন্ধিয়াৰ পৰা দেউতাৰ জ্বৰটো পুনৰ বাঢ়িবলৈ ধৰিলে।

ডাক্তৰো চিন্তিত। সন্ধিয়া ৭.৩০ বজাত জ্বৰৰ ঔষধ দিয়াৰ লগতে নতুন ইনজেক্‌চন এটা লিখি দিলে। যি হয় দেখা যাওক বুলি শেষ চেষ্টা এটা কৰাৰ উদ্দেশ্যে। ওৰেটো নিশা ৰূপটি আৰু মই দেউতাৰ কাষৰ বিছনাখনত বহি ভগৱানক প্ৰাৰ্থনা কৰিলোঁ, ‘দেউতাক বচাই দিয়া, ভগৱান। আমাৰ হোটেলখন যে দেউতাই উদ্বোধন কৰিবই লাগিব। নহ’লে আমাৰ মনৰ আশা মনতে থাকি যাব। বচোৱা ভগৱান, দেউতাক যেনেতেনে বচোৱা।’

ভগৱানেও বোধকৰোঁ আমাৰ কথা শুনিলে। দেউতাই পিছদিনা পুৱা লাহে লাহে চকু দুটা মেলি পানী অকণমান খাবলৈ বিচাৰিলে। দুসপ্তাহমানৰ পিছত দেউতা ঘূৰি আহিল আমাৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰলৈ সুস্থ ৰূপত। দিনে-ৰাতিয়ে কাম চলিল ‘হোটেল অ’ তেজপুৰত। অৱশেষত আমাৰ পৰিয়ালৰ সকলো মানুহৰ উপস্থিতিত দেউতাৰ হাতেৰে শুভ উদ্বোধন কৰা হ’ল তেজপুৰৰ আটাইতকৈ বিলাসী ব্যয়বহুল দ্বি-তাৰকাযুক্ত ‘হোটেল অ’ তেজপুৰৰ। এটা পুহি ৰখা আশা পূৰণ হোৱাৰ আনন্দত আমি কান্দি পেলাইছিলোঁ, আমি মানে মই, ৰূপটি আৰু মাকুৱে। দেউতাই আমাৰ তিনিওটাকে সাবটি ধৰিছিল। নিজৰ বুকুৰ মাজত সুমুৱাই লৈছিল। দেউতায়ো যেন বুজিব পাৰিছিল আমি প্ৰেৰণ কৰিব খোজা বাৰ্তাটো। উচ্চাৰণ নকৰাকৈ কোৱা মনৰ ভাববোৰ। আলফুলে হাত ফুৰাই মোহাৰি দিছিল আমাৰ তিনিওটাৰে চকুৰ পানীবোৰ। নীৰু আৰু জিলিও আহি সোমাইছিলহি দেউতাৰ বুকুত।

ক্ষণেক পিছতে আটাইকেইটাই সাবটি ধৰিছিলোঁ কাষতে থিয় হৈ উচুপি থকা মাক। পাহৰিব নোৱৰা সময় মোৰ! নহয়, আমাৰ আটাইকেইটাৰে জীৱনৰ।

ইতিমধ্যে পূবৰ আকাশত ফেঁছজালি দিলেই। গোটেই নিশাটো কটালোঁ আজি মোৰ সেই দেউতাৰ মৰমৰ স্কুটাৰখনৰ ওপৰতে। মই মৰাৰ পঞ্চম নিশা কটালোঁ সম্পূৰ্ণ অকলশৰীয়াকৈ। নিজকে লৈ। আজি ছদিনত ভৰি দিলেইহি। আজি থাকিম সেই পুৰণি আমাৰ মৰমৰ ঘৰটোত। দেউতা আৰু খুৰাই সাজি উলিওৱা তেজপুৰৰ আমাৰ সেই মৰমৰ ঘৰটোত।

(১০)

পুৱা হোৱাৰ পিছৰে পৰা লাহে লাহে মোৰ সন্মুখেৰেই আৰম্ভ হ'ল বিভিন্নজনৰ চলন-ফুৰণ। ক্ৰমশঃ ব্যস্ততাবোৰ যেন বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। নিজৰ নিজৰ কামবোৰত মানুহবোৰ জড়িত হৈ পৰিল নিজাববীয়াকৈ। সন্মুখৰ বাট-পথবোৰতো গাড়ী-ৰিক্সা আদিৰ সমান্তৰালভাৱে পদচাৰী পথিকৰ সংখ্যা বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। নিজৰ নিজৰ কাম, নিজৰ নিজৰ ভাবত বিভোৰ এই সমগ্ৰ মানৱ জাতিৰ জীৱন যুদ্ধৰ আৰম্ভণি হয় পুৱাৰ সূৰুয়ে ভুমুকি মৰাৰ পিছতেই। দিনজোৰা দৌৰা-দৌৰিৰ অন্তত নিশাৰ অন্ধকাৰৰ সুযোগত জিৰণি লয় পিছদিনাৰ কৰিবলগীয়াখিনিৰ বাবে শক্তি সঞ্চয় কৰিবলৈ। সেই একেই ধৰণেৰে। এক চিৰাচৰিত প্ৰথা। ক্ষুধা নিবাৰণৰ কাৰণে কৰা জীৱন সংগ্ৰাম। জীৱন যাপনৰ মাত্ৰা উন্নত কৰাৰ অপৰিসীমিত আকাংক্ষাৰ দৌৰ। নিৰৱচ্ছিন্ন। একঘেয়া। আমনিলাগা।

আজি উপলব্ধি কৰিছোঁ— মূল্যহীন এই সকলোবোৰ। মই নকৰিলে নোহোৱা বুলি ভবা সকলো কামেই চলি আছে সেই একেই ধৰণেৰে। এই ইতৰ চিন্তাধাৰাৰে পৰিপুষ্ট আমাৰ মনবোৰেই আছিল আমাৰ জীৱন কালৰ চালিকাশক্তি। এই অদৃশ্য শক্তিয়েই আমাক ধাৰিত কৰিছিল বিভিন্ন কৰ্মৰ প্ৰতি। আকৰ্ষিত কৰিছিল এই পৃথিৱীৰ ক্ষণিকীয়া মায়া-মোহবিলাকৰ প্ৰতি। এই সকলোৰে কোনো মূল্য নোহোৱা হ'ল আজি মোৰ বাবে।

মোৰ নিজৰ বাবেও, মই আগতে কৰি অহা কামবোৰৰ বিশেষ কিবা প্ৰয়োজন আছিল বুলি ভাব নাছিল মোৰ মনটোলৈ। বোধকৰোঁ একেধৰণেই চলি থাকিলেহেঁতেন এই ধৰা। ইয়ালৈ মই আহিলোঁ বা ইয়াৰ পৰা মই গুলোঁ, এই কথাবোৰ এটা আপেক্ষিক ধাৰণাহে মাথোঁ। ধাৰণা মোৰ নিজক লৈ। ধাৰণা মোৰ পৰিয়ালটোৰ মৰমৰ মানুহখিনিক লৈ। আমাৰ আৱেগ-অনুভূতিবোৰ আছিল এটা নিৰ্দিষ্ট গুণীৰ আৱেগনিৰ মাজতে সীমাবদ্ধ। মৰম-চেনেহবোৰো আছিল মাথোঁ এটা সৰু বৃত্তৰ মাজত, ঐক্যেন্দ্ৰিকভাৱে থকা কেইজনমান মানুহৰ মাজত আবদ্ধ। বিশ্বপ্ৰেম, বিশ্বভাতৃত্ব আদিৰ চিন্তাধাৰাৰে চালিত হোৱা নাছিল আমাৰ জীৱনবোৰ। এক সৰু পৰিসীমাৰ ভিতৰতে আবদ্ধ আছিল আমাৰ চিন্তাধাৰাবোৰ। বোধকৰোঁ এই চিন্তাধাৰাৰ পৰিসৰেহে পৃথক কৰিছিল মানৱ আৰু মহামানৱৰ

সংজ্ঞাক। আমিবোৰৰ মাজৰে দুই-এজন মহামানৱৰ পৰ্যায়লৈ উন্নীত হোৱাৰ মূলমন্ত্ৰ বোধকৰোঁ আছিল সেয়াই।

কথাখিনি ভাবি ভাবি গণেশ মন্দিৰৰ কাষৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ ঘাটটোৰ পাৰৰ পৰা উঠি আহিলোঁ। কিবা এটা ভাগৰ ভাগৰ অনুভৱ হৈছে। বোধকৰোঁ শাৰীৰিক নহয়, কাৰণ বৰ্তমানচোন মোৰ কোনো শৰীৰেই নাই। অৱশ্যেই ই মানসিক। এৰা মানসিক ভাগৰ। এটা সচৰাচৰ জীৱনৰ পৰিসমাপ্তিৰ শেষত বিশেষ কিবা এটা কৰি থৈ যাব নোৱৰাৰ বেদনাত জৰ্জৰিত হৃদয়ৰ পৰা ওলাই আহিছিল যেন এটা দীঘল ছমুনিয়াহ।

বৰ ভাল লাগিছিল এই ঘাটটোৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰখন। কিছু দূৰৈৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা বালিচাপৰিটোত কেইটামান খেৰ-বাঁহেৰে সজা ঘৰ। অদূৰত এজাক ম'হ। কলগছবোৰ। চাৰিওফালে এটা জীয়া জীয়া পৰিৱেশ। মন্দিৰটো পাৰ হৈয়েই এটা দীঘলীয়া আপ। উঠি আহিলোঁ। সন্মুখত সেইটো আমাৰ ডিষ্ট্ৰিক্ট লাইব্ৰেৰী। এসময়ত সন্ধিয়া আড্ডা মাৰিছিলোঁ এইডোখৰতে। আমাৰ বাবে চিগাৰেট খাবলৈ অহা ঠাই। আনোৱাৰ হলৰ সন্মুখৰ পৰা কিছু আগবাঢ়ি আহিছিলোঁ চিগাৰেট খাবলৈকে বুলি, যাতে চিনাকি মানুহখিনিয়ে সতকাই নেদেখে। লাইব্ৰেৰীটোৰ কাষতে সেয়া ষ্টেচন ক্লাব। আঢ্যৱন্ত লোকসকলৰ অৱসৰ বিনোদনৰ স্থল। ক্লাবটোৰ পাছফালে এখন ক্লে' ক'ৰ্টৰ টেনিছ গ্ৰাউণ্ড। চাহ বাগানৰ মেনেজাৰ, আৰ্মীৰ বিষয়া, এয়াৰফ'ৰ্চৰ বিষয়াসকলৰ লগতে স্থানীয় প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায়ীসকলৰ উপৰি চৰকাৰী উচ্চপদস্থ বিষয়াসকলে নিজৰ জীৱনসংগীসকলৰ সৈতে আহি সন্ধিয়াৰ এই মাদকতাৰে ভৰা পৰিৱেশৰ মাজত ৰামী, ব্ৰীজ, বিলিয়াৰ্ড, টেবল টেনিছ আৰু লন টেনিছ আদি বিভিন্ন খেলত অংশগ্ৰহণ কৰে। প্ৰয়োজনীয় বাৰ্ম-আপৰ পিছত দুটা-এটা পেগ লৈ নিশাটো কটাবলৈ বুলি ঘৰাঘৰি যায়গৈ। আমি প্ৰায়েই দূৰৈৰ পৰা চাই চাই বিভিন্ন কল্পনা-জল্পনাত সময়বোৰ পাৰ কৰিছিলোঁ এই মানুহখিনিকে লৈ। শৈশৱ-কৈশোৰৰ দোমোজাত উকমুকনি যোগোৱা বিভিন্ন মচলাদাৰ আলোচনাৰ বিষয়বস্তু আছিল সেই সময়ৰ ষ্টেচন ক্লাবৰ এই আঢ্যৱন্ত লোকসকলৰ জীৱন পৰিক্ৰমা। বোধকৰোঁ বেছিভাগেই আছিল কল্পনাপ্ৰসূত, মনেসজা কাহিনী। ঘণ্টাৰ পিছত ঘণ্টা পাৰ হৈছিল এইবিলাক আলাপ-আলোচনাৰ মাজেৰে, এই ঠাইডোখৰতে, আমাৰ তাহানিৰ সেই অমূল্য সময়বোৰ।

সন্মুখত সেয়া কৃষ্ণচূড়া ফুলৰ গছেৰে আৱৰি থকা বগা ৰঙৰ দুমহলীয়া ডি

চি অফিচ। ৰাস্তাটোৰ দুয়োপাৰে বিভিন্ন বৰণৰ অলেখ গাড়ী। ভিতৰৰ ভাগতো কেইবাখনো গাড়ী পৰিপাটীকৈ পাৰ্কিং কৰি থোৱা আছে। অফিচৰ সন্মুখৰ ভাগতে থকা কাৰ প'ৰ্চটোতে আছে সেই চিকমিকাই থকা কলা ৰঙৰ টাটা ছাফাৰী এখন। নাম্বাৰ প্লেটত লিখা আছে AS 12 001। আগতে আছিল একেটা নম্বৰৰে ক'লা এম্বেছাডৰ এখন। তাৰ ঠাইত এতিয়া এইখন নতুন টাটা ছাফাৰী।

অফিচৰ চিৰিকেইটাইদি লাহে লাহে উঠি গ'লোঁ। বাওঁফালৰ বাৰাণ্ডাৰ সন্মুখৰ প্ৰথম ৰুমটোতে বহিছিল মোৰ খুৰা। পৰ্দাখনৰ ফাঁকেৰে চাই পঠিয়ালোঁ। খুৰা বহা সেই টেবুলখনো নাই। এলুমিনিয়ামৰ হাফ পাৰ্টিচনেৰে ৰুমটো কেইবাটাও ভাগত ভাগ কৰি পেলালে। প্ৰতিটো ভাগতে থকা টেবুলবিলাকৰ ওপৰতে একো একোটা কম্পিউটাৰ।

ৰুমটোৰ ক'তো নাই খুৰাৰ অস্তিত্ব। নাই এসময়ৰ সেই খুৰাৰ টেবুলৰ কাষতে মই বহা কাঠৰ চকীখন। ৰমেশ ভট্টাচাৰ্য্য, ডিচি অফিচৰ সকলোৰে পৰিচিত এখন মুখ। এজন দক্ষ কৰ্মচাৰী। যোগ্য নেতা তথা ভাল পথপ্ৰদৰ্শক আছিল মোৰ খুৰা। মোৰ একমাত্ৰ খুৰা। দেউতাৰ একমাত্ৰ ভাই। অসম আন্দোলনৰ অগ্ৰণী দায়িত্ব পালন কৰা খুৰা আছিল সমাজৰ এজন নিঃস্বার্থ কৰ্মী। প্ৰগতি সংঘ, সংগীত মহাবিদ্যালয়, প্ৰাইমেৰী স্কুল আদি স্থাপন কৰাৰ মূল হোতা। ৰিংকি, সোণটি আৰু হিয়াৰ মৰমৰ দেউতাক। এইখিনিতে বহিছিল। ওঁ হয়, এইখিনিতে।

খুৰা বুলি মতা মাতটো শুনি ফাইলৰ পৰা মূৰ দাঙি সুধিছিল, 'আৰে জানটো। ক'ৰ পৰা আহিলি?' এই জানটো বুলি মতা মাতটোত কিমান যে মৰম সোমাই আছিল। মই ডাঙৰ ভতিজা। অপাৰ মৰম আছিল মোলৈ।

'ব'ল, চাহ খাওঁগৈ' বুলি লৈ গৈছিল মোক ওচৰতে থকা অফিচ কেণ্টিনখনলৈ, এই পাছফালৰ অফিচ কৰিড'ৰটোৰেই। নাই তাত আগৰ সেই আছাম টাইপৰ ঘৰটোৰ কেণ্টিনখন। দুমহলীয়া বিল্ডিং এটা হ'ল। এটা চুকত সৰুকৈ এখন আধুনিক ফাণ্ট ফুডৰ কাউণ্টাৰ। মিনি পিজ্জা, বাৰ্গাৰ, হটডগ আদিৰে ভৰি আছে ষ্টীল আৰু আয়নাৰ শ্ব'কেছটো। কাষতে এটা কফী ভেণ্ডিং মেচিন। চাহৰ ব্যৱস্থা নেদেখিলোঁ। নতুন প্ৰজন্মৰ মাজত চাহৰ প্ৰতি আগ্ৰহটো লাহে লাহে কমি আহিছে। এসময়ৰ বিখ্যাত অসম চাহৰ প্ৰতি অনীহা, আমাৰ উঠি অহা এই নতুন চাম অসমীয়াৰ মাজত। চাহৰ ব'টিক নাই। কিন্তু কাফেবোৰেৰে ভৰি পৰিছে। লাটে, কেপাছিনো আদি নামবোৰ আধুনিক। নগৰীয়া সভ্যতাৰ

লগত খাপ খোৱা। গাখীৰ চাহ বা লালচাহ শব্দকেইটা যেন কিবা গাঁৱলীয়া গাঁৱলীয়া। কিয়নো খাব বাৰু এই শুনিবলৈ গাঁৱলীয়া যেন লগা বস্তুবোৰ! মই কিন্তু গাখীৰ চাহকাপৰ সোৱাদো পাহৰিব নোৱাৰিলোঁ। খুৰাও আছিল একেই।

‘সুৰেন, হাফ চাহ দুটা দে।’ —খুৰাৰ কথামতেই সুৰেনে চাহ দুকাপ আমাৰ টেবুলৰ আগত থৈ সুধিছিল, ‘ভতিজা নহয়নে?’

‘হয়। গৰম কি আছে?’

‘গজা খাওক’ বুলি উত্তৰলৈ বাট নাচাই ঘূৰি যোৱা সুৰেনে পিছমুহূৰ্ততে আমাক আপ্যায়ন কৰিছিল দুখন প্লেটত দি থৈ যোৱা দুটা গৰম গৰম গজাৰে। সঁচাকৈয়ে অপূৰ্ব সোৱাদ আছিল সুৰেনৰ কেণ্টিনৰ সেই গজা, খুৰমা আৰু চিংৰাবোৰৰ। প্ৰায়েই খাইছিলোঁ এইখন কেণ্টিনতে খুৰাৰ সৈতে। ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰাৰ সেই দিনকেইটাতে ট্ৰেড লাইচেঞ্চ, এফিডেফিট, ন’টাৰী, পাৰ্টনাৰশ্বিপ ডীডৰ ৰেজিষ্ট্ৰেচন, মাটিৰ ভেলুৱেচন, খাজানা দিয়া আদি কামবোৰ কৰিবলৈ দৌৰি আহিছিলোঁ খুৰাৰ ওচৰলৈ। সকলো কাম শিকাইছিল মোক এপদ এপদকৈ।

লাহে লাহে ক’ৰ্টৰ মাজৰ বাটটোৰে আগুৱাই গ’লোঁ। চাৰিআলিটো পাৰ হৈ চিখা ৰাস্তাটোৰে আগবাঢ়িলোঁ। সেয়া আমাৰ ঘাটি আনোৱাৰ হল। ক্লাছ এইটৰ পৰা ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰি অহাৰ পিছলৈকে এই আনোৱাৰ হলৰ সন্মুখতে কটাইছিলোঁ আমাৰ সেই ৰঙীন সন্ধিয়াবোৰ। বাইশজনীয়া আমাৰ গ্ৰুপটোৰ উমৈহতীয়া ঠাই। চিগাৰেটৰ ধোঁৱাৰ কুণ্ডলি পকাই পাৰ কৰিছিলোঁ সময়বিলাক, অজন্তা হোটেলত হাফ চাহৰ সোৱাদ লৈ।

আজি তাতে আছে ‘মাকুজ টেক এৱে’। চাবাৰ্মা, চুঙাৰ চিকেন, পাতত দিয়া মাছৰ উপৰি ইয়াত পোৱা যায় বোকাখাতৰ পুৰী-চজ্জি। মাকুৰ ফাণ্ট ফুড কাউণ্টাৰ— এইটো তাইৰ দ্বিতীয়টো বিপনী। প্ৰথমখন আছে দৰং কলেজৰ কাষতে। বেছ জনপ্ৰিয় মাকুৰ এথনিক ডিছবিলাক।

ৰাস্তাটোৰ আনটো ফালে আনোৱাৰ চিনেমা হল। কিমান যে চিনেমা চালোঁ! দেওবাৰে পুৱা ১০ বজাৰ পৰা আৰম্ভ হয় মৰ্ণিং শ্ব’। ইংলিছ চিনেমা। ভাষা বিশেষ বুজি নাপাওঁ। চেকেণ্ড ক্লাছৰ টিকেটত প্ৰায় প্ৰতি দেওবাৰেই চাইছিলোঁ। সন্মুখতে থকা স্ক্ৰীনখনৰ চলন্ত ছবিবিলাকে আহি গাতে খুন্দা মৰাৰ নিচিনা লাগে। বেঁকাকৈ বহোঁ, ভৰি দুখন যিমান পাৰি আগুৱাই, পিঠিখন ছিটটোৰ চুকলৈ যিমান পাৰি সুমুৱায়, ওপৰলৈ মুখ কৰি চালে বেছ ভালৈই দেখি। এই কিটিপটো

আমি শিকি লৈছিলোঁ অভিজ্ঞতাৰ পৰা। ইংলিছ চিনেমা। তাতে আকৌ চাবলৈ সোমোৱাৰ আগতে চিগাৰেটত ভাং ভৰাই কেইটামান দীঘল দীঘল টান দিহে সোমাওঁ। গতিকে চিনেমাৰ পৰিচালকে দৰ্শকক এক দেখুৱাওঁতে আমি দুই বা তাতোকৈ বেছিহে দেখোঁ। ক্লাছ নাইনৰ পৰা ক্লাছ টুৱেল্‌ভলৈকে সুদীৰ্ঘ চাৰিটা বছৰত কিমান যে চিনেমা চালোঁ!

হিন্দী চিনেমাৰিলাক দুদিনত চাওঁ। এদিন ইণ্টাৰভেলৰ পিছৰখিনি আৰু আন এদিন ইণ্টাৰভেলৰ আগৰখিনি। ঘৰত ধৰা নপৰাকৈ চিনেমা চোৱাৰ এটা অভিনৱ বুদ্ধি। আমাৰ গ্ৰুপৰে কাৰোবাৰ আৱিষ্কাৰ আছিল। পাহৰিলোঁ কাৰ আছিল। হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰী পৰীক্ষা শেষ হোৱাৰ দিনা আমিৰোৰে ‘অফিচাৰ্ছ চইচ’ হুইস্কী খাই চিনেমা চাবলৈ সোমালোঁ। চিমলাৰ চিন। বৰফ পৰিছে। নায়কে নায়িকাৰ চাৰিওফালে ঘূৰি ঘূৰি গুণানুকীৰ্তন কৰিছে। গানেৰেই কৈছে, ‘তোমাৰ কাৰণে সৰগৰ তৰা আনি দিম’ ইত্যাদি। চিমলাৰ সেই পৰিৱেশটোক আৰু সুমধুৰ কৰি তুলিছে মৃদুভাৱে পৰি থকা বৰফৰ হিমকণাবোৰে। এটা ৰোমাণ্টিক পৰিৱেশ, চিনেমা হলৰ স্ক্ৰীনত।

হঠাতে কাষতে বহি চিনেমা চাই থকা ৰুব্লুৱে চিএৰি উঠিল, ‘আটা ফলিং, আটা ফলিং’ বুলি।

লগৰ এটাই বুজালে, ‘নহয় অ’ এয়া বৰফৰ কণিকাহে।’

ৰুব্লুৱে নামানে। ‘তই ক’লেই হ’বনে, ডাইৰেক্টৰে কেমেৰাৰ লেঞ্চৰ সন্মুখত আটা ছটিয়াই আছে আমাক বুৰ্বক সজাবলৈ। বাদ দে... নাচাওঁ’ বুলি উচাৎ মাৰি উঠি গ’ল চিনেমা আধা চোৱাকৈ। আমি বুজিলোঁ। তাৰ নিচা অলপ বেছি হ’ল। একধৰণৰ কেয়াৰলেছ জীৱন।

সকলো কথাতো বস পোৱাৰ সময় আছিল সেই দিনবোৰ। পঢ়িব লাগে পঢ়িছিলোঁ। পৰীক্ষা ভাল কৰিব লাগিব, সেইটোও বুজিছিলোঁ। কিন্তু আমাৰ স্কুলৰ সেই বাইশজনীয়া আড্ডাৰ দলটোৱে লাইফটো বিন্দাছ এনজয় কৰিছিলোঁ।

ইয়াতেই আৰম্ভ হৈছিল মোৰ ব্যৱসায়িক জীৱন। গুৱাহাটীত ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়ি থাকোঁতেই দেউতাৰ পৰা ৩,০০০ টকা ধাৰলৈ লৈ এখন চাৰিটা চকাৰ গাড়ী সাজি জেকচনক দিছিলোঁ দিনে ১০ টকা ভাৰাৰ বিনিময়ত। দহ মাহৰ ROI, মানে ৰিটাৰ্ণ অন ইনভেষ্টমেণ্টৰ হিচাপ কৰি। তেতিয়া মই তৃতীয় ছেমিষ্টাৰৰ ছাত্ৰ আছিলোঁ— অসম অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়ৰ। লগৰ অমিতে দৈনিক

কালেকচন কৰা টকাখিনি হিচাপ কৰি মোৰ হাতত দিছিল মই তেজপুৰলৈ অহাৰ সময়ত। জেকচনৰ লগত এই ব্যৱসায়টো প্ৰায় চাৰি বছৰমান কৰিলোঁ। আমাৰ কেবল টিভিৰ ব্যৱসায় আৰম্ভ হোৱাৰ পিছত এদিন তাক কৈছিলোঁ, ‘তই আৰু আজিৰ পৰা মোৰ ভাৰা দিব নালাগে। আজিৰ পৰা গাড়ীখন মই তোক দিলোঁ।’

তাৰ পিছত বহুদিনলৈকে কিন্তু সি মোক ফ্ৰীতে চাওমিন খুৱালে। পইচা দিলেও নলয়। পিছলৈ জোৰ-জবৰদস্তি কৰি দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ, নহ’লে আৰু তোৰ তাত খাবলৈ নাহেঁ বুলি।

থানাখনৰ সন্মুখেৰে নগৈ কাষৰ ৰাস্তাটোৰে আগবাঢ়ি আহিলোঁ। কিছুদূৰ আহিয়েই পালোঁহি ৰূপটিৰ বেকাৰীৰ স্বৰ্গমটো। তেজপুৰৰ প্ৰথমটো লাইভ বেকাৰী। এসময়ৰ আমাৰ দুয়োটাৰে গৌৰৱৰ স্থান। ভিতৰলৈ যাবলৈ মন নগ’ল। মেইন বজাৰখনৰ চাৰিআলিটোৰ পৰা সোঁহাতে আগবাঢ়ি গ’লোঁ। পুৰণি সেই নামঘৰটোৰ কাষতে মোৰ জীৱনৰ প্ৰথম ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰা ঠাইডোখৰ। কেবল টিভিৰ অফিচ, পিচলৈ এপলৰ স্বৰ্গম। কিমান যে স্মৃতি আছে মোৰ, এইডোখৰ ঠাইৰ সৈতে!

ব্যৱসায়িক জীৱনৰ প্ৰথমটো খোজ দিওঁতে পোৱা ওখোৰা-মোখোৰা পথৰ প্ৰতিটো খোজৰ স্মৃতি আজিও সজীৱ হৈ আছে মোৰ মনত। ভুল আৰু শুদ্ধ— এই দুয়োটাৰ মাজেৰে পাৰ হৈছিল সেই দিনবোৰ। নজনাৰ বাবে হোৱা ভুল। অভিজ্ঞতাৰ অভাৱ। পথপ্ৰদৰ্শকৰ অভাৱ। মূলধনৰ অভাৱ। আৰু এই অভাৱবোৰ ধুই নিছিল আশাৰ বৰষুণজাকে। অভাৱত ছিৰলি ছিৰলি হোৱা অন্তৰৰ বেদনাবোৰক জীপাল কৰি তুলিছিল সেই আশাবোৰেই। আৰু সেই অযুত আশা বুকুত বান্ধিয়েই চলিছিল মোৰ দৈনন্দিন জীৱন পৰিক্ৰমা। পুৱা শুই উঠাৰ পৰা ৰাতি সেই ভাগৰে জুৰুলা কৰা দেহটোলৈ টোপনি নহালৈকে, এই আশাবোৰক লৈয়েই কৰিছিলোঁ মোৰ বিৰামহীন যাত্ৰা। মোৰ ব্যৱসায়িক জীৱনৰ যাত্ৰা। যাত্ৰা কৰিছিলোঁ অনাগত দিনবোৰৰ পিনে। এক অনিশ্চয়তাৰ ভৱিষ্যতৰ দিশে। কায়-মনো-বাক্যে।

বাটটোৰে আগুৱাই গৈ ওলালোঁগৈ বাণ থিয়েটাৰৰ সন্মুখতে। আৱৰণী ইনফ’টেকত কৰ্মৰত মোৰ সেই আৱৰণিয়ানখিনিৰ মানসিক উৎকৰ্ষ সাধনৰ বাবে লোৱা বিভিন্ন কাৰ্যক্ৰমৰ উমৈহতীয়া মঞ্চ আছিল আৱৰণী ছচিয়েল ৰেলফেয়াৰ এছোছিয়েচন। মই আছিলোঁ তাৰ অধ্যক্ষ। আৱৰণীৰ প্ৰতিজন কৰ্মচাৰীৰ বেতনৰ পৰা দৈনিক এটাকাকৈ মাহেকীয়া হিচাপত ২৫ টকা, তেওঁলোকৰ দৰমহাৰ পৰা

কৰ্তন কৰি ৰাখি উক্ত টকাটো আৱৰণী ছটিয়েল ৰেলফেয়াৰ এছোছিয়েচনৰ ফাণ্ডত ৰখা হয়। এই এছোছিয়েচনৰ তিনিটা শাখা আছিল— আৱৰণী সাংস্কৃতিক গোষ্ঠী, আৱৰণী সাহিত্য কোষ আৰু আৱৰণী স্পৰ্টছ উইং।

আৱৰণী সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীৰ অধীনত প্ৰতিবছৰে ২৩ আগষ্টৰ পৰা ২৫ আগষ্টলৈ ‘আৱৰণী ডে’ পালন কৰা হয় বিশেষ জাকজমকতাৰে। ২৫ আগষ্ট আছিল আৱৰণী ইনফ’টেকৰ ফাউণ্ডেচন ডে’। বিভিন্ন ধৰণৰ সাংস্কৃতিক প্ৰতিযোগিতা আদিৰ শেষত ২৫ আগষ্টত উদ্‌যাপন কৰা হৈছিল বিশেষ সাংস্কৃতিক সন্ধিয়া। লগতে আছিল ‘লেভিছ ডিনাৰ’— সকলো আৱৰণিয়ানৰ বাবে। এই সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীৰ অধীনতে বিশিষ্ট নাট্যকাৰ অভিনেতা তথা পৰিচালক বিনয় বৰঠাকুৰৰ তত্ত্বাৱধানত আৱৰণী ইনফ’টেকৰ কৰ্মচাৰীসকলে বিভিন্ন নাটক আদি কৰিছিল। তেজপুৰৰ বাণ ৰংগমঞ্চতো বিনয় বৰঠাকুৰৰ এখন বিখ্যাত নাটক মঞ্চস্থ কৰিছিল আৱৰণী সাংস্কৃতিক গোষ্ঠীয়ে। ৰূপটি, মাকু, জিলি আৰু ৰবুলৰ প্ৰচাৰ অভিযানৰ সফল পৰিণতি হিচাপে সেইদিনা বাণ ৰংগমঞ্চৰ দুয়োটা মহলা দৰ্শকেৰে ভৰি পৰিছিল। দৰ্শকৰ জাউৰিয়ে জাউৰিয়ে মৰা হাতচাপৰিৰ মাজেৰে অভিনয় কৰি গৈছিল নীৰুকে আদি কৰি আমাৰ আৱৰণিয়ানৰ সদস্যসকলে। নাটকৰ শেষত তেজপুৰ টুৰিষ্ট লজত আছিল আমাৰ টীমটো। পিছদিনা গুৱাহাটীলৈ ঘূৰি অহাৰ আগতে ৰবুল আৰু মাকুৱে নিজে ৰান্ধি খুৱাইছিল বোকাখাতৰ পুৰী আৰু চজি, সেই বিখ্যাত জলকীয়াৰ চাটনিৰ সৈতে। কিমান যে সুমধুৰ আছিল সেই দিনবিলাক। সেই নাটকখন পিছত গুৱাহাটীৰ ডিষ্ট্ৰিক্ট লাইব্ৰেৰী, গুৱাহাটী দূৰদৰ্শন কেন্দ্ৰ আৰু শেষত কলকাতাৰ ‘গৰ্কাঁ সদন’তো মঞ্চস্থ কৰা হৈছিল।

আৱৰণী সাহিত্য কোষৰ অধীনত এখন দুমহীয়া আলোচনী প্ৰকাশ কৰা হৈছিল। নাম আছিল ‘পেখম’। আৱৰণিয়ানসকলৰ বাবে। তেওঁলোকে লিখা অথচ ক’তো কেতিয়াও প্ৰকাশ নোহোৱা নিজৰ কুমলীয়া মনৰ ভাব প্ৰকাশৰ মাধ্যম এই কবিতা, প্ৰবন্ধ আদি প্ৰকাশ হৈছিল এই ‘পেখম’ত।

আৱৰণিয়ানখিনিৰ মাজত লুকাই থকা সুপ্ত প্ৰতিভাক সততাৰে কোনো ভাঁজ নোহোৱাকৈ পৰিস্ফুটিত কৰাৰ আশা বুকুত লৈ আমি বিভিন্ন কাৰ্যসূচী গ্ৰহণ কৰিছিলোঁ। ‘পেখম’, ‘আড্ডা’, প্ৰাচীৰ পত্ৰিকা ‘ক্ৰিয়েচন’ আদিক আমি ইয়াৰ মাধ্যম হিচাপে ব্যৱহাৰ কৰিছিলোঁ। এইচাম যুৱক-যুৱতীৰ মাজত লুকাই

থকা ‘আত্মা’টোৰ ভাববোৰক আৱিষ্কাৰ কৰি তেওঁলোকৰ হাততেই প্ৰদান কৰাৰ উদ্দেশ্যেৰেই আমি অহৰহ পালন কৰি গৈছিলোঁ এইবিলাক কাৰ্যসূচী। আৱৰণীত কাম কৰাৰ লগতে নিজকে নিজে চিনি পাবৰ বাবে তেওঁলোকৰ মানসিক তথা বৌদ্ধিক দিশটোৰ উৎকৰ্ষ সাধন কৰাৰ আশাৰে আমি তেওঁবিলাকক বুজাইছিলোঁ যে আৱৰণীৰ সকলো অনুষ্ঠানতে সক্ৰিয়ভাৱে অংশগ্ৰহণ কৰি নিজকে এজন কৰ্মঠ, নিষ্ঠাৱান, সৎ নাগৰিকলৈ উন্নীত কৰা। এয়াই আছিল মোৰ আশা— মোৰ মৰমৰ আৱৰণিয়ানসকলৰ পৰা।

আৱৰণী স্প’ৰ্টছ উইণ্ডৰ অধীনত আমি পাতিছিলোঁ এনুৱেল স্প’ৰ্টছ ডে’। ক্ৰিকেট, ভলীবল, বেডমিণ্টন আৰু কেৰম প্ৰতিযোগিতা হৈছিল, আৱৰণীৰ এয়াৰচেল, এয়াৰটেল, বিলায়েঞ্চ, ভ’ডাফোন, আইডিয়া আৰু চেণ্ট্ৰেল টীমৰ মাজত। ২,৪০০ আৱৰণিয়ানৰ সৈতে এখন বিশাল সংসাৰ মোৰ।

আজি সেই সকলো অতীত। ময়ো অতীত হৈ পৰিলোঁ, আনৰ বাবে। কিন্তু মোৰ নিজৰ বাবে অতীত হোৱা নাই মই। আছোঁ মোৰ মৰমৰ জন্মনগৰী এই তেজপুৰৰ বাণ ৰংগমঞ্চৰ চৌহদত সদ্যহতে। এক অশৰীৰী আত্মাৰ ৰূপত। প্ৰেতাত্মাৰ বেশত। আনে নেদেখাকৈ। কোনেও বুজিব নোৱৰাকৈ। ঘূৰি আছোঁ মাথোঁ মোৰ স্মৃতিৰ সঁফুৰাৰ মাজত। মোৰ অস্তিত্বৰ সন্ত্বেদ বিচাৰি, মই নোহোৱা হোৱা মুহূৰ্তৰ পৰা এই মুহূৰ্তলৈকে। মানে এই যোৱা ছটা দিন। হয়তো আৰু সাতোটা দিনৰ পিছত বিলীন হৈ যাব মোৰ আজিৰ এই অশৰীৰী অস্তিত্ব। মই এৰি যাবগৈ লাগিব এই মৰ্ত্য। আৰু বোধকৰোঁ লগ পামগৈ মোৰ জ্ঞাতি-ইষ্ট-কুটুম্বক— সেই কোনোবা এক প্ৰেতনগৰীত। তাতেই থাকিম মোৰ পৰিয়ালৰ সকলো মৃত সদস্যৰ লগত, যিসকলে ইতিমধ্যে এৰি থৈ গৈছে এই ধৰা। মোৰ দেউতা, খুৰা আৰু ৰিঞ্জুবাক চাগৈ পাম মই তাতেই। এৰা পাম নিশ্চয়। বাৰু থাওক সেইবোৰ। সময়ত যি হয় দেখা যাব।

বাণ ৰংগমঞ্চৰ পৰা সোঁফালৰ কেঁকুৰিটোৰে আগবাঢ়ি যোৱা বাটটোৰে যাব পাৰি ফাল্টু পুলিচ লাইন, কলিবাৰী আদি ঠাইসমূহলৈ। আনটো বাটেৰে ওলায়গৈ পল’ ফিল্ড। পল’ ফিল্ডখনেই হ’ল তেজপুৰৰ খেলুৱৈ নিৰ্মাণৰ স্থান। তাতে আছে পল’ ফিল্ডৰ ইনড’ৰ ষ্টেডিয়াম আৰু ক্ৰিকেট তথা ফুটবল খেলা ফিল্ড। আমাৰ লগৰ গৌতম, মানস আৰু ৰাজেশে ভাল ক্ৰিকেট খেলিছিল। ৰাজেশ এটা সময়ত অসম টীমৰ কেপ্টেইনো হৈছিল। কিন্তু কি কাৰণে সি ভাৰতীয়

মূল দলত খেলাৰ সুবিধা নাপালে আমি আজিও বুজিবলৈ টান পাওঁ। তাৰ মুখতেই শূনা বিভিন্ন কাহিনী। দুয়োহাতে দুটাকৈ চিকেনৰ লেগ লৈ খাবলৈ বহা জুৱেল গাৰ্গাৰৰ কাহিনী। অষ্ট্ৰেলিয়াত ভাৰতৰ জুনিয়ৰ টীমৰ হৈ ক্ৰিকেট খেলি আহি আনোৱাৰ হলৰ সন্মুখত বৈ ‘ছিঃ ইয়াত ইমান ধূলি’ বুলি কোৱা ৰাজেশক আমাৰ লগৰবোৰে বাৰুকৈয়ে ধুলাই কৰিছিল বাক্যবাণেৰে। পদুমপখুৰীৰ মাজৰ দীপটোত মাছ পুৰি খোৱা আদিকে ধৰি আৰু কিমান যে স্মৃতি আছে!

ফাল্টু পুলিচ লাইনৰ কিছু আগলৈ গ’লে হেমহঁতৰ ঘৰ। মোৰ স্কুলৰ দিনৰ বন্ধু। পুলিচত কাম কৰে। বৰ্তমান লখিমপুৰৰ ফালৰ কোনোবা এখন থানাৰ ভাৰপ্ৰাপ্ত বিষয়া হিচাপে কৰ্মৰত। সৰুকালৰ কথাবিলাক মনত পৰিবলৈ ধৰিলে। ফাল্টু পুলিচ লাইনৰ কাষতে আছিল এটা পুলিচ বেটেলিয়নৰ ছাউনি। হেম তেতিয়া ক্লাছ নাইনত। ঘৰৰ কাষতে থকা বেটেলিয়নৰ কেইবাজনো পুলিচ বিষয়াৰ লগত চিনাকি। ঘৰতে গামোচা আৰু গেঞ্জী পিন্ধি থকা হেমই চিগাৰেট কিনিবলৈ বুলি ওলাই আহি বেটেলিয়নটোৰ ওচৰতে থকা তামোল-পাণৰ দোকানখন পালেহি। দোকানখনৰ সন্মুখৰ তন্ত্ৰাখনতে বহি আছিল বেটেলিয়নত কাম কৰা চিনাকি পুলিচ বিষয়া এজন। কথা প্ৰসংগত হেমে তেখেতক জনালে যে বেটেলিয়নৰ ঘোঁৰা এটাত উঠিবলৈ তাৰ বৰ মন যায়।

‘ব’লা, উঠিবা।’ — অফিচাৰজনে ক’লেহে মাথোন, হেম একেবাৰেই জঁপ মাৰি উঠিল আৰু ক’লে, ‘ব’লক।’ দোকানখনৰ পৰা ওলাই বেটেলিয়নৰ গে’টেৰে সোমাব খোজোঁতেই দেখিলে— ৰাস্তাৰ ইটো পাৰে তাৰ হ’ব বুলি ভাবি থকা ছোৱালীজনীয়ে মাকৰ সৈতে তালৈকে চাই আছে। অজান আনন্দত মনটো পুলকিত হৈ পৰিল তাৰ। তাইক নামকাঢ়ি মাতি ক’লে, ‘আহ, মই ঘোঁৰা দৌৰাম চাবি আহ।’ মাকৰ হাতত ধৰি ছোৱালীজনীয়েও হেমৰ কথামতেই হেমৰ পাছে পাছে বেটেলিয়নৰ ফিল্ডখনলৈ বুলি আগবাঢ়ি গ’ল।

অফিচাৰজনে বেছ ওখ-পাখ ঘোঁৰা এটাৰ ওচৰলৈ হেমক লৈ গৈ আথেবেথে ঘোঁৰাটোত বহুৱাই দিলে। বান্ধি থোৱা ঘোঁৰাটোৰ বান্ধোন খুলি দি হেমক ক’লে, ‘তুমি লেকামডালত টান নিদিবা। লাহেকৈ ধৰি থাকা, মই তোমাৰ কাষে কাষে গৈ থাকিম।’

ঘোঁৰাত উঠাৰ লগে লগে হেমৰ বুকুখনে সাতখন-আঠখন কৰিবলৈ ধৰিলে। সন্মুখত তাৰ আশাৰ সেই ধুনীয়া ছোৱালীজনী। তাইৰ কাষতে তাৰ হ’বলগীয়া

শাখুআই। ছেঃ, তাৰ ড্ৰেছটোহে বৰ ঠিক নহ'ল। তলত গামোচা আৰু ওপৰত গেঞ্জীটো। কিহেনো পাইছিল তাক ঘৰৰ পৰা সেইটো ড্ৰেছত ওলাই আহিবলৈ? বাৰু যি কি নহওক, তাৰ মনৰ সেই ছোৱালীজনীৰ আগত সি হিৰ' বুলি প্ৰমাণ কৰাৰ বাবে ইয়াতকৈ আৰু ডাঙৰ সুবিধা যে জীৱনত নাপায়, সেইটো সি বাৰুকৈয়ে বুজি উঠিছিল।

অফিচাৰজনৰ কথা উলাই কৰি হেমে হিন্দী চিনেমাত দেখি অহাৰ দৰেই বাওঁহাতেৰে লেকামডাল জোৰেৰে টানি সোঁহাতেৰে ঘোঁৰাটোৰ পিঠিৰ পাছফালে দিলে চাট এটা মাৰি। একেলোফে ঘোঁৰাই অফিচাৰৰ হাতৰ লেকাম আঁজুৰি টেকুৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে, হেমেও পাৰ্যমানে চেপ্টা কৰিছে ঘোঁৰাৰ পিঠিত বহি বেলেঞ্চ ৰাখিবলৈ। হঠাতে হেমে দেখিলে যে ঘোঁৰাটোৱে সন্মুখৰ আমগছ এজোপাৰ পিনেই দ্ৰুতগতিৰে আগবাঢ়ি গৈছে। 'সৰ্বনাশ, গছজোপাত খুন্দা মাৰি দিলে কি হ'ব?' ভাবটো অহাৰ লগে লগে হেমে দিলে জাঁপ মাৰি ঘোঁৰাৰ পিঠিৰ পৰা। গছডালৰ বাওঁফালেদি ঘোঁৰাটো দৌৰি গৈ অফিচাৰজনৰ কাষ পালেগৈ আৰু সোঁফালে চিতভোলোঙা খাই পৰিলগৈ হেম। এফালে পৰি থাকিল হেম আৰু আনটোফালে কিছু দূৰৈত উৰি গৈ পৰিলগৈ হেমে পিন্ধি থকা একমাত্ৰ গামোচাখন। যেনেতেনে মাটিৰ পৰা উঠি গামোচাখনলৈ বুলি ঢাপলি মেলা হেমে মাথোঁ দেখিলে, তাৰ হ'ব লগা শাখুআই আৰু তাৰ হ'ব লগা পৰিবাৰক, দুয়োজনীয়ে চকুত হাত দি তাৰ ওচৰৰ পৰা দৌৰি আঁতৰি যাবলৈ ধৰিছে।

হেমৰ সেই হিৰ' হোৱাৰ দুৰন্ত কামনাও নিমিষতে নিৰ্বাপিত হ'ল।

হেমহঁতৰ গাঁৱৰে আন এটা ল'ৰা বাপখন। সিও আমাৰ আড্ডাৰ গ্ৰুপৰ এজন নিয়মীয়া সদস্যই আছিল। তেজপুৰৰ এনে এখন ভাতৰ হোটেল নাছিল, যি নেকি বাপখনক চিনি নাপাইছিল। আৰু বাপখনে ভাত খাবলৈ বহিলেই, মালিকে নিজে কেছৰ পৰা উঠি আহি তাক জনাইছিল, 'আজি ভাত নাই। শেষেই হ'ল।' বিয়া আদিলৈ গ'লে আমি প্ৰায়েই একেলগে বহোঁ। এবাৰ আমাৰ লগৰ এটাৰ ককায়েকৰ বিয়াত আমি বাছেৰে গৈছিলোঁ কইনাঘৰলৈ। মই বহিছিলোঁ বাপখনৰ কাষতে। ভাত-দাইল-ভাজি-মাছ বিলোৱাৰ শেষত বিলনীয়াই ছাগলীৰ মাংস দিবলৈ আহিল।

বাপখনে ক'লে, 'আগতে বাকীখিনিক দি লোৱা, মোক শেষত দিবা।'

কথামতেই বিলনীয়াই আমাৰ লগৰখিনিক প্ৰয়োজনীয় মাংস বিলাই লৈ

বাপধনৰ ওচৰ পালেহি। হেতাখনেৰে মাংস অলপ দিবলৈ লৈছিলহে মাথোঁ,
বাপধনে গলগলীয়া মাতেৰে ক'লে, 'হ'ব, দিব নালাগে। বাল্টিটোকে থৈ যোৱা।'

লাজতে আমিবোৰে তালৈ চাইছিলোঁ।

সি পিছে নিৰ্বিকাৰ।

হেতাৰে বাল্টিটোৰ পৰা মাংস লৈছে আৰু খাইছে। আমাৰ ভাত খোৱা
হ'ল। লাজ লাজকৈ চাই দেখিছিলোঁ— কইনাঘৰৰ মানুহখিনিয়ে চকু
নাতৰোৱাকৈয়ে চাই আছিল বাপধনে খাই থকালৈ। কিছুসময় ৰ'ব লগা হ'ল
বাপধনে বাল্টিটো উৰুৱিয়াই চুঁচি-মাজি মাংসখিনি শেষ কৰালৈকে। উগাৰ এটা
মাৰি 'ব'ল এতিয়া, হৈ গ'ল' বুলি উঠি অহা বাপধনৰ পিছে পিছে আমিবোৰো
উঠি আহিছিলোঁ খোৱা ঠাইৰ পৰা। মুখ-হাত ধুই বিয়াঘৰৰ পৰা ওলাই আহিছিলোঁ
আমি আটাইকেইটা— কইনাঘৰৰ কাৰো চকুলৈ নোচোৱাকৈ।

আজি অলপ দিনৰ আগতে বাপধনক পাইছিলোঁ গুৱাহাটীতে। সুধিছিলোঁ,
'আগৰ ফৰ্ম আছেনে' বুলি।

'নাই হে, ছুগাৰে পালে বুজিছা। পিছে মোৰ ল'ৰাটোও মোৰে নিচিনা হ'ল।
কালি তাৰ জন্মদিন আছিল। এইবাৰ যি ছেভেনৰ পৰীক্ষা দিলে। মোৰ দাদাই
তাক জন্মদিনৰ উপহাৰ বুলি ফুল তণ্ডুৰী চিকেন এটা প্ৰেজেন্ট দিলে। সিয়েই
গোটেইটো খাই পেলালে। লগতে বাকীবোৰতো আছেই। ৰাতি শুবৰ সময়ত
সি মোক কি বুলি ক'লে জানা?'

'কি বুলি ক'লে?' —ময়ো আগ্ৰহেৰে সুধিলোঁ।

'সি ক'লে, দেউতা, বৰতাক ক'বা। অহাবাৰ মোৰ জন্মদিনত তেওঁ যাতে
মোক এটা তণ্ডুৰী পঠা দিয়ে।'

হাঁহি হাঁহি ভাগৰি পৰিছিলোঁ, আমি দুয়োটাই।

ফাল্টু পুলিচ লাইনৰ পৰা উভতি আহি লাহে লাহে আগবাঢ়ি গ'লোঁ
কলিবাৰীৰ ফালে। সেই বৃহৎ কম্পাউণ্ডৰ সৈতে দুমহলীয়া ঘৰটো আমাৰ সম্বন্ধীয়
বৰদেউতাহঁতৰ। বাৰ্ষিক দুৰ্গাপূজা, কালীপূজা আদিৰ সময়ত পৰিয়ালৰ আনবোৰৰ
লগতে ময়ো আহিছিলোঁ প্ৰায়েই। কিছুদূৰ আগুৱাই গ'লেই পাম পুৰণি বাণ
ৰংগমঞ্চটো। তাৰ দাঁতিয়েদি যোৱা ৰাস্তাটোৰ আনটো মূৰত প্ৰদীপ বৰতাৰ
ঘৰ। বিখ্যাত উকীল। ইঞ্জিনীয়াৰিং পাছ কৰি উঠি ব্যৱসায় কৰিবলৈ লোৱাত
বৰতাই কৈছিল, 'কলি যুগত ব্যৱসায় কৰিবলৈ লৈছ।' সৎ উপায়েৰে পইচা ঘটিব

নোৱাৰিবি। অলপ দুষ্ট হ'বই লাগিব।' এৰা বোধকৰোঁ ঠিক কথাই কৈছিল।

ৰাস্তাটোৰে কিছু আগুৱাই গ'লেই বিশ্ব ছাৰৰ ঘৰ। পুৰণি আছাম টাইপৰ। আমাক ইংৰাজী পঢ়ুৱাইছিল। টিউচন কৰোঁতে দেখিছিলোঁ, ইটোৰ পিছত সিটো চিগাৰেট জ্বলাইছিল ছাৰে। চেইন স্ম'কাৰ আছিল। আমাক ডিষ্টেচন দিওঁতে জ্বলি থকা চিগাৰেটটো ওঁঠৰ এটা কোণৰ পৰা আনটো কোণলৈ হাত নলগোৱাকৈ লৈ যায়। মই আৰু গৌতমে বহুত চেষ্টা কৰিলোঁ। নোৱাৰিলোঁ। অলপমান পাৰোঁ; কিন্তু হাত নলগোৱাকৈ ওঁঠৰ এটা চুকৰ পৰা আনটো চুকলৈ নিব নোৱাৰিলোঁ।

কলিবাৰীৰ পৰা ওলাই আহিলোঁ। সোঁফালে জিলা কাৰাগাৰ। বাঁওহাতে তেজপুৰ কলেজ। দাঁতিৰ বাটটোৰে আগুৱাই গ'লেই পায়গৈ অগ্নিগড়। বাণ ৰজাই উষাক বন্দী কৰি ৰখা সেই বিখ্যাত অগ্নিগড় পাহাৰ। পাহাৰটোৰ চাৰিওফালে জুই জ্বলাই গড় তৈয়াৰ কৰিছিল বাণ ৰজাই। কৃষ্ণৰ নাতি অনিৰুদ্ধই হৰণ কৰি নিবলৈ আহিছিল উষাক। উষাৰ মুখৰ বৰ্ণনাৰে চিত্ৰলেখাই আঁকি উলিয়াইছিল অনিৰুদ্ধৰ ছবি। অনিৰুদ্ধক আক্ৰমণ কৰিবলৈ উদ্যত হোৱা বাণ ৰজাৰ পক্ষে হৰ আৰু শ্ৰীকৃষ্ণ, মানে হৰিৰ মাজত আৰম্ভ হৈছিল হৰি-হৰৰ যুদ্ধ। অৱশেষত ব্ৰহ্মাৰ বুজনিত শাস্ত হৈ বাণৰজাই কন্যাদান কৰিছিল অনিৰুদ্ধৰ হাতত। শোণিতকুঁৱৰী উষাই অনিৰুদ্ধৰ ৰথত উঠি যাত্ৰা কৰিছিল দ্বাৰকা অভিমুখে। শ্ৰীকৃষ্ণৰ নাতিনীবোৱাৰী ৰূপে। সেই ইতিহাসপ্ৰসিদ্ধ অগ্নিগড়। ওপৰৰ চূড়াটোৰ পৰা তেজপুৰ চহৰৰ এটি অতুলনীয় ৰূপ দেখা যায়। দেখা পোৱা যায় কলিয়াভোমোৰা দলংখন। কৃষ্ণচূড়া ফুলেৰে আৱৰি থকা তেজপুৰ চহৰখনৰ অদ্বিতীয় ৰূপ। সন্মুখৰ বিশাল ব্ৰহ্মপুত্ৰই পুলকিত কৰি তোলে মন। সৌৱা মাজে মাজে দুই-এটা শিহুৰ খৰ-বাগৰ। শিহু মানে ৰিভাৰ ডলফিন। ব্ৰহ্মপুত্ৰৰ এই অংশত প্ৰায়েই দেখা পোৱা যায় শিহুৰ খৰ-বাগৰ। বৰ্তমান বিলুপ্তিৰ পথত। মানুহৰ অত্যাচাৰত নিংচিহু হোৱাৰ দিশত।

ইয়াৰ পৰাই দেখা পোৱা যায় উষা পাহাৰটো। উষা পাহাৰ। উষাৰ ৰাজকাৰেং। অগ্নিগড়ত বন্দিত্বৰ জীৱন কটোৱাৰ আগতে উষাৰ বাবে বাণ ৰজাই সজোৱা ৰাজকাৰেং। সময়ৰ গৰ্ভত ধবংসস্তুপত পৰিণত। সিঁচৰতি হৈ বিশৃংখলভাৱে পৰি আছে শিলৰ খুঁটাবোৰ। ৰাজকাৰেঙক গৰ্বৰে থিয় কৰি ৰখা এই বিশাল খুঁটাবোৰ ভাগি-ছিগি সিঁচৰতি হৈ পৰি আছে বিক্ষিপ্তভাৱে। লাহে লাহে ক্ষয় যাবলৈ ধৰিছে শিলৰ খুঁটাবোৰত কাটি উলিওৱা ভাস্কৰ্যসমূহ। শিলত

খোদিত কৰি অংকন কৰা চিত্ৰ-বিচিত্ৰ ছবিবোৰ। বুৰঞ্জীৰ পাত ফহিয়াই অংকন কৰা বিভিন্ন চিত্ৰ। সেই সময়ৰ জনজীৱনৰ বিভিন্ন কৰ্ম-কাণ্ডক চিৰস্থায়ী কৰাৰ প্ৰয়াসেৰে শিলত খোদিত কৰা বিভিন্ন কাহিনী, উপাখ্যান। সঁচাকৈয়ে পাৰিলে জানো চিৰযুগমীয়া কৰিব? আজি দেখোন এই শোণিতপুৰতে উপেক্ষিত শোণিতপুৰৰে এসময়ৰ মহাপ্ৰতাপী ৰজা বাণৰ নিৰ্দেশত সাজি উলিওৱা উষাৰ সেই বিখ্যাত কাৰেংঘৰ। আজি দেখোন কাৰো সময় নাই তাৰ খুঁটাবিলাকত খোদিত ভাস্কৰ্যবোৰ চাবলৈ। কাৰো দেখোন আগ্ৰহ নাই এইবিলাক সংৰক্ষণ কৰিবলৈ। উছাহ নাই পুৰণিক সুঁৱৰিবলৈ। এক বিস্মৃত অতীত মাথোন। হেৰাই যোৱা সময়। যিদৰে হেৰাই গ'লোঁ মই। বিস্মৃত হৈ যাম সময়ৰ বুকুত। বোধকৰোঁ অতি কম দিনৰ ভিতৰতে। ছেং, মিছা সকলোবোৰ।

লাহে লাহে নামিবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ চিৰিবোৰেৰে। এক, দুই, তিনি কৈ গন্তি কৰি কৰি। অৱশেষত দুশ একৈশ নম্বৰ চিৰিটোৰ পৰা নামি গে'টখনেৰে বাহিৰলৈ ওলাই আহিলোঁ। বাঁওফালে উপায়ুক্তৰ বাসভৱন। টিলাটোৰ ওপৰত। বোধকৰোঁ, অসমৰ ভিতৰতে আটাইতকৈ ধুনীয়া ঠাইত আছে এই চৰকাৰী বাসভৱনটো। সোঁফালে এছ পিৰ বাংলো। সঁচাকৈয়ে ধুনীয়া।

বাওঁফালে তললৈ নামি যোৱা পথটোৰে আগবাঢ়ি গ'লোঁ। পাহাৰৰ মাজৰ ফাঁকবোৰেৰে দুৰৈৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ নদীখন দেখা পোৱা যায়। ৰাস্তাটোৰে গৈ গণেশঘাট পাবগৈ পাৰি। সোঁহাতৰ ৰাস্তাটোৰে ঘূৰি ওপৰলৈ উঠিবলৈ ধৰিলোঁ। বাঁওফালে অসম চৰকাৰৰ 'কেনিং চেণ্টাৰ'টো। সোঁহাতে ছেইণ্ট মেৰীজ স্কুল। অলপ আগত পোষ্ট অফিচৰ দুমহলীয়া বিল্ডিংটো।

লাহে লাহে আগবাঢ়ি গ'লোঁ। চাৰ্চ ফিল্ডখনৰ সন্মুখত সেইখন আমাৰ পুৰণি 'চাইনিজ ৰেষ্টুৰেণ্ট'। বহুৰেকত কেতিয়াবা এবাৰ বা দুবাৰ চাওমিন খাবলৈ সোমাইছিলোঁ। আমি স্কুলত পঢ়ি থকা দিনৰ এখন অভিজাত ৰেষ্টুৰেণ্ট। অলপ দূৰ আগুৱাই গৈয়ে পালোঁ ৰত্নী সিংহাৰ ঘৰ। 'বন্ধু, মেলি দে তোৰ দুখৰ দুখনি হাত' শীৰ্ষক সেই বিখ্যাত গানটোৰ গায়িকা। অসমৰ জনপ্ৰিয় কণ্ঠশিল্পী। ঘৰটোৰ সন্মুখেৰে পাৰ হৈ আহিয়েই পালোঁহি আমাৰ মৰমৰ স্কুলখন। তেজপুৰ চৰকাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয়। ক্লাছ ফাইভৰ পৰা ক্লাছ টেনলৈকে কটোৱা জীৱনৰ অনুপম সময়। শৈশৱ-কৈশোৰৰ বহু আপুৰুগীয়া পল-অনুপলৰ সোপান। বহুতো মধুৰ স্মৃতি।

একেটা চৰত হাঁহ-পাৰ ঘূৰাদি ঘূৰাব পৰা প্ৰণৱ। কল্পৰ চাখাৰ খলা। তৰ্জনী আৰু মধ্যমা আঙুলিৰ মাজত বন্দী কেপষ্টান ফিল্টাৰৰ ধূমায়িত দণ্ডত দিয়া তীব্ৰ সুখটানেৰে সৃষ্টি কৰা ধোঁৱাৰ ৰিংবোৰ। ব্যস্ত আনোৱাৰ হলৰ সন্মুখৰ ৰাস্তাত দিয়া কল্পৰ কেট ৰাক। কিমান যে কল্পনা কল্পৰ! ৰব্বলুৰ ব্যৱসায়। ষ্টেচন ক্লাবৰ পৰা ৪০ টকাত Dunhillৰ পেকেট কিনি গোটে ৫ টকাকৈ বিক্ৰীৰ প্ৰস্তাৱ। পেকেটে প্ৰতি ৬০ টকা লাভ। বাপ্ৰে বাপ! সোনকালেই নিজৰ পইচাৰে স্কুটাৰ কিনিব পৰা যাব! বহু। আৰম্ভ হৈ গ'ল। ষ্টেচন ক্লাবৰ পৰাই এপেকেট Dunhill কিনি আনিলে। নিজে এটা জ্বলাই পূৰ্ণতৃপ্তিৰ এমোকোৰা ধোঁৱা আমালৈ বুলি চাই মাৰি পঠিয়ালে। মানস-ৰাজীৱৰ যুটীয়া প্ৰচেষ্টাত আৰু নয়ন বৰাৰ অনুৰোধৰ কবলত পৰা ৰব্বলুৰ প্ৰথম দিনৰ ব্যৱসায় হিচাপটো আছিল এনেধৰণৰ—

ব্যৱসায়ত বিনিয়োগ— ৪০ টকা।

আজিৰ বিক্ৰীৰ বাবদ— ১০ টকা (নগদ)

বাকীত কৰা বিক্ৰী— ৮০ টকা (যিটো আজিও নাপালে)

নিজে খোৱাৰ বাবদ— ১০ টকা

গতিকে দ্বিতীয় দিনাৰ পৰা বাকী উঠোৱাৰ খণ্ডযুদ্ধত ৰব্বলুৰ প্ৰথম ব্যৱসায় সিমানতে অন্ত পৰিল।

‘ক’লা বামুণ ঢোৰা সাপ

তাক মাৰিলে মহা পাপ।’ কবিতাটোৰে কবি জীৱন আৰম্ভ কৰা ‘কচু’ৰ সৃষ্টি ‘ক’লা বামুণ’ লাহে লাহে short & Sweet হৈ গৌতমৰ মুখত ‘কেউ’ হোৱালৈকে বহুতো উপাখ্যান।

গৌতম-হাপু, লেঙেৰা-ভট্ট, মানস-পটিয়া, হাজৰিকাৰ ছৰ্ট ফৰ্মত হিজু হোৱা-ৰাজীৱ-হিজু আদি নামকৰণবোৰ বিভিন্ন সময়ৰ বিভিন্ন ঘটনা-পৰিঘটনাৰ সোণসঁফুৰা।

কামাখ্যাৰ বুজনৰ প্ৰকোপত ‘ফাট মেলা বসুমতী, পাতালে লুকাওঁ’ অৱস্থা। তথাপি আপত্তি দৰ্শোৱাৰ সাহসকণ আজিলৈকে গোটাৰ নোৱাৰিলোঁ।

মাকৰ একান্ত বাধ্য বুলি ঘোষণা কৰা অথচ মদৰ আড্ডাত বহাৰ পিছত ‘ন বজাত ভাত খাই দহ বজাত শুবলৈ’ দিয়া মাকৰ উপদেশ পালন কৰিব নোৱাৰাৰ বেদনাত ক্লীষ্ট প্ৰণৱ। একেটা চৰতে ৩২টা দাঁত সৰোৱাৰ ভাবুকিৰে আনক দম দিয়া প্ৰণৱ। ফিট-ফাট প্ৰণৱ। আৰু তাৰ সেই চিকচিকাই ৰখা ক’লা জোতাযোৰ।

এদিন এটকীয়া পইণ্টৰ ৰামীত চাৰি টকা হৰাৰ নামত প্ৰায় গোটেই মাহটো নিজে এটাও চিগাৰেট নিকিনাকৈ, আনৰ ভাগৰ চিগাৰেটত টান দি ফুৰা চিৰতৰুণ নয়ন।

হাতত গীটাৰখন লৈ ‘শ্বিলঙৰে মনালিছা লিংডো’ গীতেৰে মনোমোহা প্ৰতিমৰ পৰা জেৰী হোৱালৈকে ঘটা বিভিন্ন ঘটনা। ঠাণ্ডা-মুণ্ডা বিজয় কাণ্ডুলনা, উনৈশ আঙুলীয়া বিশ্ববিজয়, মিঠা মিঠা ভাবৰ মুস্তাফিজুৰ। আমাৰ সকলোৰে বন্ধু শ্বাহ জামালৰ সেই অভাৱনীয় মৃত্যু। ৰাজীৱৰ ঘৰৰ লং প্লেয়িং ৰেকৰ্ডত শুনা ‘বনি-এম’ৰ সেই গীতবোৰ আৰু গীতৰ তালে তালে নাচি উঠা ৰাজীৱৰ সেই প্ৰকাণ্ড পেটটোৰে দিয়া ‘বেলি ডেঞ্চ’।

পদুমপুখুৰীত নাও বাই প্ৰেমত পৰা অথচ কেতিয়াও প্ৰকাশ কৰিব নোৱৰা গৌতম। সূৰ্য ভূঞাৰ কাল্পনিক কাহিনীবোৰ। সুদৰ্শন ধ্ৰুৱ। চলাহী কথাবে আনক গছত উঠাই ডাল কাটি ফুৰি পোৱা অমিত। জাতীয় চেতনাৰে উদ্বুদ্ধ অমলেন্দু। ভাইটি ৰূপমৰ মৰমত পাগলী হোৱা ৰমীজনী। ভদ্ৰলোক ব্ৰজেন গোস্বামী, নেপালী ৰিজু, তিলটোক তালটো কৰি বৰ্ণনা কৰা সুমন, ফিট-ফাট দীনেদ্ৰ, বটল গোবিন্দ মানে অচিন্ত্যৰ কিমান যে কাহিনী আছে আমাৰ সেই কৈশোৰত। পেচ বলাৰ দেৱকমল, ষ্টেডী বেট্ছমেন দিগন্ত। কুৰুক্ষেত্ৰত ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়িবলৈ গৈ উগ্ৰপন্থীৰ আক্ৰমণত নিহত হোৱা মৃণাল। জানু আৰু যোগেনৰ অত্যাচাৰত জৰ্জৰিত জয়ন্ত-ভকুৱাই প্ৰতিভা বিকাশৰ সুবিধাই নাপালে। ভূত-ভৱিষ্যতৰ কথা ক’ব পৰা বুৰলি। ঘোঁৰাত উঠি ভালপোৱা হেম আৰু তাৰ ঘৰৰ ওচৰৰ বাপধন।

সেই সময়ৰ আমাৰ এৰাব নোৱৰা বন্ধুত্বৰ ডোলেৰে বান্ধ খাই থকা আনোৱাৰ হলৰ ঘাটিৰ মেম্বাৰ এইসকল। দিনত স্কুলত আৰু আবেলি ঘাটিত। মধুৰ সম্পৰ্ক— বন্ধুত্বৰ।

তেতিয়া আমাক ক্লাছ ছেভেনত হিন্দী পঢ়ুৱাইছিল তেৱাৰী ছাৰে। ছাৰ বেছ চাপৰ আছিল। এদিন হিন্দী ক্লাছৰ ঠিক আগে আগে জানু আৰু অল্লানে মিলি স্কুলৰ চৌহদতে পৰি থকা ইটা দুটামান কঢ়িয়াই আনিলে। আমাৰ ছাৰ বহা চকীখনৰ কাষতে ইটাকেইটাৰে এটা খটখটী সাজিলে। সময়ত তেৱাৰী ছাৰ ক্লাছলৈ বুলি আহিল। চকীৰ কাষতে থকা ইটাকেইটা দেখি সুধিলে, ‘এই ইটাকেইটা ইয়ালৈ কোনে আনিলে অ’।’

অল্লানে ক’লে, ‘মই, ছাৰ।’

‘কিয়?’ — ছাৰৰ প্ৰশ্ন।

‘খটখটী কৰিবলৈ ছাৰ।’ — অম্লানে জনালে।

‘খটখটীটো কিয়?’ — ছাৰে যেন কথাটো ঠিক বুজিব পৰা নাছিল।

জানুৱে মাত লগালে, ‘আপুনি চকীখনত উঠিবলৈ, ছাৰ।’

বহু হৈ গ’ল। পিছমুহূৰ্ততে ছাৰৰ বেটৰ কোবত এখন হাতেৰে আনখন হাতত ধৰি আমন-জিমনকৈ ক্লাছত বহি থাকিল জানু আৰু অম্লান।

অযুত কাহিনী আছে এই স্কুলীয়া জীৱনটোৰ। এবাৰ জানু আৰু অম্লানে ঠিক কৰিলে যে সিহঁতে আজি ক্লাছ নকৰে। জানুৱে মূৰ ঘূৰাইছে বুলি ক’ব আৰু ছাৰে ছুটী দিলে অম্লানে তাক ঘৰত থৈ আহিব বুলি ক্লাছৰ পৰা ওলাই যাব। ক্লাছটো আছিল এন এফ চি ছাৰৰ। প্লেণমতেই জানুৱে বেঞ্চত বহি থাকিয়েই মূৰটো চাৰিওফালে ঘূৰাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

অম্লানে ছাৰক উদ্দেশ্য ক’লে, ‘ছাৰ, ছাৰ। জানুৰ মূৰ ঘূৰাইছে।’

ছাৰে জানুৰ পিনে চাই দেখে যে জানুৱে দেওধনী উঠা মানুহজনীৰ নিচিনাকৈ মূৰটো ঘূৰাই আছে। সুধিলে, ‘জানু, মূৰ ঘূৰাইছে নেকি?’

‘অঁ ছাৰ। ৰাখিবকে পৰা নাই। নিজে নিজেই ঘূৰি আছে।’ — জানুৰ পাকঘূৰণি আৰু অলপ বাঢ়িলহে।

অম্লানে মাত লগালে, ‘ছাৰ, মই জানুক ঘৰলৈকে লৈ যাওঁ নেকি?’

‘নিবি ৰ’। এতিয়া দুয়োটা মোৰ লগতে কমন ৰুমলৈ ব’ল।’

কিছুসময়ৰ পিছত ছাৰ ক্লাছলৈ আহি আমাক পঢ়োৱাত লাগিল। স্কুলৰ ঘণ্টা পৰিলত আমাক ক’লে, ‘কমন ৰুমৰ বাৰাণ্ডাত থকা জানু আৰু অম্লানক চাই আহিবগৈ।

কৌতূহল ৰাখিব নোৱাৰি আমিকেইটাই আগবাঢ়ি গৈ দেখিলোঁ, কমন ৰুমৰ সন্মুখৰ বাৰাণ্ডাখনত জানু আৰু অম্লানে কাণত ধৰি আঁঠুকাঢ়ি আছে। আমাক দেখি চকু তললৈ কৰিলে।

চুপ-চাপ আহি ক্লাছত সোমালোঁহি।

এবাৰ তৃপ্তি বাইদেউৰ ক্লাছত বাইদেৱে আহিয়েই আৰম্ভ কৰিলে, ‘বুজিছ, কালি মই অগ্নিগড়লৈ গৈছিলোঁ। তাতে এটা ডাঙৰ শিলত চক পেঞ্চিলেৰে লিখা আছিল প্ৰণৱ যোগ বিনি। হেৰৌ, প্ৰেম প্ৰকাশ কৰিবলৈ আৰু জেগা নাপালি। শিলটোত খোদিত কৰিবলৈ গৈছিলি। প্ৰণৱ, উঠচোন। তয়েই সেই

মহান প্ৰণৱ নহয়নে?’

‘নহয়, বাইদেউ, মই নহয়।’ —প্ৰণৱে লাহেকৈ ক’লে।

‘নহয় যদি ভালেই। আৰু হয় যদি শুন। তই পঢ়ি-শুনি চাকৰি কৰি বিয়া কৰাব পৰা হোৱালৈ তোৰ সেই বিনিজনী দুটা বা তিনিটা ল’ৰা-ছোৱালীৰ মাক হ’বগৈ। এইবিলাক এৰি পঢ়াত মনোযোগ দে। বুজিছ?’

বাইদেউৰ কথাত হয়ভৰ দি প্ৰণৱে কৈছিল, ‘বুজিছোঁ, বাইদেউ।’

এৰা কিমান যে কাহিনী।

আমাৰ স্কুলৰ কাষতে ক’ল পাৰ্ক। প্ৰেমৰ নগৰী তেজপুৰৰ বিখ্যাত ঠাই। চাৰিওফালে মাথোঁ কোমল মিঠা আচ্ছাদনেৰে ভৰা। হাজাৰ-বিজাৰ ফুলেৰে পৰিৱেশিত এটি মনোমোহা পৰিৱেশ। পাৰ্কখনৰ তিনিওফালে পুখুৰী। ‘ব’টিং’ কৰাৰ সুবিধা আছে। মাজতে আছে শিলেৰে সজা এটা ঘৰ আৰু ঘৰটোৰ মাজত সংৰক্ষিত হৈ আছে উষাৰ ৰাজপ্ৰাসাদৰ কোনোবা এটা খুঁটা। পুখুৰীটোৰ পাৰে পাৰে আছে ৰাক ৰে’। কাষৰ মেইন ৰাস্তাটোতকৈ যথেষ্ট তলত। ৰাক ৰে’ৰ পৰা ৰাস্তাৰ কাষৰ ফেঞ্চিংখনলৈকে ঠাইডোখৰ এঢলীয়া। তাতে ভৰি আছে হাজাৰ-বিজাৰ ফুলৰ গছবোৰ। মনোমোহা ফুলেৰে ভৰা। ৰং-বিৰঙী এখন ফুলৰ দলিলাহে যেন। চন্দ্ৰমালতী, ক্ৰিছেনথিমাম, গধূলিগোপাল, ৰজনীগন্ধা, নাজী, গোলাপ, লিলি, পিট’নিয়া, জিনিয়া আদি ফুলবোৰৰ মাজে মাজে আছে ওখ ওখ তগৰকেইজোপা। এটা কাষত আছে এডৰা ঘণ্টাকৰ্ণ। মুঠতে এটা অপৰূপ সৌন্দৰ্য বিৰাজমান চৌদিশে। ইতিবাচক পৰিৱেশ এটা। মইহে মাথোঁ ঘূৰি ফুৰিছোঁ নষ্টাল্জিয়াক বুকুত সাবটি লৈ। মূল দ্বাৰেদি ওলাই নগৈ পদুমপুখুৰীকেইটাৰ পিনে থকা ওখ ওখ ফেঞ্চিংকেইখনৰ মাজেৰে ওলাই আহিলোঁ। সন্মুখতে ফৰেষ্ট অফিচটো। তাৰ কাষেদিয়েই নামি গৈছে ফৰেষ্ট ঘাটটোলৈ। শ্লপিংটো উঠিয়েই বাওঁফালে থকা টিলাটোৰ ওপৰত তেজপুৰৰ সেই সুন্দৰ চাৰ্কিট হাউছটো। কাৰ পৰ্চটোৰ সন্মুখভাগৰ গোটেই ঠাইডোখৰ জকমকাই আছে বগা আৰু হালধীয়া ক্ৰিছেনথিমামবোৰেৰে।। ইয়াৰ পৰা ব্ৰহ্মপুত্ৰখন বৰ সুন্দৰকৈ দেখা যায়। মহাবাহু ব্ৰহ্মপুত্ৰ। অদূৰত ৰিণিকি ৰিণিকি দেখা মাছমৰীয়াৰ দুই-এখন নাও। বেলিটোৱেও মাজ মূৰৰ পৰা কিছূদুৰ আগবাঢ়ি গৈ বিয়লিৰ সংকেত দিছে।

অলপ আগলৈ সেইটো মজুমদাৰ ছাৰৰ ঘৰ। ক্লাছ নাইনৰ পৰা টেনলৈকে ছাৰৰ তাতে এডভাঞ্চ মেথ্ৰছৰ টিউচন কৰিছিলোঁ মই, কল্ল আৰু ৰিণিয়ে। আমাৰ

দুয়োটাৰে দুখন বাইশ ইঞ্চিৰ এভন্ চাইকেল আছিল। নয়নৰ ঘৰটো পাৰ হৈ ছাৰৰ ঘৰ। বৰ সুন্দৰকৈ বুজাইছিল ছাৰে। সেইখন ঘৰতে আৰম্ভ হৈছিল কল্পৰ প্ৰেম। ৰিণিৰ প্ৰতি। বোধকৰোঁ একপক্ষীয়। কথাইপ্ৰতি হাঁহিৰ খোৰাক যোগাব পৰা কল্প লাহে লাহে বিভিন্ন নিচাৰ প্ৰতি বাৰুকৈয়ে ঢাল খাবলৈ ল'লে। চিগাৰেট, ভাং, চাখা, মদ, ফেঞ্চিডীল, মেনড্ৰেক্স...। নাখায় কি? অৱশেষত আদবয়সতে জীৱনটো সামৰিবলগীয়া হ'ল। বেছ ফুৰ্তিবাজ ল'ৰা আছিল সি। মোৰ ভাল বন্ধু আছিল। কিন্তু নিচাৰ অতিপাত আসক্তিৰ পৰা তাক আঁতৰাই আনিব পৰাৰ সামৰ্থ্য মোৰ নাছিল। ভাবিলে মনটো বেয়া লাগি যায়।

আৰু কেইটামান দিনৰ পিছতে হ'ব মোৰ জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ ভোজ। পৰিয়ালৰ মৃত মানুহখিনিৰ লগতে বিচাৰি উলিয়াব লাগিব মোৰ মৰমৰ বন্ধু কল্পক আৰু বিচাৰি উলিয়াব লাগিব কল্পক চকু পাৰি দেখিব নোৱৰা, মোৰ ক শ্ৰেণীৰ পৰাই বন্ধু কল্পৰীক। তেজপুৰ ছিলভাৰ জুবিলী নিম্ন বুনিয়াদী বিদ্যালয়ৰ মোৰ সহপাঠী। হাতৰ আখৰৰ পৰীক্ষাত মোতকৈ সদায়েই বেছি নম্বৰ পোৱা মোৰ বাল্যবন্ধু। তাকো বিচাৰি উলিয়াব লাগিব।

বিচাৰি পামনে? কোটি কোটি প্ৰেতাত্মাৰ মাজত? সকলো মানুহেই দেখাত কিছু হ'লেও অমিল হোৱা বাবেই আমি এজনে আনজনক চিনি পাওঁ। প্ৰেতাত্মাবোৰো দেখাত বেলেগ বেলেগ হয়নে? নে সকলোবোৰ দেখাত একেই? একে হ'লেহে কেনেকৈ চিনি পাম? মনটো খেলিমেলি লাগি গ'ল। ছেঃ এইবোৰ নভবাই ভাল। পিছত যি হয় দেখা যাব। জোৰ-জবৰদস্তি কৰিয়েই অশান্ত হৈ পৰা মনটোক দমন কৰিলোঁ।

লাহে লাহে আগবাঢ়ি গৈ পালোঁগৈ শংকৰ মন্দিৰ। দেউতাৰ লগত চাইকেলত উঠি এই শংকৰ মন্দিৰ পাৰ হৈ যোৱাৰ সময়ত সদায়েই সেৱা জনাইছিলোঁ— মন্দিৰটোক উদ্দেশ্যি। আজিও মূৰটো দোঁ খাই গ'ল আপোনা-আপুনি।

নামঘৰটো পাৰ হৈয়েই বাওঁফালে প-বুঢ়াৰ ঘৰ। মানুহজন বয়সৰ লগে লগে কিছু বেঁকা হৈ পৰিছিল। দেখাত অসমীয়া বৰ্ণমালাৰ প আখৰটো নিচিনাকৈ। সেয়েহে তেখেতক সকলোৱে প-বুঢ়া বুলিয়েই মাতিছিল— অৱশ্যেই তেখেতৰ অনুপস্থিতিত। বৰ যক্ষ আছিল এই প-বুঢ়া। মোৰ আজিও মনত আছে। মই, জানু আৰু মাইনা এবাৰ প-বুঢ়াৰ পুতেক নে জীয়েকৰ বিয়া খাবলৈ আহিছিলোঁ— মা আৰু বৰদা বাইদেউৰ লগত। আমি তেতিয়া সৰু। হাফপেণ্ট পিন্ধা অৱস্থাত।

মা আৰু বৰদা বাইদেউ বভাঘৰৰ ভিতৰলৈ সোমাই গৈ মাইকী মানুহ বহা ঠাইডোখৰৰ ফালে বহিলেগৈ। আমি তিনিওটা মতা মানুহ বহা ঠাইখিনিতে তিনিখন চকী পূৰাই বহিলোঁ। অলপ পিছত দেখিলোঁ, মা আৰু বৰদা বাইদেউ আন কিছুমান মাইকী মানুহৰ সৈতে ভিতৰৰ ফালে থকা খোৱা ঘৰটোলৈ আগবাঢ়ি গৈছে। আমিও চকীৰ পৰা উঠি ভিতৰলৈ বুলি আগবাঢ়িব খুজিছোঁহে মাথোন। প-বুঢ়াই আগভেটি ধৰিলে— ‘কাৰ ল’ৰা?’

এটা এটাকৈ তিনিওটাই পিতৃ পৰিচয় দিলোঁ।

‘ক’ত যাবলৈ ওলাইছ।’ —প-বুঢ়াৰ ৰুঢ় কণ্ঠ।

মই মাত দিলোঁ, ‘মাহঁতে খাবলৈ সোমাইছে, আমিও খাবলৈ যাবলৈ ওলাইছোঁ।’

‘নাই হোৱা খাবৰ। হ’লে মই ক’ম।’

প-বুঢ়াৰ ভেকাহি খাই আমি তিনিওটা পুনৰ সেই বহি থকা চকীকেইখনতে বহি পৰিলোঁ।

অলপ পিছত মাহঁতে খাই-বৈ আহিল। তামোল-পাণ খালে। প-বুঢ়াক মাত লগাই যাবলৈ ওলাল। আমাৰ কাষ পাই সুধিলে, ‘তহঁতে খালিনে?’

তিনিওটা চকীৰ পৰা গিৰিপকৈ উঠিলোঁ। নাই খোৱা বুলি ক’বলৈ লৈ দেখোঁ যে কাষতে প-বুঢ়াই আমাৰ তিনিওটালৈকে চাই আছে। চাৰনিটো ঘোপা।

মুখেৰে একো নামাতি মাহঁতৰ পাছে পাছে ওলাই আহিলোঁ বিয়াঘৰৰ পৰা। দুখোজমান যোৱাৰ পিছতে জানুৱে মাকক সুধিলে, ‘কি খালি মা?’

বাইদেৱে কৈ গ’ল, ‘লুচী, ৰঙালাউ-আলুৰ ভাজি, আচাৰ, ৰসগোল্লা আৰু ক্ৰীম। কিয় তহঁতে নাখালি নেকি?’

মাকলৈ চাই জানুৱে মাত লগালে— ‘নাই।’ মুখৰ সেপখিনি গিলি ঢোক এটা মৰা জানুৰ সেই দৃশ্যটো আজিও মোৰ চকুৰ আগত ভাহি উঠিছে।

সন্মুখত সেইখন ৰে’লগেট। ষ্টেচনটো তেজপুৰৰ পৰা উঠি যোৱাৰ পিছত গেটখনৰ কাম নোহোৱা হ’ল। বাঁওফালৰ ঘৰটো নিমাই মজুমদাৰৰ। উগাণ্ডাৰ প্ৰেছিডেণ্ট ইডি আমিনৰ দৰে চেহেৰা। সৰুতে আমি বৰ ভয় কৰিছিলোঁ। বিভিন্ন ৰাজহুৱা কামৰ খাতিৰত খুৰাৰ লগতে আমাৰ ঘৰলৈও আহিছিল মাজে মাজে।

ৰে’লগেটখন পাৰ হৈ বাওঁফালে যোৱা ৰাস্তাটোৰে আগুৱাই গ’লেই পায় কলাগুৰু সংগীত মহাবিদ্যালয়খন। তাতে মই ভকেল শিকিছিলোঁ। বিশাৰদ পাৰ্ট

ওৱান পাছ কৰাৰ পিছত বাদ পৰিল। মাজৰ সময়ছোৱাত সাদৰ, নাইনা, মঞ্জুলা বাইদেউহঁতৰ লগতে বিভিন্ন সাংস্কৃতিক অনুষ্ঠান, জনসা আদিত ভাগো লৈছিলোঁ।

মাকুৰে সত্ৰীয়া নৃত্য শিকিছিল। শ্ৰিং তা, শ্ৰিং তা বুলি হাত দুখন মাটিত থৈ এক বিশেষ ভংগিমাৰে নাচিব লাগিছিল। সৰুতেই এদিন তাইক মই আমাৰ ট্ৰাইচাইকেলখনত উঠাই জোৰেৰে ঠেলি ফুৰিছিলোঁ। হঠাৎ কাষৰ নৰ্দমাত তাই উবুৰি খাই পৰিলগৈ। ট্ৰাইচাইকেলখন তাইৰ গাৰ ওপৰত। বাওঁহাতটো চাইকেলখনৰ তলত। দৌৰাদৌৰিকৈ উঠোৱাৰ পিছত বুজি পাইছিলোঁ তাই যথেষ্ট দুখ পাইছে। পিছত দেউতাই ডাক্তৰক দেখুৱাই গম পাইছিল তাইৰ বাওঁহাতটো ভাগিল। বেছ কিছু সময়ৰ পিছত তাই ঘৰলৈ আহিছিল হাতৰ বগা বেণ্ডেজটোৰে সৈতে। মনটো বেয়া লাগিছিল। ময়েই তাইৰ হাতটো ভাঙিলোঁ উৎপাত কৰি। হাড় জোৰা লাগিল যদিও তাইৰ বাওঁহাতটো বেঁকা হৈয়েই থাকি গ'ল। সত্ৰীয়া শিকোঁতে শ্ৰিং তা, শ্ৰিং তা কৰিবলৈ যাওঁতে দুয়োটা হাততে যথেষ্ট জোৰ পৰে। তাই সেই বেঁকা হাতটোৰে কৰিব নোৱাৰিলে। গতিকে তাইৰ সত্ৰীয়া শিকাও সিমানতে অন্ত পৰিল।

সন্মুখৰ ৰাস্তাটোৰে আগুৱাই লৈ খুৰাৰ ঘৰখনৰ ওচৰ পালোঁগৈ। প্ৰায় এবিঘা মাটিৰ প্লটটোত খুৰাই নিজৰ নক্সাৰে সাজি উলিওৱা দুটা আছাম টাইপৰ ঘৰ। বৰ্তমান দুয়োটা ঘৰৰ মাজেৰে এখন বেৰা। ঘৰ দুটা বিক্ৰী কৰা হ'ল কেতিয়াবাই। ইয়াৰ পইচাৰেই সোণটিহঁতে গুৱাহাটীত মাটি কিনিিলে। বৰ্তমান তাতে সোণটিহঁতৰ তিনি মহলীয়া ঘৰটো আছে। সৰুতে এইখন ঘৰৰ চোতালতে আমি ছয়োটা, মানে দেউতাৰ তিনিটা আৰু খুৰাৰ তিনিটা ল'ৰা-ছোৱালীয়ে উমলি-জামলি ডাঙৰ হৈছিলোঁ। বৰ্তমান সেই ঘৰ আনৰ। আমাৰ অধিকাৰ নাই। ঘূৰি আহিলোঁ। সোঁফালৰ নৰ্দমাটো পকী হ'ল। এই কেঁচা নৰ্দমাটোতে পেলাই হত্যা কৰিছিল মোৰ খুৰাক। মানসিক ৰোগগ্ৰস্ত পগলা এটাই। একো কৰিব পৰা নাছিলোঁ আমিৰোৰে। নিৰ্বাক-নিষ্পন্দ্য হৈ মাথোঁ গ্ৰহণ কৰিছিলোঁ সেই নিষ্ঠুৰ সত্যটোক, 'খুৰা আৰু নাই।'

ৰে'লগেটৰ চ'কটোতে দিলীপ দাদাৰ গেলামালৰ দোকান। দেউতা আৰু খুৰাৰ বাকীৰ খাতা চলিছিল ইয়াত। আমি হাইস্কুলত পঢ়ি থকা সময়ত ডট্ মেট্ৰিক্স প্ৰিণ্টাৰবোৰৰ ব্যৱহাৰ আৰম্ভ হৈছিল। বিভিন্ন অফিচ আদিত ব্যৱহাৰ হোৱাৰ পিছত পাতল চিঞাহীৰে প্ৰিণ্ট কৰা এই কাগজবিলাক দিলীপ দাদাৰ দোকানলৈ

কেজি হিচাপত আনি বিক্ৰী কৰিছিল বিহাৰী পুৰণি পেপাৰ কিনা-বেচা কৰা মানুহ এজনে। আৰু এইবোৰ দেউতা আৰু খুৰাই কেজি হিচাপত দিলীপ দাদাৰ পৰা কিনি আনি আমাক বহী চিলাই দিছিল। পিছফালৰ একো নিলিখা এই কম্পিউটাৰৰ পেপাৰবোৰতে আমি ছয়োটাই লিখি গৈছিলোঁ আমাৰ পঢ়াৰ বিভিন্ন টোকাবোৰ। নতুন বহীতকৈ বহুত কম খৰচতে আমাৰ কামটো সমাধা হৈছিল।

দেউতা আৰু খুৰাই আমাক ডাঙৰ-দীঘল কৰোঁতে পোৱা সকলোখিনি আৰ্থিক কষ্টৰ প্ৰত্যক্ষদৰ্শী আছিল এই দিলীপদা। আজিও বহি আছে সেই সন্মুখৰ গাদীখনত। সন্মুখত কাঠৰ কেছ বক্সটো। চুলিখিনি প্ৰায় সম্পূৰ্ণৰূপেই পকিল। বয়সস্থ মানুহ যেন লগা হ'ল দিলীপ দাদাক। স্বাৰলম্বিতাৰ টো উঠাৰ সময়তে বি কম পাছ কৰি আৰম্ভ কৰিছিল এইখন গেলামালৰ দোকান। আজি এজন সফল-প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায়ী— অসমীয়া ব্যৱসায়ী।

অঞ্চলটোৰ প্ৰায় প্ৰতিটো সামাজিক অনুষ্ঠানৰ লগতে ওতপ্ৰোতভাৱে জড়িত হৈ আছিল দেউতা আৰু খুৰা। আইতা আছিল অতি মৰমৰ। আইতা দেখাত বৰ ধুনীয়া আছিল। আমিকেইটা ডাঙৰ হৈ অহাৰ পিছত আইতাক প্ৰায়েই বিছনাতে পাইছিলোঁ। বিভিন্ন ৰোগেৰে আক্ৰান্ত আইতাক বৰ আটোমটোকাৰিকৈ ৰাখিছিল খুৰা আৰু দেউতাই।

লাহে লাহে আহি আমাৰ ঘৰটো পালোঁহি।

সন্মুখৰ গ্ৰিলখনত ওলমি আছে এটা ডাঙৰ তলা। ৰূপটি, জিলি আৰু সিহঁতৰ দুয়োটা ল'ৰা-ছোৱালী আছে মোৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰত। মাও তাতেই আছে। কেইবছৰমান আগতে দেউতায়ো শেষ নিশ্বাস ত্যাগ কৰিছিল এইটো ঘৰতে। কিবা এটা ভাল নলগা নীৰৱতাৰে ভৰা পৰিৱেশ। সন্মুখৰ আমাৰ সেই একঠা দহ লেচাৰ প্লটটোত ৰূপটি আৰু মই মিলি দুমহলীয়া ঘৰ এটা সাজিম বুলি ভাবি থাকোঁতেই গ'ল, সজা নহ'ল। আমাৰ ঘৰটোৰ কাষতে থকা সেই পুৰণি ঘৰটোত বৰ্তমান ৰূপটিৰ বেকাৰীটো আছে। ভিতৰত দুই-এজন কৰ্মচাৰীৰ মাত-কথাবোৰ কাণত পৰিল। এই ঘৰটোৱেই আছিল দেউতা আৰু খুৰাৰ জীৱনৰ প্ৰথমটো ঘৰ। লাহে লাহে আৰু তিনিটা ঘৰ সাজিলে। দুটা দেউতাৰ, দুটা খুৰাৰ।

পাছফালে আছিল আমাৰ গৰু গোহালিটো। লেৰেলী, বুঢ়ী আৰু গেৰেলী— তিনিজনী গাই। লগতে দামুৰীবোৰ। মায়ে গাখীৰ খীৰায়। দেউতাই এবাল দিয়াকে আদি কৰি বাকী থকা কামখিনি সামৰে। আমাৰ ঘৰৰ সেইসময়ৰ লেট্ৰিন-বাথৰুম

দুটা পিছফালে আছিল, এতিয়াৰ দৰে ঘৰৰ ভিতৰতে নহয়।

এদিন দেউতা স্কুলৰ পৰা আহি মুখ-হাত ধুবলৈ বুলি বাথৰুমটোলৈ গৈ দেখে যে গৰুৱে বাথৰুমটোতে হাগি থৈছে। দেউতাই চিঞৰি সুধিলে, ‘মাকু গৰুৱে বাথৰুমত কেনেকৈ হাগিলে অ’।’

মাকুৱে টপৰাই উত্তৰ দিলে, ‘লেট্ৰিনৰ দুৱাৰখন বন্ধ হৈ আছিল কাৰণে দেউতা।’

হাঁহি হাঁহি দেউতা ব্যস্ত হৈ পৰিছিল গোবৰখিনি আঁতৰাই বাথৰুমটো চাফা কৰিবলৈ।

উপস্থিত বুদ্ধিৰে পৰিপূৰ্ণ, কথাৰ মূৰত কথা ক’ব পৰাটো মাকুৰ চৰিত্ৰৰ এটা সবল ৰূপ। প্ৰত্যুৎপন্নমতিতাবে ভৰা উত্তৰবোৰে বেছ জীপাল কৰি ৰাখিছিল আমাৰ শৈশৱ আৰু কৈশোৰৰ বহুতো মুহূৰ্ত। আমাৰ ছয়োটাৰে মধ্যমণি আছিল তাই। তাই নাথাকিলে নজমিছিল আমাৰ আড্ডাবোৰ। প্ৰতিটো পৰিৱেশত নিজকে খাপ খুৱাই ল’ব পৰাটো আছিল তাইৰ এটা আচৰিত গুণ। কোনো কথাকে কেতিয়াও ধৰি নাৰাখিছিল মনত। মোৰ লগত বয়সৰ ব্যৱধান আছিল মাত্ৰ এবছৰৰ। গতিকে মোৰ বন্ধুবোৰো আছিল তাইৰ বন্ধু।

এবাৰ স্কুলৰ সৰস্বতী পূজাৰ গোসাঁনী আনিবলৈ মাকু লগৰকেইজনীমানৰ সৈতে কুমাৰৰ তালৈ গ’ল। ঠেলাত সৰস্বতী গোসাঁনীক উঠাই ল’লে। লাহে লাহে আগবাঢ়িছিল যদিও মাকুৱে মন কৰিলে যে সৰস্বতী গোসাঁনীজনীৰ হাত এখন যথেষ্ট লৰিছে। থেকেচা খাই ভাগি যাব পাৰে। গতিকে ঠেলাৱালাক ঠেলাখন ৰাখিবলৈ কৈ নিজে ঠেলাত উঠি ধৰি লৈ চলাবলৈ ক’লে। ৰাস্তাত ল’ৰাবোৰে চিঞৰিলে, ‘দুইজনী সৰস্বতী মাইকী কী...!’

মাকুৱে ঠেলাৰ ওপৰৰ পৰাই চিঞৰি উঠিল, ‘জয়।’

লগৰবোৰৰ মুখৰ পৰা দৃশ্যটোৰ বৰ্ণনা শুনি ঘৰলৈ আহি তাইক গালি পাৰিছিলোঁ যদিও তাই কেৰেপেই কৰা নাছিল। মোৰ ভনী মাকু। মোৰ সুখ-দুখৰ সমভাগী সদায়েই, সেই বাল্যকালৰ পৰা মোৰ মৃত্যুপৰ্যন্ত। মোৰ মনটো বেয়া হ’লে তাইয়ো মনটো মাৰি পেলাইছিল ক্ষন্তেকৰ বাবে। পিছমুহূৰ্ততে বিভিন্ন উপায়-উপদেশেৰে ভৰাই তুলিছিল মোৰ মন। আৰু ময়ো সাজু হৈছিলোঁ পুনৰ জঁপিয়াই পৰিবলৈ— জীৱন যুঁজৰ সেইবোৰ কঠিন মুহূৰ্তত।

আমাৰ দুয়োটাৰে তলত ৰূপটি। মোতকৈ পাঁচ বছৰ আৰু মাকুতকৈ চাৰি

বহুৰৰ সৰু। সৰুৰে পৰা খোৱাৰ জুতি-বুধি থকা। এবাৰ মাৰ লগতে মই আৰু মাকু দেৰগাঁৱৰ মামা ককাহঁতৰ ঘৰলৈ গৈছিলোঁ। তেজপুৰৰ ঘৰত আছিল দেউতা আৰু ৰূপটি। দেউতাই বজাৰৰ পৰা ডেৰ কেজিমান ওজনৰ বাহু মাছ এটা কিনি আনিলে। মছুৰাটোৱেই কাটি-বাছি দি পঠিয়াইছে। মাছখিনি ভালদৰে ধুই, চৌকাৰ ওপৰত বহুৱাই দিয়া কেৰাহীখনৰ গৰম তেলখিনিতে দুডোখৰ মাছ দি ভাজিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। পাকঘৰৰ কাষতে টুল এখনত বহি ৰূপটিয়ে দেউতাৰ লগত বিভিন্ন কথা-বতৰা পাতি আছিল।

ভাজি হোৱা মাছ দুডোখৰ প্লেট এখনত উলিয়াই দি আন দুডোখৰ কেৰাহীৰ তেলখিনিতে বহাই দিলে। কথাৰ মাজেৰে দেউতাই মাছ ভাজিও থাকিল আৰু ৰূপটিৰ সৈতে ভজা মাছৰ সোৱাদো লৈ থাকিল। প্লেটৰ দুডোখৰ শেষ হয় মানে কেৰাহীৰ দুডোখৰ খাব পৰাকৈ সাজু হয়েই। পুনৰ ভজা মাছ দুডোখৰ প্লেটত দি কেঁচা মাছ দুডোখৰ তেলত দি ভাজিবলৈ লাগিল।

লেকচাৰ মাৰি মাৰি দুয়োটাই আপোনমনে ভজা মাছ খাই থাকিল এডোখৰ এডোখৰকৈ। অলপ সময়ৰ পিছত দেউতাই দেখে যে মাছৰ থালখনত দুভাগ কৰি কাটি খোৱা বাহু মাছৰ মূৰটোহে আছেগৈ। বাইশ ডোখৰ বাহু মাছ ভাজি দুয়োটাই খাই শেষেই কৰিলে।

কথাটো উপলব্ধি কৰি দেউতাই ৰূপটিক সুধিলে, ‘ভাত ৰান্ধিম জানো। খাব পাৰিবিনে?’

ৰূপটিয়ে দেউতাক ক’লে, ‘নালাগে দিয়া। পেট ভৰিয়েই গ’ল। ভাত নাখালেও হ’ব আজি।’

দেউতা আৰু ৰূপটিৰ বহুতো যুগলবন্দী আখ্যান আছে। এবাৰ দেৰগাঁৱৰ ককাৰ ঘৰলৈ বুলি গৈছিল দুয়ো। শিলঘাটত ফেৰী পাৰ হৈ বাহু ধৰিব লাগে। তেজপুৰৰ পৰা পুৱাই ওলাই যোৱা ৰূপটি আৰু দেউতাৰ ভোক লাগিল। নদীৰ ঘাটৰ কাষত মাইকী মানুহ এজনীয়ে সিজোৱা কণী, চাহ আদি বিক্ৰী কৰি আছিল। কাষত বেঞ্চিখনতে বহি সিজোৱা কণী দুটাৰ অৰ্ডাৰ দিলে। সেই দুটা খাই দেউতাই ৰূপটিক সুধিলে ‘আৰু খাবি নেকি’ বুলি।

ৰূপটিয়েও উলাহেৰে ক’লে, ‘দিয়া।’

বহু। মাইকী মানুহজনীয়েও বাকলি গুচাই গুচাই কণী দি থাকিল আৰু দুয়ো এটাৰ পিছত এটাকৈ খাই থাকিল। খাই শেষ হ’লত হিচাপ কৰি দেখে যে

গাইপতি সাতোটাকৈ কণী খালে উভয়ে।

দেউতাৰ লগত ৰূপটি যেনেকৈ খোৱাৰ পাৰ্টনাৰ আছিল, একেদৰে দেউতাৰ লগত সমানে শোৱাৰো পাৰ্টনাৰ আছিল। দিনটো স্কুলত ছটাকৈ ক্লাছ লৈ আহি সন্ধিয়া ৰাজহুৱা কাম নাথাকিলে দেউতাই বিছনাখনতে কাপোৰ এখন গাত লৈ আৰাম কৰিছিল। আৰু তাকে দেখিলে পঢ়া টেবুলত কিতাপ-বহী সামৰি ৰূপটি আহি সোমাইছিলহি দেউতাই গাত লোৱা কাপোৰখনৰ তলত। দেউতায়ো আপত্তি নকৰিছিল। মন নাথাকিলে পঢ়িব নালাগে বুলিয়েই শিকাইছিল দেউতাই আমাকো। গতিকে ৰূপটিৰ পঢ়িবলৈ মন যোৱা নাই যেতিয়া শোৱাত আপত্তি কৰিবলগীয়া কি কথাটোনো আছিল? খালি মায়েহে নুবুজিছিল এইবিলাক কথা।

আমিকেইটাই পঢ়ি থকা সময়খিনিত মায়ে মাজে মাজে আহি ইটো-সিটো খোৱাবস্তু যোগান ধৰেহি। মাকু সৰুৰে পৰাই খোৱাত বেয়া। যিকোনো বস্তুৱেই খায়, কিন্তু অকণমানহে খায়। পিছৰখিনি এৰি দিয়ে। এবাৰ মায়ে চিৰাৰ পোলাও কৰি খাবলৈ দিছিল। পঢ়া টেবুলতে আমাৰ তিনিওটাকে আনি দিলেহি। অকণমান খায়েই মাকুৰ আমুৱালে। প্লেটত ৰৈ গ'লেও মায়ে গালি পাৰিব। গতিকে প্লেটত বাকী থকা পোলাওখিনি খিৰিকীৰে ছটিয়াই দিলে। খিৰিকীখনৰ কাষতে পনিয়ল গছ এজোপা আছিল। চিৰাখিনি পনিয়লৰ কাঁইটবোৰত য'তে-ত'তে লাগি ওলমি থাকিল। পিছদিনা মায়ে চোতাল সাৰি কাষৰ ঠাইডোখৰত বাঢ়নিটোৰ থওঁ বুলি গৈ দেখিলে যে পনিয়লজোপা শামুকৰ হালধীয়া কণীৰে উপচি আছে। জ্বলাই দিওঁ বুলি ভাবি জুইশলা আৰু বেয়া কাগজ কেইখনমান লৈ পনিয়ল গছৰ ওচৰ পাই দেখে যে সেয়া শামুকৰ কণী নহয়, আগদিনা মাকুক খাবলৈ দিয়া চিৰাৰ পোলাওৰ অৱশিষ্টখিনিহে। তাৰ পিছত মাকুৰ অৱস্থাটো বেছ পুতৌলগাই হৈছিল।

পঢ়া-শুনাৰ লৈ মা বৰ কাঢ়া আছিল। পুৱা আৰু গধূলি টেবুলত বহিবলৈ লাগিব। মাকুক প্ৰায়েই শ্ৰুতলিপি দিয়ে। প্ৰথমতে কিতাপখনৰ এটা অংশ পঢ়িবলৈ দি কয়, 'তই এইখিনি পঢ়। আধা ঘণ্টাৰ পিছত মই আহি ডিষ্টেকচন দিম। তই শুদ্ধকৈ লিখিব পাৰিব লাগিব।'

মাকুৰ একেবাৰেই ধৈৰ্য নাছিল। এবাৰ ওপৰে ওপৰে চাই টান টান শব্দবিলাক পেঞ্চিল এডালেৰে সন্মুখৰ খিৰিকীখনতে লিখি থ'লে। সময়মতে মায়ে ডিষ্টেকচন দিয়া আৰম্ভ কৰিলে। মাজে মাজে মাকুৱে লিখি থকা বহীখনৰ পৰা মূৰটো উঠাই খিৰিকীৰ ফালে চাই থাকে। ডিঙিটো ইফাল-সিফাল কৰি কিবা যেন এংগল

মিলাই আছে। মাৰ সন্দেহ হ'ল। 'কি চাই আছ' বুলি মায়েও মাকুৰ পিছপিনে থিয় হৈ মাকুৰে চাই থকাৰ পিনে মনোযোগ দিবলৈ চেষ্টা কৰিলে। দেখিলে খিৰিকীত লিখি থোৱা শব্দকেইটা। তাৰপিছত মাকুৰ কি হৈছিল নক'লেও বুজিব পাৰিছে নিশ্চয়।

কিমান যে এনেকুৱা সৰু-সুৰা কাহিনী আছে মাকুৰ। এবাৰ মাকু আৰু ৰূপটিক পঢ়াত বহিবলৈ দি মায়ে চিলাইৰ কাম হাতত লৈ সন্মুখৰ বাৰাণ্ডাতে বহি আছিল। অলপ সময়ৰ পিছতে আমাৰ ঘৰলৈ ওচৰৰে হীৰা বৰমা আহিল। বাহিৰত কোনোবাই কথা পতা শুনিয়েই মাকুৰ চকুৰ ইংগিত পাই ৰূপটিও পঢ়া টেবুলৰ পৰা উঠি আহিল। দুয়ো গৈ সন্মুখৰ বাৰাণ্ডাখন পালেগৈ। মা আৰু হীৰা বৰমাই কথা পাতি আছে। সিহঁত দুয়োটাই কাষতে আমন-জিমনকৈ বৈ আছে। যেন আলহী আহিছে যেতিয়া মাত নিদিলে জানো ভাল হ'ব, তেনে এটা ভাবেৰে। কথাৰ মাজতে হীৰা বৰমাই আমাৰ ঘৰৰ পিৰালিতে ফুলি থকা ৰজনীগন্ধা ফুলখিনিৰ ওচৰলৈ উঠি গ'ল। ফুলখিনি চাবলৈ ধৰা দেখি মায়েও নিজৰ মূঢ়াটোৰ পৰা উঠি গৈ হীৰা বৰমাৰ লগত ফুলৰ বিষয়েই কথা পাতিবলৈ ধৰিলে। তেওঁলোকৰ ব্যস্ততাৰ মাজতে মাকুৰে হীৰা বৰমা বহি থকা মূঢ়াটো উঠাই লৈ ভিতৰলৈ সোমাই গ'ল। পিছে পিছে ৰূপটি। আমাৰ পাকঘৰটোৰ বেৰা এখনতে ওলোমাই কাঠৰ তক্তা এখনেৰে সজা পাভতিত প্লাষ্টিকৰ বটল কেইটামানত চাহৰ লগত খোৱা সৰঞ্জাম, যেনে— মুৰিৰ লাডু, চেনি, গুৰ, বিস্কুট, বিকানিৰ ভুজিয়া আদি থোৱা থাকে। পাভতিখন ডাঙৰ মানুহে থিয় হৈ ঢুকি পোৱা অৱস্থাতহে আছিল, যাতে মাকুৰ হাত সহজতে নপৰে। মাকুৰে লগতে অনা মূঢ়াটো তক্তাখনৰ তলত থৈ তাৰ ওপৰত উঠি মুৰিৰ লাডুৰ টেমাটো নমালে। মূঢ়াটো ধৰি থকা ৰূপটিয়েও হাতখন আগবঢ়াই দিলে মাকুলৈ বুলি মুৰি লাডু এটা ল'বৰ বাবে।

তেনেতে আগফালে বাৰাণ্ডাত কোনোবা পৰাৰ নিচিনা শব্দ হ'ল। লগে লগে মাকুৰে শুনিলে হীৰা বৰমাৰ চিঞৰ, 'মৰিলোঁ ঐ।'

মায়ে বৰমাক উঠাই মাৰ মূঢ়াটোতে বহিবলৈ দি মন কৰিলে যে হীৰা বৰমাই বহিবলৈ বিচৰা মূঢ়াটো যথাস্থানত নাই। অলপ আগতে কাষতে থিয় হৈ থকা মাকু আৰু ৰূপটিও নাই। সাউৎকৈ মা আহি পাকঘৰ পালেহি। পাকঘৰৰ দুৱাৰখন খোলা। ভিতৰত সেই হীৰা বৰমা বহি থকা মূঢ়াটোৰ ওপৰত থিয় হৈ হাতত

মুৰিৰ লাডুৰ বটলটো লৈ মালৈকে চাই আছে মাকুৰে। ৰূপটিয়েও মালৈকে চাই আছিল— হাতত লাৰুটো লৈ।

হীৰা বৰমা পৰাৰ পৰা আৰম্ভ কৰি পাকঘৰত মাকুক হাতে-লোটে ধৰা পেলোৱাৰ কামখিনি অতি ক্ষিপ্ৰতাৰে কৰি পেলাইছিল মায়ে— নিজৰ অভিজ্ঞতাৰ বলতে। মাকুৰ এনেকুৱা ধৰণৰ শ শ চাতুৰিৰ আগত কেইবাবাৰো ঠগন খোৱা মাও বেছ চতুৰ হৈ উঠিছিল— মাকুৰ কবলত পৰিয়েই।

দেউতা আছিল সিহঁত দুয়োটাৰে বন্ধু। খেলাৰ পাৰ্টনাৰ। দেউতাই মাকুক শিকাইছিল ‘ঢেংকুলুচ ডেঞ্চ’। ঢেংকুলুচ ডেঞ্চ হ’ল মাইকী মানুহে ঢেঁকী দিওঁতে দেখিবলৈ কেনেকুৱা হয়, তাকেই নৃত্য ৰূপত প্ৰকাশ। মাকুৰে নাচটো শিকি দেউতাতকৈ ভালকৈহে নাচিব পৰা হ’ল। তাই ওলোটাই দেউতাকহে শিকায়।

এবাৰ মায়ে গোটেইখন বিচাৰি চলাথ কৰিলে; মাকু ঘৰত নাই। নাই মানে ঘৰতো নাই, কাষৰ ঘৰতো নাই। কোনেও দেখাও নাই। অলপ পিছতে দেউতাই মাক মাতি নি পাছফালৰ খেতিখিনিৰ মাজলৈ আঙুলিয়াই দেখুৱালে। খেতিখিনিৰ মাজত দেউতাৰ বগা চোলাটো পিন্ধি হাত দুখন দুফালে মেলি মাকু থিয় হৈ আছে, সেই টেকেলিত মুখ আঁকি পুৰণি চোলা পিন্ধাই বাঁহৰ খুঁটিৰ ওপৰত সাজি উলিওৱা ‘পথাৰ ৰখীয়া’ ছোঁটোৰ নিচিনাকৈ। বেৰাত খুঁচি থোৱা বাঁহৰ লিকচিডাল লৈ খেদা মাৰি যোৱা মাৰ আগে আগে মাকুৰে বাগী দি দি দৌৰি ফুৰিলে— মাৰ ভাগৰ নলগালৈকে। পাছফালৰ বাৰাণ্ডাৰ চকীখনত বহি মুখ টিপি টিপি হাঁহি থাকিল দেউতাই।

দেউতাই মাকুক কামিহাড়ৰ এক্সাৰচাইজ শিকাইছিল। ‘মাকু, এক্সাৰচাইজ’ বুলি কোৱাৰ লগে লগে মাকুৰে ফ্ৰকটো দাঙি ডিঙিৰে হেঁচা মাৰি ধৰে। দীঘলীয়াতকৈ উশাহ এটা টানি লয় মানে পেটটো সোমাই যায় আৰু বুকুৰ কামিহাড়কেইডাল জঁকাটোৰ নিচিনাকৈ ওলাই আহে। এটা জীৱন্ত কংকালৰ ৰূপ লয় মাকুৰ চেহেৰাটোৱে। সেয়াই আছিল কামিহাড়ৰ এক্সাৰচাইজ।

প্ৰতিদিনেই আমাৰ ঘৰলৈ খুৰা আহিছিল দুবাৰকৈ। এবাৰ পুৱা আৰু এবাৰ সন্ধিয়া। পঢ়া ৰুমৰ খিৰিকীৰে খুৰা অহা দেখা পালেই মাকুৰে চকীখন ঠেলা মাৰি দৌৰি গৈ জাঁপ মাৰি খুৰাৰ ডিঙিত ধৰি কোলাত উঠেগৈ। মাকুৰ এই পুৰাৰ দৌৰটো দেখিলেই মায়ে গম পায় যে খুৰাক আহিছে। আহিয়েই চাহকাপ বিচাৰিবহি। গতিকে চচপেনটোতে পানীকণ উঠাই দিয়ে চাহকণ বাকিবলৈ বুলি।

মাকুৰ সৈতে থকা খুৰাৰ সম্পৰ্কৰ কথা দেখাজনেহে বুজি পাব। সেয়া বুজাব পৰাবিধৰ নহয়। খুৰা বুলিলে মাকু আছিল বলিয়া। আৰু খুৰাৰ মতে আমাৰ ঘৰৰ আটাইতকৈ ভাল সন্তানটোৱেই হ'ল মাকু। সেই মাকুৰ বিয়াৰ যো-জা কৰি থকা সময়তে বিয়ালৈ মাত্ৰ পোন্ধৰটা দিন বাকী থকা অৱস্থাতে খুৰা আঁতৰি গ'লগৈ— কোনোবা অজান দেশলৈ।

অপমৃত্যু হ'ল খুৰাৰ। অতিপাত বেছি চিগাৰেট খোৱা খুৰাৰ তিনিবাৰকৈ ব্লিডিং হৈছিল ডিঙিৰ ভিতৰৰ কোনো এটা অংশৰ পৰা। হোলোকা-হোলোকে ওলাই অহা তেজেৰে ৰাঙলী হৈছিল খুৰাহঁতৰ ঘৰৰ বাথৰুমটো। খবৰ পাই দৌৰি যোৱা মায়ে খুৰাৰ অৱস্থাটো দেখি মূৰ ঘূৰাই বিছনাত পৰি থাকিবলগীয়া হৈছিল। কিছুদিনৰ পিছত সুস্থ হৈ উঠা খুৰাই আকৌ চিগাৰেট খাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল— মা, খুৰী আৰু আমাৰ ছয়োটাৰে হাজাৰ বাধা-আপত্তি নেওচি। ভাবিছিলোঁ ডিঙিৰ কৰ্কট ৰোগত আক্ৰান্ত হ'বগৈ এদিন খুৰা। কিন্তু সুস্থ-সক্ষম-সবল খুৰাই প্ৰাণ আহুতি দিলে এজন মানসিক ভাৰসাম্যহীন পগলাৰ নিষ্ঠুৰ ছুৰীকাঘাতত। তাকো মাকুৰ বিয়াৰ আগত— আমাৰ পৰিয়ালৰ ল'ৰা-ছোৱালীখিনিৰ মাজত হ'বলগীয়া প্ৰথমখন বিয়ালৈ মাত্ৰ ১৫ দিন থকাৰ সময়ত।

ৰাইজৰ হেঁচাত আৰু ভনীজনী বিয়া হৈ যাবলৈ ওলোৱা পৰিয়ালটোৰ আশাত চোঁচাপানী নাঢ়ালি দেউতাই মাকুক সম্প্ৰদান কৰিছিল। পানী তুলিবলৈ বুলি ওলোৱাৰ সময়ত অনিমাই জেদ ধৰিছিল, ৰুমাও লগতে যাব লাগিব বুলি। সদ্যবিধৱা খুৰীয়ে বিধৱা মানুহে মাংগলিক কামত আগবাঢ়ি যাব নালাগে বুলি ভাবি আঁতৰি আছিল। কিন্তু মায়ে মানি লোৱা নাছিল। কান্দোনৰ ৰোল তুলি দুয়োজনীয়ে লাহে লাহে আগবাঢ়ি গৈছিল কন্যাক নোৱাবৰ বাবে তুলিবলগীয়া পানীকণ আনিবলৈ বুলি।

ভাবিব নোৱৰা দিন গৈছিল সেইকেইটা। ৰাইজ আৰু পৰিয়ালৰ তিনিজন লোকৰ তত্ত্বাৱধানত মাকুৰ বিয়াৰ সকলো কাম সুকলমে পাৰ হৈ গৈছিল। তেওঁলোক আছিল আমাৰ অনিল পেহা, বেলু মহা আৰু চন্দ্ৰ মামা।

আগতেও ভাব হৈছিল মোৰ, আজিও হৈছে— সঁচাকৈয়ে ভগৱান আছেনে? আছে যদি এনে অবিচাৰ কিয়?

চাৰি কোটি পঞ্চাছ লাখ বছৰৰ আগতে এই পৃথিৱী তথা বিশ্বব্ৰহ্মাণ্ডৰ সৃষ্টি হৈছিল। বিগ বেং। এক বিশাল মহাজাগতিক পৰিঘটনা।

দুই কোটি বছৰৰ আগতে পৃথিৱীত বেক্টেৰিয়াৰ সৃষ্টি হ'ল। তাৰমানে প্ৰায় ২ কোটি ৫০ লাখ বছৰ লাগিল সেই উষ্ণ প্ৰস্তৰ খণ্ড মানে পৃথিৱী শীতলীকৰণ হৈ জীৱ সৃষ্টি হ'বৰ বাবে। বেক্টেৰিয়াৰ পিছতে সৃষ্টি হ'ল বিভিন্ন জীৱ-জন্তু। এপদ এপদকৈ।

প্ৰায় ২৫ লাখ বছৰৰ আগতে মানৱৰ সৃষ্টি হ'ল এই ধৰাত। অৰ্থাৎ প্ৰায় ২ কোটি ২৫ লাখ বছৰ লাগিল বেক্টেৰিয়াৰ পৰা মানৱ ৰূপ ল'বলৈ।

এই ২৫ লাখ বছৰৰ আগতে বৰ্ষৰ অৱস্থাত থকা মানৱে প্ৰকৃতিৰ বিভিন্ন কথা-বাৰ্তাবোৰৰ ওপৰত কৰা মানসিক অধ্যয়নৰ অন্তত প্ৰায় ২৫ হাজাৰ বছৰৰ আগতেহে নিজৰ খাদ্যৰ বাবে, চিকাৰ কৰিবলৈ শিকিলে।

২৫ হাজাৰ বছৰৰ আগতে চিকাৰ কৰিবলৈ শিকা মানৱে কেৱল মাত্ৰ ১০ হাজাৰ বছৰৰ আগৰে পৰাহে খেতি কৰিবলৈ শিকিলে। প্ৰায় ১৫ হাজাৰ বছৰ লাগিল আন এটা বিদ্যা শিকোঁতে— নিজে কৰি খাব পৰা হ'বলৈ। চিকাৰ কৰি পেট প্ৰৱৰ্তন কৰিবলৈ শিকা আদিম মানৱ জাতি, খেতি-বাতি কৰি খাবলৈ শিকিবলৈ লাগিল পোন্ধৰ হাজাৰ বছৰ।

আজিৰ পৰা কেৱল মাত্ৰ পাঁচ হাজাৰ বছৰৰ আগতেহে মানুহে কল্পনা কৰিব পৰা পৰ্যায়লৈ আহিল। এই কল্পনা কৰিব পৰা শক্তি কেৱল মানুহৰহে আছে। পৃথিৱীৰ আন কোনো জীৱ-জন্তুৰে এই শক্তিবিশিষ্ট নাই। কল্পনা কৰিব পৰা শক্তি— Cognitive Power। সাঁচাকৈয়ে আচৰিত। এই কল্পনাশক্তিৰেই মানুহে কৰি গ'ল ইটোৰ পিছত সিটো মহৎ আৱিষ্কাৰ। সভ্যতাৰ উচ্চ শিখৰত উপনীত হ'ল সমগ্ৰ মানৱ জাতি। গছৰ পৰা সৰি পৰা আপেলটো দেখি বিভোৰ হৈ পৰা ছাৰ আইজাক নিউটনে এটা নৈদেখা শক্তি আৱিষ্কাৰ কৰিলে। মুদ্ৰাৰ প্ৰচলন হ'ল। খেলাৰ সৃষ্টি হ'ল। পঢ়া-শুনাৰ আৰম্ভণি হ'ল। ভাষাৰ ব্যৱহাৰ শিকিলে। ভগৱানৰ অস্তিত্বৰ কল্পনা কৰিলে। আৰম্ভ হ'ল মানৱ ধৰ্ম। সমাজক একতাৰ ডোলেৰে বান্ধি ৰাখিবলৈ সৃষ্টি হ'ল নিজৰ নিজৰ ইষ্ট দেৱতাৰ। লিখা হ'ল বিভিন্ন দেৱ-দেৱীৰ আখ্যান-উপাখ্যান। শৰণ-ভজন আৰু সৃষ্টি হ'ল গুৰুজনাৰ। সৃষ্টি হ'ল বিভিন্ন ধৰ্মৰ, বিভিন্নজন হোতা পুৰুষৰ। সৃষ্টি হ'ল আমাৰ কল্পনাৰ ব্ৰহ্মা, বিষ্ণু আৰু মহেশ্বৰৰ।

তাৰমানে এই পাঁচ হাজাৰ বছৰৰ আগতে ভগৱান নাছিল নেকি? আছিল যদি ক'ত আছিল? কেনেকৈ আছিল? এই সমগ্ৰ আধ্যাত্মিক কথা-বতৰাৰ সৃষ্টি হৈছিল মাত্ৰ পাঁচ হাজাৰ বছৰৰ পূৰ্বেহে। চাৰি কোটি পঞ্চাশ লাখ বছৰৰ আগতে

সৃষ্টি হোৱা এই পৃথিৱীত, ভগৱানৰ সৃষ্টি হৈছিল মাত্ৰ পাঁচ হাজাৰ বছৰৰ আগতে। এক অৰ্থত ২৫ লাখ বছৰৰ আগতে সৃষ্টি হোৱা মানৱ জাতিয়ে আজিৰ পৰা মাত্ৰ ৫ হাজাৰ বছৰৰ আগলৈকে ভগৱানৰ অস্তিত্বৰ কথা নাজানিছিলেই।

তাৰমানে প্ৰায় ২৪ লাখ ৯৫ হাজাৰ বছৰ ধৰি মানৱ জাতিৰ বিকাশৰ এই সম্পূৰ্ণ প্ৰক্ৰিয়াটোতে ভগৱানৰ অস্তিত্ব একেবাৰেই নাছিল।

তই হিন্দু, মই মুছলমান, সি খ্ৰীষ্টিয়ান বুলি ভাগ ভাগ হোৱা এই আজিৰ মানৱ সভ্যতাৰ বয়স মাথোন ৫ হাজাৰ বছৰহে। কিন্তু কল্পনাশক্তিপ্ৰাপ্ত এই মানৱ জাতি আৰু ৫ হাজাৰ বছৰৰ পিছত কি পৰ্যায়লৈ উন্নীত হ'ব, সি সাঁচাকৈয়ে এটা ভাবিব নোৱৰা কথা।

সমাজ ব্যৱস্থাৰ বিশৃংখলতা দূৰ কৰি মানৱ সমাজক একত্ৰিত কৰাৰ স্বাৰ্থত, মানুহেই সৃষ্টি কৰিছিল ভগৱানৰ অস্তিত্বক। সেই নেদেখাজনৰ দোহাই দি বেয়া কামৰ পৰা আঁতৰাই ৰাখিবৰ বাবেই সৃষ্টি হৈছিল বিভিন্ন আধ্যাত্মিক কাহিনী। মানুহে নিজেই লিখিছিল কৰ্মফল আদিৰ কথা। কল্পনা কৰিব পৰা বাবেই দ্ৰুতগতিৰে আগবাঢ়িছে এই মানৱ সভ্যতা।

এবাৰ ভাবি চাওকচোন, এখন কাঠেৰে সজা বেট আৰু এটা বল। এজনে বেট ধৰে, আনজনে বলটো দলিয়ায়। বাকী দহজনে বলটো ধৰিবলৈ দৌৰে। বলটো ঘূৰি আহি বল দিয়াজনৰ হাতত নপৰালৈকে, বেট ধৰাজনে দৌৰি দৌৰি ৰান লয়। আৰু তাকে লাখ লাখ মানুহে একেলগে বহি উপভোগ কৰে। আধাখিনিয়ে বল দিয়া পক্ষক সমৰ্থন কৰে। যাৰে বেছিনম্বৰ হয় সিহঁতেই জিকে। তাকে লৈ এই আধাখিনি জনতাই আনন্দ-উল্লাস কৰে আৰু আনখিনিয়ে মন মাৰি তললৈ মূৰ কৰি ঘৰলৈ যায়।

তাৰে নাম দিলে ক্ৰিকেট। আৰু আৰম্ভ হ'ল ক্ৰিকেটপ্ৰেমীৰ দল। আচৰিত কথা। মানুহে নিজৰ কল্পনাশক্তিৰে কি কি যে সৃষ্টি কৰা নাই। কল্পনাশক্তিক লেকাম লগাই চন্দ্ৰৰ দৰেই কৃত্ৰিম উপগ্ৰহক পৃথিৱীৰ চৌপাশে ঘূৰাই আছে। ডি এন এক বিশ্লেষণ কৰি কৃত্ৰিমভাৱে মানৱৰ সৃষ্টি কৰা কামত নিজকে সমৰ্পিত কৰিছে। আজিৰ দিনত আমি ভগৱানক খাটি, পূজা-পাতল কৰি ভাল সন্তান পাবৰ বাবে কৰা কামবিলাক, কাইলৈ গৈ মূল্যহীন হ'ব।

মোৰ আজোনাতিৰ আজোনাতিয়ে বোধকৰোঁ বংশবৃদ্ধিৰ বাবে থকা কোনোবা ৰবটিক কাৰখানাত গৈ ফৰমাইচ দিব যে অমুক মাহৰ অমুক তাৰিখে

পুৰণি হিচাপমতে শ্ৰীশ্ৰীলক্ষ্মী পূজাৰ দিনা মোৰ এজনী ছোৱালী জন্ম হ'ব লাগে। যি দেখাত সেই আজোককাহঁতৰ দিনৰ লক্ষ্মী গোসাঁনীৰ নিচিনা হ'ব লাগিব, পঢ়াই-শুনাই সৰস্বতীৰ দৰে লাগিব। যথা সময়ত সেই ৰবটিক কাৰখানাটোৱে অনলাইনত ধন ট্ৰেন্সফাৰ পোৱাৰ পিছত মোৰ সেই আজোনাতিৰ সদ্যজাত কন্যা সন্তানটিক এমাজ'ন, ফ্লিপকাৰ্ট বা আন কাৰোবাৰ মাধ্যমেৰে চমজাই দিব। বেছ জমিব দেই। ভাবিয়েই ভাল লাগি গ'ল। নে বেয়াহে লাগিল! বুজিবই নোৱাৰিলোঁ!

কথাখিনিয়ে মোক বাস্তৱৰ পৰা ক'ৰবালৈ উৰাই লৈ গৈছিল। উপলব্ধি কৰি ততাতৈয়াকৈ ভাববোৰ সামৰি সন্মুখলৈ চালোঁ। সন্মুখত আমাৰ ঘৰৰ বেল গছজোপা। তাহানিতে দেউতা বা খুৰাৰ কোনোবা এজনে ৰোৱা নিশ্চয়। নতুবা আইতাই ৰোৱাও হ'ব পাৰে। বাৰু যি কি নহওক। আজি সেই আইতাও নাই, দেউতাও নাই, খুৰাও নাই বা ময়ো নোহোৱা হ'লোঁ। কিন্তু গছজোপা সেই একেদৰেই আছে। শীতৰ দিনকেইটাত গছৰ পাতবোৰ লাহে লাহে মৰি যায়। সৰিবলৈ আৰম্ভ কৰে। পকা আৰু শুকান পাতেৰে তলখন ভৰি থাকে। ফাগুনৰ বতাহত উৰা ধূলিবোৰে চাৰিওফালৰ পৰিৱেশটোক শুকান শুকান কৰি তোলে। তেনেতে বৰদৈচিলা আহে মাকৰ ঘৰলৈ বুলি। গছবিলাকত থকা অৱশিষ্ট শুকান পাতখিনিক সম্পূৰ্ণভাৱে সৰাই পেলায়। বাৰিষাৰ বৰষুণজাকে গছবিলাকত নতুন হেঁপাহৰ সেউজীয়া সপোনৰ উকমুকনি যোগায়। পাতল সেউজীয়া পাতেৰে পুনৰ সজীৱ হৈ উঠে এই গছবোৰ। বতাহত হালি-জালি জনায়, জীয়াই থকাৰ বতৰা। জীপাল হৈ উঠে এই পৃথিৱী। ভৰা ভৰা পৰিৱেশেৰে ডাল ভৰি ওলমি থাকে ফল-ফুলবোৰ। মানুহলৈ বিলায় নিজৰ অন্তৰৰ ভালপোৱাৰে তৈয়াৰ কৰা বিভিন্ন জুতিৰ ফলবোৰ। পূজাৰ বাবে ফুলবোৰ। উশাহ ল'বৰ বাবে অক্সিজেনখিনি। মানবৰ নিশ্বাসত বিয়পী পৰা বিষাক্ত কাৰ্বন-ডাই-অক্সাইডখিনি, মহাদেৱে হলাহল পান কৰাৰ দৰেই এই গছবিলাকেই পি পি শেষ কৰি আমালৈ দিয়ে অমৃত সদৃশ অক্সিজেন। মানৱ জাতিক জীয়াই ৰাখিবলৈ। জী থাকি নিজৰ কল্পনাশক্তিৰ বলত উন্নতি কৰিবলৈ। নিঃস্বার্থভাৱে বিলাবলৈকে যেন জন্ম লৈছিল এই গছ-বননিবোৰ।

তাৰেই আলম লৈ সৃষ্টি হৈছিল লাখ লাখ প্ৰজাতিৰ চৰাই-চিৰিকটি।

এৰা, এইজোপা বেলগছৰ তলতে মৃত্যুৰ পিছত শুৱাই থৈছিল মোৰ আইতাক। আৰু তাৰ কেইটামান বছৰৰ পিছতে ইয়াতে শুৱাইছিলোঁ মোৰ

দেউতাক। চিৰবিদায় দিয়াৰ আগতে আমি সকলোৰে কান্দিছিলোঁ। দেউতাৰ নিথৰ বুকুখনৰ ওপৰতে পৰি, এই বেলগছজোপাৰ তলতে। নিশ্চুপ হৈ থিয় দি আছিল বেলজোপা। বোধকৰোঁ দেউতাক বিদায় দিয়াৰ বেদনাত। আজি কিন্তু হালি-জালি বেছৰংমনেৰেই আছে এই বেলজোপা। মোৰ লগত বিশেষ আত্মীয়তা নাছিল বাবেই বোধকৰোঁ।

এই ঘৰখনতে ভৰি আছে শৈশৱৰ মোৰ হেজাৰ স্মৃতি। হেজাৰ হেজাৰ আশাৰে জীৱনটোক আগুৱাই নিছিলোঁ। এই ঘৰখনৰ মাজতেই। দেউতা-মা-খুৰা-খুৰী আৰু আমাৰ সেই ছয়োটাৰে কিমান যে কাহিনী আছে এই ঘৰখনত!

দেউতা তেতিয়া নগাঁৱত বিটি পঢ়িবলৈ গৈছিল। এবছৰমান তাতে আছিল। মাজে মাজে আহে। ঘৰত মা, মই মাকু আৰু ৰূপটি। খুৰা এবাৰ আহে পুৰাভাগতেই। আকৌ আনবাৰ আহে সন্ধিয়া আমি ভাত-পানী খাবৰ সময়ত। আমাৰ ভাত-পানী খোৱাৰ পিছত মাৰ বাচন-বৰ্তনবোৰ ধোৱা হোৱাৰ পিছতহে নিজৰ ঘৰলৈ বুলি যায়গৈ। মই বোধকৰোঁ ক্লাছ ছিক্সত, মাকু ফাইভত আৰু ৰূপটি প্ৰথম শ্ৰেণীত। সেইদিনা পঢ়াৰ পাততে ৰূপটি শুই পৰিছিল। মায়ে দৌৰাদৌৰিকৈ ভাত বাঢ়িবলৈ গ'ল। মাটিতে কাঁহৰ চাৰিখন কাঁহীত ভাত বাঢ়ি সজাই দিলে। ঘূৰণীয়াকৈ পীৰাবোৰ পাৰি গ'ল। এবাৰত পাকঘৰৰ পৰা দাইলৰ বাটিটোতে হেতা এখনৰ সৈতে আনি সেই ভাত খাবলৈ বুলি ঘূৰণীয়াকৈ পাতি লোৱা মজিয়াৰ মাজতে থ'লে। ইতিমধ্যে মই আৰু মাকু পঢ়াৰ পৰা উঠি আহি নিজৰ নিজৰ ভাতৰ সন্মুখত থকা পীৰাত বহিলোঁহি। মায়ে থাল এখনতে কাষৰ পাকঘৰটোত থকা কেৰাহীৰ পৰা ভাজিখিনি কাঢ়ি আছে। খুৰাই ৰূপটিক কোলাত লৈ আহি তাৰ ভাগৰ পীৰাখনৰ ওপৰতে থিয় কৰাই দিলে। সন্মুখৰ এখন পীৰাত মই আৰু আনখনত মাকু। আমাৰ সন্মুখৰ থালকেইখনত নিশাৰ জোখেৰে ভাতখিনি। মাজতে থকা বাটিটোৰ পৰা দাইলকণ ল'বলৈ ধৰিছোঁহে, ৰূপটিয়ে পেণ্টটো নমাই চেৰচেৰকৈ প্ৰস্ৰাৱ কৰিবলৈ ধৰিলে। আমি দুটাই জাঁপ মাৰি ভাতৰ পৰা উঠি গ'লোঁ। খুৰাই ততকে ধৰিব নোৱাৰিলে। পাকঘৰৰ পৰা আমাৰ চিঞৰ-বাখৰ শুনি মায়ে দৌৰি আহি বুজিলে যে ৰাতিৰ খোৱাখিনিত ৰূপটিয়ে প্ৰস্ৰাৱ কৰি পণ্ড কৰি দিলে।

হাতখন দাঙি দুচাট দিবলৈ বুলি আগবাঢ়ি অহা মাক খুৰাই বুজাইছিল, 'ৰ'বাহে বৌ। তাৰ গাত দোষ নাই। টোপনিত আনি মই ঠিয় কৰি দিলোঁ। সি ভাবিলে

প্ৰস্ৰাৱ কৰিবলৈ জগাইছে। গতিকে কৰি দিলে। মাৰিলেনো কি হ'ব? যোৱা ফটুকৈ ভাততে আলু দুটামান দি বহাই দিয়াগৈ। আমিকেইটাই এইখিনি চাফা কৰিম।'

খঙতে বকি বকি পুনৰ ভাত ৰান্ধিবলৈ বুলি মা গৈছিল পাকঘৰলৈ। ইতিমধ্যে আমাৰ চিঞৰ-বাখৰত সাৰ পাই উঠা ৰূপটি খুৰাৰ কোঁচতে সোমাই আছিল লাজ লাজ কৰি। আৰু খুৰাৰ লগতে বিভিন্ন কথা-বতৰাত ব্যস্ত হৈ পৰিছিলোঁ আমি।

ইতিমধ্যে বেলিটোৱেও বিদায় লোৱাৰ আগজাননী দিলে। পশ্চিমৰ আকাশ ৰঙচুৱা হৈ পৰিল। তামোল গছকেইজোপাৰ পাতৰ মাজেৰে ক্ৰমাগতভাৱে খহি আহিবলৈ ধৰিলে ৰঙা বেলিটো। চাৰিওফালৰ শুকুলা ডাৱৰবোৰত বিচ্ছুৰিত হৈ পৰিল ৰঙা ৰঙা ৰংবোৰ। অঙঠাৰ দৰে লাগিছে, এই ডাৱৰবোৰ। লাহে লাহে নিপ্ৰভ হৈ পৰিল এই জীয়া জীয়া ৰংবোৰ। আৰৰি ধৰিলে সন্ধিয়াৰ কজলা আৰৰণেৰে। সূৰ্যটো লুকাই গ'ল ক্ষুণ্ণকৰ ভিতৰতে— মই আকাশলৈ বুলি চাই থাকোঁতেই। ক্ষুণ্ণক পিছতে ঘনঘোৰ আন্ধাৰেৰে বেৰি ধৰিলেহি মোক। বেল গছজোপাৰ কাষৰ পৰা লাহে লাহে আগুৱাই আহিলোঁ।

মোৰ সন্মুখত যেন সেয়া মোৰ মা। ধূনাৰ মলাটো ঘূৰাই ঘূৰাই পদূলিৰ মূৰৰ পৰা উঠি গৈ বাৰাণ্ডাখনতে ধূনা দি আছে। নাই মোৰ ভ্ৰমহে হৈছে। মাতো মোৰ ঘৰতে আছে। মানে গুৱাহাটীতে।

ঘৰটো একেবাৰে আন্ধাৰ হৈ আছে। কাষৰ বেকাৰীটোত থকা ল'ৰা এজনে বেকাৰী ঘৰটোৰ লাইটবোৰ জ্বলাই দি ওলাই আহি এটা এটাকৈ জ্বলাই দিলে, আমাৰ বাউণ্ডেৰী ৱালখনত থকা ব্ৰিটিছ টাইপৰ লাইটবোৰ। লাইটৰ মৃদু পোহৰত উজলি উঠিলে ৱালত সজাই থোৱা টাবৰ বেগুনভেলীয়াবোৰ। সেইজোপা বেঙুনীয়া বেগুনভেলীয়া, বেছ ডাঙৰেই হ'ল। দেউতাৰ আশীসংখ্যক জন্মদিনৰ দিনা মই আনি দিছিলোঁ। দেউতা নোহোৱা হ'ল। কিন্তু বেগুনভেলীয়াজোপাই নিজকে মোহনীয় কৰি সজাই-পৰাই উজলাই ৰাখিছে দেউতাৰ এই চৌহদটো। প্ৰয়োজন নাই তাৰ কোনো চিন্তা কৰাৰ। ক'ত আছে সি? ক্ষেত্ৰীৰ চৌধুৰী নাৰ্ছাৰীতেই হওক বা তেজপুৰৰ আমাৰ ঘৰতেই হওক। ডালভৰি ফুলিব লাগে, তাকেহে জানে সি। মাজে মাজে মাথোন লাগে শীতল পানী অকণমান, মৰমৰ চিন বুলি। বাকী একোৱেই নালাগে। এৰা কি অপূৰ্ব সৃষ্টিৰাজি কোনোবা এজন

নজনা-নুশুনা ভগৱানৰ। নে ব্ৰহ্মাৰ? কাৰ সৃষ্টি আচলতে এইখন মনোৰম পৃথিৱী? অতি মনোৰম। সঁচাকৈয়ে।

আমাৰ কাষৰ ঘৰখনেই আছিল অসমৰ এজন প্ৰাক্তন মন্ত্ৰীৰ ঘৰ। শৈশৱৰ ডেওনা পাৰ হোৱাৰ পিছৰে পৰা যুৱনেতা হিচাপে নিজকে প্ৰতিষ্ঠিত কৰাৰ শেষত অসম চৰকাৰৰ এজন সফল মন্ত্ৰী আছিল। অসম আন্দোলনৰ এজন অগ্ৰণী নেতা। সেইসময়ৰ ‘থিংক টেংক’। কালৰ কুটিল গতিত, ৰাজনীতিৰ আমি নুবুজা অংকবিলাকৰ মাজত সোমাই নিজৰ জীৱনটোক শেষলৈ জংক-পংক কৰি পেলোৱা, এজন আগশাৰীৰ নাগৰিক। স্বাৱলম্বিতাৰ মালা জপ কৰি সহজতে টকা ঘটাব চিন্তাৰে পৰিপুষ্ট আমাৰ অসমীয়া জাতিটোৰ এজন অভিভাৱক। ভোটবেংকৰ স্বাৰ্থত, বাংলাদেশীক খেদিবলৈ আন্দোলনৰ আৰম্ভ কৰি পিছত নিগাজিকৈ ৰক্ষণাবেক্ষণ দিবলৈ চেষ্টা কৰা অসমৰ এজন স্বনামধন্য নেতা। অসমৰ উন্নতিৰ ঠিকা লোৱা জাকটোৰ কবলত লেতু-সেতু হৈ পৰা এজন জাতীয় নায়ক। নিমিলা ভোটৰ অংকৰ মাজত ব্যস্ত হৈ পৰা, এজন কৰ্মঠ যুৱক। জাতিক্ষয়ী ৰাজনীতিৰ বোকা ছটিওৱা খেলৰ পৰা নিজকে আঁতৰাই আনিব নোৱাৰাৰ দুখত আজি অকলশৰীয়া জীৱন যাপনৰ পথত। নাই আজি তেওঁৰ সন্মুখত সেই জাক জাক ডেকাৰ দল। নাই কোনো বন্ধু-বান্ধৱ। সন্ধিয়া লগাৰ আগতে দেখিছিলোঁ, বাৰাণ্ডাৰ বেতৰ চকীখনতে বহি হাতত পেপাৰখন লৈ পঢ়ি আছিল অকলশৰে। ৰাজনীতিৰ টকাৰ খেলত সোমোৱা নাছিল তেওঁ কেতিয়াও। কিন্তু জাতিটোৰ হৈ ঐক্যবদ্ধভাৱে আগবাঢ়ি যোৱাৰ ইতিবাচক চিন্তাৰ অভাৱ পৰিলক্ষিত কৰিছিলোঁ মই। অৱশ্যে এয়া একান্তই মোৰ ব্যক্তিগত চিন্তা-ধাৰণাহে আছিল। কিমান শুদ্ধ বা কিমান ভুল আছিল, মই নাজানিছিলোঁ।

কিন্তু মোৰ এটা ভাব সদায়েই থাকি গ’ল যে তেজপুৰখনৰ বাবে তেখেতে বহু কিবাই কৰি থৈ যাব পাৰিলেহেঁতেন। সাংস্কৃতিক ৰাজধানী তেজপুৰ। জ্যোতি-বিষুৎ-ফণী— এই ত্ৰিমূৰ্তিৰ জন্মস্থান। ভূপেন হাজৰিকাৰ দৰে মহান ব্যক্তিসকলৰ ঠাই এই তেজপুৰ। উষাৰ নগৰী। বাণ ৰজাৰ বীৰত্বৰে উদ্ভাসিত। ওচৰতে জীয়াভৰলী নৈৰ সৈতে নামেৰী। অৰুণাচলৰ গে’টৰে’। কাজিৰঙালৈ মাথোন ডেৰ ঘণ্টাৰ দূৰত্ব। এই সকলোখিনি সামৰি পৰিকল্পিত ৰূপে আগবাঢ়া হ’লে তেজপুৰ আজি পৰ্যটনৰ প্ৰাণকেন্দ্ৰ হৈ উঠিলেহেঁতেন। ব্যৱসায়ৰ পৰিসৰ বাঢ়িলেহেঁতেন। টুৰিষ্টৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা গাড়ী আদিৰ বাবে টুৰ অপাৰেটৰৰ

ব্যৱসায়ৰ নিচিনাকৈয়ে অনেক ব্যৱসায়ৰ বাট মুকলি হ'লহেঁতেন। এই সকলো কথা 'হেঁতেন' হৈ থাকিবলগীয়া হ'ল দূৰদৰ্শী তথা ইতিবাচক মনোভাৱৰ নেতাৰ অভাৱৰ বাবেই। নৰ্থ-ইষ্ট ডেভেলপমেণ্টৰ বাবে থকা 'ড'নাৰ মিনিষ্ট্ৰী'ৰ পুঁজিবোৰো ব্যৱহাৰ হ'ল মাথোঁ পাহাৰীয়া ৰাজ্যকেইখনৰ ফাঁকি-ফুকা দিয়া প্ৰজেক্ট কিছুমানৰ মাজতে।

জীয়াই থাকোঁতেও মই এটা কথা বাৰে বাৰে কৈছিলোঁ আৰু আজিও সেই একেটা ভাবেই মোৰ মনলৈ বাৰে বাৰে আহি আছে যে প্ৰকৃত অৰ্থত আমি এটা পৰনিৰ্ভৰশীল জাতি। গা-গছত জোৰ নোহোৱা, আনৰ দেহাৰ ভাঁজত বগাই নিজকে জীয়াই ৰখাৰ চেষ্টাত ব্যস্ত এটা পৰমুখ্যাপেক্ষী জাতি। যিকোনো কথাৰে ভিতৰলৈ সোমাই অধ্যয়ন কৰাৰ মানসিকতা নোহোৱা মানুহৰ জাক এটা। আনে আধা পঢ়ি, আধা জানি-বুজি কৰা মন্তব্যবোৰৰ মাজতে সমাধানৰ সূত্ৰ বিচাৰি সহজভাৱে জীৱন যাপন কৰাই আমাৰ উদ্দেশ্য। তিনিটা বিহুৰ দুটা বিহু আমনি নলগালৈকে পাওঁ। বিহু শেষ হোৱাৰ পিছৰ এমাহলৈকে নাচে-গানে মুখৰ এক উৎসৱমধুৰ পৰিৱেশ। কাম কৰাৰ মানসিকতা একেবাৰেই নাই। উৎসৱ পতাটোৱেই হ'ল একমাত্ৰ জাতীয়তাবাদী কাম। বাৰটা মাহত তেৰটা উৎসৱ। মুঠতে উৎসৱে বলিয়া কৰা এটা ক্ষয়িষু জাতি। ফুকলীয়াটোৰ পৰা নেতাজনলৈকে সকলো ব্যস্ত। বাস্তৱক পাহৰি ৰংচঙীয়া হৈ থাকিবৰ বাবেহে মাতাল আমি।

উৎসৱ নথকা সময়খিনিত আৱেগিক আন্দোলন। জাতি ৰক্ষাৰ নামত সত্তৰটা নে বাসত্তৰটা সংগঠন। উদ্দেশ্য সকলোৰে একেই। আমি অতি সংবেদনশীল। আমাৰ আত্মবিশ্বাসৰ অভাৱ। আত্মবিশ্লেষণ নাই। বুৰঞ্জীৰ পাতৰ পৰা কেৱল দুই-এটা বাক্যক লৈয়েই ফোকাৰ দি ফুৰোঁ। সঁচাকৈয়ে এদিন নিশ্চয়কৈ বলীন হ'ব এই জাতি— পাহৰণিৰ গৰ্ভত। তাত মোৰ অকণমানো সন্দেহ নাই।

কথাখিনি ভাবি ভাবিয়েই আমাৰ ঘৰটোলৈ সোমাই আহিলোঁ— তলা লগাই বন্ধ কৰি থোৱা মূল দুৱাৰখনৰ মাজেদিয়েই। ড্ৰয়িং ৰুমটো সেই একেদৰেই সজাই থোৱা আছে। কাষৰ ৰুমটো মাৰ। মাৰ ডাঙৰ বিছনাখনৰ আনটো মূৰে আছে দেউতাৰ বিছনাখন। বিছনাখনৰ দাঁতিৰ বেৰাখনতে শাৰী শাৰীকৈ সজাই থোৱা আছে দেউতাক গুণমুগ্ধসকলে দিয়া প্ৰশস্তিপত্ৰসমূহ। ৰূপটিয়ে গ্লাছৰ ফ্ৰেমত বন্ধাই মূলঘৰটোৰ দেৱালখনতে পৰিপাটীকৈ সজাই থৈছে। দেৱালখনৰ সোঁমাজতে দেউতাৰ সেই হাঁহি থকা মুখখনেৰে আঁকি থোৱা এখন পেঞ্চিল

স্কেচ্ছ। মাজু মাহীৰ ছোৱালী তৰালীয়ে পুনেৰ আটিষ্ট এজনৰ হতুৱাই অঁকোৱা। ৰূপটিয়ে ফ্ৰেমত বন্ধাই সজাই ৰাখিছে।

তাৰ সন্মুখৰ ৰুমটোতে ৰূপটিৰ ঘৰতে পাতি লোৱা অফিচটো। এখন ডিভান, তাৰ কাষতে আলমাৰীটো। সন্মুখৰ খিৰিকীখনৰ কাষতে বেলজোপাৰ ফাললৈ মুখ কৰি পাতি থোৱা জিণ্টুৰ পঢ়া টেবুলখন। সোঁফালে একুৰাৰিয়াম দুটা। মাজতে থকা গোল টেবুলখনৰ ওপৰতে আছে এটা এল চি ডি টিভি। একুৰাৰিয়ামৰ লাইটকেইটাৰ পোহৰত কোঠাটো কিছু হ'লেও পোহৰ হৈ আছে। নাচি-বাগি সাঁতুৰি ফুৰা মাছকেইটাৰে কোঠাটোৰ পৰিৱেশটো ভাললগা হৈ আছে কোনোমতে।

মাৰ কোঠাটোৰ লগতে বাথৰুমটো। শোৱা ৰুমটোৰ পৰা ওলায়েই আমাৰ ডাইনিং টেবুলখন। এই ৰুমটোৰ লগতে, মোৰ আৰু ৰূপটিৰ বাবে সজা আমাৰ দুয়োটাৰে বাবে দুটা শোৱনি কোঠা। আমাৰ দুয়োটাৰে কোঠাৰ সন্মুখৰ ভাগটো এখন দীঘলীয়া কাভাৰ্ড বাৰাণ্ডা। এটা মূৰে ৰাশ্ব বেছিনটো। তাৰ কাষতে আছে ৰাশ্বিং মেচিনটো। বাৰাণ্ডাৰ পৰা ওলায়েই গোসাঁইঘৰটো। আমাৰ দুয়োটা ঘৰেই খুৰাৰ নক্সামতেই সজোৱা। খুৰা ঢুকোৱাৰ পিছতহে এই পিছফালৰ ডোখৰ দেউতাই সজোৱা। সেয়েহে আমাৰ এই ডাইনিং ৰুমটোৰ পৰা চাৰিওফালে যাব পৰাকৈ মুঠ ছখন দৰ্জা। মাৰ ৰুমৰ পৰা ওলোৱা, কাষৰ ষ্ট'ৰ ৰুমটোলৈ সোমোৱা, বাহিৰৰ ড্ৰয়িং ৰুমলৈ বুলি যোৱা, আনটো ফালে পাকঘৰলৈ, মোৰ কোঠালিলৈ আৰু সৰ্বশেষত পাছফালৰ বাৰাণ্ডালৈ ওলাই যাবলৈ বুলি ৰখা সৰ্বমুঠ ছখন দৰ্জা। এফালৰ পৰা চালে বেছ সুবিধাৰ যেন লাগে। আনহাতেদি চালে বুজিবই নোৱাৰি, ইমান কম ঠাইত ছখন দুৱাৰ কিয়? যিয়েই নহওক, দেউতাৰ জীৱনৰ প্ৰথম নক্সাৰে সজোৱা এই ডাইনিং ঘৰটোৰ ছখন দুৱাৰক লৈ বিভিন্ন সময়ত, বিভিন্নজনৰ, ভিন্ন মতবাদ উপস্থাপিত হৈছিল— এই আমাৰ মৰমৰ ডাইনিং টেবুলখনতে।

গোসাঁনী সৰু হৈ থাকোঁতেই এবাৰ ব্ৰহ্মপুৰাতে আমাৰ শোৱনি কোঠাৰ ভেণ্টিলেটৰখনেৰে মলুৱা বান্দৰ এটা সোমাই আহি আঁঠুৱাখনৰ ওপৰতে বহি আছিল। কোঠাটোত হোৱা শব্দত সাৰ পাই নীৰৱে দেখে যে আঁঠুৱাৰ ওপৰত বহি তাহাঁতলৈকে চাই আছে বান্দৰ এটাই। তাৰ দেহৰ ভৰত আঁঠুৱাখন দোঁ খাই নামি আহিছে কিছু তললৈ। কাষতে শুই থকা গোসাঁনীক সাবটি ধৰি মৰা গগনফলা নীৰৱ চিঞৰ শুনি ৰূপটিয়ে লাঠী এডালেৰে কোনোমতে বান্দৰটো খেদি

পঠিয়ালে। সৰু-বৰ কিমান যে কাহিনী আছে মোৰ এই ঘৰটোৰ কোঁহে কোঁহে।
ৰন্ধে ৰন্ধে।

দেউতাৰ মৰম আৰু মাৰ শাসন —এই দুয়োটিৰে মধুৰ সংমিশ্ৰণৰ মাজেৰে
পাৰ হোৱা মোৰ শৈশৱ আৰু কৈশোৰ। জীৱনৰ ঘটনা-পৰিঘটনাবিলাকৰ মাজেৰে
সজাই-পৰাই তোলা মোৰ ব্যক্তিত্ব। আবেগ-অনুভূতিয়ে শিকোৱা মৰম আৰু
শ্ৰদ্ধাখিনি। সাধুকথাৰ কাহিনীৰ মাজেৰে শিকা নীতিশিক্ষাবোৰ। আৰু এই
সকলোৰে সমাহাৰত গঠন হোৱা, আনে দেখা পোৱা মইটো। কিমান যে এক
সুদীৰ্ঘ পৰিক্ৰমা— জীৱনচক্ৰৰ। জীৱনৰ প্ৰতিটো পদে পদে পোৱা ঘাত-
প্ৰতিঘাতবোৰেৰে চিকুণাই নিমজ কৰা আমাৰ মনবোৰ। আৰু আজি সেই
মনটোৰেই যেন পুনৰ এবাৰ পুংখানুপুংখৰূপে নিজকে চালি-জাৰি চাবৰ বাবেই
উদাউল হৈ পৰিছোঁ মই। ঘনে ঘনে উৰা মাৰিছে মোৰ এই বান্ধিব নোৱৰা মনটো।
মুহূৰ্ত্ততে মনলৈ অহা মধুৰ স্মৃতিৰ আলো-ছায়াৰ ছবিবোৰে উৎফুল্লিত কৰি
পেলোৱা মনটো, নীৰৱ-নিতাল মাৰিব খোজে, পিছমুহূৰ্ত্ততে আঁকি থোৱা কোনো
এই ডুখৰীয়া ছবিৰে। যেন এখন চিনেমাৰে চাই আছোঁ মই। বিৰামহীনভাৱে।
ইখনৰ পিছত সিখন ছবিৰ উপস্থাপনৰ মাজত ব্যস্ত হৈ পৰিছোঁ মই। এটা পলো
আহৰি পোৱা নাই। মাথোঁ ভ্ৰমি ফুৰিছোঁ মোৰ স্মৃতিৰ সঁফুৰাৰ কোঁহে কোঁহে।
অনুভৱ কৰিছোঁ অনাবিল শান্তি— মোৰ এই অশৰীৰী আত্মাৰ ৰন্ধে ৰন্ধে।
আচৰিত। সাঁচাকৈয়ে আচৰিত।

ইঞ্জিনীয়াৰিং কলেজৰ পঞ্চম যান্মাসিকত পঢ়ি থকা অৱস্থাতে বাপুৰাম
টেবলৰ মুখত সেই বেটাৰীৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা ‘ডিষ্টিল্ড ৱাটাৰ’ তৈয়াৰ কৰা
ফেক্টৰীৰ কথা শুনাৰে পৰা মোৰ মনলৈ মাথোঁ এটা ভাবেই আহিছিল, ‘ময়ো
এনে এটা কামেই কৰিম, তেজপুৰত।’

মনলৈ অহা অনামী ভাবটোৰ পম খেদি খেদি এদিন পাইছিলোঁগৈ
NEITCO (নৰ্থ-ই ষ্ট ইণ্ডাষ্ট্ৰিয়েল এণ্ড টেকনিকেল কনছাল্টেণ্টী
অৰ্গেনাইজেচন)ৰ অফিচ। মই কৰিম বুলি ভাবি যোৱা ‘ডিষ্টিল্ড ৱাটাৰ ফৰ
বেটাৰী’ৰ ফেক্টৰী বহুওৱাৰ মোৰ কুমলীয়া মনৰ সপোনটোক এই অফিচটোৰ
বিষয়া এগৰাকীয়ে সজাই-পৰাই কৰি পেলালে ছেলাইন তৈয়াৰ কৰা কাৰখানা।
আৰম্ভ হ’ল প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্ট তৈয়াৰ কৰা কাম। বিভিন্ন তথ্য আহৰণৰ বাবে কৰা
মোৰ যাত্ৰা। উদ্যোগী হোৱাৰ আশাৰে ৰঙীন চশমাৰ মাজেৰে দেখা অলেখ

সপোন আৰু সেই সপোনৰ নামাঙ্কন কৰিছিলোঁ ‘কেম’ কমপ্লেক্স ইণ্ডিয়া’।

দাউগাফু বসুমতাৰীৰ ইলেক্ট্ৰিকেল ড্ৰয়িং। সিদ্ধাৰ্থ দাদাই তৈয়াৰ কৰি উলিওৱা চিভিল কনষ্ট্ৰাকচনৰ নক্সা। গুৱাহাটী মেডিকেল কলেজৰ ফাৰ্মাচিউটিকেল বিভাগৰ মুৰব্বী বিষয়া দিৱস তালুকদাৰৰ পৰা আহৰণ কৰা জ্ঞানেৰে তৈয়াৰ কৰি উলিওৱা ‘মাৰ্কেট ছাৰ্ভে’ৰ ৰিপ’ৰ্ট। এই সকলোবোৰ কৰি পেলাইছিলোঁ বিনামূলীয়াকৈ আৰু এই সকলোবোৰ তথ্যৰ আধাৰত লিখি উলিওৱা প্ৰজেক্ট ৰিপ’ৰ্টটো ল’বলৈ বুলি ষ্টেট বেংকৰ উইদ্ৱেল ফৰ্মত চহী কৰি উলিয়াই আনিছিলোঁ ষ্টেট মেৰিট স্কলাৰশ্বিপৰ পৰা পোৱা মোৰ সাঁচতীয়া ধনকেইটা।

ফাইনেল পৰীক্ষা দিয়াৰ পিছতেই দেউতা আৰু খুৰাক বুজাইছিলোঁ— মই আৰম্ভ কৰিব বিচৰা ছেলাইন তৈয়াৰ কৰা কাৰখানাটোৰ সবিশেষ। দেউতাৰ অনুমোদন লৈয়েই তৈয়াৰ কৰা চিভিল কনষ্ট্ৰাকচনৰ ড্ৰয়িংটোৰ দৰেই সাজি উলিয়াম বুলি ভাবিছিলোঁ কাৰখানাৰ বিন্দিংটো— আমাৰ সন্মুখৰ এই একঠা দহ লেচাৰ মাটিডোখৰতে। অসম বিত্তীয় নিগমৰ টেবুলে টেবুলে দৌৰি ফুৰিছিলোঁ, টাৰ্ম লোনৰ বাবে। এদিন অনুমোদনো পালোঁ। টাৰ্ম লোন ছেংকচন হ’ল। প্ৰমোটাৰচ্ কন্ট্ৰিবিউচনৰ বাবে প্ৰয়োজন ৩৩ শতাংশ মূলধনৰ। বহুত টকা। গতিকে অসম বিত্তীয় নিগমত পুনৰ আবেদন কৰিলোঁ ব্ৰিজ লোন এটাৰ বাবে। প্ৰজেক্টৰ খৰচৰ ৬৬.৬৬ শতাংশ আহিব টাৰ্ম ল’নৰ পৰা। ১০ শতাংশ দিব লাগিব মই। বাকী থকা ২৩.৩৩ শতাংশ আহিব এই ব্ৰিজ লোনৰ পৰা। এদিন এই সকলোবোৰ অনুমোদন হ’ল। মই ইতিমধ্যেই তেজপুৰত তিনিটা ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিছিলোঁৱেই— কেবল টিভি, ছ’লাৰ এনাজীৰ কাম আৰু আৱৰণী নামেৰে এপলৰ শ্ব’ৰুম। চতুৰ্থটো সংযোজন হ’ব কেম’ কমপ্লেক্স ইণ্ডিয়া। ছেলাইন তৈয়াৰ কৰা কাৰখানা। দৌৰ মাৰিছিলোঁ কলকাতালৈ। মেচিনেৰী নিৰ্মাতাৰ পৰা ‘ফাইনেল ক’ণ্ট্ৰেক্ট’ আৰু টাৰ্মছ অব্ পে’মেণ্ট ঠিক কৰিবলৈ।

ঘূৰি আহি সোমাইছিলোঁ এপলৰ গুৱাহাটীৰ অফিচত। উৎফুল্লতাৰে খবৰটো দিছিলোঁ এপলৰ প্ৰবীণ কুমাৰ শৰ্মা ছাৰক। কথাখিনি শুনি উঠি ছাৰে কৈছিল, ‘নকৰিবা নীৰেন। এই অসম বিত্তীয় নিগমৰ ব্ৰিজ লোনৰ বহুতো কাহিনী মই জানো। তোমাৰ জোতাৰ ছ’ল খহি যাব, দৌৰাই দৌৰাই ভাগৰুৱা কৰি পেলাব তোমাক, এই অফিচাৰবিলাকে। প্ৰজেক্ট বুজি নোপোৱা, ঘোচ খোৱা অফিচাৰকেইটাই ব্ৰিজ লোন ডিছবাৰ্চ কৰাৰ নামত তোমাক শুহি শুহি খাব। পইচাৰ

অভাৱত তোমাৰ প্ৰজেক্ট আধাতে ৰৈ যাব। টাৰ্ম লোনৰ ইণ্টাৰেষ্টৰ বোজাত কোঙা হৈ পৰিবা তুমি। চিমেণ্ট কাৰখানা, পাৰাৰলুম বহাবলৈ আগবাঢ়ি অহা নৱপ্ৰজন্মৰ এনে কেইবাজনো উদ্যোগীৰ আজি ভাবিব নোৱৰাকৈ বেয়া অৱস্থা। ব্ৰিজ লোন সময়মতে ৰিলিজ কৰি নিদিয়া অসম বিত্তীয় নিগমে তোমাৰ আধৰুৱা প্ৰজেক্টৰ সূতৰ নামত তোমাৰ জীৱন বিষময় কৰি তুলিব। আৰু এদিন তোমাৰ সেই কাৰখানা কৰা পৈত্ৰিক সম্পত্তিখিনিও নিলাম কৰি তোমাৰ ডিঙিত ওলোমাই দিব বিফল উদ্যোগীৰ ফলকখন। নকৰিবা, একেবাৰে নকৰিবা। যদি নিজৰ টকা আছে কৰা। কিন্তু ব্ৰিজ লোনৰ ওপৰত আশা কৰি নকৰিবা।’

সন্দিহান মনেৰে তেজপুৰলৈ ঘূৰি গৈ দেউতা আৰু খুৰাক কৈছিলোঁ গোটেইখিনি কথা। এফালে মোৰ হাতত যোৱা তিনিটা বছৰৰ কষ্টেৰে অৰ্জন কৰা অসম বিত্তীয় নিগমৰ ছেংকচন লেটাৰ আৰু আনটো ফালে উদ্যোগ গঢ়ি সফলভাৱে চলাই থকা এপলৰ সেই বিখ্যাত গ্ৰুপটোৰ কৰ্ণধাৰ প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ বাধা। আমাৰ এই ডাইনিং টেবুলখনতে বহি চাহ খাই থকা দেউতা আৰু খুৰাই কিছুসময় নীৰৱে থাকি অৱশেষত মোক কৈছিল, ‘নালাগে দে অ’ কৰিব। তেখেতৰ অভিজ্ঞতা বহুত। তেখেতে মানা কৰিছে যেতিয়া নালাগে।’

ময়ো বাদ দিছিলোঁ। এইখন ডাইনিং টেবুলতে বহি। মনোযোগ দিছিলোঁ, চলি থকা মোৰ তিনিটা ব্যৱসায়ত।

লাহে লাহে ৰুমটোত পুৱাৰ সুৰুযৰ কিৰণে ভুমুকি মাৰিলেহি। ৰাতিটো কেনেকৈ যে পাৰ হ’ল গমেই নাপালোঁ। আজি সপ্তম দিনত ভৰি দিলেহি। সপ্তমী। মই নোহোৱা হোৱা দিনৰ গণনা। সাতোটা দিন। মহাসপ্তমী।

(১১)

লাহে লাহে ওলাই আহিলোঁ মোৰ মৰমৰ ঘৰটোৰ পৰা। কাষৰ কৈলাসপতি দেৱালয়ৰ মাইকত বাজি আছে ‘তেজৰে কমলাপতি পৰভাত নিন্দ...’। গীতটোৰে আমাৰ ঘৰটোৰ চৌপাশ মুখৰ হৈ আছে। পূবৰ ফেঁছজালি দিয়া আকাশখনে অপৰূপ সৌন্দৰ্য প্ৰদান কৰিছে চাৰিওকাষৰ গছ-বনবোৰক। বেলজোপালৈ চালোঁ। আপোনা-আপুনি মূৰটো দোঁ খাই গ’ল। জীৱনৰ প্ৰতিটো যাত্ৰাতে মায়ে এই বেলজোপাৰ বেলপাত এটাৰে সৈতে সন্মুখত ফুলি থকা যিকোনো এটা

ফুল মোৰ হাতত তুলি দি কৈছিল, ‘তোৰ যাত্ৰা শুভ হওক। ঈশ্বৰে তোৰ মনৰ কামনা পূৰ্ণ কৰক।’ মনৰ সকলো কামনা পূৰ্ণ হয়তো নহ’ল। জীৱনটোত কি পালোঁ, কি দিলোঁ হিচাপকে কৰা নহ’ল। খালী এটা কথা ভালদৰে বুজিছোঁ যে জমা-খৰচৰ তহবিলত এটা বিৰাট শূন্য।

অথিৰ ধন-জন।

জীৱন-যৌৱন।।

একেবাৰে নিৰ্মম সত্য। এটা জীয়া সাঁচ। উপলব্ধি কৰিলোঁ মাথোঁ মই মৰাৰ পিছত।

গেটখনেৰে ওলাই আহিলোঁ।

স্বগতোক্তি কৰিলোঁ, ‘বিদায়, চিৰবিদায়।’

বোধকৰোঁ আৰু অহা নহ’ব মোৰ এই মৰমৰ ঘৰখনলৈ। আৰু চাগৈ দেখাও নাপাম। হয়তো পাহৰিও যাম। যদি পুনৰ জনম সত্য তেনেহ’লেতো এই স্মৃতি পাহৰিবই লাগিব। কোটি কোটি মানুহৰ মাজত ক’ৰবাত এজনৰহে আগৰ জীৱনৰ কথা মনত থাকে। সৰুতে পঢ়া সেই ‘অসীমত যাৰ হেৰাল সীমা’ৰ নায়কৰ দৰে। এৰা, বিলীন হৈ যাম পাহৰণিৰ অটল গৰ্ভত। মোক যেনেকৈ সকলোৱে পাহৰিব, ময়ো পাহৰি পেলাম মোৰ এই জীৱনৰ অস্তিত্বক। সম্পূৰ্ণভাৱে। ছেঃ।

ঘৰটোলৈ শেষবাৰলৈ বুলি এবাৰ চাই কোঁ-কোঁৱাই আগবাঢ়ি আহিলোঁ। চাৰিআলিৰ কেঁকুৰিটো ঘূৰাৰ আগতে দেখিলোঁ, ৰাতি সৰা বকুলফুলেৰে ৰাস্তাটো ভৰি আছে। যেন মোৰ বিদায়ৰ প্ৰস্তুতিহে। কিন্তু বকুলৰ সুবাসটোহে নাপালোঁ। এৰা, অকণো গোন্ধ পোৱা নাই মই। বোধকৰোঁ ইতিমধ্যে লোপ পাইছে মোৰ ঘ্ৰাণশক্তি। বকুলৰ গোন্ধটোক ইমান যে ভাল পাইছিলোঁ মই। আজি মাথোঁ মোৰ বাবে হৈ ৰ’ল সুবাসবিহীন।

লাহে লাহে হয়তো লোপ পাই আহিব মোৰ দৃষ্টিশক্তিও। ক্ৰমাৎ নিঃশেষ হৈ যাব মোৰ স্মৃতিশক্তি! আৰু লাহে লাহে বিলীন হৈ যাম মই পঞ্চভূতত। অস্তিত্বৰ অৱসাদক বুকুত বান্ধি লৈ, বিদায় মাগিম এইহেন সুন্দৰ ধৰাৰ বুকুৰ পৰা। ভাববোৰে সাঁচাকৈয়ে ভাগৰুৱা কৰি তুলিলে মোৰ মনটোক। জোৰকৈয়ে পাহৰিবলৈ বুলি আগবাঢ়িবলৈ ধৰিছোঁ স্বয়ংক্ৰিয় যন্ত্ৰ এটাৰ দৰে। পদুম মামাৰ ঘৰ। বসন্ত জেঠপেহাৰ ঘৰ। মাইকেলহঁতৰ ঘৰটোও পাৰ হৈ আগবাঢ়ি গ’লোঁ।

হাজৰিকা ছাৰৰ ঘৰটো পাৰ হৈ বজাৰখন। ৰঙালী বিহুৰ সময়ত টঙালি

বান্ধি ওলোৱা দেউতাহঁতৰ সেই হাঁচৰিৰ দলটোৰ কথা মনত পৰিল। জেঠপেহাৰ বিহু নাচৰ পাকত পাক মিলাই বাওঁহাতটো শূন্যত ঘূৰাই ঘূৰাই সেই আগতে এবাৰ ভগা সোঁহাতটো পেটৰ ওপৰতে থৈ একেঠাইতে পাকঘূৰণি খাই খাই নচা সেই নিজস্ব ষ্টাইলৰ বিহুনাচেৰে সকলোকে হাঁহিৰ খোৰাক যোগোৱা হাজৰিকা ছাৰৰ বিহু ডেঞ্চ। পাহৰিব নোৱৰা।

ৰে'লগে'টৰ পূজা। ৰাতিৰ নাগাৰা নাম। পানী বেলুন, পিষ্টল, সাপ বেলুন, দশমীৰ জেলেপি। এই সকলোৰে মাজেৰেই পাৰ হোৱা মোৰ শৈশৱ। লাহে লাহে আগবাঢ়ি থাকিলোঁ। মহাভৈৰৱ মন্দিৰটো এবাৰ চাই যাওঁ বুলি, বাৰহলীয়াৰ শ্লপিংটোৰে উঠি চিধাই বাট ল'লোঁ। সোঁফালে সেইখন 'আৱৰণী'। আমাৰ কাপোৰৰ দোকানখন। অলপ দূৰ আগুৱাই বাওঁফালৰ ৰাস্তাটোৱেদি উঠি গ'লোঁ।

অদূৰৈত সেয়া মহাভৈৰৱ মন্দিৰ।

তলৰ গে'টখনৰ পৰাই মূৰটো দোঁৱালোঁ শেষবাৰলৈ বুলি। দৰং কলেজৰ কাষৰ বাটটোৰে আগবাঢ়ি গৈ পালোঁগৈ মাকুৰ ঘৰ। মানুহবোৰ নাই। ৰুবলু আৰু মাকু, বাবুৰ সৈতে গুৱাহাটীৰ মোৰ ঘৰতে আছে। খুৰা আৰু খুৰীও দুদিনমান আগতে মোৰ শ্ৰাদ্ধলৈকে থাকিম বুলিয়েই গুৱাহাটীলৈ গৈছে। এতিয়া ডাঙৰটো ল'ৰা, মানে আমাৰ সেই সিদ্ধাৰ্থ দাদাৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰতে আছে। মাকুৰ টেক্ এৱেৰ চেণ্ট্ৰেল কিট্‌চেনটো পাছফালৰ ঘৰটোতে পাতিছিল। তিনিটা ল'ৰা, দুজনী মাইকী মানুহে ভাগে ভাগে নিজৰ নিজৰ কামত ব্যস্ত হৈ আছে। দুখনকৈ দোকানৰ সামগ্ৰী ইয়াতে তৈয়াৰ কৰি মাৰুতি ভান এখনেৰে লৈ যায়।

পাক এটা মাৰি ওলাই আহিলোঁ। সন্মুখত সেয়া দৰং কলেজ। পাছফালৰ ৰাস্তাটোৰ দাঁতিতে আছিল আমাৰ কলেজীয়া আড্ডাৰ দাদুৰ দোকান। তাতে বহি লগৰবিলাকে 'আউট' কৰি দিয়া প্ৰশ্নকাকতৰ উত্তৰবিলাক লিখি সিহঁতলৈ 'ছাপ্লাই' কৰিছিলোঁ। যথাসময়ত প্ৰয়োজনীয় নম্বৰকেইটা মাৰ্কস্বিচিত সামৰি লগৰকেইটাৰো ভাগে ভাগে হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰী আৰু ডিগ্ৰীৰ ডেঙনাবিলাক পাৰ হৈছিল। আজি বোধকৰোঁ সেই নম্বৰবিলাক একো একোটা অলাগতিয়াল সংখ্যা হৈ সিহঁতৰ ঘৰৰ পুৰণি ট্ৰাংকবোৰৰ মাজতে উশাহি নোপোৱাকৈ চেপা খাই আছে।

বিদ্যাৰ ব্যৱহাৰ ক'ত, কেনেকৈ হয়, আচলতে একে আষাৰেই বুজাব পৰা বিষয় নহয়। মই মাথোঁ এটা কথাই বুজিছিলোঁ যে এই নম্বৰবিলাকে আমাক এটা মনোবল যোগাইছিল। আত্মবিশ্বাসৰ ভেটি গঢ়াৰ সুবিধা দিছিল। প্ৰত্যেক্ষভাৱে

বিশেষ অৰিহণা যোগাবৰ বাবে কিবা প্ৰয়োজনীয়তা আছে বুলি মোৰ বোধগম্য নহয়। বুৰঞ্জীৰ পৰা লোৱা কিছু শিক্ষাই জীৱনৰ বাট পোনোৱাত সহায়ক হয়। নীতিশিক্ষাই মানসিক উৎকৰ্ষ সাধন কৰাৰ লগতে সামাজিক স্থিতি সুস্থিৰ কৰাত সহায় কৰে। অংকবিলাকে মগজুৰ সঞ্চালন বৃদ্ধি কৰাত সহায় কৰে। জীৱনৰ হিচাপ-নিকাচবোৰ শুদ্ধভাৱে কৰাৰ মানসিকতাৰ বিকাশ ঘটায়। ভূগোলে দিন-ৰাতিৰ লগতে আমাৰ স্থিতিৰ বিষয়ে অৱগত কৰে। জলবায়ুক বুজাৰ সুবিধা হয় আৰু তাকে বুজি-বাজি নিজৰ দৈনন্দিন কাম-কাজৰ সূচীপত্ৰখন তৈয়াৰ কৰা হয়। বিজ্ঞানে উৎসুকতা বঢ়ায়। অনুসন্ধিৎসু হ'বলৈ প্ৰেৰণা যোগায়। কিবা এটা নতুন কৰাৰ হেঁপাহটোক জন্ম দিয়ে। আৰু এই কথাবিলাকে আমি কিমান বুজিলোঁ, কিমান হজম কৰিলোঁ, তাৰ নিৰ্ণায়ক হিচাপে আমাৰ নিজৰ নিজৰ নামত লিখি থোৱা মাৰ্কশ্বিটবোৰে প্ৰতিপন্ন কৰে আমাৰ জ্ঞানৰ পৰিসৰ। এই জ্ঞানৰ দৌৰত কোনোবাজন ডাক্তৰ, আনজন ইঞ্জিনীয়াৰ, প্ৰফেছৰ, উকীল আদিৰ দৰে বিভিন্ন শ্ৰেণীত বিভক্ত হৈ পৰে। নিজৰ বিদ্যা গৈ উপাৰ্জনৰ আহিলালৈ পৰিৱৰ্তিত হয়। পেছাত পৰিণত হয়। তাতো 'ৰেট ৰেচ'। কোন কিমান পাৰ্গত। এজনে আনজনক পিছ পেলাই দৌৰাৰ প্ৰতিযোগিতা। প্ৰথম হোৱাৰ তাড়নাত মানৱীয়তাকো বিসৰ্জন দিয়াৰ প্ৰৱণতা। সেই একেই দৌৰ। নম্বৰৰ দৌৰ। নিজৰ নিজৰ বেংকৰ পুঁজিত থকা টকাৰ সংখ্যাৰ পিছফালে শূন্য বঢ়োৱাৰ দৌৰ। মুঠতে বিৰামহীন জীৱনৰ দৌৰ— সেই জন্ম লভাৰে পৰা আমৃত্যু। আজি মোৰ অৱস্থাটোত নিষ্প্ৰয়োজন তেনে এটা দৌৰৰ। বুজিছোঁ ভালকৈয়ে। কিন্তু যথেষ্ট দেৰিকৈ। বুজিছোঁ! বুজিও লাভ নোহোৱাৰ সময়তহে।

দেউতাৰ স্কুলখনৰ সন্মুখেৰে পাৰ হৈ গ'লোঁ। মোৰ কৈশোৰৰ বিভিন্ন স্মৃতিৰ আকৰ। ব্যৱসায় কৰিবলৈ বুলি আগবাঢ়ি আহোঁতে পোৱা সহায়খিনি আশীৰ্বাদ হৈ আগুৱাই লৈ গৈছিল মোক— এই চৌহদটোৰ পৰাই।

মাজগাঁৱৰ ৰাস্তাটোৰে আগবাঢ়ি গৈ আমাৰ মৰমৰ হোটেলখনৰ সন্মুখতে ৰ'লোঁগৈ। শেষবাৰলৈ বুলি ভাবিয়েই ইমূৰৰ পৰা সিমূৰলৈ চকু ফুৰাই গ'লোঁ। মৰমৰে, অতি মৰমেৰে!

ক্ষণ্তক পিছতে মই ৰৈ থকাৰ ওচৰতে গুৱাহাটী অভিমুখী ভল্ড' বাহুখন ৰ'লছি। লাহে লাহে খোল খাই পৰা হাইড্ৰ'লিক দুৱাৰখনৰ মাজেৰে উঠি গৈ ড্ৰাইভাৰৰ সন্মুখৰ উইণ্ডশ্বীলখনৰ কাষতে কুঁচি-মুচি বহি পৰিলোঁ। এটা অজান

ভাগৰে হেঁচা মাৰি ধৰিছেহি যেন মোক। মনটো দুৰ্বল দুৰ্বল লাগিছে। ভাবলেশবিহীনভাৱে আগফাললৈকে চাই থাকিলোঁ। ভল্ভ'খনেও লাহে লাহে আগবাঢ়িবলৈ ধৰিলে— গুৱাহাটী অভিমুখে।

জীৱনটোত কৰি অহা কামবিলাকলৈ মনত পৰিল। মই আৱৰণী টেক্সটাইলছ নামেৰে কাৰখানাটো আৰম্ভ কৰাৰ পিছতে 'ড্ৰীম মাৰ্চেণ্ট' আৰু 'আৱৰণী কালেকচন' বুলি দুখন কাপোৰৰ দোকান খুলিছিলোঁ। প্ৰথমখন খুলিছিলোঁ মাইনাৰ সংস্থাপন এটা হওক বুলিয়েই। তাৰ তেতিয়া চাকৰি-বাকৰি নাছিল। এদিন মোৰ জয়ানগৰত থকা কাৰখানাটোলৈ আহিছিল। কথা-বতৰাৰ মাজতে ক'লে, 'কিবা কাম থাকিলে ক'বি, বৰ্তমান এনেয়ে আছোঁ।'

সি যোৱাৰ কিছুসময়ৰ পিছত মই আৰু প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে বজাৰ কৰোঁ বুলি স্কুটাৰখনক লৈ ওলালোঁ। গণেশগুৰিত বজাৰ কৰি হাতীগাঁৱত থকা ঘৰলৈ যাম। দিনটো আছিল দেওবাৰ। লাষ্টগে'টৰ ওচৰত মাইনাক দেখিলোঁ। স্কুটাৰখন ৰখাই সুধিলোঁ, 'খোজকাটি আহিছ যে?'

সি ক'লে, 'চিটীবাছত টকাকেইটা দিয়াতকৈ খোজকাটিয়েই আহিলোঁ, সেইটো টকাৰে আবেলি পাণ এখন খাম।'

'ঠিক আছে দে, আহি থাক' বুলি ক'লোঁ যদিও মনটো বেয়া লাগি থাকিল। একেলগে ডাঙৰ-দীঘল হোৱা। গতিকে কিবা এটা কৰিব লাগিব বুলি ভাবিয়েই কিছুদিনৰ ভিতৰত গণেশ মন্দিৰৰ কাষতে দোকানঘৰ এটা ভাৰাত লৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ 'ড্ৰীম মাৰ্চেণ্ট'। মাইনা মেনেজাৰো, মালিকো। দিনটো মই কাৰখানাৰ বিভিন্ন কামত ব্যস্ত থাকোঁ। সন্ধিয়াৰ পৰা 'ড্ৰীম মাৰ্চেণ্ট'ত বহোঁ। আড্ডা এটাও হয়। দোকান বন্ধ কৰিবৰ সময়ত মাইনাই পাণ এখন মুখত ভৰাই লৈ 'ছেল ৰেজিষ্টাৰ'খন হাতত লৈ বহে। এফালৰ পৰা মনত পেলাই লিখি যায়— কি কি বিক্ৰী কৰিলে, দিনটোত কি কি খৰচ হ'ল, কালিৰ 'কেছ এট বক্স' কিমান আছিল। আৰু এতিয়া কেছত কিমান টকা থাকিব লাগে।

হিচাপখিনি কৰি অতাই মুখৰ পিক্‌কণ পেলাই থৈ আহি কেছ বক্সটো খুলি টকাখিনি হিচাপ কৰি যায়।

'পাৰ্ফেক্ট, পূৰা মিলিছে।' —নিজেই নিজকে কয়।

আচৰিত হৈছিলোঁ মই। সদায় কৈছিলোঁ, 'বিক্ৰী হোৱাৰ লগে লগে নিলিখ কিয়?'

‘এইটোৰ মজা তই কি বুজি পাবি।’ —বুজাইছিল মোক।

কেতিয়াবা হিচাপ নিমিলিলে বেছি হোৱা টকাটো তেনেকৈয়ে কেছত থৈ যায়। পিছদিনা মোক ক’ব, ‘বুজিছ, ইয়াৰ পৰা গৈ এম এল এ হোষ্টেলৰ গোটখন পাওঁতেই মনত পৰিল নহয়, ফৰেনছিক লেবৰেটৰীত কাম কৰা দাদাজনে ল’ৰাটোৰ কাৰণে ছাৰ্ট এটা নিছিল। হিচাপ বৰাবৰ মিলি গ’ল। নিমিলি ক’ত যাব?’

এৰা, নিমিলি ক’ত যাব মাইনাৰ হিচাপ? একেবাৰে সৎ। সৰুৰে পৰাই আমাৰ ছায়েঞ্চ ক্লাবৰ ট্ৰেজাৰাৰ। বিজ্ঞানজ্যোতি নামৰ আলোচনীখন বিক্ৰী কৰি পোৱা টকাৰ হিচাপ পৰিপাটীকৈ লিখি থয় মাইনাই। কোনোদিনে এটা টকাৰো ইফাল-সিফাল নহয়।

এদিন দেওবাৰে পুৱাৰ ভাগত মই আৰু মাইনা দোকানতে বহি আছোঁ। তেনেতে দোকানৰ সন্মুখতে বাইকখন ৰাখি ঠাকুৰীয়া সোমাই আহিল। ঠাকুৰীয়াই আমাৰ আৱৰণী টেক্সটাইলৰ আৰ্মী আৰু এয়াৰফ’ৰ্চৰ কেণ্টিনবিলাকৰ ছাপ্লাইৰ কামটো চায়। মাৰ্কেটিঙত ভাল।

অলপ পিছতে দোকানখনলৈ এটা ল’ৰা সোমাই আহিল। বয়স ত্ৰিশমান হ’ব। মাইনাই তাক সন্মুখৰ টুলখনতে বহিবলৈ কৈ মোক উদ্দেশ্য ক’লে, ‘জান, এই ল’ৰাজনৰ ঘৈণীয়েকে খুৰাৰ ঘৰতে কাম কৰে। ইয়াৰ একো কাম-বন নাই। তাৰ নামটো হ’ল পৰন শৰ্মা। কাৰখানাত কিবা এটা কামত লগাই দিব পৰা যায় নেকি?’

মই যাৱতীয় দুই-এটা কথা সুধি তাক ক’লোঁ, ‘সেই ছেল্ফত থকা ৰেডীমেড ছাৰ্টটোৰ লেবেলখন পঢ়ি ছাৰ্টটোৰ বিষয়ে মোক বুজোৱাচোন।’

সি উঠি গৈ ছেল্ফৰ পৰা ছাৰ্টটোৰ বাকচটো নমাই আনিিলে। সোঁহাতেৰে বাকচটো চকুৰ একেবাৰে ওচৰলৈ নি লেবেলটো পঢ়িবলৈ চেষ্টা কৰিলে। কিছু সময়ৰ পিছত ক’লে, ‘ছাইজ ফ’ৰটি।’

বুজিলোঁ, তাৰ চকু একেবাৰে বেয়া।

কাৰখানাৰ কামত লগোৱাৰ প্ৰশ্নই নুঠে।

বেয়াও লাগিল। কি কৰা যায়। মুখ ফুটাই ক’লোঁ, ‘নহ’ব নহয়। চকুৰে ইমানকৈ নেদেখিলে কেনেকৈনো কাম কৰিবা।’

ঠাকুৰীয়ায়ে ল’ৰাজনলৈকে চাই আছিল। সুধিলে, ‘তুমি বামুণ ল’ৰা নেকি?’

সি উত্তৰ দিলে, ‘হয়’।

‘পূজাৰ মন্ত্ৰ কিবা দুই-এটা জানানে?’ —ঠাকুৰীয়াৰ প্ৰশ্ন।

‘জানো।’ —সি ক’লে।

‘গোৱাচোন, কিবা এটা।’ —ঠাকুৰীয়াই কোৱাৰ লগে লগে সি গাই গ’ল,

‘অবিঘ্নং কুৰু মে নিতং

বিঘ্নঞ্চ প্ৰতি হন্যতাং

যাত্ৰা মঙ্গল সিদ্ধাৰ্থং

একদন্তং নমহস্ততে।

ওঁ নমো, গণেশায় নমঃ।।’

‘বঢ়িয়া।’ —ঠাকুৰীয়াৰ কণ্ঠ উৎসাহেৰে ভৰা। মোলৈ চাই ক’লে,

‘ইয়াক দোকানে দোকানে পূজা কৰা পুৰোহিত বনাই দিয়ক। তাৰ ইনকাম আৰম্ভ হৈ যাব।’

কথাটোৱে মোৰো মনটো চুলে। এৰাতো, আমি এই বিহাৰী পূজাৰীবিলাকক পইচা দি থকাতকৈ দোকানত পূজা কৰিবলৈ ইয়াকে লগোৱা ভাল হ’ব। তাক সুধিলোঁ, ‘কৰিবা?’

সি যেন বুজি পোৱা নাছিল। সুধিলে— ‘কি কৰিব লাগিব।’

মই তাক বুজাই গ’লোঁ, ‘তোমাক আজি মই ধুতী, পাঞ্জাৰী, গামোচা এখনৰ লগতে ফুলৰ কুকি এটা, পিতলৰ সৰু ঘটি এটা, অৰ্ঘা এপাট, চন্দনৰ পতা এখন, চন্দনৰ কাঠ এটুকুৰা, চন্দন পিহি থ’বলৈ বাটি এটা ইত্যাদি বস্তুখিনি কিনি দিওঁ। তুমি কাইলৈ পুৱা গা-পা ধুই, ধুতী-পাঞ্জাৰী পিন্ধি, ডিঙিতে গামোচাখন লৈ, ঘৰৰ ওচৰৰে ফুল কেইটামান কুকিত ভৰাই ওলাই আহিবা। ঘৰতে চন্দন অলপ পিহি, বাটিটোতে লৈ আনিবা। আৰু এফালৰ পৰা ৰাস্তাত পোৱা দোকানবোৰত সোমাই পূজা কৰি আহিবা। যি পইচা দিয়ে ল’বা। দোকানৰ মালিকক চন্দনৰ ফোঁট এটা দিবা। শেষত আহি আমাৰ ইয়াত পূজা কৰিবা। মাইনাই তোমাক পইচা দিব। পাৰিবা।’

‘পাৰিম।’ —একে আষাৰেই ক’লে।

বহু। লগে লগেই দোকানৰ ছেল্‌ছমেন প্ৰমোদক কেছৰ পৰা টকা দি প্ৰয়োজনীয় বস্তুখিনিৰ লিষ্ট এখন কৰি কিনিবলৈ বুলি পঠিয়াই দিলোঁ। মাইনাক ক’লোঁ, ‘চাহৰ অৰ্ডাৰ দে। কিবা এটা দিবলৈ ক’বি। ভোক লগা যেন পাইছোঁ।’

অলপ পিছত চাহ, চিংৰা আৰু বসগোল্লা আহিল।

ল'ৰাজনে খালী চাহকণ খালে। তাকে দেখি মই ক'লোঁ, 'চিংৰা আৰু বসগোল্লাটো খোৱা আকৌ।'

'নাই, মই ঘৰলৈকে লৈ যাম। আমি দুয়োটায়ে ভাগ কৰি খাম।' —তাৰ কথা শুনি বুজিলোঁ, ঘৈণীয়েকলৈ বুলি নিব বিচাৰিছে।

মুখেৰে ক'লোঁ, 'ঠিক আছে। লৈ যাবা।'

পিছদিনা সন্ধিয়া ড্ৰীম মাৰ্চেণ্টলৈ আহি মাইনাক সুধিলোঁ, 'আমাৰ পূজাৰী আহিছিলনে বুলি।'

গৰ্বেৰে মাইনাই কৈ গ'ল, আহিছিল। পিছে ফুল-চন্দন একো নাই। আধা ৰাস্তাতেই শেষ। আমাৰ ইয়াত শুদা মন্ত্ৰ গাইহে পূজা কৰি থৈ গ'ল। ময়ো পাঁচ টকা দিলোঁ। হিচাপ কৰি দেখিলোঁ এশ আঠাৰম টকা পালে সি। কাইলৈৰ পৰা ফুল আৰু চন্দন বেছিকৈ আনিবলৈ কৈছে।'

'হওক দে। তাৰ সংস্থাপনটো হ'ল যেন পাইছোঁ।' —আত্মসন্তুষ্টিৰে মাইনাক কৈছিলোঁ।

লাহে লাহে তাৰ ইনকাম বাঢ়িল।

দিনকদিনে তাৰ কপালৰ চন্দনৰ ফোটটোও দীঘলীয়া হৈ গৈ থাকিল।

এবছৰমানৰ পিছত মাইনাই এদিন মোক উদ্দেশ্য ক'লে, 'আজিকালি আমাৰ পূজাৰী নহা হ'ল নহয়। মই কালি খুৰীৰ মুখেৰে গম পালোঁ, তাৰ ইনকাম ইমানেই বেছি হ'ল যে সি অলপদিনৰ আগৰে পৰা মদ খাবলৈ ধৰিলে। দুদিনমানৰ আগতে মদ খাই ঘৈণীয়েকক বৰ বেয়া কৈ মাৰধৰ কৰিলে। খুৰীয়ে কথাটো গম পাই খুবাক ক'লে। খুৰাই তাহাঁতৰ ঘৰৰ ওচৰৰ থানাৰ অ'চিলৈ ফোন কৰি জনালে। এতিয়া সি লক্-আপতে আছে।

মনত পৰিল সৰুতে পঢ়া সেই গল্পটোলৈ, 'ইম্প এণ্ড দ্য পিজেণ্ট্‌ছ ব্ৰেড'। চকুৰে ভালকৈ দেখা নোপোৱা, বেকাৰ অসমীয়া ডেকা ল'ৰা এটাক, ঠাকুৰীয়াৰ অভিনৱ বুদ্ধিৰে তাৰ সংস্থাপনৰ বাবে কৰা প্ৰচেষ্টাত চেঁচাপানী ঢালি, এতিয়া সি লক্-আপত। এৰা, সঁচাই বাহুবা দিব লাগিব আমাৰ এচাম ল'ৰাৰ মানসিকতাক।

ড্ৰীম মাৰ্চেণ্টৰ আনজন কৰ্মচাৰী আছিল প্ৰমোদ। ককায়েকে মোৰ ওচৰলৈ আনি দি কৈছিল, 'ভাইটোৰ ব'ন টিবি হৈছে। বৰ্তমান ঔষধ খাই আছে। ঔষধখিনি খাই থাকিলে ভাল হৈ থাকে। বাদ দিলেই বেমাৰটোৱে উক দিয়ে। মই তাক

থকা ঠাইডোখৰ আৰু ভাতমুঠি দিব পাৰিম। আপুনি তাক দোকানতে ৰাখি মাহে ঔষধৰ বাবে প্ৰয়োজন হোৱা দুহেজাৰ টকাকৈ দিলে তাৰ চিকিৎসাটো চলি থাকিব।’

প্ৰমোদলৈ চালোঁ। এটা ভৰিৰে দোপ দি দোপ দি খোজকাঢ়ে। চকুকেইটা বৰ মৰমলগা। কথাৰ উত্তৰবোৰো বৰ মৰমলগাকৈ দিছে। ৰাখি থ’লোঁ। পিছতহে বুজি পালোঁ তাৰ ভিতৰত লুকাই থকা ‘ছেল্‌ছমেন’টোক। আচৰিত দক্ষতা। সি যিটো বিক্ৰী কৰিম বুলি ভাবে তাৰ কাষ্টমাৰে সেইটোহে পছন্দ কৰে। পিছলৈ তাক পাটনালৈ পঠিয়াই উন্নত চিকিৎসা কৰালোঁ। সুস্থ হৈ উঠিল। সোঁভৰিটোৰ দোপটো অলপ থাকিলগৈ। বৰ্তমান এজনী ছোৱালীৰ বাপেক। নিজে সৰুকৈ কাপোৰৰ দোকান এখন দিছে। বিক্ৰীও ভালেই। সুন্দৰভাৱে চলি আছে।

কথাবিলাক মনলৈ আহি থাকোঁতেই ইমান যে সময় পাৰ হৈ গ’ল গমেই নাপালোঁ। সোঁফালে পুৰণিগুদামৰ পেহীৰ ঘৰখন দেখিহে সময়ৰ ভাবটো মনলৈ আহিল। এই সময় যে কেনেকুৱা এটা বস্তু আমাৰ সকলোৰে জীৱনৰ বাবে— জীৱনবোৰ সজাবৰ বাবে। জীৱনৰ ভাল সময়বোৰৰ সমান্তৰালভাৱেই আহি থাকে বেয়া সময়বোৰো। আমাৰ অলক্ষিতেই আহি অমানিশা নমাই আনে আমাৰ জীৱনবোৰলৈ। বৰদৈচিলাৰ দৰেই টাঁহি-মুহি লৈ যায় আমাৰ সুখ-সমৃদ্ধিবোৰ।

মোৰ জীৱনৰ সেই পঁয়ত্ৰিশটা দিন। পেহীৰ ল’ৰা, বৌ আৰু সিহঁতৰ একমাত্ৰ ল’ৰা বৰৰ সৈতে কটোৱা মোৰ জীৱনৰ এছোৱা ভাবিব নোৱৰা সময়। মৃত্যু কি মই এই পঁয়ত্ৰিশটা দিনতে প্ৰথম উপলব্ধি কৰিছিলোঁ। মোৰ সেই বেয়া সময়খিনিত আৱৰি সামৰি ধৰি ৰখা দাদা আৰু বৌৰ ধাৰ মই নিশ্চয়কৈ শুজিব নোৱাৰিম এই জনমত। বিপদৰ সাৰথি। দুখৰ লগৰী। নিৰ্জনতাক ঘৃণা কৰা মোৰ মনটোৱেও নিৰিবিলি বিচাৰি সোমাই আছিলোঁ, এই ঘৰটোৰ বুকুতে। এইখন ঘৰতে বহি লিখিছিলোঁ মোৰ জীৱনৰ প্ৰথম কবিতাটি। চিগাৰেটৰ ধোঁৱাৰ কুণ্ডলি পকাই পকাই সময়বোৰ পাৰ কৰিছিলোঁ, সেই বাহিৰৰ বাৰাণ্ডাখনতে বহি নিশাৰ অন্ধকাৰৰ সুযোগ লৈ। আৰু এই পঁয়ত্ৰিশটা দিনৰ পিছত বেছ কিছুদিনলৈ মই বহি পৰিছিলোঁ। ঘৰখনতে থাকি ভাল লাগিছিল। ওলাই যাবলৈ মন নোযোৱা হৈছিল। আৰু এই নিৰ্লিপ্ত তিনিটা মাহতে পলে পলে হতি গৈছিল মোৰ সন্মান, মোৰ অভিমান আৰু মোৰ মৰমৰ ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানবোৰ। বেয়া লাগি থকা মনটোৰেই সিদ্ধান্ত লৈ বন্ধ কৰি দিছিলোঁ ‘আৱৰণী টেক্সটাইল’। অতিপাত সৎ কিন্তু কোনো ফালৰে

পৰা ব্যৱসায়ী মনোভাৱেৰে আগবাঢ়িব নোৱৰা প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰে মোলৈ থৈ গ'ল প্ৰায় তিনি কোটি পোন্ধৰ লাখ টকাৰ বৃহৎ ঋণৰ বোজা এটা। আৱৰণী ইনফ'টেকৰ আয়ৰ পৰাই এই বাকী থকা বেংকৰ ঋণখিনি পৰিশোধ কৰিম বুলি সিদ্ধান্ত লৈ প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ হাতত দি দিছিলোঁ 'মাৰ্কেট ৰিচিভেবল্ছ' আৰু হাতৰ 'ষ্টক'খিনি। কিছুদিনৰ পিছত কৰ্কট ৰোগত আক্ৰান্ত হোৱা ছাৰৰ অনুৰোধত পুনৰ এবাৰ সজাই-পৰাই আৰম্ভণি কৰিবলৈ লৈছিলোঁ এই কাৰখানাটো। বৰ্তমান নিজে চলিব পৰা অৱস্থালৈ আহিল কোনোমতে। লুইত গেঞ্জীৰ কামটো আৰম্ভ কৰিবলৈ সাহস নহ'ল। ৰূপটি আৰু সোণটি মিলি পুনৰ আৰম্ভ কৰিলে শান্তি পাম মই। শান্তি পাব মোৰ এই আত্মাই।

মণিকাৰ ভুল সিদ্ধান্তবোৰে দুৰ্বল কৰি পেলাইছিল আৱৰণী ইনফ'টেককো। হঠাৎ এয়াৰচেল বন্ধ হ'ল। মানে দেউলীয়া ঘোষণা হ'ল। কিছুদিনৰ পিছতে বন্ধ হ'ল ৰিলায়েঞ্চ মোবাইলৰ সেৱাও। বন্ধ কৰা আৱৰণী টেক্সটাইল আৰু লুইত ইণ্ডাষ্ট্ৰিজৰ ঋণৰ বোজা ব'ব নোৱৰা হৈ পৰিল আৱৰণী ইনফ'টেক।

স্বৰি হৈ পৰিল মোৰ জীৱন অশ্বমেধৰ অক্লান্ত ঘোঁৰা।

ছাব্বিশটা বছৰ ধৰি দপ্‌দপাই দৌৰি দৌৰি বিশ্বজয়ৰ সপোন দেখা মোৰ অশ্বমেধ ঘোঁৰাটো হৈ পৰিল ক্লান্ত। জীৱনটোৰ সেই আৰম্ভণিতে পঞ্চাশ হাজাৰ টকা ঋণ লৈ আৰম্ভ কৰা ব্যৱসায়ৰ শেষলৈ থাকি যোৱা ঋণৰ হেঁচাই আকৌ এবাৰ মাৰি পেলাইছিল মোক। বন্ধুৰ ৰূপ দেখিছিলোঁ মই এইটো সময়তেই। ব্যৱসায়ত উন্নতিৰ শিখৰত থকা অৱস্থাতেই মোৰ এটা ডাঙৰ ইঞ্চুৰেঞ্চ কৰিছিলোঁ, 'কী মেন্‌ছ ইঞ্চুৰেঞ্চ'। ছাৰে আঠ কোটি টকাৰ। পেটে পেটে ভাবিছিলোঁ, এই অসম্মানৰ দিনবিলাক দেখাতকৈ কিবা এটা হৈ মৰি থকাহেঁতেন ইঞ্চুৰেঞ্চৰ পইচাবেই বেংকৰ দিবলগীয়াখিনি পৰিশোধ কৰাৰ পিছতো নীৰু আৰু ৰূপটিৰ হাতত বহুখিনি টকাই থাকি গ'লহেঁতেন।

মোৰ প্ৰাৰ্থনাবোৰ নিশ্চয় ভগৱানে নুশুনিলে। যি কি নহওক 'ওৱান টাইম ছেটল্‌মেণ্ট'ৰ স্কীমেৰে সমুদায় ঋণ পৰিশোধ কৰিলোঁ কেইটামান মাহৰ ভিতৰতে। মই নিজৰ উপাৰ্জনেৰে কিনি থোৱা তিনিটা সম্পত্তি বিক্ৰী কৰি বেংকৰ ধাৰখিনি মাৰি পেলালোঁ। গোটেই প্ৰক্ৰিয়াটোত এজন মানুহে মোক পথ প্ৰদৰ্শন কৰিলে, ঠিক ভগৱানৰ দৰেই। মানুহজন পঢ়াৰে উকীল, জাতিত মাৰোৱাৰী, পেচাত ব্যৱসায়ী। কিন্তু ফাৰ্ষ্ট জেনেৰেচনৰ এণ্টাৰপ্ৰিনিউৰ হিচাপে মই তেখেতৰ পৰা

পোৰা সহায়খিনিৰে উদ্ধাৰ কৰিবলৈ সক্ষম হ'লোঁ মোৰ হাত সন্মান। সঁচাকৈয়ে পাহৰিব নোৱাৰিম এই পৰনজীক। মই তেওঁক পৰনজী বুলি মাতিছিলোঁ আৰু তেওঁ মোক নীৰেনদা বুলি সম্বোধন কৰিছিল। আমাৰ দুয়োৰে প্ৰথম চিনাকিৰ পৰা বন্ধুত্বৰ পৰ্যায়লৈ যোৱাটোও আছিল এটা বেলেগ কাহিনী।

তেতিয়া আৱৰণী ইনফ'টেকৰ ঘোঁৰাৰ পিঠিত উঠি সেই মোৰ অশ্বমেধী ঘোঁৰাৰ লেকামত সজোৰে টানি টানি বিজয়ৰ পিছত বিজয় সূচনা কৰি ফুৰা সময়ৰ কথা। হঠাতে কল চেণ্টাৰ সম্প্ৰসাৰণ কৰিবলগীয়া হ'ল। কেইটামান দিনৰ আগতে ২৫ ছিটৰ কল চেণ্টাৰ বঢ়াই ১৭৫ ছিটলৈ সম্প্ৰসাৰণ কৰিছিলোঁহে মাথোন। কৰিছিলোঁ বেংকৰ পৰা টাৰ্ম লোন লৈ। তিনি মাহ পাৰ হোৱাই নাছিল, পুনৰ সম্প্ৰসাৰণ কৰিব লাগে ২৫০ ছিটলৈ। তেতিয়াৰো দিনত, এটা এটা কল চেণ্টাৰৰ ছিট বঢ়াবলৈ প্ৰয়োজন হৈছিল প্ৰায় দুই লাখ টকা। তাৰমানে নতুনকৈ আৰু পঁয়সত্তৰটা ছিট বঢ়াবলৈ প্ৰয়োজন ডেৰ কোটি টকাৰ। বেংকৰ পৰা টাৰ্ম লোন লোৱাৰ সময়ত চলিত বিত্তীয় বছৰৰ 'প্ৰভিজনেল বেলেঞ্চ শ্বিট' আৰু পৰৱৰ্তী দুটা বছৰৰ 'প্ৰজেক্টেড বেলেঞ্চ শ্বিট' দাখিল কৰিব লাগে। বেংকৰ ঋণ প্ৰদান কৰা বিভাগটোৱে 'টাৰ্ণ অভাৱ', 'ষ্টক' আৰু 'ৰিচিভেবল্‌ছ'ৰ ওপৰত প্ৰতিমাহে পৰ্যবেক্ষণ কৰি থাকে। লক্ষ্য ৰাখে— ব্যৱসায়টো প্ৰজেকচনৰ মতে চলি আছে নে নাই। ব্যৱসায়ী হিচাপেও আমি উদ্যোগীসকলে এই বিশেষ কথাকেইটাৰ ওপৰত নজৰ ৰাখিব লাগে, যাক কোৱা হয় 'হেল্থ চেক'। যিটো আয় হ'ব বুলি আশা কৰি ব্যৱসায় সূচনা কৰা বা সম্প্ৰসাৰণ কৰা হয়, সেইমতে ব্যৱসায়টো চলি আছে নে নাই চোৱাটো বৰ জৰুৰী। সেই একেদৰেই 'প্ৰজেক্টেড এক্সপেণ্ডিচাৰ'ৰ শিতানকেইটাত কাঢ়া নজৰ ৰখাৰো বৰ প্ৰয়োজন। ঘৰ ভাৰা, ইলেকট্ৰিচিটী, ডি জি ছেটৰ ইন্ধনৰ খৰচ, বেংকৰ সুত, বেংকক ঘূৰাই দিবলগীয়া মূলধন, প্ৰভিডেণ্ট ফাণ্ড, ই এছ আই চি, ইন্সুৰেঞ্চ, প্ৰিণ্টিং এণ্ড ষ্টেচনাৰী, টেলিফোন এক্সপেনছেছ, মিছেলেনিয়াছ খৰচ আদিৰ শিতানত নিৰ্ধাৰণ কৰি থোৱাতকৈ খৰচ বেছি হৈছে নেকি উদ্যোগী হিচাপে আমি চকু ৰাখিব লাগে, যাতে প্ৰজেক্টেড বেলেঞ্চ শ্বিটৰ অন্তৰ্গত 'প্ৰফিট এণ্ড লছ' একাউণ্টৰ বাওঁফালে বাঢ়িব লাগে আৰু সোঁফালে কমিব লাগে। তাৰমানে হ'ল, খৰচ কমোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিব লাগে আৰু টাৰ্ণ অভাৱ বা ৰেভিনিউ বঢ়াবলৈ চেষ্টা কৰিব লাগে। প্ৰতিজন উদ্যোগীয়ে এই কামটো ধাৰ্মিকভাৱে কৰাটো উচিত।

এতিয়া মোৰ বিপদটো আহি পৰিল তাতেই। প্ৰজেক্টেড বেলেঞ্চ স্থিতিত আৰু নতুন টাৰ্ম লোন লোৱাৰ কথা নাই। গতিকে সিদ্ধান্ত ল'লোঁ যে আমাৰ ডি পি এছ স্কুলৰ কাষতে থকা মাটিখিনি বিক্ৰী কৰি পোৱা পইচাকেইটাৰে ব্যৱসায়ৰ সম্প্ৰসাৰণটো কৰিম। প্ৰফিট এণ্ড লছ একাউণ্টৰ বাওঁফালে বাঢ়ি যাব। সোঁফালে বেংকক দিবলগীয়া ইণ্টাৰেষ্ট আৰু ৰি-পে'মেণ্ট আদি একেই থাকিব। গতিকে ব্যৱসায়ৰ লাভ বহুতখিনি বাঢ়ি যাব। এই মাটিডোখৰ মই তিনিটা ভাগ কৰি কিনিছিলোঁ— ডেৰ কঠা প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰৰ নামত, ডেৰ কঠা মোৰ নামত আৰু ডেৰ কঠা ৰূপটিৰ নামত। বুঢ়া বয়সত তিনিটা ঘৰ সাজি একেলগে থাকিম বুলি।

যি কি নহওক, মাটিখিনি বিক্ৰী কৰাৰ সিদ্ধান্ত আমি আমাৰ মাজতে লৈ দুই-এজনক জনালোঁ গ্ৰাহক বিচাৰিবলৈ। এদিন এই পৰনজী আহিল মাটিখিনি চাবলৈ। মই হাতীগাঁৱৰ কল চেণ্টাৰটোতে আছিলোঁ। তেখেতৰ গাড়ীতেই গৈ মাটিকণ দেখুৱালোঁ। মাটিৰ কাগজ-পত্ৰৰ ফটোষ্টেট ছেট এটাও দিলোঁ। দামো মোটামুটি ফাইনেল কৰি ক'লোঁ যে 'এগ্ৰীমেণ্ট টু ছেল' ডীডখন কৰাৰ সময়ত মোক ত্ৰিশ লাখ টকা দিব লাগিব। বাকী ত্ৰিশ লাখ টকা ছেল পাৰ্মিছন ওলোৱাৰ পিছত ৰেজিষ্ট্ৰেচনৰ সময়ত দিলেও হ'ব।

ঘূৰি আহোঁতে পৰনজীয়ে সুধিলে মাটিডোখৰ কিয় কিনিছিলোঁ। ক'লোঁ, 'আমি তিনিওজন ভাই-ককাই একেলগে থাকিম বুলি।'

'এতিয়া কিয় বিক্ৰী কৰিবলৈ লৈছে।' —পৰনজীয়ে সুধিছিল।

মই বুজাই গৈছিলোঁ, কিয়। ঘূৰি আহি অফিচৰ সন্মুখত পৰনজীয়ে ৰাখি দিয়া গাড়ীখনৰ পৰা নামি পৰনজীকো চাহ একাপ খাই যাবলৈ অনুৰোধ কৰিলোঁ। পৰনজী গাড়ীৰ পৰা নামি আহিল। চাহ খালে। মই কল চেণ্টাৰটো দেখুৱালোঁ। অলপ পিছত পৰনজী যাবলৈ ওলাল। 'কাইলৈ পুৱা ১১মান বজাত মোৰ ফটাশিল আমবাৰীৰ অফিচলৈ আহিব' বুলি কৈ ভিজিটিং কাৰ্ড এখন আগবঢ়াই দিলে।

পিছদিনা পুৱাই নীৰু যাবলগীয়া আছিল শিৱসাগৰলৈ। নীৰুৰ ভায়েকৰ বিয়াৰ বাবে কথা-বতৰা চলি থকা ছোৱালীজনী চাবলৈ। গোসাঁনীৰ তেতিয়া বয়স ৫ বছৰমানহে বোধকৰোঁ। তাইক মোৰ দায়িত্বত দি নীৰু শিৱসাগৰলৈ গ'ল, পৰিয়ালৰ আনবোৰ মানুহৰ লগত।

দহমান বজাত গোসাঁনীক লগতে লৈ মোৰ সেই ৰঙা টাটা মোবাইল ভানখনেৰে অফিচৰ পৰা ওলালোঁ ফটাশিল আমবাৰীৰ পৰনজীৰ অফিচটোলৈ

বুলি। যথা সময়ত পৰনজীৰ অফিচত মই আৰু গোসাঁনী বহিলোঁগৈ। চাহ খুৱালে। দেউতাকেও আহি মোৰ পৰিচয় ল'লে। দুই-এটা কথাৰ মাজেৰে বুজি পালোঁ যে পৰনজীৰ দেউতাক কামৰূপ চেন্সাৰ অব্ কমাৰ্চৰ প্ৰেছিডেণ্ট আছিল। প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায় সাম্ৰাজ্যৰ মালিক। পৰনজী মোতকৈ বয়সত কিছু সৰু। কিন্তু আমি দুয়োজনে ১৯৯১ চনৰ পৰাই ব্যৱসায়ত নামিছিলোঁ। ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰা বছৰটো একেই আছিল। পৰনজীক ব্যৱসায় কৰিবলৈ দেউতাকে তেওঁক দিছিল ৮০ লাখ টকাৰ এটা মূলধন আৰু তেওঁলোকৰ চয়াবিন তৈয়াৰ কৰা কাৰখানাটো। এইখিনি মূলধন হাতত লৈ পৰনজীয়ে ৰিয়েল ইষ্টেটৰ কামত হাত দিছিল। আৰু আজি কেৱল গুৱাহাটীতে চৈধ্যতাতকৈও অধিক কমাৰ্চিয়েল প্ৰপাৰ্টীৰ তেখেত অকলে মালিক। এজন সফল ব্যৱসায়ী। চাহ খোৱা পৰ্বৰ অন্তত তেখেতে মুনিমক ক'লে টকা ত্ৰিশ লাখ দিবলৈ। মোলৈ টকাখিনি আগবঢ়াই দি ক'লে, 'মই আপোনাৰ মাটিখিনি নিকিনো। তিনিজন ককাই-ভায়ে একেলগে ভৱিষ্যতে থাকিম বুলি ভাবি কিনা মাটিকণ মই কিনিব নোৱাৰোঁ। কিন্তু আপোনাৰ ব্যৱসায়ত বৰ্তমান টকাৰ প্ৰয়োজন আছে। আপুনি এই টকাখিনি লৈ যাওক। আপুনি যেতিয়া পাৰে ঘূৰাই দিব।'

অঁকৰাৰ দৰে এবাৰ পৰনজীৰ মুখলৈ আৰু আনবাৰ পৰনজীৰ দেউতাকৰ মুখলৈ চাই আছিলোঁ। সুধিছিলোঁ— 'আপুনি কিয় দিব?'

দেউতাকে কৈছিল, 'আমি মানুহ চিনি পাওঁ। তাতে আপুনি শিক্ষকৰ ল'ৰা বুলি পৰনে মোক কালি কৈছিল। চিন্তা কৰিব নালাগে। আমি টকা ধাৰলৈ দিয়া ব্যৱসায় নকৰোঁ। আপোনাৰ ব্যৱসায়টো চাই পৰনে বৰ ভাল পাইছে। আপোনাৰ লগত কথা পাতি ভাল পাইছে। সেইকাৰণেই সি দিছে। আপুনি লৈ গৈ ব্যৱসায়ত লগাওক। পিছত ঘূৰাই দিব।'

মুখেৰে মাত ওলাব খোজা নাছিল। তথাপি সুধিলোঁ, 'কিমান দিনৰ ভিতৰত ঘূৰাই দিব লাগিব?'

পৰনজীয়ে ক'লে, 'আপুনি যেতিয়া পাৰে।'

'কিবা এখন কাগজত লিখি দিয়ক, মই টকাটো পাইছোঁ বুলি চহী কৰি দিওঁ।' —মই লাহে লাহে কৈছিলোঁ।

'একো নালাগে, আপুনি যাওক এতিয়া। আপোনাৰ ছোৱালীও ব'ৰ হৈ আছে। যাওক। অল দ্য বেণ্ট।' —পৰনজীয়ে প্ৰায় জোৰ কৰিয়েই তেখেতৰ

অফিচৰ পৰা পঠিয়াই দিছিল মোক।

দেউতাক আৰু পৰনজীক নমস্কাৰ দি বাওঁহাতেৰে গোসাঁনীৰ হাতখনত ধৰি সোঁহাতত টকাৰ বেগটো লৈ এখোজ-দুখোজকৈ আহি মোৰ সেই ৰঙা টাটা মোবাইল ভানখনত বহিছিলোঁহি। দেউতাক আৰু পৰনজী— দুয়োজনেই হাত জোকাৰি বিদায় দিছিল মোক, হাঁহিমুখে।

সেয়াই আৰম্ভণি।

ছমাহমানৰ ভিতৰতে মই টকাখিনি ঘূৰাই দিলোঁ।

কিন্তু পৰনজী মোৰ বন্ধু হৈ থাকি গ'ল।

যেতিয়াই প্ৰয়োজন হয়, সহায় কৰি গ'ল। বিভিন্নধৰণে।

আৰু শেষত যেতিয়া বেংকে মোৰ দুৰ্বল অৱস্থাৰ উমান পাই মোক অপদস্থ কৰিছিল তেতিয়াও এই পৰনজীয়ে দেখুৱাই দিয়া চাৰ্টাৰ্ড একাউণ্ট আৰু উকীলজনে মোৰ হৈ যুঁজিলে বেংকৰ সৈতে। ময়ো মুক্তি পালোঁ তেওঁলোকৰ সমূহীয়া প্ৰচেষ্টাত।

কোনো উদ্যোগীয়ে বেংকৰ টকা মাৰিম বুলি ভাবি ব্যৱসায় নকৰে। বেংকেও কোনো 'ছেণ্টিমেণ্ট'ৰ বশৱৰ্তী হৈ উদ্যোগীজনক টকা নিদিয়ৈ। উদ্যোগীজনৰ পৰা যথেষ্ট পৰিমাণৰ 'কলেট'ৰেল ছিকিউৰিটী' লৈহে ঋণ একোটা দিয়ে। ব্যৱসায়বিলাক দৰাচলতে একো একোটা 'কনচেপ্ট'ৰ ওপৰত ভিত্তি কৰি চলে। প্ৰগতিশীল দেশ এখনত উন্নতিৰ বাবে অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে এই 'কনচেপ্ট'বিলাকো সলনি হৈ থাকে। আগতীয়াকৈ গম পালে উদ্যোগীজনেও নতুন 'কনচেপ্ট'ৰ মতেই আগৰ ব্যৱসায়টো পুনৰ সজাই-পৰাই ল'ব পাৰে। কাৰো কাৰো ক্ষেত্ৰত সেইটো সুযোগ নাহিবও পাৰে। আৰু তেতিয়াই সেই উদ্যোগীজন হৈ পৰে বিফল। ঋণ ল'বৰ সময়ত পঢ়ি নোচোৱাকৈ চহী কৰি থোৱা বিভিন্ন নথি-পত্ৰৰ ভিত্তিত, বেংকবোৰে উদ্যোগীজনক হেঁচা মাৰি ধৰে। গতিকে এনে পৰিস্থিতিত পৰাৰ আগমুহূৰ্তৰ পৰাই উদ্যোগীজনে এনেকুৱা ধৰণৰ কেছ-মোকদ্দমা কৰা উকীল-চাৰ্টাৰ্ড একাউণ্টেণ্ট আদিৰ লগত কথা পাতিহে খোজ দিব লাগে। মই জীৱনৰ সকলো ঋণ লোৱাৰ সময়ত নিজেই বেংকৰ লগত কথা পাতিছিলোঁ। সেই কাৰণেই বোধকৰোঁ মোৰ ঋণবোৰ বেয়া হোৱা সময়তো মই নিজেই বেংকৰ সৈতে কথা পাতি থাকিলোঁ। যিটো মোৰ ভুল আছিল। এনেকুৱা সময়ত 'প্ৰফেছনেল এডভাইচ'ৰ বৰ প্ৰয়োজন। নহ'লে ভুল হৈ যাব পাৰে। মোৰো ভুল

হ'বলৈ ধৰিছিলেই। আই চি ইউত থকাৰ নিচিনা অৱস্থাত পৰনজীক কথাখিনি কৈছিলোঁ। আৰু তেখেতে দেখুৱাই দিয়া বাটেৰে আগবাঢ়ি শেষত মুক্তি পালোঁগৈ। এৰা, এটা আচৰিত যোগসূত্ৰ— পৰনজীৰ সৈতে।

হঠাতে বাহুখন যথেষ্ট জোৰেৰে ব্ৰেক মাৰিলে। ঘটংকৈ কিবা এটা শব্দ হ'ল। অলপ ওপৰলৈ উঠি গৈ পাছফাললৈ চাই দেখিলোঁ। কুকুৰ এটা বাগৰি পৰিছে, গাড়ীখনৰ চকাৰ তলৰ পৰা ওলাল। কিন্তু আমাৰ পিছে পিছে আহি থকা গাড়ীখনেও কুকুৰটোৰ দেহাটোৰ ওপৰেদিয়েই পাৰ হৈ আহিল। তাৰ পিছতে আনখনেও।

এৰা, কাৰো সময় নাই, ক্ষম্তক ৰ'বলৈ। জীৱনত বহুবাৰ দেখিছোঁ, ৰাস্তাৰ ওপৰত এনেকৈ আধা ফেনেকা হৈ পৰি থকা কুকুৰ বা মেকুৰীৰ দেহা। কেইটামান দিনৰ পিছত ৰাস্তাত অৱশিষ্টভাৱে পৰি থকা চালখনৰ ওপৰেদি নিৰুদ্বেগভাৱে গাড়ী চলাই পাৰ হৈ যাওঁ, আমিবাৰেও। ভাবিবৰ আহৰি নাই যে সিওটো এটা জীৱ আছিল। কাৰো সময় নাই, অকণমান ৰৈ তাৰ মৃতদেহটো ৰাস্তাৰ কাষৰীয়া কৰি আঁতৰাই থ'বলৈ। চাফ-চিকুণতা বা বীজাণু বিয়পাৰ চিন্তাও নকৰোঁ আমি কোনেও। মৰাটোকে বাৰে বাৰে মহটিয়াই মাৰি থৈ যাওঁ দ্বিধাহীনভাৱে।

কথাকেইটা ভাবি নিজৰে হাঁহি উঠিল। মৰি যোৱা কুকুৰটোৰ অৱশিষ্ট দেহাটোৰ কথাটো নভবাটোনো কি ডাঙৰ কথা। আমাৰ ইয়াতনো মানুহৰে মূল্য কিমান? ব'ম ব্লাষ্ট হ'ল, পঞ্চাশজনমান মৰিল। চৰকাৰে গাইপতি পঞ্চাশ হাজাৰ বা এক লাখ টকা দিলে মৃতকৰ পৰিয়াললৈ। বহু সিমানেই মাথোঁ দায়িত্ব চৰকাৰৰ। আৰু মানুহজনৰ মূল্যটো চাওকচোন। মাত্ৰ টকা পঞ্চাশ হাজাৰ বা এক লাখ। তাতকৈ বেছি আন একো নহয়।

মূল্যবোধ। মানুহৰ মূল্য। বৰ জটিল কথা এইবোৰ। টকা ঘটাব দৌৰত ব্যস্ত এচাম। আনচামলৈ চাবলৈ সময়ই নাই।

চৰকাৰী হস্পিতালখনলৈ যাবই নোৱাৰি, আসন্ন প্ৰসৱা মহিলাগৰাকীক লৈ গিৰীয়েকটোৱে ডাক্তৰক কাবৌ কৰিছে বিছনা এখন দিবলৈ। নিৰ্দিষ্ট পৰিমাণৰ টকা এটা কেছকাউণ্টাৰত জমা দিবলৈ নিৰ্দেশ দিছে ডাক্তৰজনে। কিংকৰ্তব্যবিমূঢ় গিৰীয়েকটোৱে প্ৰসৱৰ বেদনাত চিঞৰি থকা তাৰ মৰমৰ মানুহজনীক ডাক্তৰৰ ওচৰৰে চকী এখনত বহুৱাই 'এতিয়াই আহি আছোঁ' বুলি বাহিৰলৈ দৌৰি গৈছে টকা কেইটামান বিচাৰি। বেছ কিছুসময়লৈ আহি নোপোৱা দেখি ডাক্তৰজনে

বাৰ্ডবয়টোৰ দ্বাৰা মানুহজনীক ওলাই যাবলৈ নিৰ্দেশ দিছে। বিষত কাতৰ মহিলাজনীয়ে চুঁচৰি চুঁচৰি ওচৰৰ চিটীবাছ আস্থানটোৰ চকী এখনতে বহি পৰিলগৈ। আৰু তাতে সন্তান প্ৰসৱ কৰিলে। এনেকুৱা ঘটনাবোৰ সচৰাচৰ ঘটি থকা ঘটনাবোৰৰ মাজৰে এটা। আজিকালি অৱশ্যে আগতকৈ কিছু উন্নতি হৈছে। গতিকে এনে এখন দেশত জন্ম লৈ, ৰাস্তাত গাড়ীয়ে খুন্দিয়াই মাৰি থৈ যোৱা এই এটা কুকুৰৰ কথা ভাবিবলৈ মোকনো কিহে যে পাইছে!

আচলতে অলসভাৱে থকা মোৰ আজিৰ অৱস্থাটোত, মোৰ নিজৰ মনটোৰ ওপৰত, মোৰ নিজৰে কোনো কৰ্তৃত্ব নথকা হৈছে। যিকোনো সময়তে যিকোনো ধৰণৰ চিন্তাবোৰে হেঁচা মাৰি ধৰেহি।

নেলী পালোঁহি।

অসম আন্দোলনৰ সময়ত বীভৎস হত্যালীলা চলিছিল বাংলাদেশী মুছলমানৰ ওপৰত। আনফালে লালটাপুত খেদি খেদি ডেগাৰ আৰু যাঠীৰে হানি-খুঁচি মাৰিছিল ভূপেন ডেকাক। কাকতে-পত্ৰই গৰিহণা দিছিল মাথোঁ নেলী-কাণ্ডৰ। কিন্তু ছেকুলাৰিজমৰ নামত লালটাপুৰ কাহিনীৰ বিস্তৃত বিৱৰণী প্ৰকাশ নাপাইছিল আমাৰ মিডিয়াবোৰত। অকল লালটাপুৰেই নহয়, হোজাই আৰু লংকাকে আদি কৰি শ শ ভিতৰুৱা খিলঞ্জীয়া গাঁওবোৰত চলিছিল প্ৰশিক্ষণপ্ৰাপ্ত আই এছ আইৰ নেতৃত্বত হেজাৰ-বিজাৰ ঘটনা। কোকৰাঝাৰত গাঁৱৰ পিছত গাঁও জ্বলাই দিছিল আমাৰ খিলঞ্জীয়া বড়োসকলৰ। জ্বলাই-পুৰি মাৰিছিল কেতবোৰ ধাৰ্মিক সংখ্যালঘু গোষ্ঠীৰ মানুহে। নেলীৰ হত্যাকাণ্ডৰ পিছত শাসনলৈ অহা হিতেশ্বৰ শইকীয়াৰ কংগ্ৰেছ চৰকাৰেও হত্যাকাণ্ডৰ প্ৰতিবেদনখন লুকুৱাই পেলাইছিল। তাৰ পিছত অহা প্ৰফুল্ল মহন্তৰ চৰকাৰেও প্ৰকাশ নকৰিলে নেলীৰ তদন্ত প্ৰতিবেদন। ৰহস্য হৈয়ে থাকি গ'ল আজিও। কোনে কৰিলে? কিয় কৰিলে?

আজি নেলীত সন্দেহযুক্ত নাগৰিকৰ সংখ্যা আগৰ তুলনাত দুই-তিনি গুণ হ'বগৈ। অসমৰ কেইবাখনো জিলাৰ জনগাঁথনিৰ পঞ্চাশ শতাংশৰো অধিক হ'লগৈ এসময়ৰ এই ভাষিক সংখ্যালঘু বাংলাদেশী নাগৰিকৰ সংখ্যা। তিনি তালক প্ৰথাৰে এজনীৰ পিছত আনজনীক নিকাহ কৰাই বছৰেপ্ৰতি সংখ্যা বঢ়াই গ'ল আমাৰ অগোচৰেই। এই সতি-সন্ততিবোৰ গুণগত মানতকৈ পৰিমাণৰ মানত আমাৰবিলাকতকৈ বহু ওপৰত। আমিৰোৰে আত্মসন্তুষ্টি লভিলোঁ— হাতীৰ এটা, ছাগলীৰ এজাক। কিন্তু ভাবি নাচালোঁ যে হাতীৰ গৰ্ভাৱস্থাৰ সময়ো বহুত

বেছি। প্ৰায় দুবছৰ। গতিকে হাতীৰ পোৰালি হয় এটা। জীয়ায়ো থাকে বহু বছৰ। ছাগলীৰ গৰ্ভাৱস্থা ছমাহৰ। গতিকে একেবাৰতে পোৰালিও দিয়ে দুটা বা তিনিটা আৰু জীয়াই থাকেও কম দিন। এইটো দৃষ্টিভংগীৰে হাতী হ'বলৈ ওলোৱা অসমীয়া জাতিৰ ল'ৰা-ছোৱালীৰ সংখ্যা দিনকদিনে কমি আহিবলৈ ধৰিলে।

নিজক হাতী বুলি ভাবি থাকিলে হ'ব কি? আমাৰো গৰ্ভধাৰণৰ সময় নমাহ আৰু বাংলাদেশীখিনিৰো সেই একেই নমাহ। পাৰ্থক্য মাত্ৰন আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালী এটা বা খুব বেছি দুটা। সিহঁতৰ অতি কমেও পাঁচটা। জনগাঁথনিৰ পৰিৱৰ্তন, অসমত নহৈ হ'ব ক'ত? সেই তেতিয়াতে বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা মুখ্যমন্ত্ৰী থকাৰ সময়তে 'প্ৰ' ম'ৰ' আঁচনিৰ অধীনত, ট্ৰেনেৰে আনি সংস্থাপিত কৰা এই বাংলাদেশী খেতিয়কসকলেই অসমৰ উৰ্বৰ ভূমিত জনসংখ্যাৰ বিস্ফোৰণ ঘটাই ঠাইবিশেষে সংখ্যাগৰিষ্ঠৰ মৰ্যাদা লাভ কৰাৰ পৰ্যায় পালেহি।

আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীয়ে খেতি কৰি, ফটা চুৰিয়া পিন্ধা দেউতাকৰ দীনতাক দেখি, টকা ঘটৰ সপোনেৰে বেংগালুৰু, চেন্নাইলৈ ঢাপলি মেলি আনৰ ফেক্টৰী বা কাৰখানাৰ ৰখীয়া হয়গৈ। আৰু আনফালেদি বুঢ়া বাপেকৰ অকলশৰীয়া দুৰ্বল অৱস্থাটোৰ সুযোগৰ সদ্ব্যৱহাৰ কৰি এই বাংলাদেশীখিনিয়ে আধি হিচাপত আমাৰ খেতিপথাৰবোৰত খোজ পেলাবলৈ আৰম্ভ কৰে। বুঢ়া দেউতাক মৰিলেই খেতি কৰা মাটিখিনি সেই বাংলাদেশী আধিয়াৰটোকে বিক্ৰী কৰি সিহঁতক নিগাজি হ'বলৈ দিওঁ। এনেকৈও বাৰু জাতি এটা বাচি থাকিব পাৰেনে? ভুলুগুঁত নহ'বনে এদিন? দোদুল্যমান অৱস্থা। শত্ৰুৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ সিদ্ধান্ত লোৱাৰ ক্ষমতা যেন আমাৰবোৰৰ গাত একেবাৰেই নাই।

মই আগতেও কেতিয়াবা ভাবিছিলোঁ। আজিও মোৰ মনলৈ এই ভাবটো আহিছে। শত্ৰুৰ বিৰুদ্ধে কঠোৰ স্থিতি গ্ৰহণ কৰিব নোৱৰাটো হিন্দু ধৰ্মৰে দান নেকি? মহাভাৰতৰ যুদ্ধত পাণ্ডৱৰ একমাত্ৰ তথা আটাইতকৈ শক্তিশালী সেনাপতি অৰ্জুনে সন্মুখ সমৰত অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰৰে সুসজ্জিত কৌৰৱ বাহিনীত নিজৰ গুৰু আৰু সম্বন্ধীয় ভাই-ককায়েকক দেখি যুদ্ধক্ষেত্ৰ ত্যাগ কৰাৰ চিন্তাৰে শ্ৰীকৃষ্ণ কৈছিল, 'হে পাৰ্থ, মই বাৰু মোৰ এই ভাতৃসকলৰ ওপৰত কেনেদৰে অস্ত্ৰ চলাম?' অৰ্জুনৰ সমকক্ষ কৌৰৱৰ সেনাপতি কৰ্ণৰ ৰথৰ চকা বোকাতে সোমাই যাওঁতে, কৰ্ণই ধনু আৰু বাণ দুয়োটাকে ৰথৰ ওপৰত এৰি থৈ নিজে ৰথৰ পৰা নামি বোকাৰ পৰা চকাটো উঠোৱাত ব্যস্ত হৈ আছিল। শ্ৰীকৃষ্ণই আঙুলিয়াই দেখুওৱা

কৰ্ণলৈ চাই অৰ্জুনে কৈছিল, 'নাই, এনে অস্ত্ৰ-শস্ত্ৰহীন অৱস্থাত কৰ্ণক বধ কৰিলে ক্ষত্ৰিয় ধৰ্মৰ স্বলন হ'ব।' শ্ৰীকৃষ্ণই জোৰ দি নধৰাহেঁতেন অৰ্জুন বৈ থাকিলহেঁতেন, কৰ্ণই ৰথখন বোকাৰ পৰা উলিয়াই ৰথত বহি অৰ্জুনলৈ বুলি শব নমৰালৈকে। হিন্দু ধৰ্মত এনে ধৰণৰ আচৰণৰ বৰ্ণনা বহুতো আছে। কোনটো অৱস্থাত কিদৰে পৰিচালিত হ'ব লাগে, তাৰ বিশদ বিৱৰণ নাই। দুবিধাত পৰাৰ বহুতো উদাহৰণ হিন্দু ধৰ্মৰ শাস্ত্ৰসমূহত পোৱা যায়। ইয়াৰ মুখ্য কাৰণ বোধকৰোঁ, আমি কেতিয়াও আনৰ ঠাইলৈ গৈ তেওঁলোকৰ অধিকাৰ দখল কৰাৰ চেষ্টা কৰা নাছিলোঁ। গতিকে এনেবোৰ পৰিস্থিতিত কেনে ধৰণৰ স্থিতি ল'ব লাগে, তাৰ কোনো নীতিগত উপদেশ নাই।

কিন্তু ইছলামসকলৰ ক্ষেত্ৰত তেওঁলোকৰ ধৰ্মগ্ৰন্থত ইয়াৰ বিষয়ে সবিশেষ দিয়া আছে। কেনেকুৱা পৰিস্থিতিত কি কৰিব লাগে তাৰ সুনিৰ্দিষ্ট ব্যাখ্যা সুন্দৰকৈ দিয়া আছে।

সকলো প্ৰাণীতেই ভগৱানৰ অস্তিত্ব থকা বুলি বিশ্বাস কৰা হিন্দুধৰ্মীসকলে পূজা-পাতলত ব্যস্ত হৈ থাকোঁতেই নিজৰ কৰণীয়খিনিও পাহৰি পেলালে। ভাগ্য ভাল। এইবোৰ হোৱাৰ আগতেই মই মৰি থাকিলোঁ। বাচি গ'লোঁ। আহি থকা নতুন প্ৰজন্মলৈহে বেয়া লাগিল। কি বা লিখা আছে সিহঁতৰ কপালত?

মই কোনো ধৰ্মৰ বিদ্বেষী নহয়। কিন্তু মাৰ্গদৰ্শন থকা ইছলাম ধৰ্মত কেনেদৰে কি পৰিস্থিতিত নিজকে খাপ খুৱাই ল'ব লাগে, তাৰ বিস্তৃত বিৱৰণী দিয়া আছে। আমাৰ হিন্দু শাস্ত্ৰত তাৰ স্থান নাই। বিভিন্ন কাহিনী-উপাখ্যানেৰে ভৰি থকা উপনিষদবোৰেও মূল্যবোধৰ ৰাজতন্ত্ৰৰ কথাকে দোহাৰে। চাণক্যয়ো বিক্ষিপ্ত হৈ থকা দেশবোৰক একত্ৰিত কৰি চন্দ্ৰগুপ্ত মৌৰ্যৰ শাসন প্ৰৱৰ্তন কৰাইছিল। আলেকজেণ্ডাৰৰ আত্মসন ৰোধ কৰাৰ পৰিকল্পনা কৰিছিল। আলেকজেণ্ডাৰক খেদি গৈ গ্ৰীচ দখলৰ সোপান ৰচা নাছিল।

বাছখনে যোৰাবাটৰ পাহাৰটোৰ ভাঁজে ভাঁজে উঠিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। গুৱাহাটী পাবৰে হ'ল। আবেলিও হ'লেহিয়েই। ছয়মাইলতে বাছৰ পৰা নামি বজাৰখনত পাক এটা মাৰিম বুলি সিদ্ধান্ত ল'লোঁ। সেই মোৰ মৃত্যুৰ পিছতেই এবাৰ নে দুবাৰ পাক এটা মাৰিছিলোঁ। ভালকৈ অলপ সময় থকাকৈ এবাৰো যোৱা হোৱাই নাই।

ভবামতেই কিছুসময়ৰ পিছতে আহি বজাৰখনৰ সন্মুখত উপস্থিত হ'লোঁ।

বজাৰলৈ বুলি সোমাই অহা গে'টখন পাৰ হৈয়েই বাওঁফালে সৰিয়হ পেৰা ঘানিটো। বিশুদ্ধ মিঠাতেল পোৱা যায়। কাষতে মই বহুওৱা আটাৰ চাক্কিটো। ডায়েবেটিছ থকা মানুহখিনিৰ বাবে এই আটাবিধ ভাল।

তাৰ কাষতেই মোৰ খুৰাৰ ল'ৰাটোৰ ফেক্টৰীত উৎপাদিত হাইলী ডিউবেবল্ দুৱাৰ আদি সামগ্ৰীৰ শ্ব'ৰুম। ব্ৰজেন দাদাৰ আয়ুৰ্বেদিক ঔষধৰ দোকানখনৰ কাষতে এখন ফুলৰ নাৰ্ছাৰী। এখন অসমীয়া গহনাৰ ব'টিক। ৰাষ্ট্ৰীয় গ্ৰামীণ বিকাশ নিধিৰ মাইক্ৰ'ফাইনেঞ্চৰে শাল আদি বহুওৱা প্ৰথম প্ৰজন্মৰ উদ্যোগীসকলৰ দ্বাৰা উৎপাদিত পৰম্পৰাগত বিভিন্ন সাজপাৰৰ বিপণী। সন্মুখত নীৰৱ কম্পিউটাৰ এমব্ৰয়ডাৰীৰ শ্ব'ৰুমটো। কাষতে শুৱালকুছিৰ অসমীয়া সাজপাৰৰ এখন পাট-কাপোৰৰ দোকান।

গ্ৰাউণ্ড ফ্ল'ৰত সোমোয়েই শাক-পাচলিৰ বজাৰখন। জৈৱিকভাৱে খেতি কৰিবলৈ লোৱা আমাৰ শিক্ষিত যুৱকসকলৰ নিজৰ নিজৰ ফাৰ্মত উৎপাদিত শাক-পাচলিৰ কেইবাখনো বিপণী। 'চেণ্টেলাইজ্‌ড্‌ ছফ্টৱেৰ'ৰ জৰিয়তে এই সকলো শাক-পাচলি নিজৰ নিজৰ 'বাৰ ক'ড'ৰ জৰিয়তে বিক্ৰী কৰা হয়। সেয়েহে দিনটোৰ শেষত কোনখন বিপণীত কিমান টকাৰ বিক্ৰী কৰা হ'ল, তাৰ সবিশেষ হিচাপটো পোৱা যায়। এই খেতিয়কসকলক বিক্ৰী দামৰ ৯০ শতাংশ টকা দিয়া হয়। কেৱল মাত্ৰ ১০ শতাংশ টকাহে আমি ৰাখিছিলোঁ যাতে উঠি অহা এই শিক্ষিত যুৱকসকলে কৃষি কৰ্মৰ জৰিয়তে আৰম্ভ কৰা তেওঁলোকৰ ব্যৱসায়িক জীৱনত তেওঁলোকে উৎপাদন কৰা সামগ্ৰীসমূহৰ উচিত মূল্য পায়। খেতিৰ ফচলখিনিৰ উচিত মূল্য পালেহে তেওঁলোক উৎসাহিত হ'ব আৰু তাকে ভাৰিয়েই মই এই প্ৰথাটো আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। আজি দেখি মনটো ভাল লাগি গৈছে যে এই সৰু প্ৰচেষ্টাটোৰ পৰিণাম হিচাপে আমাৰ এই বজাৰখনৰ লগত প্ৰায় বাৰশৰো অধিক খেতিয়ক প্ৰত্যক্ষভাৱে জড়িত হৈ পৰিল। অসমৰ বিভিন্ন অঞ্চলৰ বিখ্যাত জলপানৰ সামগ্ৰীসমূহো ইয়াত উপলব্ধ। কাৰ্বাইড ফ্ৰী কলৰ বজাৰখনৰ আৰম্ভণি এইখন বজাৰৰ পৰাই কৰা হৈছিল। কলৰ খেতিৰ সৈতেও প্ৰায় এঘাৰশ খেতিয়ক জড়িত হৈ আছে এই বজাৰখনৰ সৈতে।

জীৱনৰ পাৰ হৈ যোৱা শেষৰ প্ৰায় ত্ৰিশটা বছৰত মই প্ৰত্যক্ষভাৱে বিভিন্ন ব্যৱসায়ৰ লগত জড়িত হৈ আছিলোঁ। কিন্তু 'প্ৰডাকচন'ৰ সৈতে জড়িত ব্যৱসায় 'আৱৰণী' টেক্সটাইল আৰু লুইত ইণ্ডাষ্ট্ৰিজৰ প্ৰতিহে মোৰ আগ্ৰহ অধিক আছিল।

‘ছাৰ্ভিচ’ দিয়া ব্যৱসায়ৰ অংশ হিচাপে কল চেণ্টাৰ আৰু টাটা স্কাইৰ ছাৰ্ভিচ প্ৰভাইডাৰ হিচাপে আমি বেছ সুনাম অৰ্জন কৰাৰ লগতে সাফল্যও আহিছিল আমাৰ জীৱনবোৰলৈ। আৱৰণী, ড্ৰীম মাৰ্চেণ্ট আৰু আৱৰণী কালেকচন— এই তিনিটা ব্যৱসায়হে আমাৰ ট্ৰেডিঙৰ খুচুৰা ব্যৱসায় আছিল। কাপোৰৰ ব্যৱসায়। আমাৰ দুটা আৰু খুৰাৰ এটা, মুঠতে আমাৰ ঘৰখনৰ তিনিওটা ল’ৰাৰ মাজত এই ব্যৱসায়খিনি সময়ত ভগাম। ভাবিছিলোঁ— নিজৰ নিজৰ ব্যুৎপত্তি থকাৰ হিচাপত মই প্ৰডাকচন চাম, ৰূপটিয়ে ৰিটেইল আৰু হ’লছেল মাৰ্কেটিং চাব আৰু সোণটিয়ে ছাৰ্ভিচৰ লগত জড়িত ব্যৱসায়সমূহ চাব। প্ৰবীণ কুমাৰ শৰ্মা ছাৰ আৱৰণী গ্ৰুপৰ চেয়াৰমেন তথা পৰামৰ্শদাতা হিচাপে থাকিব। পিছে, হৈ নুঠিল।

বুঢ়া বয়সত আড্ডা মাৰি সময় পাৰ কৰিবৰ বাবে আমাৰ বেট্‌চৰ চাৰিজন ইঞ্জিনীয়াৰ মিলি গুৱাহাটীত এখন অভিজাত ৰেষ্টোৰাঁ তথা বাৰ আৰম্ভ কৰিলোঁ। তাৰ পিছত আৰম্ভ হৈছিল ‘হোটেল অ’ তেজপুৰ’ আৰু শেষত সাজি উলিয়াইছিলোঁ এইখন বজাৰৰ ওপৰত থকা বুফতো গাৰ্ডেন কাম ৰেষ্টোৰাঁখন।

এক বিশাল ব্যৱসায়িক সাম্ৰাজ্য। কিন্তু প্ৰতিটো ক্ষণত মই উপলব্ধি কৰিছিলোঁ প্ৰথম প্ৰজন্মৰ ব্যৱসায়ীসকলৰ বাবে থকা বাধা-বিঘিনিবোৰৰ কথা। মোৰ টেলিফোন ডাইৰেক্টৰী বা মোবাইল ফোনৰ কনটেক্ট লিষ্টখন এপদ এপদকৈ ভৰাই পেলাবলৈ প্ৰয়োজন হৈছিল বহু বছৰৰ পৰিশ্ৰম। মই কৰা যিকোনো এটা ব্যৱসায়িক টেলিফোন কলটোৰ আনটো মূৰত থকা ব্যৱসায়ীজনৰ আস্থাভাজন হ’বলৈ প্ৰয়োজন হৈছিল— নিজে নাখাই থাকিও লেনদেনৰ প্ৰক্ৰিয়াটো সম্পূৰ্ণ সততাৰে পালন কৰি পাৰ কৰা বহুকেইটা বছৰ। এডভাঞ্চ পে’মেণ্ট নপঠোৱাকৈ কোনো কেঁচামালৰ যোগাৰ কৰিব পৰা হ’বলৈ প্ৰয়োজন হৈছিল বহু শ শ ‘এচিড টেষ্ট’ৰ সফলতাৰ লিষ্ট।

প্ৰতিষ্ঠানৰ ব্যৱসায়িক পৰিয়াল এটাৰ ল’ৰা এজনে পোৱাৰ দৰে আমি কোনেও পোৱা নাছিলোঁ কোনো সফল ব্যৱসায়ীৰ অভিজ্ঞতাৰে পুষ্ট পৰামৰ্শ। জীৱনৰ এই কঠোৰ যুদ্ধবিলাকৰ শেষত নিজেই পৰ্যালোচনা কৰি শিকিবলৈ চেষ্টা কৰিছিলোঁ— কোনটো ভুল আৰু কোনটো শুদ্ধ। কেতিয়াবা ভুলটো ধৰা পৰোঁতে দেৰি হ’লেই সৰ্বনাশ। সঞ্চিত যৎকিঞ্চিৎ মূলধনৰ অৱক্ষয়ৰ শংকাৰে পাৰ কৰিছিলোঁ জীৱনৰ বহুতো সময়। নিজৰ সীমিত জ্ঞান আৰু অভিজ্ঞতাৰে লৈ গৈছিলোঁ এটাৰ পিছত এটাকৈ হেজাৰ হেজাৰ সিদ্ধান্ত। লাহে লাহে পোৱা

ঘাত-প্ৰতিঘাতেৰে অভিজ্ঞতাপুষ্ট হৈ উঠা ৰূপটিৰ লগত হৈছিল বিশদ আলোচনা। আৰু অৱশেষত আমি লৈছিলোঁ ব্যৱসায়িক জীৱনৰ বিভিন্ন সিদ্ধান্ত।

এই গোটেই পৰিক্ৰমাটোতে এটা কথা মই বাৰুকৈয়ে বুজি উঠিছিলোঁ যে আমাক এটা ‘মাৰ্কেটিং কনছ’ৰ্টিয়াম’ৰ প্ৰয়োজন। উৎপাদন কৰাটো সহজ, কিন্তু তাক বিক্ৰী কৰাটো সঁচাকৈয়ে টান। গতিকে প্ৰয়োজন এটা সুগঠিত বিক্ৰীৰ ব্যৱস্থা। থলুৱা উদ্যোগীৰ উৎপাদনসমূহ উচিত দামত বিক্ৰী কৰাৰ এটা সংহত ব্যৱস্থা। বুজিছিলোঁ— খিলঞ্জীয়া উদ্যোগীৰ লগে লগে প্ৰয়োজন খিলঞ্জীয়া ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ, খিলঞ্জীয়া চি এণ্ড এফৰ। আৰু তাৰ লগে লগে প্ৰয়োজন আমাৰ খিলঞ্জীয়াসকলৰ মনত উদয় হ’বলগীয়া প্ৰকৃত জাতীয়তাবোধৰ। আমাৰ ল’ৰাই তৈয়াৰ কৰা বস্তু ব্যৱহাৰ কৰি পোৱা তৃপ্তি। লাগিব— সহিষ্ণুতা, বুজাই-বঢ়াই থলুৱা উৎপাদনক ৰাষ্ট্ৰীয় পৰ্যায়লৈ উন্নীত কৰাৰ প্ৰয়াস। এই প্ৰয়াস দুয়োটা ফৈদেৰে লাগিব। উৎপাদন কৰাজনৰো আৰু উৎপাদিত সামগ্ৰী ক্ৰয় কৰা থলুৱা গ্ৰাহকজনৰো।

নিৰাশাজনক মন্তব্যৰে দূষিত কৰিব নালাগিব উদ্যোগীজনৰ মন। ‘নতুনকৈ কৰিছেহে, লাহে লাহে ভাল হ’ব’— এই বিশ্বাসটোৰেই আগবঢ়াই লৈ যাব লাগিব সেই নতুন উদ্যোগীজনক। আপোনালোকে বিশ্বাস কৰক, আমি সচৰাচৰ ভাবি থকাৰ দৰে উদ্যোগ এটা প্ৰতিষ্ঠা কৰিয়েই উদ্যোগীজন গপতে গংগাটোপ হোৱাৰ লক্ষণ শতকৰা দুজনৰ গাতহে দেখা পাব। বাকী আঠাল্লৰৈজনেই কিন্তু মাৰ্জিত ব্যৱহাৰেৰে আপোনালোকৰ উপদেশ শিৰোগত কৰি নিজৰ উৎপাদিত সামগ্ৰীৰ মান উন্নীত কৰাৰ কামত দেহেকেহে লাগি যায়। এই বিশ্বাসটো আমি ৰাখিব লাগিব। অকল এটা মাত্ৰ বৃত্তিৰে কোনো জাতি জীয়াই থাকিব নোৱাৰে। আমাৰ তেল আছে, গতিকে তাত আমাক চাকৰি লাগে। এই এটা মাথোঁ মনোভাৱেৰে এটা জাতি থিয় দি থাকিব নোৱাৰে।

লুইত গেঞ্জী আৰম্ভ কৰাৰ সময়ত আৱৰণী টেক্সটাইলৰ ‘আৱৰণ’ নামৰ ছাৰ্টেৰে বেছ নাম কৰাৰ পৰ্যায় পাইছিলোঁ। সমগ্ৰ অসমত ৩৭৬খন বিপণীৰ জৰিয়তে বিক্ৰী হৈছিল আৱৰণ নামৰ ছাৰ্ট, ট্ৰাউজাৰ আৰু ব্লেজাৰবোৰ। হঠাতে ভাবিলোঁ গেঞ্জী উৎপাদন কৰিম। ভাবিলোঁ মানে হাতে-কামে লাগি পৰিলোঁ। ১৯৯৫ চনৰ পৰা ২০০১ চনলৈকে কৰা ‘আৱৰণ’ ছাৰ্টৰ মাৰ্কেটিঙৰ অভিজ্ঞতাকে মূলধন হিচাপে লৈ এদিন আৰম্ভ হ’ল লুইত গেঞ্জী, দৈনিক ৩,৬০০ পিচ

উৎপাদনেৰে। ‘নৰ্থ-ইষ্ট গাৰ্মেণ্ট ট্ৰেডাৰ্ছ এছোছিয়েচন’ৰ উদ্যোগত হোৱা ‘বায়ার্ছ এণ্ড ছেলাৰ্ছ’ মীটত ফাঁচীবজাৰৰ সাতখন মাৰ্কেটত থকা ৭জন প্ৰতিষ্ঠিত ব্যৱসায়ীৰ লগত ‘লুইত গেঞ্জী’ৰ ডিষ্ট্ৰিবিউচনৰ বাবে ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ হিচাপে টাৰ্মছ এণ্ড কণ্ডিচন চূড়ান্ত কৰা হ’ল। তেতিয়া আছিল নৱেম্বৰ মাহ। এই সাতোজন ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰ লগত কথা হ’ল যে হালখাতা মানে এক এপ্ৰিলৰ পৰা তেওঁলোকে লুইত গেঞ্জীৰ বিক্ৰি আৰম্ভ কৰিব। মাৰ্চৰ ৩১ তাৰিখলৈকে আগৰ কোম্পানীৰ টাৰ্গেট পূৰা কৰাৰ স্বার্থত এইকেইটা দিন তেওঁলোকে লুইত গেঞ্জীৰ কাম আৰম্ভ নকৰে।

হ’ব, কোনো কথা নাই। ময়ো উৎপাদন কৰি গৈ থাকিলোঁ। কাৰখানাৰ ষ্ট’ৰটো লাহে লাহে উৎপাদিত লুইত গেঞ্জীৰে ভৰি পৰিল। ওচৰৰে ঘৰ এটা ভাৰালৈ ল’লোঁ— ষ্টক ৰাখিবৰ বাবে। বেংকক কথাখিনি বুজাই কেছ ক্ৰেডিট লোনটোৰ পৰিমাণ বঢ়াই ল’লোঁ। আশাৰে উৎপাদন অব্যাহত ৰাখিলোঁ।

ধৈৰ্যৰে বাট চাই আছোঁ আহিবলগীয়া এক এপ্ৰিলৰ বাবে। হালখাতাৰ বাবে। অৱশেষত এক এপ্ৰিলৰ দিনা হাতত অৰ্ডাৰ বুকখন লৈ কাৰখানাৰ দুৱাৰডলিটোতে সেৱা এটা জনাই ফাঁচীবজাৰলৈ ওলাই গ’লোঁ— অবুজ আশা বুকুত বান্ধি।

এজন এজনকৈ সাতোজন ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰ গাদীত বহিলোঁগৈ। প্ৰায় একেধৰণৰ কথাই আটাইকেইজনৰ মুখত। ‘কোম্পানীনে এটনা জ্যাদা স্কীম দে দিয়া, কিয়া কৰুঁ, মাল উঠানা পৰ গিয়া। ইচকো নিকালকে আপকাৱালা চুৰু কৰুংগা। ঘবৰাইয়ে মত, মাল কা ষ্টক হে ত’?

‘চিন্তা মত কিজিয়ে পূৰা হো।’ হতাশাক বাধা দি উৎসাহেৰে উত্তৰ দিছিলোঁ। এটা সময়ত ঘূৰি আহিছিলোঁ নিৰ্বাক হৈ মোৰ ৰঙা ৰাম প্যাৰীখনক লৈ— মোৰ সেই নতুনকৈ পতা গেঞ্জীৰ কাৰখানাটোলৈ।

ৰাতি ভালকৈ টোপনি অহা নাছিল।

পিছদিনা কাৰখানাতে বহি আছিলোঁ। বিশেষ কিবা চিন্তা কৰিব পৰাৰ মানসিক অৱস্থা নাছিল মোৰ। বিক্ৰী নহ’লে কি কৰিম? এই এটাই মাথোঁ চিন্তাই দহি-পুৰি নিছিল মোৰ হিয়া। এটাৰ পিছত আনটো চিগাৰেট জ্বলাইছিলোঁ, নিজক প্ৰবোধ দিয়াবলৈ— ‘আহিব, অৰ্ডাৰ আহিব, নিশ্চয় আহিব।’

দুপৰীয়া ডেৰমান বজাত কাৰখানাৰ ফোনটো বাজি উঠিল। আনটো মূৰত ‘সৰিতা এণ্টাৰপ্ৰাইজ’ৰ মাণিক বাবু— ‘নীৰেনজী। গেঞ্জী হো?’

‘হা, হা, হো, হো, পূৰা ভৰা হো। অৰ্ডাৰ দিজিয়ে।’ —অধৈৰ্যভাৱেই প্ৰায়

চিঞৰিয়েই উঠিছিলোঁ।

‘লিখিয়ে।’ বুলি এশ ইউনিটৰ অৰ্ডাৰ দিলে, মানে এহেজাৰ পিচ।

মাল পেকিং কৰি পিছৰ চল্লিছ মিনিটৰ ভিতৰত মই সৰিতা এণ্টাৰপ্ৰাইজত হাজিৰ। ডেলিভাৰী দিলোঁ। বিলখনো দি আনটো কপী ৰিচিভ কৰাই ল’লোঁ।

ৰাম প্যাৰীৰ সৈতে ঘূৰি আহি কাৰখানা পাইছোঁহে মাত্ৰ, সৰিতা এণ্টাৰপ্ৰাইজৰ ফোন। এইবাৰ দুশ ইউনিটৰ অৰ্ডাৰ। পুৱা ডেলিভাৰী কৰিব লাগিব।’

পিছদিনাৰ পৰা এটা-দুটাকৈ বাকীবিলাক ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰ পৰাও অৰ্ডাৰ আৰম্ভ হ’ল। দিনে দুবাৰ-তিনিবাৰকৈ ৰাম প্যাৰীৰ বুকুত বোজাই দি লুইত গেঞ্জী ডেলিভাৰী কৰিলোঁ ফাঁচীবজাৰখনৰ সেই সাতজন ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰ গাদীবোৰত।

চেৰা বিহুৰ দিনালৈ কাৰখানাত গেঞ্জী প্ৰায় নোহোৱাই হ’লগৈ। ৰাতি, কাৰিকৰখিনিৰ পে’মেণ্ট কৰি উঠি ভাগৰে হেঁচা মাৰি ধৰা দেহাটোক লৈ অফিচৰ টেবুলখনতে বহি আছোঁ। ডানীয়ে ভাত ৰান্ধিছে, খাই ঘৰলৈ যাম। কাইলৈ পুৱাতেই তেজপুৰলৈ যাম। তেনেতে টেলিফোনটো বাজি উঠিল। উঠালোঁ, মাণিক বাবুৰ ফোন— ‘ছেল কেইছা গিয়া নীৰেনজী? অভীতক কাৰখানামে হি হ্যে কিয়া?’

‘হা জী, কাৰখানামে হি হুঁ।’ —উত্তৰ দিছিলোঁ।

‘কাল আয়িয়ে বিহু ব’লকে। কুছ পে’মেণ্ট-উমেণ্ট ভী লেকে যায়িয়ে।’ বেছ মৰমভৰা মাতৰে কৈ গৈছিল মাণিক বাবুৱে।

‘মাণিকজী। নেহি। কাল তেজপুৰ যাওংগা। মা ঔৰ পিতাজী হে না। আকে মিলুংগা। তবতক মেৰা পে’মেণ্ট ভী ডিউ হ’গা, তবহি লুংগা। থেংক ইউ। বিহু কা শুভেচ্ছা লিজিয়েগা।’

‘থেংক ইউ। ঠিক হে। বিহুকা বাদ আ যায়িয়ে।’

মাণিক বাবুৰ ফোনটো থৈ ডানীয়ে বাঢ়ি দিয়া ভাতৰ পাতত বহি নিশাৰ সাঁজটো খাই ৰুমলৈ গ’লোঁ। শুবলৈ বুলি।

তেজপুৰৰ পৰা ঘূৰি আহি বাহিৰে বাহিৰে ফাঁচীবজাৰ পালোঁগৈ। লগতে ৰিচিপ্ট বুকখন। প্ৰথম অৰ্ডাৰ মাণিকজীয়ে দিছিল। গতিকে তালৈকে গ’লোঁ। মাণিকজীয়ে আথেবেথে বহিবলৈ দি ফোন কৰাত লাগিল। কেইবাটাও ফোন কৰি উঠাৰ পিছত মোৰ কাষলৈ আগবাঢ়ি আহি ঘৰৰ খা-খবৰ ল’লে। চাহৰ অৰ্ডাৰ দিলে। চাহ খাই আছোঁ। এটোক-দুটোককৈ। তেনেতে এজন এজনকৈ মোৰ বাকী ছয়োজন ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ আহি মাণিকজীৰ গাদীত বহিলহি।

এজনে আৰম্ভ কৰিলে, ‘নীৰেনজী, বিহুকা মাৰ্কেট কেইছা গিয়া।’

টপৰাই উত্তৰ দিলোঁ, ‘বঢ়িয়া’।

তেখেতে লাহে লাহে কৈ গ’ল, ‘দেখিয়ে নীৰেনজী, হাম ভী দেখা কি আপকা মাল দেনেকা কেপাচিটী হে। ঔৰ, আপভী দেখা কি হমলোগ ভী মাল খিচ চকতে হে। লেकिन আপকা মাল বিক্ৰী কৰকে হামালোগোকো কুছ ভী নেহী মিলা। হামলোগভী চৌচা, কি পেহলে মালক’ চল্‌নে দিজিয়ে, বাদমে নীৰেনজীছে মাংগ্‌কে ডিছকাউণ্ট লে লেংগে। আপ হামলোগকো নেট কেছ কা হিচাবছে মাল দিজিয়ে। লেकिन ইছ প্ৰাইচ মে নেহী চলেগা। মিনিমাম ১৫ পাৰ্চেণ্ট ডিছকাউণ্ট আপকো দেনা হ’গা।’

মুখেৰে অংক কৰি দেখিলোঁ যে পোন্ধৰ পাৰ্চেণ্ট ডিছকাউণ্ট দিলে মোৰ প্ৰফিট বুলি একো নাথাকিবই। কি কৰা যায়। সাতজন মানুহে ঘেৰি ধৰি আছে। ছিটুৱেচনটো মোৰ কাৰণে একেবাৰে ‘আনকমন’ হৈছে। বুদ্ধি খটাই ক’লোঁ, ‘ইতনা পছিবল্ নেহি হে। বৈঠ কে বাট কৰেংগে, লেकिन অভি মেৰেক’ দহ মিনিট দিজিয়ে, মেৰা এক ফ্ৰেণ্ড কো ৰেট কৰনে কে লিয়ে ব’ল কে আয়া থা। অভি লাগতে হে কি, আপলোগোকো সাথ কুছ টাইম বৈঠনা পৰেগা। উনকো ভাগাকে আতা হুঁ, জলদি।’ কথাখিনি কৈ উত্তৰলৈ বাট নাচাই আহি গলিটোৰ পৰা ওলায়েই কাষৰ পিচিঅ’টোত সোমাই প্ৰবীণ শৰ্মা ছাৰলৈ ফোন লগাই সবিশেষ জনালোঁ।

কথাখিনি শুনি ছাৰে ক’লে, ‘তুমি এক পাৰ্চেণ্টো ডিছকাউণ্ট নিদিবা। পে’মেণ্ট আগৰ টাৰ্মছমতে দিলেই হ’ব বুলি ক’বা।’

‘ছাৰ, সিহঁতে কামটো এৰি দিব, মাল নুঠোৱা হ’ব।’ —মই আতুৰত পৰি কৈছিলোঁ।

ছাৰে ‘নীৰেন, তুমি মই কোৱামতেই কৰা’ বুলি কৈ ফোনটো কাটি দিলে।

কি কৰোঁ, কি নকৰোঁ ভাবি ভাবি আহি শেষত গাদীত বহি থকা সকলোকে ছাৰে কোৱামতেই কথাখিনি ক’লোঁ।

এজনে ক’লে, ‘ঠিক হে, তব আপ ডিউ ডেট কা হিচাব ছে পে’মেণ্ট লেকে যায়িয়েগা। হামলোগছে ঔৰ অৰ্ডাৰ কা উন্নিদ মত ৰাখিয়েগা।’

‘এইছা মত কিজিয়ে, কমতি কৰকে হ’নেছে ভী অৰ্ডাৰ চালু ৰাখিয়েগা।’ বুলি অনুৰোধ জনাই উঠি আহিলোঁ।

পিছৰ পোন্ধৰটা দিন প্ৰায় প্ৰতিদিনেই ডিউ ডেটৰ হিচাপত বিলৰ মতে সম্পূৰ্ণটকা পৰিশোধ কৰি দিলে মোক। কিন্তু কোনো এজনেও এটা 'ইউনিট'ৰো অৰ্ডাৰ নিদিলে।

কাৰখানা পূৰ্ণগতিত চলি আছে।

'ফিনিশ্‌ড ষ্টক' লাহে লাহে জমা হৈ গৈ আছে।

দিন আহে, ৰাতি যায়। কিন্তু ফাঁচীবজাৰৰ পৰা এটা অৰ্ডাৰো অহা নাই।

নাৰ্ভাছ হৈ এদিন ছাৰৰ ওচৰলৈ গ'লোঁ। কথাখিনি শুনি ছাৰে ক'লে, 'সিহঁতে তোমাৰ মাল গুদামত সাঁচি ৰখা নাই। অথবা ব্ৰহ্মপুত্ৰত পেলায়ো দিয়া নাই। তুমি ৰিটেইলাৰৰ বাবে ঠিক কৰা দামৰ লিষ্টখন লৈ গেঞ্জীৰ ছেম্পলৰ সৈতে গুৱাহাটীৰ দোকানবিলাক ভিজিট কৰা। ডাইৰেক্ট অৰ্ডাৰ লৈ মাল ছাপ্লাই আৰম্ভ কৰা। যিবিলাক দোকানত তোমাৰ গেঞ্জী সিহঁতে ভৰাইছিল, সেইখিনিয়ে তোমাৰ এই প্ৰাইচ লিষ্টত পালে নিজেই ল'ব। সিহঁতে এই লিষ্টতকৈ নিশ্চয় বেছি দামতহে কিনিছিল— তোমাৰ সেই ডিষ্ট্ৰিবিউটৰৰ পৰা। বহি নাথাকিবা। যোৱা কামত লাগি যোৱা।

ছাৰৰ আদেশমতেই দোকানে দোকানে গৈ লুইত গেঞ্জী দিবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। ডিষ্ট্ৰিবিউটৰক দিয়া দামতকৈ অধিক লাভজনক দৰত আৰু কম দিনৰ বাকীৰ চৰ্তত। এখনৰ পিছত আনখন দোকানত লুইত গেঞ্জী সোমাবলৈ ধৰিলে। মানুহেও আগহেৰে পিন্ধিবলৈ ল'লে অসমৰ একমাত্ৰ গেঞ্জী বুলি। মোৰো কাৰখানাটো সুস্থিৰভাৱে চলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

এদিন মাণিক বাবু আহি কাৰখানা ওলালহি। 'গেঞ্জী বনা ৰহা হৈ কিয়া?' মই ক'লোঁ, 'হা।'

'আপ কিয়া প্ৰডাকচন ভী কৰেগা ঔৰ মাৰ্কেটিং ভী কৰেগা। হমলোগ তব ক্যা কৰেগা?' —মাণিকজীয়ে সুধিছিল।

মই কৈছিলোঁ, 'নহয় মাণিকজী। অভি মে ডাইৰেক্ট মাৰ্কেটিং কৰ ৰহা হুঁ। ঔৰ এছে হি চলাওংগা। ডিষ্ট্ৰিবিউটৰ কা থ' নেহি চলাওংগা।'

চাহ খাই বিদায় লৈ গৈছিলগৈ মাণিক বাবু।

ময়ো যেন বুজি উঠিছিলোঁ 'ছেল ফাষ্ট'। প্ৰথম বিক্ৰীহে। বিক্ৰী কৰিব পাৰিলেহে উৎপাদন।

সেয়েহে এই বজাৰখনকো মই সজাই-পৰাই তুলিছিলোঁ এখন থলুৱা বজাৰ

হিচাপে। থলুৱাভাৱে উৎপাদিত সামগ্ৰী প্ৰত্যক্ষভাৱে গ্ৰাহকলৈ আগবঢ়াই দিয়াৰ বাবেই আৰম্ভ কৰিছিলোঁ এইখন বজাৰ। ৰাইজেও আদৰি সহযোগিতাৰ হাত আগবঢ়াই দিছিল আৰু বজাৰখন হৈ পৰিছিল প্ৰথম প্ৰজন্মৰ উদ্যোগীৰ সপোনক বাস্তৱত ৰূপায়িত কৰাৰ অন্যতম আলয়। খেতিয়কৰ নিজৰ বজাৰ। মধ্যভোগী নোহোৱাকৈ খেতিয়কজনে প্ৰত্যক্ষভাৱে গ্ৰাহকৰ ওচৰলৈ যোৱাৰ ব্যতিক্ৰমী প্ৰচেষ্টা। ঠন ধৰি উঠিবলৈ প্ৰয়োজন হৈছিল প্ৰায় তিনিটা বছৰ। প্ৰথম তিনিটা বছৰত কৰা বিভিন্ন কাৰ্যক্ৰমগণিকাৰ অন্তত বজাৰখনে আজিৰ ৰূপটো লৈছিল। কোনো আৰ্কিটেক্ট, কনছালটেন্ট, মাৰ্কেটিং এক্সপাৰ্ট নোহোৱাকৈ সম্পূৰ্ণ ব্যক্তিগত অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিত কৰা এই বজাৰখনক বিভিন্ন পৰীক্ষা-নিৰীক্ষাৰ অন্তত ৰাইজে আৱৰি ধৰিলে। থলুৱা ৰাইজৰ সহযোগত সুস্থিৰভাৱে চলি থাকিল এইখন থলুৱা বজাৰ।

সন্মুখৰ চাহৰ দোকানখনত বোকাখাতৰ পুৰী, বিভিন্ন অসমীয়া মিঠাই, লাইভ বেকাৰী, চাইনিজ কাউণ্টাৰৰ উপৰি বিশেষ আকৰ্ষণ লাইভ পিঠাৰ কাউণ্টাৰ। বৰপিঠা, তিলপিঠা, নাৰিকল পিঠাকে আদি কৰি টেকেলি পিঠা আৰু পাতি চেপ্টা পিঠা আদি ইয়াৰ সন্মুখৰ শাৰীটোতে মহিলাখিনিয়ে থিয় হৈ তৈয়াৰ কৰি থাকে। বছৰৰ ৩৬৫ দিনেই ইয়াত পিঠা প্ৰস্তুত কৰি থকা হয়। গোটেই বছৰ পিঠা তৈয়াৰ কৰা আৰু বিক্ৰী কৰাৰ পৰিকল্পনাটো ‘অলপ বেছি’ আছিল যদিও ৰাইজে বৰ আগ্ৰহেৰে আঁকোৱালি ল’লে। এইখন চাহৰ হোটেলক আড্ডাৰ স্থান হিচাপে কল্পনা কৰি আৰম্ভ কৰিছিলোঁ। বজাৰ কৰি উঠি চাহ দুকাপ আৰু পকৰি এক প্লেটৰ সৈতে আড্ডা মৰাৰ পৰিৱেশ এটা দিয়াৰ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। ছিটিং কেপাচিটী বঢ়াই যাবলগীয়া হ’ল সময়ে সময়ে। বৰ্তমান প্ৰায় এশৰো ওপৰ মানুহ একেলগে বহি খাব পৰা ব্যৱস্থা হ’লগৈ। শাক-পাচলিৰ বজাৰখনত দিনটোৰ শেষত ৰৈ যোৱা, বেয়া নোহোৱা কিন্তু মদৰুৱা পৰা শাক-পাচলিখিনিৰ সদ্যৱহাৰৰ বাবে আৰম্ভ কৰিছিলোঁ পঞ্চাশ টকাৰ নিৰামিষ থালী। ৰম্ভাৰ নেতৃত্বত প্ৰডাকচন আৰু জুমিৰ নেতৃত্বত বিক্ৰীৰ তত্ত্বাৱধানৰে এই চাহৰ দোকানখনে ৰাইজৰ বেছ সমাদৰ লাভ কৰিবলৈ ল’লে। বিয়াৰ জোৰোণবিলাকত অসমীয়া পিঠাৰ প্ৰচলন পুনৰ আৰম্ভ হ’বলৈ ল’লে। দিল্লী, মুম্বাই আদিলৈও ইয়াৰ সামগ্ৰী যাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে।

সন্মুখৰ ষ্টেজটো সাজিছিলোঁ ‘এক্টিভিটী চেণ্টাৰ’ হিচাপে। মাঘৰ বিহুৰ সময়ত ৮৪গৰাকী গাঁৱলীয়া মহিলাই একেলগে উৰালত পিঠাগুড়ি খুন্দা, পিঠা তৈয়াৰ

কৰা, ঢেঁকী দিয়া, লাডু প্ৰস্তুত কৰা কামবোৰ কৰি থকাৰ লগে লগে বিক্ৰী কৰাৰ ব্যৱস্থাও কৰা হয়। হাজাৰ হাজাৰ মানুহে এই প্ৰক্ৰিয়াটো বৰ আনন্দেৰে উপভোগ কৰে। নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক লৈ আহি পিঠা তৈয়াৰৰ কায়দাবোৰ দেখুৱায়।

মই লক্ষ্য কৰিছিলোঁ যে আমাৰ প্ৰায় সকলো জাতিৰ মানুহৰে এই থলুৱা খাদ্যবস্তুবোৰ তৈয়াৰ কৰা হয় 'ফাৰমেণ্টেড' বস্তুৰ পৰা। অসমীয়া পিঠাটো কিন্তু সুকীয়া। চাউলখিনি তিয়াই থৈ শুকুৱাই পিঠাগুড়ি কৰা হয়। ইয়াক 'ফাৰমেণ্টেচন' হ'বলৈ ইনষ্টিগেট কৰা যায়, কিন্তু ফাৰমেণ্টেচন হোৱাৰ আগতেই খোলাত ভাজি তাক পিঠা হিচাপে তৈয়াৰ কৰা হয়। যথেষ্ট কষ্টসাধ্য কিন্তু ব্যতিক্ৰমী প্ৰক্ৰিয়া। এই পিঠাটোৰ 'ষ্টেণ্ডাৰ্ডাইজেচন' কৰাৰ উদ্দেশ্যে আমাৰ পিঠাৰ ছাইজটো ডাঙৰ আৰু ভিতৰত দিয়া তিল বা নাৰিকলৰ পৰিমাণ যথেষ্ট বেছিকৈ ৰখাত মই গুৰুত্ব দিছিলোঁ। কৈছিলোঁ, 'আমাৰ অসমীয়াৰ মনবোৰ ডাঙৰ, পিঠাটো সৰু হ'ব কেনেকৈ?'

ইতিমধ্যে বজাৰখনৰ লাইটবিলাক জ্বলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে এটা-দুটাকৈ। অলপ আগৰ আন্ধাৰ আন্ধাৰ ভাবটোও নোহোৱা হৈ পৰিল। এখন-দুখনকৈ সোমাই থকা গাড়ীবোৰেৰে পাৰ্কিং এৰিয়াটো ভৰ্তি হৈ গ'ল।

২০১৫ চনৰ সেই দুৰ্ঘটনাটো হোৱাৰ আগতে মই দুটা ভুল সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ। পৰিণতিত আৱৰণী কিছু দুৰ্বল হৈ পৰিছিল। কিন্তু মোৰ সেই চূড়ান্ত ঘটনাটোৰ পিছত মই লোৱা তৃতীয়টো সিদ্ধান্তই মোক আৰ্থিকভাৱে কোঙা কৰি পেলাইছিল। আৱৰণী টেক্সটাইল আৰু আৱৰণী ইনফ'টেকৰ জন্ম হৈছিল মোৰ সুস্থ অৱস্থাত। কিন্তু আৱৰণী গ্ৰীন নামেৰে আৰম্ভ কৰা এই বজাৰখনৰ জন্ম হৈছিল মোৰ প্ৰায় পংগু অৱস্থাত। দুৰ্বল দেহাৰে প্ৰসৰ কৰা মোৰ এই তৃতীয় সন্তানটোৰ অৱস্থা বৰ পুতৌলগা আছিল। ইতিমধ্যে কৰি পেলোৱা ব্যৱসায়িক জীৱনৰ ভুলবোৰে দুৰ্বল কৰি পেলাইছিল মোক। কিন্তু বিশ্ৰাম লোৱাৰ চিন্তা নকৰি যুদ্ধ কৰি গ'লোঁ। সেই যুদ্ধৰে ফল আজি দেখিবলৈ পাইছোঁ মোৰ সন্মুখত।

মই নোহোৱাৰ বেদনা কিছু পৰিমাণে হ'লেও বিৰাজমান হৈ আছে বজাৰখনৰ পৰিৱেশটোত। মানুহখিনিয়ে নিজৰ নিজৰ কামবোৰ কৰি আছে। কিন্তু জীয়া মানুহৰ উদ্যমটোৰ অভাৱ বাৰুকৈয়ে দেখা পালোঁ মই। মই নোহোৱা হোৱাৰ আজি সাত দিন পাৰ হ'ল। ৰঙা নাই। তাইতো মোৰ ঘৰতে আছে এইকেইটা দিন। জুমিয়েই চম্ভালি লৈছে সকলো দায়িত্ব। পাৰিছে তাই। পাৰিবও, মই জানো।

বজাৰখনৰ মাজেৰে আগুৱাই গৈ ডিপাৰ্টমেন্টেল ষ্ট'ৰখন পালোঁগৈ। মণ্টুৱে পাৰ্চেজ মাৰি আছে। দেৱেনে দুই-এজন গ্ৰাহকৰ লগত কথা পাতি, মাত লগাই বিক্ৰীৰ প্ৰক্ৰিয়াটোক জীৱন্ত কৰি ৰাখিছে। এই দুয়োটা ল'ৰাই সেই পঢ়া শেষ কৰাৰ পিছৰে পৰা মোৰ লগতে বিভিন্ন কামৰ সৈতে জড়িত হৈ থাকিল। ক'তো কেতিয়াও চাকৰিও নিবিচাৰিলে। মোৰ লগতে ছাঁৰ দৰে লাগি থাকিল। আজি নিজৰ বুলি সকলো দায়িত্ব মূৰ পাতি ল'ব পৰা হ'ল। মোৰ অনুপস্থিতিয়ে স্থবিৰ কৰিব নোৱাৰে সিহঁতক— সিদ্ধান্ত লোৱাৰ পৰা। দৈনন্দিন প্ৰয়োজনীয় সকলো সিদ্ধান্ত লোৱাৰ পূৰ্ণ স্বাধীনতা সিহঁতৰ কেতিয়াবাৰ পৰাই আছে। মাজে মাজে মাথোঁ মই পোনাই জোৰাই দিছিলোঁ। এতিয়া বৌৱেকে দিব। মানে নীৰুৱে। নীৰুৰ লগতো সিহঁতৰ একেই সম্বন্ধ। আমি যেন একেটা পৰিয়ালৰ মানুহহে। সিহঁতৰ নিজৰ পৰিয়ালৰ মানুহখিনিতকৈ জীৱনৰ বহু বেছি সময় আমিহে সিহঁতৰ লগত থাকিলোঁ। কাজেই এটা পৰিয়াল হৈছিলোঁগৈ। সেই একেটা পৰিৱেশ ধৰি ৰাখিব পাৰিলে, নীৰুৱে নিশ্চিতমানে চলাই যাব পাৰিব এই ব্যৱসায়টো। মই নিশ্চিত। লেশমানো সন্দেহ নাই মোৰ মনত।

মণ্টুলৈ চালোঁ। একাধ্ৰতাৰে কামকে কৰি আছে।

লাহে লাহে ওলাই আহিলোঁ। ঘৰখনলৈ যাবলৈ মন গ'ল।

যোৱা দুটা নিশা কটালোঁ মোৰ জন্মস্থান তেজপুৰত। আজি পুনৰ ঘূৰি আহিছোঁ মোৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰখনলৈ বুলি, য'ত একেলগে গোট খাই আছে আমাৰ পৰিয়ালৰ সমূহ সদস্য। এটা যৌথ পৰিয়ালৰ দৰেই। মমতাৰ ডোলেৰে বন্ধা এটা অজান আবেষ্টনীৰ মাজত। মনবোৰ মৰা মৰা। মুখবোৰ গোমোঠা। কাপোৰবোৰ বগা বগা। উকা উকা। ধূপ আৰু ধূনাৰ ধোঁৱাৰে পৰিবেষ্টিত এখন ঘৰ।

মোৰ ঘৰ।

আমাৰ ঘৰ।

মই নথকা ঘৰ।

মাটিত পাৰি থোৱা বগা বগা বিছনাবোৰৰ মাজেৰেই আগবাঢ়ি গৈ সোমাই পৰিলোঁ, মোৰ পুৰণি সেই কিতাপৰ আলমাৰীটোত। নিজকে এৰি দিলোঁ। কিবা যেন ভাবিব নোৱৰা ভাগৰ এটাই হেঁচা মাৰি ধৰিছেহি মোক।

কালৈকো চাবলৈ মন যোৱা নাই।

একো কথা ভাবিবলৈও মন নাই যোৱা।
 বিশ্ৰামৰ প্ৰয়োজন।
 কেৰমেৰ কৰি বাগৰি পৰিলোঁ কিতাপ এখনৰ গাতে।
 এৰি দিলোঁ দেহাটো নিশ্চিন্তমনে।
 একাঘ্ন হ'ব বিচাৰিছোঁ মই নিৰ্জনতাৰ সৈতে, সম্পূৰ্ণ ব্যক্তিগত নিৰ্লিপ্ততাৰে।
 সম্পূৰ্ণভাৱে নিজৰ সৈতে।
 মাথোঁ মোৰ নিজৰ আত্মাটোৰ সৈতে।
 কেৱল মই, মাথোঁ মই।
 আৰু একো নাই।
 যেন এটা মহাশূন্য।

(১২)

‘ওঁ জবাকুসুম সঙ্ক্ৰাশং কাশ্যপেয়ং মহাদ্যুতিং।
 ধ্বান্তাৰিং সৰ্ব্বপাপঘ্নং প্ৰণতোস্মি দিবাকৰং।।’

মই জীয়াই থকা কালত সংঘটিত কৰা সকলো পাপৰ পৰা মুক্তি বিচাৰি মোৰ ছোৱালী গোসাঁনী আৰু ভাগিন বাবুৱে কৰযোৰে প্ৰাৰ্থনা জনাইছে বশিষ্ঠৰ সেই নৈখনৰ পাৰত বহি। চকু মুদি হাতযোৰ কৰি দুয়োটাই মোৰ মুখখন মনত পেলাবলৈ চেষ্টা কৰি কৰিয়েই মন্ত্ৰবোৰ মাতি গৈছে। মই পৃথিৱীত কৰি থৈ অহা পাপখিনিৰ পৰা হ'ব পৰা দায়-দোষৰ বাবে পাবলগীয়া শাস্তিখিনিৰ পৰা ৰেহাই দিবলৈ সূৰ্যদেৱতাক প্ৰাৰ্থনা কৰিছে। বোধকৰোঁ সিহঁতে কথাখিনিৰ মৰ্মটো বুজি পোৱা নাই। পুৰোহিতে মাতি যোৱাৰ সুৰেৰেই মন্ত্ৰবিলাক উচ্চাৰণ কৰি গৈছে মাথোঁ। সিহঁতে মাথোঁ বুজিছে যে দেউতাৰ ভোক লাগিব পাৰে। গতিকে পিণ্ড দিয়াৰ প্ৰথাৰে মৃতকৰ আত্মাক খাবলৈ দিবৰ বাবেই এইবিলাক কৰিব লাগে।

কেঁচা চাউলৰ লগত কল দি তাতে গাখীৰ, তিল আদি দি সানিছে মোৰ ভোক নিবাৰণৰ বাবে। মই যেন খামহে। কিয় খাম বাৰু এইবিলাক? জীয়াই থাকোঁতে অকণমান নিমখ কম পালেও নোখোৱাকৈ এৰি দিছিলোঁ। মৰিলোঁ বুলিয়েই আৰু এইবিলাক খাম নেকি? এনেয়ে কষ্ট কৰাই মাৰিছে গোসাঁনী আৰু বাবুক। অকল সিহঁত দুটাই নহয়, জিণ্টু আৰু জিণ্টীয়েও কৰযোৰে প্ৰাৰ্থনা কৰি

আছে— সেই একেখিনি মন্ত্ৰ মাতি মাতিয়েই।

পৰম্পৰা আৰু ধাৰ্মিক গাঁথনিৰ আধাৰত বুকুৰ দুখ প্ৰশমিত কৰাৰ এয়া বৌদ্ধিক প্ৰথা। কোনোবা যুগৰে পৰা চলি আহিছে। লাহে লাহে হেৰোৱাজনৰ বেদনা পাহৰি বাস্তৱৰ সৈতে মুখামুখি হোৱাৰ বাবে নিজকে প্ৰস্তুত কৰাৰ এয়া বিধান। পুনৰ জীৱনৰ প্ৰাপ্তিবোৰৰ সন্ধানত কৰা এয়া সুদীৰ্ঘ পৰিভ্ৰমণ— মৃত্যুপৰ্যন্ত। জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ দিনাও ভোজৰ কি কি খাদ্য বেছ সুন্দৰ হ'ব, তাৰ আলোচনাৰে ব্যস্ত হৈ পৰিব আমাৰ ঘৰখন। 'দেউতাই ভালপোৱা অমুক আঞ্জাখনৰ সোৱাদটো একেবাৰে দেউতাই বিচৰাৰ নিচিনাই হৈছে' বুলি ৰাইজক আনন্দেৰে খুৱাই বিমল আনন্দ পাব গোসাঁনীয়ে। মায়েও ক'ব, 'প্ৰসাদকণ ইমান ধুনীয়া লাগিছে, মিঠা ভাবটোও বৰ সুন্দৰকৈ আহিছে।' আগতে ঘৰত পূজা পাতিলে মায়ে প্ৰায়েই এনেকৈয়ে কয়। নিজে বুজিবলৈ আৰু লগতে আমাকো বুজাবলৈ বিচাৰে যে আজিৰ পূজাভাগলৈ ভগৱান আহিছে। সেইকাৰণেহে প্ৰসাদখিনি ইমান সোৱাদ হৈছে। শ্ৰাদ্ধৰ প্ৰসাদ সোৱাদ হোৱা মানে মৃতকৰ উপস্থিতি সাৰ্থক হৈছে নিশ্চয়।

আৰে ভাই, মই দেখোন আছোঁৱেই। তোমালোকৰ ওচৰে-পাঁজৰেই ঘূৰি ফুৰিছোঁ। তোমালোকলৈ থকা মৰমৰ বাবেইতো এৰি যাব পৰা নাই এই পৃথিৱীখন। মোৰ আলম লৈ তোমালোকে খোৱা-লোৱাৰ আয়োজন কৰিবা, ৰাইজক সুধি সুধি খুৱাবা। ইমানদিন কেৱল ফলমূল খাই থকাৰ পিছত মোৰ নাম লৈ মই ভালপোৱা ব্যঞ্জনবোৰেৰে নিজে উদৰ পূৰাই খাবা। আৰু মই? মইটো আৰু চাই থাকিবহে লাগিব।

জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ ভোজটো আৰম্ভ কৰাৰ পূৰ্বে ন পুৰুষৰ শ্ৰাদ্ধ কৰা হয়। এই নটা জেনেৰেচনৰ মোৰ পৰিয়ালৰ পূৰ্বপুৰুষসকলক আমন্ত্ৰণ কৰি মোক, মানে মোৰ আত্মাক তেখেতসকলৰ লগ লগাই দিয়া হয়। গতিকে ময়ো চাগৈ সেই কৰ্মৰ পিছতে মোৰ পূৰ্বপুৰুষসকলৰ সৈতে ক'বলৈ গুচি যাব লাগিব। ভোজটো তাৰ পিছতহে হয়। গতিকে মোৰ ভোজৰ কাৰবাৰটো চাগৈ মই দেখা নাপাম। নহ'লে অৱশ্যে আগতে সেই হিন্দী ছিৰিয়েলবোৰত দেখুওৱাৰ দৰে, ডাৱৰৰ মাজৰ পৰা কঁকালৰ পৰা মূৰলৈকে উলিয়াই হাত এখন তথাস্ত প'জেৰে লৈ দেখা দি চাবও পাৰোঁ— ঘৰত ৰাইজে দকচি দকচি খোৱা। কেনেকুৱা হয়গৈ বা শেষ যাত্ৰাটো। কোনখিনি সময়লৈ বা থাকিম এই পৃথিৱীত মোৰ মৰমৰ

পৰিয়ালটোক চাই থাকিবলৈ। এবাৰ গুচি যোৱাৰ পিছত চাগৈ বছৰেকত এবাৰহে আহিবলৈ পাম মোৰ ঘৰখনলৈ— মোৰ সেই বছৰেকীয়া শ্ৰাদ্ধৰ দিনা। সেই যে প্ৰেতলোকত থাকিমগৈ, তাত বা মোক কোনে কণ্ট্ৰোল কৰিব। বিচাৰিলেই মোৰ ঘৰখন চাই আহোঁ বুলি আহিব পাৰিম নে কাৰোবাৰ অনুশাসন মানি বছৰত এবাৰহে আহিব পাৰিম? এবছৰ গোসাঁনী আৰু নীৰুক নেদেখাকৈ থাকিব পাৰিমনে?

অকল যদি দেউতাৰ তত্ত্বাৱধানত মোক ৰাখে তেতিয়াহ'লেতো কথা নাই। দেউতাক মন গৈছে বুলি ক'লেই হ'ব। ক'ব, 'যা, কাকো ডিষ্টাৰ্ব নকৰি সোনকালে ঘূৰি আহগৈ।' দেউতাক পতাব পাৰিম। কিন্তু যদিহে যমৰজাৰ আগুৰত থাকিব লাগে, তেতিয়াহ'লেতো চাগৈ ৰক্ষা নাই। ৰক্ষমতেই চলিব লাগিব চাগৈ। কি যে হ'ব ধৰিবকে পৰা নাই! যি হয় হ'ব আৰু! সময়ত দেখা যাব।

মই নিজৰ ভাবত বিভোৰ হৈ থকা সময়খিনিতেই গোসাঁনীহঁতে পিণ্ড দিয়াৰ কাম শেষ কৰি বস্তু-বাহানিবিলাক সামৰি গাড়ীত উঠিলগৈয়ে। দৌৰাদৌৰিকৈ গৈ ৰূপটিয়ে চলাবলৈ ধৰা মোৰ ব্ৰিজাখনতে বহি ল'লোঁ।

মানুহৰ মন। সঁচাকৈয়ে, মন মানেই এটা যাদুকৰী শক্তি। 'মন কৰিলেই ছন...'। অৰ্থাৎ ইচ্ছা কৰিলেই সকলো কৰিব পৰা যায়। যোগাত্মক চিন্তা-চৰ্চাৰ জৰিয়তে আমি আমাৰ মনেৰে চিন্তা কৰ্ষণ কৰিব পাৰোঁ। এটা সুস্থ-সবল মনোভাব আনিবলৈকে আমি অন্তৰৰ পৰা অহৰহ চেষ্টা কৰিব লাগে, তেহে ই সম্ভৱ হয়।

মনৰ আন্তৰিক শক্তিসমূহক জাগ্ৰতকৰণেৰে মানুহে অসাধ্য সাধন কৰা অলেখ দৃষ্টান্ত আমি দেখিছোঁ বা দেখি আছোঁ। নিজৰ চুলিকোছাৰে এৰোপ্লেন এখন টানি চলাই নিব পৰাটো মানুহজনে মনৰ আন্তৰিক শক্তিসমূহক জাগ্ৰত কৰি একত্ৰিত কৰাৰে একমাত্ৰ প্ৰতিফলন। গতিকে মনটো এটা বৰ সাংঘাতিক বস্তু। আমি সকলোৱে এটা ইতিবাচক চিন্তাধাৰাৰে এই আন্তৰিক শক্তিসমূহক জাগ্ৰত কৰাত সফল হ'ব পাৰোঁ। মোৰ বোধেৰে ইয়েই আমাক কৃতকাৰ্য হোৱাৰ ৰাস্তা দেখুৱাব পাৰিব। মাৰ্গ যিয়েই নহওক— পঢ়াই হওক বা ব্যৱসায়ই হওক।

ব্যৱসায়ত সফলতা লাভ কৰিবলৈ হ'লে নব্বৈ শতাংশ কাৰ্যিক পৰিশ্ৰম আৰু মাত্ৰ দহ শতাংশ ভাগ্যৰ বুনিয়াদী সংযোজন হ'ব লাগে বুলি কোৱা যায়। কিন্তু এই যে দহ শতাংশ ভাগ্য বুলি কোৱা যায়, সেয়া উপলব্ধ কৰিবলৈ হ'লেও ভগৱানে আমাক সহায় কৰিব লাগিব। আৰু এই ভগৱানক সন্তুষ্ট কৰিবলৈ হ'লেও আমি আমাৰ মনৰ আন্তৰিক শক্তিসমূহক জাগ্ৰত কৰিব পাৰিব লাগিব। ই সম্ভৱ

কেৱল কৰ্মসাধনাৰ ফলতহে।

অৰ্জুনৰ সেই ‘চৰাইটোৰ অকল চকুটো দেখা’ মুহূৰ্তৰ দৰে আমাৰ মনবোৰক কেৱল এটা দিশতেই কৰ্ষণ কৰিব লাগিব— কায়-মনো-বাক্যে।

কায় মানে দেহা।

মন মানে নিজৰ মনটো।

আৰু বাক্য মানে কথাৰে।

অৰ্থাৎ নিজৰ দেহা, নিজৰ মন আৰু নিজৰ মুখৰ কথা— এই তিনিওটা একেলগ কৰি আমি নিজকে যেতিয়া কেৱল মাত্ৰ এটা উদ্দেশ্যতেই নিহিত কৰিম, তেতিয়া আমাক সফলতা লাভ কৰাৰ পৰা কোনেও ৰাখিব নোৱাৰে।

পৃথিৱীৰ অন্যতম বৃহৎ তথা বিখ্যাত কোম্পানী ‘জি ই’ অৰ্থাৎ ‘জেনেৰেল ইলেকট্ৰিক’ হ’ল টমাছ আলভা এডিচনে আৰম্ভ তথা স্থাপন কৰা কোম্পানী। যি টমাছ আলভা এডিচনে নিজৰ জীৱনৰ প্ৰতিটো মুহূৰ্ত নিয়োগ কৰিছিল বিভিন্ন বস্তুৰ আৱিষ্কাৰৰ অৰ্থে। বিজুলীবাঁতিৰ উদ্ভাৱনেৰে আৰম্ভ কৰা ‘জি ই’ আজি এটা সুবিশাল কোম্পানী, যাৰ কৰ্মচাৰীৰ সংখ্যা চাৰি লাখতকৈও অধিক। ইলেকট্ৰিক বাল্বৰ আৱিষ্কাৰ কৰিবলৈ যাওঁতে ৯৯বাৰ বিফল হোৱা টমাছ আলভা এডিচনে কৈছিল যে তেওঁ ৯৯বাৰ বিফল হোৱা নাছিল। ৯৯বাৰ তেখেতে ৯৯টা নতুন নতুন কথা শিকিছিল— বাল্বটো সফলভাৱে তৈয়াৰ কৰিবৰ বাবে। কায়-মনো-বাক্যে নিজৰ কামত উচৰ্গা কৰা মহান ব্যক্তিসকলৰ অন্যতম এই টমাছ আলভা এডিচন হ’ল মানুহৰ মনৰ আন্তৰিক শক্তিসমূহ জাগ্ৰতকৰণেৰে ব্যৱসায়ত সফলতা লাভ কৰাৰ জ্বলন্ত দৃষ্টান্ত।

পেট্ৰল পাম্পৰ সাধাৰণ চাকৰিৰে জীৱন আৰম্ভ কৰা ধীৰুভাই আম্বানীয়ে ব্যৱসায়ত সফলতা লাভ কৰিছিল নিজৰ একাগ্ৰতাৰ বলত। মনৰ জোৰত। আৰু এনেকুৱা বহুতো উদাহৰণ আমাৰ সমাজত আছে।

মই ভাবোঁ, ব্যৱসায়ত সফলতা লাভ কৰা কথাটো এটা ‘ৰিলেটিভ’ কথা। কোনোবাই হয়তো বহুত পৰিমাণৰ অৰ্থৰ আমদানি হোৱাটোৱেই ব্যৱসায়ৰ লাভ বুলি ভাবে। কিন্তু মই ভাবোঁ বা বিশ্বাস কৰোঁ যে আমি কৰা এই সৰু সৰু ব্যৱসায়বিলাকৰ যোগেদি আমি আমাৰ মৰমৰ অসমখনত যদি দুজনৰ সংস্থাপনো কৰিব পাৰিছোঁ সিও এটা লাভ। আমি যদি আমাৰ নিজৰ টকাখিনি নিজৰ ঠাইতেই ‘ৰোটেন’ কৰাৰ ব্যৱস্থা কণমানকৈ হ’লেও কৰিব পাৰিছোঁ, সিও ব্যৱসায়িক

লাভ। আনুখেতি কৰি যদি দুই ট্ৰাক আলু উৎপাদন কৰিছোঁ, তাৰ অৰ্থ হৈছে যে অসমত প্ৰয়োজনীয় সেই দুই ট্ৰাক আলু কিনাৰ নামত আমাৰ পইচা আমাৰ অসমতে ৰোটেন হৈছে— সিও একপ্ৰকাৰৰ লাভ। কাৰণ তাৰ জৰিয়তে আমাৰ ইয়াৰে দুজনৰ হাতত সেই পইচাটো থাকি গৈছে, বাহিৰলৈ গুচি যোৱা নাই।

গতিকে এটা সুস্থিৰ কৰ্মসংস্কৃতিৰ মানসিকতাৰে আগবাঢ়ি আমি কায়-মনো-বাক্যে ব্যৱসায়ত মনোনিবেশ কৰাৰ বাহিৰে আমাৰ এই উঠি অহা প্ৰজন্মৰ বাবে আন একো গতান্তৰ নাই।

জীৱনৰ প্ৰতিটো অনুভৱী স্তৰতে আমি বিচাৰি পাওঁ জীয়াই থকাৰ মাদকতা। জীৱনটোক আনৰ আগত প্ৰকাশ কৰাৰ চেষ্টাৰ মাজেৰেই শেষ হয় আমাৰ জীৱনবিলাক। নোপোৱাৰ আক্ষেপক পোৱাখিনিৰে পাহৰি যোৱাই যেন আমাৰ জীৱনৰ ধৰ্ম। এইহেন জীৱনটো পোৱাৰ বাবে সেই নেদেখাজনক কৃতজ্ঞতা জনোৱাৰ পৰিৱৰ্তে আমি মাথোঁ সময়বোৰ অতিবাহিত কৰোঁ জীৱনত নোপোৱাখিনিৰ দোহাই দি।

কেতিয়াবা নৈসৰ্গিক চিন্তাধাৰাই মোকো ব্যতিব্যস্ত কৰি তুলিছিল। মোৰ আশে-পাশে ঘটি থকা ঘটনা-পৰিঘটনাবোৰৰ প্ৰতি 'নিৰ্বিকাৰ' হৈ থাকিবৰ মন গৈছিল। 'নিৰ্বিকাৰ' শব্দটো মনলৈ অহাৰ লগে লগে মোৰ কাহিনী এটালৈ মনত পৰি গ'ল।

মই তেতিয়া ক্লাছ নাইনৰ ছাত্ৰ। মোৰ বাল্যবন্ধু এজনে সিহঁতৰ পৰিয়ালৰ দূৰ সম্বন্ধীয় ককায়েক এজনৰ লগতে চাৰিজনীয়া দল এটা হৈ দাৰ্জিলিং চাবলৈ গৈছিল। যৌৱনৰ প্ৰাকক্ষণত দাৰ্জিলিঙৰ কুঁৱলী-আবৃত মনোমোহা পৰিৱেশত মোহাচ্ছন্ন হৈ, লগতে সম্বন্ধীয় ককায়েকজনৰ উচটনিত কুমলীয়া মনটোক বান্ধিব নোৱাৰি মনত বহুতো অন্তৰ্দ্বন্দ্ব লৈ অৱশেষত পতিতালয় এখনত উপস্থিত হৈছিলগৈ। আনুষংগিক নিয়মাৱলী মানি অৱশেষত এগৰাকী গোৰ্খা যুৱতীৰ সৈতে নিৰ্দিষ্ট কোঠা এটাত সোমালগৈ। প্ৰথম যৌৱনৰ পয়োভৰত মোৰ বাল্যবন্ধুৱে নৈসৰ্গিক তৃপ্তিৰ সন্ধানত বিভোৰ হৈ থকা সময়ত হঠাতে আৱিষ্কাৰ কৰিলে যে গোৰ্খা যুৱতীগৰাকীয়ে বাঁহৰ খৰিকা এডালেৰে শূন্যলৈ চাই দাঁত খৰকিয়াই আছে নিৰ্বিকাৰ, নিৰুদ্বেগচিন্তে। মোৰ বাল্যবন্ধুৰ মুখত এই কাহিনীটো শুনাৰ পিছতেই উপলব্ধি কৰিছিলোঁ যে নিৰ্বিকাৰ শব্দটোৰ প্ৰকৃত অৰ্থটো বুজি পাবলৈ ক্লাছ নাইনৰ মোৰ কুমলীয়া মনটোক ইয়াতকৈ ভাল উপমাৰে বোধহয়

কোনেও বুজাব নোৱাৰিলেহেঁতেন।

যোৱা কিছু বছৰৰ পৰা মোৰ আশে-পাশে ঘটা সকলো ঘটনা-পৰিঘটনাৰ প্ৰতি হোৱা মোৰ নিৰ্বিকাৰ স্থিতিৰ বাবে দাৰ্জিলিঙৰ সেই গোৰ্খা যুৱতীৰ সৈতে নিজকে ৰিজাই চাবলৈ মন গৈ আছে। সঁচাকৈয়ে মই, নহয় আমি, সকলোৱেই যেন নিৰ্বিকাৰ। নিৰ্বিকাৰভাৱেই মুখাৰ আঁৰত থাকি আমাৰ সকলো আশা-আকাংক্ষাক হত্যা কৰিবলৈ বাধ্য হৈ পৰিছোঁ।

কিছু বছৰ আগতে দিছপুৰ ৰাজধানীৰ সন্মুখতে অগণন জনতাৰ চকুৰ আগত, প্ৰণৱ বড়ো নামৰ ৪৫ বছৰীয়া যুৱক এজনে নিজৰ পৰিবাৰ তথা দুজনী ছোৱালীৰ মোহ এৰি নিজৰ তেজ-মঙহৰ জীয়া গাটোত কেৰাচিন ঢালি জুই লগাই আত্মজাহ গ'ল; তথাকথিত অসম চৰকাৰৰ খিলঞ্জীয়াবিৰোধী মনোভাবৰ প্ৰতিবাদ সাব্যস্ত কৰিবলৈ গৈ। অসমৰ বুৰঞ্জীত এটা নজিৰবিহীন নিদাৰুণ পৰিঘটনা সংঘটিত হৈ গ'ল। সদ্যবিধৱা প্ৰণৱ বড়োৰ আউলী-বাউলী ঘৈণীয়েকে আক্ষেপেৰে হুংকাৰ তুলিলে, 'নমৰালৈকে খিলঞ্জীয়াৰ মাটিৰ পট্টা প্ৰাপ্তিৰ বাবে যুদ্ধ কৰি যাব।' কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিৰ সভাপতিয়ে ঘোষণা কৰিলে যে প্ৰকৃত আন্দোলনৰ ৰূপ চৰকাৰে এতিয়াহে দেখা পাব। শাসকীয় গোষ্ঠীয়ে আকৌ নিৰীহ জনতাক উচটাই এনে কাৰ্য সম্পাদন কৰাৰ বাবে নেতাজনকে দোষাৰোপ কৰিলে। স্বাস্থ্য মন্ত্ৰীয়ে ৯৯ শতাংশ অগ্নিদগ্ধ হৈ জি এম চি এইচত ভৰ্তি কৰোৱা মৃতপ্ৰায় প্ৰণৱ বড়োৰ চিকিৎসাৰ সম্পূৰ্ণ দায়িত্ব ল'লে। আলোচনাপন্থী আলফাৰ নেতাই এনেকুৱা অমানৱীয় কাণ্ডৰ বাবে চৰকাৰক দোষাৰোপ কৰিলে। এই ঘটনা সংঘটিত হোৱাৰ সময়ত আন কিছুসংখ্যক লোকৰ হাতত পট্টাদান কাৰ্যত ব্যস্ত হৈ থকা অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী মহোদয়ৰ কোনো ধৰণৰ প্ৰতিক্ৰিয়া দেখা পোৱা নগ'ল। এৰা, সুজলা-সুফলা শস্যশ্যামলা অসমী আইৰ উন্নতিৰ বাবে প্ৰতিশ্ৰুতিবদ্ধ আমাৰ মুখ্যমন্ত্ৰী মহোদয়েনো বাৰু সাধাৰণ কাঠমন্ত্ৰী এজনে নিজকে জ্বলাই দিয়াৰ দৰে কৰা মুৰ্খামি এটাৰ কাৰণে ভাবিবলৈ গ'লে, অসমৰ উন্নতিৰ কথা ভাবিব কোনে? আমি অসমীয়াবোৰো যে আৰু? সন্তীয়া মনোভাববোৰৰ মাজৰ পৰা আঁতৰি আহিব পৰা হোৱাই নাই।

আমাৰ মাননীয় মুখ্যমন্ত্ৰী মহোদয়ে আমাক চিনাকি কৰাই দিয়াৰ দৰেই 'শংকৰদেৱ, মাধৱদেৱ, আজান ফকীৰ আৰু মহাত্মা গান্ধীৰ আদৰ্শেৰে অনুপ্ৰাণিত' ভাৰতৰ প্ৰথম প্ৰধানমন্ত্ৰী জৱাহৰলাল নেহৰুৰ আজোনাতি, ভাৰতৰ প্ৰথম মহিলা

প্ৰধানমন্ত্ৰী ইন্দিৰা গান্ধীৰ নাতি, ভাৰতৰ প্ৰয়াত প্ৰধানমন্ত্ৰী ৰাজীৱ গান্ধীৰ পুত্ৰ, আৰু কাইলৈৰ ভাৰতবৰ্ষৰ ভাবী প্ৰধানমন্ত্ৰী ৰাছল গান্ধীয়ে আহি গুৱাহাটীত বিশাল জনসভাক সম্বোধন কৰিব। এনেস্থলত আমাৰ মুখ্যমন্ত্ৰীয়ে বাৰু কেনেকৈনো ভাবিব পাৰে— এজন সাধাৰণ খিলঞ্জীয়া যুৱকৰ ত্যাগৰ কথা?

আমি বাৰু ভাবিব পাৰিছোঁনে যে কিমানলৈকে আত্ম-অধিকাৰ হ'লে এজন মানুহে নিজকে এনেদৰে জ্বলাই দিব পাৰে?

মনোৰঞ্জন গোস্বামীদেৱে এটা টিভি চেনেলত জনাইছিল যে চৰকাৰে গঠন কৰি দিয়া বহুজনীয়া কমিটী এখনে বিভিন্ন পৰ্যালোচনা কৰি আশী হাজাৰজন থলুৱা খিলঞ্জীয়াক ভূমিপট্টা প্ৰদানৰ বাবে এখন প্ৰতিবেদন দাখিল কৰিছিল, প্ৰায় দুবছৰ আগতেই। এই প্ৰতিবেদন সম্পৰ্কে চৰকাৰে যোৱা দুবছৰে এই কমিটীক একো অৱগত নকৰিলে। হঠাতে পাঁচশ লোকক ভূমিপট্টা প্ৰদানৰ বাবে এটা চৰকাৰী অনুষ্ঠানৰ আয়োজন কৰিলে, য'ত সন্দেহজনক বাংলাদেশী লোকৰ নাম অন্তৰ্ভুক্ত আছে বুলি বিভিন্নজনে মাত মাতিলে। দৌৰাদৌৰিকৈ কৰিবলৈ লোৱা এই চৰকাৰী অনুষ্ঠান বাতিল কৰিবলৈ কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিয়ে জেহাদ ঘোষণা কৰিলে। সমাজৰ খিলঞ্জীয়াসকলৰ নামত ভূমিপট্টা প্ৰদানৰ দাবীত কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিৰ সৈতে জড়িত হৈ সুদীৰ্ঘ দহ বছৰে নিষ্ঠাৱান কৰ্মীৰূপে আত্মনিয়োগ কৰা প্ৰণৱ বড়োৱে নিজকে জলাঞ্জলি দিলে। জি এম চি এইচ কৰ্তৃপক্ষই প'ষ্টমৰ্টেম কৰি পিছদিনা দুপৰীয়া দুই বজালৈকে প্ৰণৱ বড়োৰ মৃতদেহ পৰিয়াল তথা সতীৰ্থ কৰ্মীসকলৰ হাতত চমজাই নিদিলে। কিজানিবা মৃতদেহ লৈ কৃষক মুক্তি বাহিনীয়ে ৰাছলৰ জনসভাত কিবা অশান্তৰ ঘটনাই।

পিছদিনা বিভিন্ন গোটে দিয়া বন্ধ ফালি দুশ টকাৰ মোহত ৰিক্সাচালকসকল সদলবলে ওলাই আহিল। মুখ্যমন্ত্ৰীৰ পৃষ্ঠপোষকতাত দলটোৱে ৰাইজৰ সমৰ্থনৰ শক্তি প্ৰদৰ্শনৰ বাবে ঘোষণা কৰা তথাকথিত যুদ্ধক সাফল্যমণ্ডিত কৰিবলৈ। অটোচালকসকলো ওলাই আহিল। কাৰণ দলে-চৰকাৰে তেলৰ পইচা দিম বুলি কৈছে। মুখ্যমন্ত্ৰী মহোদয়ে ৰাছল গান্ধীক বীৰ চিলাৰায়, বীৰ লাচিতৰ লগত ৰিজাই এইসকল খিলঞ্জীয়াক চিনাকি কৰাই দিলে।

এই মানুহখিনিৰ মুখলৈ চাই মোৰ হঠাতে ভাব হ'ল— ভূমিপট্টা বিচাৰি খিলঞ্জীয়াৰ অস্তিত্ব ৰক্ষা কৰিব বিচৰা আমাৰ মানুহখিনি এইবিলাকৰ মাজতে নাইতো? যি বোধহয় ভূমিপট্টা পাবৰ বাবে কালি প্ৰণৱ বড়োৰ পিছফালে থিয়

দিছিল। আৰু আজি দুশ টকাৰ কাৰণে ৰাছল গান্ধীৰ আগফালে থিয় দিবলৈ আহিছে।

আনফালে ভূমিপট্টা প্ৰদান অনুষ্ঠানৰ বিৰোধিতা কৰিবলৈ আহি ব্যস্ত হৈ পৰা কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতি প্ৰণৱ বড়োৰ আত্মজাহেৰে ব্যতিব্যস্ত হৈ থকা অৱস্থাতে চৰকাৰে পাঁচখন জাহাজেৰে টাৰ্বাইন লৈ গৈ গেৰুৱামুখ পোণ্ডাৰ ব্যৱস্থা কৰিলে।

থলুৱা খিলঞ্জীয়াৰ স্বাৰ্থত এদিন এই প্ৰণৱ বড়োৱেও কৃষক মুক্তি সংগ্ৰাম সমিতিৰ সদস্য হিচাপে বৃহৎ নদীবান্ধবিৰোধী আন্দোলনতো আগভাগ লৈছিল নিশ্চয়।

যদি সঁচাকৈয়ে আত্মা বুলি কিবা এটা বস্তু আছে, তেনেহ'লে আত্মজাহেৰে খিলঞ্জীয়াৰ স্বাৰ্থ ৰক্ষা কৰিব বিচৰা প্ৰণৱ বড়োৰ এতিয়া বাৰু অৱস্থাটো কেনেকুৱা হৈছেগৈ? পৃথিৱীত নিজৰ জাতিটোৰ বাবে, খিলঞ্জীয়া অসহায় লোকসকলৰ বাবে কিবা এটা মহান কাম কৰি আহিছোঁ বুলি ভাবিব পাৰিব নে? নে নিৰ্বিকাৰ জাতি এটাৰ কাৰণে, নিজৰ পৰিয়ালটোক নিঃসহায় কৰি মৰতত এৰি থৈ অহাৰ বাবে নিজকে নিজে ধিক্কাৰ দিব? প্ৰয়োজনতকৈ বেছিকৈ ভাবিছোঁ নেকি? বোধকৰোঁ, নিৰ্বিকাৰ হৈ থকাটোৱেই ভাল...।

এনেবোৰ চিন্তাই মনটোক ভাগৰুৱা কৰি তোলে।

আমাৰ তথাকথিত জননেতাসকলে আমাৰ সবলতাৰ সুবিধা আদায় কৰি আমাক ব্যৱহাৰ কৰি আহিছে তেওঁলোকৰ স্বাৰ্থত। সেই সৰুৰে পৰা দেখিলোঁ মাথোঁ বিভিন্ন প্ৰতিবাদী আন্দোলন। ধৰ্ণা, বিৰোধ, বন্ধ আদি শব্দৰে মুখৰ পৰিৱেশ। কৰ্মৰ কথা তাত নাই। মাথোঁ আৱেগ। আৱেগৰ বাবেই বলিদান দিয়া হ'ল হাজাৰ হাজাৰ সবল-সুঠাম দেহাৰ পাহোৱাল ডেকাৰ জীৱন। আৰু এনেবোৰ বলিদানৰ কাহিনীকে মূলধন কৰি আজিলৈকে দেশ বচাবলৈ বুলি ওলায়েই আছে, আমাৰ নেতাসকল চামে চামে। সোণৰ অসম গঢ়াৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰ পয়োভৰ ঘটাব বিপৰীতে খেতি কৰিবলৈ মাটি বিচাৰি হাবাথুৰি খাবলগীয়া হ'ল আমাৰ খিলঞ্জীয়াসকল। দিক্‌বিদিক হেৰুৱাই আমি পাহৰি পেলালোঁ, কোননো অসমীয়া।

পাহৰি গ'লোঁ যে অসমৰ ভূখণ্ডত হাজাৰ হাজাৰ বছৰ ধৰি ৰাজত্ব কৰা তথা বুকুৰ তেজ পানী কৰি শত্ৰুৰ বিৰুদ্ধে যুদ্ধ কৰি এই ভূখণ্ডক ৰক্ষা কৰা অষ্ট্ৰিক, মংগোলীয় জনগোষ্ঠীৰ কছাৰী, বড়ো, ৰাভা, কাৰ্বি, তিৱা, ডিমাচা, মিচিং,

চুতীয়া, দেউৰী, কোচ-ৰাজবংশী, মৰাণ, মটক, সোণোৱাল, ঠেঙাল, আহোম, চিংফৌ, খামতিসকল অসমৰ মূল খিলঞ্জীয়া। আদিবাসী তথা ভূমিপুত্ৰৰ লগতে তাইফাকে, তাই-খাময়াং, তাই-তুৰং, তাই-আইতন, হাজং আৰু আৰ্য দ্ৰাভিড়মূলীয় অসমীয়াভাষী কৈৱৰ্ত, নাথ, কেওট, সূত, কলিতা, কায়স্থ, ব্ৰাহ্মণ, অসমীয়া মুছলমানৰ লগতে অষ্ট্ৰিক, মংগোলীয় মূলৰ অসমীয়া শিখসকলৰ উপৰি অসমৰ ভৌগোলিক সীমাৰ মাজত স্থায়ীভাৱে বংশানুক্ৰমে বাস কৰি থকা নগা, মিজো, মণিপুৰী, কুকি, মাৰ, খাচীয়া, জয়ন্তীয়া, গাৰো আদি জনগোষ্ঠীৰ লোকসকলো অসমৰ প্ৰাচীন আদিবাসী তথা খিলঞ্জীয়া ভূমিপুত্ৰ।

পাহৰি পেলালোঁ এই সকলোৰে কথা। নেতাসকলৰ উচটনিত ভাত্ৰোদ্রোহী সংঘৰ্ষৰে বন্ধান্ত হ'ল আমাৰ অসমী আই বহুবাৰ। সোণৰ অসমৰ সপোন দেখিলেও বহুবাৰ। সপোন ভাগি-ছিগি চুৰমাৰো হ'ল কেইবাবাৰো। আমি ভাবিবৰ হ'ল। কাৰোবাৰ হাতৰ পুতলা হৈ নচাৰ দৰে নাচি-বাগি পাৰ কৰা দিনবোৰৰ কথা ভাবিবলগীয়া হ'ল। আন্দোলনে কোঙা কৰি পেলোৱা মনবিলাকৰে আকৌ এবাৰ চালি-জাৰি চাবলগীয়া হ'ল আমাৰ অতীতক।

আত্মবিশ্লেষণ বৰ প্ৰয়োজনীয়। আমাৰ প্ৰতিজন নাগৰিকৰ বাবেই আমি আজি কি কৰি আছোঁ, কিয় কৰি আছোঁ, কাৰ বাবে কৰি আছোঁ আদি কথা বুজিবৰ বাবেই প্ৰয়োজন আত্মবিশ্লেষণৰ। জাতিগতভাৱে আমি অসমৰ খিলঞ্জীয়া বুলি ভবা প্ৰতিজনেই অসমীয়া জাতিটোৰ বৰ্তমান অৱস্থা ক'ৰ পৰা কেনেকৈ, কি হ'ল বুজিবৰ বাবেই লাগে সামূহিক জাতিগত আত্মবিশ্লেষণ। তাৰবাবে বুৰঞ্জীৰ পাট লুটিয়াই চোৱাৰ অতিকৈ প্ৰয়োজন। বুৰঞ্জীয়ে বহু কথা কয়। যদিও বুৰঞ্জী লেখকসকলৰ নিজস্ব চিন্তাধাৰাৰ প্ৰতিফলন বুৰঞ্জীৰ পাতত নোহোৱা নহয়, তথাপি আপেক্ষিকভাৱে আমাৰ জাতিৰ ডিএনএ পৰীক্ষা কৰিবলৈ যাওঁতে সামগ্ৰিক বুৰঞ্জীকে ভিত্তি ৰূপে লোৱাৰ বাদে আমাৰ আন কোনো পথো নাথাকে।

১৬০০ চনত ইংলেণ্ডৰ ৰাণী কুইন এলিজাবেথে (প্ৰথম) ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানী গঠন কৰি ভাৰতবৰ্ষলৈ পঠিয়াইছিল, সেইসময়ৰ ভাৰতত উৎপাদন হোৱা ৰেচম, মচলা আৰু আন লাভজনক সামগ্ৰীৰ বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ। ডেৰশ বছৰৰ ভিতৰতে ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে সমগ্ৰ ভাৰতবৰ্ষৰ বাবে এটা শক্তিশালী অস্তিত্ব হিচাপে ভাৰতীয়সকলক বিশ্বাস জন্মাব পৰা হ'ল।

১৭৫৭ চনত ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ ৰবাৰ্ট ক্লাইভৰ নেতৃত্বত পলাশীৰ

যুদ্ধত ব্ৰিটিছে নবাব চিৰাজ-উদ-দৌলাক পৰাস্ত কৰিলে। কেইবছৰমানৰ ভিতৰতে বয়সত সৰু আৰু দুৰ্বল মোগল সম্ৰাট ছাহ আলমে (II) ৰাজহ উঠোৱা কামটোৰ পৰা নিজৰ মানুহখিনিক আঁতৰাই ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীক ৰাজহ উঠোৱাৰ দায়িত্ব প্ৰদান কৰিলে। এক অৰ্থত ভাৰতবৰ্ষত আৰম্ভ হ'ল অৰ্থনৈতিক দাসত্বৰ দিন।

ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীয়ে ভাৰতীয় অৰ্থনীতিত হাত দিয়াৰ সময়ত পৃথিৱীৰ GDPৰ ২৩ শতাংশই আছিল ভাৰতৰ আৰু ১৯৪৭ চনত ব্ৰিটিছে আমাক ঘূৰাই দিয়া ভাৰতবৰ্ষখনৰ GDP আছিল ৩ শতাংশ। ভিক্ষাৰীত পৰিণত হ'ল ভাৰতীয়সকল।

১৭৫৭ চনৰ পৰা ১৯৪৭ চনত স্বাধীনতা পোৱালৈকে আমি ভাৰতীয়-সকলে নিজৰ প্ৰাপ্যৰ বাবে পলে পলে আন্দোলন কৰিবলগীয়া হ'ল। প্ৰায় পঁয়ত্ৰিশ লাখ ভাৰতীয়ৰ জীৱন নাশ হ'ল। জালিয়ানাবাগৰ সেই ভয়াৱহ সামূহিক হত্যাकाণ্ডৰ নিচিনা বহুতো ঘটনাৰ সাক্ষী হৈ ৰ'লোঁ আমি দুৰ্বল ভাৰতীয়ৰ ৰূপত।

উনৈশ শতিকাৰ শেষৰ ফাললৈ ভাৰতবৰ্ষ হ'লগৈ ব্ৰিটিছ সামগ্ৰীৰ বৃহৎ বজাৰ। ভাৰতবৰ্ষত সেই সময়ৰ জনগণৰ ওপৰত প্ৰয়োগ কৰা কৰৰ পৰিমাণ দুগুণৰ পৰা তিনিগুণলৈকে বৃদ্ধি পালে। কৰ দিয়া ভাৰতীয়সকলৰ টকাৰে ১৯২০ চনত ৭,৫০০ৰো অধিক ব্ৰিটিছে বছৰি বিশ মিলিয়ন পাউণ্ডতকৈও অধিক টকা পেন্সন হিচাপে ব্ৰিটেইনতে থাকি পাবলৈ ল'লে। ১৯২২ চনত ভাৰতবৰ্ষৰ মুঠ ৰাজহৰ ৬৪ শতাংশ টকা ব্ৰিটিছে খৰচ কৰিছিল কেৱল ব্ৰিটিছ সৈন্যবাহিনীক পোহপাল দিবলৈ। ভাৰতৰ জিডিপিৰ আঠ শতাংশ প্ৰতিবছৰে গ্ৰেট ব্ৰিটেইনলৈ লৈ যোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰিছিল এই ব্ৰিটিছসকলেই।

দাদাভাই নৌৰজীয়ে আঙুলিয়াই দেখুৱাইছিল যে প্ৰতিবছৰে এটা টকাও কাকো নিদিয়াকৈ প্ৰায় ১৩ লাখ পাউণ্ড মূল্যৰ সামগ্ৰী ব্ৰিটিছে গ্ৰেট ব্ৰিটেইনলৈ লৈ গৈছিল। লগতে, আমি যদি ব্ৰিটেইনত থকা ব্ৰিটিছসকলক ভাৰতীয় ৰাজহৰ পৰা প্ৰদান কৰা পাৰিতোষিক, পেন্সন, ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীৰ অংশীদাৰসকললৈ পঠোৱা লাভাংশ, ভাৰতীয় ৰে'লসেৱাত বিনিয়োগ কৰা ব্ৰিটিছসকললৈ পঠোৱা লাভাংশ আদিৰ অংকখিনি যোগ কৰোঁ, তেতিয়া হ'লে গ্ৰেট ব্ৰিটেইনলৈ প্ৰতিবছৰে ভাৰতবৰ্ষৰ পৰা যোৱা মুদ্ৰাৰ অংকটো ত্ৰিশ লাখ পাউণ্ডৰো বেছি হ'ব।

প্ৰতিদানত ব্ৰিটিছে আমাক দি থৈ গ'ল মূলতঃ তিনিটা বস্তু— ইংৰাজী ভাষা, চাহ আৰু ক্ৰিকেট।

ব্ৰিটিছে আমাৰ ওপৰত চলাই থকা এই বিশাল লুটৰ কথা আমাৰ বহুতো নেতাই তেতিয়া বুজিবই পৰা নাছিল। সেয়েহে ব্ৰিটিছৰ মোহত মোহাচ্ছন আমাৰ সেই সময়ৰ ব্ৰিটিছে সৃষ্টি কৰা নেতাবিলাককে হাথিয়াৰ ৰূপে লৈ ব্ৰিটিছে ফাঁচি দিয়াৰ পাৰিছিল সেই সময়তে অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱ আৰম্ভ কৰি চাহখেতি কৰিবলৈ লোৱা আমাৰ মণিৰাম দেৱানক। বেপাৰ কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা জ্যোতিপ্ৰসাদ আগৰৱালা, কমলাকান্ত ভট্টাচাৰ্য্য, লক্ষ্মীনাথ বেজবৰুৱা আদিৰ দৰে লোকে বাৰুকৈয়ে অনুধাৱন কৰিছিল ব্ৰিটিছৰ এই ভাৰতীয় মূলবিৰোধী বেপাৰী চিন্তাধাৰাক। আৰু বোধকৰোঁ সেয়েহে তেওঁলোকৰ কলমেৰে নিগৰি নিগৰি বৈ আহিছিল জাতিক জগোৱাৰ বিভিন্ন লেখা। আত্মবিশ্লেষণেৰে নিজৰ জাতিটোক পুনৰ গঢ়াৰ সপোনেৰে তেওঁলোকে আমাক জগোৱাৰ বাবে বহু চেষ্টা কৰি থৈ গ'ল, যদিওবা আমাৰ অদূৰদৰ্শিতাত সেয়া আজি বৃথা ৰূপেই পৰিগণিত হ'ল। নিজৰ সাধাৰণ প্ৰাপ্যৰ বাবে পদে পদে আন্দোলন কৰিবলগীয়া আমিৰোৰ ক্ৰমাৎ কমবিমুখ হ'বলৈ ধৰিলোঁ। তথাপি আন সকলোৰে লগত ১৯৪৭ চনৰ ১৫ আগষ্টত আমি ব্ৰিটিছৰ ৰাজনৈতিক দখলৰ পৰা মুক্ত হ'লোঁ। কিন্তু অন্তৰৰ নিভৃত কোণত যেন ৰৈ গ'ল দাসত্বৰ প্ৰতিফলন।

ব্ৰিটিছৰ পৰা মুক্তি পালোঁ ঠিকেই, কিন্তু ইটোৰ পিছত সিটো অসুবিধাই গা কৰি উঠিলেহি। ডিগবৈত অসম অইল কোম্পানীয়ে খাৰুৱা তেল উৎপাদন কৰি ডিগবৈ শোধনাগৰতে শোধন কৰাই আছিল। ১৯৫৩ চনত নাহৰকটীয়াত বিশাল তেলৰ ভাণ্ডাৰৰ সন্ধান পোৱা গ'ল। ভাৰত চৰকাৰে অ'এনজিচি গঠন কৰিলে। সিদ্ধান্ত ল'লে ধুবুৰী আৰু বাৰাউণীত দুটা শোধনাগাৰ বহুৱাব। অসম অইল কোম্পানীৰ বিষয়ববীয়াসকলৰ মতে অসমত আৰু শোধনাগাৰ নালাগে। মুখ্যমন্ত্ৰী বিষ্ণুৰাম মেধিৰ মতেও অসমত শোধনাগাৰ নালাগে। গৌৰীশংকৰ ভট্টাচাৰ্য্য, হেম বৰুৱা, হৰেশ্বৰ গোস্বামীকে আদি কৰি কেইজনমান অসমপ্ৰেমীৰ কাতৰ অনুৰোধকো নেওচা দিলে আমাৰ নায়কসকলে। আৰম্ভ হ'ল শোধনাগাৰ আন্দোলন। অৱশেষত ১৯৪৭ চনৰ ৬ ডিচেম্বৰত কেন্দ্ৰীয় তীখা আৰু প্ৰজ্বালক মন্ত্ৰী চৌধুৰী চৰণ সিঙে লোকসভাত ঘোষণা কৰিলে যে নাহৰকটীয়াত উৎপাদিত খাৰুৱা তেল শোধনৰ বাবে গুৱাহাটী আৰু বাৰাউণীত দুটা শোধনাগাৰ হ'ব।

এবাৰ ভাবি চাওকচোন আমাৰ অৱস্থা। আমাৰ নিজৰ নায়কসকলৰ চিন্তাধাৰা। অসমৰ মুৰব্বীজনেই ভাবিব নোৱাৰে অসমত কিবা এটা হোৱাৰ কথা।

অসমত থকা অসম অইল কোম্পানীৰ বিষয়ববীয়াসকলেও নিবিচাৰে ডিগবৈৰ নিচিনাকৈ অসমৰ আন এটা অঞ্চল আগবাঢ়ি যোৱাটো। বুজি পাব নিবিচাৰে যে কৰ্মসংস্থাপন হ'ব। ইয়াতকৈ আৰু পৰিতাপৰ কথা কিবা থাকিব পাৰেনে? অসমীয়া বুলি কোৱা আমিবোৰ আচলতে কি? কেঁকোৰা নেকি? ১৯৫৩ চনৰ পৰা ১৯৫৭ চনলৈ অসমৰ ডেকাসকলৰ এই চাৰিটা বছৰ গ'ল শোষণাগাৰ আন্দোলনৰ নামত।

আনহাতেদি স্বাধীনতাৰ পিছতে ১৯৫৮ চনৰ ভূমিনীতি গ্ৰহণ কৰাৰ ৯ বছৰৰ পিছতো বিশেষ একো কৰিব নোৱৰা অসম চৰকাৰে পুনৰ ১৯৬৮ চনৰ ২০ জানুৱাৰীত নতুন ভূমিনীতি এখন গ্ৰহণ কৰিলে। তাতো আহিল অসুবিধা। অসমৰ মাটিকালি ৪৭,২৫৭ বৰ্গমাইল। তাৰে ২২,৭৩২ বৰ্গমাইল এলেকা স্বায়ত্তশাসিত জিলা পৰিষদৰ এষ্টিয়াৰত। বাকী থকা ২৪,৫২৫ বৰ্গমাইল জুৰি থকা সমতলৰ সাতখন জিলাহে মাথোন অসম চৰকাৰৰ হাতত আছিল।

১৯৬০-৬১ চনৰ জৰীপৰ মতে অসমৰ গ্ৰাম্য অঞ্চলৰ ১৫ শতাংশ থলুৱা খিলঞ্জীয়া পৰিয়ালৰ হাতত কোনো কৃষিভূমি নাছিল।

এনেকুৱা অৱস্থাৰ মাজতে ১৯৬৩-৬৪ চনৰ ভিতৰত অসমলৈ পূব পাকিস্তানৰ শৰণাৰ্থীৰ বৃহৎ অনুপ্রৱেশ ঘটিছিল। এই শৰণাৰ্থীসকলৰ সংস্থাপনৰ বাবে অসম চৰকাৰে প্ৰায় ৫২ হাজাৰ বিঘা মাটি এৰি দিবলগীয়া হৈছিল। শৰণাৰ্থী সংস্থাপনৰ ৰাষ্ট্ৰীয় নীতি অনুসৰণ কৰাৰ নামত অসম চৰকাৰে আনকি কেইবাখনো গুৰুত্বপূৰ্ণ 'ৰিজাৰ্ভ ফৰেষ্ট' সংৰক্ষণৰ নীতিও উঠাই লৈছিল। চাওকচোন নিজৰ মানুহখিনিৰ শতকৰা পোন্ধৰজনৰ মাটি নোহোৱা অৱস্থাত চৰকাৰে থলুৱা মানুহবিলাকক মাটি নিদি ৫২ হাজাৰ বিঘা মাটি বাংলাদেশৰ নাগৰিকক দিলে। অসমৰ সেই সময়ৰ নায়ক আছিল বিমলাপ্ৰসাদ চলিহা। কিবা বাকি থাকিলগৈনে আৰু? নিজেই নিজৰ ধ্বংস মাতিবলৈ আমাৰ নেতাসকল কিমান যে বদ্ধপৰিকৰ, ভাবি চাওকচোন। আছেনে পৃথিৱীত এনে কোনো জাতি? নিজৰ মানুহখিনিৰ কথা, নিজৰ জন্ম ঠাইটুকুৰাৰ কথা ভাবিব নোৱাৰে। আন ভাষাত কথা কোৱা যিকোনো মানুহে যিয়েই কথা কয় তাকে শুদ্ধ বুলি ভাবে। হীনমন্ত্যতাত ভোগা মানুহৰ দৰে। আত্মবিশ্বাসৰ অভাৱ বাৰুকৈয়ে পৰিলক্ষিত হয় আমাৰ জননেতা-সকলৰ মাজত। ১৯৬৪ চনৰ ১ জানুৱাৰীতে মধুসূদন দাস, ত্ৰৈলোক্যনাথ ফুকন, অম্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰীদেৱৰ নেতৃত্বত 'পাকিস্তানী অনুপ্রৱেশবিৰোধী দিৱস' পালন কৰা হৈছিল। ভাবি চাওকচোন কথাবোৰ।

তাৰ মাজতে ১৯৬০ চনত অসমত ৰাজ্যভাষা অসমীয়া হ'ব লাগে বুলি আন এটা আন্দোলন কৰিবলগীয়া হ'ল আমি অসমীয়াসকলে। প্ৰশাসনিক স্বার্থৰ দোহাই দি ১৮৩৬ চনত ব্ৰিটিছে অসমৰ স্কুল-কাছাৰীত বাংলা ভাষাৰ প্ৰচলন আৰম্ভ কৰিছিল। কিন্তু আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনে অসমীয়া ভাষাৰ সুকীয়া অস্তিত্বৰ বিষয়টো সজোৰে প্ৰতিষ্ঠা কৰিছিল, তেখেতে লেখা 'A Few Remarks on Assam' নামৰ লেখাটোত। তেখেতৰ অবিচল আৰু সুদৃঢ় স্থিতিৰ বাবেই ১৮৭১ চনত অসমত অসমীয়া ভাষা পুনৰ প্ৰতিষ্ঠা কৰাটো সম্ভৱপৰ হৈছিল। ১৯০৫ চনত ব্ৰিটিছে আকৌ এবাৰ তেওঁলোকৰ 'ভাগ কৰা নীতি'ৰ জৰিয়তে অসমক মুছলমান সংখ্যাগৰিষ্ঠ পূব বংগৰ লগত চামিল কৰাৰ আন এটা ষড়যন্ত্ৰও কৰিছিল।

১৯৪৯ চনত ১৮ জুলাইত The Assam Tribune কাকতৰ সম্পাদকীয়ত শংকা ব্যক্ত কৰা হৈছিল এনেধৰণে— 'Since independence, the attack is being carried on from two flanks. First there are the muslim immigration, whose love and attachment to pakistan are as strong as ever. There is no evidence of a change of heart and yet they are finding it much easier to migrate to this province under the shelter of the secular state policy of Government of India. Second, there are the Hindu immigrants, who apparently want to crete a seprate Bengal in this province.'

বুজি পোৱা অসমীয়াসকলে ভয় খাবলৈ আৰম্ভ কৰিছিল। সৃষ্টি হৈছিল অসম জাতীয় মহাসভা আৰু অসমীয়া সংঘ আদিৰ দৰে সংগঠন। অসমে বংগক যিদৰে সদায় সন্দেহৰ চকুৰে চাইছিল আৰু পদে পদে বংগই অসমক অন্যায় কৰাৰ ষড়যন্ত্ৰৰ গোন্ধ পাইছিল, সেই অসমেই নিজৰ পাহাৰীয়া জনজাতিসকলৰ ওপৰত যে একপ্ৰকাৰৰ 'বংগ' হৈ পৰিছিল— সেই কথা উপলব্ধি কিন্তু একেবাৰেই কৰা নাছিল। অসমৰ থলুৱা খিলঞ্জীয়াসকলৰ নিজৰ মাজতে ভাষাটোক লৈ অস্তিত্বৰ সংকটে দেখা দিছিল।

১৯৫৯ চনত অসম সাহিত্য সভাই অসম চৰকাৰক সময় বান্ধি দিলে যে ১৯৬০ চনৰ ভিতৰত অসমীয়া ভাষাক ৰাজ্যভাষা হিচাপে ঘোষণা কৰিব লাগে। All party leaders conference আৰু জনজাতীয় সংগঠনবোৰে ইয়াৰ প্ৰতিবাদ কৰিলে। তেনেকুৱা সময়তে সেই সময়ৰ অসমৰ মুখ্যমন্ত্ৰী বিমলাপ্ৰসাদ চলিহাই

মন্তব্য কৰিছিল যে অনা-অসমীয়াসকলে অসমীয়া ভাষাটো স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে গ্ৰহণ কৰাৰ দাবী তোলালৈকে চৰকাৰে অসমীয়াক ৰাজ্যভাষা হিচাপে গ্ৰহণ কৰিব নালাগে। তেখেতৰ এনে মন্তব্যত সমগ্ৰ ব্ৰহ্মপুত্ৰ উপত্যকাতে আৰেগৰ যেন একুৰা জুই দপদপকৈ জ্বলি উঠিল। আৰম্ভ হ'ল ভাষা আন্দোলন। দুলাল বৰুৱাক এৰেষ্ট কৰা হ'ল। কটন কলেজত ৰঞ্জিত বৰপূজাৰীৰ পুলিচৰ গুলীত মৃত্যু হ'ল। সমগ্ৰ ঘটনাৰাজিত ৩৯জন লোকৰ মৃত্যু হৈছিল আৰু ৪৮৭ লোক আহত হৈছিল।

এই ভাষা আন্দোলনৰ জুই উমি উমি জ্বলি থকাৰ সময়তেই ১৯৭২ চনত সেই সময়ৰ মুখ্যমন্ত্ৰী শৰৎ চন্দ্ৰ সিংহৰ নেতৃত্বত অসম চৰকাৰে বৰাক উপত্যকাৰ বাবে এখন সুকীয়া বিশ্ববিদ্যালয়ৰ প্ৰস্তাৱ ৰাখে। এই সিদ্ধান্তৰ বিৰোধিতা কৰি ১৯৭২ চনৰ ৫ অক্টোবৰত সদৌ অসম ছাত্ৰ সন্থাই অসম বন্ধ পালনৰ সিদ্ধান্ত লয়। পুলিচৰ গুলীত পিছৰ বিভিন্ন সময়ছোৱাত শ্বহীদ হ'ল মোজাম্মিল হক, অনিল বৰা, নৰেন মহন্তৰ নিচিনা তেজাল অসমীয়া ল'ৰা। সেইবাৰ চলিছিল 'মাধ্যম আন্দোলন'।

আনফালেদি অসমত হোৱা ভাষা আন্দোলনৰ পিছৰ সময়ছোৱাত ভাৰতবৰ্ষত খাদ্যদ্রব্যৰ বিশেষ নাটনি পৰিলক্ষিত হৈছিল। ভাৰত চৰকাৰে ইয়াৰ পৰা পৰিত্ৰাণ পাবলৈ Green Revolution, মানে সেউজ বিপ্লৱৰ আঁচনি গ্ৰহণ কৰিছিল। কিন্তু অসমৰ পটভূমিত খাদ্য উৎপাদনৰ ধাৰা সৰ্বভাৰতীয় ধাৰাতকৈ বেলেগে আছিল। অসমত প্ৰতি একৰ মাটিত হোৱা উৎপাদনৰ পৰিমাণ বহুত বেছি আছিল। তৎসত্ত্বেও অসমত খাদ্য সংকটে দেখা দিছিল। মূলতঃ কাৰণ আছিল— খাদ্য যোগানকাৰীসকলৰ ওপৰত চৰকাৰৰ নিয়ন্ত্ৰণহীন অৱস্থা আৰু অসম চৰকাৰৰ অবিবেচক নীতি।

পুনৰ একেই দৃশ্য।

অসমীয়া জননায়কৰ মুৰ্খামি। নায়কসকলৰ হঠকাৰী সিদ্ধান্ত। দূৰদৰ্শিতাৰ অভাৱ। পুঁজিপতি অনা-অসমীয়া ব্যৱসায়ীসকলক অধিক মুনাফা লাভৰ সুবিধা দিবৰ বাবেই অসম চৰকাৰে অসমৰ গাঁৱে-ভূঞা থলুৱা-খিলঞ্জীয়া মানুহসকলে চলাই থকা ধান খুন্দা হ'লাৰ মিলবোৰ জাননীযোগে বন্ধ কৰি দিলে। চাউল উৎপাদনৰ বাবে থলুৱাসকলে অতি কম মূল্যতে অনা-অসমীয়া পুঁজিপতিসকলক ধানখিনি দি দিবলগীয়া হ'ল। ধান কিনাৰ ন্যূনতম দাম ঠিক কৰা হ'ল। কিন্তু চাউল বিক্ৰীৰ সৰ্বাধিক দামৰ ওপৰত কোনো চৰ্ত আৰোপ নকৰিলে। বিভিন্ন

অঞ্চলৰ খেতিয়কসকলৰ ওপৰত দিয়া উচ্ছেদ নীতিৰ বিৰুদ্ধে গোলাপ বৰবৰাৰ নিচিনা নেতাই অসম চৰকাৰৰ ওচৰত কৰা অনুৰোধো উপেক্ষিত হৈ ৰ'ল। ইতিমধ্যে পূব পাকিস্তানৰ শৰণাৰ্থীক গতাই দিয়া ৫২,০০০ বিঘা মাটিৰ উপৰি প্ৰায় ২,০২,৬৩৬ বিঘা মাটি অবৈধভাৱে দখল হোৱাৰ কথা ১৯৬৩-৬৪ চনত উপস্থাপিত প্ৰতিবেদনত প্ৰত্যক্ষভাৱে উল্লেখ হ'ল। তথাপি যেন নিৰ্বিকাৰ আমাৰ জনপ্ৰতিনিধিসকল। পুঁজিপতি অনা-অসমীয়াৰ প্ৰতি সদয় হোৱাৰ লগতে ভোটৰ অংকত বিভোৰ আমাৰ এই জনপ্ৰতিনিধিসকলে অন্ধভাৱে অনুপ্ৰৱেশকাৰীসকলৰ বক্ষণাবেক্ষণ আৰু সুৰক্ষা প্ৰদানত ব্যস্ত হৈ পৰিল।

ধিক্ আমাৰ জীৱন।

থলুৱা মানুহখিনিৰ কথা ভবাৰ বাবে যেন নোহোৱাই হ'ল কোনো। মাটি গ'ল। নেতাসকল ব্যস্ত ভোটবেংকৰ চিন্তাত। ব্ৰিটিছে দি থৈ যোৱা মন্ত্ৰ 'ডিভাইড এণ্ড ৰুল'কৈ সাৰোগত কৰি এচামৰ বিভিন্নপ্ৰকাৰৰ ৰাজনৈতিক মুনাফা লাভৰ আশাৰে খণ্ড-বিখণ্ড হ'ল আমাৰ খিলঞ্জীয়াসকল। তই কোচ, মই বড়ো, সি ৰাজবংশী, ই সোণোৱাল বুলিহে পৰিচয় থাকিল। একেলগে যে আমি অসমীয়া তাক একেবাৰে পাহৰি গ'লোঁ।

তেলৰ বাবে আন্দোলন।

ভূমিৰ বাবে আন্দোলন।

ভাষাৰ বাবে আন্দোলন।

খাদ্যৰ বাবে আন্দোলন।

পঢ়াৰ মাধ্যমৰ বাবে আন্দোলন।

বিদেশী বহিষ্কাৰৰ বাবে কৰা আন্দোলন।

খণ্ড-বিখণ্ড অসমীয়া সত্তাই অৰ্থনৈতিক সবলীকৰণৰ দিশটোলৈ মনোযোগ দিবই নোৱৰা হ'ল।

সেই তেতিয়াতে ফাঁচীবজাৰৰ চোৰাং কাৰবাৰীৰ বিৰুদ্ধে আন্দোলন কৰাৰ কথা অসমীয়া ৰাইজে পাহৰি ফাঁচীবজাৰখনকে অসমৰ অৰ্থনৈতিক হৃদপিণ্ড হিচাপে মানিবলৈ ল'লে। আমাৰ প্ৰতিটো প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীৰ সুলভ মূল্যৰ যোগানকাৰী হিচাপে কেৱল এটা চামৰ ওপৰতে আমি আমাৰ বিশ্বাস সঁপিলোঁ।

১৭৭৫ চনতে ৰাজহ সংগ্ৰহৰ কাম ইষ্ট ইণ্ডিয়া কোম্পানীক প্ৰদান কৰাৰ দৰেই আমি সকলো খিলঞ্জীয়াই ব্যৱসায়টো কেৱল এটা চামৰ হাততে সঁপি

দিলোঁ। আমি খেতি কৰিবও নোৱৰা হ'লোঁ। তৃতীয় আৰু চতুৰ্থ বৰ্গৰ চাকৰিৰ বাবে আন্দোলন কৰিবলগীয়া হ'ল। অলস জীৱন যাপনৰ লগতে থকা অভাৱ-অনাটনবোৰে আমাৰ নৱপ্ৰজন্মক প্ৰথম আৰু দ্বিতীয় শ্ৰেণীৰ চাকৰিৰ বাবে আগ্ৰহান্বিত কৰাৰ ক্ষমতাও নোহোৱা কৰি আনিলে।

সঁচা অৰ্থত এটা অৱক্ষয়ী জাতি।

ক্ষয়িষুণ্ড, ক্ৰমাগতভাৱে।

স্ববিৰোধী মতবাদ।

নিজৰ মানুহখিনিয়ে কৰা কামৰ ওপৰত নিজৰ মানুহখিনিৰেই নাই আস্থা।

এজনে নিজা বিচাৰ-বুদ্ধি বা সক্ষমতাৰে আগবাঢ়ি অহা দেখিলে আনজনে তাকেই কৰিবলৈ বিচাৰে বা তাৰ বিষয়ে নেতিবাচক সমালোচনাহে কৰে। উদ্যোগীৰ অভাৱ, উদ্যোগ গঢ়িবলৈ ধনৰ অভাৱ।

আমি ভাবি চাবৰ হ'ল। খিলঞ্জীয়া এজনে আৰম্ভ কৰা উদ্যোগৰ প্ৰতি আকৃষ্ট হ'বৰ হ'ল। 'ব্ৰিটিছেই ভাল' বুলি ভবা এসময়ৰ চিন্তাধাৰাৰ দৰেই, কেৱল এটা চামহে ব্যৱসায়ত ভাল বুলি অন্ধভাৱে তেওঁলোককে সঁহাৰি নজনাই, প্ৰকৃত জাতীয়তাবাদৰ মন্ত্ৰৰে উঠি অহা প্ৰজন্মই জন্ম দিবলৈ চেষ্টা কৰা প্ৰতিটো খিলঞ্জীয়া প্ৰতিষ্ঠানকে সহযোগ কৰি তাক আগবঢ়াই নিবলৈ চেষ্টা কৰাৰ বাহিৰে আমাৰ গতান্তৰ নাই। অৰ্থনৈতিক দাসত্বই কোঙা কৰি পেলোৱা মনবোৰ জোকাৰি আমি খিলঞ্জীয়াসকলে অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱৰ সূচনা কৰাৰ সময় সমাগত। আহক।

এজনে আনজনক হাতে হাত ধৰি সহায়ৰ মনোভাৱেৰে কামবোৰ আৰম্ভ কৰিলে আমাক ৰাখোঁতা নাই। থলুৱা এজনে আনজন থলুৱাৰ ভাল কামবোৰৰ প্ৰতি সঁহাৰিৰ মানসিকতাৰে আগবাঢ়িলেহে সফল হ'ব— এই ছেগাচোৰোকাকৈ আৰু দেৰিকৈ হ'লেও আৰম্ভ হোৱা অসমীয়াৰ অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱ। সেই তহানিতে অস্বিকাগিৰী ৰায়চৌধুৰীয়ে কৈ গৈছিল, 'যি জাতিয়ে নিজৰ পথাৰ আৰু বজাৰ ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰে, সেই জাতিয়ে নিজকো ৰক্ষা কৰিব নোৱাৰে।'

পৃথিৱীত চতুৰ্থ ঔদ্যোগিক বিপ্লৱৰ সূচনা হোৱাৰ সময়ত আমি যদি সকলোৱে মিলি অসমৰ খিলঞ্জীয়াই আৰম্ভ কৰা স্বাৱলম্বনৰ এই 'অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱ'ৰ উদ্যোগীসকলক মনে-প্ৰাণে সহায়ৰ হাত আগবঢ়াওঁ তেতিয়াহে আমি জাতি হিচাপে স্বকীয়তা বজাই ৰখা সম্ভৱ হ'ব। সেই সময় আহিছে। নহ'লে হয়তো কেইবছৰমানৰ পিছত অসমীয়া বুলি আমাৰ কোনো অস্তিত্বই নাথাকিব!

অস্তিত্বৰ শংকা।

জীয়াই থাকোঁতেই কৰা উপলব্ধি। বহুতো ঘণ্টাজুৰি মৰা আড্ডাৰ ফল আছিল এইবিলাক কথা। বহুতৰে আগত কৈছিলোঁ। কিন্তু পৰিৱৰ্তন একো নেদেখিলোঁ মোৰ জীৱন কালত। সেয়েহে বোধকৰোঁ মৃত্যুৰ পিছতো মোৰ মনলৈ বাৰে বাৰে আহি আছে এই কথাবোৰ, মই ভাবি থকা কথাবোৰ, সমাধান নোপোৱা এই বাৰেবিংকৰা চিন্তাবোৰ।

মই মোৰ ব্ৰিজাখনৰ ভিতৰতে বহি আছিলোঁ। পিণ্ডভাগ দি উঠি ৰূপটিহঁত ঘৰলৈ বুলি গৈছিলগৈ কেতিয়াবাই। মোৰ যাবলৈ মন যোৱা নাছিল। এই কথাবোৰ ভাবি থাকোঁতেই কেতিয়া যে সন্ধিয়া হ'লহি গমেই নাপালোঁ।

জীয়াই থাকোঁতেই এইবিলাক চিন্তাই মোক বৰ আমনি কৰিছিল। উত্তৰ বিচাৰি ফুৰিছিলোঁ। পোৱা নাছিলোঁ। বুজা নাছিলোঁ। কাৰ ঠা'ৰত আমি চলি আছোঁ? দিনবোৰ পাৰ কৰিছোঁ যন্ত্ৰৰং— ৰবটিক জীৱন যাপন কৰাৰ দৰে।

সমাজখনৰ প্ৰতি দায়বদ্ধতাৰে কিবা এটা কৰাৰ হাবিয়াস নিশ্চয়কৈ আছিল। কিন্তু কৰা নহ'ল। কাৰ তৰ্জনী আঙুলিৰ ত্ৰুন্ধ নিৰ্দেশত প্ৰলয় হৈছিল, হৈছিল যুদ্ধ? আৰু শেষ হৈছিল বহুতো অমূল্য জীৱনৰ, মই বুজিব পৰা নাছিলোঁ। আজি কিন্তু বুজিছোঁ যে বিপদ সমাগত।

অদৃশ্যমান কাৰোবাৰ তৰ্জনীৰ ত্ৰুন্ধ নিৰ্দেশত

আকৌ প্ৰলয় হ'ব।

আকৌ যুদ্ধ হ'ব।

ধ্বংস হ'ব মানৱ জীৱন

ধ্বংস হ'ব বহু অমূল্য জীৱন

যুগে যুগে

সেই আগৰ দৰেই।

মাথোঁ নাথাকিম মই এইবোৰ পুনৰ প্ৰত্যক্ষ কৰিবলৈ। সাক্ষী হ'বলৈ। নিঃসংগতাক সাবটি ৰ'ম এইবোৰৰ পৰা বহু ক্ৰোশ নিলগত।

আঠোটা দিনৰ পৰিসমাপ্তিৰে আন্ধাৰ নামি আহিল মোৰ চাৰিওকাষে। সন্মুখত সেয়া মোৰ ভাই-বন্ধুসকল। মোৰ শ্ৰাদ্ধৰ কামত ব্যস্ত। ব্যস্ত, নিমন্ত্ৰিত অভ্যাগতৰ তালিকা প্ৰস্তুত কৰাত। শ্ৰাদ্ধৰ বিভিন্ন কাৰ্যসূচীৰ লগতে জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ ভোজৰ প্ৰসংগও উত্থাপন হৈছে। আলোচনা হৈছে মই কি কি খাবলৈ

ভাল পাইছিলোঁ জাতীয় কথাবোৰৰ।

শুভ্ৰতাৰে ভৰা ৰভাখনৰ ভিতৰত মই নোহোৱা ভাবটোৰে ৰিঙা ৰিঙা পৰিৱেশ। উদ্যমহীন ব্যস্ততাৰে দায়িত্ব পালনৰ স্বার্থত কৰা বিভিন্নজনৰ পদ সঞ্চালন। মোৰ স্মৃতিচাৰণ। ড্ৰয়িং ৰুমত ৰূপটি, গোসাঁনী, নীৰু, মাকু আৰু মাৰ নিস্তেজ মুখবোৰ।

বগা বগা কাপোৰেৰে আৱৰি ৰখা সিহঁতৰ তেজ-মঙহৰ দেহাবোৰ। মোৰ নামমাত্ৰ পৰশৰ আশাৰে বাট চাই ভাগৰুৱা হৈ পৰা সিহঁতৰ মনবোৰ।

এই সকলো নেওচি সিহঁতৰ মাজেৰেই সিহঁতৰ অলক্ষিতেই গৈ সোমাই পৰিলোঁ মোৰ প্ৰিয় সেই 'বুক ছেল্ফ'টোৰ মাজত নিশাটো কটাবলৈ। আত্মপৰিচয়ৰ অৱলোকন কৰি অতীতলৈ ভুমুকি মাৰি নিজকে বিচাৰি ফুৰা মইটোক লৈ থাকিম অকলশৰে। একেবাৰে আপোনমতে— নিৰিবিলি পৰিৱেশত, এই নিৰ্জনতাৰ মাজত, সম্পূৰ্ণ নিৰ্বিকাৰ হৈ।

(১৩)

পুৱা সূৰ্য্যৰ কিৰণে ভুমুকি মাৰিলে।

খিৰিকীখনৰ পৰ্দাখিনিৰ ফাঁকেৰে ক্ৰমশঃ সোমাই আহিলে বিচ্ছূৰিত পোহৰৰ কণিকাবোৰ।

আন্ধাৰবোৰ আঁতৰি গৈ নোহোৱা হ'লগৈ।

এঙামূৰি দি ওলাই আহিলোঁ। প্ৰতিটো ৰুমতে মানুহেৰে ভৰি আছে ঘৰখন। মাটিতে পাৰি লোৱা বিছনাখিনিৰ মাজে মাজে ওলাই আহিলোঁ। সকলো টোপনিত লালকাল। পুৱতি নিশাৰ চিকুণ টোপনি। গোসাঁনী শুই থকা বিছনাখনৰ কাষতে ৰ'লোঁহি।

তাইৰ মুখখনলৈ চালোঁ। বিক্ষিপ্ত হৈ থকা চুলিখিনিৰ মাজেৰে তাইৰ জোঙা নাকটোৰে সৈতে মুখখনৰ এখন গাল দেখা পোৱা হৈ আছে। আনখন গালে গাৰৰ বুকুত আশ্ৰয় লৈ শুই আছে। এখন নিৰ্মল মুখ, নিষ্পাপ। টোপনিত লালকাল হৈ আছে তাই। গম পোৱা নাই যে মই তাইলৈকে চাই আছোঁ একেথৰে। আগতে হোৱা হ'লে কাষতে শুই সাবট মাৰি ধৰি থাকিলোঁহেঁতেন। মোৰ এখন হাতেৰে তাইৰ সেই দীঘল চুলিখিনিত হাত বুলাই বুলাই মুখেৰে প্ৰকাশ নকৰাকৈয়ে

বুজালোঁহেঁতেন যে তাই মোৰ কিমান মৰমৰ, কিমান আপোন।

আজি কিন্তু তাইক চুই চাবৰ সাহকণ নাই মোৰ।

ৰূপটিৰ চুলিকোছাত হাত বুলাই দিওঁতে সি যেনেকৈহে জিকাৰ খাই উঠিছিল।
তাৰ পিছৰে পৰা আৰু কাকো চুই চোৱাৰ সাহস কৰিব পৰা নাই। অশৰীৰী
আত্মাৰ অস্তিত্বক লৈ ভয়াৰ্ত কৰিব বিচৰা নাই মোৰ ঘৰখনৰ পৰিৱেশটো।

কিমান যে ডাঙৰ হৈ পৰিল গোসাঁনীজনী! এবাৰ সৰস্বতী পূজাৰ আগদিনা,
নীৰু ডিব্ৰুগড়লৈ যাবলগীয়া হৈছিল। নীৰুৰ বৰমাকৰ গা বেছি বেয়া হোৱা বুলি
শুনি যাবলৈ ওলোৱা ৰূপহঁতৰ লগতে নীৰুও ডিব্ৰুগড়লৈ গৈছিলগৈ। গোসাঁনীৰ
বয়স তেতিয়া দহ বছৰমান হ'ব।

গোসাঁনীয়ে আগদিনা ৰাতি শোৱাৰ আগতে টেবটোত এলান্ন দিলে পুৱা
৫.৩০ বজাত আৰু লগে লগেই মোলৈ নিৰ্দেশ— 'দেতু, এলান্ন বাজিলে মোক
জগাই দিবি হা।'

পুৱা এলান্ন বাজিল। কেইবাবাৰো জগোৱাৰ পিছত অৱশেষত ৫.৪৫মান
বজাত উঠি গা ধুবলৈ গ'ল তাই।

'সৰস্বতী মহাভাগে, বিদ্যে কমললোচনে।

বিশ্বৰূপে বিশালাক্ষী, বিদ্যাং দেহি নমহস্তুতে।'

হাতযোৰ কৰি গোসাঁইঘৰৰ সন্মুখত শৰাইখন লৈ তাই পূজা কৰি আছে।
শৰাইখনক তিনিটা কলৰে ছটা ভাগত ভগাই, এটা ভাগত কালি ৰাতিয়েই তিয়াই
থোৱা কাবুলী বুট আৰু আনটো ভাগত গোটা মণ্ড বৈকল্পিকভাৱে সজাইছে।
তাৰ মাজে মাজে আপেল তিনি টুকুৰা, আঙুৰ ছটা, বগৰী তিনিটাৰে সুন্দৰকৈ
সজাই দিছে। শৰাইৰ মাজভাগতে তিয়াই থোৱা চাউল কেইটামান দি তাৰ ওপৰত
কমলা এটা ৰাখি থৈ সৰস্বতী আইক উদ্দেশ্যি আগবঢ়াই দিলে আৰু পিছমুহূৰ্ততে
ধূপ-চাকি জ্বলাই একান্তমনে কৰযোৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে—

'হে ভগৱান,

মোক জ্ঞান দিয়া

মোক বুদ্ধি দিয়া

মোক শক্তি দিয়া

মোক অন্ধকাৰৰ পৰা পোহৰলৈ নিয়া

মোক মৃত্যুৰ পৰা আমৃত্যুলৈ নিয়া।'

দূৰৈৰ পৰাই চোফাখনতে বহি মই তইলৈকে চাই আছিলোঁ তন্ময়তাৰে। এৰা চাওঁতে চাওঁতে তাই দেখোন ডাঙৰজনীয়েই হ'লগৈ। বগা চেলোৱাৰযোৰেৰে তইক মই ভালকৈ আজিহে মন কৰিছোঁ। মস্ত এজনী হ'লগৈ। সাউত্কে তইৰঙা বেগ এটা লৈ দৌৰাদৌৰিকৈ আগবাঢ়ি আহিল। চেঙেলযোৰ পিন্ধিয়েই চিঞৰি ক'লে, 'দেতু তই দেখোন ৰেডী হোৱাই নাই। সোনকাল কৰ, স্কুলৰ বাছ নাপামগৈ নহ'লে।' তইৰ মাতটো শুনিহে খৰখেদাকৈ উঠি তইক লৈ গৈ বাছত উঠাই থৈ আহিলোঁগৈ। ঘূৰি আহোঁতে পাৰ হৈ অহা স্কুল এখনৰ সন্মুখত দেখা পাইছিলোঁ— এজন-দুজনকৈ কিছুসংখ্যক লোক গোট খাইছে।

এটা নষ্টাল্জিক ভাবে মনটো আগুৰি ধৰিলে— সৰস্বতী পূজাৰ কথা ভবাৰ লগে লগে। সেই অতীজৰে পৰা একেধৰণেই বিদ্যাদেৱীক আৱাহন কৰি নিজৰ ভৱিষ্যৎ সুদৃঢ় কৰাৰ মানস। বিদ্যালান্ধৰ এই প্ৰক্ৰিয়াটো চিৰাচৰিতভাৱে চলিয়েই আছে আৰু হয়তো কৃত্ৰিমতাই হেঁচা মাৰি নধৰিলে ই চলিয়েই থাকিব।

আচলতে বিদ্যালান্ধৰ এই প্ৰক্ৰিয়াটো জন্মৰ পিছৰে পৰা যি আৰম্ভ হ'ল, মৃত্যুপৰ্যন্ত চলি থকা এটা স্বয়ংক্ৰিয় পৰিক্ৰমা। পঢ়া পুথিৰ লগতে শিশুসকলে নিজে বুজিব পৰা হোৱাৰ বয়সলৈকে ঘৰখনৰ পৰিৱেশ তথা পাৰিপাৰ্শ্বিক পৰিৱেশ— এই সকলো মিলি আমাৰ এই শিশুবিলাকৰ মাজত এটা ব্যক্তিত্বৰ জন্ম দিয়ে। এই ব্যক্তিত্বৰ গাঁথনি নিভাঁজ পৰিৱেশৰ মাজেৰে হোৱাটো নিতান্তই বাঞ্ছনীয়। তেতিয়াহে সুস্থ মনৰ ব্যক্তিত্বৰ প্ৰকাশ হ'ব পাৰে। যিহেতু সুস্থ সমাজ এখন গঢ়ি তুলিবলৈ সুস্থ ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী ব্যক্তিৰ প্ৰয়োজন, সেয়েহে আমি এবাৰ ভাবি চোৱা উচিত যে প্ৰকৃতাৰ্থত আমি আমাৰ উঠি অহা প্ৰজন্মক, সেই পৰিৱেশটো দিব পাৰিছোঁনে নাই? নে বস্তুবাদী পৃথিৱীৰ তথাকথিত সুখৰ সন্ধানত নিজকে পাহৰি যন্ত্ৰৰং জীৱন যাপন কৰিছোঁ।

পৃথিৱীৰ প্ৰত্যেক জাতিৰে কেতবোৰ নিজা জাতিগত বৈশিষ্ট্য থাকে। নিজৰ ৰীতি-নীতিবোৰ হৈছে সেই জাতিৰ বিভিন্ন সময়ৰ, ভিন্ন অভিজ্ঞতাৰ ভিত্তিতৈয়াৰ হোৱা এখন সৰল দলিল। বিভিন্ন চিন্তাৰ ঐক্যবদ্ধ সমাহাৰ। ই এদিনতে সৃষ্টি হোৱা নাই। গতিকে বিশ্বৰ ঐক্য মঞ্চত থিয় হৈ আমি আজি যি বিদ্যা আহৰণৰ বাটত দৌৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিছোঁ, তাত যেন আমি আমাৰ পৰম্পৰাক পিছ পেলাই থৈ আহিছোঁ।

বিশ্বদৰবাৰত সমানে খোজকাঢ়িবলৈ আমি যি পথেৰে বিদ্যা আহৰণ কৰিবলৈ

আগবাঢ়িছোঁ, তালৈ চালে এনে লাগে যেন আমি আমাৰ নিজৰখিনি একেবাৰেই বাদ দিছোঁ। নিজস্ব ৰীতি-নীতি আৰু পৰম্পৰাবোৰ বাদ দি আনৰ ৰীতি-নীতিৰ অধ্যয়নেৰে বিদ্যা আহৰণ কৰিব বিচাৰিছোঁ নেকি বাৰু আমি? নিজৰ মূল বা শিপাৰ বিষয়ে নজনা কৈ আনৰ বৃহৎ গা-গছলৈ চাই নিজকে আনৰ নিচিনাকৈ সজাই-পৰাই ল'ব বিচাৰিছোঁ নেকি?

বিদ্যাই যদি জ্ঞানৰ আলয় হয়, এই বিদ্যা নৱপ্ৰজন্মক সুস্থিৰভাৱে দিব পৰাটোহে আমাৰ কাম্য। প্ৰয়াত সত্যনাথ বৰাদেৱৰ 'সাৰথি' কিতাপখন নপঢ়াকৈ ডাঙৰ হোৱা মোৰ ছোৱালীজনীয়ে কহিলে বাৰু আমাৰ স্বকীয়তাখিনি বজাই ৰাখিব পাৰিবনে? নে বস্তুবাদী যুগত যান্ত্ৰিক প্ৰচেষ্টাৰে তথাকথিত উন্নয়নশীল দেশৰ মনীষীসকলৰ জীৱনী অধ্যয়ন কৰিয়েই বা তেখেতসকলৰ তত্ত্বসমূহ পঢ়িয়েই সুস্থ ব্যক্তিত্বৰ অধিকাৰী হ'ব পাৰিব। এই পদ্ধতিৰে শিক্ষিত হৈ উঠা আমাৰ নৱপ্ৰজন্মই জানো আমাৰ পৰম্পৰা ৰক্ষা কৰি নিজৰ মাতৃভূমিৰ কথা চিন্তা কৰাৰ আহৰিৰে আমাৰ সমাজখনলৈ অৰিহণা আগবঢ়াব পাৰিব?

এইবোৰ বোধকৰোঁ অদৰকাৰী চিন্তা। সময়ে সকলো সিদ্ধান্ত লয়। নিজৰ মাধ্যম, নিজৰ পৰিৱেশ, নিজৰ দেশৰ মনীষীসকলৰ জীৱন দৰ্শন আদিয়েহে ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মক নিজৰ দেশমাতৃক লৈ গৰ্ব কৰাৰ সুযোগ দিয়ে।

ঘৰৰ পৰিৱেশখিনিয়েও সিহঁতৰ মানসিক তথা বৌদ্ধিক বিকাশৰ সহায়ক হয়। আৰু সেয়েহে মই আৰু নীৰুৱে সদায়েই ইতিবাচক চিন্তাৰে পৰিপুষ্ট কথা-বতৰাৰ মাজেৰেই গোসাঁনীক ডাঙৰ-দীঘল কৰাত গুৰুত্ব দিছিলোঁ। যৌথ পৰিয়ালৰ ইতিবাচক দিশবোৰৰ আলোচনা-বিলোচনাৰ মাজেৰে ডাঙৰ হোৱা গোসাঁনী আজি আমাৰ এই পৰিয়ালটোৰ বিশালতাৰ মাজত স্বাভাৱিক ৰূপতেই একাত্ম হ'ব পাৰিছে। এই যে নেদেখা ডোলেৰে বান্ধি ৰখা পৰিয়ালটোৰ প্ৰতিজন সদস্যৰ লগত তাই নিজকে খাপ খুৱাব পাৰিছে, সেইটোৱেই আছিল মোৰ জীৱনৰ বিশেষ আশা। নীৰুৰ সহযোগিতাৰে আগবাঢ়ি যোৱা মোৰ এই বিশাল পৰিয়ালটোৰ ঐক্যই আজি আমাৰ পৰিয়ালটোৰ বিশেষ শক্তি। এটাৰ বিপদত আনটোৱে আৱৰি ল'ব পৰা ভাললগা পৰিৱেশ। সেয়েহে আজি মোৰ বিশাল ঘৰটোত খোজকাঢ়িবলৈ ঠাই নোহোৱাকৈ ভৰি আছে পৰিয়ালটোৰ সকলো সদস্য।

নীৰু আৰু গোসাঁনীক অকলশৰীয়া কৰি থৈ কোনো আঁতৰি যোৱা নাই

কামৰ অজুহাতত। এৰা, কিমান যে শক্তি নিহিত হৈ থাকে এই যৌথ পৰিয়ালকেন্দ্ৰিক ব্যৱস্থাবোৰৰ মাজত। বেদনাক পাহৰাৰ শক্তি। হাঁহিমুখে ভৱিষ্যতক আঁকোৱালি লোৱাৰ উছাহ। মৃতকে ভালপোৱা কামবোৰেৰে আগুৱাই যোৱাৰ সংকল্প। আকাশ চোৱাৰ হেঁপাহেৰে জীৱনটোক আগুৱাই নিয়াৰ প্ৰচেষ্টা। মৃতকৰ আত্মাক চিৰশান্তি প্ৰদানৰ বাবে কৰা ঐক্যবদ্ধ চিন্তা। আৰু কিমান যে কি নিহিত হৈ আছে সকলোৰে বুকুৰ মাজত।

ঘড়ীটোলৈ চালোঁ। পুৱা ছয় বাজি গৈছেহে মাথোঁ। কোনো এজনেও বিছনা এৰি উঠি অহা নাই। ৰ'দটো বেছ ওপৰলৈকে উঠিলেই ইতিমধ্যে। তথাপি আমাৰ মানুহখিনিয়ে উঠিবলৈকে বিচৰা নাই।

মই আগতেও কেইবাবাৰো ভাবিছিলোঁ আৰু আমাৰ সেই আৱৰণীখনৰ 'পেখম' নামৰ আলোচনীখনত এবাৰ লিখিছিলোঁও যে আমাৰ ঘড়ীটো আগুৱাব লগা হ'ল।

কেইবছৰমানৰ আগতে সঞ্জীৱদাৰ 'ভৰসা চোকা মগজুৰ' প্ৰবন্ধটি পঢ়াৰ পিছৰে পৰা মোৰ মনটোলৈ নানাধৰণৰ চিন্তা আহিবলৈ ধৰিছিল।

সঁচাকৈয়ে কোনো এটা বিষয়ত আজি অসমীয়া মানুহৰ প্ৰভুত্ব নাই। ভৱিষ্যৎ প্ৰজন্মটোক সুস্থিৰভাৱে গঢ় দি অনাৰ পৰিকল্পনা যুগুত কৰাৰ সময় আহি পৰিছেহিয়েই। দৰাচলতে বহুত দেৰি হৈয়েই গৈছে।

ব্ৰিটিছৰ দিনত কানিৰ কবলত পৰা অসমীয়াৰ উঠি অহা নতুনখিনি আজি এনৰেগাৰ কবলত। কাম কৰি খোৱাৰ মানসিকতা যেন একেবাৰেই লোপ পাই আহিছে। স্কুলীয়া শিক্ষা লোৱাৰ ন্যূনতম সামৰ্থ্যখিনি নথকা চামটোৱেও কাম কৰি উপাৰ্জন কৰিবলৈ অসমৰ্থ। যিখিনিয়ে নিজৰ সন্তানৰ পঢ়াৰ দায়িত্ব ল'ব পাৰিছে তেওঁলোকেও পঢ়াব লাগে পঢ়ুৱাইছেহে। সঠিকভাৱে ভৱিষ্যতৰ বাবে দিবলগীয়া গাইডেঞ্চৰ অভাৱ। ইঞ্জিনীয়াৰ, ডাক্তৰ, এম বি এৰ বাহিৰে যেন আন একো বিষয়েই নাই। তথাকথিত 'ৰেট ৰেচ' এটা।

চিন্তা কৰা ব্যক্তিৰ অভাৱ।

কোনোৱে চিন্তা কৰিলেও শুনোতাৰ অভাৱ। কথাবিলাক বুজি পালেও আগবাঢ়ি গৈ কিবা এটা কৰা মানুহৰ অভাৱ।

আমাৰ এই অৱস্থাটোৰ বিষয়ে ভাবিবলৈ কাৰো সময় নোহোৱাৰ কাৰণটো কি? সঁচাকৈয়ে বাৰু আমাৰ সময়ৰ অভাৱ নেকি? কথাখিনি পাতি পাতি মোৰ

বন্ধু বুধীন বৰঠাকুৰৰ সৈতে গাড়ীৰে গৈ থাকোঁতেই তেখেতে কৈছিল যে প্রকৃতৰ্থতে আমাৰ সময়ৰ অভাৱ। দোষ আমাৰ নহয়, আমাৰ ঘড়ীটোৰহে।

ভাৰতৰ একেবাৰে পূৰ্বদেশ, সূৰ্য উঠাৰ দেশ এই অসম। পুৱা ৪—৪.৩০ বজাতেই সূৰ্য উদয় হয়। ভাৰতৰ পশ্চিমৰ ৰাজ্যসমূহৰ তুলনাত প্ৰায় দুঘণ্টাৰ আগতেই। কিন্তু যিহেতু সমগ্ৰ ভাৰতৰ লগত মিলাই কেৱল এটা ‘টাইম জ’ন’ কৰি থোৱা আছে, সেয়েহে আমি চলিব লাগে সেই মতেই। লাভৰ মূৰত পুৱাৰ সম্পূৰ্ণ দুঘণ্টা সময় আমি ব্যৱহাৰ কৰিব নোৱাৰোঁ। আনহাতে দুঘণ্টা আগতে উদয় হোৱা সূৰ্যই দুঘণ্টা আগতেই আমাৰ পৰা বিদায় লয়। গতিকে পুৱাৰ আগতীয়া দুঘণ্টাৰ সুযোগ নোলোৱা আমিবোৰে আনতকৈ দুঘণ্টা আগতেই কাম সামৰিব লাগে। তাৰ মানে আমি সঁচাকৈয়ে কম কাম কৰোঁ আৰু তাৰ পৰিণতিতে আমাৰ সময়ৰ অভাৱ— কাম কৰিবলৈ বা চিন্তা কৰিবলৈ।

গৰমৰ দিনত চাৰি বজাতেই সূৰ্য উদয় হয়। নিতানৈমিত্তিক কাম কৰাৰ বাবে প্ৰয়োজন হয় প্ৰায় দুঘণ্টাৰ আৰু এঘণ্টা স্কুললৈ যোৱাৰ সময় বুলি ধৰিলে আমি পুৱা সাত বজাৰ পৰা স্কুলসমূহৰ পাঠদান আৰম্ভ কৰিব পাৰোঁ। পুৱাৰ এই সময়খিনি আমাৰ সকলোৱেই, বিশেষকৈ উঠি অহা প্ৰজন্মই নিজৰ মস্তিষ্কৰ পূৰ্ণ প্ৰয়োগ কৰিব পাৰে। সাত বজাত আৰম্ভ হোৱা স্কুল ১২ বজাত ছুটী দিব পৰা যায়। গতিকে গৰমৰ দিনকেইটাত, আমাৰ মগজুৰে কাম কৰিব নিবিচৰা সময়খিনিত আমাৰ ল’ৰা-ছোৱালীবিলাকে স্কুলৰ পৰা আহি দুপৰীয়াৰ আহাৰ খাই ল’ব পাৰে। দুপৰীয়া অকণমান শুই উঠি দুঘণ্টা সময় খেলা-ধূলোকে আদি কৰি নিজৰ মানসিক তথা শাৰীৰিক দিশৰ কৰ্মৰণ কৰিব পাৰিব। পাঁচ বজাত হাত-মুখ ধুই পঢ়াত দুঘণ্টা কটোৱাৰ পাছত এঘণ্টা ঘৰৰ আটাইৰে লগত বিভিন্ন আলোচনা আদিৰ মাজেৰে ৭.৩০ বজাত ৰাতিৰ আহাৰ গ্ৰহণ কৰি আঠ বজাত বিছনা ল’ব পৰা হ’বগৈ। সম্পূৰ্ণ আঠ ঘণ্টা শোৱাৰ পিছত ৪—৪.৩০ বজাত উঠি পুনৰ দিনটোৰ বাবে নিজকে প্ৰস্তুত কৰিবলৈ সক্ষম হ’ব।

বৰ্তমান অৱস্থাটো এবাৰ ভাবি চাওকচোন। পুৱা ছয় বজা বা ৬.৩০ বজাত উঠি ৮—৮.৩০ বজাৰ চেংচেঙীয়া ৰ’দটো মূৰত লৈ ন বজাত স্কুল পায়গৈ। দহ বজাৰ পৰা আৰম্ভ হোৱা গৰমটো মূৰত লৈ ২.৩০ বজালৈকে স্কুলৰ শিক্ষা ল’ব লাগে। ঘৰ আহি পায় মানে ৩.৩০—৪ বাজে। দুঘণ্টা জিৰণি লয় মানে আন্ধাৰ হ’বৰে হয়। খেলিবলৈ যোৱাৰ সময় ক’ত।

সন্ধিয়া ৬—৬.৩০ বজাৰ পৰা পঢ়াত বহি ৮.৩০ বজাত সামৰি প্ৰাইম টাইমৰ টিভি চেনেল চাবলৈ বহিবৰ হয়। ১০—১০.৩০ বজাত টিভি সামৰি ভাত খাই শুবলৈ যায় মানে এঘাৰ বাজে। পুৱা ৬—৬.৩০ বজাত চিএৰি চিএৰি উঠাবলৈ যোৱা মানে, আঠ ঘণ্টা শোৱাৰ ন্যূনতম প্ৰয়োজনীয়তাকণো পূৰাব পৰা নগ'ল। ন বজাত স্কুলত পঢ়া আৰম্ভ কৰে মানে পুৱাৰ পাঁচটা ঘণ্টা পাৰ হৈয়েই গ'ল। পুৱাৰ মগজুটোক ব্যৱহাৰ কৰাৰ সুযোগকণ পালেনো ক'ত? আবেলি খেলিবলৈও অকণমান সময় নাই। টিউচনবোৰতো আছেই। ঘৰৰ মানুহখিনিৰ লগত কথা পাতিবনো কেতিয়া? প্ৰজেক্ট, হোমৱৰ্কৰ বোজাটো শেষ কৰিবলৈ সন্ধিয়াৰ সময়কণ কমেই হয়, দৌৰাদৌৰিতে যায়।

এতিয়া আমি আমাৰ কথাবিলাক চাওঁচোন। ৬—৬.৩০ বজাত নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীক স্কুললৈ যোৱাৰ ব্যৱস্থা কৰাৰ পিছত আঠ বজাত আমাৰ অফিচ, ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠান আদি আৰম্ভ কৰিব পৰা যায়। আঠ ঘণ্টা কাম কৰি ৪.৩০ বজাত আহিলেও বজাৰ-সমাৰ কৰি ৫—৫.৩০ বজাত ঘৰ পাবহি পৰা যায়। পুৱা আঠৰ পৰা দহ বজালৈকে সম্পূৰ্ণ দুঘণ্টা মৰ্ণিং ব্ৰেইন আৰু এনাজীৰ পূৰ্ণ ব্যৱহাৰ কৰিলে যথেষ্ট ভাল ফল পোৱা যাব। সন্ধিয়া ৫—৫.৩০ বজাত ঘৰ পালে, সেই সময়ত পঢ়িবলৈ বহা নিজৰ ল'ৰা-ছোৱালীকেইটাকো অলপ চোৱা-চিতা কৰাৰ সময় হাতত থাকিব আৰু সমাজৰ মানুহখিনিৰ লগতো বিভিন্ন চিন্তা-চৰ্চাৰ প্ৰয়োজনীয়তাখিনিও পূৰণ কৰিব পৰা যায়।

কিন্তু বৰ্তমানৰ দৰে দহ বজাৰ ৰ'দটো মুৰত লৈ কাম কৰিবলৈ আৰম্ভ কৰোঁ মানে এলাহ ভাব আহি পৰে। কৰ্মশক্তিৰ গুণগত মান কমিবলৈ ধৰাৰ সময়ত আমি কাম আৰম্ভ কৰোঁ। তেনেস্থলত ফলাফলনো ক'ত ভাল হ'ব?

আমি প্ৰতিটো কথাতে অনুকৰণ কৰিবলৈ বিচৰা পশ্চিমৰ দেশসমূহলৈ চালেই হ'ল। তেওঁলোকেও নিজৰ দেশখনক কৰ্মৰত কৰি ৰাখিবৰ বাবে বিভিন্ন টাইম জ'ন মানি চলি আছে। উদাহৰণস্বৰূপে আমি যদি আমেৰিকা যুক্তৰাষ্ট্ৰৰ কথাই চাওঁ, দক্ষিণ-পূবেদি যোৱা দ্ৰাঘিমাংশডাল ৩৫° পশ্চিম আৰু উত্তৰ আমেৰিকাৰ একেবাৰে পশ্চিমেদি যোৱা দ্ৰাঘিমাংশডাল হ'ল ১৬৮° পশ্চিম। অৰ্থাৎ ১৬৮ - ৩৫ = ১৩৩ডাল দ্ৰাঘিমা এই বৃহৎ এলেকাৰ মাজেদি পাৰ হৈ গৈছে। প্ৰতিডাল দ্ৰাঘিমাই সূৰ্যৰ সন্মুখেদি পাৰ হৈ যাবলৈ সময় লাগে চাৰি মিনিট। গতিকে একেবাৰে পূব আৰু পশ্চিমৰ মাজত সময়ৰ ব্যৱধান হয় ১৩৩ ×

৪ = ৫৩২ মিনিট। মানে ৮ ঘণ্টা ৫২ মিনিট। আনহাতেদি আমেৰিকাখনক তেওঁলোকে ছটা টাইম জ'নত বিভক্ত কৰিছে। আন অৰ্থত, প্ৰতি ২২ডাল দ্ৰাঘিমাৰ পিছতে এটা টাইম জ'ন মানি চলিছে।

আমাৰ ভাৰতবৰ্ষৰ পূৰ্বদেশ অসমৰ মাজেদি যোৱা দ্ৰাঘিমাংশডাল হ'ল ৯৭° পূব আৰু পশ্চিমৰ দ্ৰাঘিমাংশডাল হ'ল ৬৮° পূব। অৰ্থাৎ ভাৰতবৰ্ষৰ মাজেৰে একত্ৰিশডাল দ্ৰাঘিমাংশ পাৰ হৈ গৈছে। আমেৰিকাই প্ৰতি ২২ডাল দ্ৰাঘিমাৰ মূৰে মূৰে এটা টাইম জ'ন কৰি লোৱাৰ বিপৰীতে আমি ৩১ডাল দ্ৰাঘিমাতে এটা টাইম জ'ন কৰি লৈছোঁ। গতিকে এই ভিত্তিত সমগ্ৰ উত্তৰ-পূবত এটা টাইম জ'ন মানি লোৱাৰ যুক্তিযুক্ততা আছে বুলি মই বিশ্বাস কৰোঁ। মানে কৰিছিলোঁ। এতিয়াতো আৰু মোৰ কথামতে জগতখন নচলে। তথাপি ভাবিছোঁ অসমৰ এই কথাটোক লৈ কোনোবা এজন জাতীয় নেতাই আমাৰ ঘড়ীটো দুঘণ্টা আগুৱাই দিয়া হ'লে আমাৰ উন্নতিও বোধকৰোঁ ভাৰতবৰ্ষৰ পশ্চিম প্ৰান্তত থকা আজিৰ গুজৰাটৰ লেখীয়াই হ'লহেঁতেন নিশ্চয়। অৱশ্যে গুজৰাটৰ উন্নতিৰ ধ্বজা বহনকাৰী নেতাৰ নিচিনা নেতা এজনৰো প্ৰয়োজন আজিৰ এই অসমখনত। প্ৰয়োজন আকৌ এজন বিষুণ ৰাভাৰ। কি নাছিল আমাৰ? প্ৰকৃতিয়ে কি দিয়া নাছিল? কিন্তু আমিৰোৰ গুবৰুৱাহে হ'লোঁ, বেয়া বস্তু বিচাৰিহে যাওঁ। মৌমাখিৰ দৰে হ'ব নোৱাৰিলোঁ— ফুল বিচাৰি, মধু পান কৰিবলৈ।

কি যে হৈছে মোৰ?

অলাগতিয়াল চিন্তাবোৰ ইমান বেছিকৈ মনলৈ অহা হৈছে। আচলতে Idle Brain, তাৰ মানেই হ'ল Devil's workshop। এৰা, সেইটোৱেই হৈছে মোৰ।

আজি ন দিন, মোৰ মৃত্যুৰ দিনৰ হিচাপত।

আমাৰ ৰাইজে ইতিমধ্যে মাটিত পাৰি থোৱা বিছনাবোৰৰ ওপৰত আঁৰি লোৱা আঁঠুৱাবোৰ খুলি পেলালে। ঘৰটোৰ ভিতৰৰ পৰিৱেশটো বেছ মুকলি মুকলি হৈ পৰিল।

লালচাহৰ পৰ্বও চলি আছে সমান্তৰালভাৱে। তিনিওটা বাথৰুমৰ পৰা এজনৰ পিছত আন এজনে নিজৰ নিত্যকৰ্ম সমাপন কৰি গা-পা ধুই আজৰি হৈ আহি ঠায়ে ঠায়ে বহিছেহি।

চাওঁতে চাওঁতে নটা দিনত ভৰি দিলেহি। পৰহিলৈ মোৰ শ্ৰাদ্ধ আৰু তাৰ এটা দিনৰ পিছতে মোৰ জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ ভোজ।

জীৱনটো শেষ হ'ল বৰ নাটকীয় ধৰণে।

জীয়াই থাকোঁতে উপলব্ধিয়েই কৰিব নোৱাৰিলোঁ জীৱনটোনো কি? পৃথিৱীতে বাস কৰি পৃথিৱীখন যে গোল তাকে বুজি নোপোৱাৰ নিচিনাকৈয়ে, নুবুজাকৈয়ে পাৰ হৈ গ'ল জীৱনটো।

সপ্তম শ্ৰেণীত পঢ়াৰে পৰা কেৱল আন্দোলনৰ পৰিৱেশতেই ডাঙৰ হ'লোঁ। অবৈধ বাংলাদেশী বহিষ্কাৰৰ দাবীৰে কৰা আন্দোলনে আঠশৰো অধিক সৰল-সুঠাম খিলঞ্জীয়া ডেকা ল'ৰাৰ জীৱন অকালতে শেষ কৰিলে। সশস্ত্ৰ সংগ্ৰামৰ লগতো হাজাৰ হাজাৰ পাহোৱাল ডেকাৰ জীৱনৰ অৱসান ঘটিল। ভৱিষ্যতৰ নিচান কঢ়িয়াবলৈ, জাতিক আগবঢ়াই নিবলৈ আহি পৰিল ভয়াৱহ শূন্যতা।

বাংলাদেশীৰ অবৈধ প্ৰব্ৰজনৰ পৰা উদ্ভৱ হোৱা সমস্যাৰাজিৰ পৰিপ্ৰেক্ষিতত বিভিন্ন গোট বা সংগঠনে বিভিন্নপ্ৰকাৰে প্ৰতিৰোধী কাৰ্যসূচী পালন কৰি আহিছে। আমি এই জ্বলন্ত সমস্যাটোক যিধৰণে প্ৰত্যাহ্বান কৰিব বিচাৰি আছোঁ, প্ৰকৃতাৰ্থত কিমান বা কামত আহিব ক'ব নোৱাৰি। আৱেগিক হৈ এই সমস্যাৰ সমাধানৰ বাবে সাধাৰণ ৰাইজে বিভিন্ন সময়ত, বিভিন্ন দল-সংগঠনৰ নিৰ্দেশত আগবাঢ়ি আহিছে যদিও বাস্তৱত বাৰু কামত আহিবনে? এইধৰণৰ হাজাৰটা প্ৰশ্নই বৰ আমনি কৰিছিল মোক জীয়াই থকা দিনবোৰত।

আৰু মই তেতিয়াই ভাবিছিলোঁ যে দৰাচলতে আমি অসমৰ খিলঞ্জীয়াৰ প্ৰকৃত সংজ্ঞা এটা নিৰূপণ কৰি উলিয়াব লাগিব। অসমীয়া মানে কোন? আমাৰ মাজত এটা প্ৰকৃত সংজ্ঞা নিৰূপণ কৰি এই সকলোখিনিকে এটা বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতি হিচাপে চিনাকি কৰাই দিবৰ বাবে নিজকে প্ৰস্তুত কৰি ল'ব লাগিব।

একগোট হ'বলৈ এটা অৱলম্বনৰ প্ৰয়োজন।

সাংস্কৃতিক একতাৰ ডোলেৰে আমাক ঐক্যবদ্ধ কৰাটো সম্ভৱ বুলি ভাবোঁ। ভাষা আন্দোলনৰ সময়ত প্ৰয়াত জয়ন্ত হাজৰিকাই সৃষ্টি কৰা 'সুৰবাহিনী'য়ে অসমীয়া সমাজক একতাৰ ডোলেৰে বান্ধিছিল।

শিল্পীৰ দ্বাৰাহেই সম্ভৱ। বৃহত্তৰ অসমীয়া জাতিৰ সংজ্ঞা নিৰূপণ কৰি ঐক্যবদ্ধ কৰাৰ কামটো আমাৰ শিল্পীসকলে মন কৰিলে অতি সহজতে কৰিব পাৰিব। এয়া মোৰ আছিল এক দৃঢ় বিশ্বাস। নিজে ঐক্যবদ্ধ হৈ আমাৰ একমাত্ৰ শত্ৰু অবৈধ বাংলাদেশীখিনিক চিনিব লাগিব।

আমি নিজেই নিজৰ জাতিটোক 'কাম কৰিব নোৱাৰা এলেছা' বুলি সচৰাচৰ

কৰি অহা সমালোচনাবিলাকৰ পৰা আঁতৰাই আমাৰ কাম-কাজবোৰত আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীক মকৰল কৰিব লাগিব। অলপ বেছিকৈ কষ্ট কৰিব পৰা বাবেই বাংলাদেশী কামলাটোক হাজিৰাত লগোৱাৰ পৰিৱৰ্তে আমাৰ সেই হাজিৰা কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা ল'ৰাটোক কামত নিয়োগ কৰিব লাগিব। আজি হ'ব পৰা দুটা টকাৰ লোকচানৰ কথা ভাবি আমি যদি হাজিৰা কৰা কামটোও সন্দেহযুক্ত বাংলাদেশী নাগৰিকৰ হাততে তুলি দি থাকোঁ, তেনেহ'লে আমাৰ সেই পঢ়িব নোৱৰা আৰু খেতি কৰিবলৈ মাটি নথকা অভাৱী ল'ৰাবোৰে কি কৰি খাব?

মই সদায়েই ভাবিছিলোঁ যে আমাৰ জাতীয় সংগঠনবোৰে তেওঁলোকৰ কৰ্মীসকলৰ উপৰি ছাত্ৰ সমাজৰ পৰা বাছনিৰ জৰিয়তে একোটাকৈ গাঁও সুৰক্ষা বাহিনী গঠন কৰিব পাৰে। এই কৰ্মীসকলে চান্দা আদি নোতোলাৰ শপতনামাত স্বাক্ষৰ কৰিহে নিজকে কামটোত জড়িত কৰিব পাৰিব। এই গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীৰ সম্পাদক, সভাপতি আদিৰ দায়িত্বত সেইখন গাঁৱৰে সৎ তথা সন্মানীয় ব্যক্তিসকলক অধিষ্ঠিত কৰাব লাগিব।

এই গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীবিলাকে মুখ্যতঃ কৰিবলগীয়া কামবোৰৰ ভিতৰত প্ৰথমতেই নিজৰ গাঁওখনৰ বজাৰ আদি স্থানত থকা বা বেহা-বেপাৰ কৰিবলৈ লোৱা লোকসকলৰ ওপৰত চকু ৰাখিব লাগিব। সন্দেহজনক বাংলাদেশী লোকক, যি নেকি নিজকে ভাৰতীয় হিচাপে প্ৰমাণ কৰিব নোৱাৰে— তেওঁলোকৰ আঁতৰি গৈ সংগ্ৰহ কৰাৰ কামত নিজকে নিয়োগ কৰিব লাগিব। যদিহে কোনো এজন লোকে দিয়া নথি-পত্ৰৰ ভিত্তিত তেওঁ নিজকে ভাৰতীয় বুলি প্ৰমাণ কৰাত ব্যৰ্থ হয়; তেতিয়া এই গাঁও সুৰক্ষা সমিতিৰ কৰ্মকৰ্তাসকলে এই লোকসকলক প্ৰশাসনৰ হাতত চমজাই দিব লাগিব। এটা গোটে এইদৰে সন্দেহযুক্ত বাংলাদেশী নাগৰিকক বিচাৰি উলিয়াই পুলিচ থানা বা ডিচি অফিচত চমজাই দিব লাগিব।

আন এটা গোটে এইদৰে ধৰাই দিয়া লোকসকলৰ ওপৰত প্ৰশাসন বা ন্যায়পালিকাই কি সিদ্ধান্ত ল'লে তাৰ বিতং তথ্য সংগ্ৰহ কৰাৰ লগতে তদাৰক কৰি থাকিব লাগিব। প্ৰতিটো কথাকে ৰেজিষ্টাৰত লিখি নিৰীক্ষণ কৰি থাকিব লাগিব, যেতিয়ালৈকে প্ৰশাসনে এই সন্দেহযুক্ত নাগৰিকসকলক অসমৰ পৰা বিতাৰিত নকৰিব।

এই গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীৰ অধীনতে আন এটা গ্ৰুপ থাকিব, যিয়ে নেকি বিভিন্ন 'কনষ্ট্ৰাকচন ছাইট'ত মকৰল হৈ থকা শ্ৰমিকৰ পৰিচয়ৰ সবিশেষ ৰেজিষ্টাৰত

লিখিব লাগিব আৰু সন্দেহযুক্ত বাংলাদেশী নাগৰিকক স্থানীয় প্ৰশাসনৰ হাতত চমজাই দিব লাগিব।

নিজৰ নিজৰ এলেকাৰ সকলো লোককে এই গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীয়ে অনুৰোধ কৰিব, যাতে তেওঁলোকেও নিজৰ যিকোনো কামত সন্দেহযুক্ত নাগৰিকক নিয়োগ নকৰিব। গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীয়েও এইক্ষেত্ৰত চকু ৰাখিব লাগিব।

এই সুৰক্ষা বাহিনীৰ কৰ্মকৰ্তাসকলে গাঁৱৰ মাটি যাতে কোনো সন্দেহযুক্ত নাগৰিকক বিক্ৰী কৰা নহয়, তাৰ ওপৰতো চকু ৰাখিব লাগিব।

গাঁৱৰ ওচৰে-পাঁজৰে থকা ৰিজাৰ্ভ ফৰেষ্টবোৰৰ আশে-পাশে কোনোধৰণৰ সন্দেহযুক্ত নাগৰিকে বসতি কৰিবলৈ সুবিধা পাব নালাগিব।

এই গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীৰ কৰ্মকৰ্তাসকলে নিজে সৎ পথেৰে, সম্পূৰ্ণ অহিংস পদ্ধতিৰে এইখিনি কাম নিয়াৰিকৈ কৰাৰ লগতে অঞ্চলটোৰ চৰকাৰী কাৰ্যালয়, বিশেষকৈ মাটি-বাৰীৰ লগত জড়িত মণ্ডল আদিয়ে যাতে অসৎ কাম কৰি পইচা উপাৰ্জন কৰিব নোৱাৰে, তাৰ ওপৰতো সতৰ্ক দৃষ্টি ৰাখিব লাগিব। দুৰ্নীতিত জড়িত চৰকাৰী কৰ্মচাৰীৰ প্ৰকৃত পৰিচয় ৰাইজৰ আগত দাঙি ধৰিব লাগিব।

নিজৰ অঞ্চলত ‘লোকল ল’ৰাইহে কাম কৰিব’ জাতীয় অদৰকাৰী কথাৰ পৰা নিজকে আঁতৰাই ৰাখিব পাৰিব লাগিব। আমি অসমীয়া বুলি নিৰ্ধাৰিত হোৱা যিকোনো এজন অসমীয়াই অসমৰ যিকোনো এটা অঞ্চলতে কাম কৰিবলৈ আগবাঢ়ি যাব পাৰিব লাগিব। গাঁও সুৰক্ষা বাহিনীৰ ল’ৰাখিনিয়ে এনেদৰে কাম কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা অসমীয়াজনক পাৰ্যমানে সহায় কৰিব। কাম কৰিবলৈ বাধা দিয়াৰ দৰে জাতিদ্ৰোহী কৰ্মত লিপ্ত হ’ব নোৱাৰিব।

চৰকাৰী আঁচনিৰ জৰিয়তে খেতিৰ বাবে দিয়া ট্ৰেক্টৰ, সাৰ, বীজ আদি কোনে কোনে পাইছে বা কোন কোন বঞ্চিত হৈছে তাৰ তদাৰক কৰিব লাগিব। লগতে এই সুবিধাসমূহ যাতে আমাৰ থলুৱা কৃষকসকলে পায়— তাৰ বাবে চকু ৰাখিব লাগিব। একেদৰে মীন বিভাগ, পশুপালন বিভাগ আদিৰ জৰিয়তে অহা সুবিধাবিলাক থলুৱা মানুহখিনিৰ হাতলৈ যাতে আহে, তাৰ প্ৰতিও চোকা নজৰ ৰাখিব লাগিব।

গাঁৱৰ ল’ৰাসকলক উৎসাহিত কৰি এনেয়ে জলাহ হৈ পৰি থকা এলেকাবোৰ চাফ-চিকুণ কৰি চৰকাৰী সুবিধাখিনি লৈ মীনপালন জাতীয় কামলৈ উৎসাহিত কৰিব লাগিব। পশুপালনৰ জৰিয়তে সমাজৰ উঠি অহা প্ৰজন্মই নিজকে

আৰ্থিকভাৱে সবল কৰি যে উন্নত জীৱন যাপন কৰিব পাৰে তাৰ নিদৰ্শন দেখুৱাব পাৰিব লাগিব। নিবনুৱা যুৱকসকলক চৰকাৰী প্ৰশিক্ষণবোৰৰ বিষয়ে অৱগত কৰি তেওঁলোকৰ আগ্ৰহ অনুযায়ী প্ৰশিক্ষণ লোৱাৰ বাবে উৎসাহিত কৰি গো-পালন, ছাগলী পোহা, মৌ পালন আদিৰ দৰে বৃত্তিৰ প্ৰতি আকৃষ্ট কৰিব পাৰিব লাগিব। নহ'লে আজিৰ অৱস্থাটোৰ দৰেই এই গাঁৱৰ ল'ৰাবিলাকে নিজৰ সংস্থাপন বিচাৰি বেংগালুৰু, চেন্নাই, হায়দৰাবাদ আদি ঠাইলৈ গৈ আনৰ ফেক্টৰীৰ ৰখীয়া হৈ থকা অৱস্থাতে সন্দেহযুক্ত বাংলাদেশী নাগৰিকে আমাৰ খেতিৰ মাটিবিলাক হৰণ কৰি কৰি আমাৰ অস্তিত্ব নোহোৱা কৰি পেলাবগৈ এদিন।

নিজা নিজা নিয়মেৰে পূৰ্বৰে পৰা চলি অহা সেই পুৰণি পদ্ধতিতে বছৰেকত মাত্ৰ এবাৰ ধান খেতি কৰি জীৱন নিৰ্বাহ কৰা দেউতাকৰ সেই ফটা চুৰিয়াখনৰ সৈতে পৰিয়ালেটোৰ আৰ্থিক দীনতা দেখা নতুন প্ৰজন্মৰ ল'ৰাজনৰ সন্মুখত পেটৰ ভোক নিবাৰণৰ বাবে 'ছিকিউৰিটি'ৰ চাকৰি কৰিবলৈ চহৰলৈ ওলাই অহাৰ বাহিৰে আন একো পথ নাথাকে।

এই যে অসম ৰক্ষা কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা সন্তৰ-আশীটামান 'জাতীয় সংগঠন' আছে আৰু আটাইবোৰেই যে সোণৰ অসম গঢ়াৰ স্বাৰ্থত একেধৰণেই অসম বন্ধ দি টায়াৰ জ্বলাই বা নঙঠা হৈ প্ৰতিবাদ কৰি চান্দা তুলি ফুৰিছে, তেওঁলোকৰ মাজৰে কোনোবা এটা সংগঠনেও বাৰু আমাৰ খিলঞ্জীয়া গাঁওবোৰত 'অৰ্থনৈতিক বিপ্লৱ' সূচনাৰে মই এই অৱস্থাতো ভাবি অহাৰ দৰে এইবিলাক কাম কৰিব নোৱাৰেনে? জাতিটো জীয়াই ৰাখিবলৈ আমি বাৰু এনেকুৱা কিছুমান কামত নিজকে নিয়োগ কৰিব নালাগিছিলনে?

নে অনবৰতে আনৰ কুৎসা ৰটনা কৰি আড্ডা মাৰি মাৰিয়েই জীৱনটো পাৰ কৰি থাকিম? 'নিজেও নকৰোঁ, আনকো কৰিবলৈ নিদিওঁ' মন্ত্ৰৰে সুসজ্জিত আমিবোৰে গপতে গংগাটোপ হৈ 'আমি অসমীয়া নহওঁ দুখীয়া, কিহৰ দুখীয়া হ'ম' বুলি কোৰাছ গাই থাকিলেই হ'ব।

ধিক্ আমাৰ জীৱন!

ধিক্ আমাৰ মানসিকতা!

ধিক্ আমাৰ কৰ্মদক্ষতা!

ধেই! কিবিলাক কথা যে ভাবি আছোঁ? কাম নাই আৰু! মইতো মৰিলোঁৱেই। এইবিলাক চিন্তাৰ মূল্য কি আছে এতিয়া? কোনেনো শুনিব? কোনেনো কৰিব?

আচলতে জীৱনৰ পাৰ হৈ অহা সময়বোৰে আউল লগোৱা ঘটনা-পৰিঘটনাবিলাকেই আমাক অনুসন্ধিৎসু হ'বলৈ বাধ্য কৰে। চলি থকা ঘটনাপ্ৰবাহৰ মাজতেই সোমাই নতুনত্ব প্ৰদানৰ চিন্তাই মনবোৰত ভাবৰ উকমুকনি তোলে। মনবোৰ হৈ পৰে একো একোখন বিশাল পথাৰ। সৃষ্টিৰ সম্ভাৱনাৰে পৰিপূৰ্ণ হৈ অংকুৰণ ঘটে আমাৰ আশাবোৰৰ। কাৰণ মই বিশ্বাস কৰিছিলোঁ জ্যোতিপ্ৰসাদৰ সেই অমৰ বাক্যশাৰী— 'মানুহ হৈছে সপোন দিঠকলৈ পৰিণত কৰা শিল্পী।'

এৰা, সপোনক বাস্তৱ কৰাৰ ক্ষমতা কেৱল মানুহৰেই আছে। সেয়েহে আমি জীৱশ্ৰেষ্ঠ। আমি মানৱ! আৰু আন সকলোবোৰ জন্তু।

আৰু সেয়েহে মই মানুহ, মই শিল্পী। পৃথিৱীখন শিল্পীৰ ঘৰ, শিল্পীৰ কাৰখানা। আৰু শিল্প সাংস্কৃতিক সম্পদৰ প্ৰদৰ্শনী। সুন্দৰৰ জন্ম সংঘাতৰ মাজতে হয়। সংঘাতৰ পৰা দূৰৈত নহয়।

শিল্পী বাৰু একান্তভাৱে নিঃস্বার্থ আৰু নিৰপেক্ষনে? নহয়, শিল্পী সদায় নিপীড়িত মুক্তিকামী, সংগ্ৰামী জনতাৰ পক্ষত।

শিল্পীৰ উদ্দেশ্য কেৱল অৱসৰ বিনোদন নহয়। শিল্পীৰ উদ্দেশ্য কেৱল সুকুমাৰ বৃত্তিসমূহৰ পুষ্টিসাধনেই নহয়। শিল্পীৰ লক্ষ্য কেৱল জনতাৰ চৈতন্যৰ জাগৰণ আৰু জনতাৰ আত্মপ্ৰতিষ্ঠা।

অসমীয়া ৰক্ষণশীল সমাজৰ পৰা 'কেএগৰ পৰিয়াল' হিচাপে পোৱা কটাক্ষ সহিও অসমীয়া সাহিত্য জগতলৈ আপুৰুগীয়া দানেৰে নিজকে মহীয়ান কৰি থৈ গ'ল এই ৰূপান্তৰৰ শিল্পীজনাই। নিজে আৰু লগতে ভায়েক কমলাপ্ৰসাদ আগৰৱালাই আছিল আধুনিক অসমীয়া গীতৰ যুগস্ৰষ্টা। জ্যোতিপ্ৰসাদৰ গদ্যই আৱেগৰ দুৰ্বাৰ গতিত গীত বা কবিতাৰ ৰূপ লৈছিল। জ্যোতিপ্ৰসাদ, বিষ্ণু ৰাভা আৰু ফণী শৰ্মা— এই ত্ৰিমূৰ্তিৰ যুগটো আছিল অসমৰ জাগৰণৰ যুগ। সেয়েহে নাটকবোৰো আছিল জাগৰণৰ নাটক। উত্তৰণৰ নাটক।

অসমীয়া সংস্কৃতিৰ আধাৰ বহু বিশাল। অসমীয়া ভাষা-সাহিত্যৰ ভঁৰালটোও বহু বিস্তৃত। বিপুল বাবেবৰণীয়া কৃষ্টিৰ সমাহাৰ।

আনন্দৰাম ঢেকিয়াল ফুকনৰ দিনৰে পৰাই আৰম্ভ হৈছিল অসমীয়াৰ নৱযুগৰ আৰ্হি। চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালা আছিল অসমীয়া সাহিত্যৰ ওজা। অসমীয়া সাহিত্য আলোচনী আৰু সাংবাদিকতাক সবল ভিত্তিত প্ৰতিষ্ঠা কৰা বাটকটীয়া।

তেজপুৰত আৰম্ভ হোৱা আধুনিক অসমৰ সংগীতৰ চৰ্চাত বিশেষ অৱদান

আছিল জ্যোতিপ্ৰসাদৰ দেউতাক পৰমানন্দ আগৰৱালাৰ। চন্দ্ৰকুমাৰ আগৰৱালাৰ পিতৃ হৰিবিলাস আগৰৱালাই ‘কীৰ্ত্তন’ আৰু ‘দশম’ ছপাই ধৰ্মক ৰাইজৰ ওচৰলৈ নিয়াত সহায় কৰিলে। শংকৰদেৱৰ হাবিয়াস পূৰ্ণ হ’ল। মহাপুৰুষজনাৰ অমৰ সৃষ্টিক যুগমীয়া কৰাৰ লগতে সনাতনী ধৰ্মক অসমীয়া মানুহৰ হৃদয়ত স্থাপন কৰাত সহায়ক হ’ল। শংকৰদেৱৰ বিষয়ে প্ৰথম প্ৰবন্ধ লিখিছিল বিষুৱ ৰাভাদেৱে। ‘জোনাকী’ৰ পাতত লেখাৰ মাজেৰে মহাপুৰুষগৰাকীক অসমীয়া সমাজলৈ আগবঢ়াই দিছিল।

মই প্ৰায় সদায়েই ভাবিছিলোঁ, আৰু ভাবি ভাবি পাৰ পোৱা নাছিলোঁ— আমাৰ এই নাম-প্ৰসংগ আৰু পূজাত ব্যৱহাৰ হৈ অহা ‘প্ৰসাদ’ভাগৰ কথা। সেই অতীজতে মহাপুৰুষ শংকৰদেৱে আমাৰ সমাজলৈ আগবঢ়োৱা এটি অন্যতম অৱদান আছিল এই প্ৰসাদ। অসমৰ প্ৰসাদ সঁচাকৈয়ে ব্যতিক্ৰমী। নামঘৰত নাম-কীৰ্ত্তন কৰিবলৈ আহিবৰ বাবে অনুপ্ৰাণিত কৰাৰ উদ্দেশ্যে শংকৰদেৱে এই ব্যতিক্ৰমী প্ৰসাদ ব্যৱস্থাৰ প্ৰৱৰ্ত্তন কৰিছিল বুলি মোৰ মনটোৱে কয়। সেই সময়ৰ কৃষিকৰ্মৰ লগত জড়িত অসমীয়া খেতিয়কসকলৰ জীৱনৰ প্ৰতিটো সন্ধিয়া, নামঘৰত নাম-কীৰ্ত্তনৰ মাজেৰে পাৰ কৰাৰ পিছত গুৰুজনাৰ সেৱা লৈ উঠি প্ৰসাদ খোৱাৰ ব্যৱস্থাৰ প্ৰচলন আছিল। তিয়াই থোৱা বুটমাহ, মগুমাহৰ সংমিশ্ৰণেৰে অকণমান নিমখ, আদা কুটি মিহলাই সৃষ্টি কৰা অপূৰ্ব খাদ্যসম্ভাৰ। পুষ্টিকৰ আৰু খাদ্যপ্ৰাণেৰে ভৰা। তাৰ লগতে থলুৱাভাৱে উৎপাদন হোৱা কল, কুঁহিয়াৰ, নাৰিকল, ডালিম, মধুৰিয়াম আদি ফলাহাৰ। প্ৰ’টিন, ভিটামিন-এ, বি, চি, ডি সকলো থকা এক সুষম আহাৰ। কলপাতত সজাই দিয়ে যথেষ্ট পৰিমাণে। ভোক গুচাকৈ। সুস্বাদু তথা লোভনীয়। গতিকে এই প্ৰসাদৰ আশাতেই নামঘৰলৈ অহাটো বাধ্যবাধকতাৰ নিচিনা কথা।

কিন্তু মই আচৰিত হোৱা কথাটো হ’ল যে এই বুট বা মগু— দুয়োটা বস্তুৱেই অসমত উৎপাদন হোৱাৰ কোনো তথ্য নাই। আজিৰ দিনতো বুট, মগু আদি জাতীয় খাদ্যদ্ৰব্যবোৰ অসমৰ বাহিৰৰ পৰাই আহে। সেই তেতিয়াৰ দিনতে পৰিবহণ ব্যৱস্থাৰ কোনো সুবিধা নথকা অৱস্থাত শংকৰদেৱে বাৰু ক’ৰ পৰা এই দুবিধ বস্তু আহৰণ কৰিছিল? মই বহু ভাবিও একো বুজিব পৰা নাছিলোঁ।

নাৱেৰে অহা-যোৱা কৰাৰ ব্যৱস্থা আছিল। গতিকে আজিৰ দিনত এই দুবিধ বস্তু অহা ঠাই বিহাৰ বা উত্তৰ প্ৰদেশৰ পৰা নাৱেৰে আহিছিল নেকি বুট আৰু

মণ্ডমাহবোৰ সেই তেতিয়াৰ দিনতে? যদি আহিছিল, তেতিয়াহ'লে 'বাটাৰ' প্ৰথাৰে অসমৰ পৰা কি কি বস্তু বা বাহিৰলৈ গৈছিল? মই ভাবি ভাবিও একো উবাদিহ পোৱা নাছিলোঁ।

কেইবাজনো বন্ধুৰ সৈতে এই বিষয়ে আলোচনাও কৰিছিলোঁ। এবাৰ এজনে কৈছিল যে সি ম্যানমাৰলৈ যাওঁতে ৰাস্তাৰ দাঁতিত বহা বুঢ়ী মানুহ কিছুমান দেখিছিল। এই বুঢ়ী মানুহবিলাকে চাউলেৰে তৈয়াৰ কৰা দেশীয় সুৰা বিক্ৰী কৰে। আৰু তাৰ লগত খাবলৈ 'চাকনা' হিচাপে তিওৱা বুট-মণ্ডৰ মিশ্ৰণত নিমখ আৰু আদা সানি পৰিৱেশন কৰে। তাৰমানে শংকৰদেৱ ম্যানমাৰৰ ফালেও খোজকাঢ়ি গৈছিল নেকি? তাৰ এই খাদ্যাভ্যাস দেখি যদিহে তাক নামঘৰৰ মজিয়ালৈ আনিছিল, তেতিয়াহ'লে ভাবি চাওকচোন গুৰুজনাৰ খাদ্য সম্পৰ্কে থকা জ্ঞান কিমান বেছি আছিল। আজিৰ দিনৰ 'নিউট্ৰিচনিষ্ট' এজনতকৈ খাদ্যবস্তুৰ বিষয়ত থকা তেখেতৰ জ্ঞান নিশ্চয় কোনোগুণে কম নাছিল।

মই বুজি নাপাওঁ, আমাৰ সেই ৰিছাৰ্চ কৰা গৱেষকসকলে আজিলৈকে কিয় এই বিষয়টোত কোনো চিন্তা-চৰ্চা কৰা নাই। শংকৰদেৱে সৃষ্টি কৰি থৈ যোৱা আনবোৰ আপুৰুগীয়া সম্পদৰ মাজৰে আমাৰ এই 'প্ৰসাদ'-ও অন্যতম আপুৰুগীয়া অৱদান। আমাৰ উঠি অহা প্ৰজন্মই শংকৰদেৱৰ এই প্ৰসাদৰ আৱিষ্কাৰৰ আঁৰৰ কাহিনীৰ শুংসূত্ৰ বিচাৰি গৱেষণা কৰিলে আমি নজনা বহু কথাই বোধকৰোঁ জানিব পাৰিম।

ভাৰতৰ কোনো প্ৰদেশতে, কোনো মঠ-মন্দিৰতে আমাৰ নিচিনা সুখম খাদ্যপ্ৰাণেৰে ভৰপূৰ প্ৰসাদৰ প্ৰচলন নাই। কথাটো ভাবিবলগীয়া নহয়নে বাৰু? ছেং, কিবোৰ যে ভাবি আছোঁ?

গোসাঁনীৰ বিছনাখনৰ কাষতে কুঁচি-মুচি সোমাই আছে। মানুহখিনিলৈ মনেই কৰা নাই। মই মাথোঁ নিজৰ ভাবতে বিভোৰ। কেতিয়ানো দুপৰীয়া হ'ল। কেতিয়ানো গোসাঁনী-বাবুহঁতে পিণ্ড দি থৈ উভতি আহিলগৈ। কেতিয়ানো সন্ধিয়া লাগিল, একো গমেই নাপালোঁ।

ঘৰটোৰ ভিতৰত জ্বলি থকা লাইটবোৰেহে মোক বুজাই দিলে যে বাহিৰত ইতিমধ্যেই আন্ধাৰ হ'ল।

লাহে লাহে নামি আহিলোঁ। ফ্লেটৰ তলৰ পৰাই ৰভা আৰম্ভ হৈ আমাৰ ৰাস্তাটোৰ আধামানতহে শেষ হৈছে। উঃ নহয়। ৰভাখন আৰম্ভ হৈছে ৰাস্তাটোৰ

মাজভাগৰ পৰা আৰু শেষ হৈছেগৈ আমাৰ ফ্লেটৰ তলত। অভাগতসকলৰ কাৰণে এইটোহে হ'ব। আমাৰ ফ্লেটৰ পৰা সোঁফালে থকা ঘৰ-ফ্লেটবিলাকৰ মানুহখিনিয়ে সোঁহাতৰ বাস্তাটোৰে গৈ আগেদি ঘূৰি যাবলগীয়া হৈছে। বভাখনৰ দুয়োটা কাষে শাৰী শাৰীকৈ চকীবোৰ পাৰি দিয়াৰ উপৰি মাজেৰেও চকীৰ দুটা শাৰী পিঠীয়াপিঠীকৈ পাৰি থোৱা আছে। গতিকে বভাৰ মাজেৰে মুখামুখি দুশাৰী চকীৰ মাজেৰে দুটা বাস্তা সৃষ্টি হৈছে। পৰহিলৈ মোৰ শ্ৰাদ্ধ।

ৰবুলু, ৰূপটি, সোণটি আৰু অভিষেক আদিৰ লগতে বহি আছে কিশোৰ, নাজিম, বাপনকে আদি কৰি এই অঞ্চলটোৰ কেইবাজনো ডেকা। বভাৰ সম্পূৰ্ণ পৰিকল্পনা কিশোৰেই কৰা। বাস্তালৈকে আগবঢ়াই আনি ৰভা কৰা কামটো তাৰমতেই হৈছে। ৰূপ আৰু তুনেও ইফাল-সিফাল কৰি দুই-এটা কামত ব্যস্ত হৈ আছে। সিহঁতৰ আড্ডা চলি থকাৰ মাজতে নিপনে আহি গাখীৰ চাহ যোগান ধৰি থৈ গ'লহি।

ফ্লেটৰ তলটোক দুটা ভাগত ভগোৱা হৈছে। পূবৰ ফালৰ অংশটোৰ সন্মুখৰ পৰা আৰম্ভ কৰি লিফটখনৰ সমান্তৰালকৈ, এই সম্পূৰ্ণ অংশটো ৰাখিছে শ্ৰাদ্ধৰ কাম-কাজখিনিৰ কাৰণে। তাৰে সন্মুখৰ আধাখিনি, মানে পশ্চিমৰ ফালে মানুহ বহাৰ বাবে চকী পাৰি থৈছে। শ্ৰাদ্ধ চলি থকাৰ সময়ত ঘৰৰ মানুহখিনিয়ে এইখিনি চকীতে বহি কাম-কাজবোৰ চাব পাৰিব।

লিফটখন পাৰ হোৱাৰ পিছৰ অংশত পূবৰ অংশটো খোৱাৰ বাবে আৰু পশ্চিমৰ অংশটো ৰন্ধাৰ ব্যৱস্থাৰ বাবে যোগাৰ কৰিছে। বৰ্তমান এই ৰন্ধা-বঢ়াৰ ঠাইখিনিতে নিপনে গোছ এটা লৈ চাহৰ খোলা পাতি শ্ৰাদ্ধৰ খবৰ কৰিবলৈ অহা মোৰ বন্ধু-বান্ধৱক চাহৰ যোগান ধৰিছে। কিশোৰৰ নিৰ্দেশমতেই তুনে এই কামটোৰ বিশেষভাৱে তদাৰক কৰি আছে।

নিপনৰ লগতে আমাৰ ফ্লেটৰ ছিকিউৰিটী নয়নহঁতে কথাৰ মহলা মাৰি আছে। ৰন্ধা-বঢ়াৰ দায়িত্ব চাগৈ সুৰেনকে দিছে। এই কামটো বোধকৰোঁ নীৰুৱে চাইছে। ভোজৰ মেনু আৰু শ্ৰাদ্ধৰ মেনু লৈ মাকু, জিলি, পৰী, ৰিংকি আৰু হিয়াই কথা পাতি থকা মই মন কৰিছিলোঁ। ভাগহে লোৱা নাছিলোঁ, মন যোৱা নাছিল। পৰিয়ালৰ যিকোনো অনুষ্ঠানৰ বাবেই 'মেনু' তৈয়াৰ কৰা কামটোত কাগজ-কলম লৈ বহি প্ৰায় নিজৰমতেই ফাইনেল কৰিছিলোঁ মেনুবোৰ। সেয়েহে বোধকৰোঁ নীৰু, মাকুহঁতে আগভাগ লৈ 'ৰেডী' কৰা মোৰ শ্ৰাদ্ধ আৰু ভোজৰ

‘মেনু’খন প্রস্তুত কৰোঁতে ভাগ ল’বলৈ মন নগ’ল।

এই মানৱী জীৱনটো যে কিমান মোহেৰে ভৰা! কিমান যে আত্ম-অভিমানেৰে জীয়াই থকা যায়! ‘মই নহ’লে একোৱেই নহ’ব’ ভাবেৰে আপ্লুত হৈ পাৰ কৰা ব্যস্ততাবোৰেৰে অতিবাহিত কৰা মোৰ জীৱন আজি মোৰ অবিহনেই চলি আছে। চলি থাকিবও। চলি থাকিব সুন্দৰভাৱে। জীয়াই থাকোঁতে কিন্তু আমি কেতিয়াও নাভাবোঁ এনেবোৰ কথা।

এজন-দুজনকৈ খবৰ কৰা মানুহবোৰ আহি আছে। হাতে হাতে একো একোটা ভৰা ‘কেৰী বেগ’। বৰতীয়াৰ সামগ্ৰীৰে ভৰা। এয়া পৰম্পৰা। এটা নিয়ম।

এই যে নিয়মবোৰ। এই নিয়মবোৰ কিন্তু কেতিয়াও ধ্ৰুৱ নহয়। নিয়ম সৰ্বদা পৰিৱৰ্তনশীল। মই প্ৰায়েই ভাবিছিলোঁ এই নিয়মবোৰৰ কথা। খোজকাঢ়িলে যে অগ্ৰগতি লাভ কৰিব পাৰি ই এটা সত্য। কিন্তু এইটোও সত্য যে খোজকাঢ়াটোৱেই অগ্ৰগতিৰ একমাত্ৰ লক্ষণ নহয়। খোজকাঢ়া বাদ দিও আমি আন বহুতো মাধ্যমেৰেও তীব্ৰগতিত আগবাঢ়ি যাব পাৰোঁ।

আমি কিদৰে আগবাঢ়িছোঁ, কি লক্ষ্যত আগবাঢ়িছোঁ— সেইটোও সমানেই গুৰুত্বপূৰ্ণ। প্ৰকৃতাৰ্থত জীৱনটোক আমি বিশ্লেষণ কৰিবলৈ শিকিব লাগিব। জীৱনৰ ঘটনা-পৰিঘটনাবোৰৰ মূল্যাংকন কৰিব পাৰিব লাগিব। বিচাৰ-বিবেচনা কৰিবলৈ শিকিব লাগিব।

আৰু এইবোৰ যদি বাদ দিওঁ তেতিয়াহ’লে গতিৰ কোনো অৰ্থই নাথাকিব। আমি যদি কেৱল গতিৰ কথাতে গুৰুত্ব দিওঁ তেতিয়াহ’লে এইটোও নিশ্চিত যে এই গতিয়েই এদিন আমাৰ সৰ্বনাশ ঘটাব।

মোৰ পাৰ হৈ যোৱা জীৱনটোত মই তথাকথিত টকা ঘটাব দৌৰত নামিব পৰা নাছিলোঁ। মূল্যবোধেৰে ব্যৱসায়ৰ লগত জড়িত হৈ সামাজিক সমস্যাবোৰৰ সৈতে একাত্ম হোৱাৰ চেষ্টা কৰিছিলোঁ। পাৰ্যমানে এই সমস্যাবোৰক নিজৰ কৰি ল’বলৈ প্ৰচেষ্টা কৰিছিলোঁ। আৰু লাহে লাহে এই সামাজিক সমস্যাবোৰে ব্যতীব্যস্ত কৰি পেলাইছিল মোক। সমস্যাবোৰৰ সমাধান কৰাৰ ক্ষমতাও অকলে নাছিল। যিসকলৰ হাতত এই ক্ষমতা আছিল, তেখেতসকলৰ অনীহাভৰা দৃষ্টিভংগী আছিল এই সামাজিক সমস্যাবোৰৰ প্ৰতি। তাকে দেখি মাজে মাজে দুৰ্বল হৈ পৰিছিলোঁ মই, মানসিকভাৱে।

তীক্ষ্ণ মেধাসম্পন্ন ব্যক্তিয়ে যদি সামাজিক সমস্যাবোৰ অনুধাৱন কৰাৰ

পিছতো প্ৰতিকাৰৰ ব্যৱস্থা নকৰে, তেতিয়াই সমাজত ন ন সংকটৰ সৃষ্টি হয়।

অথচ আমাৰ দুৰ্ভাগ্য যে আজিৰ আমাৰ সমাজখনৰ অধিকাংশ বুদ্ধিমান মানুহে তাকেই কৰে।

দুখ নাই মোৰ যে মই তেনেকুৱা এজন ‘বুদ্ধিমান’ হৈ তথাকথিত সুখৰ জীৱন যাপন কৰিব নোৱাৰিলোঁ। ‘বুৰ্বক’ হৈ অতিবাহিত কৰা মোৰ এই সামাজিক জীৱনটোক লৈয়ে মই বেছ সুখী। মোৰ লগতে আন দুজনৰ কাৰণে সংস্থাপনৰ আশা বুকুত বান্ধি অতিবাহিত কৰা জীৱনটোক লৈ মই সঁচাকৈয়ে সুখী।

লাহে লাহে ওলাই আহিলোঁ ৰভাঘৰৰ পৰা।

নিৰিবিলি সন্ধিয়াৰ এটা গতানুগতিক পৰিৱেশ।

সন্মুখৰ ৰাস্তাটোৰে বজাৰলৈ ওলাই যোৱা দুই-এগৰাকী মহিলাৰ কাষেৰেই একা-বেঁকা গতিৰে প্ৰচণ্ড শব্দৰে আগুৱাই পাৰ হৈ গ’ল এখন বাইক। সন্মুখলৈ কুঁজা হৈ বাইকখন চলাই যোৱা ল’ৰাজনৰ গাটোতে উবুৰি খাই পৰি থকা ছোৱালীজনীও বাইকখনৰ সৈতেই নেদেখা হৈ পৰিল, কেঁকুৰিটো পাৰ হৈয়েই।

উঠি অহা আমাৰ নৱপ্ৰজন্মৰ প্ৰতিনিধি। পশ্চিমীয়া সভ্যতাৰ লগত ফেৰ মৰাত ব্যস্ত আমাৰ ভৱিষ্যৎ। ওঠৰ বছৰত প্ৰাপ্তবয়স্ক হোৱাৰ পিছত নিজৰ স্বাধীনতাৰ দঙালিৰে নিজকে নিহন্তা কৰি পেলোৱা আমিবোৰ। লিভিং টুগেদাৰ ব্যৱস্থাৰ সপক্ষে দিয়া তেওঁলোকৰ যুক্তিৰ সন্মুখত নতশিৰ হৈ মানি লোৱা আমাৰ জেনেৰেচনৰ পিতৃ-মাতৃসকল। তেওঁলোকৰ কৰ্প’ৰেট জীৱনৰ দৌৰত পিছপৰি নেদেখা হোৱা মাক-বাপেকবোৰ। বৃদ্ধাশ্ৰমত থৈ মাহিলী সময়মতে পঠিয়াই থকা টকাৰেইটাৰে পিতৃ-মাতৃৰ দায়িত্ব বহন কৰাৰ কৃতিত্ব দাবীৰে যাপন কৰা উচ্ছৃংখলিত জীৱনবোৰ। তেওঁলোকৰ অতিমাত্ৰা যৌৱনৰ ভৰত দোঁ খাই পিছলি পৰা আমি, মানে ‘আউটডেটেড’ সেই ‘অ’ল্ড মেন এণ্ড উইমেন’বোৰ।

একধৰণৰ বিপৰীতমুখী জীৱনযাত্ৰাৰ সহযাত্ৰী আমি। আমাৰ লগত আমাৰ মা বা দেউতাৰ চিন্তাধাৰাৰ মাজতো ‘জেনেৰেচন গেপ’ৰ লক্ষণসমূহ আছিল, নথকা নহয়। কিন্তু আমাৰ লগত আমাৰ ল’ৰা-ছোৱালীবিলাকৰ হোৱা এই ‘জেনেৰেচন গেপ’টো যেন অতি বৃহৎ, এনে এটা ভাব হয় মোৰ।

‘গাই গোটা পেটে ভঁৰাল’ মন্ত্ৰৰে অন্ধ হৈ যৌথ পৰিয়াল বাদ দি নিজৰ মানুহজনী আৰু ল’ৰা-ছোৱালী এটা বা দুটাক লৈ যাপন কৰা জীৱনটোৰ ফলাফল বোধকৰোঁ এইবোৰ নিউক্লিয়াছ ফেমিলীৰ প্ৰভাৱ।

স্বাধীনতা নিদিয়াকৈ ডাঙৰ কৰা ল'ৰাটোৱে কথাইপতি মাকক সুধি সুধি কাম কৰাৰ অভ্যাসটো এৰাব নোৱাৰি বিয়াৰ পিছত প্ৰতিটো কথাকে নিজৰ মানুহজনীক সুধি সুধি কৰিবলগীয়া হয়। নিজস্বভাৱে কোনো চিন্তা কৰাৰ সামৰ্থ্য নাথাকেগৈ এই ল'ৰাবোৰৰ। আৰু সেয়েহে কুণ্ঠাবোধ নকৰাকৈ মাক-দেউতাকক বৃদ্ধাশ্ৰমত থোৱাৰ পিছতো অনুশোচনা কৰাৰ অৱকাশেই নাথাকে।

এটা অদৃশ্যমান ভৱিষ্যতৰ দিশলৈ আগবাঢ়ি গৈছে আমাৰ উত্তৰপুৰুষসকল। উন্নতিৰ দিশত নে আন কোনোবা দিশত— ঠিক বুজিব পৰাবিধৰ নহয়। আজি আদবয়সতে মৰি থাকি ভালেই হ'ল বোধহয়। নহ'লেবা কিমান আৰু কি যে দেখা পালোঁহেঁতেন, ভাবিবই নোৱাৰি।

কথাবিলাক ভাবি ভাবি কোন তলকত যে আহি জি এছ ৰোডত থিয় দিলোঁহি, ততকে ধৰিব নোৱাৰিলোঁ। দ্ৰুতগতিৰ যান-বাহনেৰে ভৰি আছে ৰাস্তাৰ দুয়োপাৰ। ভিন্নৰঙী আলোকেৰে সুসজ্জিত গুৱাহাটীৰ নৈশ জীৱন। লাহে লাহে বিলাসী ৰেষ্টোৰাঁবোৰো ক্ৰমাৎ ভৰি পৰিব আধুনিক অভাগতৰে। সুৰৰ মুৰ্ছনাত হেৰাই যাব জীৱনৰ বিষ-বেদনাবোৰ। নিজক প্ৰতিষ্ঠিত কৰাৰ যুঁজত অৱতীৰ্ণ হৈ কৰা কুচকাৱাজৰ 'ৱাৰ্ম-আপ' ছেছনবোৰ আৰম্ভ হৈ শেষ হ'ব নিশা শেঁতা পৰাৰ পিছত। আন্ধাৰৰ সুযোগত জাগ্ৰত হৈ পৰিব মানৱৰ আদিম প্ৰকৃতি। কোনোবাটো উজলি উঠিব নিশা ফুলা শেৱালি হৈ আৰু আন কোনোবাজন হয়তো মৰিহ যাব গধূলিগোপাল হৈ। মুঠতে দৌৰ। এজনক চেৰ পেলাই আনজন আগবাঢ়ি যোৱাৰ দৌৰ। য'ত হয়তো নাথাকিব মূল্যবোধৰ স্মৃতিচাৰণ। এৰা, এইয়াইতো জীৱন।

(১৪)

আজি দহ দিনত ভৰি দিলেহি। পিণ্ডদান কৰিবলৈ বুলি সাজু হৈছে গোসাঁনী, বাবু, জিণ্টু আৰু জিণ্টী। লগতে ওলাইছে ৰিয়া, ৰীত, প্ৰীত, ৰিম, জিম আৰু বব্। এজাক। মানে আমাৰ পিছৰ প্ৰজন্মৰ আটাইবিলাক। এখন গাড়ীত ৰূপটি, এখনত সোণটি, এখনত ৰবুলু আৰু আন এখনত অভিষেক। মুঠতে চাৰিখন গাড়ী। এই আটাইবোৰ যাব আজি মোৰ পিণ্ড দিবলৈ। কাৰণ আজিয়েই সম্পূৰ্ণ হ'ব দশপিণ্ড।

পুৰোহিতে প্ৰথমদিনাৰে পৰা প্ৰতিভাগ পিণ্ডতে সৃষ্টি কৰি গৈছে মোক।

মোৰ প্ৰেত-আত্মাক। এপদ এপদকৈ ৰূপ দি গঠন কৰি গৈছে মোৰ শিৰ, মোৰ ডিঙি, হাত, বাহু, জানু, জংঘা, দাঁত, পাদ, মস্তিষ্ক আৰু চকুকে ধৰি মুঠ দশ অংগ। আজি মোৰ প্ৰেত-আত্মাৰ নিৰ্মাণ সম্পূৰ্ণ হ'ব। সেই মৃত্যু হোৱাৰ প্ৰথম দিনটোৰ পৰা সাজি অহা মোৰ প্ৰতিকৃতিটো আজি সম্পূৰ্ণ কৰি বিসৰ্জন দিব নদীত, বোৱঁতী নদীত।

আজিৰ পিছত আৰু এই দৈনিক পিণ্ড দিবলৈ অহা কামটোৰ অন্ত পৰিব। গতিকে আজি সকলো আহিছে মোৰ অন্তিমভাগ পিণ্ডদানলৈ। এই যে মোক উদ্দেশ্যি দশপিণ্ড দিব, এই দহোটা পিণ্ডই বোৱঁতী নৈত উটুৱাই দিব লাগে। কিন্তু ইয়াৰ লগতে আৰু তিনিটা পিণ্ড দিয়া হয়— পক্ষী আৰু পৃথিৱীৰ জীৱ-জগতক উদ্দেশ্যি। এই তিনিটা পিণ্ড কিন্তু উটাই দিয়া নহয়। পিণ্ড দিয়া স্থানতে তাক ৰাখি থৈ অহা হয় যাতে চৰাই-চিৰিকটি আৰু পশু-পক্ষীয়ে তাকে খাদ্য হিচাপে গ্ৰহণ কৰিব পাৰে। বিলাই দিয়াৰ প্ৰথা। হিন্দু ধৰ্মৰ প্ৰতিটো পদক্ষেপতে আনৰ কাৰণে কৰা চিন্তাখিনি সম্পূৰ্ণভাৱে বিৰাজমান।

পুৰোহিতে নৈপাৰৰ সেই একেডোখৰ ঠাইতে বহি লগতে লৈ যোৱা দ্ৰব্য-উপচাৰসমূহেৰে ঠাইকণ সুন্দৰকৈ সজাই-পৰাই তুলিলে। পৰিৱেশটোৰ সুন্দৰতাই মনত স্বতঃস্ফূৰ্তভাৱে ভক্তিভাব জগাই তুলিলে। কৰযোৰে চকুহাল মুদি এই গোটেই ল'ৰা-ছোৱালীখিনিয়ে সমস্বৰে মন্ত্ৰবোৰ আওৰাই গৈছে পুৰোহিতৰ মন্ত্ৰ উচ্চাৰণৰ সুৰে সুৰে, নিজৰ নিজৰ ভাবেৰে।

‘ভো পিণ্ড গঙ্গাং গচ্ছ

গয়াং গচ্ছ, কুৰুক্ষেত্ৰং ব্ৰজ।

পিণ্ডদানে কৃতে যৎফলং তৎফলমস্তু

ওঁম পিণ্ডস্থানং, সুপ্ৰোক্ষিত মস্তু ইতি বিসৃজ্য।

ওমস্তু।

ও শিৱা আপঃ সন্তু ওঁ সন্তু ওঁ পুষ্পং ওমস্তু।

পিণ্ডভাগ নৈত উটুৱাই থৈ অহাৰ পিছতে নিয়ম অনুযায়ী মৃতকৰ পুত্ৰসকলে মুগুন কৰিব লাগে। মৃতকৰ বাবে চুৱা হোৱা চুলিখিনি পৰিত্যাগ কৰিব লাগে এই নদীৰ পাৰতে। মোৰ কোনো পুত্ৰ সন্তান নাই। সেয়েহে মুগুন কাৰ্যসূচীৰ আয়োজন কৰা হোৱা নাই। পুত্ৰীয়ে মুগুন কৰিব নালাগে। ছোৱালী ঋতুমতী হোৱাৰ বাবেই শাস্ত্ৰত ছোৱালীৰ মুগুন কৰাৰ বাধা আছে। কাৰণ ৰজস্বলা গাভৰু

মানুহৰ ক্ষেত্ৰত শাস্ত্ৰই চুৰা লগাটো সেইকেইটা দিনতেই সীমাবদ্ধ কৰি ৰাখিছে।

গতিকে গোসাঁনীয়ে মুণ্ডন কৰাৰ প্ৰয়োজন নাই।

ল'ৰাৰ ক্ষেত্ৰত এই মুণ্ডন তিনিবাৰেই হয়। প্ৰথমে চূড়াকৰণ আৰু পিছত নিজৰ মাক আৰু দেউতাৰ মৃত্যুৰ পিছত।

সকলোখিনি কথা বুজাই গৈছে পুৰোহিতজনে। সমান্তৰালভাৱে চলাই গৈছে বৈদিক পৰম্পৰাৰে দশপিণ্ডৰ কাম-কাজ।

কাম-কাজখিনি শেষ কৰি উঠি ঠাইডোখৰ পৰিষ্কাৰ-পৰিছন্ন কৰি পেলালে আমাৰ ল'ৰা-ছোৱালীখিনিয়ে। ভাগে ভাগে নিজৰ নিজৰ গাড়ীকেইখনলৈকে বুলি খোজকাঢ়ি আগবাঢ়ি গ'ল সকলো।

কাইলৈ এঘাৰ দিন। মোৰ আদ্যশ্ৰাদ্ধৰ দিন। মৃত্যুৰ বাৰ, তিথি আৰু নক্ষত্ৰৰ হিচাপত মৃতকৰ পুহকৰ লাগে। পুহকৰ লগা মানে মৃতকৰ আশা থাকি যোৱাটো বুজায়। বাৰৰ হিচাপত শনি, দেও আৰু মঙল— এই তিনিটা বাৰৰ যিকোনো এটা বাৰত মৃত্যু হ'লে পুহকৰ এপাট লাগে। সেইদৰে তিথিৰ হিচাপত দ্বিতীয়া, সপ্তমী আৰু দ্বাদশী তিথিত মৃত্যু হ'লেও পুহকৰ লাগে। শুক্লপক্ষই হওক বা কৃষ্ণপক্ষই হওক কথা নাই।

আনহাতেদি ছটা নক্ষত্ৰৰ বাবে পুহকৰ লাগে। উত্তৰষাঢ়া, কৃতিকা আদিকে কৰি ছটা নক্ষত্ৰ। তাৰে যিকোনো এটা নক্ষত্ৰত মৃত্যু সময় পৰিলেও মৃতকৰ পুহকৰ লাগে।

কাৰোবাৰ ক্ষেত্ৰত এটা পুহকৰ লাগে। এটা পুহকৰ লগাটো ভাল বুলি বিবেচনা কৰা হয়। এই পৃথিৱীত এৰি থৈ যোৱা কথাবিলাকৰ কিবা এটাত মোহ থাকি যোৱাটো অস্বাভাৱিক নহয়। কাৰোবাৰ ক্ষেত্ৰত পুহকৰ দুপাটো লাগে। কিন্তু তিনিপাট পুহকৰ লগাটোক পূৰ্ণদোষ বুলি মনা যায়। পূৰ্ণদোষ হ'লে মৃতকৰ পৰিয়ালটোৰ বাবে বেয়া থাকে বুলি বিশ্বাস কৰা হয়।

মোৰ ক্ষেত্ৰত এপাট পুহকৰ লাগিছে। মৃত্যুৰ দিনা আছিল সপ্তমী তিথি। গতিকে মোৰ তিথিৰ পুহকৰ লাগিছে।

পুহকৰ লগা দোষৰ খণ্ডন কৰিবলৈ বিধি অনুযায়ী দান আদিৰ যোগেদি প্ৰতিকাৰৰ উপায়-নিৰ্দেশনা আছে। মৃতকৰ পৰিয়ালে পুৰোহিতে চাই দিয়া মতেই এই নিয়ম-নীতিবোৰ পালন কৰি শ্ৰাদ্ধৰ কাৰ্য কৰিব লাগে।

আগৰ দিনত আচলতে এই শ্ৰাদ্ধ আদিৰ প্ৰক্ৰিয়াটো তিনিটা ভাগত ভগোৱা

হৈছিল। শ্রাদ্ধৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় সা-সামগ্ৰী যোগাৰ কৰিবলৈকো যথেষ্ট শ্ৰমৰ প্ৰয়োজন হৈছিল। প্ৰয়োজন হৈছিল সামৰ্থ্যৰো। আৰু এই সামৰ্থ্যৰ ওপৰত ভিত্তি কৰিয়েই শ্রাদ্ধ-পাৰ্বণ আদিৰ প্ৰক্ৰিয়াক তিনিটা ভাগত বিভক্ত কৰা হৈছিল।

সমাজৰ আত্মবিস্মৃতি তথা সামৰ্থ্যৰানসকলৰ বাবে দশপিণ্ডৰ পিছৰ দিনা, মানে এঘাৰ দিনৰ দিনাই 'বিষুৎ স্বৰ্গ'ৰ আয়োজন কৰা হয়। 'বিষুৎ স্বৰ্গ'ৰ নিয়মেৰে কৰা শ্রাদ্ধভাগত মৃতকৰ হৈ হাতী, ঘোঁৰা, ভূমি আদি দানেৰে বিশেষ বাহুল্যতাৰে শ্রাদ্ধভাগ পতা হয়।

সমাজৰ মধ্যবিত্তসকলৰ বাবে দশপিণ্ডৰ পিছত 'যোল বৰ' হয়। এই ভাগৰ বাবে শ্রাদ্ধৰ দিন পোন্ধৰ দিনতো হ'ব পাৰে বা এঘাৰ দিনতো হ'ব পাৰে। ইয়াতো মৃতকৰ হৈ পৰিয়ালে দান কৰিব লাগে। কিন্তু 'বিষুৎ স্বৰ্গ'ভাগৰ দৰে ইমান বাহুল্যতাৰে নহয়। 'যোল বৰ'ত সচৰাচৰ ভূমি, বিছনা আদিলৈকে দান দিয়া হয়।

আনহাতেদি যিসকল আৰ্থিকভাৱে ইমান সক্ষম নহয়, তেওঁলোকৰ বাবে শ্রাদ্ধৰ বিধি কেৱল 'জল, অন্ন আৰু বস্ত্ৰ' দানেৰে সম্পন্ন কৰাৰ উপায়ো শাস্ত্ৰত লিখা আছে। হিন্দু ধৰ্মৰ এই কথাটো মোৰ সঁচাকৈয়ে ভাল লাগে। সকলোৰে কাৰণে মাৰ্গদৰ্শন দিয়া আছে হিন্দু ধৰ্মৰ এই শাস্ত্ৰসমূহত।

আমাৰ নিয়মমতেই কাইলৈ মোৰ বিষুৎ স্বৰ্গ পতাৰ দিন। এপাট পুহকৰ বাবে ব্ৰাহ্মণে দিহা দিয়ামতেই সকলোখিনি দান-দক্ষিণাৰ যোগাৰ কৰিছে ৰূপটিহঁতেই। সিহঁতৰ কথা-বতৰাৰ পৰাই বুজিছোঁ, বেদ স্কুলৰ পৰা পাঁচজন ব্ৰাহ্মণে গীতা পাঠত বহিব। এজন ব্ৰাহ্মণে বিষুৎ সহস্ৰনাম আৰু তিনিজন ব্ৰাহ্মণে মুখ্য শ্রাদ্ধভাগৰ সকলো বৈদিক কাৰ্য সম্পাদন কৰিব। ৰূপটি আৰু সোণটি শ্রাদ্ধভাগৰ পূৰ্ণ দায়িত্বত। ৰুবলু, অভিষেক আৰু লগতে কিশোৰ, নাজিম অতিথিক আপ্যায়নৰ দায়িত্বত।

অলপ আগতে অটোভানেৰে নমাই থৈ যোৱা কলগছকেইজোপাৰ মাজৰ পৰা দুজোপা উলিয়াই পুৰোহিতৰ সহায়ককেইজনে কাটিবলৈ আৰম্ভ কৰিছে। কলপাত, পটুৱা আদি ভাগে ভাগে ৰাখি থৈ গৈছে। প্ৰতিটো অংশকে বেলেগ বেলেগকৈ ব্যৱহাৰ কৰিব। প্ৰসাদ দিবলৈ দোৰোলা, শ্রাদ্ধৰ পুষ্প, বিন্ধ, পত্ৰ আদি সজাই ৰাখিবলৈ কলপাতখিনি, কলগছৰ মাজৰ শাঁহ অংশটোৰ পৰা সুন্দৰকৈ কাটি সাজি উলিয়াব ধূপ আৰু দীপৰ দানী, দুটুকুৰা আছুতীয়াকৈ ৰাখিব হোমৰ খৰিৰ তলত পাৰিবৰ বাবে। কলগছৰ ছহলি কৰিব মাহ-প্ৰসাদখিনি থ'বলৈ, শ্রাদ্ধ

কৰা অংশত সজাবলৈ। কিমান যে ভিন্ন ভিন্ন ধৰণে ব্যৱহাৰ হ'ব এই কলগছ কেইজোপা। মুঠতে সৰ্বত্ৰ বিৰাজমান কলগছ।

ওপৰলৈ উঠি গ'লোঁ।

মাজৰ ৰুমটোৰ মাটিতে পাৰি দিয়া গাদীবোৰত পৰিয়ালৰ গোটেইজাক ল'ৰা-ছোৱালী বহি শুকান ৰুটি, ঘিউ দিয়া মগুদাইল আৰু আদা দি কৰা আলুপিটিকাৰে খাবলৈ বহিছে। চতুৰ্থাৰ পিছৰে পৰা দুপৰীয়াৰ সাঁজত সেই একেই খাদ্য। ৰাতি বৰতীয়া ভাত। একঘেঁয়া খাদ্যখিনিয়ে বাৰুকৈয়ে আমুৰাইছে সিহঁতক। তথাপি খাইছে উপায় নাই দেখি। মোৰো বেয়া লাগিছে সিহঁতলৈ। কিন্তু কৰিম কি?

গৰু ঘিউৰ সেই সুন্দৰ গোন্ধটো মই পোৱা নাই। অকল এয়াইনে, জ্বলাই থোৱা ধূপ, ধূনা আদিৰ গোন্ধও একেবাৰে নোপোৱা হ'লোঁ। মৃত্যুৰ লগে লগেই স্বাদ নোহোৱা হয়। খোৱাৰস্তুৰ সোৱাদ নোপোৱা হয়। আৰু লগে লগে নিষ্ক্ৰিয় হ'ল মোৰ স্পৰ্শেন্দ্ৰিয়। তেজপুৰৰ পৰা ঘূৰি অহাৰ দিনাখন বকুল ফুলৰ গোন্ধ নাপাই বুজিছিলোঁ যে মোৰ স্নানেন্দ্ৰিয়ৰ কামো লোপ পাইছিল সেইদিনা। এতিয়া মোৰ বুলিবলৈ আছেগৈ মাথোঁ দৰ্শনেন্দ্ৰিয় আৰু শ্ৰৱণেন্দ্ৰিয়। এই পাঁচ মুখ্য ইন্দ্ৰিয়ৰ ইতিমধ্যে বিকল হৈ পৰা তিনিটা ইন্দ্ৰিয়ক বাদ দি বাকী থকা মাথোঁ দুটা ইন্দ্ৰিয়ৰ পৰিচালনাৰে মোৰ মস্তিষ্কই মোক চলাই আছে। দেখা আৰু শুনা— এই দুটা কামৰ মাজেৰেই চলি আছে মোৰ চিন্তা কৰিব পৰা শক্তিখিনি। আত্মা মানেই শক্তি, ভালকৈয়ে বুজিছোঁ আজি। আৰু সেই অজান শক্তিয়েই চলি আছে মই। স্মৃতি ৰোমন্থন কৰিছোঁ। জীৱনৰ ঘটনা-পৰিঘটনাবোৰৰ বিশ্লেষণ কৰিছোঁ। আৰু অতিবাহিত কৰিছোঁ মোৰ মৃত্যুৰ পিছৰ এই দহোটা দিন। লাহে লাহে নিশ্চয় বিকল হৈ পৰিব মোৰ শ্ৰৱণ আৰু দৃষ্টি। আৰু তাৰপিছতেই অকামিলা হৈ পৰিব মোৰ স্মৃতিশক্তি। মস্তিষ্ক হৈ পৰিব সম্পূৰ্ণভাৱে মৃত। আৰু ময়ো বিলীন হৈ যাম নিশ্চয় পঞ্চভূতত। সকলো সময়ৰ ওপৰতে নিৰ্ভৰশীল। কোন মুহূৰ্ত্ত কি হ'ব, মই ঠিক বুজিব পৰা নাই। কিন্তু বুজিছোঁ যে সেই সময় সমাগত।

মোৰ শোৱনী কোঠাটোৰে পাৰ হৈ আহি বেলকনীটো পালোঁহি। ভিতৰৰ পৰা বগা কাপোৰেৰে সুন্দৰকৈ সজাই-পৰাই তোলা ৰভাখনৰ বাহিৰৰ ফালটোত থকা অনাবৃত বাঁহবোৰেৰে অপৰিপাটী দৃশ্য। চাৰি মহলাৰ ওপৰৰ পৰা মই দেখা পাইছোঁ, বিক্ষিপ্তভাৱে সিঁচৰতি হৈ থকা অতিৰিক্ত কাপোৰখিনি। ৰভাখনৰ ভিতৰৰ

পৰা বুজিবই নোৱাৰি যে তাৰ বিপৰীত দিশটো ইমান বিশৃংখল। দেখা পোৱাটোৱেই শুদ্ধ নহয়। আমাৰ জীৱনৰ প্ৰতিটো কথাৰেই সেই একেধৰণেই দুটা ৰূপ থকাৰ নিচিনা। তুমি কোনটো ৰূপ গ্ৰহণ কৰা সেইটো তোমাৰ কথা। ভালখিনি গ্ৰহণ কৰিলে পৃথিৱীখন তোমাৰ বাবে হৈ পৰে সুন্দৰ, দিয়ে সুখ। আৰু তাৰে বেয়াখিনিলৈ মনোযোগ দিলে সেই একেই পৃথিৱীখন অসুন্দৰতাৰে ভৰি পৰে। আৰু আমাৰ মনবোৰো বেদনাগধুৰ হৈ পৰে। এয়াই জীৱন দৰ্শন। জীৱন সম্পৰ্কে থকা মতামত, বাদ-বিবাদবোৰ। কোনো কোনোজন হৈ উঠে বাস্তৱবাদী আৰু আন কোনোজন হৈ পৰে বস্তুবাদী। কোনোবাজন হৈ পৰে নিৰাকাৰ ভগৱানৰ অস্তিত্বত মোহাচ্ছন্ন। আৰু আনজন হৈ পৰে নাস্তিক।

নাস্তিক। নাস্তিক চাৰ্বাক। বৃহস্পতি চাৰ্বাক।

বেদব্যাস নাটখনত থকা এই চাৰ্বাকৰ চৰিত্ৰটোৰ প্ৰতি মই বৰ আকৃষ্ট হৈছিলোঁ। জীৱনৰ সন্ধান বিচাৰি ফুৰা মহৰ্ষি বেদব্যাস আৰু চাৰ্বাকৰ মাজৰ তৰ্কযুদ্ধখনে বাৰুকৈয়ে মুগ্ধ কৰিছিল মোক।

চাৰ্বাকে কৈছিল, ‘হে মহৰ্ষি, আপোনাৰ এই ভিক্ষাত আগ্ৰহী হাত দুখনেৰে, আনৰ ওচৰত হাত পাতি ফুৰাতকৈ যদিহে এটি মাত্ৰও বীজ ৰোপণ কৰে তেন্তে ই হ’ব যথার্থতে প্ৰকৃত কৰ্ম। আপোনাৰ দৰে মস্তিষ্কৰ চালন কৰি ৰাস্তাই-পদূলিয়ে ডিঙি ফুলাই দম্ভতাৰে ঘূৰি ফুৰা যাঁড়গৰুটোতকৈ কান্ধত যুঁৱলী লগাই নাঙল টানি পথাৰখনক সেউজ কৰিবলৈ লোৱা বলধ গৰুটো বহুগুণেই শ্ৰেষ্ঠ। সেয়েহে মোৰ দৃষ্টিত আমাৰ বুদ্ধিজীৱীসকলতকৈ কৃষকসকল বহুগুণে শ্ৰেষ্ঠ। আপুনি, মোৰ দৰে শিক্ষিত মানুহখিনিয়ে— কৌশলেৰে আমাৰ মস্তিষ্কৰ পৰিচালনা কৰোঁ, যাতে আমি কষ্ট নকৰাকৈ আনৰ শ্ৰমৰ ওপৰত ভেজা দি নিশ্চিন্তমনে খাই-বৈ সুখেৰে জীয়াই থাকিব পাৰোঁ। মস্তিষ্কৰ কামতকৈ হাতৰ কাম কোনো গুণে কম নহয়। কাৰণ এই হাত দুখনেই হৈছে মানুহৰ জীৱনৰ একমাত্ৰ পৰিচালিকা শক্তি।’

সঁচাকৈয়ে মস্তিষ্কৰ পৰিচালনাৰে সমাজক নিৰ্দেশ দিয়া বুদ্ধিজীৱীসকলতকৈ শ্ৰম কৰি সমাজক খাদ্য দান দিবলৈ প্ৰয়াস কৰা কৃষকসকল বহুগুণে শ্ৰেষ্ঠ। কিন্তু আমি এই শ্ৰমৰ মূল্যাংকন কৰিবলৈ নিশিকিলোঁ। শ্ৰমহীনভাৱে জীয়াই থকাৰ চেষ্টাত আমি সকলোৱেই নিজকে বুদ্ধিজীৱীৰ শাৰীলৈ নিজেই উন্নীত কৰি অলস জীৱন যাপন কৰিছোঁ। সেয়েহে আমাৰ সত্তৰ-আশীটাকৈ জাতীয় সংগঠন। আনৰ শ্ৰমার্জিত ধনেৰে জীৱন যাপন কৰাৰ প্ৰয়াস। নিজে শ্ৰম কৰাৰ পৰা বিৰত

ৰাখিবলৈ কৰা বিভিন্নতা কাৰচাজি। বুদ্ধিজীৱী হ'বলৈকো লাগে শ্ৰম। জ্ঞান আহৰণ কৰিবলৈ কৰা অহৰহ প্ৰচেষ্টা। আমি বুদ্ধিজীৱী হ'বলৈও শ্ৰম কৰিব নোৱাৰোঁ। পঢ়িবও নোৱাৰোঁ। কামো কৰিব নোৱাৰোঁ। আমাক লাগে আলাসতে সকলো। আলাউদ্দিনৰ চাকিটো পোৱাৰ আশাতে আবদ্ধ আমাৰ চিন্তাধাৰাবোৰ।

নিজৰ মাতৃভাষাৰ মাধ্যমৰ স্কুলসমূহৰ দুখলগা অৱস্থা। শিক্ষকৰ অভাৱ। থকাৰূপেইজনৰ মাজতো প্ৰকৃত শিক্ষকতাৰ বাবে প্ৰয়োজনীয় মানসিকতাৰ অভাৱ। প্ৰয়োজনীয় শ্ৰেণীকোঠাৰ অভাৱ। শিক্ষাদানৰ ন্যূনতম আহিলাৰ অভাৱ। পঢ়িবলৈ অহা ছাত্ৰ-ছাত্ৰীৰ অভাৱ। মুঠতে চাৰিওফালে অভাৱে আকুল কৰা, এক নিৰাশাজনক প্ৰতিচ্ছবি। ফলস্বৰূপে ইংৰাজী মাধ্যমৰ মিচনেৰী বা প্ৰাইভেট স্কুললৈ ক্ৰমাগতভাৱে ধাৰমান আমাৰ উত্তৰপুৰুষসকল। ভাল কলেজ আদিত পঢ়িবৰ বাবে দিল্লী, বেংগালুৰু, পুনে আদিলৈ মৰা দৌৰ। ভাল ভাল সক্ষম মগজুৰ ল'ৰা-ছোৱালীবিলাকে পঢ়া সাং কৰি সেইবিলাক অঞ্চলতে সংস্থাপনৰ বাবে নিগাজি হোৱাৰ প্ৰৱণতাই আমাৰ ইয়াত সৃষ্টি কৰিছে ভয়াৱহ শূন্যতা। মানৱ সম্পদ বিকাশৰ ক্ষেত্ৰত ল'বলগীয়া ন্যূনতম প্ৰচেষ্টাৰ অভাৱৰ বাবেই হোৱা 'ব্ৰেইন ড্ৰেইন'।

কোনোৱেই নাথাকে নিজৰ ঠাইডোখৰত। উন্নতি হ'ব ক'ৰ পৰা? থাকিবনো কিয়? বাৰটা মাহত তেৰটা আন্দোলন। তাৰ মাজে মাজে আমাৰ মনোমোহা, ৰং-বহুইচেৰে ভৰা জাতীয় উৎসৱবোৰ। এহাতে নোপোৱাৰ বিৰুদ্ধে জেহাদ ঘোষণা কৰি কৰা কৰ্মবিমুখ আন্দোলন। আনহাতে ঐতিহ্যক লৈ কৰা আত্মহত্যাৰে মুখৰ আনন্দবিভোৰ পৰিৱেশ। স্বয়ং ভগৱানেও বুজি নাপাব আমাৰ মহিমা। আমাক কিবা লাগে নে আমাৰ সকলো আছে— ধৰিবই নোৱাৰি।

লাহেকৈ এৰি দিলোঁ নিজকে বতাহজাকৰ সৈতে। পক্ষীৰ দৰেই উৰি ওলাই আহিলোঁ বেলকনীটোৰ পৰা। নিজৰ কলেজখন চাই আহিবলৈ মন গ'ল। আমি পঢ়া সেই অসম অভিযান্ত্ৰিক মহাবিদ্যালয়খন। যৌৱনৰ চাৰিটা বছৰ অতিবাহিত কৰা সেই মধুৰ সময়খিনিক সোঁৱৰাৰ আশা বুকুত লৈ হালি-জালি বতাহৰ গতিৰেই লাহে লাহে আগবাঢ়িলোঁ জালুকবাৰীলৈ।

কলেজলৈ বুলি আগবাঢ়ি যোৱা পথটোৰে গৈ পালোঁগৈ সুন্দৰপুৰৰ সেই প্ৰখ্যাত চকটো। ইয়াৰ স্পীডব্ৰেকাৰকেইটাতে সৰি পৰিছিল আমাৰ কলেজৰ বহুতৰে মস্তিষ্কৰ 'নাট-বল্টু'বোৰ। আৰু ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়িবলৈ আহি উদ্ভাদ হৈ

ঘৰলৈ বুলি উভতি গৈছিল বথকেইজন সম্ভাৱনাৰে পৰিপূৰ্ণ তৰুণ অভিযন্তা। আমাক বুজাইছিল এইদৰেই আমাৰ ‘ছিনিয়ৰ’সকলে ৰেগিঙৰ সেই দিনবিলাকত।

অলপদূৰ আগবাঢ়ি আহি পালোঁ বৰ্মনৰ চাহৰ দোকান। হাফচাহ-চিংৰা-জেলেপি। দহ টকাত। আমাৰ আবেলিৰ খাদ্য। বৰ্মনৰ দোকান পাৰ হৈ আয়ুৰ্বেদিক কলেজ। ৰাস্তাৰ সোঁফালে ছুইপাৰ কলনী। এদিন মই, দলে, দৈমাৰী আৰু গৌতমে চাহ খাই ঘূৰি আহোঁতে দেখিছিলোঁ ছুইপাৰ এজনে মাইকী মানুহ এজনীক ফলীয়া বাঁহ এডালেৰে উধাই-মুধাই মৰিয়াইছে। মাটিত বাগৰি বাগৰি মাইকী মানুহজনীয়ে চিঞৰি চিঞৰি কান্দি কান্দি সহায় বিচাৰিছে। ওচৰত ৰৈ থকা মানুহখিনিয়ে নিৰ্বিকাৰভাৱে দৃশ্যটো উপভোগ কৰি আছে। মোৰ হিতাহিত জ্ঞান নোহোৱা হৈ গ’ল। দৌৰি গৈ মানুহটোৰ হাতৰ পৰা ফলা বাঁহডাল আঁজুৰি লৈ উধাই-মুধাই তেওঁকে কোবাবলৈ ধৰিলোঁ। অভাৱনীয় পৰিস্থিতিটোৰ মাজতে মাইকী মানুহজনীয়ে মাটিৰ পৰা উঠি বস্তিৰ ফাললৈ দৌৰ মাৰিলে। ময়ো তাক ভাগৰ নলগালৈকে পিটিলোঁ। পিছত গৌতম-দলেহঁতে টানি-আঁজুৰিহে মোক তাৰ পৰা আঁতৰাই আনিছিল। মোৰ মাথাটো ঠাণ্ডা হোৱাৰ পিছত গৌতমে মোক সুধিছিল, ‘তোমাক যদি মানুহটোৰে উভতি ধৰিলেহেঁতেন যে মই মোৰ মাইকীক পিটিছোঁ তই কোন বুলি তুমি বাৰু কি কৰিলাহেঁতেন।’ তাৰপিছতহে মই উপলব্ধি কৰিছিলোঁ যে মই কিমান ডাঙৰ এটা ভুল কৰিছিলোঁ।

অলপ দূৰ আগুৱাই আহিয়েই পালোঁ কলেজৰ গে’টখন। সোঁফালে ইব্রাহিমৰ দোকানখন আছিল, এতিয়া নাই। ৰাস্তাটোৰ বাওঁফালে কলেজ পোৱালৈকে এটা দীঘলীয়া পুখুৰী— দীঘলে প্ৰায় এক কিলোমিটাৰমান হ’ব নিশ্চয়। সোঁফালে এইটো দালদা হোষ্টেল। মানে ‘ভেজিটেৰিয়ান হোষ্টেল’টো। সাত নম্বৰ হোষ্টেল। সেইটো পাৰ হৈয়েই পাঁচ আৰু ছয় নম্বৰ হোষ্টেল দুটা। দুয়োটাৰ সন্মুখত এখন ডাঙৰ ফিল্ড। ফুটবল ফিল্ড। তাৰ একাষে আছে ভলীবলৰ ক’ৰ্টখন, সেই আগৰ দৰেই। মই পাঁচ নম্বৰ হোষ্টেলতে আছিলোঁ।

এডমিছন লোৱাৰ পিছতে মই, গৌতম আৰু অনুপম— তিনিওটাই পাঁচ নম্বৰ হোষ্টেলত ‘এলটমেণ্ট’ পালোঁ। তিনিওটা তেজপুৰৰ। তাতে গৌতম মোৰ এল পি স্কুলৰ পৰাই বন্ধু। তেজপুৰ চৰকাৰী উচ্চতৰ মাধ্যমিক বিদ্যালয় আৰু তাৰ পিছত দৰং কলেজত পঢ়া। গতিকে দুয়োটাৰে মনত আনন্দ অপাৰ। এনেকৈ একেটা হোষ্টেলতে পাম বুলি ভাবিবই পৰা নাছিলোঁ।

হোষ্টেলৰ তলৰ মহলাত এটা ‘ডৰমেটৰী’ আছিল। আমাৰ তিনিটাৰ উপৰি আমাৰ লগৰ আৰু পাঁচজন ল’ৰাক প্ৰথমে তাতেই থাকিবলৈ দিছিল।

প্ৰথমদিনাই ‘ছিনিয়াৰ’কেইজনমানে আমাৰ চা-চিনাকি লোৱাৰ অন্তত আমাক হোষ্টেলৰ নিয়মাৱলীৰ বিষয়ে বুজাই দিছিল। আমি ইয়াত ছুপাৰিনটেণ্ডেণ্ট ইঞ্জিনীয়াৰ হৈহে সোমাইছোঁ। আঠোটা ‘ছেমিষ্টাৰ’ত পৰ্যায়ক্ৰমে আমাৰ ‘ডি’চন’ হৈ অৱশেষত এছিষ্টেণ্ট ইঞ্জিনীয়াৰ হৈ এই কলেজ এৰি যাব লাগিব। গতিকে আমাৰ ড্ৰেছ-পোছাক, চলন-ফুৰণ আদিত আমি যে ছুপাৰিনটেণ্ডেণ্ট ইঞ্জিনীয়াৰ, তাৰ পূৰ্ণ প্ৰতিফলন হ’ব লাগিব। তাৰমানে আমি পুৱা শুই উঠিয়েই মুখ ধুবলৈয়ে যাওঁ বা গা ধুবলৈকে যাওঁ জোতা পিন্ধি, চাৰ্টৰ বুটাম হাতলৈকে মাৰি ‘ছুটেড-বুটেড’ হৈহে ওলোৱা-সোমোৱা কৰিব লাগিব। যেতিয়াই কোনোবা ছিনিয়াৰে ৰুমলৈ মাতিব, যাব লাগিব। ডাইনিং হললৈ ভাত খাবৰ বাবে দহ বজাৰ আগতে যোৱা নিষেধ ইত্যাদি বহুতো নিয়ম।

শিকাই দিয়া মতেই টেটুলৈকে ছাৰ্টৰ বুটাম মাৰি হাতত টুথব্ৰাছ লৈ মুখ ধুবলৈ যাওঁ। গা ধুবলৈ যাওঁতেও একেই অৱস্থা। ভৰিত জোতা পিন্ধিয়েই যাব লাগে।

ক্লাছৰ পৰা আহি ৰেডী হৈ থাকোঁ। কাৰ ৰুমলৈ কেতিয়া মাতে একো ঠিক নাই। তৃতীয় দিনা ৰাতি ডাক পৰিল ৰুম নম্বৰ ২০১লৈ। গোটেইজাকটো গ’লোঁ। ‘জেনেৰেল নলেজ’ৰ ‘ৰেপিড ফায়াৰ ছেছন’।

লগৰ প্ৰমোদক সুধিলে, ‘ইণ্ডিয়াৰ ক্ৰিকেট টীমটোৰ সদস্যসকলৰ নাম। প্ৰমোদে কৈ গ’ল— ‘সুনীল গাভাস্কাৰ, কপিলদেৱ, ধৰ্মেন্দ্ৰ, জিতেন্দ্ৰ...।’ বুকুখন কঁপিবলৈ ধৰিলে। গম পালোঁ যে বিপদ সমাগত। উলুৰ লগত বগৰী পোৰা যোৱাৰ দৰে এই উল্লু প্ৰমোদৰ লগতে আমিও মৰিম আজি।

‘চালা কুকুৰ, ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়িবলৈ আহিছ, যা বিছনাৰ তলত সোমা।’ ধমক খাই প্ৰমোদ বিছনাৰ তলত সোমাল।

তাৰপিছত পাল পৰিল আমাৰ তিনিওটা তেজপুৰীয়াৰ।

‘যা, হাত দুখন ওপৰলৈ দাঙি, ‘আমি তেজপুৰৰ পাগল’ বুলি চিঞৰি চিঞৰি বাৰাণ্ডাখনত দৌৰি দৌৰি পাক মাৰি থাক। মই নোকোৱালৈকে নৰ’বি।’ — ছিনিয়াৰৰ আদেশ। কথামতেই ‘আমি তেজপুৰৰ পাগল’ বুলি চিঞৰি চিঞৰি হাত দুখন ওপৰলৈ দাঙি বাৰাণ্ডাখনেৰে দৌৰিবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। দুশ এক

নম্বৰ ৰুমৰ পৰা আৰম্ভ কৰি দুশ সাত নম্বৰ ৰুমটোৰ সন্মুখ পাইছিলোঁহে মাথোন। ৰুমটোৰ পৰা শকত ল'ৰা এজন ওলাই আহি আমাক ৰুমটোলৈ মাতি লৈ গ'ল। ৰুমটোত দুখন বিছনা। এখনত আঁঠুৱা তৰি থোৱা আছে। জ্বলি থকা টেবুল লাইটটোৰ পোহৰখিনিৰ পৰাই বুজিব পাৰিছোঁ যে বিছনাখনত কোনোবা এজনে মুৰে-গায়ে কাপোৰ লৈ শুই আছে। আনজন দাদা ৰুমটোত থকা ইখন বিছনাত বহিল। আমি তিনিওটা 'সাবধান' পজিচন লৈ উৎকণ্ঠাৰে অপেক্ষা কৰি আছোঁ, পৰৱৰ্তী নিৰ্দেশটোলৈ।

ক্ষণেক সময়ৰ নীৰৱতা ভাঙি আঁঠুৱাখনৰ ভিতৰৰ পৰা মুখ ঢাকি শুই থকা দাদাজনে গলগলীয়া মাতৰে ক'লে— 'তেজপুৰ হ'বলা।'

'হয় দাদা।' —তিনিওটাই সমস্বৰে ক'লোঁ।

'জ্যোতি সংগীত এটা গা।' —আঁঠুৱাৰ ভিতৰৰ পৰাই নিৰ্দেশ আহিল।

ইটোৱে সিটোৰ মুখলৈ চাই বেছ কৰ্কশভাৱেই আৰম্ভ কৰিলোঁ, 'জয়া নাই, জয়া নাই...।'

'হেই চুপ, গান গাইছ।' —গুজৰি আহিল নেদেখা দাদাজনে। মাতটো বেছ গলগলীয়া, 'বাৰু ক'চোন, মই দেখিবলৈ কেনেকুৱা?'

কি কওঁ। ভয়ে ভয়ে ক'লোঁ— 'আপুনি দেখিবলৈ বগা দাদা। ওখ ছফুটমান হ'ব।' মাতটো শুনি অনুমান কৰিছিলোঁ। উজনি অসমৰ আহোম ল'ৰাই হ'ব নিশ্চয়। সেইমতেই মিলাই চেহেৰাৰ বৰ্ণনাটো দিলোঁ।

কাপোৰৰ মাজৰ পৰাই কিৰীলি পাৰি হাঁহিলে পাৰ্য্যমানে সেই নেদেখা দাদাজনে। লগে লগে আনজন দাদায়ে যোগ দিলে। আমি তিনিওটাই তললৈ মূৰ কৰি ৰখি আছোঁ। তেনেতে পুনৰ গলগলীয়া মাতটো শুনিলোঁ— 'হ'ব যা। এতিয়া ডাইনিং হললৈ গৈ ভাত খাই শুই থাকগৈ।'

স্বস্তিৰ নিশ্বাস এৰি দৌৰাদৌৰিকৈ ওলাই আহিছিলোঁ ৰুমটোৰ পৰা। উঃ আজিলৈ ৰক্ষা বুলি ভাবি।

পিছদিনা পুৱা উঠি মুখ-হাত ধুই ইব্রাহিমৰ দোকানৰ পুৰী-তৰকাৰী খাই হোষ্টেল পালোঁহি। হোষ্টেলৰ তলৰ চিৰিতে বহি দাদা এজনে পেপাৰ পঢ়ি আছে। দেখাত ক'লা, বেছ খীণ-মীণ আৰু চাপৰো হ'ব যেন লাগিল। আমাক দেখি মাত লগালে, 'পুৰী খাই আহিলি নেকি?'

মাতটোৰ পৰাই বুজি পালোঁ আগদিনা ৰাতি দুশ সাত নম্বৰ ৰুমৰ আঁঠুৱাৰ

ভিতৰত শুই থকা দাদাজন। ভাবিবলৈ নাপালোঁৱেই দাদাই সুধিলে, ‘কি অ’, মই দেখাত তই ভবাৰ দৰেই হয়নে নহয়?’

তলমূৰকৈ উত্তৰ দিছিলোঁ, ‘নহয়, দাদা।’

মিচিকিয়া হাঁহি এটা মাৰি দাদাই ক’লে, ‘মোৰ নাম মুকুল। মুকুলদা বুলিয়েই মাতিবি তহঁতে। কোনোবাই বেছিকৈ ৰেগিং কৰিলে, মই মাতি থৈছোঁ বুলি ৰেগিং এৰি মোৰ ৰুমলৈ গুচি আহিবি। কিবা অসুবিধা পালে ক’বি। এতিয়া যা।’

সেয়াই আছিল মুকুলদা। আমাৰ দাদা নহয়, বন্ধু হ’লগৈ পিছত। আমি তিনিওটাই ৰুম পোৱাৰ পিছত দুজনকৈ থাকিবলৈ সুবিধা পাইছিলোঁ যদিও ছুপাৰক কৈ আমি তিনিওটা একেটা ৰুমতে আছিলোঁ এইট ছেমিষ্টাৰৰ ফাইনেল পৰীক্ষা দিয়ালৈকে। স্কলাৰশ্বিপৰ টকা পোৱাৰ পিছৰ ৮-৯ দিনলৈ ৰাতি ৰাতি পাৰ্টী চলিছিল আমাৰ ৰুমত। মদন, দৈমাৰী, বাপুৰাম, গৌতম, দাওগাফু, যদু, অনুপম আৰু মই। গৌতম বাৰ টেণ্ডাৰ। মাজে মাজে আমাৰ লগত মুকুলদা। অনুপমৰ কাৰ স্তিৰিত বজা ‘আই ৱাণ্ট টু ব্ৰেক ফ্ৰী’ৰে সামৰণি পৰে আমাৰ নৈশপাৰ্টীবোৰ; মাটিত শুই শুই নচা দৈমাৰীৰ ব্ৰেক ডেপেণ্ডেৰে।

বাপুৰাম আৰু মুকুলদাক আউট কৰাৰ চেষ্টাবোৰ সদায়েই বিফল হয় গৌতমৰ। এবাৰ গৌতমে পাটিয়ালা পেগ এটা বাকি পানী কমকৈ দি মুকুলদালৈ আগবঢ়াই দিলে। লাহেকৈ এচিপ মাৰি মুকুলদাই গৌতমলৈ চাই ক’লে, ‘গৌতম, মোৰ নাম মুকুলহে, ৰ’-মেন নহয়।’

মুকুলদাৰ কাহিনী বহুত। পৰীক্ষাৰ আগদিনা বেছিকৈ খালে। পিছদিনা ৰুমমেটে জগাইছেহে জগাইছে, ‘পৰীক্ষা আছে উঠ।’

‘বাদ দে, নিদিওঁ পৰীক্ষা, বেক দিম’ বুলি শুই থাকিল মুকুলদা। আমাতকৈ কেইবছৰমান ডাঙৰ যদিও কলেজৰ পৰা পাছ কৰি ওলাইছিল আমাৰ লগতহে; নিদিয়া পৰীক্ষাবোৰৰ ‘বেক’বোৰ ‘ক্লীয়াৰ’ কৰি কৰি।

এবাৰ মুকুলদা গৈছিল লগৰ ল’ৰা এটাৰ বায়েকৰ বিয়া খাবলৈ বুলি। বিয়াঘৰ পোৱাৰ বেছ আগৰে পৰা গাড়ীতে ‘ৰানিং মাল ফিটিং’ কৰি যোৱা বন্ধুবৰ্গৰ মাজৰে এজন আছিল সেইদিনাৰ ড্ৰাইভাৰ। ৰাস্তাতে গাড়ীখন বোকাতে সোমাল। আগলৈও নাযায়, পিছলৈও নাযায়। ড্ৰাইভাৰ বন্ধুৰ কথামতেই মুকুলদাৰ লগতে আনবোৰেও গাড়ীৰ পৰা নামি গাড়ীখন আগফালৰ পৰা ঠেলিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। পিছফাললৈ চাই ড্ৰাইভাৰ দাদাই ফাৰ্ষ্ট গিয়েৰ লগাই একচেলাৰেটৰ

দবাবলৈ ধৰিলে। গাড়ীৰ ইঞ্জিনে গাড়ীখন আগলৈ ঠেলিছে আৰু মুকুলদাহঁত পাঁচোজন ডেকাই সৰ্বশক্তিৰে গাড়ীখন পিছলৈ ঠেলিছে। গাড়ী একেঠাইতে। বহু দেৰি যুঁজাৰ পিছতহে এজনে কোনোমতে ভুলটো ধৰিব পাৰি সন্মুখৰ পৰা আঁতৰি গৈ পাছফালৰ পৰা ঠেলিবলৈ আৰম্ভ কৰি যেনেতেনে গাড়ীখন বোকাৰ পৰা উঠালে। পিছে বোকাৰে লুতুৰি-পুতুৰি হোৱা মুকুলদাহঁতে বিয়াঘৰৰ পৰিৱৰ্তে ধাবাতে ৰুটী-মাংস খাই পুৰতি নিশা আহি হোষ্টেল পালেহি।

কিমান যে কাহিনী আছিল এই মুকুলদাক লৈ!

আজি অলপ দিনৰ আগতে ঢুকাল। মুকুলদাৰ ছোৱালী এজনী, তায়ে বেছ সৰু হৈয়েই থাকিল। মনত পৰি মনটো বেয়া লাগি গ'ল।

সুজ্ঞান মামা, দেৱজিৎ ৰাৱণ, অঞ্জন-ফট্‌দাদাকে আদি কৰি দীপদা, প্ৰদীপদা আৰু কিমান যে আছিল, আমাৰ এই মৰমৰ পাঁচ নম্বৰ হোষ্টেলৰ দাদা বা ভাইবন্ধু।

আমাৰ তিনিওটাৰে মেনটৰ আছিল বাবলুদা। আৰু সেই বাবলুদাই অনুপমক দিয়া কামোৰবিলাক। অতিষ্ঠ হৈ অনুপমে বাবলুদাৰ ওপৰত লোৱা ৰিভেঞ্জ-বিলাকেৰে কিমান যে মধুৰ স্মৃতি আছে মোৰ এই হোষ্টেলটোত।

এবাৰ অনুপম তেজপুৰৰ পৰা ঘূৰি আহি হোষ্টেল সোমাইছেহে মাত্ৰ, বাবলুদা আহি হাজিৰ আমাৰ ৰুমত— ‘কি আনিছা, ঘৰৰ পৰা।’

অনুপমে ক'লে, ‘নাই, একো অনা নাই।’

বাবলুদাই নামানে। চেইনডাল খুলি খানাতালাচী চলাই বেগটোৰ পৰা উলিয়াই আনিলে প্লাষ্টিকৰ বটল এটা। যথেষ্টখিনি নাৰিকল লাডুৰে ভৰ্তি হৈ আছে। টেমাটো হাতত লৈয়েই ৰুমৰ পৰা ওলাই লগৰ সকলোকে মাতি বিলাবলৈ ধৰিলে। নিজেও এটাৰ পিছত আনটো খাইছে। শেষত এটা লাডু ৰাখি টেমাটো অনুপমৰ পিনে আগবঢ়াই দি ক'লে, ‘ল’, এইটো তই খা।’

অনুপমে লাহেকৈ মাত লগালে, ‘টেমাটো তুমিয়েই লৈ যোৱা, লাডুটো তুমিয়েই খাবা। খুৰীয়ে মানে, তোমাৰ মায়ে তোমালৈ বুলিয়েই লাডুখিনি মোৰ হাতত দি পঠিয়াইছিল। গতিকে সেইখিনি তোমাৰহে নাৰিকল লাডু আছিল, তোমাৰ ঘৰৰ পৰা অহা। মোৰ নহয়।’

মাত নোহোৱা হৈ পৰা বাবলুদাক চাবলগীয়া হৈছিল সেই সময়ত।

ৰাতি ভাত খাই উঠাৰ পিছত বাবলুদা প্ৰায়েই আমাৰ ৰুমলৈ আহিছিল আড্ডা মাৰিবলৈ। আহিয়েই বহি লয় অনুপমৰ বিছনাত। গৌতম আৰু মই শুবলৈ বুলি

আঁঠুৱা তৰাৰ পিছতো অনুপমৰ বিছনাখন এৰি নিদিয়ে। অনুপমক কয়, ‘তই এতিয়া আঁঠুৱা তৰিবি। মই গৈয়েই শুমগৈ। আঁঠুৱা মই আগতেই তৰি খুঁচি-মেলি থৈ আহিছোঁ। যাম, আঁঠুৱাখনৰ এটা চুক দাঙিম আৰু আঁঠুৱাৰ ভিতৰতে সোমাই আৰামত শুই যাম। তই আঁঠুৱা তৰি থাক এতিয়া।’

এইটো প্ৰায় সদায়েই হয়।

এদিন আমিিকেইটাই কথা পাতি আছোঁ। অনুপম ৰুমৰ পৰা ওলাই গ’ল। বাবলুদাৰ ৰুমত সোমাই আঁঠুৱাখন খুলি সুন্দৰকৈ জাপি গাৰৰ তলত ভৰাই থৈ আহি আমাৰ ৰুমত চলি থকা বাবলুদাৰ আড্ডাত যোগ দিলেহি।

আমি দুটাই আঁঠুৱা তৰি শুবলৈ লোৱাৰ পিছত সেই আগৰ দৰেই অনুপমক একেকেইটা কথাৰে জোকাই শুবলৈ বুলি গ’ল। বাবলুদা ওলাই যোৱাৰ লগে লগে অনুপমে আমাৰ দুৱাৰত চিটকানি লগাই সি কৰি অহা কাহিনীটো আমাক ক’লে।

ক্ষম্ভক পিছতে আমাৰ দুৱাৰত বাবলুদাৰ প্ৰচণ্ড গোৰ। ‘চাল্লা অনুপম, তোক আজি শুদাই নেৰোঁ’ গালিৰে হোষ্টেলৰ প্ৰায় সকলোকেই গম পোৱালে অনুপমৰ অত্যাচাৰৰ কথা। সেয়া আছিল আমাৰ মৰমৰ বাবলু দাদা। মেট্ৰিক পাছ কৰাৰ পাছত জোৰ কৰিয়েই আমাক ইংৰাজী মাধ্যমত শিক্ষা ল’বলৈ বাধ্য কৰিছিল। আৰু বোধকৰোঁ সেইটো জোৰতহে ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ এনট্ৰেঞ্চ পৰীক্ষাত উত্তীৰ্ণ হৈছিলোঁ। জীৱনৰ বহু সৰু-বৰ ঘটনাৰ শেষত উপদেশবোৰ লৈছিলোঁ এই বাবলুদাৰ মানে সিদ্ধাৰ্থ দাদাৰ পৰা। মোৰ কাৰণে সদায় আছিল এজন মোক নিজৰ বুলি ভবা শ্ৰদ্ধাৰ দাদা।

কিমান যে আনন্দৰ দিন আছিল সেইবোৰ। ডাইনিং হলত দৈমাৰীয়ে নিজহাতে তৈয়াৰ কৰা আদা আৰু জলকীয়াৰ চাট্‌নি। শৰ্মাকোয়ে মৰমতে দিয়া বইল আলুৰ ভাজিকণ। পইচাৰ অভাৱত গাখীৰ কিনি খাব নোৱৰাৰ বাবে পৰীক্ষাৰ দিনকেইটাত আমাৰ কুক গোস্বামীদাই মৰমেৰে আনি খাবলৈ দিয়া গৰম গাখীৰ গিলাচ। পৰীক্ষাৰ মাজৰ দিনকেইটাত সময়ৰ অভাৱৰ বাবে ইব্ৰাহিমৰ দোকানলৈ নোযোৱা দেখি কাগজেৰে পুৰী কেইখনমান বাফি চেনিৰ টোপোলা এটাৰে আহি আমাৰ ৰুমত হাজিৰ হোৱা ইব্ৰাহিমকাই। আবেলি এখন ব্ৰেডৰ ঠাইত দুখনকৈ ব্ৰেড দি থৈ যোৱা দয়াল। কাপোৰকেইযোৰ ইস্তি কৰি দি থৈ যোৱা সৰ্বেশ্বৰ। কেম্পাছৰ গছবিলাকৰ পৰা ছিঙি অনা বতৰৰ বগৰী, জলফাই, কেঁচা আম আদি

যোগান ধৰা বলিনকাই। আৰু এই সকলো মৰমৰ মাজেৰে পাৰ কৰা জীৱনৰ সেই অমূল্য চাৰিটা বছৰ। পাহৰিব নোৱৰা।

প্ৰায় চাৰি বছৰ কটোৱা আমাৰ ৰুমটোলৈ বুলি সোমাই আহিলোঁ। ৰুমটোত তলা। বোধকৰোঁ বৰ্তমানৰ আবাসী দুজন বাহিৰলৈ গৈছে। ভিতৰলৈ সোমাই গ'লোঁ। দুখন বিছনা, দুখন চকী আৰু লগতে দুখন টেবুল। চাৰিটা চুকতে চাৰিটাকৈ বেছ ডাঙৰ স্পীকাৰ। মাজৰ টেবুলখনতে হ'ম থিয়েটাৰৰ চেণ্টেল উৰফাৰটো আৰু প্লেয়াৰটো। ছনীৰ। বেছ ভাল 'ছাউণ্ড ছিষ্টেম'টো। মোৰ বেড ৰুমত থকাটোৰ নিচিনাই। বিছনাকেইখন বেছ পৰিপাটীকৈয়ে পাৰি থোৱা আছে। আমাৰ দিনকেইটাত এইটো ৰুমত তিনিখনকৈ বিছনা আছিল। অনুপমৰ পঢ়া টেবুলখনতে তাৰ কাৰ ষ্টিৰিঅ' ছিষ্টেমটো থাকে। স্পীকাৰ দুটা, ৰুমটোৰ দুটা চুকত দুটা কলহৰ ওপৰত ওপৰমুৱাকৈ ৰাখিছিলোঁ। কলহকেইটাৰ ভিতৰৰ খালী বতাহখিনিতি ৰিজনেঞ্চ হৈ বৰ ধুনীয়া 'বাছ' এফেক্টটো পোৱা গৈছিল। নেদেখালৈকে আমাৰ ছিষ্টেমটো বিৰাট দামী মিউজিক ছিষ্টেম বুলিয়েই ভাবিছিল আনবোৰে। কিন্তু ৰুমটোৰ ভিতৰত সোমাই আহিলেই গোমৰ ফাকটো ওলাই পৰিছিল। অনুপমে শ্ল' ৰক্ছ ভাল পাইছিল। ইংলিছ গানবোৰৰ 'লিৰিক্ছ'ৰ কিতাপবোৰ আছিল তাৰ হাতত। গতিকে এই লিৰিক্ছবোৰ পঢ়িয়েই গানবোৰ বুজি উঠিছিলোঁ মই আৰু গৌতমে। ইঞ্জিনীয়াৰিং পঢ়িবলৈ অহাৰ আগতে জ্যোতি সংগীত, বিষ্ণু ৰাভা সংগীত আৰু ভূপেন্দ্ৰ সংগীত নাইবা কিশোৰ কুমাৰ, লতা মংগেশকাৰ, মুকেশ, জগজিৎ-চিত্ৰা আদিৰ গানৰ বাহিৰে আনৰ গান বিশেষ শুনো নাছিলোঁ। আমাৰ ভাৰাঘৰত থকা ৰঞ্জুদাহঁতৰ ঘৰত লং প্লেয়িং ৰেকৰ্ডবোৰ বাজিছিল এইচ এম ভিৰ দামী ষ্টিৰিঅ' ছিষ্টেমত। বাজিছিল ভূপেন হাজৰিকা, কিশোৰ কুমাৰ, লতা মংগেশকাৰ, জগজিৎ-চিত্ৰা, মুকেশ আৰু মহম্মদ ৰফীৰ গানবোৰ। আমাৰ ঘৰৰ আগফালৰ বাৰাণ্ডাখনতে বহি বৰ মনোযোগেৰে শুনিছিলোঁ এই গানবোৰ। আমাৰ ঘৰত ফিলিপ্ছৰ টু-ইন-ওৱান এটাহে আছিল। ৰেডিঅ' বজাব পাৰি আৰু কেছেট প্লেয়াৰ। দুয়োটা একেলগে থাকে। ৰেডিঅ'ত ৰাতিপুৱা গীতিমালিকা আৰু সন্ধিয়া 'বিনাকা গীতমালা'। আমিন চাহানীৰ সেই প্ৰখ্যাত এংকৰিঙৰ সৈতে পুৰণি হিন্দী ক্লাছিকবোৰ বৰ আগ্ৰহেৰে শুনিছিলোঁ। পিছলৈ এই 'বিনাকা গীতমালা'ৰ নাম সলনি হয় 'চিবাকা গীতমালা'লৈ। টুথপেষ্টবিলাকৰ নাম সলনি হৈ 'চিবাকা' হোৱাৰ লগে লগে। এংকৰ কিন্তু একেই

আছিল আমিন চাহানী। আৰু আমিন চাহানীৰ কণ্ঠস্বৰত সেই বিখ্যাত ‘প্যাৰ ভৰী নমস্কাৰ’টো।

আমাৰ ৰুমটোৰ কাষতে আছিল আমাৰ কমন ৰুমটো। ৰামায়ণ আৰু মহাভাৰত ছিৰিয়েল আমি এই কমন ৰুমটোতে চাইছিলোঁ— দেওবাৰে পুৱা ৯ বজাৰ পৰা। গিজগিজাই ভৰি আছিল আমাৰ কমন ৰুমটো এই সময়খিনিত।

সন্ধিয়া মাজে মাজে চাইছিলোঁ বিক্ৰম আৰু বেতাল। কিন্তু খুব কম। কাৰণ প্ৰতিদিনেই আবেলিৰ চাৰি বজাৰ বাছখনেৰে পাণবজাৰলৈ গৈ ৰাতিৰ চাৰে আঠ বজাৰ বাছখনেৰে ঘূৰি অহাটো আমাৰ নিত্যনৈমিত্তিক কাৰ্যসূচী আছিল। মই, গৌতম, দলে আৰু বাপু। আমি চাৰিটা প্ৰায় ৰেঙলাৰ।

বাছৰ পৰা কাছাৰীত নামিয়েই ৰে’ল ষ্টেচনৰ কাষতে থকা দোচা কাউণ্টৰত প্লেইন দোচা খাওঁ। পাঁচ টকা মাত্ৰ। কল্যাণীত আলু-পৰঠা খালে দহ টকা পৰে। অশোকাত পোলাও খালেও পোন্ধৰ টকাই লাগিছিল। গতিকে আমি তাতে দোচা খাওঁ। প্লেইন দোচা লওঁ যদিও খুজি খুজি নাৰিকল দিয়া চাটনি আৰু চম্বৰেৰে পেটটো ভৰাই লওঁ। কোনো আপত্তি নকৰাকৈ সিহঁতেও দিয়ে। পইচা থাকিলে মাজে মাজে মচলা দোচাও খাওঁ। তেতিয়া সাত টকা দিব লাগে। অৱশ্যে পইচা থাকিলে মাজে মাজে কল্যাণীৰ আলু-পৰঠা, অশোকাৰ পোলাও আৰু তাতে মৰমতে বাকী দিয়া অকণমান চিকেন কাৰী। নতুনকৈ আৰম্ভ হোৱা ৰেৱতী চাট হাউছৰ চিকেন চাওমিনো নোখোৱা নহয়।

ষ্টেচনৰ সন্মুখতে ভিক্ষা কৰা মানুহখিনিৰ মাজতে বুঢ়ী এজনী বহি থাকে। ৰঙা শাৰী পিন্ধি ৰঙা ৰঙৰ বেগ এটা লগতে লৈ। আমি গৈ পাঁচ টকা এটা দিলে, দুটা ভাঙৰ পুৰীয়া টিপতে উলিয়াই দিয়ে বুঢ়ীয়ে। তাকে সাউৎকৈ পকেটত ভৰাই নেহৰু পাৰ্কলৈ আহেঁ। কেপষ্টান ফিল্টাৰ চিগাৰেটৰ পৰা ঘূৰাই ঘূৰাই মিক্সাৰখিনি উলিয়াই পেলোৱাৰ পিছত খালী হৈ পৰা চিগাৰেটটোত গৌতমে মিহিকৈ মৰা ভাংকণ ভৰাই আধা আধা মই আৰু গৌতমে খাওঁ। দলে আৰু বাপুৰামে কেতিয়াবা এটান-দুটান মাৰিছিল যদিও ৰেঙলাৰ নাছিল। মই আৰু গৌতম কিন্তু ৰেঙলাৰ আছিলোঁ।

চতুৰ্থ ষাণ্মাসিকৰ পৰীক্ষা দিয়াৰ মাজতে মই ভাং খোৱাটো বাদ দিছিলোঁ। দিনটো মোৰ এতিয়াও মনত আছে। তেতিয়া আমাৰ আটাইকেইটাই পৰীক্ষাৰ ঠিক চাৰি দিনৰ আগৰে পৰা দিন-ৰাতি ছেদ-ভেদ নৰখাকৈ পঢ়িছিলোঁ। প্ৰতিটো

পৰীক্ষাৰ মাজত থকা গেপকেইটাতে প্ৰতিটো বিষয় পঢ়ি পৰীক্ষা দিয়াৰ ছিষ্টেম আছিল। গতিকে পৰীক্ষা দিয়াৰ দিনাই চাৰি বজাৰ বাছখনতে আহি ছয় বজাৰ বাছখনেৰে ঘূৰি যাওঁ। যাওঁতে বুঢ়ীৰ পৰা মাজৰ গেপটোৰ হিচাপত ভাংখিনি লৈ যাওঁ। চতুৰ্থ ছেমিষ্টাৰৰ পৰীক্ষাৰ মাজতে এদিন গম পালোঁ যে হাতত থকা ভাংখিনিৰে কাইলৈ পৰীক্ষা দিয়ালৈকে নুকুলায়। গতিকে গৌতম আৰু মই দৌৰাদৌৰিকৈ ড্ৰেছ কৰি এক বজাৰ বাছখনেৰে ওলাই আহিলোঁ— ভাং কিনিবলৈ। প্ৰয়োজনীয় ষ্টকটো কিনি তিনি বজাৰ বাছেৰে ঘূৰি চাৰি বজাত হোষ্টেল পালোঁহি— তিনি ঘণ্টা পঢ়া সময়ৰ লোকচান কৰি। ৰাতি শুবৰ সময়ত কথাটোৱে বৰ আমনি কৰিলে। মই ইমান ‘এডিক্ট’ হৈ গ’লোঁনে? তিনি ঘণ্টা সময় বৰবাদ কৰি ভাং কিনিবলৈ যাবলগীয়া হ’ল। নাই এই কথাই কথা নহয়। ভাং এৰিব লাগিব, মানে এৰিলোঁৱেই আজিৰ পৰা। বহু পিছদিনাৰ পৰা আৰু ভাং নাখালোঁ।

মদ খাবলৈ শিকিছিলোঁ ক্লাছ নাইনৰ পৰাই। বিয়েৰ খাইছিলোঁ। তেতিয়া বিয়েৰৰ দাম আছিল এঘাৰ টকা। স্কুলৰ লেজাৰৰ ঘণ্টাটোত কেতিয়াবা মই পাঁচ টকা আৰু গৌতমে ছটকা দি বিয়েৰৰ বটল এটা কিনি লৈ পদুমপুখুৰীৰ মাজৰ দ্বীপটোত বহি দৌৰাদৌৰিকৈ খাওঁ। কিমান যে আমি খোৱা বিয়েৰৰ বটল আছে সেই পদুমপুখুৰীটোত হিচাপেই নাই। বিয়েৰ খাই টিফিনৰ পিছৰ ক্লাছ কৰিবলৈ বুলি স্কুললৈ আহোঁ। বৰদা বাইদেউৰ ‘সমাজ অধ্যয়ন’ৰ ক্লাছ। বাইদেৱে কেতিয়াবা কিবা গোল্ক পালেও ভাবে চাগৈ ঘামৰ গোল্ক বুলি। আমি পঢ়াত চোকা। গতিকে বিয়েৰ খাই ক্লাছ কৰিবলৈ আহিম বুলি বাইদেৱে ভুলতো ভাবিবই নোৱাৰে।

মাজে মাজে জানুৰ ঘৰত মদ খাওঁ। ভূপেন ছাৰৰ কাঠৰ আলমাৰী এটা আছিল। তাতে কিতাপ-পত্ৰবোৰ থাকে। কিতাপখিনিৰ পিছফালে ছাৰে দৈনিক দুটা পেগ খোৱা নিৰ্দিষ্ট ব্ৰেণ্ডৰ মদৰ বটলটো থাকে। এই বটলেৰে ছাৰৰ এসপ্তাহ যায়। গতিকে সপ্তাহত এদিন মই আৰু জানুৱে এটা এটা পেগ লৈ তাত সমপৰিমাণৰ পানী মিহলাই বটলটো সেই নিৰ্দিষ্ট ঠাইতে ৰাখোঁ। এই কামটো আমি প্ৰায়েই নতুন বটলটো কিনি আনি প্ৰথম ব্যৱহাৰ কৰাৰ পিছদিনাই কৰোঁ। আৰু পিছৰবাৰ খাবলৈ বুলি পুনৰ আগৰ বটলটো শেষ হোৱাৰ দিনটোলৈ আগ্ৰহেৰে অপেক্ষা কৰি থাকোঁ। ছাৰ বৰ হিচাপী আছিল। সেই তেতিয়াৰে পৰা প্ৰায় জীৱনৰ শেষলৈকে ছাৰে দৈনিক দুটা পেগেই লৈছিল। দুটা পেগ মানে দুটা পেগেই। বিহু-পূজা বুলিও তাৰ হীন-ডেটি নহৈছিল। আৰু আমিও হিচাপমতেই

সপ্তাহত এবাৰ এই নিষিদ্ধ কাৰ্যভাগ সুকলমে সমাধা কৰিছিলোঁ। এই অভ্যাসটো পিছলৈ এই ৰুমটোতে বহু পৰিমাণে বাঢ়িল।

মই মদ খাবলৈ এৰি দিয়া কথাটোও মোৰ পূৰা মনত আছে। তেতিয়া মই তেজপুৰত তিনিটাকৈ প্ৰতিষ্ঠান চলাই আছোঁ। কেবল টিভি, ছ'লাৰ এনাৰ্জীৰ ফাৰ্ম আৰু আৱৰণী নামৰ এপলৰ শ্ব' ৰুমটো। সন্ধিয়া এই তিনিওটা ব্যৱসায়ৰে কেছ বুক আৰু লেজাৰ পণ্ডিথিনি মই নিজে কৰি 'কেছ এট বক্স'টো মিলাই থওঁ— জনতা প্ৰেছৰ বদন লহকৰ খুৰাই শিকাই দিয়ামতেই।

আমাৰ অফিচটো আছিল কেবল টিভিৰ কণ্ট্ৰোল ৰুমটোত। অফিচটোৰ সন্মুখত থকা খালী চাদখনতে আমাৰ ডিছ এণ্টেনাখন বহুওৱা আছিল। সন্ধিয়া বৰ সুন্দৰ বতাহ মাৰে। গতিকে লগৰখিনিয়ে নিজৰ নিজৰ 'হাফ' বা 'ফুল' আদি লৈ আমাৰ এই চাদতে বহি খাবলৈ বুলি সন্ধিয়াতে আহি পাই যায়হি। আমাৰ গ্ৰুপটোও ডাঙৰ আছিল। গতিকে চব মিলাই দুটামান ফুল হয়গৈ সদায়েই। চাকনাৰ ব্যৱস্থা অমিতেই কৰে। নিতৌ নতুন নতুন ষ্টাইলেৰে। সেইদিনাখন মই কেছ বুক ক্ল'জ কৰিব পৰা নাই। কেছ ইন হেণ্ডৰ সৈতে হিচাপটো মিলা নাই। তাৰমানে দিনটোত কৰা কিবা খৰচৰ হিচাপ লিখা হোৱা নাই। আনফালে বাহিৰৰ পৰা মাতিয়েই আছে। ৰাইজ বহিলেই। 'এ হ'ব দে। কাইলৈ মিলাম' বুলি কেছ বুকখন আধাতে সামৰি মদ খাবলৈ বুলি গ্ৰুপৰ লগতে যোগ দিলোঁহি।

ৰাতি সেই আগৰদৰেই মা-দেউতা আৰু ৰূপটি শোৱাৰ পিছত আহি ঘৰ পালোঁহি। মাকুৰে দৈনিক কৰি অহাৰ দৰেই দুৱাৰ খুলি ভাত বাঢ়ি দিলে। ময়ো খালোঁ। তাই মোৰ খোৱা-বাচনখিনি ধুলে। আমি দুয়োটাই ভাগে ভাগে শুবলৈ গ'লোঁ।

ৰাতি মোৰ টোপনি অহা নাই।

ছিঃ! মদ খাবৰ বাবেই মই আজি কেচবুক নিলিখাকৈ কাম সামৰিলোঁ। নাই নহ'ব। কাইলৈৰ পৰা আৰু মদ নাখাওঁ। সিদ্ধান্ত ল'লোঁ। পিছদিনা অফিচলৈ গৈয়েই ঘোষণা কৰিলোঁ যে আজিৰ পৰা আমাৰ চাদত মদ নচলিব। ময়ো নাখাওঁ আৰু আনকো খাবলৈ নিদিওঁ। অমিতক বুজালোঁ— ব্যৱসায়টো হ'ল আমাৰ পেট। গতিকে পেটত লাথ মাৰি ব্যৱসায় কৰা স্থানত মদ খোৱাটো বৰ বেয়া কথা হৈছে। লক্ষ্মী নাথাকিব। গতিকে আজিৰে পৰা বন্ধ।

বন্ধ মানে একেবাৰেই বন্ধ।

একেবাৰেই এৰি দিলোঁ।

পিছলৈ হোটেল অ' তেজপুৰ, মোৰ খানাপাৰাৰ বিলাসী ৰেষ্টুৰেণ্টখন আৰু ৰুফ টপত আৰম্ভ কৰা তৃতীয়খন ৰেষ্টোৰাঁত কেতিয়াবা মাহেকত এবাৰ বা দুবাৰ দুটা-এটা পেগ খাইছিলোঁ। কিন্তু দুটা পেগতকৈ বেছিকৈ কেতিয়াও নাখাইছিলোঁ।

নিজৰ সেই মৰমৰ হোষ্টেলৰ ৰুমটোৰ পৰা ওলাই আহিলোঁ। ডাইনিং হলটোলৈ গ'লোঁ। টি টি ব'ৰ্ডখন সেই আগৰদৰেই আছে। অনুপমে বৰ ভাল টি টি খেলিছিল। গৌতমেও ভাল খেলিছিল। কিন্তু গৌতম ক্ৰিকেট খেলাত বেছি ভাল আছিল। লেগ স্পীনাৰ আছিল সি। ময়ো সিহঁতৰ পৰাই শিকি টি টি খেলিছিলোঁ এই ডাইনিং হলতে। এবাৰ অনুপমৰ প্ৰচণ্ড স্মেছ এটা উঠাবলৈ গৈ হামখুৰি খাই পৰি মোৰ থুঁতৰিত চাৰিটাকৈ চিলায়ো পৰিছিল। বাবলুদায়ো ভাল টি টি খেলিছিল।

লাহে লাহে ওলাই আহিলোঁ পাঁচ নম্বৰ হোষ্টেলৰ পৰা। সন্মুখৰ চিটীবাছ ষ্টেণ্ডত থকা কাঠৰ বেঞ্চখন এতিয়া নাই। তাৰ জেগাত বহাৰ বাবে পকাৰে সুন্দৰকৈ আসন সাজি দিলে। এই ঠাইডোখৰতে বহি ৰাতি মদ খাই উঠাৰ পিছত চলিছিল আমাৰ বিভিন্ন তৰ্কযুদ্ধ। গণতন্ত্ৰত বিশ্বাসী মই। লেফ্টিষ্ট দলেৰ স'তে বহুতো যুক্তিতৰ্ক কৰিছিলোঁ সেইখন কাঠৰ আৰামী চকীতে বহি।

এৰা, লেফ্টিষ্ট এম এম দলে। মেক্সিম গৰ্কীৰ পৰা আৰম্ভ কৰি লেনিনলৈকে, কাৰ্ল মাৰ্ক্সৰ পৰা মাও ছে তুঙলৈকে...। ৰাছিয়াত মিখাইল গৰ্বাছেভৰ পেৰেষ্ট্ৰাইকা আৰু গ্লাছন'ষ্টৰ পটভূমিত পৰিৱৰ্তিত কমিউনিষ্ট পাৰ্টীৰ নতুন ধাৰা। আমি জালুকবাৰীত থকা অৱস্থাতে পৰিৱৰ্তনৰ দিশে আগবঢ়া ছোভিয়েট ইউনিয়ন। ভাৰতৰ লগতে অসমতো বলা সেই বতাহছাটি। ছোভিয়েট ৰাছিয়াৰ কূটনৈতিক অৰ্থনীতিবিদসকলৰ কুটিল মেৰপেঁচত পৰি সফল হ'ব পৰা নাছিল গৰ্বাছেভৰ মুকলি নীতি। হোষ্টেল ফাইভ আৰু ছিক্সৰ সন্মুখৰ বাছ আস্থানৰ সেই কাঠৰ বেঞ্চখনত বহি শুনি গৈছিলোঁ 'ফ্ৰাষ্ট্ৰেটেড' এম এম দলেৰ ভাষণ— নিশা প্ৰায় দুই বাজি যোৱাৰ পিছলৈকে। মাজে মাজে আমাৰ মাজত হৈছিল আন আন ধৰণৰ তৰ্কও। ইঞ্জিনীয়াৰ হোৱাৰ পিছত নিজৰ নৈতিকতাৰ সৈতে কৰিবলৈ বাধ্য হোৱা আপোচবিলাকৰ প্ৰতিচ্ছবিবোৰে সন্দিহান কৰি তুলিছিল আমাৰ মনবোৰ। আমাক টকাও লাগে, কিন্তু চুৰি কৰি নালাগে। কিন্তু এছিষ্টেণ্ট ইঞ্জিনীয়াৰৰ আৰম্ভণিৰ সেই ৯,৪৭৫ টকাৰ বেছিক পে'ৰ কথা শুনি চৰকাৰী

চাকৰি নকৰোঁ বুলি সিদ্ধান্ত লৈছিলোঁ মই। গৌতমে কৈছিল যে ক'লা টকাৰ বেতৰ মাজত থাকিও নিজকে নিকা কৰি ৰাখিব পাৰিব সি। কিন্তু অনুপমে তাক বুজাবলৈ চেষ্টা কৰিছিল যে সোঁতৰ বিপৰীতে নহয়, সোঁতৰ লগত যাব পৰাজনহে বুদ্ধিমান। কিন্তু তেনেকুৱা এজন বুদ্ধিমান হিচাপে থাকিব বিচৰা নাছিল দলেও। দৰকাৰ হ'লে সি অইল বা অ'এনজিচিৰ চাকৰিতে সোমাব।

অ'এনজিচিট কৰাপচন নাই বুলি ভবা দলেলৈ চাই অনুপমে পেটত হাত দি হাঁহিছিল। আৰু খঙত একো নাই হৈ উফৰি পৰিছিল দলে। এনেবোৰ কথাৰ মাজতেই পোৱা জ্ঞান আৰু উপলব্ধি হোৱা বদ্ধপৰিকৰ সিদ্ধান্তৰেই এটা দিনো চাকৰি কৰাৰ সুখকণ নিবিচাৰিলোঁ মই।

আমাৰ সেই সময়ৰ তৰ্কাতৰ্কিবোৰ আছিল যুক্তিৰ যুদ্ধ। তাৰবাবেই প্ৰয়োজন হৈছিল বা কামত আহিছিল আমি ইতিমধ্যে পঢ়ি অহা বিভিন্ন বাহিৰা কিতাপবোৰৰ পৰা আহৰণ কৰা মৌলিক জ্ঞানবোৰ। এই তৰ্কবোৰে আমাৰ মাজৰ সম্পৰ্ক অতি গাঢ় কৰি তুলিছিল। আৰু আমাৰ সেই গ্ৰুপটোৰ মাজৰ টানটোও একেই আছিল— মোৰ জীৱনৰ সেই শেষ সময়লৈকে।

আগবাঢ়ি গ'লোঁ কলেজৰ ফালে। সৌৰভ কুমাৰ চলিহা, শীলভদ্ৰ ছাৰৰ দৰে দুজন বিখ্যাত অসমীয়া সাহিত্যিক এই কোৱাৰ্টাৰতে আছিল। আমি কলেজৰ পৰা ওলাই যোৱাৰ আগতেই দুয়োজন ৰিটায়াৰ হৈছিল। কোৱাৰ্টাৰখিনি পাৰ হৈয়েই তিনিআলিটো। সোঁফালে ডেল্টা হোষ্টেল। মানে ছোৱালীৰ হোষ্টেল। বাওঁফালে আগুৱাই গ'লে আমাৰ কলেজৰ ডিচপেনছেৰীখন পায়। তাতে মোৰ খুঁতৰিৰ চাৰিটা চিলাই দিয়া কামটো সমাপন হৈছিল, মোৰ চিএমকেইটাৰ মাজেৰে।

তিনিআলিটো পাৰ হৈ সোঁফালে শ্বহীদ বেদী। অলপদূৰ আগুৱাই গ'লেই সোঁফালে কলেজৰ মেইন বিল্ডিংটো। সোঁমাজত ক্লক টাৱাৰটোৰ সৈতে দুমহলীয়া বগা ৰঙৰ বিল্ডিংটো। সাঁচাকৈয়ে, দেখিলেই ভক্তি অহা। আমাৰ বাবে বিদ্যাৰ মন্দিৰ।

তাৰ ঠিক ওলোটা দিশতেই সন্মুখৰ পুখুৰীটোৰ সৈতে কেমিকেলৰ বিল্ডিংটো। মেইন বিল্ডিংটোৰ আনটো কাষে কেণ্টিনখন। স্কলাৰশ্বিপ পোৱাৰ পিছৰ সাত দিনমানলৈকে চিংৰা, বইল কণী আৰু চাহ খাওঁ। বাকীকেইটা দিনত কেৱল চিংৰা আৰু চাহ।

কাষতে কলিতাৰ পাণ-তামোল-চিগাৰেটৰ গুমটিটো।

আমি প্ৰায়েই মিস্ত্ৰাৰ খাইছিলোঁ। গতিকে আমাৰ কোনো বাকীৰ খাতা নাছিল কলিতাৰ দোকানত।

কাষৰ ফিল্ডখনৰ পিছৰ ফাললৈ হোষ্টেল এক, দুই আৰু চাৰি। সন্মুখৰ ফিল্ডখনতে কলেজৰ ফাউণ্ডেচন ডে'ৰ সাংস্কৃতিক সন্ধ্যাবোৰ অনুষ্ঠিত হৈছিল।

ফিল্ডখন পাৰ হৈয়েই আমাৰ জিমটো। অনুপমে দৈনিক আবেলি পৰত ইয়াতে দেহচৰ্চা কৰিছিল। তাৰ পিছতে আৰম্ভ হয় আকৌ প্ৰফেছাৰ কোৱাৰ্টাৰবিলাক। বিশাল গোঁফৰ নাগ ছাৰৰ কোৱাৰ্টাৰটো এইফালেই আছিল। কিছুদূৰ আগুৱাই গ'লেই পায়গৈ হোষ্টেল তিনি। বনীহঁত থকা হোষ্টেল। আৰু হোষ্টেল তিনিৰ দাঁতিয়েদিয়েই আমাৰ কলেজৰ শেষ প্ৰান্তৰ বাউণ্ডেৰী ৰালখন।

প্ৰতিঘণ্টাই ঘণ্টাই অহা ইঞ্জিনীয়াৰিঙৰ বাছবোৰে ইয়াতে বাছবোৰ ঘূৰাই ওভতনি যাত্ৰা আৰম্ভ কৰে কাছাৰীলৈ বুলি। পইচা থকা দিনকেইটাত ভাৰা দিওঁ, নাথাকিলে নাই বুলি কওঁ। কোনো আপত্তি নকৰে কণ্ডাক্টৰ দাস দাদাহঁতে। মাজে মাজে পাঁচ নম্বৰত বাছৰ পৰা নমাই দৌৰাদৌৰিকৈ হোষ্টেললৈ আনি এটা পেগ খুৱাই দিয়াৰ পিছত ঘূৰি যোৱা বাছখনেৰে গুচি যায়গৈ বেছ আনন্দমনে। গতিকে দৈনিক বাছৰ ভাৰা দিবলগীয়া কথাটো সিমান ধৰা-বন্ধা হৈ থকা নাছিল আমাৰকেইটাৰ বাবে।

ঘূৰাই লৈ যাবলৈ ওলোৱা বাছখনতে বহি পৰিলোঁ। নিশা আঠমান বাজিল। দুই-এজনৰ বাহিৰে গুৱাহাটীলৈ যাবলগীয়া বিশেষ যাত্ৰী নাই। ঘূৰি আহি কাছাৰী পাওঁতে ন বাজিয়েই গ'ল।

নষ্টাৰ্জিয়াই ভাগৰুৱা কৰি পেলোৱা মনটোৰে আগবাঢ়িলোঁ ঘৰখনলৈকে। ঘৰৰ মানুহখিনিয়ে শোৱাৰ যো-জা কৰিছেই। ল'ৰা-ছোৱালীবিলাক ইতিমধ্যেই টোপনিত। আজি সকলো সোনকালে শুব। কাইলৈ মোৰ শ্ৰাদ্ধৰ দিন। বেছ ব্যস্ততাৰে পাৰ হ'ব কাইলৈৰ দিনটো। ঘৰটোত ইফাল-সিফাল কৰি থাকোঁতেই ৰাইজ নিজৰ নিজৰ ভাগৰ বিছনাৰ আঁঠুৱাৰ তলত সোমালেহি। নিজম পৰিৱেশ এটাৰে ঘৰখন গোমা হৈ পৰিল। বেলকনীটোলৈ ওলাই আহিলোঁ। ৰভাখনৰ মাজত জ্বলি থকা দুই-এটা টিউবৰ পোহৰে বাহিৰখন আলোকিত কৰি ৰাখিছে।

কাষৰ ঘৰখনৰ ফুলনিখনৰ মাজলৈকে সোমাই গ'লোঁ। মই ভালপোৱা ফুলবোৰ বুকুত লৈ গছবোৰেও যেন জিৰণি লৈছে। কোনো লৰচৰ নাই। আকাশখনতো জোনবাইটো নাই। বেছ আন্ধাৰ। কিছু ডাৱৰীয়াও বতৰটো।

মনটো গধুৰ হৈ পৰিল। কোনো নাই। সকলো নিদ্ৰাত। জুবিনৰ গান এটা মনলৈ আহিল। চিঞৰি চিঞৰি গাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। কি আচৰিত! মোৰ মাতটো মই নিজেই শুনা নাই, কিন্তু অনুভৱ কৰিছোঁ। অনুভৱ কৰিছোঁ যেন মই জুবিনৰ সুৰৰ লগত সুৰ মিলাই সমানেই গাইছোঁ—

‘অমানিশা সাৰে আছে
আৰু সাৰে আছে মই।
এটি চগা উৰি আছে
কেনি জ্বলিছে হৃদয়...।’

(১৫)

কাহিলীপুৰাতে মানুহবোৰ উঠিল। মাকুৰে সকলোৰে বাবে লালচাহৰ ব্যৱস্থা কৰিছে। মা, নীৰু আৰু গোসাঁনীয়ে গা-পা ধুই আজৰি হৈ ল’লে। আজি কোনেও কাকো জগাই থাকিবলগীয়া হোৱা নাই। সৰুখিনিয়েও যেন নিজে নিজে কিবা এটা বুজি উঠিছে। বগা চাদৰখনৰ সৈতে পিছা উকা পাটৰ মেখেলাখনেৰে গোসাঁনীক বৰ উদাস হৈ থকা যেন লাগিছে। উদাসতো হ’বই। তাইৰ মৰমৰ ‘দেতু’ৰ শ্ৰাদ্ধ আজি। তায়েই মুখ্য শ্ৰাদ্ধভাগ কৰিব। বৈদিক নীতি-নিয়ম পালনৰ বাবে মুখ্য তিনিজন পুৰোহিতৰে এজনৰ লগত বহিব গোসাঁনী। আন এজনৰ লগতে ৰূপটি আৰু তৃতীয়জনৰ লগত বহিব বাবু। সাত বজাত পুৰোহিতখিনি আহি পাবহিয়েই। সোণটি আৰু অভিষেক যাব তেওঁলোকক আনিবলৈ।

শ্ৰাদ্ধ আৰু খোৱাৰ ব্যৱস্থাটোৰ বাবে ভাগে ভাগে আহি থকা বিভিন্ন সা-সামগ্ৰী চিজিল লগাই ঠায়ে ঠায়ে ৰখা কামটোত ব্যস্ত ৰবলু। ৰান্ধনীৰ দলটোও আহি পাইছেই ইতিমধ্যে। মাকু ব্যস্ত ভিতৰৰ মানুহখিনিক ভাগে ভাগে উলিয়াই তললৈ, মানে শ্ৰাদ্ধৰ স্থলীলৈ পঠিওৱাৰ কামত। ৰঙাই বিছনাবোৰ সামৰি-সুতৰি ঘৰ পৰিষ্কাৰ কৰা কামটোত লাগি আছে। মুঠতে চাৰিওফালে সীমাহীন ব্যস্ততা। ক’বলৈ গ’লে উদুলি-মুদুলি পৰিৱেশ, যদিওবা ইয়াত কোনো আনন্দৰ স্থান নাই। কামখিনি সুকলমে পাৰ হৈ যোৱাৰ স্বার্থত সকলো ব্যস্ত। ৰূপটি আৰু বাবুৱেও ধুতী পিন্ধি গাত চেলেং কাপোৰ লৈ সাজু।

লাহে লাহে তলৰ শ্ৰাদ্ধস্থলীত সকলো উপস্থিত হ’লগৈ। ইমানবোৰ মানুহৰ

মাজত আজি কিন্তু মোৰ বাৰে বাৰে চকু গৈছে গোসাঁনীলৈ।

মোৰ একমাত্ৰ ছোৱালী।

গোসাঁনীৰ জন্মৰ আগতে নীৰুৱে এবাৰ গৰ্ভধাৰণ কৰিছিল। কিন্তু ফেল'পিয়ান টিউবত স্থিতি লোৱা ভ্ৰূণটোৱে ভালদৰে স্থিতি লোৱাৰ বহু আগতেই নীৰুৰ ফেল'পিয়ান টিউব ফাটি গ'ল। ভাগ্য ভাল আছিল যে মই নীৰুক দেখুৱাম বুলি ডাক্তৰৰ তালৈ লৈ গৈছিলোঁ। ঘটনাটো হস্পিতালতে ঘটিল। লগে লগে হস্পিটেলাইজ কৰি অস্ত্ৰোপচাৰ কৰাৰ বাবে নীৰু বাছি থাকিল। ভগৱানৰ ইচ্ছা বুলিয়েই ধৰি লৈছিলোঁ মই। এডাল ফেল'পিয়ান টিউবেৰে কেইটামান দিনৰ পিছত নীৰুক লৈ আহিছিলোঁ ৰুক্মিণীগাঁৱৰ আমাৰ তেতিয়াৰ ভাৰাঘৰটোলৈ। মই বুজি পাইছিলোঁ যে ভৱিষ্যতে আমাৰ সতি-সন্তান নহ'বও পাৰে। তথাপি ভগৱানক ধন্যবাদ দিছিলোঁ, নীৰুক ঘূৰাই পোৱাৰ বাবে।

কিন্তু সেই এডাল ফেল'পিয়ান টিউব লৈয়েই এদিন নীৰু পুনৰ অন্তঃসত্ত্বা হ'ল। অৱশেষত ২০০১ চনৰ ২৩ আগষ্টত জন্ম হ'ল গোসাঁনীৰ। আমাৰ ঘৰৰ প্ৰথম লখিমী।

মোৰ ভাগ্যৰ চকৰিও বোধকৰোঁ গোসাঁনীৰ আগমনৰ বাবেই ৰৈ আছিল স্থবিৰ হৈ। তাইৰ জন্মৰ পিছৰে পৰা ই যেন দুৰন্ত গতিহে পালে। মোৰ কামবোৰ বাঢ়ি গ'ল। আৱৰণী কাৰখানাৰ পৰিসৰ দিনকদিনে বাঢ়িবলৈ ধৰিলে। আৱৰণ নামৰ ছাৰ্টটোৰ লগত সংযোজন হ'ল লুইত নামেৰে থলুৱা প্ৰথম গেঞ্জীটো। ৰাইজৰ সঁহাৰি পাই উৎপাদন ক্ষমতা বঢ়াবলৈ ধৰিলোঁ মই। 'টাৰ্ণ অভাৱ' বাঢ়িল, কিন্তু পৰিয়ালক দিয়া সময়ৰ পৰিমাণ দ্ৰুতগতিত কমিবলৈ ধৰিলে।

পুৱা ৮ বজাতেই ব্ৰেকফাষ্ট কৰি ওলাই যাওঁ, ৰাতি দহ বজাত আহি ঘৰ পাওঁহি। শুই থকা গোসাঁনীৰ মুখখনলৈকে চাই থাকোঁ একেথৰে। বহুত সময়। জগাবলৈ সাহ নহয়। কেতিয়াবা শোৱাৰ সময়ত আহি পালে আলফুলে কোলাত লৈ নীৰুৱে বজাই দিয়া জুবিনৰ 'কদমৰ তলতে, কলীয়া কানাই অ'...' গীতটোৰ সুৰে সুৰে দোলাই দোলাই শুৱাবলৈ চেষ্টা কৰোঁ। নোৱাৰিলে নীৰুৱে শুৱায়, মই টিভি চাওঁ।

মায়ে কেঁচুৱাৰ ৰখীয়া হৈ নীৰুক 'এণ্টাৰপ্ৰিনিউৰশ্বিপ'ৰ ক'ৰ্ছ এটা কৰিবলৈ সুবিধা কৰি দিলে। পৰিণতিত আৰম্ভ হ'ল নীৰুৰ 'পদ্মিনী এমব্ৰয়ডাৰী চেণ্টাৰ'। ২০০৪ চনত অসমৰ প্ৰথমটো 'মাল্টিহেড কম্পিউটাৰাইজড এমব্ৰয়ডাৰী মেচিন'

কিনিলে নীৰুৱে। তেতিয়া গোসাঁনীৰ বয়স ৩ বছৰ মাথোন। নিৰুৰ কাৰখানা আমিনগাঁৱত আৱৰণীৰ কাৰখানাৰ লগতে।

মোৰ বাহন হ'ল ৰঙা টাটা মোবাইল ভানখন। আমি দুয়োটা ফেক্টৰীলৈ যাওঁ পুৱাতেই। দুপৰীয়া ঘূৰি আহোঁ একেলগে। মায়ে গোসাঁনীৰ দায়িত্ব চম্ভালে। ভাত খাই উঠি মই পুনৰ ওলাই যাওঁ ফাঁচীবজাৰৰ অফিচলৈ বুলি। তদুপৰি ড্ৰীম মাৰ্চেণ্ট নামৰ কাপোৰৰ দোকানখন গণেশ মন্দিৰৰ কাষত আৰু আৱৰণী কালেকচন নামৰ আনখন দোকান চানমাৰিৰ ওচৰত আছেই। পিছলৈ নীৰুৰ কাৰখানাৰ কামৰ লগত মিলায়েই গোসাঁনীক ফেকাল্টী স্কুলত নাৰ্ছাৰীত নাম লগাই দিলোঁ। লাহে লাহে ব্যস্ততা আৰু বাঢ়িল। মই কলকাতাৰ পৰা ছেকেণ্ড হেণ্ড এসম্বেছাডৰখন সেই সময়তেই কিনি আনিলোঁ। নীৰুৱে গোসাঁনীক লগত লৈ ড্ৰাইভাৰ নৰেশৰ সৈতে পুৱাতেই আমিনগাঁৱলৈ যায়। গোসাঁনীক স্কুলত থৈ আহি কাৰখানাৰ কামত লাগে। ছাৰে বাৰ বজাত গোসাঁনীক স্কুলৰ পৰা আনি খুৱাই-বুৱাই কাৰখানাতে পাতি লোৱা বিছনাত শুৱাই থয়। আঢ়ৈ বজাত গোসাঁনীক লৈ ঘৰলৈ ঘূৰি আহে টাটা মোবাইল ভানখনতে। মোৰ আৱৰণী কাৰখানাৰ কেঁচামালেৰে ভৰি থকা টাটা মোবাইল ভানখনেৰে পিছদিনা পুৱা পুনৰ আমিনগাঁৱলৈ বুলি আগবাঢ়ি যায়। বস্তুখিনি নিয়াৰ স্বাৰ্থতে এসম্বেছাডৰখন নীৰুক দিলেও কামত নাহে। টাটা মোবাইল ভানখনত গ'লেহে দুয়োটা কাম হয়। গতিকে গোসাঁনীৰ বাবে যথেষ্ট কষ্টকৰ হয় যদিও আন উপায়ো নাছিল।

গোসাঁনীয়ে নৰেশক মাতিলে একেলগে তিনিবাৰকৈ মাতে, 'অ' নৰেশ দাদা, নৰেশ দাদা, অ' নৰেশ দাদা।' নৰেশেও গোসাঁনীৰ প্ৰতিটো প্ৰশ্নৰে যথাযথ উত্তৰ দি যায়— তাইৰ ফুকলীয়া মনটোৰ কৌতূহলবোৰৰ মোখনি মাৰি মাৰি।

এইখন ৰাতি হোৱাত মই আৰু গোসাঁনীক একেবাৰেই লগ নোপোৱাৰ নিচিনাই হ'ল। নীৰু আৰু গোসাঁনী পুৱা আমিনগাঁৱলৈ যায় আৰু মই যাওঁ ফাঁচীবজাৰৰ অফিচলৈ। আবেলি মই কাৰখানালৈ যোৱাৰ আগতেই নীৰু আৰু গোসাঁনী আহি ঘৰ পায়হি। মই ৰাতি কাৰখানাৰ পৰা ঘৰ পাওঁগৈ মানে নিশা দহ বাজে। গোসাঁনীক শুৱাই কাষতে শুই পৰা নীৰুৱে মোৰ কলিং বে'লৰ শব্দত সাৰ পাই উঠি অহাৰ পিছত আমি দুয়ো ৰাতিৰ ভাতসাঁজ খাওঁ।

নীৰুৱে প্ৰায়েই কৈছিল, 'ছোৱালীৰ বাপেক হৈও তুমি বাপেক হোৱাৰ মজাটো ল'বই নাজানিলা।'

সঁচা কথা। যোল অনাই সঁচা।

মোৰো বেয়া লাগে। কিন্তু কামৰ তাড়নাত উপায় বিচাৰিয়েই নাপাওঁ। আমি তিনিওটা একেলগে ক'ৰবালৈ ফুৰিবলৈ যাম বুলি ঠিক কৰিলেও মূৰকত মোৰ যোৱাটো নহয়। কিবা নহয় কিবা এটা কামৰ হেঁচা আহিবই।

একেলগে তেজপুৰৰ ঘৰলৈ যোৱাটো হ'লেও মই প্ৰায়েই সিহঁতক থৈ ঘূৰি আহিব লাগে। নীৰুৱে কেতিয়াবা ৰূপটিৰ লগত, কেতিয়াবা ৰবুলুৰ লগতে ঘূৰি আহে গুৱাহাটীৰ ঘৰলৈ। দিৰাঙত থকা ৰিঞ্জুবৰ ঘৰলৈ যাবলৈ আঁচনি পাঙিও শেষত সিহঁত অকলেই যাবলগীয়া হ'ল। নীৰুৱে মোৰ ব্যস্ততা বুজি লয় বাবেই হয়তো ময়ো বেপৰোৱাভাৱেই জীৱন কটালোঁ— কেৱল কামৰ কথাৰে ভাবি।

কেতিয়াও ভাবি চোৱা নহ'ল নীৰুৰ মনটো কেনেকুৱা হ'ব বুলি। নাভাবিলোঁ গোসাঁনীৰ কথাও। মাকৰ লগতে থাকি মাকৰ ছাঁটো হৈয়েই ডাঙৰ হ'লগৈ গোসাঁনী। আজি মোৰ শ্ৰাদ্ধ কৰিব পৰা হ'লগৈ তাই। দিল্লীত থাকি অকলে নিজৰ দায়িত্ব বুজি পঢ়া-শুনা কৰিব পৰা হ'ল।

মোৰ অনুপস্থিতিত নীৰুহে বৰ অকলশৰীয়া হ'ব।

গোসাঁনীয়ে পঢ়িবলৈ বুলি ওলাই যোৱাৰ পিছৰে পৰা আমাৰ ব্যৱসায়ৰ কামবোৰত আমি দুয়োটাই প্ৰায় একেলগেই থাকিলোঁ। আগতে নীৰু কেৱল এবেলাহে আহিছিল ব্যৱসায়ৰ কামলৈ। গোসাঁনী দিল্লীলৈ যোৱাৰ পিছৰে পৰা দুয়োবেলা মোৰ ব্যৱসায়ৰ বিভিন্ন কামত নিজকে ব্যস্ত কৰি ল'লে নীৰুৱে। মোৰো যথেষ্ট সকাহ হৈছিল।

‘ওঁ গঙ্গেচ যমুনাচৈব গোদাবৰী সৰস্বতী।

নৰ্মদে সিন্ধু কাবেৰী জলেহস্মিন সন্নিধিং কুৰু।’

গংগা, যমুনা, গোদাবৰী, সৰস্বতী, নৰ্মদা, সিন্ধু, কাবেৰীৰ পৰা জল আৱাহন কৰি কোষাটোত সংস্থাপন কৰিছে গোসাঁনীয়ে। সেই পৱিত্ৰ জলেৰে শ্ৰাদ্ধৰ ত্ৰিণ্যাকৰ্ম কৰাৰ উদ্দেশ্যে।

মোৰ গাটো যেন কিবা সিৰসিৰাই গ'ল।

গোসাঁনীয়ে মোৰ শ্ৰাদ্ধ কৰিছে। অৱশ্যে এইটো হ'বলগীয়া ঘটনাই। তাকে যেনিবা তাই এম বি এটো শেষ কৰি অহাৰ পিছত মোৰ শ্ৰাদ্ধভাগ কৰাৰ ক্ষণটো পৰাহেঁতেন সকলোফালৰ পৰাই কথাখিনি মিলি থাকিলেহেঁতেন। গুৱাহাটীৰ ব্যৱসায়খিনি চম্ভালিবলৈ নীৰুৰ লগত মোৰ সলনি গোসাঁনী থকাহেঁতেন নীৰুৰ

বেছ সুবিধা হ'লহেঁতেন। এতিয়া পিছে গোসাঁনীয়ে পৰীক্ষা শেষ কৰি অহালৈকে নীৰুয়ে অকলেই চাব লাগিব। ৰূপটিৰ তেজপুৰৰ ব্যৱসায়খিনিৰ দায়িত্বও যথেষ্ট। তথাপি সি মাজতে আহি নীৰুৰ পোনাই-পজৰাই দিব পাৰিব মাজে মাজে। যি কি নহওক, ভাবিতো লাভ নাই। সকলো ভবাৰ দৰে হোৱাহেঁতেন কথাই নাছিল।

এবাৰ মাথোন গোসাঁনীক মোৰ লগতে থৈ দুদিনৰ কাৰণে নীৰু শিৱসাগৰলৈ গৈছিল। ৰাতিপুৱাৰ পৰা তাইক লগত লৈ ঘূৰি ফুৰিছিলোঁ। পুৱাতে প্ৰথমে পৰনজীৰ অফিচলৈ গৈছিলোঁ। তাৰপৰা বাহিৰে বাহিৰে বেংকত টকাখিনি জমা দিছিলোঁ। দুপৰীয়া 'পিজাৰিয়া'ত আমি দুয়োটাই একেলগে পিজ্জা খাইছিলোঁ। ৰাতি মই তাইৰ ফৰমাইচমতেই ছাগলীৰ মাংস ৰান্ধি দুয়ো বৰ তৃপ্তিৰে খাইছিলোঁ। মাক নথকাৰ সুবিধাটো লৈ তাইক সুধিছিলোঁ, মায়ে ৰন্ধাতকৈ ভাল হৈছে নে বেয়া হৈছে বুলি। তায়ো মোক উৎসাহ দিছিল 'বহুত বেছি ভাল হৈছে' বুলি কৈ।

তাইৰ সৰু কালটোৰ বহুত কথাই মই নাজানো। নজনাকৈয়ে পাৰ হৈ গ'ল। নীৰুৱে কোৱা কথাকেইটাৰ বাহিৰে বিশেষ একো গমেই নাপালোঁ। কেতিয়া যে তাই ডাঙৰ হৈ গ'ল। মই চুটিকৈ চুলিখিনি কাটি আহিলে 'তোক বেয়া দেখিছে' বুলি বুজি পোৱা হ'ল।

ৰাতি কিন্তু আমি তিনিওটা একেলগেই শোওঁ। মাকে বাচন-বৰ্তন ধুই অহালৈকে মোৰ ডিঙিটোতে সাবট মাৰি ধৰি শুই থাকিব। কিন্তু মাক অহাৰ লগে লগে 'ইউ টাৰ্ণ' কৰি মাকৰ চুলি চুই শুবলৈ ল'ব। ডাইৰেক্ট বিট্টে! তথাপি ৰাতিটোৰ বাবে মই তাইৰ কাষতে থাকোঁ। ক্লাছ এইটৰ পৰাই নিজে ঘোষণা কৰিছিল যে তাই নিজৰ ৰুমত নিজৰ বিছনাত শুব। কিন্তু হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰী পাছ কৰালৈকে সদায়েই আমাৰ লগতে শুলে। প্ৰতিবছৰেই কয়— এইবাৰ ফাইনেল দিয়াৰ পিছত অকলে শুম। মূৰকত পুলুকা মাৰি 'অহা বছৰৰ পৰা শুম' বুলি আমাৰ লগতে শুই থাকিল, সদায়েই।

শ্ৰাদ্ধৰ কাম পূৰ্ণগতিত আগবাঢ়িল।

বাবুৱেও এজন পুৰোহিতৰ লগত সম্পূৰ্ণভাৱে একাত্ম হৈ মন্ত্ৰ উচ্চাৰণ কৰি গৈ আছে। ৰূপটিও ব্যস্ত আনজন পুৰোহিতৰ সৈতে। গোসাঁনীয়েও পুৰোহিতে দেখুৱাই দিয়াৰ দৰেই বিভিন্ন মুদ্ৰাৰে শ্ৰাদ্ধভাগ যথাৰীতি কৰি গৈছে।

পাঁচজন গেৰুৱা বসন পিন্ধা পুৰোহিতৰ ঐকম্বৰত গীতাপাঠভাগে বেছ দৃষ্টি আকৰ্ষণ কৰিছে সকলোৰে। পৰী, জিণ্টু আৰু জিণ্টীকে আদি কৰি

গোটাইজাক ল'ৰা-ছোৱালী বহি আছে। ঠিক গোসাঁনীৰ পিছতেই সিহঁতেও একান্ত মনে কাম-কাজবোৰ চাই গৈছে।

ধূপ-ধূনাৰ ধোঁৱাৰ মাজেৰে ধূসৰিত সিন্ত পৰিৱেশ। বিস্তৃতভাৱে সজাই থোৱা প্ৰসাদৰ উপচাৰসমূহে উজ্জ্বল প্ৰদীপৰ আলোকেৰে অনন্য ৰূপ লৈছে।

ভিতৰত সুৰেন ব্যস্ত অভ্যাগতক আপ্যায়নৰ বাবে দিয়া তালিকা অনুসৰি খাদ্যসম্ভাৰ প্ৰস্তুত কৰাত। ৰবুলুৰে নিজে তদাৰক কৰি আছে পাকঘৰটোৰ কাম-কাজবিলাক।

বাহিৰত অভিষেক, নাজিম আৰু কিশোৰ আছে অভ্যাগতসকলৰ আপ্যায়নত ক্ৰটি নথকাৰ প্ৰতিশ্ৰুতিৰে। পৰিয়ালৰ প্ৰায় আটাইবোৰ মানুহেই শ্ৰাদ্ধভাগৰ কাম-কাজবিলাক চাই বহি আছে, নিজৰ নিজৰ আসনবোৰত।

মন্ত্ৰৰ উচ্চাৰণৰ শব্দৰ বাহিৰে বিশেষ আন কথা-বতৰাৰ শব্দ নাই ৰভাথলীখনত।

স্পষ্টভাৱে দেখিছোঁ আৰু শুনিছোঁ সকলোবোৰ। তাৰমানে এই দুয়োটা ইন্দ্ৰিয় এতিয়াও জাগ্ৰত হৈ আছে মোৰ। আৰু লগতে প্ৰথৰ হৈয়ে আছে মোৰ স্মৃতিশক্তিও। দুৰু দুৰুকৈ কেৱল মনটো কঁপি আছে কোন মুহূৰ্তত এইবিলাক নোহোৱা হৈ যায় বুলি। বৈদিক কাম-কাজৰ মাজেৰে পুৰোহিতসকল ব্যস্ত মোৰ আত্মক বিদায় দিয়াত। কিন্তু মোৰ যে একেবাৰে মন যোৱা নাই আঁতৰি যাবলৈ।

গোসাঁনীক এৰি থৈ যাম বুলি মই ভাবিবই পৰা হোৱা নাই এতিয়ালৈকে। মই যেন এনেকৈয়ে থাকি যাম সিহঁতৰ আশে-পাশে। সিহঁতকে চাই চাই।

ওঁহো, বোধকৰোঁ নহ'ব। মোৰ আত্মাৰ বিসৰ্জন নিশ্চয় হ'ব। নিশ্চয় মই যাবগৈয়ে লাগিব প্ৰেতলোকলৈ— য'ত চাগৈ লগ পাম মোৰ পিতা, পিতামহ আৰু প্ৰপিতামহসকলক। দেউতাৰ বাহিৰে ককা আৰু আজোককাক মই দেখাই পোৱা নাই জীৱনত। আনকি ককা আৰু আজোককাৰ কোনো ফটো বা ছবিও দেখা পোৱা নাছিলোঁ মই। গতিকে পুৰোহিতে এই দুজনৰ লগত মোক চিনাকি কৰাইহে দিব লাগিব। নহ'লে মই চিনিয়েই নাপাম।

এজোকা উৰুলিৰ শব্দই মনটো শিহৰিত কৰি তুলিলে।

স্পষ্ট আৰু শুদ্ধ উচ্চাৰণৰ সংস্কৃতৰ শ্লোকবোৰে শ্ৰাদ্ধস্থলীৰ পৰিৱেশটোলৈ গাভীৰ্যতা নমাই আনিছে। কন্দা-কটা কৰা নাই যদিও মানুহখিনিৰ মনবোৰ মৰা।

বগা চাদৰখনৰ ওপৰেদি কান্ধৰ দুয়োফালৰ পৰা সন্মুখৰ ফাললৈ নামি অহা

ফুলাম গামোচাখনেৰে গোসাঁনীক সন্মুখৰ পৰাই চালোঁগৈ। বিষন্ন মুখখন। দেখি মনটো মোচৰ খাই উঠিল। তাইৰ বয়সনো কিমান হৈছে? ২২ বছৰ পূৰা হোৱাই নাই। দেতু নাই— কথাটো তাই হজম কৰিব পৰা নাই। মুখখনত স্পষ্টকৈ ফুটি উঠিছে ভাবটো। তাই হয়তো ভাবিবই পৰা নাই যে তাইৰ অলক্ষিতেই মই তাইলৈকে চাই আছোঁ একেথৰে।

সেই পানী লৈ খেলি থকা মোৰ অকণমানি ছোৱালীজনী আজি ইমানজনী হ'লহি। মোৰ এতিয়াও মনত আছে— 'আমাৰ গোসাঁনী ডাঙৰ হ'ল' বুলি পোৱা নীৰৱ টেলিফোন কলটো শেষ কৰাৰ পিছতে মোৰ দুচকুৰে অহৰহভাৱে পানী নামি আহিছিল। মোৰ কান্দোন ৰাখিবই পৰা নাছিলোঁ। তাই ডাঙৰ হ'ল মানে, মোৰ পৰা আঁতৰি যাবগৈ এদিন— ভাবটোৱে কন্দুৱাই পেলাইছিল মোক। জিগী ডাঙৰ হোৱাৰ খবৰ পোৱাৰ পিছতো একেই অৱস্থা হৈছিল মোৰ।

আমাৰ সৰু পৰিয়ালবোৰৰ সকলোৰে আব্দাৰত ডাঙৰ হোৱা মোৰ গোসাঁনী এদিন আনৰ হৈ গুচি যাবগৈ। আনৰ ঘৰ এখনক নিজৰ কৰি ল'বগৈ লাগিব। নতুন পৰিৱেশটোৰ লগত নিজকে খাপ খুৱাই নিজকে সুযোগ্য বোৱাৰী হিচাপে প্ৰতিষ্ঠা কৰিব পাৰিব লাগিব। এটা ভাবিব নোৱৰা প্ৰত্যাহ্বান। ছোৱালীজনীৰ সংসাৰখন সুখৰ হোৱাৰ বাবে লাগে শাহ-শহুৰ-ননন্দ-জা আদিকে ধৰি সকলোৰে নতুন বোৱাৰীজনীক সাবটি লোৱাৰ মানসিকতা। ল'ৰাটোৱেও নিজৰ মানুহজনীৰ জীৱনলৈ অহা এই ক্ষণটোত দিব লাগে পূৰ্ণ সহযোগিতা। আৰু আটাইতকৈ ডাঙৰ সহযোগিতাৰ মনোভাৱেৰে প্ৰতিটো পদক্ষেপকে চালি-জাৰি চাই আগহেৰে আগবাঢ়িব লাগে সেই ন বোৱাৰীজনী। সামান্য হীন-ডেঢ়িতেই শেষ হৈ যাব পাৰে একো একোখন মধুৰ সংসাৰ। আনহাতেদি ইজনে সিজনে হাতত ধৰি আঙুৱাই যোৱাৰ মানসিকতাৰে আৰম্ভ কৰিলে সংসাৰ হৈ পৰে সুখকৰ, মধুৰ।

বিলাই দিয়াৰ আনন্দ ল'ব পৰাজনেহে জীৱনৰ মধু পান কৰিব পাৰে। যি বিলাব নোৱাৰে, সি পাবও নোৱাৰে। জীয়াই থাকোঁতে ভগৱানক খাটিছিলোঁ, আমাৰ পৰিয়ালৰ ল'ৰা-ছোৱালীখিনিয়ে যাতে এই কথাটো বুজি পায়। এৰা-ধৰাৰ মাজেৰেহে সংসাৰ আগবাঢ়ে। আঁকোৰগোজ, মইবৰ ভাববোৰ যেন সিহঁতৰ মনলৈ নাহে, তাৰ বাবেই কৰযোৰে প্ৰাৰ্থনা কৰিছিলোঁ ভগৱানৰ ওচৰত।

বেদ স্কুলৰ পুৰোহিতকেইজনে গীতাপাঠৰ মাজে মাজে অসমীয়াত তৰ্জমা কৰি বুজাই গৈছে—

'যি হৈ গ'ল, সেয়া ভালেই হৈ গ'ল।
 যি হৈ আছে, সেয়া ভাললৈয়ে হৈ আছে।
 আৰু যি হ'ব, সেয়াও ভালেই হ'ব।
 তুমি যি লৈছা, ইয়াৰ পৰাই লৈছা।
 যি দিছা, ইয়াতেই দিছা
 তোমাৰ আজি যি আছে
 সেয়া কালি কাৰোবাৰ আছিল
 আৰু কাইলৈ সেয়া আন কাৰোবাৰ হ'বগৈ।'
 এৰা গোসাঁনী মোৰ একমাত্ৰ ছোৱালী। মোৰ মানে, মোৰ আৰু নীৰৱ।
 কালি তাই আমাৰ আছিল।
 আজি তাই কেৱল নীৰৱ।
 আৰু কাইলৈ তাই হ'ব আন কাৰোবাৰ।
 এয়াই সত্য। ধ্ৰুৱ সত্য।

তাই হায়াৰ ছেকেণ্ডাৰী পৰীক্ষাত যথেষ্ট ভালকৈ পাছ কৰিছিল। ৰিজাল্ট
 পোৱাৰ পিছত তাই দিল্লীলৈ গ'লগৈ বি কম পঢ়িবলৈ। বি কম পাছ কৰি উঠি
 এম বি এ পঢ়ি আছে অকলে অকলে সেই দিল্লী হেন জনাকীৰ্ণ নগৰীত। প্ৰথমতে
 মই কথাটো মানি ল'বলৈ টানেই পাইছিলোঁ। পাৰিবনে তাই— অকলে অকলে
 গৈ দিল্লীত থাকি পঢ়িব। মোৰ সন্দেহক ধূলিসাৎ কৰি তাই প্ৰমাণ কৰি দেখুৱালে
 যে তাই পাৰিলে। তথাপি মানিবলৈ মন নাযায়। তাই যে বৰ এজনী হ'লগৈ।

মানিবলৈ মন নাযায় তাইক আনৰ কৰি পঠিয়াই দিবলৈ।

'অ' শালুকী, চুটী শালুকী

কোন দেশে যাবি

অ' আমাৰ দেশে যাবি শালুকা

আইকে লাগ পাৰি...।'

এই গানটো মই কেইবাবাৰো শুনিছিলোঁ। বাৰে বাৰে শুনিছিলোঁ আৰু শুনি
 থাকোঁতে সদায়েই মোৰ বুকুখন মোচৰ খাই উঠিছিল আৰু চকুৰ পানীও ওলাই
 আহিছিল। কেতিয়াবা গানটোৰ লগত ৰিজাই মাকুৰ কথা ভাবি, কেতিয়াবা
 গোসাঁনীৰ কথা ভাবি বা আন কেতিয়াবা পৰী আৰু জিণ্টীৰ কথা ভাবি।

আমাৰ পৰিয়ালত আছিলোঁ আমি তিনিটা। মই, মাকু আৰু ৰূপটি। বিয়াৰ

পিছত আমি ছটা হ'লোঁ। পিছৰ প্ৰজন্মটো অতি কমেও নটা হ'ব লাগিছিল। হ'লগৈ মাথোন চাৰিটা— বাবু, গোসাঁনী, জিণ্টু আৰু জিণ্টী।

ইহঁত চাৰিওটা যেন একেলগে মিলিজুলি থাকিব পাৰে, সেয়াই আছিল মোৰ কামনা। পৰিয়ালটো একত্ৰিত কৰি ৰখাৰ স্বার্থতে মোৰ জীৱনৰ প্ৰতিটো কামকে মই মাত্ৰ এই একেটা উদ্দেশ্যৰেই বান্ধি ৰাখিছিলোঁ। মোৰ অনুপস্থিতিৰ পিছৰখিনিত ৰূপটিয়েও একেটা মন্ত্ৰৰ জৰিয়তেই পৰিচালনা কৰিব আমাৰ পৰিয়ালটোক, তাত বিন্দুমানো সন্দেহ নাই মোৰ।

লাহেকৈ উঠি সুৰেনৰ ফালেই আগবাঢ়ি গ'লোঁ। প্ৰায় দহজনমান মানুহে ভাগে ভাগে কাম কৰি আছে। ধুই উঠা প্লেটবিলাকৰ মাজে মাজে নেপকিন একোখনকৈ দি ঠাক ঠাককৈ সজাই গৈছে দুটা ছাৰ্ভিচ বয়ে। জ্বলি থকা চাৰিটা চুলাত পূৰ্ণগতিত চলিছে বিভিন্ন খাদ্যসম্ভাৰৰ প্ৰস্তুতিৰে ৰাইজৰ আপ্যায়নৰ পূৰ্ণ আয়োজন। নীৰু, মাকু, জিলি আৰু ৰুবলু বহিয়েই আজিৰ মেনুখন ৰেডী কৰিছিল মই খাই ভালপোৱা বিভিন্ন ব্যঞ্জনৰে।

কালজিৰা দিয়া ময়দাৰ ফুলা লুচী, সৰু সৰু কিউবকৈ কটা আলুৰ ভাজি, পিয়াঁজ আৰু আধাফলা জলকীয়া দি ঘৰতে কৰা আমৰ আচাৰ। নাৰিকল ৰুকি দিয়া বুটৰ দাইল। কিচমিচ্ আৰু খেজুৰ দি ৰন্ধা বিলাহীৰ টক্। কোমল চাউল, ম'হৰ গাখীৰৰ দৈ আৰু দেৰগাঁৱৰ গুৰ। মিহি দানা আৰু ক্ৰীম। প্ৰতিটো ব্যঞ্জনেই লোভলগা। মই জীয়াই থাকোঁতে খাই ভালপোৱা। অসমীয়া খাদ্যসম্ভাৰত আজিকালি এৰিব নোৱৰা পনীৰৰ 'আইটেম'হে একো নাই। মই প্ৰায়ে কৈছিলোঁ— পনীৰ আমাৰ খাদ্য নহয়। সেয়েহে বোধকৰোঁ নীৰুৰে পনীৰৰ আইটেম ৰাখিবলৈ দিয়া নাই। ঘৰলৈ আলহী আহিলে সচৰাচৰ অসমীয়া মানুহে খাবলৈ দিয়া এইকেইটা খাদ্য মোৰ বৰ প্ৰিয় আছিল। গৰমে গৰমে পৰিৱেশন কৰা কালজিৰা দিয়া ময়দাৰ ফুলা লুচীকেইখনৰ ওপৰত আন একো হ'ব নোৱাৰে।

পৰীৰ মনটো একেবাৰে সেমেকা। মৃত্যু মানে যে একেবাৰেই নাই, সেই কথা তাইতকৈ ভালকৈ আৰু কোনে বুজি পাব? তাই মেট্ৰিক পৰীক্ষা দিয়াৰ কিছুদিনৰ আগতে তাইৰ একমাত্ৰ ককায়েক বুৰুকাৰ মৃত্যু হৈছিল। তাৰ ঠিক এঘাৰ মাহৰ পিছতে অভাৱনীয় দুৰ্ঘটনা এটাত তাই হেৰুৱাইছিল তাইৰ মৰমৰ মাকক। ভাগি পৰা পৰীজনীক বুকুতে সাবটি আমাৰ ফ্লেটটোৰ কাষতে খালী হৈ থকা ফ্লেট এটা ভাৰত লৈ ভিনদেউ আহি আছিলহি। নিজৰ পুত্ৰ আৰু পত্নীৰ

বায়োগৰ শোক পাতলাবলৈকে বুলি। নীৰৱ তত্বাৱধানত পুনৰ নিজকে সামৰি লৈছিল পৰীয়ে। পঢ়া-শুনা মনোযোগেৰে কৰি বায়টেক্‌ন'লজীত বি টেক কৰিবলৈ বুলি ভেলোৰলৈ ওলাই গৈছিল তাই। জীৱনটোক নতুনকৈ সজাবলৈ। মাক ৰিঞ্জৰ ঠাইত নীৰৱ সুধি সুধিয়েই প্ৰতিটো কামত আগবাঢ়ি গৈছিল তাই— দুখবোৰ সামৰি, সুখৰ সন্ধানত। আজি তাই মন মাৰি বহি আছে মোৰ শ্ৰাদ্ধভাগত। মই নোহোৱা হোৱাৰ বেদনাক বুকুত লৈ।

মাকু, বৰমা, খুৰী আৰু মা একেটা শাৰীতে পাছফালৰ চকীত বহি আছে। ধূনাৰ খোঁৱাই ৰভাঘৰৰ ভিতৰভাগ ধুঁৱলী-কুঁৱলী কৰি ৰাখিছে। পুৰোহিতৰ নিৰ্দেশ পালেই উৰুলি দিয়ে। শংখ, ঘণ্টা আৰু টিলিঙাৰ শব্দৰে বিশেষ পৰিৱেশ এটাৰ সৃষ্টি হয় শ্ৰাদ্ধস্থলীখনত। জিলি, ভণ্টী মাহী, টুটু মাহী, সুৰ মাহীয়েও যোগ দিয়ে উৰুলি দিয়াৰ কাৰ্যসূচীত, বেছ আন্তৰিকতাৰে। ৰিংকি, মাজনী, হিয়া, মমী বৌ আৰু ভণ্টী বহি আছে পিছৰ শাৰীৰ চকীখিনিত।

পৰীৰ তত্বাৱধানত আছে জিণ্টু, জিণ্টী, ৰিম, জিম, ৰীয়া, ৰীত, প্ৰীত আৰু বব্।

সোণদা, সোণটি আছে সন্মুখৰ ৰভাস্থলীত। দুই-এজনকৈ অহা অভ্যাগতক বহিবলৈ দি যথাযথভাৱে শ্ৰাদ্ধৰ কাম কিমানখিনি আগবাঢ়িছে, বুজাই আছে। ৰূপ আৰু তুনেও ৰভাঘৰৰ চকীতে বহি কিশোৰ, অভিষেক, নাজিমহঁতৰ লগতে দুটা-এটা কথা পাতি সময়বোৰ পাৰ কৰিছে।

ভণ্টী মাহীৰ ছোৱালী বৰ্ষা আৰু নিৰিবিৰিও আহিছে।

ৰভাঘৰৰ সন্মুখতে এখন ডেস্কত বগা কাপোৰৰ ওপৰতে সযতনে অথচ বিশৃংখলিত ৰূপত ছটিয়াই থোৱা আছে বহুতো কথনা ফুল। মাজভাগতে ৰভাঘৰৰ বগা কাপোৰৰ বেৰাখনতে আঁওজাই থোৱা আছে মোৰ মিচিকিয়া হাঁহিৰ ফটো এখন, ফ্ৰেমত আবদ্ধ। বেৰাখনত পিন-আপ কৰি থোৱা থাৰ্ম'কলৰ ছিটকেইখনত মোৰ বহুতো ফটো। সৰুতে ট্ৰাইচাইকেল চলাই থকাৰ পৰা ক্লাছ নাইনত উঠা আমাৰ পৰিয়ালটোৰ গ্ৰুপ ফটোখনকে ধৰি মোৰ ডায়েৰী ফাৰ্ম, চিলাই কাৰখানা, কল চেণ্টাৰ, নতুন বজাৰখন, আৱৰণী কাপোৰৰ দোকান আৰু হোটেল অ'তেজপুৰৰ বিভিন্ন সময়ৰ, বিভিন্ন মুডৰ ফটোবিলাক সুন্দৰকৈ লগাই থৈছে। ডেস্কখনৰ সন্মুখত এখন চকী। আৰু তাৰ ওপৰতে থৈ দিয়া আছে এখন কমেণ্ট বুক। মোৰ সম্বন্ধে, মোৰ স্মৃতিক লৈ অভ্যাগতসকলে কিবা একেযাৰ লিখি থৈ

যাব বুলি আশাৰে কলম এটাও থৈ দিছে তাতে। যোৰাকালি বহু ৰাতিলৈকে বাবু আৰু গোসাঁনীয়ে পৰী আৰু জিণ্টীৰ সহযোগত কৰিছে গোটেইখিনি কাম। মোৰ ফটোখনতে ওলোমাই থোৱা আছে এডাল খৰিকাজাঁই ফুলৰ সতেজ মালা। সন্মুখত ধূপদানিত এজোকা ধূপ আৰু কাঁহৰ থালখনৰ ওপৰত থোৱা চাকিটো জ্বলি আছে। চাকিটোৰ হালধীয়া পোহৰখিনিয়ে মোৰ ফটোৰ মুখখনত ঈষৎ তেজাল ভাব এটা আনি দিছে। ফটো নহৈ যেন তেজ-মঙহৰ জীৱন্ত মইটোৱেহে সকলোকে চাই আছে— মুখত এটা মিচিকিয়া হাঁহি লৈ।

গোসাঁনীয়ে বিচৰাৰ দৰেই ৰাতিপুৱাই বস্তাই কথনা ফুলবোৰৰ লগতে খৰিকাজাঁই ফুলখিনি যোগাৰ কৰাই দিছিল। খৰিকাজাঁইৰ মালাডাল তাই নিজেই গাঁথি গোসাঁনীৰ হাতত চমজাই দিছিল মোৰ ফটোত পিন্ধাবলৈ বুলি।

দেউতা ঢুকোৱাৰ পিছত শ্ৰাদ্ধৰ দিনা, আনে কৰাৰ নিচিনাকৈ আমি ‘শ্ৰদ্ধাৰ্থ’ যাচি কিতাপ ছপা কৰোৱা নাছিলোঁ। আমাৰ পৰিয়ালৰ সকলোৱে নিজৰ নিজৰ ভাষাৰে দেউতাৰ প্ৰতি থকা ভাববিলাক নিজৰ নিজৰ হাতেৰে লিখি থৈ দিছিলোঁ। শ্ৰাদ্ধলৈ অহা অভ্যাগতসকলে সেইখনকে পঢ়িছিল। আৰু কাষতে থৈ দিয়া ‘কমেণ্ট বুক’খনত লিখি থৈ গৈছিল আমাৰ দেউতাক লৈ তেখেতসকলৰ অনুভূতিবোৰ। গোসাঁনীয়েও সেই একেটা কামকে কৰিছে মোৰ শ্ৰাদ্ধ বুলি। প্ৰকাশ কৰা নাই কোনো সোঁৱৰণী গ্ৰন্থ। হাতেলিখা ডাঠ বকলাৰ বহীখনতে পৰিয়ালৰ প্ৰায় সকলোৱেই লিখিছে নিজৰ নিজৰ অনুভূতিবোৰ, মোক লৈ।

কিন্তু কাষতে ঠাক ঠাককৈ সজাই থোৱা আছে এখন কবিতাৰ পুথি। নাম দিছে ‘কেতিয়াবা বেজাৰতে’। কবিৰ নামৰ ঠাইত লিখা আছে নীৰেন ভট্টাচাৰ্য্য। বুজিলোঁ, ইয়াতে আছে জীৱনৰ বিভিন্ন সময়ত লিখা মোৰ ভাববিলাক— ঠিক কবিতা নহয়। প্ৰকাশ নকৰা। নিজে লিখি মা, নীৰু আৰু মাকুক পঢ়ি শুনোৱা কবিতাবোৰ গোটাই থৈছিল নীৰুৱে। তাকে আজি প্ৰকাশ কৰি ৰাইজৰ মাজলৈ উলিয়াই দিছে মোৰ স্মৃতিক ধৰি ৰখাৰ চেষ্টাৰে। অভ্যাগতসকলে ইচ্ছা কৰিলে লৈ যাব পৰাকৈ সন্মুখতে সজাই থোৱা আছে এই সৰু কবিতাৰ পুথিখন।

বেছ ভাল লাগিল পৰিকল্পনাটো। কেতিয়া যে নীৰু, গোসাঁনী, মাকুহঁতে এইবিলাক পৰিকল্পনা কৰিলে, গমেই নাপালোঁ। বোধকৰোঁ মই তেজপুৰলৈ যোৱা দুটা দিনৰ কথাই হ’ব। যিয়েই নহওক, কিবা এটা ভাল লাগিল শ্ৰাদ্ধৰ বাবে কৰা সমগ্ৰ ব্যৱস্থাপনাত্মিক লৈ।

অভ্যাগতসকলৰ আগমনেৰে ৰভাঘৰখন প্ৰায় ভৰি পৰিছেহি। এফালে ডাইনিং ঠাইডোখৰত খোৱা-বোৱাৰ কাৰ্যসূচীৰ কাম আৰম্ভ কৰিছে। নীৰু, মাকুকে আদি কৰি ঘৰৰ সকলো মহিলা অভ্যাগতসকলক আদৰ-অভ্যৰ্থনা কৰাত ব্যস্ত।

নিজৰ স্বামীৰ সৈতে মীৰা গোস্বামী সোমাই আহিল ৰভাঘৰৰ ভিতৰলৈ। অভ্যাগতসকলৰ কেইবাজনেও নিজৰ চকীৰ পৰা উঠি সাদৰ-সম্ভাষণ জনালে। মীৰা বেছি বয়সৰ ছোৱালী নহয়। কেইদিনমান আগতে বিয়াত বহিছেহে মাথোন। কিন্তু মীৰাৰ আন এটা পৰিচয়ৰেহে সকলোৰে ওচৰত তেওঁ জনাজাত। সেইটো হ'ল মীৰা এগৰাকী সফল ঔপন্যাসিক। অলপতে অসম সাহিত্য সভাৰ কিবা এটা বিশেষ পুৰস্কাৰেৰে পুৰস্কৃতও হৈছে। সেয়েহে মীৰাক বহুতে চিনি পায়। শ্ৰদ্ধা কৰে। স্বীকৃতি দি বয়োবৃদ্ধ হ'লেও চকীৰ পৰা উঠি ঠিয় হৈ অভিবাদন জনাইছে মীৰাক। মীৰা মোৰ ভনীৰ দৰেই। মোৰ লগত বৰ ভাল সম্পৰ্ক আছিল। সেয়েহে আহিছে আজি মই নোহোৱাৰ বাস্তৱৰ সত্যটোক গ্ৰহণ কৰিয়েই।

এজন-দুজনকৈ মানুহ আহি থাকিল। নিজৰ নিজৰ ভাগে খালী থকা আসনবোৰত বহিল। কোনোবাজনে মোৰ ফটোখনৰ ওচৰত ক্ষণেক বৈ একেথৰে চাই থাকিল। ৰবুলু, অভিষেকহঁতৰ আমন্ত্ৰণ পাই খোৱা ঘৰলৈ বুলি আগবাঢ়ি গ'ল আন কিছু মানুহ। মুঠতে এটা উদুলি-মুদুলি পৰিৱেশ। তাৰ মাজে মাজে ঘূৰি ফুৰিছোঁ মই— কাকো গম পাবলৈ নিদিয়াকৈ।

তেনেতে ৰভাঘৰলৈ সোমাই আহিল ভাস্কৰ আৰু জয়দীপ। এটা অসমীয়া আৰু আনটো বঙালী। যুৱ ব্যৱসায়ী। বি এম জিৰ মেনেজিং পাৰ্টনাৰ। সফল উদ্যোগী। এহেজাৰতকৈও অধিক শিক্ষিত নিবনুৱাক সংস্থাপন দিছে। সেই উঠি অহা ল'ৰা-ছোৱালীজাকৰ আশা-ভৰসাৰ প্ৰতিষ্ঠান বি এম জিৰ প্ৰতিষ্ঠাপক ভাস্কৰ আৰু জয়দীপ। 'ছকচেছফুল এণ্টাৰপ্ৰেনিউৰ। মোৰ ভাতৃপ্ৰতিম। মোৰ বৰ মৰমৰ আৰু ময়ো আছিলোঁ সিহঁত দুয়োটাৰে মৰমৰ 'নীৰেনদা'। দুয়োটাই আহিয়েই মোৰ ফটোখন চাই সেৱা এটা জনালে।

সন্মুখতে থকা 'কমেণ্ট বুক'খন খুলি প্ৰথমে ভাস্কৰে আৰু পিছত জয়দীপে কিবা দু-আষাৰ লিখিলে। অভিষেক আৰু ৰূপটি আগুৱাই গৈ দুয়োজনকে ভিতৰলৈ আগবাঢ়াই নি বহিবলৈ দিলে। নীৰুৱে দেখা পাই আগবাঢ়ি আহি মাত এষাৰ লগালে সিহঁতক।

দুই-এটা সৰু ল'ৰা-ছোৱালীৰ দৌৰাদৌৰিৰ বাহিৰে ৰভাঘৰৰ পৰিৱেশটো

বেছ গম্ভীৰ। নিজৰ মাজতে পতা কথাবিলাকৰ উচ্চাৰণেৰে এটা শান্ত কোলাহলৰ পৰিৱেশ। শব্দবোৰ বুজা নাই, শব্দৰ গুঞ্জনখিনি উপলব্ধিহে কৰিছোঁ মাথোঁ।

তেনেতে ৰভাঘৰলৈ সোমাই আহিল অসীম। অসমৰ উদীয়মান গায়ক। নৱপ্ৰজন্মৰ ‘হাৰ্টথ্ৰ’ব’। সকলোৰে চকু অসীমৰ ওপৰত। মিচিকিয়া হাঁহি এটাৰে সকলোৰে অভিবাদন গ্ৰহণ কৰি ৰভাখনৰ ভিতৰলৈ লাহে লাহে আগবাঢ়ি আহিল অসীম। ‘ইয়ং জেনেৰেচন’ৰ প্ৰায় সকলোখিনি ল’ৰা-ছোৱালীয়ে দৌৰি আহি বেড়ি ধৰিলেহি সিহঁতৰ মৰমৰ অসীম দাদাক। ৰবুলুৱেও ততাতৈয়াকৈ অসীমক লৈ গ’ল খোৱা ঘৰলৈ বুলি। ব্যস্ত মানুহ। সময়ৰ যথেষ্ট অভাৱ। তাৰ মাজতো যে পাকটো মাৰিছে।

মীৰা আৰু অসীমক লৈ ব্যস্ত হৈ পৰা আমাৰ মানুহখিনিক দেখি এটা ভাবে মোৰ মনটো চুই গ’ল। আমি এজন সাহিত্যিক, এজন গায়ক বা এজন শিল্পীক যিদৰে সন্মান বা মৰম দিওঁ, ঠিক তেনেদৰে আমি মৰম বা সন্মান দিব নাজানো উদ্যোগী এজনক। সমাজৰ বাবে যিদৰে শিল্পীৰ প্ৰয়োজন, সেই একেদৰেই প্ৰয়োজন শিল্পপতিজনৰো। কিন্তু এই শিল্পপতি তথা উদ্যোগীজনক এজন বেপাৰী বুলি ধৰি লওঁ বাবেই তেওঁক আমি দিবলগীয়া মৰম বা সন্মানকণৰ পৰা বঞ্চিত কৰোঁ। আৰু সেই কাৰণেই আমি সৃষ্টি কৰিব নোৱাৰোঁ এজন সফল উদ্যোগীক।

জাতিটো জীয়াই থাকিবলৈ আমাক এই সকলোকে লাগিব। নাপিত, কমাৰ, কুমাৰৰ পৰা আৰম্ভ কৰি কল-কাৰখানাৰ মালিকলৈকে। স্বাৱলম্বিতাৰ মন্ত্ৰেৰে খেতি কৰিবলৈ আগবাঢ়ি অহা গৌতমৰ দৰে বহুতো ল’ৰাৰ প্ৰয়োজন আজিৰ সমাজখনত। আমাৰ ল’ৰা গৌতমে আমাৰ মানুহখিনিক বিক্ৰী কৰিবলৈ বুলি পাতি লোৱা পাচলিবাৰীখনত ফুৰাডন পেষ্টিচাইড ঢালি দিব নোৱাৰে। কিন্তু আনে যি অসমখনক আৰু অসমীয়াখিনিক নিজৰ বুলি নাভাবে তাৰ বাবে এই বিষাক্ত ফুৰাডন দিয়া বেঙেনাখিনি আমাক খাবলৈ বুলি আগবঢ়াই দিওঁতে হাত নক’পে। গেলামালৰ দোকান দিবলৈ দেউতাকৰ পেপনৰ পইচাকেইটা লৈ বেপাৰ কৰিম বুলি আগবাঢ়ি অহা দুৰ্গেশ্বৰে চাউলত শিলগুটি মিলাই আমাক বিক্ৰী কৰিবলৈ নাহে। গতিকে আমি এই সকলোকে মৰম আৰু সন্মান দিব জানিব লাগিব। তেতিয়াহে অসমীয়া জাতিটো জাতি হিচাপে জীয়াই থাকিব পাৰিব।

গাঁঠিৰ ধন ভাঙি পৈত্ৰিক সম্পত্তি বন্ধকত থৈ উদ্যোগ গঢ়াৰ মানসিকতাৰে জাতিৰ সেৱা কৰিম বুলি আগবাঢ়ি অহা ভাস্কৰ-জয়দীপহঁতৰ নিচিনা উদ্যোগীক

জনসাধাৰণৰ মাজলৈ লৈ গৈ চিনাকি কৰাই দিব লাগিব। তেতিয়াহে সিহঁতে মানুহৰ পৰা মৰম আৰু শ্ৰদ্ধা পাব, সিহঁতে কৰি থকা কষ্টকৰ কামবোৰৰ বাবে। আমাৰ বাতৰিকাকত, টিভি চেনেলবোৰে বুজি পাব লাগিব এই মানুহখিনিৰ সামাজিক দায়বদ্ধতাখিনিক। বেপাৰী বুলি তুচ্ছাৰ্থক ভেঙুচালি কৰাৰ পৰিণতিতহে আমি আজি অৰ্থনৈতিকভাৱে ভুৱা। আনৰ গোলাম; নিজে নুবুজাকৈয়ে।

নাপিতৰ দোকান খোলা আমাৰ ল'ৰাটোৰ ওচৰলৈ চুলি কাটিবলৈ আমি নিজেই বিচাৰি যাব লাগিব। ঘৰৰ পানী পাইপৰ কামটোৰ বাবে থলুৱা ল'ৰাজনক ঘৰলৈ মাতি পঠিয়াব লাগিব। খিলঞ্জীয়া খেতিয়কজনৰ পৰা উচিত মূল্য দি শাক-পাচলিখিনি কিনাৰ মানসিকতা গঢ়িব লাগিব। দোকান দিবলৈ আগবাঢ়ি অহা ল'ৰাজনৰ দোকানখনৰ পৰা দৈনন্দিন প্ৰয়োজনীয় সামগ্ৰীবোৰ কিনাৰ মনটো হ'ব লাগিব। দুটা পইচাৰ লাভ হোৱাৰ ব্যক্তিগত স্বার্থক দমাই ৰাখি খিলঞ্জীয়াই খিলঞ্জীয়াক বিচাৰি আগবাঢ়ি যাব লাগিব। তেতিয়াহে আকৌ গাব পাৰিম—

‘আমি অসমীয়া

নহওঁ দুখীয়া

কিহৰ দুখীয়া হ'ম।

সকলো আছিল

সকলো আছে

নুশুনি নলওঁ গম।।’

ধেংতেৰিকা, কিবোৰ যে ভাবি আছোঁ! মৰিলেও মৰকামোৰ নেৰোঁ। ভাষণ দিয়াৰ স্বভাৱটো থাকিয়েই গ'ল। মৰাৰ পিছতো নিজেই নিজৰ আগতে ভাষণ দি আছোঁ।

সকলোফালে মাথোঁ ‘মই মই’ পৰিৱেশ এটা। মোৰ অনুপস্থিতিৰ প্ৰত্যাহান। মানি নোলোৱা মনটোক দমাই মোৰ উপস্থিতিৰ কল্পনাৰে সজাই-পৰাই তোলা মোৰ শ্ৰাদ্ধৰ পূৰ্ণ আয়োজন। কেৱল বগা উকা ৰংটোৰ বাহিৰে সকলোফালে কেৱল মই ভালপোৱা সকলো বস্তুৰ সমাহাৰ। মোৰ প্ৰিয় ফুলেৰেই সজাই তুলিছে মোৰ নিষ্পাণ ফটোখন। মই নিবিচৰাৰ দৰেই প্ৰকাশ কৰা নাই কোনো স্মৰণিকা। মই ভালপোৱা খাদ্যবস্তুৰেই নিমন্ত্ৰিত অভ্যাগতসকলক আপ্যায়নৰ ব্যৱস্থা কৰিছে।

অভ্যাগতসকলৰ মাজতে বহি আছিল চয়নদা আৰু পৰনদা।

ধেংতেৰিকা, ইমানপৰে আপোনমনে ঘূৰি ফুৰাৰ মাজতেই কেনেকৈ যে

দৃষ্টিত পৰা নাছিল দুয়োজন। ভাবি আচৰিতেই হ'লোঁ। আৱৰণী টেক্সটাইলৰ উত্তৰণত বিশেষভাৱে সহযোগ কৰিছিল মোক এই দুয়োজন দাদা-বন্ধুৱে। প্ৰথমদিনা লগ পাইছিলোঁ পাণ্ডুৰ 'এৰিকা' নামৰ সেই বিখ্যাত কো-অপাৰেটিভ ষ্টোৰখনৰ ছেক্ৰেটাৰী হিচাপে, নিজৰ কোঠাত বহি থকা চয়নদাক। কাষৰ চকীখনতে বহি আছিল পৰনদা, চয়নদাৰ বাল্যবন্ধু। একেলগে ৰে'লৱেত চাকৰি আৰু একেলগেই কো-অপাৰেটিভখন চলোৱা বিষয়ববীয়াৰ দায়িত্বত। মোৰ নিচিনাকৈয়ে যথেষ্ট বেছি পৰিমাণেই চিগাৰেট খাইছিল চয়নদাই। আমাৰ দুয়োজনৰ মাজত থকা ব্যৱসায়িক সম্বন্ধটো চেৰাই গৈ বন্ধুত্বৰ সম্বন্ধটো গাঢ় হৈছিল মোৰ— সেই প্ৰথমদিনাই চিগাৰেটটো আগবঢ়াই দিয়া চয়নদাৰ লগত।

আৱৰণী ছাৰ্ট, ট্ৰাউজাৰ আৰু লুইত গেঞ্জীৰ এটা বৰ প্ৰয়োজনীয় আৰু বিশাল আউটলেট আছিল এই এৰিকাখন। বস্ত্ৰৰ সৈতে বিলখন দিয়াৰ লগে লগেই 'পে' বুলি লিখি চহীটো কৰি পৰনদালৈ বিলখন আগবঢ়াই দিছিল সদায়েই। পিছমুহূৰ্ততে পৰনদাৰ সৈতে গৈ কেছিয়াৰৰ কোঠাৰ পৰা চেকখন লৈ উভতি আহোঁ— মনত এটা নতুন আত্মবিশ্বাস লৈ, নিজৰ কামটোৰ পৰিসৰ বঢ়াবলৈ। এৰা, মোক সদায়েই নিজৰ ভায়েকৰ দৰেই উপায়-উপদেশবোৰ দিছিল চয়নদাই, অকুণ্ঠভাৱে। আৱৰণী ইনফ'টেকৰ বাবে এয়াৰচেলৰ দিল্লীত থকা অফিচলৈ ইণ্টাৰভিউৰ বাবে যাবৰ সময়তো, এৰোপ্লেনত উঠিবলৈ ভয় কৰা মইটোক চয়নদাই নিজৰ অফিচৰ পৰা ছুটি লৈ যাবলৈ ওলোৱাৰ কাৰণেহে দিল্লীলৈ বুলি উৰা মাৰিছিলোঁ মই— চয়নদাৰ সাহসতেই।

মাক্সবাদী চিন্তাৰে নিটোল এটা সুবিশাল মনৰ অধিকাৰী এইজন চয়নদা। আজি আমন-জিমনকৈ বহি আছে মোৰ শ্ৰাদ্ধৰ বাবেই পাতি থোৱা এই ৰভাতলীত। চয়নদাৰ মনটো বেয়া। বুজিছোঁ। মোক অকালতে হেৰুওৱাৰ বেদনাত দগ্ধ চয়নদাৰ হৃদয়। কাষতে পৰনদা। সেই একেদৰেই মুখত এমোকোৰা তামোল। মনটো বিষাদেৰে ভৰি পৰিল মোৰ। ছেঃ চয়নদাৰ সৈতে একেলগে চিগাৰেট এটা খাব পৰা হ'লে কিমান যে ভাল লাগিলহেঁতেন। জোৰ কৰিয়েই আঁতৰি আহিছিলোঁ মই দুয়োজনৰ কাষৰ পৰা।

ইতিমধ্যে শ্ৰাদ্ধৰ কাম-কাজ প্ৰায় সমাপ্তিৰ পথত। পৰিয়ালৰ সকলোৱে আঁঠু লৈছে সেৱা জনাবৰ উদ্দেশ্যে। মোৰ প্ৰতি থকা মৰম-ভালপোৱা আৰু শ্ৰদ্ধাৰে আটাইখিনিয়েই সেৱা লৈছে পুৰোহিতৰ মন্ত্ৰ উচ্চাৰণৰ লগে লগে। চকু

মুদি মোৰ মুখখনলৈ এবাৰ মনত পেলাবলৈ চেষ্টা কৰিছে সকলোৱে। চকুবোৰ সেমেকা। নীৰু আৰু মাকুৰে চাদৰৰ আঁচলেৰে চকুৰ পানী মোচা দেখিলোঁ মই।

মই সকলোকে দেখি আছোঁ যদিও ক্ষণ্তক সময়ৰ আগৰে পৰা মই উপলব্ধি কৰিছোঁ— মোৰ যেন শুনাৰ শক্তিকণ কমি আহিছে। সেৱা কৰিবলৈ মতাৰ আগতে কৰা শংখ আৰু ঘণ্টাধ্বনিৰ লগতে পৰিয়ালৰ সকলো মহিলাই সমস্বৰে কৰা উৰুলিৰ শব্দবোৰ যেন বহুত দূৰৈৰ পৰাহে ভাহি আহিছে। মইতো তেওঁলোকৰ ওচৰতে আছোঁ। অথচ এই ঐকধ্বনিবোৰ মই যেন বিগিকি বিগিকিকৈহে শুনিছোঁ। তেনে এটা ভাব হৈছিল মোৰ। এতিয়া অনুভৱ কৰিছোঁ মোৰ দৃষ্টিশক্তিও যেন কমি আহিছে। ধূসৰ ধূসৰ যেন ভাব হৈছে চাৰিওফালৰ পৰিৱেশটো। যেন চকুৰ আগত কিবা এখন চামনিহে পৰিছে। এৰা, বোধহয়! মোৰ যাবৰ সময় আহি পৰিছে। ভাবটোৱে বুকুখনত মোচৰ দি উঠিল।

হায়, মোৰ জীৱন!

চাৰিওফালে মাথোঁ গধুৰ হিয়াৰ হুমুনিয়াহ। মোৰো মনটো হঠাতে বেয়া লাগি গ'ল। মনত পেলাবলৈ চেষ্টা কৰিলোঁ সকলোৰে নামবোৰ। নীৰু, মাকু, গোসাঁনী। নাই ঠিকেই আছে। ঠিকেই আছে মোৰ স্মৃতিশক্তি। যদিওবা এপদ এপদকৈ সকলো শেষ হৈ গৈ আছে মোৰ। অৱক্ষয়ী। সকলোৰে পৰা হেৰাই যোৱাৰ আশংকাত দুৰ্বল হৈ পৰিছোঁ মই।

চকুৰে নেদেখা যেন হোৱাৰ ভাবটোৱে আত্মবিশ্বাস যেন নোহোৱা কৰি পেলালে। দেখিছোঁ মই। দেখিছোঁ মানে ধৰিব পাৰিছোঁ অৱয়ববোৰ। কোনজনী গোসাঁনী, কোনজনী নীৰু? কিন্তু স্পষ্টভাৱে দেখা পোৱা নাই। দেখা পোৱা নাই গোসাঁনীৰ সেই জোঙা নাকটো। তাইৰ নিষ্পাপ মুখখন। তাইৰ সিন্ত চকুযুৰি আৰু বহুতো।

(১৬)

গোটাই ৰাতিটো জুপুকা মাৰিয়েই বহি থাকিলোঁ তুলসীজোপাৰ তলতেই। এটা নিমাওমাও পৰিৱেশ এটাৰ মাজেৰেই অতিবাহিত হৈ গ'ল কালিৰ দিনটো। বিশেষ একো ব্যস্ততা নাছিল মোৰ।

পুৱাৰ সূৰ্য্যটোৰ আগমনৰ লগে লগেই মনটো কিছু ফৰকাল হৈ পৰিল।

কাষৰ নামঘৰটোৰ মাইকত বাজি উঠিল—

‘অ’ যাদৱ

উঠা বনমালী

ব্ৰিজগতৰ পতি হে...।’

প্ৰায় সমান্তৰালভাৱেই মছজিদটোৰ পৰা ভাহি আহিল—

‘আল্লা হু আকবৰ

এসহেদ আল্লা

ইলা হা ইল্লা উ আ আ উৰা...।’

তাৰ মাজে মাজে শুনি থাকিলোঁ পুৱাৰ চৰাইজাকৰ কিৰীলিবোৰ। ওখ ওখ গছবোৰেও হালি-জালি দিলে জীয়াই থকাৰ সম্ভেদ। ৰাতি ফুলা ফুলবোৰে পাহিবিলাক কোঁচাই নিজকে সংকুচিত কৰি আনিলে আৰু লগে লগেই যেন আনবোৰে পাহিবোৰ লাহে লাহে মেলি উদ্ভাসিত হ’বলৈ ধৰিলে। কাষৰ জবা, তগৰ আৰু গোলাপ ফুলবোৰলৈ চকু গ’ল। অলিখিত নিয়মেৰে চলি আছে এই পৃথিৱী। পৃথিৱীত থকা সমস্ত জীৱজগত। মাথোঁ মই বহি আছোঁ ব্যতিক্ৰমী হৈ সোঁতৰ বিপৰীতে।

আজি গোসাঁনীৰ বহুত কাম।

আজি বাৰ দিনত ভৰি দিলেহি। মোৰ অনুপস্থিতিৰ গণনা।

আজি সপিগুন।

বাৰটা মাহৰ বাৰটা পিণ্ড দিব লাগিব গোসাঁনীয়ে। তদুপৰি দুটা যান্মাসিকৰ বাবে আৰু দুটা পিণ্ড। মুঠ চৌধ্যটা।

এই চৌধ্যটা পিণ্ড দানেৰে কৰা হ’ব শ্ৰাদ্ধ। পাঁচভাগ শ্ৰাদ্ধ। মৃতক, পিতৃ, পিতামহ, প্ৰপিতামহ আৰু বিষ্ণুদেৱৰ হৈ। বিষ্ণুদেৱৰ হৈ কৰা শ্ৰাদ্ধভাগৰ পিণ্ডভাগ বিসৰ্জন দিয়া নহয়। ইয়াক অগ্নিদগ্ধা পিণ্ড হিচাপেহে দিয়া হয়। এই পৃথিৱীত যিসকলৰ মৃত্যুৰ পিছত শ্ৰাদ্ধ আদি কৰিব পৰা নগ’ল, সেইসকলৰ হৈ কৰা শ্ৰাদ্ধ। এই সকলো কাম আজি অকলে কৰিব লাগিব গোসাঁনীয়ে। বাবু আৰু ৰূপটি অৱশ্যে অনবৰতে তাইৰ লগতে আছে তাইৰ লাচনি-পাচনি হৈ।

মুখ্য পুৰোহিতৰ তত্ত্বৰধানতে কাম-কাজখিনি আগবাঢ়িছে। পাৰ্বণ শ্ৰাদ্ধ শেষ হওঁতে আবেলিয়েই হ’বগৈ। যথেষ্ট সময় লাগে। সেইকাৰণে পুৱা সোনকালেই বহিছে শ্ৰাদ্ধভাগত।

ধূসৰিত ছায়াছবিৰ মাজেৰেই অনুভৱ কৰি গৈছোঁ এই সকলো। মৃদুভাৱে দুই-এটা শব্দও আহি পৰিছেহি কাণত। কিন্তু কোনোটোৱেই স্পষ্ট নহয়— শুনাটোও বা দেখাটোও। মই যেন এজন আলৰ বুঢ়া, তেনে এটা ভাবে হেঁচা মাৰি ধৰিছেহি মোক।

লাহে লাহে শ্ৰাদ্ধস্থলীৰ পৰা উঠি আহি মোৰ ঘৰখনলৈ বুলি আগবাঢ়ি গ'লোঁ। থিৰিকী আৰু দুৱাৰবোৰত পৰ্দা লগোৱাৰ কামখিনি কৰি আছে ৰঙাই। পৰ্দাখিনিয়ে ঘৰটোৰ ভিতৰৰ ৰিঙা ৰিঙা ভাবটোও নোহোৱা কৰি পেলালে। এয়াইতো জীৱন। পুৰণিক পাহৰি নতুনক আদৰাৰ সন্ধান।

লাহে লাহে আঁতৰি পৰিব মোৰ ব্যৱহৃত সামগ্ৰীবোৰ। ৱাৰড্ৰপত থকা মোৰ কোট চোলাবোৰ, আলমাৰিত ভাজে ভাজে পৰিপাটীকৈ থোৱা মোৰ ছাৰ্ট-পেণ্টবোৰ, মাজৰ ড্ৰয়াৰটোত জাপি থোৱা গেঞ্জী আৰু আগুৰেৰবোৰ। এই কাপোৰবোৰৰ মাজৰে কিছুমান বোধকৰোঁ বিলাই দিব নীৰৱে— প্ৰয়োজন থকা মানুহখিনিৰ মাজত। আৰু আন কিছুমান সযতনে সাঁচি থ'ব স্মৃতিৰ সঁফুৰা মেলি মোক জীয়াই ৰাখিবলৈ, অন্তৰৰ নিভৃত কোণত। এক মিনিট সময়ৰ বাবেই এৰিব নোৱৰা মোৰ মোবাইল ফোনটোও 'ছুইচ অফ' হৈ পৰি আছে ড্ৰেছিং টেবুলখনৰ ওপৰতে— অপ্ৰয়োজনীয় বস্তুৰ দৰেই।

মই পঢ়ি ভালপোৱা কিতাপবোৰ থাকি যাব মোৰ বেডৰুমৰ চুকটোকে শুৱনি কৰি। মই ব্যৱহাৰ কৰা টুথব্ৰাছডাল, শ্বেভিং কিট্টো, জোতাৰ ব্ৰাছডালৰ প্ৰয়োজন নোহোৱা হ'ব। স্থান পাব দুদিনমানৰ পিছতেই ঘৰৰ সন্মুখত থকা ডাষ্টবিনটোত। শব্দুৱে সামৰি নি বিসৰ্জন দিবগৈ 'গাৰবেজ বিন'বোৰৰ মাজত।

চশমাযোৰ হয়তো পৰি থাকিব অপ্ৰয়োজনীয় হৈ আলমাৰিৰ কোনোবা এটা চুকত। জীয়াই থাকোঁতে ক্ষণেকৰ বাবেও বিচাৰি নাপালে ঘৰৰ সকলো ব্যস্ত হৈ পৰিবলগীয়া হৈছিল— মোৰ এইযোৰ চশমা বিচৰাতে। অফিচলৈ যাবলৈ ওলাই বিচাৰি নোপোৱা মোজাযোৰ বিচৰাৰ কামত ব্যস্ত হ'ব নালাগিব ৰঙা।

বেঁকাকৈ কথা ক'লে সতকাই বুজি নোপোৱা মোৰ গোসাঁনীজনীৰো টিঙিচকৈ উঠা খংটো নোহোৱা হ'ব, মই তাইক সততে কৰা বক্ৰোক্তিৰ বাবে।

মই বাৰু আজিয়েই যাবগৈ লাগিব নেকি ?

আজি দেখোন শ্ৰাদ্ধৰ মাধ্যমেৰে মোৰ লগতে মোৰ পিতৃ, পিতামহ আৰু প্ৰপিতামহক আমন্ত্ৰণ কৰিছে মোৰ গোসাঁনীয়ে। মই বাৰু তেওঁলোকৰ লগতে

গুচি যাবগৈ লাগিব নেকি?

মোৰ কিস্তি আজি যাবলৈ মন নাই।

কাইলৈ মোৰ হৈ জ্ঞাতি লগ লগোৱাৰ ভোজ। নীৰু, ৰবুলু আৰু মাকুৰে মিলি মই ভালপোৱা সকলো খাদ্যসামগ্ৰীৰে অভ্যাগতসকলক আপ্যায়ন কৰিব। চকুৰে ভালকৈ নেদেখিলেও চাই যাবলৈ মন আছে এই ভোজ-ভাতৰ আয়োজন। চাই যাবলৈ মন গৈছে চিনাকি মুখবিলাক— যাৰ সৈতে মই জীৱনৰ কিছু সময় অতিবাহিত কৰিছিলোঁ, হাঁহিছিলোঁ এদিন একেস্বৰে এই জীৱনৰ আমেজ লৈ।

জীয়া জীৱনটোৰ ভৰা ভৰা ভাবখিনি উটি-বুৰি নোহোৱা হৈ আজি চাৰিওফালে আৱৰি আছে এটা উৰুঙা উৰুঙা ভাবে। মৰহা বকুলৰ দৰেই। মামৰ বৰণীয়া ফুলকেইটায়ো এৰি দিয়া নাই সুৰভি বিলোৱাৰ বাবে থকা তাৰ অদম্য হেঁপাহক। মোৰ ফটোখনৰ তলতে উপেক্ষিত হৈ মৰহি পৰি আছে ফুলকেইটা। ভাবিছোঁহে সুৰভি বিলোৱাৰ কথা, গোল্ফ হ'লে অকণমানো অনুভৱ কৰিব পৰা নাই। উপলব্ধি কৰিছোঁ কাৰণ নিজকে মোৰ বকুল ফুলৰ লগত ৰিজাই চাবলৈ মন গৈছে। থাকিবনে বাৰু মই কৰি থৈ যোৱা কামৰ সুবাস। মোৰ অবৰ্তমানত মোৰ অস্তিত্ব বহন কৰিব পাৰিবনে বাৰু মই কৰি থৈ যোৱা কামবিলাকে? নে মই লোপ পোৱাৰ দৰেই লোপ পাব এই সকলো! নাজানো কি হয়, সময়েহে ক'ব!

নীৰুৱে আত্মবিভোৰভাৱে কিবাকিবি কৰি ইফাল-সিফালকৈ ঘৰখনৰ ভিতৰতে ঘূৰি ফুৰিছে। কিবা যেন কৰিবলগীয়া বহুখিনি আছে, অথচ মনত পৰা নাই— এনে ভাবেৰে।

পঞ্চাশটা বসন্ত গৰকাৰ চিন তাইৰ মুখখনত কিছু পৰিমাণে হ'লেও প্ৰকাশ পাইছে। অৱশ্যে যোৱা বাৰটা দিনৰ মানসিক কষ্টখিনিৰো প্ৰতিফলন ঘটিছে নীৰুৰ মুখখনত যথেষ্টভাৱে। চুলি বিশেষভাৱে পকা নাই। গতিকে কলপ কৰাৰ প্ৰয়োজনো হোৱাহি নাই। প্ৰেছাৰ, ছুগাৰ আদিৰ পৰাও আঁতৰতে আছে এতিয়াও।

এই নীৰুজনীয়েই আছিল মাকুৰ এম এ পঢ়া দিনৰ ইউনিভাৰ্ছিটীৰ বান্ধৱী। তেতিয়া মই হাতীগাঁৱত আছিলোঁ। লগত আছিল মাকু। মই তেতিয়া ডায়েৰী ফাৰ্মখন আৰম্ভ কৰিছিলোঁহে মাথোন। এদিন দেওবাৰে দুপৰীয়াৰ ভাতসাঁজ খাবলৈ বুলি মাকুৱে আমাৰ হাতীগাঁৱৰ ঘৰলৈ নীৰুৰ মাতিছিল।

পুৱাৰ গোহালিৰ কাম-কাজখিনি শেষ কৰি দুপৰীয়া ভাতসাঁজ খাবলৈ ঘৰলৈ আহিছিলোঁ। সেয়াই আছিল নীৰুৰ সৈতে প্ৰথম দেখাদেখি। মাকুৱে চিনাকি

কৰাই দিয়া পৰ্বৰ লগতে নমস্কাৰ বিনিময়তে শেষ। দুপৰীয়াৰ ভাতৰ পাতত বিশেষ কিবা কথা পাতিছিলোঁ বুলি মনত নাই মোৰ।

আবেলি চাহকাপ খাই গোহালিলৈ বুলি যাবলৈ ওলোৱা দেখি মাকুৰে সুধিছিল, ‘নীৰুৰু তই খানাপাৰাৰ তাহাঁতৰ ঘৰত নমাই থৈ যাব পাৰিবি নেকি?’

মোৰ গোহালি আছিল বেলতলাৰ ভগদন্তপুৰত। গতিকে খানাপাৰাৰ পৰা ভিতৰেদিয়েই যাব পাৰিম। সেয়েহে ক’লোঁ, ‘পাৰিম।’

মোৰ এখন এল এম এল ভেছপা স্কুটাৰখনত নীৰুৰু পাছফালে বহুৱাই লাষ্টগে’টৰ কেঁকুৰিটো ঘূৰিয়েই সন্মুখত পালোঁ এখন টেংকাৰ। গাখীৰৰ টেংকাৰ— পূৰৱী ডেইৰীৰ। টেংকাৰখনৰ পাছফালে থকা ‘ভাল্ভ’টোৰে টোপ টোপকৈ গাখীৰ পৰি আছিল। মোৰ স্কুটাৰৰ আগে আগে গাখীৰৰ টেংকাৰখনে গাখীৰ পেলাই পেলাই আগবাঢ়ি গৈ থাকিল। আৰু মই সেই গাখীৰৰ ওপৰেৰে স্কুটাৰখন চলাই চলাই আগুৱাই গৈ থাকিলোঁ। কিবা এটা যেন পৰিত্ৰ কামলৈহে আগবাঢ়িছে— গাখীৰেৰে ধুই দিয়া ৰাস্তাটোৰ ওপৰেদি। তেনে এটা ভাব আহিল মনলৈ। লক্ষ্মী আহিব যেন পাইছোঁ, ভাবটোৰে মনটোত খুন্দিয়াবলৈ ধৰিলে। পাছফালে বহি থকাজনীয়েই মোৰ লক্ষ্মীজনী নহয়তো! যাঃ! কিবিলাক যে ভাবি আছে বুলি জোৰকৈ মনটোক দমাই নীৰুৰে বুজাই দিয়াৰ দৰেই গৈ ফাৰ্মগে’টৰ জনপথত থকা ঘৰৰ সন্মুখত নমাই গোহালিলৈ বুলি আগবাঢ়িলোঁ।

ঘটনাক্ৰমে কেইমাহমানৰ পিছতে নীৰুৰুতৰ ঘৰৰ সন্মুখত খালী হোৱা পাৰ্ট হাউছ এটা ভাৰাত লৈ মই আৰু মাকু থাকিবলৈ ল’লোঁ। মই ৰাতিপুৱা সূৰ্য নুঠোঁতেই গোহালিলৈ যাওঁ। গাইগৰুখিনিৰ গাখীৰ খীৰোৱা হ’লে তাতে শাৰীপাতি বৈ থকা গ্ৰাহকখিনিক গাখীৰ বিক্ৰী কৰোঁ। ধীৰেনে কৰি দিয়া বিশুদ্ধ গাখীৰৰ কাঢ়া চাহকাপ খাই উঠিয়েই স্কুটাৰৰ ডিকিৰ পৰা ৰেইন ছুটটো উলিয়াই পিন্ধি লওঁ। বহু এফালৰ পৰা পাইপেৰে পানী মাৰি মাৰি গৰু ধুৱাবলৈ আৰম্ভ কৰোঁ। পাইপৰ পানীৰ লগতে গোবৰৰ চিটিকনিৰে ৰেইন ছুটযোৰ একাকাৰ হৈ পৰে। তেনেকৈয়ে স্কুটাৰখন লৈ ঘৰলৈ বুলি আহোঁ গাটো ধুবলৈ। গা ধুই উঠি মাকুৰে ইতিমধ্যে ৰান্ধি থোৱা নিৰামিষ ভাতসাঁজ খাই পুনৰ কামলৈ বুলি ওলাই যাওঁ।

কেতিয়াবা আহি দেখোঁ যে পঢ়া-শুনাৰ কথা লৈ নীৰুৰে আহি মাকুৰ লগতে কিবাকিবি আলোচনা কৰি থাকে, ইউনিভাৰ্ছিটীলৈ ওলাই যোৱাৰ আগতে। গোবৰ পানীৰে একাকাৰ মোৰ ৰূপটো দেখি নাকটো কোঁচায়। মই বিশেষ পান্ধা নিদি

বাথৰুমলৈকে বুলি দৌৰাদৌৰিকৈ সোমাই যাওঁ। লাহে লাহে কেইবাবাৰো হোৱা এনেকুৱা পৰিস্থিতিয়ে মোকো একপ্ৰকাৰ জেদী কৰি পেলালে।

‘এনে মেমচাহাব ওলাইছে। গোবৰক ঘিণ কৰে। ৰ’ তোকে বিয়া কৰাম। থাকিবি গোবৰৰ গোস্কৰ লগতে গোটেই জীৱনটো!’

ভাবিলোঁ মানে আৰু ৰক্ষাই নাই।

এৰাতো! সেই প্ৰথম গাখীৰৰ বাটেৰে কৰা যাত্ৰা। তাৰ পিছতে নীৰুৱে দিয়া খবৰৰ ভিত্তিতেই মাকুৱে চাই ঠিক কৰা সিহঁতৰে সন্মুখৰ ভাৰাঘৰটোত আমি থাকিবলৈ অহা। মোক দেখি নীৰুৱে নাক কোঁচোৱা— এই সকলোৰে আঁৰত কিবা কথা এটা লুকাই থকা নাইতো।

ইতিমধ্যে নীৰু আৰু মাকুৱে এম এৰ ফাইনেল পৰীক্ষা দিলে। মাকুৰ বিয়াও হৈ গ’ল। নীৰুও গৈছিল তেজপুৰলৈ মাকুৰ বিয়ালৈ বুলি। আমাৰ ঘৰতে আছিল, তিনিটামান দিন। এইকেইটা দিনতে সিদ্ধান্ত লৈ পেলালোঁ। নীৰুৱেই হ’ব মোৰ জীৱনসংগিনী। হ’ব বাৰু, কিন্তু কথাটোতো জনাব লাগিব মই। যদি নীৰুৱে তেনেদৰে ভবাই নাই, তেতিয়াহ’লে কি হ’ব?

যি হয় হ’ব আৰু বুলি এদিন ঘৰৰ সন্মুখত বৈ থকা নীৰুক দেখি স্কুটাৰৰ ষ্টাৰ্টটো বন্ধ কৰি মাত দিলোঁ, ‘নীৰু।’

নীৰুৱে লাহে লাহে সিহঁতৰ লোহাৰ গে’টখনৰ ওচৰলৈ আগবাঢ়ি আহিল। ‘কাইলৈ ঘৰৰ বাবে পৰ্দা অলপ কিনিম বুলি ভাবিছোঁ। মোৰ লগত ফাঁচীবজাৰলৈ গৈ পছন্দ কৰি দিব পাৰিবা নেকি?’ —ওচৰ আহি পোৱা নীৰুলৈ চাই একে-উশাহে কথাকেইটা কৈ পেলাইছিলোঁ।

‘মাক সুখি জনাম। গ’লে কেইবজাত যাব লাগিব?’ —নীৰুৱে সুখিছিল।

‘এই ধৰা, ডেৰমান বজাত। দুঘণ্টাত ঘূৰি আহি পাই যাম।’

‘হ’ব, মাক সুখি ক’ম।’

সন্ধিয়া পদূলিমূৰত বৈ থকা নীৰুৱে জনাইছিল মাকৰ সন্মতিৰ কথা।

পিছদিনা ঠিক ডেৰ বজাৰ লগে লগে নীৰুহঁতৰ ঘৰৰ মুখত বৈ স্কুটাৰৰ হৰ্ণটো বজালোঁ। পাতল গুলপীয়া ৰঙৰ চেলোৱাৰ এযোৰ পিন্ধি নীৰু ওলাই আহিল। মুখখনলৈ চালোঁ সঁচাকৈয়ে মৰমলগা। স্কুটাৰত বহুৱাই দুই-এটা কথা পাতি ফাঁচীবজাৰ পোৱাৰ আগতে পাণবজাৰৰ অশোকাৰ আগেদি গৈ বাওঁফালে ‘ব্ৰুছ ৰোড’ নামৰ ৰেষ্টোৰাঁখনৰ সন্মুখত ব্ৰেক মাৰি স্কুটাৰখন ৰাখিলোঁ।

নীৰুৰ আপত্তিক নেওচা দি ‘একো নহয় দিয়া, ফটাফট খাম। দেৰি নহয়’ বুলি কৈয়েই কোনোফালে নোচোৱাকৈ ৰেষ্টোৰাঁখনৰ দুৱাৰখন ঠেলি সোমাই গ’লোঁ। উপায় নাপাই নীৰুও মোৰ পাছে পাছে আগবাঢ়ি গ’ল। কাষৰ টেবুলখনত বহি ‘চিকেন চাওমিন’ এক প্লেটৰ অৰ্ডাৰ দিলোঁ ভগাই খাম বুলি।

অৰ্ডাৰ লৈ ৱেটাৰ ল’ৰাজন পাকঘৰলৈ বুলি সোমাই গ’ল। ভৰদুপৰীয়া ৰেষ্টোৰাঁখনত আমাৰ দুটাৰ বাহিৰে আন কোনো নাছিল।

নীৰুৰতাখিনি ভবাতকৈ অলপ বেছিয়েই হ’ল।

কাৰো মুখত কথা নাই।

নীৰুৱে মেনুখনকে লিৰিকি-বিদাৰি চাই আছে।

মই গম পাইছোঁ। মোৰ কাণ দুখন ৰঙা পৰিবলৈ ধৰিছে। গৰম গৰম ভাবটোৱে বেছ অশান্তিত পেলাইছে মোক।

নাই আৰু ধৈৰ্য ধৰি থকাটো সম্ভৱ নহয় মোৰ বাবে।

কৈয়েই পেলালোঁ, ‘নীৰু, অলপদিনৰ পৰা তোমাক কথা এটা সুধিম বুলি ভাবি আছিলোঁ। তুমি বাৰু মোৰ জীৱনৰ দুখবিলাকৰ সমভাগী হ’ব পাৰিবানে?’

‘তাৰমানে?’ —প্ৰায় বাকৰুদ্ধৰ নিচিনাকৈ উচ্চাৰণ কৰিছিল নীৰুৱে।

‘Can you share the pains of my life, being my life partner?’
—সুধি পেলাইছিলোঁ ইংৰাজীতে।

বহুপৰ ধৰি তলমূৰ কৰি বহি আছিল নীৰু।

ৱেটাৰজনে দি যোৱা চাওমিনৰ প্লেট এখন নীৰুলৈকে বুলি আগবঢ়াই দি কৈছিলোঁ— ‘খোৱা। আৰু যদি তুমি ভাবা যে তুমি নোৱাৰা, কোনো কথা নাই। পৃথিৱীৰ কোনো এজন দ্বিতীয় মানুহে আমাৰ জীৱনৰ এইকণ সময়ৰ বিষয়ে একোৱেই নাজানিব। তুমি সিমানখিনি বিশ্বাস মোৰ ওপৰত ৰাখিব পাৰা।’

কোনো বাক্য ব্যয় নকৰাকৈ দুই-এচামুচ খাই ওলাই আহিলোঁ।

মাতবোল একেবাৰে নাই।

নীৰুলৈ চাই ক’লোঁ, ‘ব’লা।’

স্কুটাৰখন ষ্টাৰ্ট কৰি নিজে বহি নীৰুকো বহিবলৈ ক’লোঁ। লাহে লাহে আগবাঢ়ি গৈ ফাঁচীৰজাৰ ফালে নগৈ পাণবজাৰৰ অভাৱব্ৰিজনলৈকে স্কুটাৰখন ঘূৰালোঁ।

পাছফালৰ পৰা নীৰুৱে মাত লগালে, ‘পৰ্দা নিকিনা?’

‘নালাগে দিয়া। মিছাতে তোমাৰ মনটোহে বেয়া কৰিলোঁ।’ —নিজেই কৈ

গ'লোঁ নিৰাশাভৰা মাতটোক গাপ দি।

নীৰুৱেও একো নক'লে।

ঘৰৰ সন্মুখত নীৰুৰ স্কুটাৰৰ পৰা নমালোঁ।

নীৰুৱে মোৰ চকুলৈ চাই ক'লে, 'মই ভাবিম। তোমাক কাইলৈ জনাম।
সন্ধিয়া ৬ বজাত মোক গে'টৰ ওচৰতে পাবা।'

এক ছেকেণ্ডো নৰৈ নীৰুৱে গে'টখন খুলি ঘৰলৈ বুলি সোমাই গ'ল।

'কিহে যে পাইছিল, খুজি লাজ পাবলৈ?' ভাবটোৱে বৰ কষ্ট দি থাকিল
মোৰ মনত— পিছদিনা সন্ধিয়া ছয় বজালৈকে। সময়মতেই স্কুটাৰখন লৈ ঠিক
ছয় বাজিবলৈ এক মিনিট থাকোঁতে জনপথেৰে সোমাই আহিলোঁ। হয়, নীৰু
গে'টৰ মুখতে বৈ আছিল। দেখিয়েই স্কুটাৰখন ৰাখিলোঁ।

নীৰু আগবাঢ়ি আহিল স্কুটাৰখনৰ কাষলৈকে। মোৰ বুকুত যেন ধানৰ
মিলটোহে চলিছে। ধমৰ্ ধমৰ্ শব্দটো মই স্পষ্টভাৱেই শুনিছোঁ। কাণ-মূৰ সকলো
গৰম। প্ৰতিটো ক্ষণ হৈ পৰিছে অতিপাত দীঘল। অৱশেষত সকলো জল্পনা-
কল্পনাৰ অন্ত পেলাই নীৰুৱে ক'লে, 'পাৰিম।'

কি কৰোঁ এতিয়া? ক'লে যাওঁ? ঠিক তেনেকুৱা এটা অৱস্থা মোৰ। কি
ক'ম শব্দই বিচাৰি পোৱা নাই। মই যেন বোবা হৈ পৰিলোঁ।

নীৰুৱেই ক'লে, 'মই মাকো ক'লোঁ, মাৰো হেনো আপত্তি নাই। কাইলৈ
এবাৰ লগ পাম দিয়া, কেতিয়া নিবা?'

'দুপৰীয়া ডেৰমান বজাত।' —কৈ পেলালো।

'ভৰদুপৰীয়াখন।' —নীৰুৰ মাতত কৌতূহল।

'নহ'লেনো কেনেকৈ মিলাবা? চাৰি বজাত ঘূৰি আহি গোহালি পাবগৈ
লাগিব। তাৰ পিছত ছয়মান বজাতহে আজৰি হওঁ। তেতিয়ালৈতো আন্ধাৰেই
হ'বৰ হয়। গতিকে ডেৰ বজাতে ওলাবা।'

'হ'ব দিয়া।' নীৰুৱে মানি লৈছিল আৰু সেই মানি লোৱাটো অভ্যাসত
পৰিণত কৰি লৈছিল। মোৰ প্ৰতিটো কথা বিনাআপত্তিৰে মানি লৈছিল সদায়েই।

প্ৰথমদিনাৰ ডেটিঙত আমি দুয়ো গৈছিলোঁ নুনমাটিৰ কাষতে থকা শ্যাম
মন্দিৰটোলৈ। দুপৰীয়াৰ টিকাফটা ৰ'দৰ পৰা পৰিৱ্ৰাণ পোৱাৰ সুবিধাটোৰ লগতে
দুটা কথা শাস্তিৰে পাতিবলৈ পৰিৱেশটো বৰ সুবিধাজনক হৈছিল দুয়োৰে বাবে।

প্ৰথমদিনাই কৈছিলোঁ, 'তুমি মোৰ জীৱনলৈ আহিছা মোৰ পৰিয়ালৰ মানুহৰ

সংখ্যা বঢ়াবলৈহে। তোমাৰ আগমনৰ পিছত মোৰ আহিবলগীয়া সতি-সন্ততিৰে মোৰ পৰিয়ালটো বাঢ়িবহে, নকমে যাতে। তাৰ দায়িত্ব সম্পূৰ্ণ তোমাৰ হাতত। কাৰণ তুমি আমাৰ ঘৰৰ ডাঙৰ বোৱাৰী হৈ আহিবা। তোমাৰ মুঠিত ঘৰখন একত্ৰিত হৈ থকাটোৱেই হ'ব মোৰ একমাত্ৰ আশা তোমাৰ পৰা। পাৰিবানে?

‘পাৰিম।’ —দৃঢ়তাৰে কথা দিছিল নীৰুৱে। যৌথ পৰিয়ালৰ পৰিৱেশেৰে ডাঙৰ-দীঘল হোৱা নীৰুৱে এৰা-ধৰাৰ বিষয়টো ভালকৈয়ে জানিছিল। আৰু এই এৰা-ধৰাৰ মাজেৰেই নীৰুৱে একত্ৰিত কৰি ৰাখিছিল আমাৰ পৰিয়ালৰ সকলো সদস্যকে— মৰম আৰু শ্ৰদ্ধাৰ এনাজৰীৰে বান্ধি।

যোৱা বাৰটা দিনত মই নীৰুৰ মুখৰ ফালে ভালকৈ চাবই পৰা নাছিলোঁ। বিপদে-সম্পদে নীৰুক এৰি থৈ নাযাওঁ বুলিয়েই শপত খাই থৈছিলোঁ, মনে মনে। জীৱনটোত কাজিয়া লাগিও নাপালোঁ এবাৰ। আমাৰ এটাৰ আনটোৰ ওপৰত আছিল অপাৰ বিশ্বাস। এটাৰ সিদ্ধান্তক আনটোৱে সন্মান কৰিব জানিছিলোঁ আমি। যুগ্ম জীৱনৰ আৰম্ভণিতে মই নীৰুক কৈছিলোঁ যে যদি কেতিয়াবা মই অবাবতে কিবা কথাত খং কৰোঁ, তুমি তাৰ প্ৰতিবাদ সেই মুহূৰ্ততে কৰিব লাগিব বুলি নাভাবিবা। সেই সময়খিনি মনে মনে থাকিবা আৰু পিছত আজৰি সময়ত যেতিয়া আমি ভাল মনেৰে থাকিম, তেতিয়া তুমি মোক সেই ভুলটোৰ কথা জনাই দিবা। ঠাণ্ডা মগজত কথাটো মই বুজিও পাম আৰু আগলৈ নকৰিবলৈ মনতো ৰাখিব পাৰিম। খং উঠা অৱস্থাতে আপত্তি কৰিবই লাগিব বুলি ভাবি ভুলটোৰ প্ৰতিবাদ কৰিলেই প্ৰতিপক্ষই যে বুজি পাব— সেইটো সঁচা নহয়।

এই কথাটো নীৰুৱে মানি চলিছিল আৰু বোধকৰোঁ আমাৰ দুটাৰ মাজত কাজিয়া নোহোৱাৰো ই এটা মূল কাৰণ আছিল।

আমাৰ পৰিয়ালটোত আমি তিনিটা আৰু খুৰাৰ পৰিয়ালটোত ৰিংকি, সোণটি আৰু হিয়া। মুঠতে ছটা। তাৰে ভিতৰত মোৰ বিয়া মই নিজে ঠিক কৰা। মাকুৱে নিজে ঠিক কৰিলে ৰবুলুক আৰু দিল্লীত পঢ়ি থকা অৱস্থাত ৰিংকিয়ে পছন্দ কৰিলে অভিষেকক। ইহঁত দুয়োজনীৰ প্ৰেমৰ কথা ঘৰত ‘এপ্ৰ’ভেল’ কৰোৱাৰ দায়িত্ব দুয়োজনীয়ে মোৰ হাততে দিছিল। আৰু অতি কম সময়ৰ ভিতৰতে ‘হেড অব দ্য হাউছ’ দেউতাৰ ছীল-মোহৰ মৰা ‘এপ্ৰ’ভেল’ আনি সিহঁত দুয়োজনীৰ হাতত তুলি দিছিলোঁ মই।

কিন্তু আমাৰ বাকী তিনিটা আছিল ‘ফ্লপ’। সিহঁতৰ জীৱনত জীৱনসংগিনী

বাছি দিবলগীয়া হৈছিলোঁ আমিহে। সেইকাৰণেই বোধকৰোঁ আমাৰ ঘৰখনত প্ৰত্যক্ষভাৱে দুটা ফৈদত বিভক্ত আছিল। যিকোনো কামতে মই, মাকু আৰু ৰিংকি যদি এটা টীমত থাকোঁ, আনটোত থাকে ৰূপটি, সোণটি আৰু হিয়া। আমি তিনিটা আছিলোঁ উতনুৱা। কিন্তু সিহঁত তিনিওটা আছিল বেছ ধীৰ-স্থিৰ। ভাবি-চিন্তি কাম কৰাবিধৰ। মোৰ সৰু জোঁৱাই ধীৰাজো আছিল সাম্য প্ৰকৃতিৰ। আনহাতেদি ৰবুলু আৰু অভিষেক আছিল আমাৰ প্ৰথম টীমটোৰ ‘এক্টিভ মেম্বাৰ’। উতনুৱা স্বভাৱৰ। খাই ভাল পোৱা। ৰান্ধি ভাল পোৱা আৰু খুৱাই ভাল পোৱা জাতৰ। ভাইবোৱাৰী জিলি আৰু মাজনীও বেছ ঠাণ্ডা, ধীৰ-স্থিৰ। উতনুৱামিত মই শীৰ্ষত। ঘৰৰ বাকী সৰুবোৰে অনবৰতে মোৰ লেকাম ধৰি ৰাখিব লাগে। নহ’লে মোৰ অশ্বমেধৰ ঘোঁৰাই কোন তলকত ক’লে দৌৰে, একো ঠিক নাছিল। লেকামডালৰ ৰিমোট কণ্ট্ৰোলটো আছিল বিশেষকৈ ৰূপটিৰ হাতত। সিয়েই মোক দিহা-পৰামৰ্শ দি সহায় কৰিছিল, যাতে মোৰ সিদ্ধান্তবোৰ শুদ্ধ হয়।

ব্যৱসায়িক দূৰদৃষ্টিৰ লগতে পৰিকল্পনাখিনি কাৰ্যলৈ পৰিণত কৰাটো বৰ প্ৰয়োজনীয় কথা। ‘প্লেন একজিকিউচন’ত মই বিশেষভাৱেই ‘স্পেচিয়েলিষ্ট’ আছিলোঁ। মোৰ কাম কৰাৰ গতি আছিল দুৰ্বাৰ। ভাবিলোঁ মানেই আৰম্ভ কৰিলোঁ। আৰু আৰম্ভ কৰিলোঁ মানেই শেষ নোহোৱালৈকে শান্তি নাপাইছিলোঁ। মায়ে মোক ‘ধুমুহা’ বুলি কৈছিল। এনেয়ে কোৱা নাছিল। মোৰ এই গতিৰ বিষয়ে নীৰুৱেও কৈছিল। কিন্তু জীয়াই থাকোঁতে এই কথাবোৰক বিশেষ কিবা পাত্ৰা দিবলগীয়া কথা বুলি মই ভবা নাছিলোঁ। নিজৰ মতেৰে নিজৰ মনেৰে কোৱা কামবোৰ কেৱল কৰি গৈছিলোঁ— ফলাফলৰ আশা নকৰাকৈয়ে।

আমাৰ বৃহৎ পৰিয়ালটো একত্ৰিত হৈ থাকিল সদায়েই। ৰূপটি আৰু সোণটিৰ বিয়াত সাতদিন আগৰে পৰা চলিছিল ভোজ। গোটেই চুবুৰিৰ ৰাইজক কোৱা হৈছিল, ‘কাৰো ঘৰত চৌকা নজুলিব দেই এইকেইদিন।’ আমাৰ ফেমিলী পিকনিক, ঘৰৰ বাসন্তী পূজাভাগ, মোৰ ছোৱালীৰ জন্মদিনৰ দিনা পতা বিষ্ণু সহস্ৰনামভাগ, খুৰীৰ ঘৰৰ সত্যনাৰায়ণ পূজা আদিৰ অজুহাত লৈ আমি গোট খাইছিলোঁ। ফুৰ্তি কৰিছিলোঁ। আৰু সেই একেদৰেই মোৰ জীৱনৰ সেই দুৰ্যোগৰ পঁয়ত্ৰিশটা দিনত নীৰুক আৱৰি-সাৱৰি ৰাখিছিল আমাৰ পৰিয়ালটোৰ প্ৰতিজন সদস্যই। সেই একেদৰেই নিজৰ নিজৰ কাম বাদ দিও যোৱা বাৰটা দিন একত্ৰিতভাৱেই মাটিয়ে-বালিয়ে পৰি মনত শক্তি যোগাইছে নীৰুক। সাহস দিছে গোসাঁনীক। সাবটি ধৰি

ৰাখিছে এজনে আনজনক। কোনোবাই কান্দোতে আনজনে সান্থনা দিছে। একেলগেই বহি ‘মেনু’ তৈয়াৰ কৰিছে। আলোচনা কৰিছে মই কি কি খাই ভাল পাইছিলোঁ। আৰু সেই পৰিকল্পনাবোৰক বাস্তৱত ৰূপ দিবলৈ জঁপিয়াই পৰিছে কামত। মোৰ বিদায় দিয়াৰ পৰম্পৰাখিনি ভালদৰে পালন কৰাৰ স্বার্থত। ক’তো যাতে মই বেজাৰ পাই যাবলগীয়া নহয়— তেনে এটা মনোভাবেৰে।

আৰু মোৰ জীৱনৰ সাফল্যও নিহিত হৈ আছে এইবোৰ কথাৰ মাজতে। মোৰ জীৱনৰ আশাও যে মাথোঁ সেই এটাই আছিল। আমাৰ পৰিয়ালটোক আমাৰ কামৰ মাজেৰে চিনি পাব লাগিব আনে। তাৰবাবেই আমি একত্ৰিত হৈ কাম কৰিব লাগিব।

আমাৰ এই মনবিলাকৰ মাজতে লুকাই থাকে জীৱনৰ আশা-আকাংক্ষাবোৰ। পোৱা-নোপোৱাৰ জমা-খৰচৰ হিচাব-নিকাচবোৰ। হাঁহি আৰু চকুলোৰে ভৰা, হৃদয় চুই যোৱা কাহিনীবোৰ। আৰু এইবোৰৰ মাজেৰেই পৰিস্ফুটিত হয়, আমাৰ স্বভাব আৰু চৰিত্ৰবোৰ।

জীৱন, জীৱন বৰ অনুপম।

জীৱনে হুঁৱায়। আৰু এই জীৱনেই— আমাক কন্দুৱায়। জীৱনে আমাক শিকায় জীয়াই থাকিবলৈ।

জীয়াই থকা প্ৰতিটো পলেই অমূল্য। মৃত্যুৰ পিছত কৰা মোৰ নিজা অনুভৱ। এনে বহু অমূল্য পল আছে মোৰ নীৰুৰ সৈতে।

বিয়াৰ ঠিক পিছতে এদিন ৰূপটি আহিল মোৰ গুৱাহাটীৰ ঘৰলৈ। নীৰু তেতিয়া নতুন। মই আৰু ৰূপটি দুয়োটাই কামৰ পৰা আহি ৰাতি দহমান বজাত ঘৰ সোমালোঁহি।

পিছদিনা পুৱা ব্ৰেকফাষ্ট কৰি কামলৈ বুলি যাবলৈ ওলোৱাৰ সময়ত কাগজ এখনতে বজাৰৰ লিষ্ট এখন লিখি নীৰুৱে মোলৈ বুলি আগবঢ়াই দিলে। মই ক’লোঁ, ‘নীৰু, বজাৰখিনি কোনোবা এটা সময়ত গৈ নিজেই লৈ আনিবা। মোৰ ঘূৰি আহোঁতে দেৰি হ’ব।’

ক’বলৈহে পালোঁ, নীৰুৱে জেকজেকাই উঠিল, ‘মই বজাৰ কৰি পোৱাই নাই। নোৱাৰোঁ দেই। তুমিয়েই আনিবা।’

মনে মনে লিষ্টখন ছাৰ্টৰ পকেটত ভৰাই থ’লোঁ। দিনটো লিষ্টখন সেইভাগেই থাকিল মোৰ পকেটতে। ৰাতি দহ বজাৰ আগে আগে আমি দুয়ো ভাই-ককাই

শুদাহাতে আহি ঘৰ পালোঁহি। বজাৰ কৰাৰ কথা পাহৰিয়েই থাকিলোঁ। দুৱাৰ খুলিয়েই নীৰুৱে সুধিলে, ‘বজাৰ ক’ত?’

‘অস্ পাহৰি থাকিলোঁ, কাইলৈ আনি দিম দিয়া’ বুলি কৈ ভিতৰ সোমালোঁ।

মুখ-হাত ধুই ভাতৰ পাতত বহিছোঁ। নীৰুৱে তিনিখন থালত ভাত সজাই দিছে। টেবুলৰ মাজতে থৈছে নিমখৰ টেমাটো। আৰু কাষতে এটা খালী মিঠাতেলৰ বটল। কাঁহীকেইখনৰ কাষে কাষে তিনিগিলাচ পানী।

ক্ষম্ভুক পিছতে নীৰুও আহিল খাবলৈ বুলি বহিল। বুজিলোঁ— আৰু আনিবলগীয়া ‘আইটেম’ নাই।

‘নীৰু, আজি দাইল-ভাজি একো নাৰাশ্বিলা নেকি?’ —মই কৌতূহলেৰে সুধিলোঁ।

নীৰুৰ চুটি উত্তৰ— ‘ঘৰখনত একোৱেই নাই। কিহেৰে ৰান্ধিবা?’

‘হ’ব দিয়া’ বুলি কৈ মিঠাতেলৰ বটলটো ৰূপটিৰ ভাতৰ থালখনৰ ওপৰত উৰুৰিয়াই ধৰিলোঁ। বেছ কিছু সময়ৰ পিছত এটোপ এটোপকৈ তিনিটোপাল মিঠাতেল পৰিল তাৰ ভাতখিনিৰ ওপৰত।

‘খা’ বুলি ৰূপটিক কৈ নিজে ভাতখিনিতে পানী অলপ ঢালি নিমখ অকণমান লৈ খাবলৈ আৰম্ভ কৰিলোঁ। মোক দেখি ৰূপটিয়েও ভাতখিনি সানিবলৈ আৰম্ভ কৰিলে। উপায়বিহীন নীৰুৰো একেই অৱস্থা। থালৰ ভাতখিনি শেষ কৰি উঠি, আমাৰ ড্ৰয়িং ৰুমতে বহি ৰূপটিৰ লগত ব্যৱসায়ৰ বিভিন্ন আড্ডাত বহিলোঁ— সদায় বহাৰ দৰেই। নীৰুৱেও বাচনখিনি ধুই আহি আমাৰ দুটাৰ আড্ডাত যোগ দিলে। ৰাতি ছাৰে এঘাৰমান বজাত আড্ডা সামৰি শুবলৈ গ’লোঁ।

পিছদিনা ব্ৰেকফাষ্ট কৰি উঠি আগদিনা পিন্ধা ছাৰ্টটোৰ পৰা বজাৰৰ লিষ্টখন উলিয়াবলৈ গৈ দেখোঁ লিষ্টখন পকেটত নাই। ‘নীৰু বজাৰৰ লিষ্টখন ছাৰ্টৰ পকেটত আছিল, কি হ’ল?’

নীৰুৱে মাত লগালে, ‘হ’ব দিয়া। বজাৰখিনি ময়েই কৰিম। তুমি টকাৰেইটো দি থৈ যাবা।’

বহু কোনে পায়? সাউৎকৈ মানী বেগৰ পৰা বজাৰৰ বাবে প্ৰয়োজন হ’ব পৰা টকাৰেইটো দি নীৰুৰ পৰা বিদায় লৈ ওলাই আহিলোঁ।

সেয়াই আৰম্ভণি। জীৱনত আৰু কেতিয়াও মোক বজাৰ কৰা লিষ্ট নিদিলে নীৰুৱে। যি লাগে নিজেই ব্যৱস্থা কৰে। অকল নিজৰ, গোসাঁনীৰ বা ঘৰখনৰ

প্ৰয়োজনীয় বজাৰখিনিয়েই নহয়; মোৰ ৰুমাল, মোজা, গেঞ্জী, আঙাৰেৰ টাৰেল, ছাৰ্ট, পেণ্ট, শ্বেভিং ক্ৰীম, জোতা আদি সকলো বজাৰৰ হিচাপ নীৰুৱেই ৰাখিছিল; নীৰুৱেই কৰিছিল আৰু মই অতিবাহিত কৰিছিলোঁ এটা 'বিন্দাছ' জীৱন!

নীৰুৰ মুখৰফালে চালোঁ। ভালকৈ মনিব পৰা নাই। নীৰু বুলি ধৰিবহে পাৰিছোঁ। লাহে লাহে মোৰ বেডৰুমৰ কাষৰ বেলকনীটোলৈ ওলাই আহিলোঁ। বেলকনীটোত সজাই থোৱা ফুলৰ টাববোৰত থকা বিভিন্ন ধৰণৰ ফুলৰ গছবোৰ ফুলেৰে উপচি পৰিছে। মই নথকাৰ বেদনাক পাহৰি, জীয়াই থাকিবলৈ নীৰুক উৎসাহিত কৰিবৰ বাবেই বোধকৰোঁ।

ছয়াময়াকৈ দেখিছোঁ সন্মুখৰ ফ্লেটটোৰ বেলকনীটোতে মাকে নিজৰ ল'ৰাটোক ৰ'দলৈ মুখ কৰি তেল সানিছে। বেলকনীটোতে পাৰি লোৱা 'বাথটাব'টোতে গা ধুৱাবলৈ আৰম্ভ কৰিলে ক্ষত্ৰক পিছতে। ল'ৰাটোৱেও দুয়োহাতেৰে পানীখিনি চপৰিয়াই চপৰিয়াই ছিটিকি পৰা পানীৰে বেলকনীটো ওপচাই পেলাইছে। মাকেও অকণো আপত্তি কৰা নাই। মচি পেলাব অলপ পিছতে। কিমান যে মৰম এই মাকবিলাকৰ নিজৰ সন্তানবোৰলৈ। নিজৰ কষ্টৰ কথা ভাবিবই নোৱাৰে। পিছলৈ গৈ এইজনী মাককে এই ল'ৰাটোৱে সময়ৰ অভাৱ বুলি বৃদ্ধাশ্ৰমত নাৰাখেগৈতো! উঃ, কি যে বাজে চিন্তা? অমূলক চিন্তাটোৰ পৰা আঁতৰাই, আঁতৰি আহিলোঁ মোৰ সেই বেলকনীটোৰ পৰা। বেডৰুমৰ মোৰ মৰমৰ বিছনাখনৰ কাষতে থকা মোৰ কিতাপবোৰ সজাই থোৱা আলমাৰীটোলৈ চালোঁ এবাৰ। লাহে লাহে নামি গৈ তল পালোঁগৈ। গোসাঁনীয়ে একান্তমনে শ্ৰাদ্ধৰ কামবোৰ কৰি গৈছে। ৰূপটি আৰু বাবুও মনে মনে বহি আছে গোসাঁনীৰ কাষতেই।

ধোঁৱাৰে ধুঁৱলী-কুঁৱলী হৈ পৰিছে সমগ্ৰ ৰভাঘৰ। পুৰোহিতৰ ইংগিত পাই ৰূপটিয়ে জিণ্টুক ওপৰলৈ পঠিয়ালে— সকলোকে সেৱা কৰিবলৈ মাতিবলৈ।

মোৰ সন্মুখত সেয়া আঁঠু লৈছে আমাৰ উত্তৰপুৰুষৰ সকলোখিনিয়ে। মা, খুৰী আৰু বৰমাৰ বাহিৰে কিছুসংখ্যক আমাৰ প্ৰজন্মৰ আৰু বাকী সকলোখিনি আমাৰ উত্তৰসূৰী। বংশৰ ধ্বজাবহনকাৰী। আৰু বংশৰ এই ধ্বজা আজি গোসাঁনীয়ে হাতত লৈ সংকল্প কৰিছে ভৱিষ্যতলৈ আগবাঢ়িবলৈ। বিজয়ধ্বজা উৰুৱাই নিবলৈ সাজু হৈছে। ক্ৰমাগতভাৱে গোসাঁনীৰ লগতে বাবু, জিণ্টু আৰু জিণ্টীয়ে।

আমাৰ ভৱিষ্যৎ বংশধৰসকল।

পুৰোহিতৰ মন্ত্ৰ উচ্চাৰণৰ লগে লগে মূৰ দোঁৱাই সেৱা কৰিছে এই

সকলোখিনিয়ে। আশীৰ্বাদ বৰ্ষণ কৰিছে পুৰোহিতে। কাষতে ঠিয় হৈ ময়ো
কামনা কৰিছোঁ যাতে আমাৰ এই পৰিয়ালটো সদায় এইদৰেই থাকে—
একেলগে, একেটা মনেৰে।

শ্রাদ্ধ ভগাৰ কথা ঘোষণা কৰিলে পুৰোহিতজনে।

বেলিটো লাহে লাহে পশ্চিমৰ দিগন্তলৈ ধাৰমান হ'ল।

সূৰ্যাস্তৰ সময় সমাগত।

কালসন্ধিয়া গছবোৰ স্থিৰ হৈ বৈ গ'ল।

মোক যেন কোনো এক অদৃষ্ট শক্তিয়ে টানি নিছে পাছফালৰ পৰা। নীৰুলৈ
চাইছোঁ কাতৰভাৱে। নাই, নীৰুৱে দেখোন মোৰ পিনে চোৱাই নাই।

ব্রহ্মশঃ পিছুৱাই গৈ তুলসীজোপাৰ তল পালোঁগৈ। মই যেন ব্রহ্মশঃ
আকাশলৈ উৰি গৈছোঁ। কোনোবাই যে মোক জোৰেৰে টানি লৈ গৈছে। সেয়া
গোসাঁনী। ছয়াময়াকৈ দেখা পাইছোঁ তাইক। কাষতে বৈ আছে নীৰু। তাৰ কাষতে
মাকু। লাহে লাহে আঁতৰি আহিছোঁ মই সিহঁতৰ পৰা। এক অদৃশ্য শক্তিয়ে টানি
টানি লৈ যাবলৈ ধৰিছে মোক মোৰ ইচ্ছাৰ বিৰুদ্ধে। নীৰুৰ মুখখন ভাহি আহিছে
মাথোঁ মোৰ সন্মুখলৈ।

ভাব হৈছে এটা যেন সুৰংগৰ মাজেৰে আগবাঢ়ি গৈছোঁ মই। একো দেখা
পোৱা নাই। অদূৰত মাথোঁ শেঁতা পোহৰৰ আভাস এটি।

যেন মহাশূন্য...

সেয়া, মই যেন কাৰোবাক দেখিছোঁ।

জঁটাধাৰী। কোন সেয়া!

শিৱ?

মহাদেৱ!

হয়, মহাদেৱেই হয়...

মই যেন বিলীন হৈ গৈছোঁ।

মই যেন শুনিছোঁ— দূৰৈৰ পৰা ভাহি অহা এটা দীঘলীয়া ওংকাৰ ধ্বনি...

এটা দীঘলীয়া শাস্তিৰ ওম...

আইনষ্টাইনে কৈ গৈছে— $E = mc^2$.

তাৰ মানে আমাৰ এই তেজ-মণ্ডহৰ জীয়া শৰীৰটো মৃত্যুৰ পিছত জ্বলাই দিলেই বা কবৰস্থ কৰিলেই নিঃশেষ হৈ নাযায়। শৰীৰৰ প্ৰতিটো কণা-উপকণাই নিজৰ এই স্থিতি সলাই আন এটা স্থিতি পৰিগ্ৰহণ কৰে।

মই প্ৰেতাঙ্গা হ'লোঁ— এই অনুভূতিৰেই লিখা 'অক্লান্ত তুৰংগ— দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা' হ'ল অসমৰ প্ৰথম প্ৰজন্মৰ এজন উদ্যোগীৰ জীৱন-যাত্ৰাৰ কাহিনী। মধ্যবিত্ত পৰিয়াল এটাৰ পৰা 'উদ্যোগী হ'ম' বুলি ওলাই অহা এজন অত্যাধুনিকী অসমীয়া যুৱকৰ সফলতা আৰু বিফলতাৰ প্ৰতিফলনেৰে সমৃদ্ধ এয়া এখন স্বচ্ছ দাপোণ— উঠি অহা প্ৰজন্মৰ উদ্যোগীসকলৰ বাবে।

'আমি অসমীয়া নহওঁ দুখীয়া' বুলি ভাবি থকা অসমীয়াৰ হাতৰ পৰা এটা এটাকৈ যেন আটাইবোৰ সম্পদেই আঁতৰি গৈ নাইকিয়া হ'ল। 'নবপ্ৰজন্ম অৰ্থনৈতিক স্বাবলম্বনৰ বাটকটীয়া হ'ব লাগিব।' —এই আশা বুকুত বান্ধিয়েই অসমৰ উদ্যমী যুৱক-যুৱতীসকললৈ লেখক নয়নজ্যোতি ভট্টাচাৰ্য্যই আগবঢ়াইছে—

অক্লান্ত তুৰংগ দস্তাবেজৰ এপৃষ্ঠা

বেটুপাত : মধুসূদন দাস

এনজেবি সাহিত্য কোষ

বিপণন কেন্দ্ৰ, পাঞ্জাবাৰী ৰোড, গুৱাহাটী

ISBN: 978-93-89694-10-9

Price: ₹ 300/- only